نامۆیی و بێگانەیی لە خاکی ئێراندا.. ڕزگار حەمە ڕەشید

١

بۆ ئەوەی لەخزمەتی ئەم نوسینەدا بتوانین نامۆبوون بناسێنین، پێویستمان بەوە دەبێت هەندێک چەمکی تریش بخوازین و لەم چوارچێوەیەدا شرۆڤەیان بکەین و لەوێوە بەرەو ئامانجی کۆتایی نوسینەکە بڕۆین.

لە زۆربەی بەکارهێنانەکاندا، نامۆبوون وەک بێگانەیی باسدەکرێت، یان لە سادەترین پێناسەدا وەک جیابوونەوە و دابڕان یان وەک دابەشبوون دەناسێنرێت. ئەمە کاتێک لە شتێک جیا دەبینەوە ئیتر دەبینە نامۆ پێی.
لەمەدا زیاتر خوومان بەوەوە گرتووە وشەی "نامۆبوون" بۆ وەسفکردنی ئەو هەستی دوورکەوتنەوەیە بەکار بهێنین کە بەری دەکەوین، بۆ نموونە دوورکەوتنەوە لە خێزان و کۆمەڵگەکەمان، یان دوورکەوتنەوە لە جیهان بەگشتی. زۆرجار گوێمان لە خەڵک دەبێت کە دەڵێن هەست بە نامۆبوون دەکەن لەبەرامبەر کەسێک یان دامەزراوەیەک. لەرێشدا دیسانەوە هەستی جیابوونەوە بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ بوونی هەیە، لەبەر ئەوەی بیرەکە ئەوەیە کە مرۆڤ هەست بە جیابوونەوە لە شتێک دەکات.

ئەگەر نامۆبوون بەمانای جۆرێک لە جیابوونەوە بێت، کەواتە پێچەوانەی نامۆبوون بریتییە لە ئاوێتە بوون . ئاوێتەبوون لەگەڵ خێزان یان ڕێکخراو یان کۆمەڵگە بە گشتی. بەم پێیە کاتێک کەسێک سەر بە یەکێک لەو شتانە نییە، ئیتر نامۆ نییە، لانیکەم لەو پەیوەندەدا. ئەمەش شوناسێکی تایبەتی دەبەخشێتە کەسەکە، وەک بەڵێ، بەوە دەناسرێتەوە، سەر بەو خێزانەیە، یان لەو تیپەدا، لەو کۆمەڵەیەدا کار دەکات، سەر بە فڵان دەزگا یان ڕێکخراوە. ئەمانە هەریەکەو بە جۆرێک شوناسی کەسەکە دیاری دەکەن، پێبەپێی ئەوەش، ئەرک و پرنسیپەکانی دەستنیشان دەکەن. لەبەرامبەردا، کاتێک کەسەکە بە ڕۆڵی خۆی لەو چوارچێوە دیاریکراوەدا ناڕازی دەبێت، دەتوانێت ڕەتیان بکاتەوە و چیدی ڕۆڵیان تێدا نەبینێت. کاتێک هەستی نامۆبوونم هەیە، ناتوانم شانبەشانی چوارچێوەیەکی دیاریکراو خۆم بناسێنم و چیدی ئەو چوارچێوەیە ناتوانێت شوناسی من دەستنیشان

بکات، بۆیە لەدەرەوەی ئەو چوارچێوەیەدا زیاتر هەست بە ئاسوودەیی دەکەم. بەڵام لەناو یان دەرەوەی ئەو جوارچێوەیەدا، مر□ق ع□وداڵی ئەوەیە دانیپێدا بنرێت.

چەمکی ناسینەوە یان دانپێدانان"recognition" لەو چەمکە گرنگانەیە لەمڕۆدا گرنگییەکی زۆری پێدرا□ت. ئەم چەمکە پەیوەندی بەو شێوازەوە هەیە کە ئێمە وەک مر□ق، سیاسەتمەدار، یان ئەندامی ک□م□گ□یەک تەماشای یەکتری پێ دەکەین.

وەک نامۆبوون، دانپێدانانیش کۆمەڵێک مانای جیاوازی هەیە کە دەتوانرێت لە چوارچێوەی جیاوازدا بەکار بهنرێت. ڕەنگە لە سەرەتاییترین ئاستیدا بتوانین باس لە دانپێدانان بکەین وەک جۆرێک لە تێگەیشتن، بۆ نموونە کاتێک سەیری ئەو شتە زۆرانە دەکەین کە لە دونیادا دەبینرێن، یەکسەر دەتوانین جیاوازی نێوان مر□ق و شتەکانی تر یان مر□ق و بوونەوەرە زیندووەکانی تر دەستنیشان بکەین. بەم مانایە دەتوانین کەسێک وەک مر□ق بناسینەوە و دان بە مرۆڤبوونیدا بنێین.

یاخود دانانان بە مافی دیاریکراوی کەسانیتردا، چونکە ئەگەر دان بە مافی کەسانیتردا نەنێین، پێشێلکارییەکان ئاسایی تێدەپەڕن، چونکە سنوورێک نامێنێت بۆ ناسینەوەی کەسانیتر. کەواتە ژیانی کۆمەڵایەتی خۆی، بە چەندین شێوازی جیاواز، وامان لێدەکات دان بە یەکتریدا بنێیین و یەکتر بناسینەوە. ئەگەر نەتوانین بەو شێوەیە دان بە بوون و کارەکتەر و مافەکانی یەکتردا بنێین، جۆری هەڵسوکەوتمان بەرامبەریان دەگۆڕێت، بۆ نموونە توندوتیژی و دیاردەکانی وەک ڕەگەزپەرستی و سێکسیزم یان زەبروزەنگی داگیرکەر بەسەر داگیرکراودا، خاوەن دەسەڵات بەسەر ژێردەستەکانیدا لە دانپێدانەنانی تەواوەتییەوە سەرچاوە دەگرن بە ماف و بوون و کارەکتەر و شوناسی کەسانیتر. وەک ئەوەی لەزۆربەی وڵاتانی دونیادا، لەسایەی کەپیتاڵیزم و لقوپۆپەکانییەوە دەیبینین، بەتایبەتیش لە ئێران و تورکیا و عێراق و سوریادا جگە لە پیادەکردنی هەموو جۆرەکانی زەبروزەنگ بەسەر تەواوی دانیشتواندا، بەشەوەیەکی توندتر بەسەر کوردە داگیرکراوەکاندا پیادە دەکرێن. ئەمەش ڕێگەیەکە بۆ دروستبوونی نامۆبوونێک کە وردە وردە ڕوخسارەکانی باس دەکەین.

دوای جەنگە جیهانییەکان، چەمکی "نامۆیی" گرنگییەکی زۆری پێدرا، لەزۆر بواری ئەدەبی و هونەری و فەلسەفی و دەروونیدا کاری لەسەر

کرا. تا ڕادەیەکی زۆر، هەموویان لەژێر کاریگەریی ئەو ئیشکردنە وردەی کارە مارکسدا بوون بە پێناسەکردنی نامۆبوون.

مارکس لە دەستنووسە ئابووری و فەلسەفییەکانی ١٨٤٤دا لە بەشێکدا لەژێر ناوی ‘نامۆبوونی کرێکاران”دا بەم شێوەیە مەبەستەکانی خۆی ڕوون دەکاتەوە: { لە ئابووری سیاسیی و زاراوەسازییەکەیدا، ئەوەمان پیشانداوە کە کرێکار تا ئاستی کاڵایەک نغرۆ دەبێت، لە ڕاستیدا دەبێتە نەهامەتبارترین کاڵا. نەهامەتیی کرێکار لە پەیوەندییەکی پێچەوانەدا وەستاوە لەگەڵ هێز و قەبارەی بەرهەمهێنانەکەی خۆیدا، کە ئەمە دەرەنجامی سروشتیی کێبڕکێی کەڵەکەبوونی سەرمایەیە لە چەند دەستێکدا، ئەمەش ترسناکترین جۆری قۆرخکارییە} ئەو باسی نامۆبوونی کرێکار دەکات لەبەرامبەر ئەو کاڵایەدا کە خۆی بەرهەمی دەهێنێت و ناتوانێت لە بەرهەمی کارەکەی خۆی بەهرەمەند بێت. بەپێی مارکس نامۆبوون لە کار بریتییە لە “کردنی کار بە شتێکی نامۆ بە کرێکار.”

بەهەرحاڵ، مانای ئەم وشەیە چەندین جار و بەپێی بەکارهێنانەکانی، گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە. بەڵام دەشێت وەک ناساندنێکی درشت و فەلسەفی، هیگڵ وەک سەرچاوەیەکی سەرەکی وەر بگرین کە پێش مارکس ئەم چەمکەی بەکار هێناوە. هیگڵ لە فینۆمینۆلۆژیای ڕۆحدا (١٨٠٧) زاراوەکانی نامۆبوون و بێگانەیی بەکار هێناوە بۆ ئاماژەدان بەوەی کە ڕۆح لە کایەی بابەتگەراییدا (Objectivity) دەبێت بە شتێکی جیاواز لەخۆی. ئەم پرسیارە لەلای هیگڵییە چەپەکان و لای فیورباخیش لە کتێبی “کرۆکی مەسیحییەت” دا بەشێوەی جیا جیا دێتەوە بەر باس. فیورباخ لەو کتێبەدا باسی نامۆبوونی ئایینی دەکات، پێشبینیکردنی مرۆڤ بە خودی خۆی بە پێودانگی خودایەکی دروستکراو.
هەرچەندە چەمکی “نامۆبوون” تا ساڵانێکی زۆر نەبووە چەمکێکی سەرەکی هیچ کام لە بیرمەندەکانی سەدەی نۆزدە، بەڵام زۆربەیان بە گرنگییەوە لەسەری وەستاون. دواتر هۆرکهایمەر زاراوەی “ئانۆمی”بەکار هێنا بە مانای ناتەریب و شاز یان (شذوذ)، تا دەستنیشانی کۆمەڵێک دیاردە بکات کە بەهۆیانەوە ئەو نۆرم و یاسایانەی یەکگرتوویی کۆمەڵایەتیی مەیسەر دەکەن، لەبەرامبەر درێژبوونەوەی سیستمی کاردا ڕووبەڕووی قەیران دەبنەوە. دوای مارکسیش چەندین بیریاری وەک هایدگەر و هەربەرت مارکۆز و ئەریک فرۆم و ڕێچکەی نا مارکسیی جان پۆڵ سارتەر تێزی جۆراوجۆریان لەبارەی نامۆبوون و بێگانەییەوە هێنایە بەر ڕۆشنایی گفتوگۆکانەوە. لە نامۆبوونی مرۆڤەوە بەرامبەر مەکینەکانی

بەرهەمهێنان، نامۆبوونی کرێکار بەرامبەر بەرهەمی کار، نامۆبوونی تاک لەناو شیرازەی لێکترازاوی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا، نامۆبوونی مرۆڤ لە بەرامبەر ئایین و خودا و سروشت و تەکنەلۆژیا و… لە بەرامبەر خودی خۆیدا.

لێرەشدا ئێمە دەمانەوێت هەڵوەستەیەک لەسەر نامۆبوونی دەستەبژێرێکی کۆمەڵگە بکەین لە بەرامبەر سیستمێکی فەرمانڕەوادا. بۆ ئەمەش دەستەبژێرێکی کۆمەڵگەی ئێران و سیستمی فەرمانڕەوایی ئەو وڵاتە دەکینە نموونە.

٢

وزەیەک لەناو دڵی کۆمەڵگەی ئێرانیدا دەگەشایەوە و بەچەندین شێوە و ڕوخسارەوە دەردەکەوت و دەدرەوشایەوە، ئەو وزەیە ساڵانێکی زۆرە لەدەرەوە خەفە دەکرێت و دەشاردرێتەوە و نکووڵیی لێدەکرێت، بەڵام لەناوەوە زیاتر خۆی دەخەمڵێنێت. وزەیەکە بەدرێژایی چەندین ساڵی ڕابردوو بەدەستی دەسەڵاتی پاشایی و دواتر دەسەڵاتی ئیسلامییەوە هەوڵی خنکاندنی دەدرێت و دەئاخنرێتە ناو ماڵە داخراوەکان و زیندانەکانەوە، خۆپیشاندان و ڕاپەڕینەکانی بە دڕندانەترین شێوە وەڵام دەدرێنەوە، کەچی ئەو سوود لە کەوتنەکانی خۆی وەردەگرێت و بە شێوازێکی پێگەیشتووتر دێتەوە بەرچاوان.

ناوەوە بە گەلانی ناو ئێران و ئەوانەش کە بە وڵاتانیتردا بڵاوبوونەتەوە بریتییە لە ناو ماڵەکان و ناو دەروونی خۆیان کە ڕۆژانە لە نامۆیی و بێگانەییەکی سەختدا دەژین و ئەو وزەیە پەروەردە دەکەن. نامۆیی بەرامبەر سیستمێک کە سەدان فەرسەخ لە خەون و بیرکردنەوە و ئاستی هۆشیاری ئەمان دوورە. ئەوانەی لەناو ئێراندا و لەناو خودی سیستمەکەدا ژیان بەسەر دەبەن، لە بەرامبەر ئەو سندووقە داخراوەی ئەقڵی ئەو سیستمە ستەمکارەدا ژیانێکی نهێنییان بۆ خۆیان دروستکردووە کە دەستی جەللادەکانی نەگاتێ. نەک تەنیا بۆ لەبارکردنی ژیانێکی ئازاد و مۆدێرن و کراوە بە خانەوادەکانیان لەناو ماڵەکانی خۆیاندا و لە پشتی دیوارەکانەوە، بەڵکو لەناو قووڵایی دەروونی خۆشیاندا هەموو ئەو دیوارانەیان شکاندووە کە لەدەرەوە، لەژیانی واقیعدا، لەدەوریان هەڵچنراون. ئەمان خۆیان بە میراتگر و درێژەپێدەری شارستانییەتێکی گەلێک دێرینتر دەزانن، شارستانییەتێک کە وێڕای ئەوەی بەناو مێژووییەکی پڕ لە شەڕ و کوشتار و ململانێی هەزاران ساڵەیدا تێپەڕیوە، بەڵام هەمیشە پێچەوانەی دەسەڵاتەکان، وزەیەکی داهێنەرانەی لەناو خۆیدا

پەروەردە کردووە و پاراستوویەتی، وزەیەک کە تا ئەمڕۆ نەک تەنیا شانازیی، بەڵکو ڕێچکەیەکیشی پێبەخشیوە تا بەردەوام پێچەوانەی ئاراستە و خواستی دەسەڵاتەکان هەنگاو بنێت. ناوە مەزن و درەوشاوەکانی ناو دونیای هونەر و فەرهەنگ و ئەدەبی ئێرانیی سەلمێنەری ئەم ڕاستییەن.
بەم هۆیەوە گەلانی ئێران لەناو نامۆیی و بێگانەییەکی سەختدا ژیان بەسەر دەبەن. وەک ئەو نامۆییەی لەناوەوە و دەرەوەی ژیانیاندا ڕوو دەدات – سیستمی داسەپیوو ژیانی ڕاستەقینەی خۆیان – ئاراستەی پێجەوانەی ئەوەی هەیە و دەبینرێت لەگەڵ ئەوەدا کە بەڕاستی هەیە و بەئاسانی نابینرێت.
“ئەم خوێندنەوەیە دەشێت لەزۆر شوێنیتری دونیادا کاربکات، بەتایبەتی لە خوێندنەوەی ژیانی ئەو گەنجانەدا کە ئازادانە لە شەقەی باڵ دەدەن و دوور دەفڕن، بەڵام لەناو ئەو سیستمە خنکێنەرەی باشووری کوردستاندا ژیان بەسەر دەبەن” .

دەرەوە ئاوێنەیەک نییە بۆ ئەوەی لە ناوەوە ڕوو دەدات. هەرگیز لەناو ئەو سیستمە تۆتالیتار و فاشییانەدا، ئایدیۆلۆژیای دەسەڵات نوێنەرایەتی ئایدیۆلۆژیا و فیکری باڵادەستی کۆمەڵگە ناکات “وەک ئەوەی مارکس بانگەشەی بۆ دەکرد”. دەشێ لەناو میدیا و ئەو جیهانە بەرچاوەدا کە زۆرتر دروستکراوو خۆپیشاندەرە، وا دەربکەوێت کە ڕاستییەکی باڵادەستە، بەڵام لەناو ژیانی واقیعیی تاکەکان و خێزانەکاندا ئەو ڕاستییە ڕوخسار پێدراوو ماکیاژکراوە کورت دەهێنێت. ڕاستەقینەیی ژیانی مرۆڤەکان لەناو وردەکارییەکانی ژیانی خۆیاندا دەبێتە پێوەر بۆ فەلسەفەی ژیانکردنیان.

لەوەدا کە پاسدارێک، ژەندرمەیەک، ئەمنێک، کۆماندۆیەک، زێرەقانێک دەوستێت و فۆرمێک لە ژیانکردن دەسەپێنێت بەسەر ڕووکەشی ژیانی مرۆڤەکاندا، هەر لەوەدا خەونی ژیانێکی جیاواز، ئازاد، لەناوەوەی ژیانی مرۆڤەکاندا چەکەرە دەکات.
نامۆیی و بێگانەیی لەژیانی ڕۆژانەی ژێردەستەکاندا دەبێتە داینەمۆی ئەندێشەیەک بۆ دروستکردنی ژیانێکی باشتر.
نامۆبوونی مرۆق لە کۆمەڵگەیەک و لەسایەی سیستمێکدا کە ژنان دادەپۆشێت و لە مرۆڤەوە دەیانکاتە کاڵا، بەشێوەیەکی سیستماتیک گەیشتە ئەو ڕاچەنینەی ئەمڕۆ کە گرنگترین دروشمی مێژوو بەرز دەکاتەوە:
ژن…ژیان…ئازادی

پێشتر هەوڵماندا وێنەیەکی گشتی سەبارەت بە چەمکی نامۆبوون و بێگانەیی وە شوێنیان لە ناو کۆمەڵگەکانی ئێراندا باس بکەین. لەم بەشەدا دەمانەوێت تیشکی قسەکردنەکانمان بخەینە سەر ڕۆژهەڵاتی کوردستان و وەک بەشێک لە ڕاپەڕینەکانی ئێران باسی بکەین. لەم بەشەدا فۆکەسەکەمان نزیکتر دەکەینەوە و هەوڵدەدەین نامۆبوونی کوردەکان وەک داگیرکراوێک لەو نامۆبوونە گشتییەی ئێرانییەکان جیا بکەینەوە.
لەم بارەیەوە، وەک سەرەتایەکیش بۆ ڕاڤەکردنی ئەم پرسە، لە جیاوازی نامۆبوونی کۆڵۆنیاڵیست و کۆڵۆنیاڵیزەکراو (داگیرکەر و داگیرکراو) دەکۆڵینەوە. ڕاستە هەردووکیان (وەک هاوڵاتی) لە ناو هەمان سیستەمی سەرکوتگەر و گەندەڵ و خۆسەپێندا ژیانێکی دوو ڕوو دەژین، ڕوویەکیان ئەو ژیانەیە کە سیستەمەکە سەپاندوویەتی بەسەریاندا و ڕۆژانە بە ترس و تۆقاندن و کوشتن و زیندانیکردن ڕووبەری ئازادییەکانیان بچووکتر دەکاتەوە و زۆرتر دەیانخاتە ژێر ڕکێفی ئەو قامچییانەوە کە بە ناوی مۆراڵ و پێودانگی کۆمەڵایەتی و دینییەوە کردوونیەتە یاسا، بەمەش مافی لێپێچینەوە و سزادانی کردەتە پاساوێک بۆ سەرکوتکردنی هەر جۆرە دەرکەوتنێکی ناتەبا. ڕووی دووەمیش، ئەو ژیانەی مرۆڤەکانی ناو ئەو چوارچێوە جوگرافییە لە ناوەوەی خۆیاندا هەڵیدەگرن و پەروەردەی دەکەن و گەشەی پێدەدەن، ژیانێک کە زۆرجار لەگەڵ تەواوی ئەو شێوە ژیانکردنە باڵادەستەدا ناکۆکە و هەناسە ڕاستەقینەکانی خۆی دوور لە چاوی سیخوڕ و جەللادەکان دەدات. ناچارە عەشق و جوانی و سۆز و ڕوناکی و ئارەزوو تەنانەت خوداش لە شوێنە تاریکەکان و لە ناو ڕەفە و ماڵە داخراوەکاندا بشارێتەوە (لە شیعری " روزگار غریبی ست، نازنین"ی شاملووە). بەڵام بۆ داگیرکراو، لەمەش دوورتر دەڕوات، جگە لە هەموو ئەوانە، ناچارە ناوو زمان و تەنانەت کەلتوور و شوناسی خۆشی بشارێتەوە، یان لە باشترین حاڵەدا، بە تەماهی لەگەڵ کەلتوور و شوناس و زمان و ناوی داگیرکەردا خۆی پێناسە بکاتەوە و خۆی وەک پاشکۆی ئەو بناسێنێت و ددان بە ژێردەستەیی خۆیدا بنێت.

لەم ڕووەوە، ڕووبەرەکانی نامۆبوونی داگیرکراو زۆر لە ڕووبەرەکانی نامۆیی تاکەکانیتری ناو هەمان چوارچێوەی جوگرافی فراوانتر و بەستلەبەترە. ئەم وێنەیە لە هەموو شوێنە داگیرکراوەکانیتری سەر زەوی هەمان ڕەنگ و هەمان کاریگەریی هەیە، بە هەندێک جیاوازییەوە کە پەیوەندی بە سیستەمی بەڕێوەبردنی وڵاتەکەوە هەیە. بۆ نموونە داگیرکردنی ئەمەریکا و کەنەدا. لە کەنەدا یەکەم کارێک کە داگیرکەرە سپی پێستە ئەوروپاییەکان کردیان ئەوە بوو کە ڕەنگ و

زمان و ئایینی خۆیان کردە ڕەنگ و زمان و ئایینی باڵا دەست. بەمەش، بەر لە خەڵکە ڕەسەنەکە (ئەوەی بە هیندییە سوورەکان ناسێنران و تا حەفتاکانیش هۆلیوود بێشەرمانە هەمان تێرمی بەکار دەهێنا و ئەوانی وەک کێوی و “وەحشی” و دژە زانین و دژە مرۆڤ دەناساند) دەستیان بەسەر شێوەبیرکردنەوەی هەموو ئەو کەسانەیتریشدا گرت کە وەک ئەوان، بە بەدەستهێنانی ژیانێکی باشترو تا ببنە خاوەنی زەوی خۆیان، ڕوویان لەم وڵاتە تازە دۆزراوە [illegible] دەکرد. هەنگاوی دووەمیشیان بریتی بوو لە سڕینەوەی تەواوی شوناسی خەڵکە ڕەسەنەکە. هەر لە زمان و کەلتووریانەوە تا باوەڕ و شێوەی ژیانیان. بە هەموو شێوەیەک هەوڵی پاکتاوکردنیان درا، بەڵام ئەوان دوور لەچاوی سپییەکان ژیانی خۆیان دەژیان و وەچەیان دەخستەوە تا نەسڵەکەیان نەفەوتێت. بۆیە دوا چەکی کۆڵۆنیاڵیستەکان لە وڵاتێکی وەک کەنەدا ئەوە بوو کە منداڵەکانیان لەدەستەندن و دەیانخزاندنە خوێندنگە نیشتەجێیە زۆرەملێکانەوە (residential school) تا بەتەواوی [illegible] باوەڕ و زمان و کەلتوورەکەی خۆیانیان لێداماڵن (ئەم خوێندنگە نیشتەجێیانە لە ساڵی ١٨٨٠ەوە دەستیان پێکرد و تا کۆتاییەکانی سەدەی بیست بەردەوام بوون، لەم چەند ساڵەی دواییدا لەناو گۆڕەپانی ئەو خوێندنگایانەدا تەرمی زیندەبەچاڵکراوی سەدان منداڵیان دۆزییەوە) دیارە هەر بەمەشەوە نەوەستان، لەو خوێندنگە نیشتەجێیانەدا کە کڵێسا دەیبردن بەڕێوە، هەموو جۆرەکانی زەبروزەنگیان لەسەر پیادە دەکردن، بە دەستدرێژی سێکسییشەوە. ئەمە دیوە قووڵەکەی نامۆبوونە. نامۆبوون بەرامبەر زمانی ئینگلیزی (فەرەنسی) کە هەرچەندە لەناویدا گەورەکران بەڵام هەرگیز نەبووە زمانی ئەوان، بەرامبەر بە وانە دینییەکان سەبارەت بە [illegible] و لێبوردەیی کەچی لەسەردەستی ئایینزادەکان ئەو هەموو زەبروزەنگ و دەستدرێژیانە کرایە سەریان.

بەم پێیە، نامۆبوون دەگاتە شوێنێک کە چیدی دیاردە نییە، یان شێوە ژیانێکی جیاواز نییە، بەڵکو خودی نامۆیی دەبێتە ڕیاڵیتی، دەبێتە ڕەچەڵەک و ڕەگی خۆی لە قووڵایی مرۆڤدا دادەکوتێت، دەبێتە نامۆبوونێکی ئۆنتۆلۆژی کە تەواوی ژیانی مرۆڤ داگیر دەکات.

٤

لەم ڕووەوە ململانێی کوردانی ڕۆژهەڵاتیش وەک پارچەکانیتری کوردستان، بەرامبەر سڕینەوەی شوناس و کارەکتەر و بوونیان، لەلایەن دەوڵەتە داگیرکەرەکانەوە بە دڕندانترین شێوە وەڵامدراوەتەوە. جگە لە کوشتاری بەکۆمەڵ و زیندانیکردن و هەڵواسین و هەموو

جۆرەکانیتری سەرکوت و ئازاردان و چەوساندنەوە، لەزۆر شوێن مافی قسەکردن و نوسینیشیان بە زمانی دایکیان لێ قەدەغەکراوە و لەسەری کوژراون و قەتڵوعام کراون.

لەبەرامبەریشدا، کاتێک کوردەکان بە مافەکانی خۆیان هاتنە دەنگ، ساڵانێکی زۆر لەلایەن کۆمەڵێک بنەماڵەو تاقمی چەکدارەوە نوێنەرایەتی دەکران. ساڵانێکی زۆر کوردی داگیرکراو بە دروشمەکانی “یا کوردستان یا نەمان” بەرگری لە مانەوەی خۆی دەکرد، لەم پێناوەدا هەزاران شەهیدیدا، بەڵام ئەزموونەکان بە گشتی و زۆر بەتایبەتیش ئەزموونی باشوور ئەوەی یەکلاکردەوە کە لەژێر ئەم دروشمەدا کوردستان بە بەرپرسە گەندەڵەکان و سەرکردە خۆوخاک فرۆشەکانە و نەمانیش بە قوربانییەکانە، دوژمنیش هاو خەبات و هاوبەرژەوەندی حیزبە بازرگانەکانە. (مەبەستم لە قوربانیی، جگە لە شەهیدەکان، هەموو ئەوانەشە کە هێشتا لەژیانێکی درەیینەدا لەژێر سایەی بەرپرس و سەرکردە و سەرۆکە کوردە داگیرکەرەکاندا ژیان بەسەر دەبەن. مەبەستم لە ژیانێکی درەیینە، پراکتیزەکردنی شێوازێکە لە “بوون” بەبێ بوونی مانایەکی ڕاستەقینەی ژیان، بەردەوامبوونێکی زۆرەملێیە لە جیهاندا، بەڵام بەبێ ژیانکردن).

جگە لەمە، ساڵانێکیش دروشمەکانی “یەکسانی و ئازادی” بوونە داینەمۆی بەردەوامبوون و کۆڵنەدان و بەرگری، ئەمەش، لای هەندێک لە گرووپە چەپەکان، بۆ ڕزگارکردنی سەراپای جیهان لەدەست سەرمایەداری و بەدیهێنانی ئازادی و یەکسانی بۆ سەرجەم مرۆڤایەتیی دێتە دی. کەچی ئەزموونەکان و زۆر بەتایبەتیش ئەزموونی ئەو بزووتنەوانەی بەناوی چەپ و مارکسیزم و کۆمۆنیزمەوە لە پارچەکانی کوردستان خۆیان نمایش دەکرد، نەک خۆیان بە خوێندنەوەی چەمکەکانەوە هیلاک نەدەکرد، بەڵکو هەرکەسێکیش بەو ئاراستەیەدا قسەی بکردایە ناتۆرەی “ڕۆشنفیکر” و “مەکتەبیی”یان دەخستە پاڵی. دوای ئەوەی حیزبی شیوعی شانبەشانی پاشەکشەی سۆڤێتی جاران لە ناوچەکەدا ئەستێرەی خەباتی پووکایەوە، ئەو بزووتنەوانەش کە بەناوی مارکسی - لینینی و کۆمۆنیزم و کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە سەریان هەڵدا، نەیانتوانی شرۆڤەیەکی دروست بۆ بارودۆخی سیاسی ناوچەکە بکەن و ئایدۆلۆژیاکەیان لەپەیوەند بە ململانێ ناوچەیی و جیهانییەکان پێشبخەن. تا کاتی ڕووخانی دیواری بەرلین و بلۆکی ڕۆژهەڵات بەشێوەیەکی فەرمی (چونکە پێش ئەو بەروارەش دەمێک بوو لەناوەوە کرمێ ببوو)، بزووتنەوە سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکان شێلگیرانە داکۆکیان لە شکست و هەڵەکانی سۆڤێت و تەنانەت چینیش دەکرد،

چونکە وەک پشتوپەنایەکی بەهێز بۆ خۆیان و بزووتنەوەکەیان دەبینی، بەڵام لەدوای ئەو بەروارە، بەشێکی زۆریان وازیان هێنا و چیدی خۆیانیان بە پرسەکانی شۆڕش و شۆڕشی پرۆلیتارییەوە خەریک نەکرد، ئەوانەشی کۆڵیان نەدا، بەشێکی زۆریان لەبەرامبەر ئەو پرسیارەدا کە بۆچی سۆڤیەت شکستی هێنا، شەرمنانە وەڵامیان دەدایەوە، کۆمۆنیستە کرێکارییەکانیش یەکدەنگ، ئەو وەڵامەی مەنسووری حیکمەتیان کردە قەڵغانی ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو پرسە، ئەوەی " لە کۆتایی دەیەی بیست بەدواوە کۆمۆنیزم لە بنەڕەتدا لە خەت لایداوە. لێرە بەدواوە خودی مەسەلەی سۆڤیەت لە تەنیشت مەسەلەی کاپیتاڵیزمەوە بە شێوەی گشتی، بووەتە گیروگرفتێکی میحوەری کۆمۆنیزمی ڕاستەقینەی کرێکاریی. سەرنەکەوتوویی تا ئێستای سۆشیالیزم وەک ئامانجێک بەرهەمی ئەو ڕاستییە کە ئەو تاکە بزووتنەوەیەی کە دەتوانێت ئەم ئامانجە بە ئەنجام بگەیەنێ بەهۆی بە میللی کردن و دەست بەسەردا گیرانی شۆڕشی کرێکارییەوە لە سۆڤیەت دووچاری لاوازی و لێک دابڕان هات. سۆشیالیزمی کرێکاریی تا ئەمڕۆ لە ژێر باری تەجروبەی سۆڤیەتدا پشتی ڕاست نەکردۆتەوە" مەنسور حیکمەت، مارکسیزم و جیهانی ئەمڕۆ.

هەڵسوڕاوەکانی ئەو بزووتنەوەیە، وێڕای هەر تێبینییەک لەسەر ئەو زمانە نامۆ و شەقوشڕەی لەنێو کوردی و فارسی و عەرەبی و چەند زاراوەیەکی تێکشکاوی ئینگلیزی و لاتینیدا دەخولایەوە و تا ئێستاش پاکیان نەکردۆتەوە، بەجۆرێک، نەک زمانی نوسین و قسەکردنەکانیان لە واقیع نزیکنەدەکردەوە، بەڵکو زۆر بە ئاسانی ئەندامەکانیان بەو زمانە دەناسرێنەوە کە پڕە لە هەڵەی وشەسازی و ڕێزمانییی، ئەمەش دابڕانێکی ئاشکرای دروستکردوو. لەوەش زیاتر، (جگە لەو ئەندامە سەرکردایەتییانەی وازیان هێناوە) بەدرێژایی ۳۵ ساڵ زیاتری ئەو بزووتنەوەیە لەسەردەمی ڕێکخراوەکانەوە و نزیکەی ۳۰ ساڵی دروستبوونی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراقەوە، تا ئێستا هەمان ڕابەرایەتی و سەرکردایەتی هەیە و ئەو ناوانەی لەو سەردەمەدا هەبوون، تا ئێستا هەر ئەوانن. زۆری لەسەر نەڕۆین، زۆربەی هەرەزۆریان کەوتنە ناو داوەکەی نەوشیروانەوە و لە ١٧ی شوبات دا بەشێک بوون لە نەوشیروانی و ئیسلامییەکان، کەوتنە ناو یارییەکانی ڕیفراندۆمی بارزانییەوە، کەوتنە ناو یارییەکانی دیموکراتییەوە و لە هەڵبژارنەکانی شارەوانیدا بەشدارییان کرد.

تێپەڕیین بەناو ئەو ئەزموونانەدا، کە ئیسلامیزم و ناسیۆنالیزم و فاشیزم یارییان تێدا دەکرد و کۆمۆنیستێکی گۆشەگیری بێ ئاسۆ و داخراو بەسەر خۆیدا لە کەنارەکانیدا بوو، دەشێت ئاراستەی

تێگەیشتنەکان لە پێویستیی و حەتمییەتی بوونی حیزبەوە بگۆڕێت بۆ پێداویستی خۆ بەڕێوەبردنی سەربەخۆ لە کۆمەڵگەیەکی ناحیزبیدا کە هەموو سیستەمەکە، لە خوارەوە بۆ سەرەوە، لە گوندەک و شوێنی کارەوە تا نوێنەرایەتیکردنی سەراسەریی، بەشێوەی هەڵبژاردنی ڕاستەوخۆی نوێنەرەکان، خۆی دادەمەزرێنێت.

ئەم خۆ ڕێکخستنەوە و خۆدروستکردنەوەیەی کە لە ڕووکەشدا خۆبەخۆ و عەفەوی دەردەکەوێت، ئەنجامی چنینەکی جاڕجاڕەکەیی ناو ماڵەکان و ئیرادەی تاکەکانی ئەو کۆمەڵگەیە و کوردە داگیرکراوەکانە کە ساڵانێکە بەشێوەی جیاجیا خۆی دەردەخات و جاڕ بەجاریش گەشەکردووتر و پێگەیشتووتر دێتە پێشەوە. ڕۆژهەڵاتی کوردستان جگە لەوەی چەندین نوسەر و هونەرمەندی داهێنەری پێشکەش بە هەر چوار پارچەکە کردووە، جاڕجاڕەکە ئاسا تەزووی شۆڕشێک دەهێنێتەوە، کە ڕۆژ بەڕۆژ ڕۆشناییەکانی زیاتر بەدیار دەکەون، ئەوەتا دروشمی ژن…ژیان…ئازادی جێگەی دروشمە لەکارکەوتووەکانی گرتەوە و بووە دروشمێک نەک سەراپای کوردستان و ئێران، بەڵکو وردە وردە خەریکە هەموو جیهان دەتەنێت.

ڕزگار حەمە ڕەشید

ئەوکاتەی ئۆجالان بە بووکچین گەشت.. نووسینی: دامیەن گرێبەر و شانن برینکات..

وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: گۆران عەبدوڵڵا

تێبینی: ئەم نووسینە بەشێکە لە کتێبی: بونیادنانی ژیانی ئازاد، دیالۆگ لەگەڵ عەبدوڵڵا ئۆجالان.

ئەم کتێبە لە کتێبخانەکانی کەرکوک و سلێمانی دەستدەکەوێت.

بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..

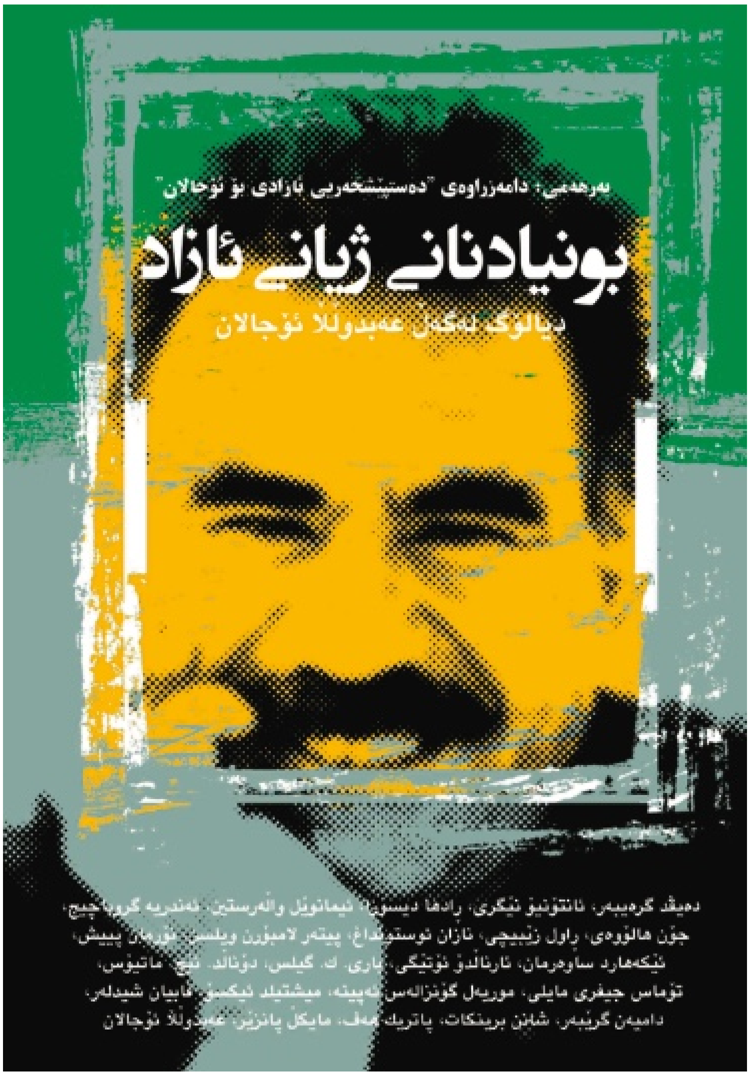

Goran_Damian_ShanoonDownload

ڕەخنەی لە "بنەمای یەکپارچەیی خاکی".. دیمانەی خەلیل کەیوان لەگەڵ حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی: بۆ کوردی:کاوە عومەر
بە پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە

خەلیل کەیوان: بناوانی ئەو یەکپارچەیی خاکەی کە لەلایەن هێزە ڕاستەکانەوە پێشنیاردەکرێت مانای چییە؟ مانای پراکتیکی جێبەجێکردنی ئەم پرەنسیپە چییە؟ چۆن دەتوانرێت یەکپارچەیی وڵات

بپارێزرێت؟ ئەزموونی وڵاتان بۆ چارەسەرکردنی هەڵاواردنی نەتەوەیی چی بووە؟ سیاسەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لەم بوارەدا چییە؟ ئەم پرسیارانە لەگەڵ حامید تەقوای لە بەرنامەی وەڵامدانەوەی ئەمڕۆدا تاوتوێ دەکەین.

حەمید تەقوایی، بزووتنەوە ڕاستەکان جەخت لەوە دەکەنەوە کە یەکپارچەیی خاک هێڵی سووری ئەوانە. لە سەردەمی شۆڕشی ژن ژیان ئازایدا، خەڵک لە هەموو گۆشەکانی وڵاتەوە یەکگرتوو بوون. پشتگیری یەکتریان کردووە. خەڵکی کوردستان، ئازەربایجان، بەلوچستان و تاران پەیامی پشتیوانیان بۆ یەکتر ناردووە. ئایا لەم دۆخەدا پێویستە جەخت لەسەر یەکپارچەیی خاک بکرێتەوە؟ بۆچی حزب و ڕێکخراو و کەسایەتییەکانی هێزە ڕاستڕەوەکان لە ڕیکلام و سیاسەتەکانیاندا یەکپارچەیی خاک تۆخ دەکەنەوە؟

حەمید تەقوایی: هەروەک وتت خەڵکی ئێران هیچ کێشەیەکیان لەگەڵ یەکتردا نییە. ئەوە ناسیۆنالیستەکانن کە لە ڕاستیدا خەریکی دابەشکردنی خەڵکن. کاتێک ڕەوتە پاشایەتییەکان و ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەوەکان یەکپارچەیی خاک دەکەنە پرەنسیپێکی پیرۆز و دەڵێن هێڵی سوورە، لە ڕاستیدا ڕایدەگەیەنن کە ئەمە تەحەمول بە هیچ جۆرە ناڕەزایەتییەک ناکەین بەرامبەر بە چەوساندنەوەی نەتەوەیی و هەڵاواردنی نەتەوەیی و هەرکەسێک خۆی بە ئا غەیرە فارس و نەتەوەیەکی جیاواز لە ئێراندا.وە ئەگەر بوێری ئەوە بکات باسی جیابوونەوە بکات یان تەنانەت تەنها ناڕەزایەتی دەربڕێت بەرامبەر بە هەڵاواردن و ستەم و چەوسانەوە و هەڵاواردنی نەتەوەیی کە کێشەیەکی ڕاستەقینە و ئازارێکی درێژخایەنە لە ئێراندا، بە گۆپاڵ وەڵام دەدرێتەوە یەکپارچەیی خاک. کاتێک یەکپارچەیی خاک وەک پرەنسیپێکی پێشێلنەکراو یان هێڵی سوور ڕادەگەیەنن، ئەوە مانای ئەوەیە کە ئەمە بەرگەی هیچ جۆرە مافخوازییەک لەدژی ستەم و هەڵاواردنی نەتەوەیی ناگرین.

ئەوان بانگەشەی ئەوە دەکەن کە جەختکردنەوە لەسەر یەکپارچەیی خاک بۆ پاراستنی یەکپارچەیی وڵاتە، لە کاتێکدا بە پێچەوانەوە ئەم دروشم و هەڵوێستە دژی پێکەوەژیانی خۆبەخشانەیە لە ڕاستیدا دوبەرەکی ئامێزە. واتای ئەم "بنەما"یە ئەوەیە کە بەشە جیاجیاکانی کۆمەڵگای ئێران بە هەر بڕە هەڵاواردن و چەوساندنەوەیەکی نەتەوەییەوە ناچارن بسووتێن و بنیات بنێن. دیارە ئەم دروشمە هەمیشە هەڕەشە و شمشێرێک بووە بەسەر سەری خەڵکی کوردستان و خەڵکی ئازەربایجان و پارێزگا سنوورییەکان بە گشتی؛ ئەو کەسانەی گوێڕایەڵی حکومەتی ناوەندن، پێیان دەوترێت پاسەوانی سنووری بە پەرۆش، بەڵام ئەگەر باس لە جیابوونەوە و تەنانەت لابردنی ئەو

هەڵاواردن و چەوساندنەوەش بکەن کە تووشی دەبن، ئەوا بە گۆپاڵی جوداخوازی و یەکپارچەیی خاک دەخەنە مەترسییەوە دەڕۆن بەسەروکاریانەوە.

ئەم "بنەما" و هێڵی سوورەی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاست بەتەواوی کۆنەپەرستانەیە، هەڵاواردنە و تەنانەت ناتوانێت ئامانجی یەکگرتوویی ئیدیعاکراوی ئەوانیش دابین بکات. "بنەمای پیرۆزی یەکپارچەیی خاکی" هەمیشە وەک شمشێرێک لە دژی خەڵک لە پارێزگا سنوورییەکانی وڵاتدا ما□□□ی کردووە.

خەلیل کەیوان: جێبەجێکردنی بنەمای یەکپارچەیی خاکی مانای چییە؟ لە سیاسەتداچۆن چۆنی مانای دەبێت؟ ئەزموونی تا ئێستا لە وڵاتانی دیکە و لە ئێران چی بووە؟

حەمید تەقوایی: خەڵکی کوردستانی ئێران و خەڵکی ئازەربایجان لە ماوەی سەدەی ڕابردوودا تامی مانا کردەییەکەیان کردووە و دەزانن مانای چییە. هەر لە کۆماری ئیسلامییەوە کە بۆ جێگیربوونی خۆی بە هێرش بۆ سەر کوردستان دەستی کرد ، تا دەگاتە شاکانی پەهلەوی کە کۆمارە ئۆتۆنۆمەکانیان لە کوردستان و ئازەربایجان سەرکوت کرد، هەموو جۆرە مافخوازییەک لە لایەن خەڵکی کوردستان و ئازەربایجانەوە هەمیشە لەگەڵ سەرکوت و هەڕەشە و گوڕەشەدا بەرەوڕوو بووەتەوە.

هەر لە شۆڕشی دەستوورییەوە تا ئەمڕۆ، هەمیشە ئەم بەگۆپاڵی یەکگرتوویی ئێران، گۆپاڵی پیرۆزی سنوورەکان، پیرۆزی یەکپارچەیی خاک و هتد لە هەر هاوارێکی حەقخوازانەی خەڵکی سەربە نەتەوەکانی تریانداوە . ئەمڕۆ دەبینین کۆماری ئیسلامی بە بیانووی ڕووبەڕووبوونەوەی هێزە جوداخوازەکان لە زاهیدان و شارەکانی دیکەی سیستان و بەلوچستان چ تاوانێک ئەنجام دەدات و بە چ دڕندەیەک هێرش دەکاتە سەر ناڕەزایەتییەکانی خەڵکی کوردستان. پاساو و پڕوپاگەندەی کۆماری ئیسلامی، وەک ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستڕەو، پاراستنی یەکپارچەیی خاکی ئێران□. ل□□م □وانگەیەوە ئۆپۆزیسیۆنی ڕاست بەتەواوی هاوتەریبە لەگەڵ کۆماری ئیسلامیدا.

"بنەمای یەکپارچەیی خاک" بە کردەوە ئامرازێکە، پاساوێکە، وەسیلەیەکە بۆ سەرکوتکردنی هەر جۆرە هاوارێک بۆ مافەکان لە دژی هەر جۆرە ستەم و هەڵاواردنێکی نەتەوەیی. هەمیشە بەو شێوەیە کاری کردووە.

سەبارەت بە بەشی دووەمی پرسیارەکەت سەبارەت بە ئەزموونی جیهانی، پێویستە بگوترێ لەو وڵاتانەی کە دواجار بۆنی شارستانیەتیان کردووە و تیایدا جۆرێک لە دیموکراسی لیبراڵ دامەزراوە، وەک ئەوەی لە وڵاتانی ڕۆژئاوا د□بینن، هەرچەندە هەموو حکومەتەکان دەیانەوێت پارێزگاری لە. یەکپارچەیی وڵاتەکەیان و جیابوونەوە

بەجێگەی سەرزەنشت، ئەژمار دەکرێت، بەڵام یەکپارچەیی خاک پیرۆز نییە و پێشێل نەکراو نییە. لانی کەم لە مێژووی نوێدا بەوشێوەیە نیە. لە دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر حکومەتی سۆڤیەت دانی بە جیابوونەوەی فینلاند لە ڕووسیەدا نا، نەرویج لە سوید جیا بووەوە و دوای ڕووخانی دیواری بەرلین، کۆماری چیک و سلۆڤاکیا جیابوونەوە. لە کەنەدا، لە پارێزگای کیوبیک، دوو ڕیفراندۆم بۆ جیابوونەوە ئەنجامدراوە. تا ئێستا دەنگ لەسەر جیابوونەوە نەدراوە، بەڵام حکومەت بەڵێنی داوە بە هەر شێوەیەک بێت ئەنجامی ڕیفراندۆمەکە قبوڵ بکات. حزبێک بە ناوی پارتی کیوبیکۆیس حزبێکی جوداخوازە و دەیەوێت کیوبیک لە کەنەدا جیا بکاتەوە، بەڵام فەرمی و یاساییە و نوێنەری لە پەرلەمان هەیە. تا ئێستا دووجار ڕیفراندۆمی بۆ جیابوونەوە ئەنجامداوە، ڕەنگە بۆ جاری سێیەمیش بیەوێت ڕیفراندۆم ئەنجام بدرێت. ئەمە ڕێبازی دیموکراسییە لیبراڵەکانە بۆ پرسی یەکپارچەیی خاک. ئەمانە هێزە ڕاستڕەوەکان و ناسیۆنالیستە ئێرانییەکانن کە بە هەمان نەریتی دیکتاتۆری چەند دەیە دوای شۆڕشی دەستووری، لە یەکپارچەیی خاک گۆپاڵێکیان دروست کردووە بۆ سەرکوتکردنی خەڵک و لایەن و ئەو حزبانەی ناڕەزایەتی بەرامبەر ستەمی نەتەوەیی دەردەبڕن. لە نەریتی ناسیۆنالیزمی فارسدا، نەک هەر هیچ حزبێک ناتوانێ جوداخواز بێت، بەڵکو هیچ جۆرە ناڕەزایەتییەکیش لەچەشنی ئەوەی کە ئەمە داوای مافی خوێندن و چالاکی کولتووری بە زمانی خۆمان دەکەین، لە هەڵاواردنی ئابووری کۆمەڵایەتی نەتەوەیی و چەوساندنەوەی نەتەوەیی- کە ئەمەش کارێکی مێژووییە و کێشەی درێژخایەن لە ئێران – لە ئازاردا دەچێژین و پرسگەلێکی لەو جۆرە لەلایەن حکومەتی ناوەندییەوە تەحەمول ناکرێت.

دەمەوێت بڵێم تەنانەت لە چوارچێوەی دیموکراسی پەرلەمانی لە جۆری سیستەمی سەرمایەداری لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا یەکپارچەیی خاک تابۆ و پرەنسیپێکی پیرۆز نییە. یەکپارچەیی خاک یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی ستەمکاری و دیکتاتۆرییەتە لە ئێراندا و بە ڕامڵینی هەر جۆرە دیکتاتۆرییەتێک لە کۆمەڵگەدا، پێویستە ئەم پرەنسیپەش وەلا بنرێت و پێکەوە ژیانی ئازادانەی هەموو خەڵکی دانیشتووی ئێران بە بەفەرمی ناسینی مافی هەموو خەڵک بۆ چێژوەرگرتن لە ژیانێکی ئینسانی و بە یەکسان دەستەبەر بکرێت.

خەلیل کەیوان: ئایا نابێ شتێک لە دژی دابەشبوونی وڵات بکرێت؟ چۆن دەتوانرێت یەکپارچەیی وڵات بپارێزرێت؟

حەمید تەقوای: ئێمە لەگەڵ ئەوەداین کە وڵاتان تا دەکرێت گەورە بن. ئێمە لەگەڵ جیانەکردنەوەی هیچ بەشێکی ئێرانین و پێکهێنانی کۆمەڵگا و وڵاتی گەورە بە قازانجی هاوپشتیی فراوانترین بەشەکانی

خەڵک و خەباتی هاوبەشیان بۆ ئازادی و ڕزگاری دەزانین. بەڵام بە ئەمەش دەبێت داوای یەکێتی خۆبەخشانەی هەموو مرۆڤەکان بکەیت و ئەم یەکێتییە خۆبەخشانە چیتر بە پرەنسیپی پیرۆزکردنی یەکپارچەیی خاک بەدەست ناهێنرێت. بە پێچەوانەوە وەک وتم ئەم پرەنسیپە ئامرازی هەڕەشە و چەوساندنەوە و دابەشبوونە. پێکەوە ژیانی خۆبەخشانەی مرۆڤەکان تەنیا بە بەفەرمی ناساندنی مافی یەکسان لە هەموو بوارەکاندا بۆ هەموو خەڵکی دانیشتووی ئێران بەبێ گوێدانە ئەوەی کە زمانی دایکیان چییە یان خۆیان سەر بە چ نەتەوە و میللەتێک دەزانن، مومکین دەبێت. پێویستە هەمووان لە هەموو بوارەکاندا مافی یەکسانیان هەبێت و هاوڵاتییەکی تەواو یەکسان بن. بۆ نموونە ئەگەر ئەو کەسانەی کە بە زمانی فارسی قسە دەکەن مافی خوێندنیان هەبێت بە زمانی دایکیان، هەموو ئەو کەسانەی کە زمانی دایکی تریان هەیە لە کوردستان، لە ئازەربایجان و لە هەر بەشێکی وڵات، ئەوانیش مافی ئەوەیان هەیە بە زمانی دایکی خۆیان بخوێنن زمانی دایک و ئیمکاناتە پەیوەستییە پەروەردەییەکانیان بە دەستەبەر بکرێت، وەک چۆن بە فارسی زمانەکان دابین کراوە، ئەم ئاسانکاریانەش بە زمانی کوردی، ئازەری و هتد دابین بکرێن. جگە لە لایەنی زمان و فەرهەنگی، نابێ جیاوازی لە نێوان خەڵکی کوردستان، ئازەربایجان، بەلوچستان و پارێزگا سنوورییەکانی دیکە لەگەڵ خەڵکی ناوچەکانی دیکەی ئێراندا هەبێت. بۆ ئه وه ی هه موو خه ڵکی ئێران به شێوه یه کی خۆبه خشانه پێکه وه بژین، پێویسته وه ک هاووڵاتیی خاوه ن مافی یه کسان به بێ له به رچاوگرتنی هه ر پەیوه ندیه کی ئایینی، نه ته وه یی، میللی و نه ژادی بناسرێن. چارەسەری ئەمە ناساندنی مافی یەکسانە بۆ هەموو خەڵکی دانیشتووی ئێران. سەرەڕای هەموو ئەمانە، جوداخوازی لای ئەمە تابۆ نییە، ئەگەر بەشێک لە خەڵکی ئێران بە چارەسەرکردنی هەڵاواردن و چەوساندنەوەی نەتەوەیی و ئەو هەلومەرجە سەختانەی کە حکومەتی ناوەندی و ناسیۆنالیزمی بالادەست بەسەریاندا سەپێنراوە، جیابوونەوەیان دەوێت، ئەمە دان بەو مافەدا دەنێین. ئەو کەسانەی لەژێر فشاری جیاکاری و چەوساندنەوەی نەتەوەیی جیابوونەوەیان دەوێت و لە ڕیفراندۆمێکی ئازاد و دیموکراسیدا دەنگ بە جیابوونەوە دەدەن مافی جیابوونەوەیان هەیە. لە هەندێک حاڵەتدا ڕەنگە ئێمە دژی جوداخوازی بین و بە چارەسەرێکی دروستی نەزانین بۆ باشترکردنی ژیانی خەڵک، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا ڕێز لە دەنگی خەڵک دەگرین، بەبێ گوێدانە دەرئەنجامەکەی، هەروەها بە توندی ئیدانەی هەر هەڵمەتێک و سەرکوتکردنی ئەو خەڵکە دەکەین کە.جیابوونەوەیان دەوێت. بۆ نموونە سەبارەت بە مەسەلەی نەتەوەیی لە کوردستان، لە بەرنامەی حیزبی ئەمەدا وتراوە کە ئێمە دان بە ئەنجامی

ڕیفراندۆمێکی ئازاد و دیموکراسیدا دەنێین. بەڵام لە هەلومەرجی ئێستادا ئەم پێشنیاری جیابوونەوە ناکەین چونکە پێمان وایە خەباتی خەڵکی کوردستان شانبەشانی خەڵکی ئێران ڕێگایەکی خێراتر و کەمتر سەختترە بۆ چارەسەری کێشەی نەتەوەیی و بۆ هەموو خەڵک لە هەموو بەشەکانی ئێران بۆ ئەوەی لە هەموویدا هەلومەرج و مافی یەکسان هەبێت، لەهەموو بوارەکانەدا هەیە.

بنەمای باسەکە ئەوەیە کە یەکپارچەیی وڵاتی ئێران وەک وتم یەکیەتیی خۆبەخشانەی هەموو مرۆڤەکان دەخوازێت و ئەم یەکیەتییە خۆبەخشەش پێویستی بە داننان بە مافی یەکسان هەیە بۆ هەموو هاووڵاتییان لە سەرتاسەری وڵاتدا.

خەلیل کەیوان: جەختکردنەوەکەتان ئەوەیە کە نەهێشتنی هەڵاواردن و یەکسانی مافی هاووڵاتیبوون گەرەنتی یەکگرتوویی خەڵکی وڵاتێک دەکات. لە هەمان کاتدا لە ڕیفراندۆمدا دان بە مافی جیابوونەوەدا دەنێیت. ڕای ئێوە چییە لەسەر ئەو فیدرالیزمەی کە لەلایەن هێزە قەومییەکانەوە پێشنیار کراوە؟

حەمید تەقوایی: فیدرالیزم لە بنەڕەتدا بە دوو واتا بەکاردێت: فیدرالیزمی ئیداری بەو مانایەی پارێزگاکان لە بەڕێوەبردنی کاروباری خۆیاندا خۆبەڕێوەبەرن یان پەرلەمانی ناوخۆییان هەیە (وەک فیدراڵی ئەمریکا یان کەنەدا و ئەڵمانیا) و فیدراڵیزمی میللی-نەتەوەیی بەو مانایەی کە ئەمە بەو مانایە کە بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگا وەک میللەت و نەتەوە جیاوازەکان، بۆ نموونە نەتەوەی فارس، نەتەوەی کورد، نەتەوەی ئازەری، نەتەوەی بەلوچ و تورکمان و هتد، هەریەکەیان فیدراڵی یان دەوڵەتی خۆبەڕێوەبەری خۆیان هەبێت- ئەم دووهەمەیان چارەسەر نییە، بەڵکو کێشەکە قورستر دەکات. هەڵاواردن و جیاوازی و ناکۆکیە نەتەوەییەکان لەژێر ناوی فیدراڵە جیاوازەکاندا دامەزراوەیی دەکات و سەقامگیری دەکات. کاتێک حکومەتێکی خۆجێیی ئازەری یان حکومەتێکی خۆجێیی کوردی لە ئێران دروست دەکەیت، بە سروشتی ئاڵاکەت ناسیونالیزمی کوردی دەبێت، و ناسیۆنالیزمی ئازەری دژی ناسیۆنالیزمی فارسی دەبێت و ئەمەش دەبێتە ڕێگ و بنەمای ململانێ و دەرگیری بەردەوام. بۆیە فیدرالیزم پێچەوانەی ژیانی خۆبەخشانە و بەیەکەوە گرێدراوی هەموو هاووڵاتییان پێکەوە لە وڵاتێکدا. چارەسەری ئەمە لەسەر بنەمای دانپێدانانی مافی هەموو مرۆڤەکان بەبێ گوێدانە میللەت، نەتەوە، زمانی دایکی، ئایین و هتد، هەروەها چارەسەرەکە لە دژی دابەشکردنی کۆمەڵگا بەسەر فیدراڵە میللی-نەتەوەیی- ئێتنیکییەکاندا.

دەبینیت خاڵی بەهێزی ئەمە پاراستنی یەکپارچەیی نییە، خاڵی دەستپێکمان دابینکردنی ئازادی، خۆشگوزەرانی، یەکسانی و ژیانێکی

ئینسانی شایستەی مرۆڤێکی سەدەی بیست و یەکە بە هەموو دانیشتوانی ئێران. ئەگەر بتوانی ئەمە جێبەجێ بکەیت و پیرۆزی یەکپارچەیی خاک بگەڕێیت بۆ پیرۆزی یەکسانی نێوان هەموو مرۆڤەکان ، ئەوا تێدەگەیت کە پێویست بە خەمی جیابوونەوە و فیدرالیزم و هتد ناکات. ئەو کەسانەی کە ئازاد و یەکسان و خۆشگوزەران دەژین پێویست ناکات چارەنووسی خۆیان جیا بکەنەوە یان بە جیاوازییە میللی و نەتەوەییەکانەوە خۆیان پێناسە بکەن. هەرکەسێک خەمی یەکپارچەیی خاکی هەیە، پێویستە بزانێت کە یەکپارچەیی وڵات تەنیا بە ئاماژەدان بە مرۆڤەکان لەسەر بنەمای ناسنامەی مرۆیی گشتگیریان دەپارێزرێت.

خەلیل کەیوان: ڕەوتی ڕاستڕەو خۆیان وەک بەرگریکاری بەهاکانی ڕۆژئاوا پیشان دەدەن. وا خۆیان نیشان دەدەن کە بەرگریکاری بەها لیبراڵەکانن. تەنانەت لە لیبرالیزمیشدا پرەنسیپی یەکپارچەیی خاک بێمانایە. مافی جیابوونەوە دانپێدانراوە. بۆچی بزووتنەوە ڕاستەکان لە ئێران کە بانگەشەی بەرگری لە بەهاکانی ڕۆژئاوا دەکەن، دان بەم پرەنسیپەدا نانێن و لە بەرامبەر ئەو خەڵکەی کە هەوڵی نەهێشتنی هەڵاواردنی نەتەوەیی دەدەن پەنا بە گۆپاڵی یەکپارچەیی خاک دەبەن؟

حەمید تەقوایی: ئەم نموونەیە ئەوەمان بۆ دەردەخات کە ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەو، چ پاشایەتیخوازەکان و هەم کۆماریخوازەکان، تەنانەت بە مانا لیبراڵەکانیشەوە پابەند نین بە پێوەرەکانی دیموکراسی. هەڵەی سووری یەکپارچەیی خاک نموونەیەکە. نموونەی تریشمان هەیە. کاتێک مافی مرۆڤ دەگەڕێننەوە بۆ کوروش، لە ڕاستیدا ئاماژە بە جۆرێک لە گەورەیخوازی ئێرانی دەکەن، واتە سەردەمی ئیمپراتۆریەتی کوروشی هەخامەنشی، نەک مافی مرۆڤ. زۆر جار وتوومە کە گەڕاندنەوەی مافی مرۆڤ بۆ کوروش بە مانای ڕێزگرتن یان حورمەت گرتن لە مرۆڤایەتی و مافی مرۆڤ نییە، بە پێچەوانەوە ڕێزگرتنە لە ئیمپراتۆریەتی سەردەمی کۆیلایەتی. لەمەوە پرسی ململانێ لەسەر ناوی کەنداوی فارس و خاوەندارێتی سێ دوورگە و "ئەگەر ئێران نەبێت منیش جەستەم نابێت" و تەنانەت دژایەتیکردنی ڕەخنەگرتن لە ئایین وەک "لەدین دەرچویی"، لە کاتێکدا لە هەموو دیموکراسیەکانی ڕۆژئاوا ڕەخنە و تەنانەت تەنز لە ئایین ئازادە.و دانپێدانراوە. ناسیۆنالیزمی ئێرانی وا نیشان دەدات کە ئەم جۆرە پیرۆزیانە وەک پێکهاتەی دیموکراسی و کاروباری هەموو کۆمەڵگە دەموکراتیکەکانە، بەڵام واقیعەکە پێچەوانەیە. ئەمانە تایبەتمەندی دیکتاتۆریەت و حکومەتە سەرکوتکەرەکانن لە وڵاتانی جیهانی سێهەمدا. پرەنسیپی پیرۆزی یەکپارچەیی خاک تەنانەت لەگەڵ لیبراڵ دیموکراسیشدا ناگونجێت، چ

جای ئازادی بە مانای قووڵی ڕزگاری، کە بە واتای گەڕاندنەوەی ئیرادە بە مرۆڤەکان و یەکسانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسییە. پیرۆزییەکان و هێڵە سوورەکانی ناسیۆنالیزمی ئێرانی بە مانا مینیمالیستییەکەی بە تەواوی پێچەوانەی ئازادین. بە بڕوای من پێداگری و کێشانی هێڵی سوور بە دەوری یەکپارچەیی خاکدا، ئەوە نیشان دەدات کە ناسیۆنالیزمی ئێرانی ئەهلی دیموکراسی و ئازاد نییە، تەنانەت بە هەمان مانا مینیمالیستی و لیبراڵی ڕۆژئاوایی. ئەمانە لە حزبە توندڕەوە ناسیۆنالیست و فاشیستەکانی ڕۆژئاوا نزیکترن تا لە لیبراڵەکان. ئەوان پرەنسیپەکان لە نێو بەهاکانی خۆیان دادەنێن و لە نێو ئامانجەکانیاندا، هێڵە سوورەکان دادەنێن کە جگە لە ستەمکاری و چەوساندنەوە هیچ مانایەکی تریان نییە، چ بە ئەو خەڵکەی لەسەر سنوور دەژین لە ئێران و پارێزگا سنوورییەکان، چ بە هەموو ئەو خەڵکەی کە ئازادییان دەوێت هەستی ڕزگاری ڕاستەقینە و نەک تەنها وەک دەرکەوتنێک و بەرگێک، زەرفێک بە بە پیرۆزڕاگرتنی میللی-نیشتمانی لە ژێریدا، و گەورەییخوازیی. ئەم بەها ناسیۆنالیستیانە، بە پێناسە، لەگەڵ بەها مرۆییە گشتگیرەکان و ڕزگاری مرۆڤدا ناکۆکن. بەڕای من ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەوی ئێران پەیوەندییەکی کەمیشی بە ئازادییەوە نییە، تەنانەت بە مانای لیبراڵی دیموکراسی ڕۆژئاواشەوە.

٢٥ی جانیوەری ٢٠٢٣

سوپاس بۆ ئەمیر تەوەکولی بۆ نوسینەوەی دەقی سەرەتایی ئەم چاوپێکەوتنە.

سوور.. نووسینی: د. فرج فودە.. وەرگێڕانی : پشکۆ ناکام

عوسمانی کوڕی عەفان بە دەستی ئیسلامییەکان کوژرا...........

دوای ئەو علی هەر بە دەستی ئیسلامییەکان کوژرا.............

دواتر حسین بە دەستی ئیسلامەکان کوژرا و ملیشی پەڕێنرا......

حسن بە دەستی ئیسلامییەکان زەهر خوارد کرا ....

دوان لە وانەی لەو دە کەسەی لە بەهەشتا جێیان بە حیجز کرابوو بە

دەستی ئیسلامییەکان کوژران: طلحة و زوبیر
لەشەڕی حووشتر " موقعة الجمل"ی نێوان عائیشە و علی، ئیسلامییەکان یەکتریان قڕ کرد..
لە شەڕی "صفین"ی نێوان علی و معاویە ، ئیسلامییەکان لە یەکترییان کوشت،،،،،،،،،،،،
شەڕی نێوان حسین و یزید بوە مایەی سەربڕینی حەفتا و سێ کەس لە کەس و کاری پێغەمبەری ئیسلام..
لە دامرکانەوەی یاخی بوونی دانیشتوانی "مدینه" و دژ بە حوکمی ئومەوەکان حەوسەد ئیسلامی شارەکە بەدەستی دوانزە هەزار ئیسلامی سوپای ئومەوەکان کوژران..........................
ابو لهب و ابو جهل جورئەتیان نەکرد بە "مەنجەنیق" لە کەعبە بدەن و وێرانی کەن ،بەڵام حصین بن نمیر کە فەرماندەی لەشکرەکەی عبدالملک بن مروان بوو ، دوای ئابڵۆقەیانی ، کەعبەی وێران کرد..............
نە جولەکە و نە کافرەکان ویستیان هەبوو زیان بە مزگەوتەکەی پێغەمبەری ئیسلامییەکان بگەیەنن ، کەچی فەرناندەی سوپاکەی یزید بن معاویة داگیری کرد و بە سێ ڕۆژ کردی
بە "خان"ی ووڵاخەکانی سوپاکەی......
لەسەردەمی هشام بن عبد الملک ، زید بن زیدالعابدین بن الحسین کە وەچەزادەی پێغەمبەری ئیسلامەکانە هەر نەکوژرا ، بەڵکو بە ماوەی چوار ساڵ بە دەروازەی دیمەشقەوە هەڵیانواسی پێش ئەوەی بیسوتێنن......
بەڵێ ئومەوییە ئیسلامەکان یەکتریان کوشت...
مروان بن الحکم ، عمر بن عبد العزیز ، الولید بن یزید ، ابراهیم بن الولید ، کە هەموویان "امیر المؤمنین" ی ئیسلام بوون بەدەستی ئیسلام لە ناوچوون تا دوا خەلیفەی ئومەوەکان کە بە دەستی ابو المسلم الخراسانی کوژرا.... ابو العباس یەکەم خەلیفەی عەباسییەکان ، هەرچی لە وەچەی بنی امیة مابوو کوشتی ، تەنیا ساواکان و ئەوانەی هەڵهاتن بە ئەندەلوس نەبێ....
دوای کۆچی دوایی"ارتوغرول" ناکۆکی لە نێوان دوندار و عوسمانی کوڕی دروست بوو، بەوە کۆتایی هات کە عوسمان مامی خۆی کوشت و دەسەڵاتی گرتە دەست، بەو جۆرە دەوڵەتی عوسمانی دروست بوو......
سولطان محمدی دووەم " ئەوەی شاری ئەستەنبولی داگیر کرد"، فەتوایەکی بڵاوکردەوە کە کوشتنی براکەی خۆی لە پێناو یەکڕیزی ووڵات و بەرژەوەندییە بەرزەکانی ئیسلام بە "حەڵاڵ" لەقەڵەم یا..
سولطان مورادی سێیەم هەر لە گەیشتنی بە دەسەڵات لە دوای باوکییەوە ، هەر پێنج براکەی خۆی کوشت..محمدی کوڕی لەو بێ بەزەیی تر نەبوە ، هەر کە دەسەڵاتی گرتە دەست هەر نۆزدە براکەی خۆی کوشت بەمەش تەغاری لە باوکی بردەوە... میدیاکاری تورکی"رحمی تروان"

لە ووتارێکیا بە ناوونیشانی"بیرەوەری پاشاکان" ئەڵێ : محمدی سێیەم هەر ب□و□□ ن□وەستا ، هەستا بە کوشتنی کوڕە شانزە ساڵەکەی تا دوای خۆی کۆڕە بچووکەکەی کە چواردە ساڵ بوو لەسەر عەرشی دەسەڵات دانیشێ کە بە سولطان احمد ناسرا و دواتر مزگەوتی سولطان احمدی "مزگەوتە شین"ەکەی لە ئەستەنبول دروست کرد......

کاتێ دەوڵەتی عوسمانی ویستی دەست بەسەر شاری"قاهرة"ەیا بگرێ پەنجا هەزار موسڵمانی میسریان کوشت ، سولطان سەلیم داوای لە "تۆمان بای" کرد کە بەرامبەر مانەوەی لە حوکمی میسرا پاشکۆیەتی خۆی بۆ دەوڵەتی عوسمانی ڕابگەیەنێ ، بەڵام ئەو بەم داوایە قایل نەبوو ، سوپاکەی یێکخست ، بە چواردەوری شارا چاڵی لێ یا ،هەموو خەڵک بەشداریان لە بەرنگاری عوسمانییەکانەوە کرد ، بەڵام شکستیان خوارد ، "تومان بای" هەڵهات و پەنای بردە بەر " شیخ حسن بن مرعی " هاوڕێ ی ، بەڵام ئەو هاوڕێیەی خیانەتی لێ کرد و کوژرا ، دواتر هەردوو براکەشی کوژران....

(ئەم ووتارە کە لە کتێبی"ڕاستیە دیار نەبوەکە-الحقیقة الغائبة" وەرگیراوە بەشێکی زۆر کەمی مێژووی ئیسلامە ، کە وامان لێ ئەکا سەبارەت بە غەرقی ئیسلام لە خوێنا پێ ی بووترێ دینە "سوور"ەکە......
""
"""""

د.فرج فودة: مامۆستای زانکۆ ، ئەکادیمیستییەک و نووسەرێکی عیلمانی بەناوبانگی میسرییە ، کە لە سەر بۆچوونەکانی ساڵی 1992/بە دەستی گروپی تیرۆریستی" الجماعه الاسلامیە" تیرۆر کرا ..

مێگەل.. نووسینی: مەولود ئیبراهیم حەسەن

بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێر□ بکەن..

IbrahimMaulwd_Megal-1Download

لـە سـفرەوە يـان لـە كفـرەوە..
نەوزاد بەندى

ــــگفت و گۆيەكى كورت ــــ

لە وەڵامى ئەم پۆستەدا كە ووتەيەكى چيخۆف بوو :
(ميللەت ئەگەر ڕۆشنــبير نەبێ ، ووڵـــات ئەڕوخێ ، وەك ئەوە وايە
باڵەخـا نەيەك بە خشتـى كـاڵ دروسـتكرابێ و لە كـوورەدا سـوور
نەكرابێتنەوە .. مامۆستا ئەبێ هونەرمەند بێ و عاشقى پيشەكەى بێ ،
بەڵام لاى ئێمە وەك كرێكارێك وايە ، لە ترسى نانبڕين و لە برسا
مردن ، وانە دەڵێتەوە ..
ــــئەنتۆن چيخۆف ــــ)

[[مامۆستا اسماعيل ياسين ناوێك ئەم كۆمێنتەى نوسى :
بنەماى دروسكردنى وولاتێكى مەدەنى دێموكراسى سيكۆلار هه زم كر دنى ديموكراسيەت و پێكەوەژيانى بيروڕاجياوازەكان و ئايينى يەكان و شارسـتانى يەكـانە – ديموكراسـيەت كە كليلـى كـر دنەوەى دەرگـا داخراوەكانى عەقلە ك□ نەپەرستى يە پاوانخوازە ديكتاتۆرى يە شموولى يە سەرمايەدارە قۆرخكارە بێويژ دان و بێرەحم و بێبەزەيييەكانە كە خۆيان لە خەلك جياكردۆتەوەو دەكەنەوە ديموكراسيەتيان پێ هه زم نەكـراو□ بۆ بەرژەوەنـدى يەسـەرمايەدارو ئۆلگاريشەكـان بەرادان دراوەخۆيان مليار دێرو بزنسمان خاوەن كۆمپانياو قۆرخكارى بازارو سەرمايەبن- دەستيان بسەر كۆى جومگەكانى ژيان گرتووە و قۆرخيان كردووە ميللەتيشيان فەرامۆش و پشتگوى خستبێت- بێكارو هه ژارو چەوسـاوەيە بە دە يـان قەيرانيـان بۆ دروسـتكردوون – كەبە هـه لـپەسـێردراوى و بێ جارەسـەر مـاونەتەوە پرۆسـەى ديموكراسـيەت لەوولاتەكەمان و رۆژهه لاتى ناوەراست بە گشتى پڕۆسەيەكى ئالۆزو رووكەشى وهه زم نەكراوە دێموكراسيەتى رۆژ ئاواى چەواشەكراوى درۆزنانەى ناتۆو ئەمريكايە رياكارانەيە خۆپەرستانەيە– شۆڕ نە بۆتەوە بۆ ناوچين و توێژەكانى كۆمەلگا بستە بالا يە نش و نماى نە كر دووە مندالە تازە رەورەويەتى بەسەر پێيان نەكەوتووە– لەولاتى ئيمە و ئيراق و □□ژ هه لاتيان داديموكراسيەت بووەتە ڕۆتينياتى حزبە ديكتاتۆرى يە شموولـيە خاوەن مليشيا چەكدارەكانى كە بەهێزو پـارە خۆيـان سـە پانـدووە دەسـەلات بۆ كە س چێنـا هێلـن- بۆ نەوەكانيشيان بەرادان داوە- وادەزانن پر ۆ سەى ديموكراسيەت و هه لبژاردن تەنها و تەنها رۆژى دەگدانى چوونەسەر سندووقەكانى هه

لبژاردنەپڕ لە جەواشەکاری و تەزوێرو فرت فیل و جەواشەکاری یە– زۆ
ربەداخەوە لە ماوەی حوکمرانی عێراق و هه رێمی کوردستان فیری ئەلف
بای دیموکراسی نەبووین نەماتوانی دە ستوورو یا ساو
دامەزراو□یمان هه بێت ک□ بتوانین حکوومەت ئیدرەدانیکی سەرکەوتوو
دروست بکەین میللەتەکەمان لە خۆ ڕازی بکەیین دیموکراسیەتی
ڕاستـەقینە دەستەبەر پیادەی بکە ین کە تەنها لە م ریگایەوە
دەتوانین بنەماکای دەولە تداری مە دەنی شارستانیەتی پێشکەوتوو
پەرەسەندوو بینا بکە ین ئیمەش وەکو گەلانی جیهان وولاتێکی
پێشکەوتوو پەرەسە ندووی دەستووری دیموکراسی دامەزراو□یمان هه
بیت حکوومەتی دیموکراسی هاوولاتیبوون شوینی حکوومەتی حزبی
بگرێتەوە کەسەرکەو توو نوبوونە لەئیداەو بە رێوەبردنی وولات و
گەلە چەوساوەکەماندا لێرەو لەوێ بەداخەوەدیموکراسی یەتیان هه زم
نە کردو پێیان هه زم نەکرا]]

منیش ئەم چەند خاڵەم بۆ نوسی :

[[دەستخۆش کاک اسماعیل بۆ خوێند نەوە و بەدواداچوونە چڕ و
پڕەکەتان ..
چەند خاڵێکم لەلا گەڵاڵە بوو ، حەز ئەکەم ئاماژەیان پێ بدەم :
یەکەم : دیموکراسیی تێرمێکی داگیرکەرانە ، وەک سندوقی هەڵبژاردن
و مافی مر□ق و سیکیولاریزم ، وەک فڕۆکەی سیخۆ و ئێف شانزە ، دوو
دانەی هەیە، دانەیەکی ئۆریجیناڵ ، کە تایبەتە بە خۆیان ،
دانەیەکی تەزویریش کە بۆ ئێمەی ئەنێرن و تەنها دروشم و درۆ و بە
لاڕێدابردنە .
دووەم : دکتۆر عەلی شەریعەتیی ئەڵێ : مومکین نیە گەلانی ژێر چەپۆک
و قوڕ بەسەر بتوانن بە تایتڵەکانی ڕۆژئاوادا هەڵبسنەوە و پێش
بکەون و ببوژێنەوە ، مەگەر تەنها ڕێگایەک بۆ زیندووبوونەوەیان
گەڕا نەوەیە بۆ کولتوور و شارستانێتیی خۆیان .. شارستانییەک گەر
هەمانبووبێ ، تەنها ڕێگایە بۆ ئەوەی لە ڕێگایەوە ڕاست بینەوە و
خۆ لە داو و فرت و فێڵی ڕۆژئاوای کۆڵۆنیالیست ،قوتار بکەین .
سێیەم : ڕای تاکەکانی کۆمەڵگا کاتێک بە هەند وەرئەگیرێت، کە
تاکگەلێکی ڕۆشنبیر و کارامە بن ، لە حاڵێکدا وەک پرس و ڕا بە
مناڵگەلێکی باخچەی ساوایان بکرێ داخۆ چی باشە و ڕایان وەربگیرێ ،
هەمووان پێیان باشە بڕۆنە دەرەوە و لە مارکێتەکان شەکرۆکە بخۆن و
لە خیابانان فتبۆڵێن بکەن ..بە هەمان شێوە میللەتانێکی وەک
ئەوانەی ڕۆژهەڵاتی ناوین ، ئەگەر ڕایان وەربگیرێت و ئازادی
بۆچوونەکانیان بە هەند وەربگیرێت ، ئەوا وەک جووتیارەکانی

سەردەمی دەرەبەگیی ئیسپانیایان لە بەسەر دە ، کە ئازاد کران و ..پاشان نەیانزانی چۆن چۆنی پارووە نانێک پەیدا بکەن ، هەر بۆیە گەڕانەوە بۆ لای دەرەبەگەکان و ووتیان بە کۆیلە ڕامانبگرنەوە ، مەمنونتانین ..
بە واتایەکی تر پڕۆسەی ڕای گشتی لە دوای پڕۆسەی ڕۆشنبیرکردنی گشتیەوە دێت ..ئەبێ میللەت گەیشتبێتە کایەی بیر و لێکدانەوە و داهێنان ، ئینجا چاک و خراپی خۆی ئەفامێ و ئینجا ئەبێ ببرێتە بەردەم سندوقەکانی هەڵبژاردن ..
لە وەها دۆخێکی قورس و ئاڵۆزدا ، ئەبێ پێنا ببرێتە بەردەم کۆمەڵە زانا و دانای نیشتمانیی پەڕاوێز خراو ، هەتا ڕێگای ڕاست و دروستی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئایدیۆلۆژیی دیاری بکەن ، ئەوە ئیتر خاڵی سفرە بۆ کۆمەڵگا کە بتوانن هەنگاو هەڵبێنن و ..ڕۆشنبیری و بیر و بەرهەمهێنان و پێشکەوتن فەراهەم بکەن ..
چوارەم : نابێ بە کۆمەڵێک هەڵبخەڵەتێین کە پۆشاکی ڕۆژئاوایان پۆشیوە و ..مۆبایل و کۆمپیوتەر و کتێب لە ماڵەکانیانا هەیە و سەیری زنجیرە دراما ئەکەن و .. پیتزا و کۆکا کۆلا ئەخۆنەوە و لە کۆلێژ و پەیمانگاکان مامۆستا و فێرخوازن… ئەمانە ئەو توێکڵە هەڵخەڵەتێنەرەن ، کە ناخێکی ناحاڵی و نامەسئول و بە ئینتیما و سەرلەشێواویان داپۆشیوە .. حاڵەتێکی شێرپەنجە ئاسایە ، کە ترسناکەکەی لەوەدایە ، ماکەکانی ئەو نەخۆشییە ، بە ماکیاژێکی ڕۆژئاوایی و مۆدێرن ، بەیاخکراون .. سەیر دەکەی دەرچووی کۆلێژی ئەدەب
Nawzad Bandy
یاتە و نازانە ڕێنیسانس خواردنە یان شۆڕش .. دەرچووی کۆلێژی ئەدەبیاتە و نازانە دیستۆیفسکی زەوانی کەنیسە بووە یان نووسەر .. هەروەک چۆن ئەو سیخە و ئەلف شانزەیەی کە دەینێرن بۆ ڕۆژهەڵات ، تەنها لە شکڵ وشێوەدا ، سیخە و ئەلف شانزەن و .. ناتوانن بە هیچ جۆرێ لە هەیمەنەی سیخە وئەلف شانزەی کۆلۆنیالیستەکان دەربچن …
پێنجەم : ترسـناکترین شـت ، لە کۆمەڵگـای پێنەگەیشتـوو و تێنەگەیشتوودا ، بیر و ڕای جیاوازە .. وەک ئەوە وایە لە قۆناغی سەرەتاییدا ، فیزیا و کیمیا و ئەتۆم بۆ منداڵەکان باس بکەیت ، لە کاتێکدا ئەوان هێشتا ئەلف لە باء جیاناکەنەوە ..بیر وڕای ئازادیش ، دوای قۆناغیی ڕۆشنبیرکردن و ئینتیمای کۆمەڵگا سەرچاوە ئەگرێت ، ئەگینا وەک ئەمڕۆی خۆمانی لێ دێ ، بیر و ڕای ئازاد بووە بە شەڕە پێڵاو و شەڕە جنێو و سەنگەر گواستنەوە و براکوژیی .
دووبارە سوپاس]]

غازی غەفووركاراكتەرێكی مرۆڤ و شۆڕشگێڕ.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

لەهونەری نواندندا هەمیشە بەهرەو توانستی خورسکی لە پێشەوەی ڕەگەزە ڕیشەییەکانی ئەکتەرە، بۆیە غازی غەفوور ئەگەرچی ئەکتەرێکی ئەکادیمی نەبووە، بەڵام توانیویەتی سوود لەو توانست و بەهرە خورسکەی ببینێ و لەزۆرینەی ڕۆڵەکانیدا وەک پێویست، بەکاری بێنێ، بەتایبەت لەڕووی پەرفۆرمانسەوە نواندنێکی هاوسەنگ دروست بکات ، لەشانۆو دراماو سینەمادا.

ئەوانەی(غازی)یان وەک ئەکتەر ناسیووە، دەزانن ئەو لەڕووی جەستەو دەنگ و ئیلقاوە ،پڕە لەتوانستی سروشتی گەرم، دەزانن کە کاراکتەرەکانی، هەمیشە لەخودی خۆی نزیکن، دۆستایەتی و لێک تێگەیشتن و ئاوێزان بوونیان لەگەڵ یەکدا زۆرە.

ئەوەش دەزانن هەمیشە غازی ئارەزووی لە بژارکردنی کاراکتەرە شۆڕشگێڕو خاوەن بیروباوەڕی نیشتمانی و نەتەوەییەکان هەبووە، بۆ ئەوەی لە ڕێگەی ئەو کاراکتەرانەوە، گوزارشت لە ناخی خۆی بکات، ئازارە مرۆییەکانی هەڵڕێژێ،

لەو لێکچوونەی نێوان غازی و کاراکتەرەکانی وێنەی زۆر هەیە، ئەوەتا لەشانۆگەری (ڕاوچی) دەرهێنانی (سەفوەت جەڕاح)غازی ڕۆڵی(پیرەمەرد) دەبینێ، کە باوکی چوار کوڕە، بە هێمای چوار پارچەی کوردستان، لەوێ کاراکتەرێکی بەهێز و خۆڕاگرە، دژی زوڵم وستەمکاری و چەوسانەوە دەوەستێت، تووشی بێ ئارامی دەبێت لەسەر ناتفاقی و ناتەبایان لەگەڵ یەکتر، تا لە ئەنجامدا پیرەمەرد لەخەمی ئەواندا دڵی دەوەستێ.

لەفیلمی (کچی کافرۆش) غازی ڕۆڵی باوکی کچی کافرۆش دەبینێ، کە لەتاو ڕفاندنی کچەکەی لەلایەن ئەفسەرێکی بەریتانی، تووشی داڕمانی دەروونی دەبێت.

لە زنجیرەی زنجیرە دراما (ئاسکە) غازی غەفوور ڕۆڵی خزمەتکاری دەرەبەگێک دەبینێ، کە زوڵم قەبوڵ ناکاو لە بەگ یاخی دەبێت و کلیلی خانوو دوکانەکانی فڕێ دەداتە پێشی و بەجێی دێڵێ .

گرنگ خواستی غازی غەفوور ئەوە بووە کە کاراکتەرەکانی لەخۆی بچن.. بە تایبەت لە ڕۆژە سەخت و ستەمکارییەکاندا کە شانۆ قسەی خۆی

هەبووە لە ڕووداوەکاندا، هەر یەکە لەو کاراکتەرانە، ڕۆڵی خۆیان هەبووە لەڕووی بیروباوەڕەو هزری کوردایەتی و وروژاندنی جەماوەر.
ئەو هەمیشە شانازی بەو خەسڵەتە دیارانەی خۆی کردووەو قوربانی لە پێناو بەرز ڕاگرتنیانی داوە، لەنواندنیشدا ئاشقی ئەو کاراکتەرانە بووە، کە هەڵگری ئەو هەستە بەرزە نیشتمانی و مرۆڤ پەروەریانە بوونە.

لەو ڕۆژانە غازی غەفورم لەسەر پێخەفی نەخۆشییەکی سەخت دا بینی،
هەستم کرد بەهەموو هێزو دەسەڵاتی خۆیەوە ، دەیەوێت بەزەردەخەنە زەرد هەڵگەڕاوەکانی ئەو ئازارانەم لێ بشارێتەوە کە لەناخیدا گینگڵیان دەخواد،
وەک ئەوەی پێم بڵێ بڕوا بکە من هەر غازی غەفوری جارانم،
کە هەرگیز بەرامبەر بە نەهامەتییەکانی ژیان و ئازارەکانی چۆکم نەداوە،
ئەو چەک نەدان و سەرفیرازییەیە بەها مرۆییەکانی ئەوی پاراستووەو لەنێوان زۆر لەوانی تر جیاوازی دروست کردووە.
تا ئێستاش غازی غەفوور ناخی پڕە لەو خۆزگانەی ئارەزووی ئەوە دەکەن جارێکی تر خوا دەرفەتی پێ ببەخشێت بگەڕێتەوە سەر تەختەی شانۆو بەردەم کامێرا،
وەک ئەوەی ئەمەش ئاواتی بینینەوەی بە دەخوازین.

ناوی کتێب: دێڕێك دارستان و تا□□□ك چۆلەكە.. نووسەر: رۆژ هەڵەبجەیی

با بەت شیعر..

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن..

RozhHalabjai_DerekDownload

خەونی خودایی لە کۆشیعری: (ڕووەکەکانی خواوەند)ی سەباح ڕەنجدەردا.. دکتۆر مارف خەزنەدار

لەکاتی خۆیدا شیعری (چرا هەڵگر)یان بۆ هێنام، لە کۆواری (ڕامان)ی ژمارە (32)ی شوباتی 1999، ل (111 – 113) بڵاوکرابووەوە. (کەمال غەمبار) شیعرەکەی وەگێڕابووە سەر زمانی عەرەبی، دیاربوو وای بەباش زانی، منیش پێشەکییەکی بە عەرەبی بۆ بنووسم. وابوو وەرگێڕان و پێشەکییەکەی ئێمە لە کۆواری (گولان العربي)، (ژمارە – 40، (25)ی ئەیلوولی 1999، ل 135- 138) بڵاوکرایەوە.

زۆری پێنەچوو کۆشیعری: (ڕووەکەکانی خواوەند) لە لایەن (سەباح ڕەنجدەر)ەوە بڵاوکرایەوە. ئەم کۆشیعرە، پۆیێمێکی گرتبووە خۆ بە ناوی (خەونی خودایی)یەوە، لە سێ بەش پێکهاتووە.

لەدوای خوێندنەوەی، ئەو ڕاستییەم بۆ دەرکەوت کە بەشی دووەمی پۆیێمەک□ ب□ریتییە لە (چراهەڵگر)، ئەوەی گۆڕاوەتە سەر زمانی

عەرەبی و من پێشەکیم بۆ نووسیوە.
لەپاش خوێندنەوەی پۆیێمی (خەونی خودایی)هەرسێ بەشەکەی بەسەر یەکەوە جۆرە یەکێتییەکم تێیدا بەدی کرد. ئێستاش لەم ماوەیەدا هەوڵ دەدەم هەندێ بیروڕا دەرب□□م لەبارەی پۆیێمی (خەونی خودایی)و ئەو بیروڕایانەی لەبارەی بەشێکیان بە عەرەبی بڵاو کراوەتەوە، بە کوردی دووبارەیان بکەمەوە.

* * ▪

بەشی یەکەم (خەونی خودایی)خەریکی جموجووڵیی گیاندارانه، بەهەردوو بەشیو□، س□□ی□می لەگەڵ نییە ک□ ئ□ادەمزادە، دووبەشەکە ئاژەڵی دڕەندە و ب□□دارن. نیشتیمانی ب□□داران فراوانە، بێ پایانە، بەڵام نیشتیمانی ئاژەڵ دارستانە، ئەمە هەرچەندە بەقەوارە گەور□ بێ, ناگاتە گێتیی ب□□دار کە ئاسمانی بێ دواییە.
سروشت نەك لێرە لای (سەباح ڕەنجدەر)، بەڵکو لەلای هەموو کەسێك و لەهەموو جێیەك ڕەمزە بۆ ئادەمزاد. ڕەوشت و جموجووڵ و خۆشی و ناخۆشی هەموو دیاردەیەکی سروشت ڕەنگدانەوەیەکە بۆ دەربڕینی کردەوەی ئادەمزاد. ئێمە وەك ب□□□ی خۆمان هەڵدەخەڵ□ تێنین، یان مێشکمان بچووك دەکەینەوە و خۆمان دەکەین بە منداا□ بۆ ئەوەی بزە و پێکەنین بنیشێتە سەر لێومان, کە باس لە ئاژەڵی کێوی و ب□□ندە دەکەین، کاری وا دەکەن هی ئادەمزادە و هی خۆیان نییە. لە کۆندا بۆ ئەوەبوو، زۆردار لەسەر بیروباوەڕ حسێبت لەگەڵدا نەکات، بۆیە شاعیر و نووسەران وەك کورد دەڵێ: (بووکێ لەگەڵ تۆمە خەسوو گوێت لێ بێ)، ئەم بەزمە تا ئێستاکەش ماوە، چونکە دیکتاتۆرییەت و یەك ئاخوڕەیی و تاك پەرستی و سانسۆر لە هەموو جێیەك هەیە، لەهەر شوێنێك بەجۆرێك خۆی دەنوێنێ، بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵاتی ئێمەدا هەر مەپرسە.
ئەم بەشەی (خەونی خودایی)پێشەکی، یان ڕێ خۆشکەرێك بوو بۆ بەشی دووەم.

* * ▪

(چرا هەڵگر)بابەتێکی شیعری نوێیە لە بابەتەکانی ئەدەبی کوردی سەردەم. پێم خۆشە ناوێکی تری پ□ ب□خشم (قەندیلۆکە هەڵگر)، یان ناوی سێیەم (لامپا هەڵگر)، یان ناوی زۆری تری کە وەك سەرچاوەی ڕوونا کی و تیشك و شەوق و نوور بەکار دەهێنرێن. هەر چۆنێك بێ, خاوەنی (قەسیدە)ی پێ دەڵێ.

بەڕاستی ئەم کارە ئەدەبییە قەسیدە نییە بەمانای ڕۆژهەڵاتی (عەرەبی)، لەوانەیە لە ئەدەبیاتی ئەورووپادا مانای قەسیدە بدا، ئەوان (پۆیەم)ی پێ دەڵێن، ئەم بابەتە شیعرە لە هەموو دەمێکدا بەچیرۆکی شیعری ناژمێردرێ، لەگەڵ ئەوەی پۆیەم بەمانا ئەورووپاییەکەی هەندێ جار ناوەرۆکی چیرۆکئامێز دەگرێتە خۆ.
با لە لووتبەرزی و لە لەخۆباییبوونی ئەکادیمی هەندێ دووربکەوینەوە، مەسەلەکە گاڵتە نییە، بەڵکو ئەکادیمییە، زیاتر لەوەی فەیلەسووفی ئەفسانەیی ئەکادیمۆس لەو دارستانەی لەدوایدا ناویان نا ئەکادیمییە موحازەراتی دەدا، ئەمە لێرەدا ناتوانین لە پێناوی ڕێکخستنی بەرهەمی ئەدەبیدا، تیۆری و یاسا دابنێین، بەڵکو ڕێگە بەچێژ و بینین و بیرمان دەدەین لەپێناو سنوور کێشانی جۆر و قەوارەی جوانی ئەوەی پێویستە لە بەرهەمی هونەروەر و نووسەر بەه□وونی دیار بێ.
ئەوی ڕاستی بێ، دەتوانم بڵێم لە قەسیدەکە نەگەیشتم، ئەم قسەیەی من دەچێتە خانەی نیسبییەوە، چونکە لەوە دڵنیام خاوەنی قەسیدە سەری سووڕدەمێنێ، لەبەر ئەوەیە چونکە ئەوەی ئەو مەبەستییەتی ئەوە نییە کە من تێی دەگەم، بەڵام تێگەیشتنی من بۆ قەسیدەکە ڕەنگە لەوەی ئەو دەیەوێ بەرزتر و ڕاستتر بێ!
ئەگەر شیعر لەپێش هەموو شتێکدا بریتی بێ لە تیپ و وشە، که هۆنراوەیەك دروست دەکا, جیایە لە (ناشیعر). من دەڵێم کە شاعیر بینای دیواری باڵەخانە (قەسیدە) بەرز دەکاتەوە وەك ئەوەیە هێنینی (مۆسیقا و ڕیتم) ڕەق و بەهێز بێ و ناسکی تێدا نەبێ.
لەوانەیە شێوازی (ڕەمزی و ڕۆمانتیکی و ئینتیباعی و ئەفسانەیی) ئەوەی شاعیر بە کاری هێناوە بۆ دروست کردنی قەسیدەکەی، ئەمە لە بابەتەکەدا مەبەستی سەرەکی بێ، چونکە مەسەلەکە قووڵ و جدییە، مەبەستی قسەکردنە لەگەڵ بیر و هۆشی منداڵ، یان دڵی دڵدارانی پەشمردە، وەك خاوەن قەسیدە بۆی دەچێ.
لە قەسیدەکەدا ناماقووڵی ئێستێتیکی هەیە، ئەمە لێرەدا بەرامبەر بەمە لە حاڵەتێکدا دەبین وەك دیاردەیەك بێ بۆ شیعری سەردەم. ناماقووڵ لەسەر ڕەمز دادەمەزرێ، هەندێ جار خاوەنی قەسیدە لە بەکارهێنانی سەرکەوتوو دەبێ، لەجاری دیکەدا وەك ئەوەی بەبێ هەست کردن وەرگیرابێ، لە جاری تردا ڕەمز وەردەگیرێ و خاوەن قەسیدە ئاگادارە وەك بەڵگەکانی

(ڕەمزی کۆنی) بۆ ئەوەی لەگەڵ ئەتمەسفیری (کەش – جەو)ی قەسیدەکە بگونجێ، دیارە خاوەنی قەسیدەکە کوردە، پێش ئەوەی خۆی بە وجوودی کۆنی، یان وجوودی مرۆڤایەتی بەیاغ بکا. بەڵام هەیەوە دەڵێین ئایا ئەو ڕەمزەی دەچێتە ناو تاقیکردنەوەی شیعری و دەیکا بە بەرهەمێکی ئەدەبی، ئەمە بە (تضمین) حسێب دەکرێ وەك لە قەسیدەی کۆن لەبەرچاوماندایە؟

یان بەشێوەیەکی دیکە؟ ئایا (تضمین) دیاردەیەکی ماقوولە لە قەسیدەی تازەدا؟ پرسیارێکە وەرامدانەوەی پێویستی بە لێکۆڵینەوەیەکی قووڵی تیۆری و پراکتیکی بەراوردکاری هەیە لەنێوان ئەدەبی کوردی و ئەدەبی ئەو نەتەوانەی شیعریان بۆ کوردی وەردەگێڕین.

ئەوە ماوە قسەیەك لەبارەی ئەم بەرهەمەوە بکەم، وەك من تێی دەگەم. لە پاش خوێندنەوەی تێکستە کوردییەکەی، لە دوایدا وەرگێڕانی عەرەبی ئەوەم بۆ دەرکەوت کە (سەباح ڕەنجدەر) هەوڵ دەدا بوونی سێ سووچێکە وەك خۆی هەستی پێدەکا لە سێ شتی تردا بیدۆزێتەوە کە خۆی دروستیان دەکا (سووپەرمان) و (ڕووناکی هەڵگر) و (حاجی لەقلەق). یەکەمیان (سووپەرمان) ئەمە ئەنجامی خەونی هەمیشەیی هەموو مرۆڤایەتییە ئەوەی دیانەوە خەڵکی ڕووی ئەم زەوییە هەموویان (سووپەرمان) بن، (ڕووناکی هەڵگر) دەسەڵات بەدەستە، (حاجی لەقلەق) مێژووە.

بەڵام لەلای من گێڕانەکی تر پەیدا بوو کە قەسیدەکەم خوێندەوە، لێرەدا بە پێویستی دەزانم هەندێکی بخەمە ڕوو.

بەلای ئێمەوه منداڵانی ئەو سەردەمە (قەڵا) ڕەمزی یەکەم و (منارە) ڕەمزی شار نەبوو، بەڵکو ڕەمزی سێیەم هەبوو، ئەمە خۆی لە (حاجی لەقلەق) دەدۆزییەوە. حاجی لەقلەق لە مزگەوتی خانەقا دەژیا، پێش ئەوەی قەڵا و منارە بینا بکرێن، وەك ئەمە بیرمان دەکردەوە.

بەلای منەوە حاجی لەقلەق ڕەمزی یەکەم بوو، چونکە من وام دەزانی یەکەمین کەسە کە نیشتەجێی ئەم شارەیە، هەرچی منارەش بوو، ڕەمزی دووەم بوو، چونکە تەمەنی چەند سەد ساڵێکە، ئەوەمان دەنێتەوە بیر دەوڵەتی سەڵاحەدین لەچ پلەیەکی شارستانیەتیدا بوو.

قەڵا لە ڕێزی سێیەمدا بوو، ئەوەش لەبەر ئەوە بوو، چونکە قەڵا هەرچەندە تەمەنی چەند هەزار ساڵێکە، بەڵام تەمەنی کۆنترین یادگاری ئەرکیۆلۆجی لە سەد و پەنجا ساڵ تێپەڕ ناکا. هەرچەندە بۆ ئەمانە بەڵگەیەکن نەتەوەی کورد شانازیان پێوە دەکا، چونکە لەوەوە دروست بوون و سەر بە ئەون و بەڵگەی

شارستانیەتی ڕابوردوون.
بەم جۆرە ڕۆژگار تێپەڕی، لەمێژوو نا، بەڵکو لە خەون، سەمەر پەیدا بوو، ئینجا شارستانیەکانی تر تا گەیشتە میدیا، لە پاشاندا ئیسلام، لەسەرووی ئەمەوی و عەباسیەکان، سەڵاحەدین و عوسمانییەکان، لە پاشاندا ئینگلیز و مەلیك و کۆمار و… و…
ڕێگە هەمووی کوشتار و غەدر و خیانەت و تاڵان و پیسکردنی قەڵا و منارە بوو. تەنیا ئەوە بوو حاجی لەقلەق ئازاری پێنەگەیشت، چونکە ئازاری بەکەس نەگەیاندووە، بەڵام لە دوایدا بۆ یەکەمین جار لە مێژوودا ئازاری پێگەیشت، چونکە تاکە ئادەمزادێك تاکە شتێك نەبوو لەم ناوەدا ئازاری پێنەگا، لەبەر ئەوە زۆر ئاسایی بوو حاجی لەقلەق قازیفەیەکی پێ بکەوێ و خۆی بریندار ببێ و بەچووەکانی بکوژرێن و هێلانەی بڕووخێ. ئەمە چاوەنۆڕی حاجی لەقلەقێکی ترین، چونکە شار بەبێ ئەو بە (ڕەمز) دەمێنێتەوە.
بەشی سێیەمی پەیامی (خەونی خودایی)کاروکردەوەی زۆری تێدایە، قەڵەباغە، بەڵام هەرچۆنێ بێ (چرا هەڵگر)، لەناو هەموو ئەم کەس بەکەس نییەیە ون نابێ، جێگەی دیارە، شوێنی دەدۆزرێتەوە.
داپیرەیەك لەو ناوەدا پەیدا دەبێ پاك و خاوەن بەڵگەی مێژووە، مێژووی هەموو لایەك نا، بەڵکو تەنیا مێژووی ئەم مەرز و بوومە.
داپیرە مێژووی ڕاستەقینەیە، دەوری حاجی لەقلەق دەبینێ، ئەوەی چۆن ڕوو دەدا وایە، نەك ئەو مێژووە ساختەیەی چەنیان دەوێ وا دروستی دەکەن و وا لێکی دەدەنەوە. مێژوو بە دەی ئێمە نەبووە، خۆمان دروستمان کردووە، دەبێ وای لێ بکەین بەدەی ئێمە بێ. ئەگەر بێگانە بەلیسی کوێری دەستی تێوەردابێ، یان هوشیارانە و بۆ بەرژەوەندی خۆی دروستی کرد بێ، خەتای بنچینەیی و پشتشکێن، خۆمان بووین.
(چرا هەڵگر)هێشتان قارەمانی مەیدانە، حاجی لەقلەق هێشتان ترسی ئەوەی ماوە جارێکی تریش بریندار بێتەوە، تەنگوچەڵەمە گرنگەکە ئەوەیە حاجی لەقلەق لەترس چۆتە دەرەوە، لەوێ نەماوە گوللەیەکی پێ بکەوێ و کۆتایی بەژیانی بێ، بەڵام ترس لەوەیە هەموو دەمێك ئامادە بێ بۆ بریندار کردن، هەندێ جار برینی قورس، هەندێ جاری تر برینی سووك دەبێ.
هەرچۆنێ بێ پیاو کە پەیامی (خەونی خودایی)دەخوێنێتەوە بیری لێدەکاتەوە، ناتوانی هەروا سەرپێی تێی بگا. هەولێر:
مەڵبەندی ڕووناکی

16ی تشرینی دووەمی 1999

سەرچاوە:
گۆڤاری ڕامان، ژمارە (45) 5/3/2000. ل: 295 – 296.

گۆڤاری زمان و زار- ژمارە ٦

بۆ خوێندنەوەی ژمارە ٦ بە ڕێنووسی کوردی.. کلیکی ئێرە بکەن..

بۆ خوێندنەوەی ژمارە ٦ بە ڕێنووسی لاتینی.. کلیکی ئێرە بکەن..

نیگـــا (*).. نەژاد عزیز سورمێ

ئەوین هەمیشە بەشێك شێتایەتی تێدایە
لە شێتایەتیش بەشێك عەقڵی تێدایە
نیتچە

• ئاوازی شەکەت ..
ئیکسیری خۆشەویستی ، تا بێی قووڵ ، تا حەز بکەی سادە ،
لە کوانووە ساردەکانەوە نایێ ..
چرات هەمیشە هەڵبێ ..
هەردەم تا تێتدا بێ بە تەنیا نیگایێ ڕەشانگی ئەو بێرە دڵانە ببینی ،
تەنیا لەسەر کاغەز و ڕووی ڕۆژنامەکاندا سپی دەچنەوە ،
ئەوانەی نە لەزمانی تەنیایی دەگەن ، نە سیپارەیەکی خەمیان خوێندووەتەوە ،
نە بادەی سپێدە و ڕۆژپەڕیان ڕۆژێ لە ڕۆژان هەڵداوە ..

• ئەمجارەش ئەو نیگایە لە زرنگانەوەی شکۆفە نایلۆنییەکانی

پاراستم ..
بەردەوام دەبم لە سەما ..
خۆشەویستی بەبێ شەرەنگی جودایی و ئەستەمی ژوانان لە لێڕەوارێکی سووتاو دەچێ ..
مرۆڤە بە عیشووەکان ، ئەوانەی ((لە مانای گریە نازانن)) و
بە هێزی پێناوی و خۆهەڵخستن بەڕێوە دەچن ، گوناهە دەستی لەرزۆکیان بگیرێ و بە بازی کڵۆویان و نمەی باران بسپێررێن ..

• لەوەتەی مرۆڤ هەیە ئەو نیگایە هەیە .
سترانێك لە شارای (نان)ـەوە تا سەما و لەیزینی جیهانایەتی ..
ئەوەی بە ڕاستی عاشق بووبێ ، قەدەر باهۆزێکی لە لایەك هەر بۆ هەڵ کردووە بایی دوو ڕێژنانی هەور بۆ هێنابێ و ژەنگی بەردیدەی ڕامانیبێ ..
نیگاکانی تۆ لە بەدخەویدا دژوار ، پشێو و بێ نەخش دەبیندرێن ، بەڵام بارانی نوورن ، کانیی لەزەت و تێکەڵاوبوون دەتەقێننەوە ..
ئەوەی دەڕوانێ ، هیچ وەختێ بێ هیوا نییە ، هەمیشە ئاسۆیەکی لێ دیارە ،
هەمیشە پێشنگی لێ دەبنەوە ..
ئەوان لە تاریکیدا گۆش کراون و بە پەنجەرەدا دزەیان بۆ ژوورەوە کردووە ، لێ خۆشبەختانە دیارن .. نە مەملەکەتی عەشقیان لێ دەکەوێ ، نە دەتوانن بۆ تەنیا ساتێك ئاشنای نهێنییەکانی سووتان بن .

بەهاری 2005

(*) ئەم نووسینە بە داوای سەرنووسەری گۆڤاری (شاوشکا) د . کوردستان موکریانی ساڵی 2005 بە تایبەتی بۆ ئەو گۆڤارە نووسراوە .

ئێوارانێ ١٣ .. سێردار جاف

ئێم ئێوارێ چاو نێرگزێ خوماریێ
پرچی لوولی بسکا نێیێ ستاریێ
شێرابی من وا لێ لێوت لوتفت هێبێ
کوشتێی ناز و لێنجێکێتم، عێیاریێ

ک شو داهات سبرت ب تا کازو
یاخی بوونی رح شهلایی غدداریی
نهانخانی دت بت ج خوتم
رووبندی رووت خزاو ناکش ئازاریی
خان و مان تی چیت ل خانی سردار داو
قامتی ت نخشیکی میعماریی
نوی بفر سپی رح لار و لنجت
قژی ژاکاو کتی قامک جوانکاریی
روشی ئات ئستری ب ژووری من
بر و برژانگ تیربازکی دداریی
گردن ناسک شیرین دکی لوکانم
ئاشقوماشقی تکئانمان وک ماریی
ل سر سینت ک رای دخا رووت رشیم
پنجکانم شت شت دبن، لاساریی

وینوی ترس لدسات..
عوسمان حاجی مارف

هودانی ئو دساتی سیاسانی ب بوبردنی کمگا گای ئوپی توندوتیژی و سرکوت و دندیی دگرن بر، هروها هرچی تواناو ئیرادو ئومدی خکی دیکن ملکچی هژمنی عقیدو سیاستکانی حزبک، هزکی سیاسی، بنمایک، کسایتیك، یا هزکی مافیا ئاسا وک با و وتکی برجوازی…ک بخولقاندنی ئو دخ وهلی تاپگی دساتی هزکانیان ب ب دستهنانی زترین قازانج ل ناو بازای سرمایداری جیهانیدا جگایان بتو.
ئم جر دساتان ل گی بکارهنانی جرها دامودزگای داپوسنو ل پانتاییکی فراواندا، بئیرادکردنی جماوری کرکاران و زحمتکشان وها نائینسانی و ب برنام دسپنن، ک گای زگاربونی خک لو هلومرجدا دکن ئفسانیک ل ئاسی دانیشتوانی ئو ووتداو ژیانی خک دخن بر دخ و چاوانیک، ک کسکان وها بیرکنو، مگر فریادسک،

موعجیزەیەک، کارەساتێک کە تایی بەو کابوسەی سەر سەریان بهێنێت، یان دۆخێک دەخولقێنن کە خواستی ئازادی سیاسی و ڕزگاری دەچێتە جێگای ئامانجی بزوتنەوەی یەکسانخوازیەوە.!
ئەم جۆرە دەسەڵاتانە قێزەوەنترین دۆخی مەترسی و دڵەڕاوکێ دەخولقێنن و قەبوڵکردنی هەژاری و برسیەتی دەکەنە ژیانی نۆرماڵی ڕۆژانەی زۆرینەی دانیشتوانی ووڵاتەکەیان. ئارامی و ئاسودەیی بە خەڵکی دەبێتە ئومێدێك خەونی پێوە دەبینن و ڕێگای ڕزگاریش تا ئەو دەسەڵاتە نەگریسە لە ژیاندا مابێت، تەنها هەڵاتن و کۆچکردن و ئاوارەییە. ئەم واقعیەتەش لە نێو پەیوەندیەکانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری جیهانیدا نەک هیچ پەرچەکردارێکی عەمەلی بە نیشان نادرێت، بەڵکو وەک پێداویستیەک بۆ پاراستنی پەیوەندی کارو سەرمایە مەقبولیەتی هەیەو وەک بەشێک لە پێداویستی دەسەڵاتی چینی بۆرجوازی بێدەنگی لێکراوە.
دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئێران نمونەیەکی بەرجەستەی ئەو جۆرە یە لە دەسەڵاتی سیاسی کە چل ساڵ زیاترە کورەی دۆزەخی بۆ جەماوەری کرێکاران و زەحمەتکێشان و ژنان و ئازادیخوازان گڕتێبەرداوەو ناوبانگی دەرکردووەو ناونراوە دەسەڵاتی سێدارە! ئەم دەسەڵاتە بە بەکارهێنانی عەقیدەی ئیسلامی و هێزی چەکدارو تەواوی پێکهاتەو دامودەزگاو ڕێکخراوەکانیەوە، گەورەترین مۆتەکە و کابوسێکی سەرسەخت و مەترسیدارە کە جگە لە دانیشتوانی ئێران ناوچەکەشی بە ئاشکرا ئاگر تێبەرداوە. لەهەمانکاتدا لەم چلوسێ ساڵەشدا لە نێو پەیوەندیەکانی بازاڕی سەرمایەداریدا کۆماری ئیسلامی ئێران بە هەموو ناشرینی و ڕیسوابونێکەوە جێگاو ڕێگای تایبەتی و پێویستی خۆی هەبووە بۆ پاراستنی هێزی کاری هەرزان لە ئاستی دەوڵەتانی جیهاندا.
ترس لە دەسەڵات بە جۆرێک دەکەنە واقعیەتێك و فەزای کۆمەڵگە، کە دەبیستین لە نێو خەڵکیدا چەندین دەستەواژەی ئاگادارکردنەوە دەوترێت "دارو دیوار گوێیان هەیە"، "درواسێ خەبەر لە درواسێ ئەدات"، "پێویستە لە هەموکەس بتریست و بڕوات بە برای خۆشت نەبێت"! بە مانایەک پەیوەندی دۆستانەو هاوکاری نێوان ئینسانەکان بەجۆرێک دەشێوێنرێت، بەزەحمەت ناڕەزایەتیەکان دەچێتە سەر ڕەوتی ئامادەیی و هاودەنگی و یەکڕیزی و ڕێکخستن. هەر بۆیە ماوەیەکی زۆر تا ئەوکاتەی ناڕەزایەتیەکان ڕێگای هێز کۆکردنەوە دەگرێتە بەرو فراون دەبێتەوە، چاوەڕوانی لە فریادڕەسێک یا موعجزەیەک حاڵەتێکی نەگونجاوو نەرێنی دۆخی ناڕەزایەتیەکان دەبێت. کۆمەڵگەی ئێران چلوسێ ساڵە گیرۆدەی دەسەڵاتێکە وەک ئەختبوت خۆی کێشاوە بەسەریانداو بڕی هەوای پاکی لێگرتون و یەکریزی چینە نەدارەکانی

پرش و باو پکردوو.
ئم ئختبوت دبت پارچپارچبکرت و ل گای هزی واقعی نازایتی جماوری نازی ژنان و کرکاران و زحمتکشان و ئازادیخوازنو کتایی پبهنرت، چونک چاووانی ل فریادس و موعجز، ولانان و گینی ئختبوتک ب ئختبوتکی تر.
پاکردنوی ئم جرد دستاتان ب خی و پکهاتو بچونکانیانو ل هر شونکی دنیادا تنها لگای خباتی جماوریو دبت هلومرجکی شگرانی ک ترس ل برامبر دستاتدا پچوانی دکاتو. واتا دخی ترس ل دستات دگدرت بترسی دستات ل جماوری نازی. ئو نازایتیانی ک چوارمانگ ل ئراندا نمایشدکرت، پش هموو شتک ئومان نیشان ئدات بلای جماوری نازیو، دوای چلوس سا ل ژیانی خفقان، ب پشوی ژنان و ب ی کرکاران و خکی هژارو ئازادیخوازان، ترس ل دستات بادیک چک دانادات ب خکی نارازی، ک ب هر ئاست و شوازک، بیان گونجاو بت گایک پیدا دکن تا گورز بدوای گورز ب دستاتدا بکشین و پاشکشی پبکن.
بانسی ئستای نازایتیکانی جماوری ئران گر بو بناسینو ک ترس لم ئختبوت تا ادیکی ئرنی و گونجاو ویوتو، ل همان کاتدا ئو گایانش ک لم هلومرجدا بم شو فراوان دساتی کماری ئیسلامی زیاتر دیگرتبر ل توندوتیژی و ئشکنجو سداردان، پویست شن بت بمان ک نگدانوی ترسی دساتی ل ئایندیک ک ل فراوان بونوی زیاتری نازایتیکان و بردوامی ل هاویشتنی تواوی گورزکاندا برووی بتو. ئیتر کماری ئیسلامی بی ناکرت و ناتوانت دساتی سیاسی ب قازانجی پیوندیکانی سرمایداری بپارزت. هروها ئیتر عقیدکشی ب ئو مبستی پولکی قب ناکات. واتا ئم دخ ئومان نیشان ئدات نمانی ترس ل دسات و بردوامی نازایتیکان ل هر ئاست و شوازکدا بت هنگاوکی ل پش ب هاتنی میدانی ابرانک ک بتوانن ل ئامادکردن و بردنپشی ئاستی نازایتیکاندا، ی کخستن و چونیتی بهزکردنی هنگاو عملیکان بگن و هژمونی و سربخیی ئیرادی جماور ل پکهاتنی دساتی سیاسیدا بنمای هر هنگاوکی عملی و شگرانیان بت.
سرکوتنی شرش ل ئراندا دنیا دخات دخکی تازو ک پش هموشتک پاشکش ب نخشو دارشتنی برنامی ترس ل دسات دخات بردم پاشکشیکی گورو.

چەند زانیاریەک دەربارەی جم وجۆڵی نازم زەهاوی لە کوردستان.. و: عەبدوڵا ساڵح

وەک خۆی

ڕۆژنامەی تایمزی بەریتانی ڕاپۆرتێکی بڵاوکردەوە کە لەلایەن کۆمەڵێک ڕۆژنامەنووسەوە ئامادەکرابوو لەسەر سەرۆکی پارتی پارێزگاران نازم ئەلزەهاوی و پەیوەندییەکانی لە کوردستانی عێراق.
ڕۆژنامەی تایمزی بەریتانی باس لەوە دەکات کە ئەلزەهاوی بڕی یەک ملیۆن و ٣٠٠ هەزار پاوەنی ئیستەرلینی لە پەیوەندییەکانی لە کوردستانی عێراق کۆکردۆتەوە، دوای ئەوەی پەیوەندییەکانی لەگ□□ ب□ن□ماڵەیەکی کاریگەر لە ناوچەکەدا پتەوتر کردووە، ئەو کاتەی بە دوای داڕشتنی سیاسەتی دەرەوەی بەریتانیا بوو لە ناوچەکەدا.
ئەم وەزیرە پێشووترە ڕووبەڕووی پرسیار دەبێتەوە سەبارەت بەو بڕە پارەیەی کە بۆ خزمەتگوزاری "نێوەندگیری" بۆ کۆمپانیا نەوتییەکانی هەرێم وەریگرتووە، ئەو کاتەی جێگری پەرلەمان بووە.
ئەو ڕۆژنامەیە درێژە بە باسەکە دەدات و دەشڵێت، پەیوەندی لەگ□□ ب□ن□ماڵەی بارزانی دامەزراندووە، کە لەگ□□ ب□ن□ماڵەیەکی دیکەدا ژیانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان کۆنترۆڵ دەکەن. بوو بە "ڕاوێژکاری پ□س□□ندکراو" بۆ ئەو کۆمپانیایانە کە بەدوای پەیوەندیدا دەگەڕێن لەگ□□ ب□ن□ماڵەی بارزانی.
هەروەها ماوەی ڕاهێنانی لە بەریتانیا بۆ منداڵی بەرپرسانی کوردستانی عێراق ڕێکخستووە، هەروەها لە کۆمپانیایەکی بەریتانیدا بەشدار بووە کە کوڕی بەرپرسێکی عێراقی خاوەنی پشکێکی زۆری پشکەکانە.
ڕۆژنامەکە باس لەوە دەکات کە ئەلزەهاوی وەک یاری دەدەری لۆرد جێفری ئارچەر گەڕاوەتەوە بۆ عێراق، کە خەریکی کۆکردنەوەی هاوکاری بۆ پەنا بەرانی کورد بوو، بەڵام بەگوێرەی ڕۆژنامەی تایمز، دەنگۆی دیارنەمانی بڕە پارەی ئەو ئۆپەراسیۆنە خێرخوازییە بڵاوبووەتەوە.
ئەو سەرکردەیە کە ناوی مەسعود بارزانییە، لە ئارچەر تووڕە دەبێت، دوای ئەوەی ڕەتیکردەوە بانگهێشتی ئێوارەخوانێکی بکات، و کارەبای

لەو هوتێلە بڕی کە ئەوی تێدا نیشتەجێ بوو.
لە ساڵی 2011دا ئەلزەهاوی لانیکەم چوار جار سەردانی کوردستانی عێراقی کردووە، لەگەڵ بارزانی و بەرھەم ساڵح کە بوو بە سەرۆک کۆماری عێراق و چەند بەرپرسێکی دیکە کۆبوونەوەی ئەنجامداوە. لە یەکێک لە سەردانەکانیدا ٧٠ بازرگان بۆ هەولێر یاوەری بوون.
دوای چەند هەفتەیەک گەڕایەوە بۆ بەشداریکردن لە کۆنفرانسێکی عێراقی-کوردی تایبەت بە نەوت و گاز، کە ئامانج لێی ڕاکێشانی وەبەرهێنانی بیانی بوو.
ئەلزەهاوی لە ساڵی 2012 فەرمانبەری کۆمپانیای نەوتی ئەفرین بووە، کە هەوڵی فرۆشتنی کێڵگە نەوتییەکانی خۆی لە کوردستاندا دابوو و تا ساڵی 2015 تا داڕمانی کۆمپانیاکە لەو کۆمپانیایە کاری کردووە، هاوکات ڕاوێژکاری کۆمپانیای تالیسمانی کەنەدی بووە.

وەرگێڕان لە عەرەبیەوە بۆ کوردی – عەبدوڵا ساڵح

کورتەچیرۆک/ لێبووردنی گشتی.. رەسوڵ بەختیار

هەردوو چاوانی فرمێسک تیایدا زابوو، نەیدەوانی هیچ قسەیەک بکات، لەخۆشیاندا دەیویست باڵ بگرێ، لەکاتێکدا ئەو بۆیە لەبەندینخانە بوو، سێجار بەسەر چەند ماڵێکی دادابوو بۆ دزیکردن، لەنێو بەندینخانە کاتێک هەواڵیان پێدا، لەم نزیکانە ئازاد دەبێ، هەر لەدڵی خۆیدا دەیگوت: ئازاد بوون بۆ کەسێکی سیاسی□، نەک بۆ دزێکی وەک من، کەسێک پانزدە ساڵە لەنێو کونجی زینداندا بێ، سی ساڵیشم ماوە.
ئەو دزە سێ دزی بچووکی کردووە ئەگەر بەراوردی بکەی بەدزە هاوڕێیەکانی نێو بەندینخانە، هەر دزییەکی بەجیا دادگایی کراوە، بۆیە نزیکەی چل و پێنج ساڵ حوکم درابوو، لەماوەی ئەو پانزدە ساڵەدا کەس سەردانی نەدەکرد، هیچ کاتێک خواردنێکی خۆشی لەدەرەوەی بەندینخانە بۆ نەدەهات، هەر تەنیا خواردنی بەندینخانەی دەخوارد، لەگەڵ ئەوەی لەنێو بەندینخانەدا ئەو بەدزێکی بچووک ناسرابوو، دزە گەورەکان هەموو کات گاڵتەیان پێدەکرد، پێیاندەگوت: تۆ تەنیا چەند

مریشکێک و ک□□ش□رێک و مەڕی شوانەکان دەرەوەی شارت دزیووە،
ئەوەندە ساڵە لەژوورەوە بیت، ئێمە چەند سەد دەفتەرێکمان دزیووە و
وەک تۆ حوکممان بەسەرد دراوە، دەوەرە لەدەرەوە چەند نەفەر
کەبا بێکمان بۆ هاتووە، وەرە لەگەڵمان بخۆ.
دزەکە:راستە منیش وەک ئێوە دزم، لەگەڵ دزیەکەی من وەک خۆتان
دەڵێن، هیچ نییە، بەڵام ناتوانم نانی ئێوە بخۆم، راستە دزم،
بەڵام ناتوانم لەگەڵ دزە ناقۆڵاکان تێکەڵ بم.

- هەر وا بیر بکەوە، بۆیە کاتێک چوویە دەرەوەش هەر نابیت بەهیچ.
- گرنگ نییە، ببم بەشتێک، من لەبەر برسییەتی دزیمکردووە، بەڵام ئێوە لەتێریدا دزیتانکردووە.

لەنیو ئەو گفتوگۆیانەدا، دووبارە چووەوە ناو خەیاڵەکانی، ئەمجارە ئەگەر لێبوردنی گشتی بمگرێتەوە، ئەگەر خۆم و هەموو ماڵەوە لەبرسانا بمرن ئەوا دزی ناکەم، ئەگەر هەر کاریشیان پێ نەدام ئەوا خۆم و خوشک و براکانم دەکوژم، تا چیتر خەم بەم دونیایە نالەبارە نەخۆین، چەند مانگێک لەنێو ئەو خەون و خەیاڵانە دابوو، رۆژێک نەیدەزانی چ باسە چەند پۆلیسێکی بەندینخانە، لەگەڵ کۆمەڵە بەندییەک یان چەند دزێکی ناقۆڵای ناو زیندانەکە، دەستیان بەگۆرانی گوتن کرد، ئەویش لەکونجێکی بەندینخانەکە چاوی زەق بۆوە، پرسیاری نەکرد، چی بووە؟ پۆڵیسێک، کە زۆر لێی نزیک بوو بووە برادەری و کەمێک ئاگادار بوو، لێی چووە پێش و پێیگوت: هەڵسە ئەوە بەبۆنەی تۆوە ئاهەنگ دەگێڕین، تۆ ناوت لەو لیستی لێبوردنی گشتیدایە و بەر دەبی، چیتر لەو کونجەدا ناتبینمەوە!

دزەکە کاتێک گوێی لەقسانە بوو، هەموو رابردووی وەک شریتێکی سینەمایی هاتەوە بیر، لەخۆشیانا نەیدەتوانی لەجێگەی خۆی هەڵسێ، نەیدەزانی لەخۆشیانا پێبکەنێ یان بگرێێ..لەشوێن خۆیدا بەبێ دەنگی مایەوە، کەچی شایی و بەزمی پۆلیس و بەندییەکان هەر بەردەوام بوو.

کاتێک دەروازە گەورەکەی زیندانیان بۆ کردەوە هێشتا باوەڕی نەدەکرد، دوای ماوەیەک لەئازاد بوون. یەکێک لەپۆلیسەکان لەنزیکەوە دەیناسی بینیبووی، کە ئێستا کەسێکی ماقووڵە و خاوەن ماڵ و منداڵ، بەشێوەیەکی لێهاتوو چووەتەوە ناو کۆمەڵگە، ئەو چەند ساڵەی ناو بەندینخانە و لێبوردنە گشتییەکە زۆر کاریگەر بووە لەسەری، بۆتە کەسێکی بەسوودی

شەمامە باڕەوانی/ بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا (46)

بەشی چل و شەش

باشە ئەو کەربابانە بۆ زەکات و سەرفیترەم نادەنێ..!؟..
ساڵی یەکەمی فەقێیاتیم بوو، مانگی ڕەمەزان لە قوتابخانەی ئیسلامی(محەمەدیە) بۆ زانستە شەرعیەکان، پێیان گوتین بڕۆنەوە تا دوای جەژن، منیش کەهاتمەوە، بۆ سەردان، ڕۆژێکی لە بادینان چوومە گوندی ماڵی باپیرم ناو زەبباری و گەرانان.
موختاری گوندەکە، کە منی لە مزگەوت بینی، گوتی: فەقێی بچیک و قەنج، خودێ مە چ مێها نینە ب ڤی ڕەمەزانا مبارەک، لازمە تە ئەڤی ڕەمەزانێ ببیە مەلایێ مە، گوتم بەسەرچاو. تا ڕەمەزان خەریکبوو تەواوبێت وتارم بۆدان و هەر چاوەڕێی زەکات گیان و سەرفیترەی هەناسەمم دەکرد.
کوڕە گەیشتین بە عارەفە و یەک دیناری ئازیزم لە نەهات ! دەم وەخت بوو لە داخان شەق بەرە و لەدەی خەم دا هەرجوونم پێ دەدان و دەمگوت: باشە ئەو کەربابانە بۆ تائێستا هیچ زەکات و سەدەقە و سەرفیترەیەکیان نەداوەتە !؟
لەلایەک بەخەمم دەگوت: بە کەعبە وەزع وابەوات دینارت وەرنەگرت.
لەلایەکیتریش هەر خەم دەی خەمم دەدایەوە و دەمگوت: دەی دیارە ئەو دەیە عادەتیان وایە، لە ڕۆژی عارەفەی عەیب نەبیت دەیدەین بە مەلای.
لەوتاری جەژن گوتم: کاکە ئەوەی سەرفیترە و شتی نەداوە و لە بیری چووە، دروستە ئێستاش بیداتە ئەو کەسەی پێی دەچێت(تەبعەن مەبەستم خۆم بوو)، بەکە دەڵێیت کاکە،. بەرد بجووڵێت، گیرفانی ئەو خەڵکەی نەجوڵا !
سەرتان نەیەشێنم، ئاخریەکەی کورد وتەنی(دەست بەتاڵ و گیرفان بە

تـاڵ لێـى هـاتمە دەر) و يەک عانەيـان نەدامێ. تەنهـا داپيـرەى
کۆچکردووم نەبێت، پەنجا هەزارى خۆشەويستى داپێم.
ئاى کە ل□ د□و□ دووعام لێکردن و جوێنم پێدان و لێيان پەستبووم.
خەنجەريشت لێدابام لە بێزارى و تو□□يان خوێن لە لەشم نەدەهات!
خەفەتم بۆئەوەدەخوارد و بۆ گاڵتە دەمگوت گەر دەمزانى وان، چما
يەک نوێژم بە دەستنوێژەوە بۆ دەکردن هاهاها.

قــووڵکردنەوەى شۆڕش و خەبــاتى بێهـودەى ئۆپۆزسيـۆنى ڕاسـت.. حەميد تەقوايى

وەرگێڕانى بۆ کوردى:کاوە عومەر

لەسەر بنەماى سيمينارێک بە هەمان ناوەوە لە کەناڵى ئاسمانى کەناڵ جەديد ئامادەکراوە

ناونيشانى ئەم وتـووێژە قوڵبــوونەوەى شۆڕش و خەبــاتى بێهـودەى ئۆپۆزيسيۆنى ڕاستە. من بەجيا باسى ئەم دوو لايەنە دەکەم و دواتر پێوەنديـيان لەگەڵ يەکتر نيشان دەدەم.

قووڵکردنەوەى شۆڕش

سەبارەت بە پڕۆسەى شۆڕشيـ□ش، سەرنجى يەکەم ئەوەيە کە مەوداى ناڕەزايەتى و گردبوونەوە و خۆپيشاندانەکان بە بەراورد بۆ نموونە بە مانگێک لەمەوبەر کەمى کردووە. ڕەنگە ئەم دۆخە ئەو بڕوايە ببەخشێت کە شۆڕش هێور بووەتەوە يان خەريکە کۆتايى دێت و کۆمارى ئيسلامى توانيويەتى لە ڕێگەى سەرکوت و ئێعدامەوە پێش بە درێژەى شۆڕش بگرێت. بەڵام بەڕاى من ئەم کەمبوونەوەى شۆڕشى شەقام بە ماناى وەستانى شۆڕش يان تەنانەت لاوازکردنى شۆڕش نييە.

شۆڕش ڕێڕەوێکى هێڵى نييە کە لە سفرەوە دەست پێبکات و بگاتە سەد. شۆڕش هەوراز و نشێوى هەيە، سەردەمى جياواز و قۆناغى جياوازى هەيە. ئەوەى گرنگە ئەوەيە کە پرۆسەى ئيرادەى کۆمەڵگا و هەڵوێستى حکومەت و پەيوەنديى خەڵک لەگەڵ حکومەت و تەنانەت پێگەى جيهانى حکومەت چييە؟ بۆ کوێ دەڕوات؟ ئايا کۆمارى ئيسلامى بەرەو سەقامگيرى

زیاتر دەڕوات؟ ئایا نائومێدی و ڕەزامەندی بە حکومەت و ژیانی ئاسایی لە کۆمەڵگادا زاڵ بووە؟ یان بە پێچەوانەوە لاوازبوونی ڕیزەکانی حکومەت و ڕق و کینەی گشتی لە کۆماری ئیسلامی و ڕووبەڕووبوونەوەی خەڵک و حکومەت توندتر دەبێت؟

نموونە زۆرن کە نیشان دەدەن کە ڕەوتی پێشهاتەکان بە بەرژەوەندی خەڵک و بە زیانی حکومەتە. من ئەم پرۆسەیە بە قووڵبوونەوەی شۆڕش ناودەبەم. ئەمەش بەو مانایەیە کە تەوەری شۆڕش، تەوەری داواکاری و ناڕەزایەتیی خەڵک زیاتر ئاشکرا و شەفاف و ڕادیکاڵتر دەبێت.

لە چەند هەفتەی ڕابردوودا بینیمان کە کۆبوونەوەی گەورە لە ناوخۆی ئێرانەوە بە بانگەواز و لێدوانی ڕادیکاڵەوە هاتوونەتە گۆڕەپانەکە. لەنێویاندا نزیکەی دوو هەفتە لەمەوبەر بەیاننامەیەک بەناونیشانی "بەیاننامەی یەکڕیزی و تەبایی دژی سزای لەسێدارەدان" بڵاوکرایەوە، کە دژی تەواوی سزای لەسێدارەدان بوو و تەنها دژی سزای لەسێدارەدان نەبوو. واژۆکارە سەرەتاییەکانی ٢٣٥ چالاکوانی بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان بوون کە تا ئێستا گەیشتووەتە نزیکەی دوو هەزار واژۆ.

ئەم لێدوانە زۆر ڕادیکاڵ و ڕوونە لە سێدارەدان بە کوشتنی دەوڵەت ناودەبات و داوا دەکات نەک تەنها سزای لەسێدارەدانی ئەم دواییانە هەڵبوەشێنرێتەوە، بەڵکو سزای لەسێدارەدان وەک ئامرازێکی سەرکوت و کوشتنی حکومەت، کوشتنی دەوڵەتە، و دەوڵەت پێویستە هەڵبوەشێتەوە.

واژۆکارانی ئەو بەیاننامەیە کەسایەتییە جەماوەری و ناسراو و دێرینەکانی بزووتنەوەی کرێکاری، دایکانی دادخواز، ئەکادیمی، مامۆستا، خانەنشین، و نووسەر و هونەرمەند و کەسایەتییەکانی دیکەی بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکانن.

بەڕای من ئەمە یەکێکە لەو نموونانەی کە نیشانی دەدات کە شۆڕش چۆن قوڵایی پەیدا دەکات و ئامانج و داخوازی و تۆمەتبارکردن و تەوەرە و ناوەڕۆکی ناڕەزایەتی دەربڕینەکەی بەرامبەر بە کۆماری ئیسلامی و لەدژی کۆی سیستم و بارودۆخی هەنووکەیی خەریکە ڕادیکاڵتر و هەمەلایەنەتر دەبێت.

کۆمەڵێک نووسەر بەیاننامەیەکی دیکەیان دژی سزای لەسێدارەدان بڵاوکردەوە. هەروەها لە چەند ڕۆژی ڕابردوودا لێدوانی ڕادیکاڵ بە ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی بڵاوکراوەتەوە.

نموونەیەکی نوێتر لێدوانەکە سەبارەت بە دۆخی خراپی ئێستا بە هەمان ناونیشان کە هەفتەی ڕابردوو لەلایەن ئەنجومەنی ڕێکخستنی ناڕەزایەتی کرێکارانی گرێبەستی نەوتەوە بڵاوکرایەوە.

ئەم لێدوانە تەنها سنووردار نییە لە بوارێک یان دوو بواردا، بەڵکو بەشێوەیەکی هەمەلایەنە پرس و مەینەتی جۆراوجۆری وروژاندووە، وەک

لەسێدارەدان، سەرکوت و گرتن، بێمافی ژنان و ئاپارتایدی جێندەری، هەڵاواردن و چەوساندنەوەی نەتەوەیی، جیاکردنەوەی ئایین لە حکومەت و پەروەردە.و سیستەمی دادوەری، ئازادی بێ مەرجی مانگرتن و ڕێکخستن، ڕادەربڕین و هتد. ئەم بەیاننامەیە ڕایدەگەیەنێت کە ئەمە دەمانەوێت "نەهێشتنی هەر جۆرە هەڵاواردن و نایەکسانییەکی مەدەنی و ئابووری و چینایەتی" و دەڵێت ئەمە هیچ جۆرە حکومەتێک لە سەرووی خەڵکەوە قبوڵ ناکەین و داوای بەشداری ڕاستەوخۆی خەڵک دەکەین لە بەڕێوەبردنی کار و بەرهەمهێناندا ناوەندەکان و هەروەها لە بەڕێوەبردنی کۆمەڵگادا. واتە هەمان بیرۆکەی بەڕێوەبردنی شورا کە چەند ساڵێک لەمەوبەر لە کاتی مانگرتنی کرێکارانی هەفت تەپەدا پێشنیار کرابوو. لە کۆتاییدا ئەو بەیاننامەیە زۆر ڕوونە ڕایدەگەیەنێت کە دەبێت لە دەوری ئەو داواکاریانە یەکبگرین و داوا لە هەموو کرێکاران و هەموو چین و توێژە ناڕازییەکانی کۆمەڵگا دەکات لە دەوری ئەم بەیاننامەیە یەکبگرن.

بەم شێوەیە کرێکارانی نەوت لە ئاستی ماکرۆ سیاسی و کۆمەڵایەتیدا ڕەخنە و ناڕەزایی خۆیان بەرامبەر بارودۆخی ئێستا ڕادەگەیەنن و بانگەوازی هەمووان دەکەن لە دەوری ئەم ئاڵایە یەکبگرن. ئەمەش نموونەیەکی نایابی قووڵکردنەوەی شۆڕشە.

لە لایەکی دیکەوە دەبینین کە پێگەی کۆماری ئیسلامی لە ئاستی جیهانیدا بەرەو دابەزین دەچێت و هەموو ڕۆژێک حکومەت و پەرلەمان و سیاسەتمەداران و لایەنە سیاسییەکان لە وڵاتانی ڕۆژاوایی ناڕەزایەتی دەردەبڕن بەرامبەر بە ئێعدامەکان و کۆماری ئیسلامی شەرمەزارکردن دەکەن و بە ڕاشکاوی بەرگری لە شۆڕشی ژن ژیان ئازادی دەکەن. ئەوان ئەم پێشهاتەی ئەم دواییە، کە پەرلەمانی ئەوروپا ئەوەی پەسەندی کرد کە سوپای پاسداران بخرێتە لیستی تیرۆریستانەوە، یەکێک لە دەستکەوتە گرنگەکانی شۆڕشە، کە یەکسەر لە زۆرێک لە شارەکاندا لەگەڵ دەربڕینی خۆشی و شادی خەڵکی بەرەوڕوو بووەوە.

لەم ڕوانگەیەوە پێگەی جیهانی کۆماری ئیسلامی لە دابەزیندایە و بە هۆی دەسەڵاتی شۆڕشەوە ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر لە جیهاندا گۆشەگیرتر دەبێت.

جگە لەمەش کۆچبەرانی ئێرانی و خەڵکی ئازادیخوازی وڵاتان بەهەمان شێوە بەردەوام و بەردەوام، لە ناڕەزایەتی ڕۆژانی شەممە و ڕۆژانی دیکەی هەفتەدا لە زۆرێک لە وڵاتانی ئەورووپایی و ئەمریکایی و چەند وڵاتێکی دیکەدا، دوایین حاڵەتیش کۆبوونەوەی زیاتر لە دە هەزار کەسی لە ئیسترس بۆرگ بوو. ئەو گردبوونەوەیەی کە داواکاریی ناساندنی سوپای پاسدارانی وەک تیرۆریست تێدا خرایە ڕوو و هەر

بۆیەش دەبێ بگوترێ کە خۆپیشاندانەکی سەرکەوتوو بوو. ئەم بزووتنەوەیە نیشانی دەدات کە ئێرانییەکانی دانیشتووی دەرەوەی وڵات لە فشار خستنە سەر حکومەتەکان بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کۆماری ئیسلامی ڕۆڵێکی کاریگەر دەگێڕن.

لە ناوخۆی وڵاتدا دیوار نووسین و چل ڕۆژەکان و دروشمی شەوانە لە ماڵەوە یان کۆبوونەوەی هەزاران کەس لە ڕۆژانی هەینی لە زاهیدان هێشتا بەردەوامە، کۆمەڵگا هێشتا لە گێژاودایە.

خاڵێکی بنەڕەتیتر کە پێویستە جەختی لەسەر بکەمەوە ئەوەیە کە شۆڕشی ئێستا بەتەواوەتی پەیوەندی نێوان حکومەت و خەڵکی بە یەکجاری گۆڕیوە بە قازانجی خەڵک و بە زیانی حکومەت. ئیتر خەڵک حکومەت ، وەک دامەزراوەیەکی دەوڵەتی کە دەبێت کاروبارەکان بەڕێوە ببات یان تەنانەت بیەوێت بەوجۆرە بکات، بۆ نموونە بەرپرسیار لە تەندروستی و پەروەردە و ڕێکخستنی ئابووری و هتد سەیری ناکەن.ئیتر هەمووان حکومەت وەک بکوژی خەڵکەکە دەیبینن و نەک وەک بەرپرس لە کاروباری کۆمەڵگا.

ئەمە حکومەتەکە ستراتیجی “بکوژە و بمێنەرەوە” پەیڕەو دەکات! حکومەتێک کە کۆمەڵگا بە دوژمنی خۆیی دەزانێت و خۆشی وەک دوژمن مامەڵە لەگەڵ خەڵک دەکات. کاتێک خامنەیی شۆڕش بە پیلانی دوژمنان دەبینێت، ئەمە تەنیا بانگەشەیەکی پڕوپاگەندەیی نییە، بەڵکو ڕاگەیاندنی ئەو ڕاستییەیە کە خەڵک دوژمنی ئەو و ڕژێمەکەیەتی. ئەمڕۆ پرسی کۆماری ئیسلامی تەنیا پاراستنی دەسەڵاتی خۆیەتی لە بەرامبەر لەشکرکێشی و دەستدرێژیی ئەم دوژمنە و شۆڕشی ژن ژیان ئازادی و نەک هیچی تر. بە هەر نرخێک بێت، بە زیندانیکردن، ئەشکەنجەدان، کوشتن، لەسێدارەدان و دڕندانەترین شێوازەکانی سەرکوتکردن، هەوڵ ئەدات بۆ پاراستن ومانەوەی خۆی.

هەر لەبەر ئەم هۆکارانەشە کە خەڵک حکومەت بە بکوژی خۆیان دەزانن و تەواو. ئەم حکومەتە بکوژی خەڵکە و تەنها مەبەستی ئەوەیە خۆی لە دەسەڵاتدا بمێنێتەوە، هەر بۆیە قەیران لە دوای قەیرانمان دەبێت. ئێستا قەیرانی دابینکردنی غاز و نەوت و سووتەمەنی هەیە، سبەی کێشە و قەیرانێکی تریش دروست دەبێت، پیسبوونی هەوا گەیشتووتە سنوورێکی تەحەمول نەکراو، هەژاری و نائەمنی بێداد دەکات، لە ڕووی ئابوورییەوە حکومەت بەتەواوی مایەپووچ بووە و هیچ ئاسۆ و چارەسەرێکی نییە. خەڵک دەزانن حکومەت خۆی دروستکەری ئەو نەهامەتیانەیە و چارەسەری ئەو نەهامەتیانە نییە. ئەم پرسانە لەپاڵ کوشتن و سەرکوتکردن و کوشتنی خەڵکی ناڕازیدا، ڕۆژانە سووتەمەنی زیاتر دەدەن بە ڕق و بێزاری و توڕەیی لە نێو خەڵکدا و وەک بزوێنەری شۆڕش کار دەکات.

ئەم پەیوەندییەی نێوان ئەو دوو دوژمنە نێوان حکومەت وخەڵک هەلومەرجی تەقینەوەی دروستکردووە کە ئیترلەبیر بکرێت و ناتوانرێت بگەڕێندرێتەوە دواوە. کۆمەڵگا ناگەڕێتەوە بۆ بارودۆخی ئاسایی.

ئەم بەشە کورت دەکەمەوە. وەک لە سەرەتادا وتم شۆڕش هەوراز و نشێوی هەیە. ئێمە ئێستا لە قۆناغێکداین کە مەودای ناڕەزایەتییەکان کەم بووەتەوە، بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە شۆڕش کوژاوەتەوە یان خەڵک بێهیوا بووە یان ورەی لەدەست داوە و بەم دۆخە ڕازییە. ئێمە هیچ کام لەمانە نابینین، بە پێچەوانەوە تووڕەیی و ڕق و کینەی لەحکومەت و خواستی ڕووخاندنی، ڕۆژ بە ڕۆژ گەشە دەکات. ئێمە ئێستا لە قۆناغ و سەدەمێکداین کە سەرمایەی ناڕەزایەتییەکانی کۆمەڵگا، واتە دامەزراوە و کەسایەتییەکان، کۆمیتە و شوراکان، و چالاکوانان و سەرکردە پراکتیکییەکان لە بزووتنەوەی کرێکاری، لە بزووتنەوەی دادگاییکردن، لە بزووتنەوەی ئازادیی ژنان، لە بزووتنەوەی خوێندکاریدا، هتد، دیارتر و ڕاشکاوانەترن، ڕوونتر دێنە گۆڕەپانەکە، لێدوان و بانگەواز دەدەن و بەم شێوەیە شۆڕش خەریکە ڕیزبەندیی خۆی بەهێزتر دەکات.

بە بڕوای من شۆڕش لە ڕووی ناوەڕۆکی داواکارییەکانەوە زیاتر ڕێکخراوتر و قووڵتر دەبێتەوە.

هەوڵەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاست

ڕەنگدانەوەی ئەم دۆخە تەنیا لە ڕیزەکانی ڕژیمدا نابینین، لە ڕیزەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستەویشدا دەیبینین. زۆر جار وتوومە ئۆپۆزیسیۆنی ڕاست، نەک هەر شاخوازەکان، بەڵکو هەموو ئەو هێزانەی کە نوێنەرایەتی سیاسەت و بەها ناسیۆنالیستەکان دەکەن، نوێنەرایەتی بەها نەتەوەیی- نیشتمانییەکان دەکەن وەک خۆیان دەڵێن، هەرگیز لە ڕووی کلتورییەوە لەگەڵ شۆڕشدا نەبوون سیستەم و ئایدۆلۆژیا و عەقیدە.ئەوان دژی شۆڕش بوون. کاتێک ئاماژە بە پڕوپاگەندە و ئەدەبیاتیان دەکەیت، بۆت دەردەکەوێت کە ئەوان هەمیشە شۆڕشیان وەک ئاژاوەگێڕی و توندوتیژی و نائارامی بینیوە. بۆیە ڕۆحی پێکهێنانی شۆڕش تەواوی ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەوی گرتەوە. لە دۆخێکدا گیراوە کە ناتوانێت نکۆڵی لە شۆڕش بکات و دژی بوەستێتەوە، چونکە لەم حاڵەتەدا بە تەواوی دابڕاوە و لە سیاسەت دەکشێتەوە، و ناتوانێت بچێتە ناو ناوەڕۆک و داواکاری و دروشمەکانەوە، و پێشکێشکردنی ئاسۆی سەرکەوتنی شۆڕش و ئەو ئامانجانەی کە دەبێت لەبەردەم کۆمەڵگادا بەدوایدا بگەڕێت بۆیە تاکە ڕێگە بۆی ماوە ئەوەیە کە گوتاری چەوساندنەوە و هەڵوەشاندنەوە و هاوشێوەکانی بە لایەکدا جێبهێڵێت و دواجار باسی جۆرێک لە ڕووخانی لانیکەم و مینیمالیستی بکات، بەڵام لە هەمان

کاتدا، دەست بە مانۆڕ و چالاکییەکانی بکات لە سەرووی خەڵکەوە بۆ ئەوەی خۆی بخاتە ناوەند و بنچینەکەوە ، لە لای حکومەتەکانی ڕۆژئاوا و لە ڕای گشتیدا. باسی هاوپەیمانی و قۆناغی ئینتقالی و ڕابەری و یەکڕیزی دەکات. بەڵام کابرا ل□ بنەڕەتدا ڕوی دەمی لە دەوڵەتان و هەموو هیزە ڕاستەکانە و دەیەوێت ئەوان لەدەوریەک کۆیان بکاتەوە. ئەم مانۆڕانە هیچ پەیوەندییەکیان بە شەقامەوە نییە، نە لە ناوەوە و نە تەنانەت لە دەرەوەی وڵاتیش. لە دەرەوەی وڵات بانگەوازەکان لەلایەن کەسانی ترەوە دەدرێن، جوڵانەوەکانی تر سەربەخۆ لە مانۆڕی ڕاستەکان ڕوویانداوە و لە ناوەوەش هەمان شت.

لەم نێوەندەدا هێزە ڕاست□و□کان پرسی هاوپەیمانی و تەبایی و یەکڕیزی و دەوروژێنن، لە بنەڕەتدا لەبەر ئەوەی ڕیزەکانیان پەرش و بڵاون و لەوەش گرنگتر بێ پلانن و پەیوەندیان بە ئامانجەکانی شۆڕشەوە نییە. حیزب و تەنانەت بەرەیەکیش نییە بتوانێت کۆیان بکاتەوە. ئەوان “شورای نیشتمانی ئێرانییەکان”یان پێکەوە دانا، بەرەی٧ ئابانیان دروست کرد، فەرشگێرد ناوی خۆی گۆڕی بۆ پارتی ئێرانی نوێ و هتد و هتد، بەڵام ئەو هەوڵانە نەگەیشتن و ناگاتە هیچ شوێنێک.

باسی هاوپشتی و هاوپەیمانی دەکەن چونکە خودی بەرەی ڕاست بەتەواوی سەرلێشێواوە. نەک هەر لەبەرئەوەی ناتوانن لەحزبێکدا کۆببنەوە، بەڵکو بەتایبەت لەبەرئەوەی بەرنامەو ئامانج و داخوازیەکانیان جگە لەسیستەمێکی بەهای پیرۆزی نەتەوەیی و تابۆی نەتەوەیی هیچی تر نین. لقێکی گرنگی ئۆپۆزسیۆنی ڕاست□و، واتە شاخوازەەکان، بە تەواوەتی دواکەوتوون. ئەم لقە لە مانای ڕوون و وردی وشەکەدا ڕابردوگەرا و کۆنەپەرستە. نوێنەرایەتی سەردەمی پاشایەتی دەکات. نۆستالژیای بۆ ڕابردوو و پاشا و شازادە هەیە، لە کاتێکدا هەمووان دەزانن کە لە شۆڕشی دەستوورییەوە تا ئەمڕۆش دیکتاتۆری لە دوای دیکتاتۆرییەت هەبووە و کۆمەڵگای ئێرانیش بە درێژایی مێژووی هاوچەرخ ڕوخساری ئازادی و تەنانەت دیموکراسی بە مانا لیبراڵەکەی وشەکەیان نەبینیوە. خەڵکی ئێران هەرگیز ئازادی چالاکییە سیاسی و مەدەنییەکان، پێکهێنانی حیزب و دەربڕینی بیروڕایان نەبووە. سەردەمانێک خەڵک بە مێژووی ٢٥٠٠ ساڵ و پیرۆزییەکانی باوباپیران و هتد دەخنکێنرا و ئەمڕۆش بە ئیسلام و قورئان و هتد، بەڵام لە هەموو حاڵەتێکدا هیچ هەواڵێک لە ئازادی نەبوو، تەنانەت لەگەڵ مینیمالیستیترین لێکدانەوەشدا.

شۆڕش خەریکە کۆماری ئیسلامی دەڕوخێنێت، بەڵام ئەمە ئامانجی دەستبەجێ و ڕاستەوخۆی شۆڕشە. خەڵک هۆکارێکی هەیە بۆ کە ڕوخاندنی حکومەت ڕاپەڕیوە. چەرمەسەری هەیە، نایەکسانی هەیە، هەڵاواردن و

بۆشاییەکی گەورەی کۆمەڵایەتی و ئابووری و چینایەتی هەیە، هەر بۆیەش دروشمی "ژیانێکی شکۆمەند مافی بەڵگەنەویستی ئێمەیە" و "موچەی فەلەکیی نەهامەتی گشتی"، دروشمی دژ بە گەندەڵی و دزی و دژی ئایەتوڵڵا، ملیاردێرەکان بە شێوەیەکی بەرفراوان لە ناڕەزایەتیەکانی خەڵکدا بەفەاوانی باس دەکرێن. ئەو دروشمانەی کە ئەمڕۆ بوونەتە هۆی شۆڕشی ژن ژیان ئازادی . ئەمانە ئەو پرس و داخوازییانەن کە شۆڕش بەرەو پێشەوە دەبەن. ڕاستە شۆڕش بە پرسی حیجاب و هەڵاواردن لە دژی ژنان دەستی پێکرد و ئەمەش پایەیەکی گرنگی شۆڕشی ژنانە، بەڵام ناڕازیبوونی خەڵک تەنها لەبەر ئەمە نییە. خەڵک پرس و کێشەی زۆریان هەیە و هەر جۆرە هاوئاهەنگی و یەکڕیزی و هاوڕێیەتییەک لە دەوری وەڵامدانەوەی ئەو پرسانە مانادارە.

سەرەکیترین شت ئەوەیە کە ئێمە لە دژی چی ناڕەزایەتی دەردەبڕین. بۆچی دەمانەوێت کۆماری ئیسلامی بڕوات؟ کێشەی خەڵک ئەوە نییە کە حکوومەتی ئیسلامی سنوورەکانی خستووەتە مەترسییەوە یان پیرۆزییە نەتەوەییەکانی لە ژێر پێناوە، بەڵکو ئەوەیە کە مر□ف و مر□قایەتیی خستوەتە ژێرپێوە. لە ڕووی کۆمەڵایەتی و کولتووری و ئابووری□وە ٥٠٪ی کۆمەڵگا واتا ژنان زۆرترین بێ مافی و سووکایەتی و زەلیلی بەرکەوتووە و هەموو کۆمەڵگە واتا لەسەدا نەوەد و نۆیەکان لە بچووکترین ئازادی سیاسی و مەدەنی بێبەش کراون لەمافەکانیان و پاڵیان پێواوەنراوە بۆ ژێر هێڵی هەژاری. ئەم حکومەتە بچوکترین مافی مەدەنی و سیاسی و کۆمەڵایەتی بە هیچ کەسێک نادات. هەر جۆرە جموجۆڵێکی ڕاگرتووە و خەڵک بۆ لابردنی کۆماری ئیسلامی ڕاپەڕیوە، بەڵام نایانەوێت بگەڕێنەوە بۆ دیکتاتۆریەتێکی تر. م□س□□□ک□ هەڵبژاردنی نێوان خراپ و خراپتر نییە. مرۆڤەکان بۆ ئەوەی هەموو ئازادییەک، هەموو یەکسانییەک، هەموو خۆشگوزەرانییەکی، ئینسانی و مۆدێرن بەدەست بهێنن و چێژ لە ژیانێکی شایستەی مرۆڤانە وەربگرن، ڕاپەڕیون. ئەمە تەوەری ڕاستەقینەی دروشمی ژن ژیان ئازادییە. تەنانەت دروشمی بمرێ خامنەیی تەنیا بەو مانایە نییە کە ئیسلام یان مەلاکان بڕۆنە لاوە، بەڵکو بەو مانایەیە کە هەژاری و بێ یاسایی و هەڵاواردنی ئایینی، نەتەوەیی، میللی، ڕەگەزی و چینایەتی لەناوبچێت.

ئەمەمان نە لە لێدوانەکانی ڕاستدا بینیوە، نە لە هەڵوێست و گوتار و دروشمەکانیدا. خەمی ئەوان زیاتر لە یەکپارچەیی خاکدایە نەک هەژاری و برسێتی و بێمافی خەڵک. بەدیلێکی ئابووری ڕاستەکان چییە؟ دەیەوێت چی لە نایەکسانی بکات؟ دەیەوێت چی لە سەختی ئابووری بکات؟ ئەو دەیەوێت چی بکات لەو بۆشاییە گەورەیەی نێوان کەمینەی

ملیاردێرەکان و ئەو خەڵکەی پاڵیان پێواوەنراوە بۆ خوار هێڵی هەژاری؟ ئەم جیاوازییە گەورەیە هەمیشە هەبووە. لە سەردەمی شادا هەزاران خزم و کەسی دەوروبەیانمان هەبوو، ئەمڕۆش ئایەتوڵڵای ملیاردێر و مافیای ئابووری و ئەوانەی وابو□ستەی نوسینگەی ڕابەرمان هەیە.
بە واتایەکی تر ئۆپۆزسیۆنی ڕاست لە ڕووی ناوەڕۆک و دروشم و ئامانجەکانی شۆڕش و داواکاری جەماوەرەوە زۆر قسەی نییە. تەنانەت لەو شوێنانەی کە قسەی هەبێت، ناڕەزایەتی و هەڵوێستەکانی قسەی خەڵک نین. کاتێک هێڵی سووری ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستڕەو ناکۆکی چینایەتی و هەژاریی بەربڵاو نییە بەرامبەر بە سامانی کەمینەیەکی سەربەرز، بەڵکو یەکپارچەیی خاکی بێت، یان تەنانەت کاتێک باسی مافی مرۆڤیش دەکات، دەبەستێتەو□ بە ئیمپراتۆریەتێکی سەردەمی کۆیلایەتییەوە، تەنها بێ بنەمایی و دژایەتی خۆی نیشان دەدات لەگەڵ داواکارییە ڕەواکانی شۆڕشدا، شۆڕشی ژن ژیان ئازادی بە تەواوی لە فەزا و چوارچێوە و پارادایمێکی تردایە.
ئۆپۆزیسیۆنی ڕاست لە هەوڵدایە بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم نامۆبوونە لە فەزا و ناوەڕۆکی شۆڕش بە لێدوانێکی گشتی سەبارەت بە ئازادی و مافەکانی مرۆڤ، کە تەنانەت لەم ئاستە زمان گیراوی وناتەواوەشیداناکۆکە لەگەڵ ڕابردووگەرایی و نۆستالژیای شاهانەی ئەو دەکات و بە زنجیرەیەک کردار و مانۆڕی بێ ئەنجام کە بریتییە لە یەکگرتوویی، ڕابەرایەتی، قۆناغی گواستنەوە،هاوپەیمانی، وەکالەت و هتد قەرەبووبکاتەوە.
ئەوەندەی پەیوەندی بە گفتوگۆی هاوپەیمانییەوە هەیە، پرسیاری یەکەم ئەوەیە کە هاوپەیمانی لەسەر چییە؟ تۆ دەتەوێت کۆماری ئیسلامی بڕوات، بەڵام کۆماری ئیسلامی بە چی ناودەبەیت؟ تۆ بە چی دەڵێی ڕووخاندن؟ کۆماری ئیسلامی تەنیا حکومەت و کابینە و مشتێک مەلا نییە. سیستەمێکە، سیستەمێکە کە هەژاری و گرانی زۆر و نائەمنی ئابووری و زەوتکردنی هەر جۆرە مافێکی کۆمەڵایەتی و مەدەنی و لە ڕووی کولتوورییەوە، هەژموونی پیرۆزیەکان و ڕێسا و خورافاتەکانی سەپاندووە. ئەمانە دەبێ بڕۆن، دەبێت هەموو ئەم سیستەمە بنبڕ بکرێت. ئەوەی دەیەوێت ئەم ئازارانە بنبڕ بکات، ناتوانێت نوێنەری سیاسەتێک بێت کە پێشتر هەمان سیستمی بە فۆرمێکی ترەوە دامەزراندبوو، لەژێر دەسەڵاتی تاجدا لەبری عەمامە.
بەڕای من ئەمانە ئەو ه□□ومرجە دژبەیەکانەن کە ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەو ڕووبەڕووی دەبێتەوە. ئەگەر دۆخەکە ب□ گ□ور□ی قسەی ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەو و ستراتیژەکەی بەرەو پ□□ش بچووبا، ئێستا کەشی سیاسی ئۆپۆزسیۆن بە دانانی حکومەت لە سەرەوە و دەستوەردانی

ڕۆژئاوا و ڕیفراندۆم و "ڕژێم گۆڕین" زاڵ دەبوو . مەبەست لە ڕژێم
گۆڕین هەرگیز ئەوە نەبووە کە بە دەسەڵاتی شۆڕشی خەڵک ڕژێم
بڕوخێنرێت، بەڵکو گۆڕانکارییەک بوو لە سەرەوە، واتە هەمان
دەستەواژە و هەمان واتا کە حکومەتی ئەمریکا هەمیشە بەکاری
هێناوە. ئەگەر پێشهاتەکان بە پێی ئەجێندای ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستڕەو
بەرەو پێش بچێت، دەبە شاهیدی گوتارگەلێکی وەک پاراستنی سنوور و
ڕەخنە لە کۆماری ئیسلامی وەک حکوومەتێکی "بێگانە"دەگرێت کە
حوکمڕانی ئایینێکی "عەرەبی" سەپاندوە، کە دامەزرێنەرەکەی لە
هیندستان لەدایک بووە، و سەرکردەکەی ئێستایشی دوژمنی ئێران و ئەو
ئێرانی بوونە و هتد. لە ڕوانگەی تاکتیکییەوە، هەڵەی ڕیفراندۆم و
گۆڕینی دەستوور و لە هەندێک حاڵەتدا هاوڕێیەتی بزووتنەوەی سەوز و
وەنەوشەیی، ڕێزگرتن لە ئایین و پیاوانی ئایینی باش و
پیاوماقوڵانی سوپای وڵات، نۆ ستالژیای ڕابردوو و گواستنەوە بە
حکومەتێکی وەک گوڵستانی ئاریامێهری دوا قسەی ئەبێت.
ئەگەر دۆخەکە لە دەستی ڕاستدا بوایە، ئەم ئاسۆیەی دەخستە بەردەم
کۆمەڵگا. بەڵام شۆڕش ئەم سیستەمەی تێکدا. شۆڕش لەدەرەوەی ئیرادەی
هەرکەسێک ڕوودەدات و دەیەوێت ڕەگ و ڕیشەی ببڕێت و ئەوە ڕەگ و
ڕیشەیە کە کێشەی هەزە ڕاستەکانە. ڕاستەکان دەیانەوێت حکومەت
بڕوات و لە هەمان کاتدا بە کەمترین گۆڕانکارییەوە بڕوات. دەیەوێت
سیستەمی زیندانەکان، سیستەمی هێزی سەرکوتکەر، سیستەمی بیرۆکراسی،
ئیستغلال، کۆیلایەتی کرێ، و کەڵەکەکردنی سامان لەلایەن کەمینەیەکی
مفتەخۆرەوە لەسەر حیسابی هەژاریی جەماوەری خەڵک بپارێزێت. من
نەمبینی ڕاستڕەوەکان ناڕەزایەتیان بەرامبەر سیاسەتی سەختیی
ئابووری نیشان بدەن یان چارەسەرێکیان بۆی هەبێت.
لە ڕوانگەی ئازادی و دیموکراسیەوە مەرج و مەرج و سنووردارکردن و
هەڵەی سووری خۆیان داناوە. لە فەرهەنگی ڕاستەکاندا ئەگەر کەسێک
دژی یەکپارچەیی خاک قسە بکات، ئەوا بە تاوانبار دادەنرێت. بە
بڕوای خۆیان ئەمە هەڵەی سوورە. ئەمڕۆ هەموو خەڵک خەریکی تێکدانی
پیرۆزییە ئایینییەکانن. پرسیارەکە ئەوەیە ئایا سبەی کەسێک
دەتوانێت ڕەخنە لە نیشتمان نەتەوەیی بگرێت وەڕەخنە لە باوباپیران
بگرێت؟ ئایا کەسێک دەتوانێت بڵێت کوروشی گەورە ئیمپراتۆری
سەردەمی کۆیلایەتی بووە؟ ئایا ئازادی قسەکردنی وا هەیە؟ یان
بڕیارە هەمان ئەو پاشا ئیلاهییانەی ئەمڕۆ لە شەقامەکانی ئەوروپادا
چالاکن، بەرببنەگیانی خەڵک؟
ئەمانە پرسیاری ڕاستەقینەن. ئەمانە ئەزموونی ڕابردوون. کۆمەڵگا
تەنیا لە چل ساڵی ڕابردوودا لەژێر خنکاندن و لەژێر قامچی و
پەڵاوی دیکتاتۆریدا نەبووە، لە شۆڕشی دەستووریەوە لەژێر سێبەری

ڕەشی دیکتاتۆریەت و ستەمکاریدا بووە. شۆڕشی ئێستا بە یەکلایی کردنەوەی چارەنوسی خۆیەتی لەگەڵ تەواوی ئەم دامودەزگا سەد ساڵەییەدا. لە هەر گروپێک و بە هەر ناوێک. وە لێرەدایە دەبینین کە باڵی ڕاست خۆی بەشێکە لە کێشەکە نەک چارەسەر.
هەوڵ و تێکۆشانی ئەم دواییەی ئۆپۆزسیۆنی ڕاست و ململانێی وەک دابینکردنی وەکالەت و هاوبەشکردنی تویت و هتد وەک بەڵقی سەر ئاو وایە. تەمەنێکی کورتی هەیە. پەلەقاژەیە لە ناوکرۆکەی شۆڕشێکی مەزندا کە سەرقاڵی کارێکی ترەو ئاراستەیەکی تر و ڕەوەندێکی تری هەیە.
لەژێر پەردەی گوتاری هاوپەیمانی و داکۆکی و هتد، دەیانەوێت مشتومڕ لەسەر تەوەر و داواکاری و ئامانجەکانی شۆڕش بشێوێنن. هەر لەبەر ئەم هۆکارە ئەم هەوڵانە وەک بەشێک لە بەرەی شۆڕشگێڕانە ناخەمە ناوەوە. هەوڵێ لە دژی شۆڕش و لە دژی ئەو گۆڕانکارییە ڕیشەییانەی کە زۆرینەی ڕەهای کۆمەڵگا پێویستیانە.
بەپێچەوانەوە باسی چەپ، چ چەپی کۆمەڵایەتی کە لە لەدوانەکانی ئەم دواییانەدا باسم کرد، یان چەپی حزبی وەک حزبی کۆمەنیستی کرێکاری لە بنەڕەتدا لەسەر تەوەر و مانای ڕووخان و ڕەخنەیەکی ڕیشەیی لە هەموو ئەم دۆخەیە . پەیوەندی بە لەناوبردنی سیستەمەکەوە هەیە، نەک تەنها حکومەتێک. لەناوچوونی سیستەمی کۆیلایەتی کرێ کە دوای دیکتاتۆر دوای دیکتاتۆر بەسەر کۆمەڵگەیدا سەپاندوە ، کۆمەڵگە تەنیا لەژێر ئەم ئاڵایەدایە کە دەتوانێت بەڕاستی ئازاد و ڕزگار ببێت.

٢٢ی ژانویەی ٢٠٢٣، ٢ی بەهمەنی ١٤٠١

نهێنی سەرکەوتنی ناڕەزایەتی خەڵکی پێنجوین.. عوسمان حاجی مارف

دەسەڵاتی زۆنی سەوز ناچارکرا وەڵام بە خواستەکانی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکەی شاری پێنجوین بداتەوەو بەزوویی داواکانیان جیبەجێ

بکات. ئەمەش دەستکەوت و سەرکەوتنی ئەو ناڕەزایەتیە جەماوەریەی خەڵکی پێنجوینە کە توانیان بە یەکڕیزی و یەکگرتوییان وتواناو پێداگری و پێگەی چەند ڕۆژەی خۆپیشاندانەکانیان، ئەم سەرکەوتنە تۆمار بکەن.
چەندین ساڵە دەسەڵاتی کوردایەتی وەها ناسراوە کە لە نمونەی ئەو جۆرە دەسەڵاتانەیە بەهیچ جۆرێک ئاوڕی لە پێداویستی و خواستەکانی خەڵکی نەداوەتەوەو ناداتەوە. ژیان و گوزەرانی دانیشتوانی کوردستانی بە فەرامۆشکردن و بە قەدەر سپاردووە. لەلایەک جەردەیی و گەندەڵی و کەڵەکەی بێشوماری سەرمایە، خەسڵەتی بێپەردەی تایبەتی سەران و لێپرسراوانی هەردوو حزبی پارتی و یەکێتیە. لەلایەکی تریشەوە داسەپاندنی نەبونی خزمەتگوزاری و وێرانکاری و نائاسودەیی و هەژارکردنی زیاتری کرێکاران و زەحمەتکێشان شێوازی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەیانە.
ئەوەی جێگای سەرنجە بەدوای هێنانوبردنێکی کورتماوە، پەیمانیاندا وەڵام بە خواستەکانی خەڵکی پێنجوین بدەنەوە. لە ئاکامادا بە گەرمەوکێشە خواستەکانیان جێبەجێکردن.
ئاخۆ نهێنی جیاوازی لە نێوان وەڵامدانەوە بە خواستەکانی خەڵکی ناڕازی پێنجوین و وەڵام نەدانەوەو فەرامۆشکردنی تەواوی خواستەکانی چەند ساڵەی ناڕەزایەتیەکانی فەرمانبەران و مامۆستایان و کرێکارانی ژینگەپارێزو خاوەن پێداویستی تایبەت..هتد دەبێت چی بێت؟
ئایا ئەم هەنگاوە پەشیمانی و ئامادەیی و دڵ نەرم بونە لەبەرامبەر گوزەرانی خەڵک، یا بەرژەوەندیەکی ترو ناچاریەکی تر لە پشتی ئەم کردارەوەیە؟ گەر دڵ نەرم بون بێت، دەکرێ پێشبینی ئەوە بکەین چاوەڕوانی ئاڵوگۆڕ لە مانای بەرنامەی چاکسازیدا وەها ببینین کە بیردەکەنەوەو خەریکن هەوڵ ئەدەن ژیانی ئەو خەڵکە بەرەو باشی و ئاسودەیی و دابینکردنی خزمەتگوزاریەکان دەبەن؟ بەلام نیشانەکانی مامەڵەی پارتی و یەکێتی لە کێشمەکێشە سیاسیەکانی نێوان خۆیانداو بەرنامەڕیزی بە ئایندەیەک لە کوردستاندا و لە بەرامبەر پێداویستیە سەرەتایی و گرنگەکانی خەڵکی کوردستاندا، لەسەر هەمان ڕێچکەی پێشویان و بە چڕتر خەریکی زیاتر لەجەردەیی و گەندەڵی و کەڵەکەی زیاتری سەرمایەن و ئایندەی کوردستانیشیان سپاردووە بە قەدەری هەلومەرجێکی نادیارو جەنجاڵ لە بونی دەخالەت و کێشمەکێشی نێوان ووڵاتانی زلهێزی دنیاو ناوچەکەو ناکۆکی خۆیان لەگەڵ حکومەتی ناوەندیدا.
واتە ناسینەوەی ئەو نهێنیەی کە زۆنی سەوز بەدەنگ خواستەکانی خەڵکی پێنجوینەوە هات و داواکانی بە جێبەجێ کردن، دەتوانین بڵێین

ئاکامی چۆنیەتی پێگەی ئەو ناڕەزایەتییە جەماوەرییە بوو کە توانی سەرانی یەکێتی ملکەچ بە خواستەکانیان بکات. شێوازو چونیەتی ئەم ناڕەزایەتییە لەوەدایە هێزو توانای خۆی نیشانداین کە توانیان قۆرتمی بەرژەوەندی ئابوری سەرانی یەکیتی بگرن. گرتن و داخستنی خالەی سنوری گومرگی باشماخ و سەیرانبەن مانای ڕاگرتن و زیان گەیاندن بەسەرچاوەیەکی دارایی گەورەی یەکێتی. بە ئەمەش ڕیزێکی بەرین و بەرچاوی جەماوەری ناڕازی پێنجوین هاتنە مەیدان و بەو کارە هەستان، هەر بۆیە لە وەڵامدانەوە بە خواستەکانیان سەرکەوتنیان بەدەست هێنا. واتە دەسەڵاتی زۆنی سەوز لە ناچاری بە پاراستنی سەرچاوەیەکی دارایی کە پڕاوپڕە لە مامەڵەی دزی و گەندەڵی، سەرشۆڕی و ملکەچی نواندوە، نەک لە بە تەنگ هاتنیەوەیە بە پێداویستی و خواستەکانی خەڵکی پێنجوین.

ئەم جۆرە لە ناڕەزایەتی پێویستە ببێتە تاقیکردنەوە و ئەزمونی تەواوی ناڕەزایەتیەکان و خەڵکی بزانن چۆن شادەماری سەرچاوە داراییەکانی دەسەڵات دەگرن و ئاستی پێگەی ناڕەزایەتیەکانیان بەرز ڕادەگرن. چۆن ئەتوانن دەسەڵاتداران ناچار بە خۆبەدەستەوەدان بە داواکاریەکانیان بکەن. لە مەش گرنگتر پێویستە لە هەنگاوەکانی دواترو داهاتودا خەڵکی ناڕازی ئامادەیی و خۆڕێکخستنی بگەیەنێتە ئەو ئاستەی کە جگە لە کۆنترۆڵکردنی سەرچاوە داراییەکان، بەڕێوەبردنی بودجە بەندیەکان لە داهات و خەرجی بخەنە ژێردەستی ڕێکخراوە جەماوەریەکانی خۆیانەوە.

لەزستانی گەرم و هاوینی ساردا.. نوسینی: یوسف اسماعیل عەزیز

ئەو دانیشت و بە پەلە پروسکە کورسیەکەی لەبەردەم دانا، چاوەنۆڕی ڕوونیشتنەکەی نەکرد، بە ئاسپایی لەی پرسی: چیڕۆکی ژیانی تۆ چییە؟ ژیانی من وەک خامەیەک لە پیتەکانی ڕۆژگاری بەدبەختی تێک ئاڵاوە، هەر لە تەمەنی نۆزدە ساڵیدا هەست بە یەکەم جیاوازی تەمەنی خۆم کرد. کاتێک ڕووی کردە کتێبخانە و لە سوچێکی کتێبخانەکەدا دەستی

بە خوێندنەوەی ڕۆمانێکی خەیاڵی کرد، من کتێبەکەی بەردەمم پشت گوێ خست، چاوەکانم پێویست بوون بە سەیرکردنی ئەو؛ کچێک بوو کە بە قووڵی چووبووە نێو دونیای ڕۆمانەکە و لەگەڵ وشەکانی دەجەنگا.
هەوڵەکانم بۆ خۆ نزیککردنەوە لەو زۆر سەرقاڵی کردم، لە کاتی دەرچوونم لە ئامادەیی، پاشان کە وەرگیرام لە بەشێکی هەرەباشی زانکۆیەکی ئەم شارە، لەبەر چاوەکانی ئەو، باشترین بەشم وەلاوە نا، تاکو بتوانم ڕۆژانە لە کلاس چاوم پێی بکەوێت. دوای تێپەڕینی نیوەی ماوەی خوێندن، ڕۆژێک لە کتێبخانەی زانکۆکەمان ئەو کچەی کە هەموو بیر و کارەکانمی بەلای خۆی ڕاکێشابوو، بە نیگا و قسە شیرینەکەی پرسی ئاخۆ خوێنەری ئەم کتێبە بوویت؟ بەلای تۆوە تا چەند گرینگە خوێنەری ئەم پەرتووکە ببیت؟!
خوشەویستی ئەو بە کتێب زیات لە پێویست بوو، چاوە سەوز و جوانەکانی لەبەر خوێندنەوە هیلاکی کردبوو، هەتا زیاتر تێکەڵدەبووم لەگەڵی هەستم بە کەسێیەتی خۆم دەکرد، ساڵەکانم وەک هەفتەیەکی تەمەنم بەڕێکرد، جیاواز لە هاوڕێیەکانی ئەو من گرنگترین هاوڕێی ئەو بووم.
بوێری هەموو شتێکم هەبوو کە بە چاوەکانی باس بکەم، جگە لەوەی کە هەستێکی شاروەی ناخم وەک ئاگڕێکی گەشی بە بەبەسە کە ترس و لەدەستدانی ئەو نەم دەتوانی بەی دەربڕم، ئاڵودەبوونی من بەس چاوەکانی ئەو نەبوو، لەگەڵ خۆیدا منی خستە نێو دونیای کتێبەوە کە زیاتر لە پێویست وەک ئەو خوێنەر بم و ئامادەیم هەبێت بە کتێبکە نوێکان.
من هەموو کاتەکانی تەمەنمدا ڕقم لە قوتابخانە و خوێندن دەبوویەوە، زۆرم دەخوێند بەهۆکاری ئەوەی کۆتایی بە ژیانی خوێندن بهێنم، بەڵام لەگەڵ ئەودا هەمیشە حەزم بەخوێندنەوە و چوون بە دەوام هەبوو.
ڕۆژە پشوەکانی دەوامم لەگەڵ ئەودا بەسەر دەبرد لە کتێبخانەکان، جیاوازی زۆرم لەو کچەدا دەبینی ئایە بۆچی وەک ئەوانی تر نییە؟ کە حەز بە جلی جوان و شوێنی خۆش و کڕینی هاندی چاک دەکەن.
هەرچی خۆشەویستە هەمووی لە کتێبەکانی کۆکردبوویەوە، من نەم دەتوانی بەرگەی ئەو حاڵە بگرم چونکە ئەم ساڵ کۆتا ساڵی زانکۆ بوو، لەبەر خۆمەوە گوتم، "ئاخۆ گەر ئەم ساڵ پێی نەڵێم لەدەستی دەدەم؟" هاورێیەکی کۆنی منداڵییم بیرهاتەوە کە هەمیشە کێشەکانی خۆمم بۆ باس دەکرد و ئەو زۆر بە دەسەزانە چارەسەری بە دەدۆزیمەوە؛ لە شوێنێک بانگهێشتم کردو باسی ژیانی ئەم چوارساڵەی خۆم بۆ گێڕایەوە، گوتم، "دەبێت چارەیەکم بۆ بدۆزیتەوە کە بتوانم و بوێرم داوای خۆشەویستی لەم کچە بکەم…"

زۆر بە سادەیی وەڵامی دامەوە، ”ڕۆمانێکی خۆشەویستی بە بکە دیاری لەگەڵیدا دەسکەک گوڵیشی بۆ بەرە، ڕۆژە پشوەکانیش بیبە بۆ شوێنە ئارامەکانی شار و تاقە گوڵێکی بۆ بەرە.”
من هیوایەک لە دڵم دروست بوو، لەگەڵ یەکەم بینینم دوای دانیشتنەکەمان گوڵم پێشکەشکرد، لەنێو زەرفێکی سووری نەخشێندراو، ئەویش زۆر بە خۆشحاڵییەوە وەریگرت، ڕۆژەکان تێپەڕ بوون و من بەپێی ئەو قسە و ڕێگایانەی هاوڕێیەکەم نەخشەی بۆ کێشام، توانیم ئەوەی لە دڵمدایە بۆی باس بکەم.
بەڵام مەودای خۆشەویستی نێوانمان زۆری نەخایەند، داوایی لێکردم کۆتایی بە خۆشەویستی نێوانمان بهێنم و هاوسەرگیری بکەین. من بووم بە دوو لەت، لایەکم ئامادەی هاوسەرگیری نەبوو، لەبەر هۆکاری ئەم وڵاتە، نیشتمانی ئێمە هەموو شتێکی خۆشدەوێت جگە لە ئێمەی هاوڵاتیانی ئەم خاکە! دوای تەواوبوونی زانکۆ هیچ ڕێگایەک نییە بە کۆتایی هاتنی نەهامەتییەکان و بحەسێیتەوە و ڕەنجی ئەو ساڵانەی خوێندن وەربگریتەوە، بە پێچەوانەی ئەم کارە دەبێت ملی ڕێگا بگری و لەسەرتای ژیان دەست بە کرێکاری بکەی، ژیانمان تا کۆتایی هەر سەرەتایە دونیایەکی پڕ لە کێشە کە هەمووی لە ژیانی مندا ئاڵاوە.
داوام لێکرد کەمێک پەلە نەکات چونکە من هیچ دەستکەوتێکی ئەوتۆم نییە کە ژیانێکی خۆش دروست بکەم، هەر پێم دەکرێت ژیانێک وەک کرێکارێکی شار دروست بکەم، کە ڕۆژێک نانێکم هەبێت ئاخۆ دەبێ سبەی نانێکم هەبێت!؟
دووبارەی لێکردمەوە، ”باوکم کەسێکی توڕەو توندە، کە قسەیەک دەکات کەس بوێری ئەوەی نییە کە وەڵام یاخوت ناڕازی بوونت هەبێت. ترسم لەوە هەیە کاتێک دووبارە داواکاری هاوسەرگیری هاتەوە پێشەوە من لەسەر قسەی باوکم هاوسەرگیری بکەم.
هەڵبەتە قسەکانی ڕاست دەرچوون و دوای سێ مانگ هەموو شتێک کۆتایی پێهات.
(ئەوجارە لێی پرسیم و گوتی: باشە هەر ئێمە بۆتە هۆکاری تەنهایی و بێ کەسیت؟)
من خۆم و وێنە کۆنەکانی ئەو بە قسەهاتین و گوتمان، ”نەخێر بەهۆی ئەوەی دوای ماوەیەک کە وەک بەڕێی ڕاهاتبووم و ئەوم لەبیر دەکرد، تا ئەو ڕۆژەی هاتمە ماڵەوە و دایکم بەرەو پیرم هات و گوتی، ”کوڕەی خۆم ئەمڕۆ کچێکی گەنجی زۆر جوان هات بۆ ماڵەکەمان و نامەی بە هێناویت. منیش خێرا نامەکەم لە زەرفەکەی دەرهێنا و دەستم کرد بە خوێندنەوە. بۆی نووسیبووم، ”خۆشەویستم، ئازیزی ژیانم، ئەی ئەو کەسی فێری خۆشەویستی پاکی ژیانت کردم، دوای ئەوەی هاوسەرگیریم کرد لەگەڵ ئەو پیاوەی کە تەنها بەناو پێی دەڵێن پیاو، هیچ شتێکی

بە گرنگ نییە ئەوە نەبەت کە خۆی پێی خۆشە، داوام لەتۆ هەیە کە فریام بکەوی من لەو ژیانە ناتوانم چیتر بەرگەی بگرم، هەمیشە جنێو و قسەی نەشیاوم پێ دەڵێت، قسەکانی من هیچ گرنگییەکی نییە بۆ ئەو، من چاوەڕێی تۆ ناکەم تا خۆشت بوەمەوە، چونکە من ئەو شانسەی پێشووم لە دەست دا. بەیانی کاتژمێر دە سەر لە بەیانی، لای تاوەری حەمیدی دەلاک چاوەڕوانی دەبم.”

کاتێک ئەو نامەیەم خوێندەوە زۆر شۆک بووم، نەم دەزانی ئاخە بەیانی چی دەگوزەرێ و چی دەبێت، من هەتا بەیانییەکەی چاوم نەچووە خەو. کاتژمێرێک پێش ئەو کاتەی بەی نووسیبووم لەوێ بووم، کە هیچ سەرو شوێنەکی ئەو دیار نەبوو، تا کاتێک هەموو بازار کەبوونەوە و جموو جۆڵ کەوتە نێو خەڵکەکە، گوتم چی بووە؟ وتیان کەسێک دەیەوێت لە بەرزی باڵەخانەی حەمیدی دەلاک خۆی هەڵدەداتە خوارەوە. خێرا خۆم گەیاندەوە پێش باڵەخانەکە، بینم ئەوەی کە چەند ساڵە وەک جەستەیەکی خۆم خۆشم ویستووە لە بەرزیەوە هەوڵی ئەوە دەدات کە کۆتایی بە ژیانی خۆی بهێنێت، هەر کارێکی کردم بێ سوود بوو، لە چرکەیەکدا خۆی هەڵدایە خوارەوە، کاتێک گەیشتمە سەری هەشتا زیندوو بوو. هاوارم کرد و داوای هاوکاریم کرد، بەڵام خەڵکەکە هەموو بەلایەکە بڵاوبوونەوە، کەس هەستی مرۆڤایەتی نەبوو! کەس نەیتوانی ڕزگارمان بکات و بیگەیەنمە نەخۆشخانە، هەر لەوێدا گیانی سپارد.

بەیە ئێستا خووم بە تەنیایی گرتووە، دەبینم مرۆڤەکان چەند دڕندەن، چەندە بێ هەستن، چەندە ئازەڵەکی خراپن… تەنهاییەکەم لەگەڵ هیچ مرۆڤێک بەش ناکەم؛ بێ دەنگیی و تاریکیی یەکەمین کاری منە.

١١/١/٢٠٢٣
باشوری کوردستان – هەولێر
یوسف اسماعیل

هەڵمەتی بەیعەت بە پێکهێنانی

حکومەت لە سەروو خەڵکی لە قۆناغی دوای کۆماری ئیسلامیدا.. جەعفەر عەزیم زادە

دوای هەوڵەکانی خولی یەکەم و دووهەم لە ناوەڕاستی ڕاپەڕینی شۆڕشگێڕانە و خوێناوی خەڵکی ئێراندا لە نێو لۆبیە دەسەڵاتدارەکان دا لە ڕۆژئاوا بۆ پێکهێنانی ئەڵتەرناتیڤێکی سیاسی لە سەر سەریانەوە، لە فەڕەنساوە دەستی پێکرد و بە تویتێکی هاوبەش و بەرجەستەکردنی خاوەن تویتەکان وەک دیارترین کەسایەتیەکانی ئۆپۆزسیۆن!! کۆماری ئیسلامی بەردەوام بوو، ئێستا خولی سێیەمی ئەم هەوڵانە بە بەیعەتدانە بە ڕەزا پەهلەوی لە نێو وەرزشوانان، هونەرمەندان و... دەستی پێکردووە.

عەلی کەریمی یان کەسانی تر دەیانتوانی بە شێوازە مۆدێرنەکانی ئەمڕۆ لە پشتی ڕەزا پەهلەویەوە ڕیزببەن، بەڵام لە ژێر پەردەی پێدانی نوێنەرایەتی سیاسی بە ڕەزا پەهلەوی، دەستیان کردەتە ڕاگەیاندنی بەیعەت بەی بە ئەوەی پێشوەختە ڕکابەرەکانیان کەلە هەمان ڕێگەزن پەراوێز بخەن لە لایەک و لە لایەکی دیکەشەوە لە ئێران، سبەینێ بناغەی پێکهێنانی دەسەڵاتی سیاسی لە خوارەوە لە لایەن خەڵکی کۆماری ئیسلامییەوە پاڵ دەخرێتە دواوە.

زۆر ڕوونە کە ئەوان بە وەهمەوە وایان زانیوە کە وەرزش و هونەردستانیان عەشیرەتن و خۆیان وەک سەرۆکی هۆزەکەن و هەر لەبەر ئەم هۆکارەش پێش مردنی خەلیفەی مردوو، خەیاڵیان کردووە کە بە دانانی توانا خێڵەکییەکانیان لە خزمەتی ڕەزا پەهلەویدا، دەتوانن ئەو لە سەر تەختی دەسەڵات دابنیشن.

ڕوانگەیەکی لەم شێوەیە بریتییە لە هەڵبژاردنی خێڵێک لە ناو بەناو “پیاوە گەورەکانی خێڵدا” لە سەرەوەی خەڵکی موتەمەدن و ئازادیخواز و یەکسانیخواز کە لە سەد و بیست ساڵە لەمەوبەرەوە خەباتیان کردووە بۆ لەگۆڕنانی پەیوەندییە سیاسییەکانی ئاغا و ڕەعیەتی، و ئێستاش لە ڕووی گەشەسەندنی سیاسیی فیکری و کۆمەڵایەتییەوە ئەوان لە سەر لوتکەی بەرزی ئازادی و یەکسانیدا وەستاون کە بەشێوەیەکی سەرسوڕهێنەر سەرنجی جیهانیان بۆ خۆیان ڕاکێشاوە کە بە پشتیوانی کردن لێیان هاتونەتە مەیدان.

ئەوەی ئەمڕۆ لە گۆڕەپانی پێشهاتە سیاسییەکانی ئێراندا دەگوزەرێت، “نەخێرێکی گەورە و مێژوویی” بۆ پێکهێنانی هەر دەسەڵاتێکی سیاسی

لە سەرووی خەڵکەوە.
ئێرانی ئه مڕۆ، ئێرانی بزوتنه وه یه کی جه ماوه ڕی کۆمه ڵایه تی و خەڵکێکی وشیارو به توانایه که له پشت به ستن به پله باڵا و لۆبیه کانی ده سه ڵات له ڕۆژاوا و ڕۆژهه ڵاتدا تاڵی ناوکیان بڕیوه و چاویان له سەر ئه و بزوتنه وه خه باتگێڕ و ڕزگاریخوازه یه کەله نێو کرێکاران، مامۆستایان، ژنان و خوێندکاران.و گەنجاندا لە ماوەی سێ-چوار دەیەی ڕابردوودا چڕ بووه ته وە پێکهاتووە.
ئەم بزووتنەوەیە و کەسایەتی و ڕووخساری جەماوەریترین و پاکترین بزووتنەوەی ئازادی و یەکسانییە کە دەتوانێت و توانای دامەزراندنی ئێرانێکی نوێ لەسەر بنەمای بەرزترین ئاستی ئازادییە سیاسییە کۆمەڵایەتییەکان و خۆشگوزەرانی و بەختەوەریدا هەیە.

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر

سەردەمی کۆتاییهاتنی دیکتاتۆرییەت لە ئێران!.. عەبدولڕەحمان گەورکی،

ئاوڕدانەوەیەک لە راپەڕینی خەڵک و رەتکردنەوەی هەر جۆرە دیکتاتۆریەتێک لە ئێراندا!

خەڵکی ئێران چوارەمین مانگی راپەڕینیان تێپەڕاند. کۆدەنگی بیروڕای گشتی ئەوەیە کە دەسەڵاتی دیکتاتۆریی ئایینی بەرەو کۆتاییدایە! ئێستا لە رێڕەوی بەرەوپێشەوەچوونی راپەڕینی گەل، مشتومڕی گەرمی رۆژ لەسەر پرسی “ئەڵتەرناتیڤ”ی دەسەڵاتی دیکتاتۆرییەتە. بەڵام سەرباری ئەم پێشکەوتنە گرنگە، هێشتا هەندێک شت ماون بۆ باسکردن و بیرکردنەوە و بڕیاردان. چونکە قۆناغی دووەم، واتە “ئەڵتەرناتیڤ”، کاتێک دێتە ئاراوە و وەڵام وەردەگرێتەوە کە “کەلێنەکان” پڕ کرابێتنەوە لە پێوەندی لەگەڵ رووخاندنی دەسەڵاتی دیکتاتۆریدا و هەموو رێگاکان بەسەر گەڕانەوە بۆ دیکتاتۆرییەت داخراب□ن.

دەسەڵاتی دیکتاتۆریی مەزهەبیی ویلایەتی فەقیهی بەو کارنامە ڕەشەی هەیەتی لە هەمبەر مافەکانی خەڵکی ئێران، نەک هەر بە ئاسانی مل بە "ڕوخاندن" نادات، بەڵکو دەستبەرداری هیچ پیلانگێڕییەک نابێت بۆ مانەوەی لە دەسەڵات. هەوڵ دەدات بە "دەمامک"ی جیاوازەوە و بە فێڵ و هەڕەشەکردن بەر بە راپەڕینی گەل بگرێت کە هەنگاو بەرەو پێشەوە نەنێت و نەچێتە قۆناغی دووەمەوە.
"ڕیفۆرمخوازی" و داتاشینی "ئۆپۆزیسیۆن" دەمامکگەلێکن کە ئێستایشی لەگەڵدا بێت دەسەڵاتی دیکتاتۆر بەکاری دەهێنێت دژ بە خەڵکی ئێران و نەیارانی دەسەڵات. یەکێکیان لە "ناوەوەی دەسەڵات" و ئەویتریان لە "دەرەوەی دەسەڵات". دەسەڵاتی دیکتاتۆر جگە لە سەرکوتکردن و کوشتار لە ناوخۆی ئێران، هەوڵدەدات کێش و هەواکە تەمومژاوی بکات و "سەر" و "جەستە" لێک جیا بکاتەوە و هێزە رەسەنەکانی ئۆپۆزسیۆن، کە سەرچاوەی سەرەکیی بۆ "ئەڵتەرناتیقی دیموکراتی"، بە شەیتان بکات و سیمای راستەقینەیان بشێوێنیت و جێگە و پێگەیان پێ لەق بکات و بیانخاتە پەراوێزەوە!
لە راپەڕینی جەماوەری ساڵی 2017دا دەمامکی "ڕیفۆرمخوازی" لە سەر روخساری دەسەڵاتی دیکتاتۆر لابرا و دیکتاتۆر ناچار بوو "ئیبراهیم رەئیسی" بخاتە سەر کورسی سەرۆکایەتیی کۆمار. لە راپەڕینی جەماوەری ساڵی 2019دا دەمامکێکی دیکە لە سەر روخساری دیکتاتۆر لادرا و لە لایەن خەڵکی ئێرانەوە، (بەدیلی دەستکرد)ی زلهێزە دەرەکییەکان، کە خۆی وەک "نەیاری دەسەڵاتی دیکتاتۆریی ئایینی"دەردەخست، بە تایبەت پاشماوەکانی دەسەڵاتی رووخێنداری حەمەڕەزاشای دیکتاتۆر… ریسوا کرا. چونکە بە پێی زۆرێک زانیاریی حاشاهەڵنەگر، ئەو دوو جۆرە دیکتاتۆرییە هاوبیر و هاوکردارن لەسەر پێشێلکردنی ئازادییەکان و پێشێلکردنی مافەکانی خەڵکی ئێران و لە ئەنجامدا بە تاڵانبردن و کوشتارکردنی خەڵک.
ئەزموونێکی پڕ لە ئازارە کە ئێستا خەڵکی ئێران بە ئەوەی دەسەڵاتی دیکتاتۆریی مەزهەبیی بڕووخێنن، دەبێ دەسەڵاتی دیکتاتۆریی پێشوو لە زبڵدانی مێژوودا بهێڵنەوە و هاوتەریب لەگەڵ شەڕی دژ بە دەسەڵاتی دیکتاتۆریی مەزهەبی، نەهێڵن پاشماوەکانی دەسەڵاتی دیکتاتۆریی پێشوو بێن بەهانای دەسەڵاتی دیکتاتۆریی ئایینییەوە!
هەردوو رەوتی دیکتاتۆری وا خۆیان نیشان دەدەن کە خەڵک دەبێت یەکێک لە دوو بژاردەیە قبووڵ بکەن: "دیکتاتۆریی پاشایەتی" یان "دیکتاتۆریی ئایینی". بۆ ئەم مەبەستە بە هەموو جۆرە فێڵ و دەمامکێکەوە دیمەنەکە هەندێ ناڕوون دەکەن کە بە شێواندنی بەها و کولتوورە رەسەنەکانی گەل، دەیانەوێت پرۆسەی راپەڕین "خاو" بکەنەوە و ئەگەریش بتوانن راپەڕین بە "لارێدا" بەرن و "کپ"ی بکەن

و دووبارە خەڵکی ئێران بەبێبەش بکەن لە گەیشتن بە دەسەڵاتێکی نیشتمانی و جەماوەری و دیموکراتی. هەربۆیە بە ئەزموون سەلمێنراوە کە ڕەوتە دیکتاتۆرییەکان هەمیشە تەواوکەر و یارمەتیدەری یەکتر بوون و لە لایەن ڕەوتە کۆلۆنیالیزمەکانیشەوە پشتیوانی و بەهێز کراون!

هەرچەندە لە سەرەتای مانگی پێنجی راپەڕینی جەماوەریدا، دیمەنی راستەقینەی راپەڕینی خەڵکی ئێران لە هەموو کاتێک زیاتر "شەفاف"تر و دیکتاتۆرییەتی مەزهەبی گۆشەگیرتر، و هێزە هەڵپەرستەکان ریسوا کراون، بەڵام دۆخی سیاسی هێشتا "ناسەقامگیر"ە و پڕە لە شەپۆلی جۆراوجۆری پلان و بەرنامە کە "شوێن پێ"ی دیکتاتۆرییەت لە بەردەمیاندا هەستی پێدەکرێت.

گومانی تێدا نییە کە ئاسۆ ڕوونترە لەوەی ئێستا دەبینرێت لە ئێران. ئەو هێزانەی "هەڵقوڵاوی گەل" و "دەسەزی گەل" نین، نامێنن. ڕەنگە هێشتا هەندێک دیمەنی سەرنجڕاکێش و هەندێکجاریش گاڵتەجاڕانەتر لە ئارادا بن کە رووی نەدابێت. بەڵام ئەوەی لە کۆتاییدا دەمێنێتەوە، هێزی ڕەسەن و جەماوەری و دیموکراتییە. خەڵکی ئێران بڕیاری شۆڕشی داوە لە کۆمەڵگادا دژ بە دیکتاتۆرییەت و ئەمکارەش دەکەن و ناکشێنەوە. هێزی کورتبین و کورتخایەن و بێ ڕەگ و ریشە لە مەیدانەکە دوور دەخرێنەوە! چونکە سەردەم، سەردەمی یەکلاییبوونەوەی هێز و لایەنە سیاسییەکانە و زۆریش خێرایە و بێ گومان راستییەکان ڕەحم به هیچ هێز و لایەنێک ناکات!

بەڕاستی ئایا دەکرێت بانگەوازی خەڵک بکرێت بە رووخاندنی دیکتاتۆری دەسەڵاتدار، بەبێ "نکۆڵیکردن لە دیکتاتۆریەتێک لە رابردوودا"؟ وە ئایا دەکرێت ئیدیعای سەرکردایەتی سیاسی راپەڕین بکرێت بە بێ هەبوونی "ڕێکخستن" و "دەزگای ڕێبەرایەتیکردنی راپەڕینی جەماوەری" و بە بێ "ئامادەبوون لە گۆڕەپانی راپەڕین"دا؟ ئایا دەکرێت بە بێ ئەوانە راپەڕین بپارێزرێت لە پیلان و هێرش و هەڕەشەی دیکتاتۆرییەت؟ یان ئایا دەکرێت بانگەوازی خەڵک بکرێت بە رووخاندنی دیکتاتۆر بەبێ ئەوەی خۆت دەستەویەخەی دیکتاتۆرییەت نەبیت؟

نەخێر، هەرکەس و هەر لایەنێک کە لە رووی تیۆری و پراکتیکییەوە و تا سەر ئێسک دژ بە دیکتاتۆرییەت نەبێت لە رابردوو و ئێستا و داهاتوودا، ناتوانێت هەڵقوڵاوی گەل و لە خزمەت گەلدا بێت. سەردەمی هەڵپەرستی کۆتایی هاتووە و دۆخەکە هەرگیز ناگەڕێتەوە بە دواوە. ڕەوتی "بێ ریشە" و "هەڵپەرستی" و "دیکتاتۆردەستی"، کە بە ئیدیعا و دروشمی جۆراوجۆرەوە، گۆڕەپانی راپەڕین و شۆڕش نادیار و تەمومژاوی دەکەن بە سوودی دیکتاتۆرییەت، نەک هەر برینە قووڵەکانی

خەڵکی ئێران ساڕێژ ناکەن، بەڵکو دەبنە بەشێک لە برین و ئازارەکان خەڵکی ئێران!

لە کاتێکدا خوێنی خەڵک لەسەر شەقامەکانی ئێران دەچۆڕێت و دەڕژێت، داتاشینی ئەڵتەرناتیف، درووشمی لادەرانە، کردنەوەی میدیا و بەکارهێنانیان لە دژی “ئەڵتەرناتیفی جەماوەری و دیموکراتی” جگە لە خزمەتی دیکتاتۆرییەت هیچی تر نەبوون و هیچی تریش نین. دیکتاتۆری دەسەڵاتداری ئێران بۆ مانەوەی لە دەسەڵات و پێشگرتن لە رووخاندن، بە هاندان و هەڕەشەکردن و شێواندنی راستییەکان و سانسۆر لە دژی راپەڕینی گەل، هەوڵی راکێشانی خەڵکان دەدات بۆ ئەوەی دژی موقاومەتی رەسەنی خەڵکی ئێران هەڵوێست لە خۆیان نیشان بدەن. لە فێڵەکانی دیکتاتۆری دەسەڵاتدار و کرێگرتەکانی دیکتاتۆر ئەوەیە کە لەژێر ناوی “ئەپۆزسیۆن!”، “ڕاپەڕینی گەل بۆ سەرکردایەتی”، “راپەڕینکاران بۆ توندوتیژ” بنەوێنەت و داواکارییەکانی پێشووی خەڵک لە جێی “خواست و ویستی سەرەکیی گەل” (واتا رووخاندنی دیکتاتۆرییەت) دابنێت و بەمجۆرە رێگری بکات لە رووخاندی دەسەڵات و گەیشتنی خەڵک بۆ دەسەڵاتێکی نیشتمانی و جەماوەری و دیموکراتی.

بە خۆشییەوە خەڵکی ئێران ئێستا وریان و بە پێچەوانەی راپەڕینی دژە پاشایەتی ساڵی ١٣٥٧ (1979)، زۆر باش دەزانن (چییان دەوێت) و بەچی ئامادە نین گۆڕەپانی راپەڕین بەجێبهێڵن. راپەڕینی جەماوەری کاتێک بەرز دەبێتەوە بە ئاستی شۆڕش کە (بەدیلی رەوا و جێ متمانە و دیموکراتی)، جێی ئەم دەسەڵاتە دیکتاتۆرە بگرێتەوە. ئەگینا هەروەک راپەڕینی دژە پاشایەتیی ساڵی ١٣٥٧، کەسەکی وەک (خومەینی) قوت دەکرێتەوە کە بە دزینی دەستکەوتەکانی راپەڕینی گەل، دیکتاتۆرییەتێکی خراپتر بەسەر ئێران و خەڵکی ئێراندا بسەپێنێت.

خەڵکی ئێران خوازیاری ئازادی و دێموکراسی، وەدیهاتنی مافی شارومەندی و شارستانییەت، بەدیهێنانی مافەکانی ژنان و مافی یەکسانی ژنان و پیاوان، مافە نەتەوەییەکان، مافی ئایین و ئایینزاکان، جیابوونەوەی دین و ئایین لە دەوڵەت (سکۆلاریزم) ، فرەچەشنی (پلۆرالیزم) و پێکەوەژیانی ئاشتیانەن لە ناوەوە و دەرەوەی سنوورەکانی ئێران و هەروەها ئاشتی لەگەڵ وڵاتان و بەتایبەت وڵاتانی دراوسێ.

کۆتایی

عەبدولڕەحمان گەورکی، نووسەر و شرۆڤەکاری سیاسی

ئێوارانە ١٢.. سەردار جاف

ئەم ئێوارە دەمودووی سەفەرەکە،
ترپەی گەڕانەوەی دڵ و کاروانە ڕێیەکە،
خۆشخوانی بولبولی دەم سپێدەی گرتووە
چەرخەی قوتوبوندی کریستاڵی
چاوانی ئەشکگر و خەواڵووی شەوی هەژاندووە
ئەم ئێوارە لەپەکان بە دەخسکە و لە بری ئاو، ئەشکی بە دووی ڕشت
بە تامەزرۆی قامەتە هەناسەوە بووە پەڵەی هەور و بە حەسرەتەوە هەڵیڕشت
خودا تەزین و چلورەی ڕەوانەوە و خووڕەی بارانی خۆی ڕاگرت
خودا بەزەیی باران و هەناوەکانی تاو داوە
هەوری بووە سەبەر و کەفوکوڵی جارانیشی ڕاگرت
بان کارێز ژوانێکی برسی و ئەس کولەیەکی بانخانی و کراوە
قاوە تاڵەکە بە قامکە سارد و سڕەکانییەوە سەمبا یەکە و لە کافییەکا
بە بەر دیدی ڕێبوارانا وا خوڵقاوە
سۆراغ و کنە و گەڕانە لە حەژمەت جانتا ڕەشی ڕەشەکە
بە زەییەکە و دەیڕێژێ
پارکە بەستەڵەکی ئاوتە، بووە ڤیلا و ئەسرینی دابرانی کۆن دەنێژێ
مناڵەکان لە تەک بزەی لێوا پێکڕا لە قریوەن
چۆلەکەکان لە تەک ئاوێزان تەماسن وەلێ پڕ لە جریوەن
مناڵەکان لە قاوەقاو ناکەون ژاوەژاوێکی بەوەنە
مناڵەکان تەقەی خۆشیان دە بە دوو تەلیسمی ئاوێنە
چاوە پێیگیری سەر ڕێگاو ئەوی دی لە سەر پشتەوە
نوقم بوون لە نێو هەور و قوتووبەندی کریستاڵی تەپەختەپەخ دەنیشتەوە
لە بەر چاوی ڕێبوارانا دوو خەسڵەت ڕووت ڕووتبوونەوە
وشترمل ڕەحە ئەبەدی بە جانتایەکی شەرمەوە
میوانێکی ئەسک سووک و خەج و سیامەندە دەنێ بە ئامێزێکی گەرمەوە لەو دیو تەلبەند
شەمەندەفەرتاوناتاوە دەوەستێت و بە ماچەکان پێدەکەنێ
جەژنی عیشقێکی نوێ بوو
لە پێ دەشت و سارا و دۆڵ و لە بن کێنە

بیرت نەچێ ئەزیزەکەم تۆ هەر تۆ کەسمی گشت کەسەکەم

ئەڵمانیا
٢٥ / ١ / ٢٠٢٣

خوێندنەوەیەک بۆ رۆمانی کچی دورگە بچکۆلەکە.. رەزا شوان

رۆمان کە بە زمانی ئینگلیزی (نوڤیل) ە، جۆرێکە لە جۆرەکانی ئەدەب، بە ئەدەبی منداڵانیشەوە. هونەرێکی ئەدەبی پەخشان درێژە، لە بنەڕەتدا پشت بە خەیاڵ دەبەستێت. رۆمان چنراوێکە کۆمەڵێک رەگەزی ئەدەبی پێکەوە چنیوە کە پەیوەندیان بە یەکتریەوە هەیە. بە کورتی پێناسەی رۆمان: نووسراوێکی ئەدەبی خەیاڵییە، درێژترە لە چیرۆک. رۆمان چەندین چەشنی هەیە، هەریەکە لەم چەشنانەش گوزارشت لە ژیان و هزر و لە رووانینی رۆماننووس دەکەن. یا رۆمان بریتییە لە گێڕانەوەیەکی چیرۆئامێزی درێژ لە میانەی چیرۆکبێژ (رۆمانبێژ) ەوە، وێنەی ژیانی پاڵەوان و کەسایەتییەکان لە چەندین رووداودا، لە چەندین کات و شوێنی فراوندا دەردەخات. بێگومان خەیاڵ رۆڵێکی سەرەکی و گرنگی لە داڕشتنی رووداوەکاندا هەیە.
رۆمان لە چەند رەگەزێکی گرنگ پێکهاتووە، لەوانەش: خەیاڵ، بیرۆکە، بابەت، گرێ، کەسایەتییەکان – مەرجیش نییە کەسایەتییەکان مرۆڤبن، دەشێت ئاژەڵ و باڵندە و شتی تر یا خەیاڵی بن، کات، شوێن، رووداوەکان، زمان، شێواز، دیالۆگ، وەسف، گۆشەنیگا، گێڕانەوەی رووداوەکان لە لایەن (رۆمانبێژ – نووسەرەوە) ەوە. لە هەر رۆمانێکیشدا کێشەیەک یا زیاتر هەیە، پێویستە پاڵەوان یا کەسایەتییە سەرەکییەکەی رۆمانەکە، چارەسەری گونجاوی کێشەکان بکات.
ئەدەبی کوردیمان، لە نووسینی رۆمان بە گەورەساڵان، قۆناغێکی

باشی بەیوە. چەندین ڕۆمانوسی بە توانا و ناسراومان هەیە. چەندین شاکاری ڕۆمانی نایابمان هەیە کە لەسەر ئاستێکی جیهانی دان. بەڵام ڕۆمانی منداڵانمان بە نرخی نەبوونە، لە دوو و سێ ڕۆمان تێناپەڕێت. دێینە سەر کرۆکی باسەکەمان، کە دەربارەی "ڕۆمانی کچی دورگە بچولەکە" یە بۆ مێردمنداڵان. کە سەرەتایەکی بەهێزە بۆ بناغەدانانی ئەم ژانرە ئەدەبییە لە ئەدەبی منداڵانی کورد دا.

ڕۆمانی (کچی دورگە بچۆلەکە) لە نووسینی شاعیر و چیرۆکنووسی ناسراوی بواری ئەدەبیاتی منداڵان، مامۆستا (ئەمین محەمەد) ە، چاپی یەکەم – سلێمانی – ٢٠٢٢. لە چاپخانەی (بینایی) چاپکراوە. کە (٥٠٠) دانەی لێ چاپکردووە.

ڕۆمانەکە (٧٤) لاپەڕەیە. دابەشی حەوت بەشی کردووە. لە لایەن وێنەکێش (ئاڤار ئومێد) ەوە، وێنەی بەرگەکەی و بە هەر بەشێکیش وێنەیەکی ڕەنگاوڕەنگ یا زیاتری بۆ کێشاون. کوالێتی وێنەکان مامناوەندین.

پاڵەوانی ڕۆمانی (کچی دورگە بچکۆلەکە) کچۆلەیەکی هەشت ساڵانە بە خۆشەویستی و نزیک لە زمانی منداڵانەوە، نووسەر ناوی (لولو)ی لێناوە. کە لە دورگەیەکی بچکۆلەی جوان و قەشەنگی بەهەشت ئاسایی، کە پڕە لە گوڵزار و نێرگزەجاڕ و گوڵە هەڕە و وەنەوشە و گوڵاڵە سوورە، لە باخی میوە و سەوزایی، لە کێوی سەرکەش و بەفرین، پڕە کەروێشکی گوێ قوت و ئاسکەی نەخشین و سمۆرە و بەرخۆلە و گورگ، لە باڵندەی هەڵۆ و نەورەس و مراوی و قاز و قوڵینگ و چۆلەکە و پەنگین (بەتریق) لە خاڵخاڵۆکە و لە پەپوولە. دورگەکە کەش و ئاو و هەوایەکی سازگاری هەیە، دەکەوێتە ناو دەریایەکەوە، دەریاکەش پڕە لە ماسی ناوازە و لە کیسەڵ و قرژانگ و دۆڵفین و هەشتپێ و تیمساح و مایینی دەریایی و لە ئەستێرەی دەریای و.. هتد. لولو ژیانی دورگەکەی زۆر پێخۆشە و بە زێدی خۆی دەزانێت. هەموو ئاژەڵ و باڵندەکانیشی خۆشدەوێت و کردوونی بە هاوڕێی خۆی . لولو زیرەک و ئازا و چاونەترس و هیواخواز و گەشبینە و بڕوای بە ئەستەم نییە. هاوڕێ دۆستە و خۆی بە هاوڕێی هەموو ئاژەڵ و باڵندەکان دەزانێت، بە درێژیی ڕۆمانەکە کچۆلەیەکی چاکەخواز و یارمەتیدەر و فریاڕەسە. کچۆلەیەکی کراوە و سەیالە و پەیوەندیی هاوڕێتی لەگەڵ گیانەوەرانی ناو دەریا و باڵندە و ئاژەڵەکانی دورگەکەدا هەیە. هەموو ئەوانەی لەناو دەریا و دورگەکەدا بە زمانی کوردی لەگەڵ لولودا دەدوێن.

بەجگە لە لولوی پاڵەوانی ڕۆمانەکە، چەند کەسایەتییەکی تریش ڕۆڵیان لە ڕۆمانەکەدا هەیە، وەکو: داپیرە کیسەڵ، دایکە هەڵۆ، ماسییە ئاڵتوونییەکە، بووکی دەریا، هەشتپێ شین (ئەختەبووت).
کچی دورگە بچکۆلەکە، ڕۆمانەکی خەیاڵی فانتازییە، ئەم جۆرە ڕۆمانە باوترین جۆری ڕۆمانە. ڕۆماننووس بەجگە لە جیهانی سەر زەوی، چەتە جیهانی ناو ژێر دەریاوە، بەشێکی زۆری ڕووداوەکان و کەسایەتییەکان، لەسەر دەریا و ژێر دەریادان. بەشێکیشیان لەسەر دورگە بچکۆلەکە دان.
ڕۆمانی کچی دورگە بچکۆلەکە، گەلێ ڕەهەندی لەخۆگرتووە: پەروەردەیی، زانیاری، کۆمەڵایەتی، سیاسی، ڕەوشتی، دەروونی، مرۆڤایەتی، ئاژەڵدۆستی، ژینگەپارێزی، نیشتمانی. بە گەلی بەهای بەرز و جوانیش ڕازاندوویەتەوە، وەک: هاوڕێتی، دڵسۆزی، خۆشەویستی، چاکەخوازی، ڕاستگۆیی، هاوکاری، دلۆڤانی، تێکۆشان، کۆڵنەدان، ئازایەتی، بڕوا و متمانە بەخۆبوون، گەشبینی، هیواخوازی، ئیرادەی بەهێز و نەبوونی ئەستەم، پەشیمانی لە بەدکاری و دڵڕەقی، گەلێ خەسڵەت و بەهای تر.
لولوی پاڵەوانی چیرۆکەکە، کچۆلەیەکی ئەفسوناوییە، دەتوانێت لەسەر شەپۆلەکانی دەریادا مەلە و سەما بکات و بچێتە قووڵایی ژێر دەریا و سواری پشتی ماسی و ماینی دەریایی بێت و لە ئاهەنگی جەژنی (٢٠٨) ساڵەی لەدایکبوونی داپیرە کیسەڵدا بەشداربێت. ببێت بە هاوڕێیەکی دڵسۆز و خۆشەویستی بووکی دەریا.
لولو دەستی بەسەر گەوهەرە ئەفسووناوییەکەی داپیرە کیسەڵدا هێنا، ئەو پەرجە و توانا ئەفسووناوییەی پێبەخشی، کە لە کاتی پێویست و تەنگانە و فریاڕەسیدا، ئەم ڕستەیەیە بڵێت (گەوهەرە ئەفسوناوییەکە بە یەک چرکە جووڵەی ئاسمان و زەوی و دەریاکان ڕابگرە) هەموو گەردوون ڕووناک دەبێتەوە و داوا و مرازیش دێتەدی.
پەنابردنە بەر ئەفسوون (جادوو) کارێکی تازە و داهێنان نییە. لە زۆربەی چیرۆکە میللییەکان و فۆلکلۆرییەکان و ئەفسانەییەکاندا، ئەفسوون ڕەگەزێکی گرنگ بووە بۆ ئەنجامدانی کاری لە توانابەدەر. وەکو هۆیەکیش بۆ چارەسەری کێشەکان و گەیشتنی پاڵەوانەکانی چیرۆکەکان بە ئامانجەکانیان. گەلێ چیرۆکی فۆلکلۆری کوردیمان هەیە، کە چیرۆکی ئەفسانەیین و خەیاڵ و ئەفسوون ڕەگەزە سەرەکین تێیاندا.
مامۆستا ئەمین محەمەد، تەنیا ڕۆماننووسی منداڵان نییە، کە

بە گەیاندنی پەیام و مەبەستەکانی لە ڕۆمانی کچی دورگە بچکۆلەکە پەنای بە ئەفسوون بردووبێت. گەلێ لە کەڵە ڕۆماننووسانی ناسراوی جیهانی، کۆن و تازەکان، لە شاکارە ڕۆمانەکانیاندا بۆ منداڵان و مێردمنداڵان، بە گەیاندنی پەیامەکانیان، پەنایان بە ئەفسوون بردووە. بۆ نموونە:

(شارل پیرۆ) ی فەرەنسی. لە ڕۆمانی (ساندرێلا ـ ١٦٩٧).

(دانیال دیڤۆ) ی ئینگلیزی. لە ڕۆمانی (ڕۆبنسۆن کروزۆ ـ ١٧١٩).

(لویس کارۆل) ی ئینگلیزی. لە ڕۆمانی (ئەلیس لە وڵاتی عاجباتییەکاندا ـ ١٨٦٥).

(ئەسترید لیندگرین) ی سویدی. لە ڕۆمانی (پیپی گۆرەویدرێژ ـ ١٩٤٥).

(جوان ڕۆلینگ) ی ئینگلیزی. لە زنجیرە ڕۆمانی (هاری پۆتەر :١٩٩٥ ـ٢٠٠٧).

ئەمانە و چەندین ڕۆماننووسی ڕۆمان بۆ منداڵان، ئەفسوون ڕەگەزێکی سەرەکییە لە ڕۆمانەکانیاندا. منداڵانی خوێنەر چێژ و خۆشییەکی زۆر لە خوێندنەوەی ڕۆمانەکانیان وەردەگرن. زۆربەشیان کراون بە فیلمی کارتۆنی ئەنیمەیشن و بە فیلمی سینەمایی. بە ملیۆنان دۆلار دەستکەوتیان بوون.

لە ڕۆمانی کچی دورگە بچکۆلەکەدا، (بووکی دەریا). لە پێشا کچۆلەیەکی دەرەق و بێبەزەیی و بەدکار بووە. ئازاری زۆری باڵندە و کەروێشکەکانی داوە و ئاوی کردۆتە ناو شارە مێروولەکان. لە ئەنجامی ئەم بەدکارییانەی، مێروولەکان تۆڵەی لێدەکەنەوە، جادووی لێدەکەن و دەبێت بە بووکی دەریا. هەشتپێی شینی دەریا. کە دانا و پێشبینیکەرە، پێی وتن بەو مەرجە دەگەڕێتەوە بۆ کچۆلە ئاساییەکە، کە باوەش بە پەلکە زێرینەدا بکەیت و بڵێیت: "هەموو گەردوونم خۆشدەوێت". لولوی هاوڕێی یارمەتی دا، داوای لە گەوهەرە ئەفسووناوییەکە کرد و وتی: "گەوهەرە ئەفسوناوییەکە بە یەک چرکە جوڵەی ئاسمان و زەوی و دەریاکان رابگرە" لەم ساتەدا بووکی دەریا، باوەشی بە پەلکەزێرینەدا کرد و وتی: "هەموو گەردونم خۆشدەوێت" یەکسەر گەڕایەوە بۆ باری ئاسایی و بووەوە. بە کچۆلە جوانکیلەکەی جاران و وتی بە (لی لی) ناوم بەرن. بوو بە کچێکی دلۆڤان و هەموو ئاژەڵ و باڵندە و زیندەوەرەکانی خۆشدەویست و رقی لە هیچیان نەبوو و ئازاری نادان.

رووماننووس لێرەدا ئەو پەیامە پەروەردەیی و رەوشتییە بە منداڵان دەگەیەنێت. کە خراپە و ئازاردانی ئاژەڵان و باڵندەکان بەدکارییە، ئەنجامێکی خراپیان لێدەکەوێتەوە، بە راستکردنەوەی هەڵەکان و پەشیمانی بوونیش، هەوڵ و قوربانیدانی دەوێت.

ئەگەر بەراوردێک لە نێوان رۆمانی (گەشتەکانی نیلز) لە نووسینی رۆماننووسی سویدی (سێلما لاگیرلۆف) لەگەڵ رۆمانی کچی دورگە بچکۆلەکەدا بکەین، لە نێوان بووکی دەریا و نیلزی چۆتوون کە ئازاری قازەکان و ئاژەڵانی دەدا، کورتەباڵیەکی بەند کرد، لە ئەنجامی ئەم بەدکارییەی کورتەباڵاکە کە رزگاری بوو، تۆڵەی لێکردەوە و ئەفسوونی لێکرد، نیلز بوو بە بستە باڵایەک، لە کۆتاییدا پەشیمان دەبێتەوە و ئەفسوون لێکردنەکەی بۆ تاڵ دەبێتەوە، دەبێتەوە بە نیلزی ئاسایی، بەڵام بە منداڵێکی میهرەبان. دەڵەقی و بەدکاری و جادوولێکردن و پەشیمانی، خاڵی هاوبەشن لە نێوان ئەم دوو رۆمانەدا. گەلێ رۆمانی جیهانی لەم جۆرانە بۆ منداڵان هەن. کە بە سزادان و پەشیمانی پەنایان بۆ ئەفسوون بردوون. نە ئەو نووسەرانە و نە مامۆستا ئەمین محەمەدیش، چاویان لە یەکتری نەکردوون. بەڵکو زادەی خەیاڵ و بیرکرنەوەی خۆیانن. ئەگەر سوودیشیان لە چیرۆکە ئەفسانەیی و فۆلکلۆرییەکانی گەلەکانیان وەرگرتووبێت، کارێکی ئاساییە. زۆر لە کەڵە نووسەرانی جیهان سوودیان لە چیرۆکە ئەفسانەییەکانی وڵاتەکانیان و وڵاتانی تر وەرگرتوون. بۆ نموونە: کەڵە نووسەری ناسراوی بواری ئەدەبی منداڵان (هانز کریستیان ئەندەرسین) ی دانیمارکی، کە بە باوکی ئەدەبی منداڵان لە جیهاندا ناودەبرێت. لە نووسینی چیرۆک و رۆمانەکانیدا بۆ منداڵان، سوودێکی زۆری لە ئەفسانەکانی وڵاتەکەی وەرگرتووە. مەبەستم ئەوەش نییە کە ئەفسانەی کوردیمان رەنگدانەوەی لە رۆمانی کچی دورگە بچکۆلەکەدا هەبێت. مامۆستا ئەمین محەمەد باکگراوند و ئەزموون و شارەزاییەکی زۆری لە نووسینی ئەدەبیاتی منداڵانی کورد هەیە. رۆمانەکەشی زادەی خەیاڵ و بیری خۆیەتی و چاوی لە هیچ نووسەرێکی تر نەکردووە. لە ژیانی راستی و لە کێشەکانی گەلی کوردمانەوە ئیلهامی بۆ هاتووە.
لە رووی داڕشتن و زمان و خستنە رووی کێشەکان، مامۆستا ئەمین زۆر بە جوانی و بە زنجیرەیی کێشەکانی باسکردووە و چارەسەری کردوون، بە زمانێکی کوردی پەتی و سووک و ئاسان و رەوان، بە گرێ و گۆڵ، بە شێوە و شێوازێکی هونەری و فانتازی، رۆمانەکەی

داڕشتووە. وشە و رستەکانی لە فەرهەنگی زمانی منداڵانی کوردەوە وەرگرتوون. ئەو مەرجەی بەدی هێناوە کە چیرۆکنووسان و رۆماننوسان و هەموو نووسەرانی کورد لە بوارەکانی ئەدەب، پێویستە شارەزای زمان و رێزمانی کوردی بن. ئەو مەرجەشی تێدایە کە رۆمان نابێت لە (٧٠) لاپەڕە کەمتر بێت.

من پێموایە مامۆستا ئەمین، لە نووسینی ئەم رۆمانەیدا، وەک یەکەم ئەزموونی، لە هەموو روویەکەوە سەرکەوتووە و توانیویەتی هەموو مەرج و رەگەزە پێویستییەکانی رۆمان، لە رۆمانی (کچی دورگە بچکۆلەکە) دا بەرجەستە بکات. وەک رۆماننوسێکی نووسەری رۆمان بۆ منداڵانی کورد بناسرێت. دڵنیام کە بیریش لە نووسینی رۆمانی دووەمی بۆ منداڵان دەکاتەوە. وەکو بەڕێزیشیان لە بارەی نەبوونی رۆمانی کوردی بۆ منداڵان و مێردمنداڵانی کوردمان، دەڵێت:" کەلەنێکی گەورەیە بە کەس و دوو کەس پڕ نابێتەوە". تا ئەمڕۆش منداڵانی کوردمان ئاشنای خوێندنەوەی رۆمان نەبوونە، هۆیەکەشی بۆ نەبوونی رۆمانی کوردی تایبەت بە منداڵان و مێردمنداڵان دەگەڕێتەوە.

جوانترین پیرۆزبایی و دەستخۆشی لە مامۆستا ئەمین محەمەد دەکەم بۆ نووسینی رۆمانی (کچی دورگە بچکۆلەکە) کە شاکارێکی ئەدەبی ناوازە و نوێیە بۆ منداڵان.

چاوەڕوانی ئەوەم دەکرد، کە وەزارەتی رۆشنبیریی هەرێمی کوردستان، یان پارێزگاری سلێمانی، بە فەرمی دەستخۆشیان لە مامۆستا ئەمین محەمەد بکردایە و خەڵاتێکی شایستە و رێزلێنان و پێزانینیان، بۆ ئەم دەستپێشخەرییەی لە بواری ئەدەبی منداڵان پێشکەش بکردایە، بەداخەوە. کە بانگی گۆرانیبێژێکی تورک یا لوبنانی دەکەن چەندین رۆژ ریکلامی بۆ دەکەن و چەند دەفتەر دۆلار دەخەنە جانتاکەیەوە و لە خۆشترین هوتیلدا جێی بۆ دەگرن و خوانی تایبەتی بۆ دەڕازێننەوە. بەڵام هیچیان تیا بەسەر نییە. تەنانەت گەر بە نووسینێکیش بێت، سوپاس و دەستخۆشی لە نووسەرێکی داهێنەر و لە هونەرمەندێکی کوردمان بکەن. کە لە پارەی خەرجیی ماڵە و منداڵەکانیان دەگرنەوە، تا کتێبێکی پێ چاپ بکەن. دەزانم کە مامۆستا ئەمین محەمەد، نووسەرێکی نەفس بەرزە و چاوی لە پارە و خەڵات نییە.

رەزا شوان

پیتەک لە دەروازەی چەند ڕەگەیەکی وانە وتنەوەدا... عەلی حەمەڕەشید

وانە وتنەوە هونەرە و پێویستی بە خۆ ئامادەکردن و پلان هەیە،هەروەها گەڕینی ڕەگەی وانە وتنەوەش گرنگی خۆی هەیە و پێویستە مامۆستا بزانێت کام ڕەگەزە بە بابەت و ئەو منداڵانەی کە وانەیان پێدەڵێت زیاتر گونجاوە ئەوەیان بەکار بهێنێت.دەبێت ئەوەش بزانین کە وانە وتنەوە لە باخچەی منداڵان و قوتابخانەدا جیاوازییەکی زۆریان هەیە،لەباخچەدا زیاتر ڕاهێنانی منداڵە و یاری پشکی هەرە زۆری دەبێت لە وانەکەدا،چونکە منداڵ بەتایبەتی لە باخچەی منداڵاندا پێویستی بەیاریکردن زیاترە و بە یاری و جوڵەی پەروەردەیی حەزی زیاتری بە وانە و باخچەکە زیاد دەکات و ئەو وزە زیادەش کە هەیەتی خاڵی دەبێتەوە.(ژان بیاژە) دەڵێت: (منداڵ فێر مەکە، هەلی بۆ بڕەخسێنە) چونکە هەل ڕەخساندن بەشێکە لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن،لەوەوە هەنگاوەکانی فێرکردنی منداڵ دەستپێدەکات،وەک پرۆسەیەکی درێژخایەنی بەردەوام،بۆیە تا هەل بە منداڵەکە نەڕەخسێنرێت ناتوانرێت پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنیش دەستپێبکەین... باخچەی منداڵان (پلەیەکە بۆ ئامادەکردن و گەشە پێدانی منداڵ کە لەوەوە بەرەو پلەی فێربوون یەکەم هەنگاوی سەرکەوتن دەنێت) هەروەها بەهرەو تواناکانی منداڵ بەهۆی ئەو چالاکیانەی کە لە باخچەدا بەشێوەی یاری ئەنجام دەدرێت گەشە دەکات و دەردەکەوێت.کەواتە باخچەی منداڵان هەرچەندە پرۆگرامی تایبەت بەخۆی هەیە بەڵام پێویستە ئەوەش بزانین کە نابێت وەک قوتابخانە هەڵسوکەوت لەگەڵ منداڵاندا بکرێت و وانەکانیش گونجاو نییە وەک ئەو وانانە بێت کە مامۆستا لە قوتابخانە بە قوتابیانی دەڵێت.کەسەردانی باخچەکان دەکەیت بە بینینی هەر وانەیەک ئەو ڕاستییەمان زیاتر بۆ ڕوندەبێتەوە کاتێک کە ئەو مامۆستایەی لە باخچە وانە دەڵێتەوە شارەزایی تەواوی لە شێوازی وانە وتنەوە لە باخچەدا هەبێت ،خۆ ئەگەر دەرچووی کۆلێژی پەروەردە و بەشی باخچەی منداڵان بێت و حەزی زۆری بە ئەو کارەی هەبێت ئەوە بەدڵنیاییەوە

ســەرکەوتووە و بەو شێــوەیە وانە دەڵێتەوە و هەڵســوکەوت لەگەڵ منداڵ□اندا دەکات کە باخچەی منداڵ□ان دەیخوازێت.(پیتێک لە دەروازە□ی چەند ڕێگەیەکی وانە وتنەوەوە) ناونیشانی ئەو چالاکییە یاری ئامێز و سەرنجڕاکێشە بوو کە مامۆستایان لە (باخچەی منداڵ□انی دەروازە) ی حکومی بە سەرپەرشتی لیژنەکانی باخچە ناحکومییەکان و بە هاوکاری هاوڕێی ڕەخنەگر و کارگێڕی باخچەکە پێشکەش بە مامۆستایانی بابەتی شارەزایی و چالاکییەکانی سەرجەم باخچە ناحکومییەکانی سنوری بەڕێوەبەرێتی گشتی پەروەردە□ی سلێمانی کرا،پیتی(پ) بە سێ ڕێگەی جیاواز لە سێ وانەی جیاواز و لە سێ ژووری جیاواز و لەلایەن مامۆستای جیاواز پێشکەش کرا،یەکەمیان بەڕێگەی چیرۆک کە دوو مامۆستا دەیان وتەوە، هەموو ئەو پێداویستییانەیان ئامادەکرد بوو کە لە گێڕانەوەی چیرۆکەکەدا ناویان دەهات و بە شێوەیەکی جوان و نەرمونیان و بەجوڵەی پێویستەوە مامۆستا چیرۆکەکەی دەگێڕایەوە(پەردە و ملپێچ و پانکە و پرتەقاڵ و پەنیر و پشیلە و پاشا و پەری و پەیڕەو و ئەسپ و باپیرە و داپیرە......هتد) ئەم وشانە بەکار هاتبوون و وێنەکانیشیان ئامادەکرابوون و مامۆستا لەگەڵ ناوهێنانی هەر یەکێکیاندا وێنەکەی بەرز دەکردەوە.پرسیار و چالاکی بۆ جوڵەی منداڵ□یش ئەنجام دەدرا و کە سەرنجت دەدا منداڵ□ان بەپەرۆشەوە تامەزرۆی وانەکە بوون و ئاوێزانی ڕوداوەکانی نێو چیرۆکەکەی مامۆستا بووبوون و لەگەڵ کەسایەتییەکانی ناویدا دەهاتن و دەچوون و هەڵسوکەوتیان دەکرد کەئەمەش سەرکەوتنی مامۆستا لە وانەکەیدا دەسەلمێنێت. مامۆستا لەکاتی گێڕانەوەی چیرۆکەکەیدا هەموو وێنەی ئەو کەسایەتی و شتانەی کە ناویان لە چیرۆکەکەدا هاتبوو بەو چەترەدا هەڵواسیبوو کە بەدەستییەوە بوو لەکاتی گێڕانەوەیدا دەستی لێدەدان و نیشان منداڵ□انی دەدا،لەکۆتاییشادا مامۆستا کۆمەڵێک پرسیاری د□رбارەی چیرۆکەکە ئاراستەی منداڵ□ان کرد کە منداڵ□ان بەخۆشییەوە وەڵامیان دەدایەوە و وەک هەڵسەنگاندنێکیش بۆ بابەتەکەی وابوو.

لە وانەیەکی تر و بەڕێگەی شانۆ دوو مامۆستای تر بەهەمان شێوە پێشتر ئامادەکاری تەواویان بۆ وانەکە کردبوو،بێجگە لە دانانی ئەو پێداویستییانەی کە وانەکە دەیخواست، یەکێک لە مامۆستاکان وەک داپیرە و بە جل و بەرگی تایبەتی کوردییەوە و وەک داپیرەیەکی سەلار و خان و مان بەخۆی و دارێکەوە کە کردبووی بەهێزی ئ□زن□ی بۆ ڕۆیشتن دەردەکەوت.دوای ئامادەکردنی منداڵەکان بۆ وانەکە و پێشەکییەکی کەم دەرگاکەیان لە داپیرە کردەوە و هاتە ژوورەوە کە بەشێوەیەکی زۆر جوان و سەرنجڕاکێش دەردەکەوت و قسەکانیشی هەر لەسەرەتاوە بەو وشانە دەستپێکرد کە پیتی(پ) ی تێدابوو(پاس،

پەردە، پشت، پەنجەرە ، پەڵە هەور، ملپێچ، پرتەقاڵ، پەنیر، پشیلە و چەند وشەیەکی تر کە منداڵان بەپەرۆشەوە گوێیان لێگرتبوو و تەماشایان دەکرد.دواتر دانیشت و مامۆستاکەی تر با بەتەکەی تەواوکرد لێرەشدا بەهەمان شێوە وێنەی ئەو شتانەی کە داپیرە باسی کردن و پیتی(پ) ی تێدا بوو ئامادەیان کردبوو ..دواتر پرسیاریان لە منداڵەکان کرد و چالاکیشیان ناوە ناوە پێدەکردن تا بێزار نەبن و بەباشی گوێیان لێبگرن. لەناو سینییەکدا کە نیسکی سوری تێدابوو داوایان لە منداڵان دەکرد کە وێنەی پیتی(پ) دروست بکەن بەو شتە ورد و ڕەنگاوڕەنگانەی کە بۆ ئەو مەبەستە ئامادەیان کردبوو، کە ئەمەش هەر یاری بوو،پاشان داوایان لێکردن کە بچنە سەر ئەو مێزانەی کە بۆیان ئامادەکردبوون و بەپێی ژمارەی منداڵەکانیش پێداویستییان دانابوون بەشێوەی گروپ تا بە کاغەز وێنەی ئەو پیتزایە دروست بکەن کەخۆیان حەزیان لێیەتی،لەسەر کاغەزێکی بازنەیی و وێنەی ئەو شتانەش دانرابوو کە بۆ دروستکردنی پیتزا پێویستن،وەک(پەنیر،زەیتون،گۆشت، قارچک،تەماتە و شتی تر)وانەکە هەر بەشێوەی یاری بەڕێوە چوو کە منداڵ حەزی پێدەکرد و هەریەکەشیان بووبوون بە بەشێک لەوانەکە کە ئەمەش هێمای سەرکەوتنی مامۆستا دەردەخات.هەروەها مامۆستایان خۆیان پیتزاشیان بۆ هێنابوون کە منداڵەکان بیخۆن..

لە وانەیەکی تردا بەڕێگەیەکی سەردەمی و جیاواز بەهۆی ئامێری (داتاشۆ)وە بۆ هەمان پیت(پ)، دوو مامۆستا گشت پێداویستییەکانی وانەکەیان ئامادەکردبوو کە بۆ وانەکە پێویست بوو ،سەرەتا یەکێک لەمامۆستاکان و ناساندنی خۆیان قسەی کرد و بە یارییەکی وەرزشی دەستی پێکرد و کە ئەمەش زیاتر وای لەمنداڵەکان دەکرد کە حەزیان زیاتر لەوانەکە بێت و ئەو وزە زیادەش کەتێیاندایە بەشێوەیەکی دروست و پەروەردەیی خاڵی ببێتەوە. ئیتر لەڕێگەی داتاشۆوە کۆمەڵێک وێنەیان نیشان منداڵان دا کە وشەکانیان پیتی(پ)یان تێدابوو لەهەمان کاتیشدا شتەکان نزیک بوون لە منداڵ و بەشێکیشیان لە ژینگەی باخچە و ژوورەکەدا هەبوون (پانکە،گڵۆپ، ملپێچ،پەردە......) هەندێک شتی تریش وەک (پشیلە، پڵنگ،پیتزا، پرتەقاڵ،پەنیر،....) کە وێنەکانیشان بەتێکەڵی لەسەر مێزێک دانرابوون دوای نیشان دانیان بەداتاشۆ داوایان لە منداڵەکان دەکرد کە چییان بینیوە بێن وێنەکەی ل□ س□ر□دا بدۆزنەوە کەوەک یارییەکی خۆشیش وابوو،هەم تەرکیزیشیان زیاتر بەهێز دەبوو،ئەوەی جێگەی سەرنج بوو کە جوانی زیاتری دەدا بە وانەکە ،مامۆستایان سەرەتا خۆیان منداڵێکیان هەستان بۆ دۆزینەوەی وێنەی یەکێک لەو شتانەی کە بینیویەتی دواتر بە منداڵەکەیان دەوت خۆت یەکێک بانگ بکە با ئەو شتێکی تر

بەدزێتەوە ، بەهەمان شێوە منداڵەکەی تریش هەمان ڕێگەی بەکار دەهێنا،چالاکی و هاندان لەوانەکەدا هەبوو تا منداڵان هەست بەبێزاری نەکەن و چێژی زیاتر لەوانە یاری ئامێزەکەیان وەربگرن . مامۆستایان بەپێی ژمارەی منداڵەکان قاپی ڕەنگ پرتەقاڵییان ئامادەکردبوو لە ناویدا بەشێوەی کون کون پیتی(پ) یان نووسیبوو،کۆمەڵێک شتی جیاواز و ڕەنگاوڕەنگیان ئامادەکردبوو،وەک قەسەبی بەراو،کاغەزی ڕەنگاوڕەنگ،گوێی بچوک بچوک و شتی تر ،هەر منداڵێ و قاپێکیان دانە بە ئەوەی بەئارەزووی خۆیان حەز بەچ دەکەن لەوە پیتی (پ) لەناو قاپەکەدا پڕ بکەنەوە کە ئەمەش هەر وەک یاری وابوو.هەروەها سینییەکی بچوک پاقلاوەشیان هێنا و بە منداڵەکانیان وت کە دەزانێت ئەم شیرینییە ناوی چییە و بە پیتی (پ) دەست پێبدەکات، هەندێک شتیان وت و یەکێک لە منداڵەکان وتی پاقلاوە، کە مامۆستا خۆی دروستی کردبوو.کە دواتر دابەشی دەکرد بەسەریاندا.

ئەوەی پێشکەش کرا بووە مایەی سەرنجی مامۆستایانی ئامادە بوو،سودی زۆریان لێوەرگرت ،لەڕاستیدا ئەنجامدانی ئەم جۆرە چالاکییانە پەرەی زیاتر بە پرۆسەی پەروەردە و دواتر فێرکردن دەدات و ئەوشمان بەڕوونی پێدەڵێت کە وانە وتنەوە لە باخچەدا هەر زۆر جیاوزترە لە وانە وتنەوە لە قوتابخانەدا و یاری و چالاکی زۆرتر پێویستە لەناو وانەکاندا ئەنجام بدرێت و ڕێگەی جیاوازیش بەکار بهێنرێت لە وتنەوەی وانەکاندا و لەهەمان کاتیشدا مامۆستا دەتوانێت سەلیقە و توانا و لێهاتوویی خۆیشی تێکەڵ چالاکی و هەنگاوەکانی وانەکە بکات تا تایبەتمەندی خۆیشی پێوە دیاربێت و سەرکەوتنی خۆی مسۆگەر بکات..مامۆستا و پەروەردەکار عەزیز ئالانی لەبابەتەکدا دەربارەی سودەکانی یاریکردنی منداڵ ڕوودەکاتە مامۆستایانی باخچەی منداڵان و قوتابخانە بنەڕەتییەکانیش و دەڵێت: (پێویستە یاری بەشە سەرەکییەکەی مانەوەی منداڵ بێت لە باخچە و قوتابخانە،تەنانەت دەبێت فێرکردنی پیت و ژمارەکانیش بە منداڵانی باخچەی منداڵان هەر لەڕێی یاری و شانۆگەری و ئەنیمەیشن و وەرزش و گۆرانی و وێنەکێشانەوە بێت، نەک وانە وتنەوەی پۆل و شێوازی کلاسیکی).چونکە لەڕێی یارییەوە منداڵ کۆمەڵێک سود وەردەگرێت ،وەک مامۆستا عەزیز ئالانی لە هەمان نوسیندا دەستنیشانی کردوون، گرنگترینیان(چێژ وەرگرتن و دڵخۆشی وبەهێزکردنی توانای هزری و بەکارهێنانی هەست و توانا شاراوەکان وفێربوونی هونەری نواندن و بەهێزکردنی جەستەو توانای جەستەیی و توانای مێشک و بیرکاری و کرانەوەی کۆمەڵایەتی وبەهێزکردنی توانای داهێنان و توانای چارەسەرکردنی کێشەکان......)

لەکۆتاییدا دەستخۆشیمان بۆ هاوڕێی ڕەخنەگەر و کارگێڕی و مامۆستایان و فەرمانبەرانی باخچەی منداڵانی دەروازەی حکومی

بەتایبەتی ئەو مامۆستایانەی کە وانەکانیان پێشکەش کرد.هیوادارین کە مامۆستایانی ئامادەبووی باخچە ناحکومییەکانیش سودیان لەم چالاکییە وەرگرتبێت و بتوانن بەشێوەیەکی باش لە باخچەکانی خۆیاندا پەیڕەوی بکەن و بەکاری بهێنن. ئەمەش هەوڵدەدەین کە دەروازەی چالاکی لەم شێوەیە زیاتر بە هەمووان بکەینەوە و وەک خەمخۆر و دڵسۆزی بواری پەروەردە و فێرکردن خزمەتی خۆمان بکەین بە سەرجەم مامۆستایانی ئازیز.منیش وەک سەرپەرشتیار و شاعیرێک لەکاتی بینینی وانەکاندا ئەم چەند دێڕەم نوسی و لەکۆتاییدا لەگەڵ چەند ڕێنماییەک بە مامۆستایانم خوێندەوە:

ئەمڕۆ پیتەکی تازە...لە نێو باخچەی دەروازە
بە چیرۆک و بە شانە...جارێکیش بەداتاشە
بوو بە هاوڕێی منداڵان...یەک یەک ئەوانی دەدوان
بەچالاکی و هاندانی..یاری و جوڵە و گۆرانی
مامۆستاکان بەجوانی..زۆر بە نەرم و نیانی
ژوور بوو بە شاری یاری...هەر خۆشی لێدەباری

١٣/١/٢٠٢٣

عەلی حەمەڕەشید
سەرپەرشتیاری پەروەردەیی

تێبینی:
بۆ ئەم نووسینە سودم لەمانە وەرگرتووە:
- نووسینێکی مامۆستا عەزیز ئالانی کە لە فەیسبوکەکەی خۆیدا بڵاوی کردۆتەوە.
- گۆڤاری پەروەردە و زانست...ژمارە(٣)ساڵی (٢) بەهاری ١٩٧٢.
- پەروەردەی هونەر..بە باخچەی منداڵان...ڕێبەری مامۆستا...ئامادەکردنی مامۆستا خەلیل عەلی عەبدوڵا..

وێژەیی.. دڵشاد تاقانە

خەیاڵ و واقیعی شیعری..
دوو چمکی سەرەکی ناو بەرهەمی شیعرین، ئایا کەی بیرۆکەکە ئەندێشەیە واتا هەڵبەستراوە لەڕاستیدا بوونی نییە تەنها لەوە

یەکدەگرنەوە لێکچواندنە یان ڕووداوێکی ڕاستەقینە و لەقاڵبی شیعردرایتەوە. زۆربەی کاتان شاعیر خەیاڵیە و کەمتر واقیعیە، بەوە جوانترین وێنای شیعری لەمەزەندەی خوێنەر دروست دەکا چونکە مەودای ئەندێشە و بیری فراوانە چت بووێ دەتوانی بەرهەمی بینی ئەوجا بڕوای پێدەکرێ یان نا ئاساییە و هەموو دەڵێن: هەرشیعرە. بەڵام واقیع سنوردارە هۆنیار ناتوانی تەراتێن لەناو باگڕاوەندی وشەکانی بکات.

هۆنراوە..
خۆی بەداوەوەکردنی وشەکانە لەڕایەڵەی ڕسته و هۆنینەوەیان، پڕ لەبیر و ئەندێشەی ساکاری بەرچاوی نەدیتراو بەڵام بینینی خوێنەر و درک پێکردنی لێرەدا دەبتە پەیامەکی گەیشتووی هۆنیارەکە.

تێگەیشتنی خوێنەر پەیامی هۆنەرە..
جوانبینی خوێنەر واتا خۆدۆزینەوە لەکۆی شیعرەکە یا کۆپلە و دێڕەکیش نرخاندنی توانای نوسینی شیعری هۆنیارەکەیە.

هەست و نەست..
دەکرێ شاعیرەک هەستی خۆی بنوستەوە سەرتاپای شیعرەکەی هاوبەندی ژیانی خۆی بی واتا باسی خۆی بکات بەڵام ئەگەر باسی خۆی نەکرد و هەستی خۆی نەبوو خوێنەر خۆی تێدا دۆزیەوە ئەوا دەبێتە نەست.

هۆنیار خۆی دەنوسێتەوە؟
مەرج نیە، هەندەک د□□□ن: هەرچی دەینوسی هەستی بیر و سۆزی خۆیتی. هەندەکیش د□□□ن: شاعیر لەتوانا و بەردەوامیدا لەباری دەروونی شیعری دەژی وەک پیشەوەر هەموو بیرۆکەیەک دەنوسێتەوە ک□ هەرگیز باری تایبەتی خۆی نیە.

جۆرەکانی شیعر..
واتا بیرۆکەی کام بوارە لەدڵداری، نیشتمانی، سیاسی، فەلسەفی... تد. هەرکامیانبی خوێنەری خۆی هەیە و دەیخونتەوە بەڵام شیعری گۆرانی تایبەتمەندیەکە پێویستی بەهەست و توانستی هونەریە.

شیعر پیشەیە؟
مادام بیرۆکە و داهێنانی تێدایە جگە لەتوانامەندی وێژەیی و ڕەوانبێژی لەسەر خەرمانەی زەوەندی وشە پیشەوەریە وەکو هەموو پیشەکان ئەگەر پارەشی پێ پەیدا نەکرێ.

دڵشاد تاقانە

هەورێکی پەرت.. عارف کوردە

گوێم..
بەمیوزیکی دەنگی تۆ
ئەزرینگێتەوە
هەندێ جار،
خەمبار ئەبم
هەندێ جاریش، شاگەشکە
بۆیە.. سەما ئەکەم و
زۆر بەکوڵیش ئەگریم
تێناگەم؟
ئاوازی هیچ بارانێک
دڵخۆشم ناکات و
شەماڵێکیش.. فێنکم ناکاتەوە
گڕەیەکی هێندە گەرمە..
مەگەر خۆم،
لەقوڕاو هەڵکێشم..
هەرچی ئەکەم
پارچە شکاوەکانی
خۆمم پێک□ ناکرێتەوە
ل□ تۆش ئەڕوانم..
خڕکێک لەناو مشتتدایە!
ئەرێ چیبکەم؟
چۆن خۆم بپارێزم؟
خۆ چوار بەڕکەت هەن
لێ هەرچواریان
پڕن ل□ بەرد..
ئاوێنەی دڵم،
کوت.. کوت
خەونەکانم.. پارچە.. پارچە
هەورێکی پەرت.. پەرتم
ئەستەمە، دابکەمە باران.

عارف کوردە

خڕۆشانی جەماوەری ئێران یان خڕۆشاندنی!.. حەسەن ڕازانی

(ئایا جەماوەرو خەڵکی ئێران خرۆشاوە یان خڕۆشێنراوە؟)

خەڵکی ئێران خڕۆشاوە، هاتۆتە سەر شەقامەکان، دەستی داوەتە ناڕەزایەتی و خۆپیشاندان، هیچ بستێک نەماوە پێی نەکرد بێت، هەر لە کووچەوە بیگرە تا کۆڵان. ڕژێمیش، وەک پیشەی هەمیشەیی، بێباکانەو بێ بەزەییانە لێدەدات، سەرکوت دەکات، دەکوژێت ، دەگرێت و زیندانی دەکات، لە مەیدانەکاندا بە ئاشکرایی پەت دەکاتە ملی ئازادی خوازان، هەڕەشە دەکات و هەنگاوی هەتا نان بڕینیش دەنێت.
خڕۆشانەکە ،وا دەردەکەوێت، زوربەی سێکتەروناوشارەکانیشی گرتبێتەوە. پرسیارێک، بە بڕوای من، دەبێ بکرێت ئەوەیە ئایا ئەمە خڕۆشان و ناڕەزایەتییە هی خەڵک خۆیەتی یان بە بەرنامەو پلانی دەرەوەی خۆیەوە خڕۆشێنراوەو هێنراوەتە سەر شەقامەکان و لە شوێنێکی ترەوە ئەو تەپڵی ناڕەزایەتییەی بۆ لێدەدرێت؟
کێیە خەڵک و جەماوەری خڕۆشاندووە؟ کام خەڵکەو کام جەماوەرەیە خڕۆشاوە یان خڕۆشێنراوە؟ ئایا ئەگەرخڕۆشان و ڕژانە سەر شەقامی خەڵک و جەماوەر بە شێوەی هەڕەمەکی بێت، پەرت و بڵاو بێت، ناڕێکخراو بێت، بێ بەرنامەو بێ پلان و بێ ئاسۆ بێت، دەبێ چی لێ شین ببێتەوە؟ ئایا ڕووخانی ئەم سیستەمە بە سیستەمێکی وەک خۆی یان لە خۆی خەراپتر چی دەگۆڕنێت؟ وەک چۆن ڕژێمی شاهنشاهیان بە ڕژێمی ئاخوندەکان کۆتایی پێهێنا. ئایا ڕۆڵی چینە هەرە داپڵوکاوو زەحمەتکێشەکە لەو بەنەوبەرەیەدا چییە؟ ئەو چینەی کە هەمیشە دەبێتە زەخیرەو دەستەچیلەی تەواوی ئاڵووگۆڕەکان لە سیستەمەکانی حوکمڕانیدا وەک چۆن بۆ لادانی شا بە کارهێنران ئایا لە ئێستای وڵاتانی ئاخوندەکانیشدا هەمان سیناریۆ دووبارە دەبێتەوە؟ یان وەک دەردەکەوێت بەشی ئەو چینە شۆڕشگێڕەو زەحمەتکێشە لە کۆتاییدا هەر ئەو بەشە دەبێ کە پێشترهەیان بووە و لەوانەشە بەرەو خەراپتریش بچێت..وەک دەگوترێت زەمانی شا زۆر باشتر بووە لە زەمانی

ئاخوندەکان. هەروەها مێژووی ئەو ناوچەیە شاهیدی درووستی ئەو بۆچوونەیە. ئایا بارو گوزەرانی چینی کرێکار چی لێ بەسەردێت؟ چەپ و کۆمۆنیستەکان کە خۆیان وەک نوێنەری ڕاستەقینەی کرێکاران نیشاندەدەن لەو کەشمەکەشەی نێو ئێستای ئێراندا چ ڕۆڵێک دەتوانن ببین و لە کوێی ئەم بەینەو بەرەیەدان؟ دەتوانن چی بۆ داهاتووی چینی کرێکار بکەن؟ ئایا دەبێ پێشبینی ئەوەیان لێبکرێت، کە وەک ڕابردوو، تەوژمی سیاسی لایەنێکی سیاسی پەلکێشکیان بکاتە ناو خۆی و بەکار بهێنرێن وەک ڕابردوو؟ وە لە کۆتاییشدا بە مایەپووچ و سفر بەدەست بمێننەوە؟ شۆڕشی ٧٩ی گەلانی ئێران شاهیدی درووستی ئەو بۆچوونەیە.
هەر بەدوای کوژرانی مەهسا ئەمینی لە ڕۆژی ١٦-٩-٢٠٢٢ خۆپیشاندان و خرۆشانی جەماوەری ئێران دەستی پێکرد. سەرەتا تەواوی شارەکانی کوردوستان و ئینجا زۆری نەبرد تەواوی قوڵایی ئێرانیشی گرتەوە. حکومەتی ئێران هەر لە سەرەتاوە ڕایگەیاند کە ئەوە دەستی دەرەکییەو هی خەڵکی ئێران خۆی نییە. بەشێکیش لە خەڵک پێیان وابوو هەروەک جارانی پێشوو کێبەرکێی نێو باڵەکانی ئاخوندەکانی ناوخۆی ئێران بێت. بەتایبەتی بەی هەیە لە نێوان ڕیفۆرمیستەکان و ئاخوندە موحافزکارەکاندا بێت. هەندێکیش بەلای ئەمریکاو ناتۆدا دەڕۆیشتن و دەیان گوت فشاری ئەمریکاو ناتۆیە بە سەرئێران تا دەربارەی بابەتی ئەتۆمییەکە نەرمی بە ئێران بنوێنن لەگەڵ ئەمریکاو بە داخوازییەکانی ئەمریکاو ناتۆ ڕازی بێت.
بە بڕوای من، ئەو بۆچوونانە ڕاستییان تێدا هەیە. بەڵام لە هەموو ئەمانە ڕاستر بریتییە لە ڕق و تووڕەیی جەماوەری ئێران لە سیستەمی کۆماری ئیسلامی. جەماوەرو خەڵکی ئێران وا بە چەندین دەیە دەچێت کە بەدەستی ئەو سیستەمەوە دەناڵێنن . ئەو سیستەمە بە کۆماری پێت و سێدارە ناسراوە، خەڵکی ئێرانی لە ئەوپەڕی ژیانی کۆڵەمەرگی و خەفەقاندا ڕاگرتووە، بەتایبەتی بەشە کوردوستانییەکەی.
بۆیە دەبێ بڕوامان وابێ کە ئەوە خەڵکی ئێرانە بە گشتی و خەڵک و جەماوەری کوردوستانی ئێرانیشە بە تایبەتی کە بزووتوون و هاتوونەتە سەرشەقامەکان و داوای چاکسازی و خۆشکردنی ژیانیان دەکەن. هەندێک جارانیش واوەتر ڕۆیشتوون و داوای گۆڕینی سیستەم و حکومەتیان کردووە. بەڵام هەموو جاران کۆماری ئیسلامی ئەو ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانانەی تێکشکاندوون و بە ئاگرو ئاسن ڕووبەڕوویان بووەتەوە. لەو نێوەشدا پەیوەندی ناجێگیرو توڕەیی جەماوەر لەگەڵ ئاخوندەکان وای لە جەماوەر کردووە کە نەک هەر بەخۆی بخرۆشێ و دەست بداتە خۆپیشاندان و ناڕەزایی ، بەڵک و زۆر بە ئاسانیش دەبێتە نێچیرێک و دەهێنرێتە سەر شەقامەکان و بەرەو

ناڕەزایەتی دەربرین دەبرێت و دەخرێشێنرێت. باڵەکی سیاسی ناو ئاخوندەکان دەتوانێت بەو کارە هەڵسێ لە دژی باڵەکەی تر.
لەوەتی کۆماری ئیسلامی لەسەر کارە، دەماو دەم و ناوە ناوە ئەو جۆرە خۆپیشاندانانە کراون. جا هەندێک جاران تەواوی شارەکان و قوڵایی ئێران وبەشە کوردوستانیەکەشی گرتەتەوە. هەندێک جارانیش هەندێک شار یان زۆر لەکاڵەی بووەو بەکاریگەر بووەو زوو خامۆش کراوە. هەندێک جاران درێژخایەن بوون وهەندێک جارانیش زۆر کورت خایەن . بۆ نمونە ڕاپەڕینی بزووتنەوەی سەوز لە ٢٠٠٩. دوایش ناوبەناوەو بە پچڕ پچڕی لە ٢٠١٠ و ٢٠١١. ئینجا دیسان لە ٢٠١٧ ، ٢٠١٩ تا دەگاتە ئەمەی ئێستا کە تازەترینیانە کە لە ناوەڕاستی مانگی ٩ی ٢٠٢٢ وە دەستی پێکردووەو هێشتا هەربەردەوامە.
لە زوربەی ئەو خۆپیشاندان و ناڕەزایەتیانەدا خەڵک داوای خۆشکردنی ژیانیان کردووەو هەندێک جارانیش داوای گۆڕینی حکومەت یان کاربەدەستەکیان کردووە. هەندێک جارانیش لەرەو لەوە تاک و تەرا داوای لە ڕەگ و ڕیشەوە گۆڕینی سیستەمیان کردووە. هەموو جارەکانیش ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانەکان سەرکوت کراون و بە ڕواڵەت بەدەنگ کراوون، بەڵام لە ڕاستیداو خەڵک لە نێوخۆیدا هەرناڕازی بووە.
هەرچەندە ئێستا ناڕەزایەتی وخۆپیشاندانەکانی خەڵک و جەماوەری ئێرانیان لە سەرتاسەریەوە بەرتەسک کردەتەوەو گواستوویانەتەوە بەرەو کوردوستان. خۆپیشاندانەکانی خەڵکی ئێرانیان لە قوڵایی شارەکانی ئێرانەوە بۆ شارە سەرسنوریەکانی کوردوستانی ئێرانیان پاڵپێوەناوە. کە ڕوونترو سادەتری بکەینەوە دەتوانین بڵێین خۆپیشاندان و ناڕەزایەتیەکانی خەڵک و جەماوەری ئێرانیان لە هەموو ئێرانەوە گواستەتەوە بۆ ناوچەیەکی دیاری کراوی بچووک و لە خەڵکی ئێرانەوە بۆ خەڵکی کوردوستان و لە گەلانی ئێرانەوە بۆ کوردەکان و جا ئینجا لە کوردەکانیشەوە بەچەندین شتی تر.
دەگوترێت ئەمە نە خۆپیشاندانی خەڵک و گەلانی ئێرانەو نە هی گەلی کوردیشە. بەڵکو ئەمە هی جوداخوازان و نۆکەرانی بێگانەیە. دەگوترێت دەستی ڕۆژئاواو ئەمریکاو ئیسرائیل و سەهیۆنیەت و کوفری لە پشتە. دەگوترێت ئەمە بۆ ئەوەیە تا ئێرانیش پڕبکەن لە پەشێوی و ئاژاوەو لە کۆتاییشدا ئێرانیش بە مەرەدی وڵاتەکانی تری ناوچەکە بەرن لە وێنەی لیبیا، تونس، میسر، سوریاو ئەفغانستان و یەمەن و لوبنان.
کۆماری ئیسلامی ئێران پێی وا نیە ئەوە خەڵک و جەماوەری ئێرانە لە دژی سیستەمی ئاخوندی ڕاپەڕیوەو خرۆشاوە، بەڵکو پێیان وایە کە ئەوە دەستی دەرەکی و ئیسرائیل و ئەمریکاو ڕۆژئاوای کوفرە کە بە یارمەتی پێنجکەسەکانیان لە نزیک و ناوخۆ هەوڵی تێکدان و پەشێوی

دەدەن لە ئێـــران. بۆیە هەرلە یەکەم هەنگـــاودا کە نـــاڕەزایەتی و خۆپیشاندانەکانی ئێران بەرەو کوردوستان هێنران و لۆکاڵی کرانەوە هەر لەو ساتەوە، بە بڕوای من، زەنگی یەکەم هەنگاوی خامۆشکرانی ناڕەزایەتی و ڕاپەڕینی خەڵک لێدرا و لە لایەکی تریشەوە یەکەم ئامـــاژەی خڕۆشانـــدنی جەمـــاوەر، نەک خڕۆشـــانی بە ویســـتی خۆی، وەدەرکەوت.

کۆماری ئیسلامی بەو پلانەی کە بە زەبری هێزی ئاگرو ئاسن تا ئێرەی هێناوەو سەرباری ئەمەش خۆپیشاندانەکان هەر بەردەوامیان هەیەو فشارەکانی خەڵکیش هەرچەندە بە ڕواڵەت لۆکاڵی بوونەتەوە بەڵام هێشتا لە ناوەڕۆکدا هەر سەرتاسەرییە. بۆیە ، بە بڕوای من، ڕژێمی کۆماری ئیسلامی ئێران بەو پلانەی دوو سێ مەبەستی پێکاوەو تێشیدا، وەک دەردەکەوێت، سەرکەوتوو بووە.

یەکەم : کاریگەریی و مەترسیی ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانەکانی لەسەر دەسەڵاتی ئاخوندەکان بە گشتی و لەسەر چەق و ناوەندی دەسەڵات کە شارە گەورەکانی قوڵایی ئێرانە بە تایبەتی تاران بە تەواوی لاداوە یان هیچ نەبێ کەمی کردۆتەوە

دووەم: ڕژێمی کۆماری ئیسلامی ئێستا خۆی دەست ئاوەڵاتر کردووە، لە ڕاستیشدا هەر وا دەردەکەوێـــت ، بەهـــانەی ســـەرکوت و خەفەقـــان و دەستبردن ب□ پ□□ت و سێدارەی زۆرتر دەست کەوتووەو بەبەردەوامی ئەو زەخیر□ یەیەشی دەستدەکەوێت و جێبەجێکردنیشی ئاسانتر بووە. هەروەها هێزی سەرکوتی جێبەجێکاری کەمتر پێویستەو توانا و لۆجستی کەمتریشی بۆ ئەو مەبەستە پێویستە .

سێهەم: ئێستا ڕژێمی کۆماری ئیسلامی ئێران لە پێشوو زیاتر هەم سوود زیـــاتر دەبینێ و هەمیـــش زیـــاتر پەرە دەدا بە جیـــاوازی ڕەگەزیـــی، جیاوازی ئایینی و مەزهەبی، جیاوازی نەتەوەیی، جیاوازی شوێن و پێکهاتەی جوگرافی، جیاوازی زمان و ئەتەکێت و کەڵچەرو چەندین جیاوازی تر.. ئەمەش هاریکاری ئەو سیستەمە دەبێت تا زیاترکەلێن بخـــاتە نێـــوان خەڵکـــی ئێـــران و زیـــاتر خەڵکـــی ئێرانیـــش بێهێـــزو نـــایەکگرتوو دەکـــات و ل□ بەرامبەریشـــدا خۆی بەهێـــزو دەـــستکراوەتر دەمێنێتەوە.

کەواتە ئێستا، بە بڕوای من، خۆپیشاندانەکان خەریکە لەدەست خەڵک و ویستی خەڵک و بەرنامەی خەڵک بهێنرێنەدەر. وا بۆ پێنج مانگ دەچێت بەردەوامیان هەیە بەڵام هێشتا ناڕێکخراو دیارن و کاریگەریشیان تـــادێت بەرەو کەم بـــوونەوە دەچێـــت لەســـەرکۆماری ئیسلامـــی و تەواوی سیســـتەمەکە. وا دەردەکەوێـــت کە چۆن خۆپیشانـــدان و مانگرتنەکـــانی مەیدانی تەحریری بەغدا و ١٧ی شوباتی بەردەرکی سەرای سلێمانی بە تێپەڕبـــوونی کـــات کـــپ کـــرانەوە بێ ئەوەی بگەن بە هیـــچ ی□ک□□ـــک ل□

ئامانجەکانیان ئەوانەی ئێرانیش هەر بەو مەرجە دەدەن.
کاتێک کە دەگوترێت ڕژێمی کۆماری ئیسلامی هەر دەڕووخێت و لە ناودەچێت دەبێ بزانرێ و بگوترێ کە ئەو کارە دەکا؟ کێ و چ جیهەتێکی سیاسی مۆری گۆڕان و ڕووخان لە سیستەمەکە دەدا. هەموومان دەزانین هەموو سیستەم و ڕژێمێکی سیاسی بە هەتاسەر نامێنێتەوە، جا یان هەر خۆی دەڕواو دەڕووخێت ، کە ئەوەش شتی نالۆجیک و دەگمەنە یان دەرووخێنرێت و لەناو دەبرێت. بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە کە ئەم کارەی کرد یان دەیکات، چ بەدیلێک جێگەی گرتەوە یان دەگرێتەوە؟
خەڵکی ئێران وانەی باشی لە دوێنێی خۆی وەرگرتووە. شۆڕشی ٧٩ی گەلانی ئێران کە چەپ و لیبڕاڵ و کۆمۆنیستەکان بەشی شێریان لە وەلانانی ڕژێمی شا بەردەکەوێت بەڵام بەشی ڕێویەکیشیان لە ئەنجامدا دەست نەکەوت. ئەمە خاڵە گرنگەکەیە کە دەبێ ئاگامان لێی بێت. ئەم مێژووە بە درێژایی خۆی پێمان دەڵێت خەڵک نەخرۆشابوو بەڵکو خرۆشێنرابوو، خەڵک ناخرۆشێت بەڵکو دەبێ بخرۆشێنرێت. واتە لایەنێکی سیاسی و لە پشتی خەڵکەوە ئەو کارە ئەنجام دەدا. ئەوەی ئێرانیش هەروا دەردەچێت و لە هی شوێنەکانی تر بەدەر نییە. وا دەدەکەوێت کە لایەنێکی سیاسی هەیەو هەر ئەویش لە دەرەوەی ئیرادەو خواستی زۆرینەی خەڵکی ئێران کۆتاییەکە بەدەست دەهێنێت. سیستەمی ئاخوندەکان ئەو لایەنە سیاسییە بوون و لە دەرەوەی ئیرادەو خواستی زۆرینەی خەڵکی ئێران توانییان کۆتاییەکە بەدەست بێنن.
کە دەگوترێت ئاخووندەکان بە زەبری هێزو فێوفێڵ و پاڵپشتی دەرەوە خۆیان سەپاند، ئەمە نابێتە جێی باس و بە بڕوای من هیچ گرنگیش نییە . بابەتی جێی باس و گرنگ ئەوەیە کە کێ دەڕوا یان لادەبرێت و لە کۆتاییشدا کێ هات یان کێ دێت؟ کە ماندوو بووە نابێتە مەسەلەیەک کە گرنگی بمێنێت. واتە کێ حوکمی بەدەستەوە گرت یان چۆنی بەدەستەوە گرت مەسەلەیەکی ترە.
بابەتە سەرەکییەکە ئەوەیە کە خرۆشاوە گرنگ نییە بە قەدەر ئەوەی کە خرۆشاندوویەتی. ماشێنەک کە دەڕوا گرنگ نییە ، بەڵکو گرنگە بزانرێت چ مەکینەیەک ئەو ماشێنە دەبزوێنێت… خەڵکەکە ئێستا ماشێنەکەیەو بزوێنەرەکەش ئەو لایەن و باڵ و گرووپە سیاسییە کە ڕێکخراوەو لە پشتەوە خەڵکەکە دەبزوێنێت و ئاراستەشی دەکا. ماشێنی بێ مەکینە بوونی نیەو بشبێت ناجوڵێت و نابزوێت. بۆیە دەبێ خەڵک و جەماوەر ببزوێنرێت و بجوڵێنرێت…ئایا چەپ و کۆمۆنیست و لیبڕاڵەکان ئامادەن ببنە ئەو بزوێنەرو داینەمەی جوڵاندنی خەڵکی ئێران و هەر خۆشیان کۆتاییەکەی بەدەستەوە بگرن و دیاری بکەن؟ یان دیسان دەیبزوێنن و دەیخرۆشێنن بەڵام گوێ نادەنە ئەوەی کۆتاییەکەی چ دەبێت و کێ مۆری خۆی لێدەدات؟ یاخود لە دەگۆڕێن بە چینێکی

ئاخوندی تر یان ستایشەکی تری شاهنشاهی ؟ بە بڕوای من داهاتوو وەڵامی ئەو پرسیارە دەداتەوە.

زووربەی دەوڵەتانی ڕۆژهەڵاتیی و دەوڵەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە تایبەتی کە دەوڵەت و وڵاتی ئیسرائیلی لێ بینیتەدەر زۆر بەکەمی توانیویانە بە ماوەیەکی درێژ سەقامگیری سیاسی بەخۆیانەوە ببینن.
ئەمەش هەم مێژگارو مێژوو سەلماندویەتی و هەم پێکهاتەی سیستەمە حوکمڕانیەکان بە شێوەیەک بنیاتنراوون کە بەشێکی ئەو ناسەقامگیریە خۆیان ڕاستەوخۆ لەی بەرپرسن و بەشێکیشی دەوڵەتانی تری گەورەی جیهانی..

هەر کاتێک کە خەڵکی یەکێک لەو وڵاتانە کەوتوونەتە سەرخەو هەوڵی گۆڕانکاری ڕیشەییان دابێت کە لە بەرژەوەندی خەڵکی وڵاتەکەدا بووبێت ئەوا لەولاوە بە ئاشکراو بە نهێنی هەم بە خۆیان هەم لە ڕێگەی پڕۆکسیەکانیانەوە بزووتنەوەو جوڵانەوەو ناڕەزایەتیەکانی خەڵکیان بەلاڕێدا بردووەو خۆیان بە ویستی خۆیان ئاڵوگۆڕیان لەسیستەمەکەدا کردووە. هەموو جارێکیش بەهانەی ئەوەی ئەو سیستەمە دژی مافی مرۆڤەو خەڵکی خۆی دەچەوسێنێتەوەو دیکتاتۆرەو دەیان شتی تریان ئەوەندەی کە خۆی بوونی هەیە هیندەی تریشیان لە بەر بەرژەوەندی سیاسی بۆ زیاد کردووە..

بزووتنەوەو پارتە سیاسیە ئۆپۆزسیۆنەکانی ناوخۆی وڵاتەکەش بەرژەوەندی سیاسی خۆیان وای لێکردوون کە بچنە ناو بازنەی پلانی دەوڵەتە گەورەکەو بە هەمان تەپڵ هەڵپەڕێنەندراون. تەنانەت هەندێکیشیان بەشێک بوون لەو پلان و ئەجیندایە و وەک پڕۆکسی کاریان کردووەو لەولاشەوە خۆیان کردەتە چاوی خەڵکی وڵاتەکەی خۆیان و وەک پاڵەوان و شۆڕشگێری وڵات خۆیان بەخەڵک ناساندووە.

ئا لێرەدایە کە دەڵێین خەڵک دەخرۆشێنرێت نەک دەخرۆشێ یان خڕۆشاوە.

ئەو دەوڵەتە گەورەو زلهێزانە هەرکە هەستیان بەوە کردووە خەڵک خەریکە گۆڕانکاری دەکات و سیستەمی حوکمڕانی خەریکە بە شێوەیەک بگۆڕێت کە لە بەرژەوەندی ئەواندا نابێت، دێن خۆیان لە ناوخۆی وڵاتەکە هەڵدەقورتێنن جا یان خۆیان ڕاستەوخۆ بەوکارە هەڵدەستن یان لە ڕێگەی پڕۆکسیەکانیانەوە ئەو کارە ئەنجام دەدەن. لەو بارەوە نموونە زۆرن. ئەو دەوڵەتە گەورانە ناوە ناوە لەبەرژەوەندی خۆیان ئاڵوگۆڕیان لە سیستەمی هەروڵاتێکدا کردووە کە خۆیان ویستوویانە.
یان هەر کە گەیشتوونەتە ئەو بڕوایەی کە ئیتر ئەو سیستەمە کۆن بووە یان پیر بووەو توانای ئەوەی نەماوە کۆمەک و سوودی بە ئەوان هەبێ پلانی ئاڵوگۆڕیان بۆدا ناوە . بۆیە هاتوون جێگرەوەیان ئامادەکردووەو هەموو جارێکیش جێگرەوەکان ئەوەندە دژی خەڵکی بوون

کە خەڵک ئاواتی بە سیستەمی پێشی ئەو خواستووە. بەهاری عەرەبی بە نموونە. هیچ وڵاتێک لە تونسەوە بیگرە تا میسرو سوریاو تەنانەت عێراقیش، کە پێش بەهاری عەرەبی و بە بەهانەیەکی تر سیستەمەکەیان بەگەلەکۆمەکی نێودەوڵەتی لەناوبردووە، نەتوانراوە سیستەمێک جێگیر بکرێت کە بە خەڵکی وڵاتەکە لە هی پێش خۆی باشتر بێت..
بۆیە دەبێ خەڵک ئاگاداری مێژووی سیاسی دوێنێی خۆی بێت و دەنگی تۆپەی سیاسەتمەدارانی بەرژەوەندی خواز هەڵی نەپەڕێنێت.

حەسەن ڕازانی..٢٣-١-٢٠٢٣

کوردی زمانانی دی.. د. ئەحمەدی مەلا

لە ئەرشیڤی ساڵی 2007ی دەنگەکانەوە.. +

لە سەر زمان شت نووسراوە : شتگەلێکی ئەکادیمی کە تەواو دابراو لەو کەسانەی بە کوردی دەنووسن، شتگەلێکی تێکەڵوپێکەڵ هەر لە رامانی فەلسەفییەوە بۆ رەهەندە شیعرییەکانی زمان..

[بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..]

+ [http://dengekan.com/doc/2007/1/jan1.htm]

[ahmadiMala_Zman2007Download]

شیعر\ بیرەوەری.. سەلام عومەر

ئێستا ئەو چیرۆکەم لەبیرە
کە دایکم پێیدەخواندم
وەلێ ئەو لانکەم بیر نییە

كە بۆ خەوتن رايدەژاندم

ئەو فرۆكەشم ل□ بيرە
خانەوادەكەى تاساندم
ئەو سيمايەش دەناسمەوە
دەسبيحە رەشەكەى پساندم

خۆ ئەو جاشەش ل□ بەرچاومە
كە ئێستا پێيدەڵێن دێرين
وەك ئەو پێشمەرگە كۆنانەى
خەريكى چنينەوەى پيرين

بيرەوەريم وەك زنجيرە
شەوانە خەوم دەپسێنێ
وەك ئەو چۆڕە ئازاديەى
كۆنەيەك دێ و لێمدەستێنێ

خۆشتبوێم.. شيعر: نزار قبانى.. وەرگێڕانى: پشكۆ ناكام

خۆشتبوێم و مەپرسە چۆن

كاتێ بەر خۆشەويستى ئەكەوين

جێيەك نيە بۆ ”چى“ و ”چۆن“

و

ببە بە سايەقە و زريان

ببـە بە لەسەرخۆیی و ببـە بە توند و تیژیی

ببـە بە دوا ووڵات

ببـە بە گوڵی دوورە ووڵاتی

خۆشتبوێم بێ سکاڵا

کەی پڵنگ سکاڵای کردوە ل□ بەردەمی شمشێرا !!

بەهەزاران شێوە خۆشتبوێم

و

وەک هاوین دووبارە م□ بەرەوە

من ڕقم لە هاوینە

بێ “گرێ ” و ئاڵۆزیی

خۆشتبوێم …

و

لە ناو لەپی دەستما خۆت وون کە

بۆ هەفتەیەک خۆشتبوێم

بۆ چەن ڕۆژێ …بۆ چەن سەعاتێ

هیچ بایەخ نایەم بە ئەبەدیی

من”تشرین”م

مانگی باران و سەرما و ..ڕەشەبا

من “تشرین”م

وەک هەورە تریشقەیەک لە لەشم بە

بە هەموو دڕندەیی “تەتەر” خۆشتبوێم

بە هەموو گەرمایی جەنگەڵ

بە هەموو زەبر و زەنگی باران خۆشتبوێم

و

هیچ بەهانەیەک مەهێنەوە

وەک " بوومە لەرزە" خۆشتبوێم

….وەک مردنێکی چاوەڕوان نەکراو

و

با مەمکە سواغکراوەکانی بە گڕ و بڵیسەکانت

وەک گورگێکی سامناک و برسی پەلامارم بەن

من پیاوێکی بێ "قەدەر"م

تۆ ببە بە قەدەرم

تا وەک نەخشی سەر بەرد

لە سەر مەمکەکانت بمه□□ر□وە

……با هەر لەوێ بم

""""""""""""""""""""""""""""

22/1/2023

کۆمەڵگای لاساییکەرەوە.. نەوزاد بەندی

ئەو میللەتانەی یەک جۆر بیر دەکەنەوە ، یەک جۆر ئەدوێن و ..هەمان لێکدانەوەیان هەیە بۆ دیاردەکان ، واتا میللەتە لاسایی کەرەوەکان ، ئەوانەی کەسیان خۆیان ماندوو ناکەن داهێنان و جیاوازییەک دروست ،

بکات ، هەمووان ئەبنە کەپی باب وباپیرانیان …ئەبنە کەپی هاوڕێ و هاوزمان و هاوپیشەکانیان .. ئەم میللەتانە بە ئاسانی دەستەمۆ ئەکرێن ..تەنها بە دەستەمۆکردنی یەکێکیان ، هەموویانت بۆ ئەکەوێتە سەر چۆک ..ڕێک وەک ڕانەمەڕ ..
دانەیەکیان ڕاو بنە ، هەموو ڕا ئەکەن ..فیکەیەک لێبدە ، هەموویان کۆ ئەبنەوە ..یەک یەک سەریان بڕە ، ئەوانی تر گیا ئەخۆن هەتا کاتی سەربڕینیان دێت ..
لەم دەخەدا وەک فریدریک نیتشە باسی لێوە دەکات : (لە کۆمەڵگای مێگەلدا ئەگەر کەسێک جیاواز بیر بکاتەوە ، هەمووان دژی ئەوەستن و هەوڵی دەمکوتکردنی دەدەن ، نەک لەبەر ئەوەی پێیان هەڵەیە ، بەڵکو لەبەر ئەوەی خۆیان ناتوانن وەک ئەو جیاواز بن)

دەستێوەردان و پیلانگێڕیی دەوڵەتی بریتانیا لە سەرانسەری جیهان لە ساڵی 1945ەوە.. زاهیر باهیر

چەند ساڵێك لەمەوبەر خوێندنەوەیەکم بۆ کتێبی ” جەنگە نهێنییەکانی بریتانیا” لە نوسینی T.J Coles . [لە خوارەوە لینکەکەی دادەنێم] کرد. ئەو پەرتوکە گەلێك ڕووداو و جەنگ و هەوڵی نانەوەی شەڕی ناوخۆ / ئەهلی زۆر بە ڕوونی و بە دۆکومێنتەوە ئاشکرا کردووە.

لەم ڕۆژانەشدا برادەرێك وتارێکی دوورو درێژی بە زمانی ئینگلیزی بۆ ناردم ئاماژە بە بابەتی جەنگ و پیلانی دەوڵەتی بریتانی دەکات و لاپەڕەکانی مێژوی ڕەشی دەوڵەتی بریتانیای عوزما لە دوای جەنگی جیهانی دووهەمەوە لە جیهاندا هەڵدەداتەوە.
دوای خوێندنەوەی وتارەکە بە پێویستم زانی وەکو تەواوکەری خوێندنەوەی کتێبەکەی سەرەوە چەند بڕگەیەکی گرنگی لێهەڵبژێرم و بە زمانی کوردی وەریگێڕم .
بەڕای من زۆر گرنگە کە خەڵکی لەم مێژووە بە ئاگا بێت و بزانێت کە

بریتانیا و ئەمریکا ئەوەی کە دەیڵێن سەبارەت بە مافی مرۆڤ و مافی گەلان و یەکسانیی، هیچ بناغەیەکی دروستی نییە و ئەم دوو وڵاتە لانی کەم لە 150 ساڵی ڕابووردووەوە مێژوویەکی ئاوایان نییە کە بانگەشەی دەکەن و خۆیانی پێوە هەڵدەکێشن . بگرە بەشێکی زۆری مێژوویان پڕە بووە لە ڕاووڕووت و دڕندەیەتی و خوێنڕشتن و داگیرکاریی و خاپورکردنی وڵاتانێك کە بە جیهانی سێیەم ناسرابوو زائیدەن ئیرلەندەی سەروو [باکور] وهیندستانی 175 لەمەوبەر.

....

ئەمەی خوارەوە بەشێکی زۆر کەمی ئەو مێژوویە :

بەریتانیا لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەمەوە زیاتر لە 80 جار هێزە چەکدارەکانی بۆ شەڕ لە 47 وڵاتدا جێگیر کردووە. زنجیرەیەك بووە لە شەڕە دڕندەکانی بۆ کۆلۆنایزکردن و ئۆپەراسیۆنە نهێنییەکان تا گەیشتۆتە هەوڵی پشتگیریکردنی حکومەتە لایەنگرو دەستەکانی، یاخود ڕێگریکردن لە نائارامییە مەدەنییەکان سوپای بەریتانیا لە جیهانی دوای جەنگدا زۆر زیاتر لەوەی کە بە شێوەیەکی ئاسایی لەبیر دەکرێت یان باوەڕیان پێدەکرێت، هێزی سەربازی بەکارهێناوە یان هەڕەشەی بەکارهێنانی کردووە.
دەکۆمێنتە نهێنییەکان کە ئێستا دەکرێت هەندێکیا ئاشکرا بکرێن دەریدەخەن لە ساڵی 1945ەوە 83 دەستوەردانی هێزە چەکدارەکانی بەریتانیای لە 47 وڵاتی جیاوازد بە بەڵگەوە ئاشکرا کردووە.

سەرنجڕاکێشترینی بەکارهێنانی هێزی بەریتانیا لەشکرکێشییە ئاشکراکان یان هەوڵە چەکدارییەکان بووە بۆ ڕووخاندنی حکومەتەکان وەک لە Guiana بەریتانیا (ئێستا Guyana) لە ساڵی 1953، میسر لە ساڵانی 1950، عێراق لە ساڵی 2003 و لیبیا لە ساڵی 2011.

شەڕەکانی دژ بە کۆڵۆنایزکردن لە ساڵانی 1950 و 1960 – لە کینیا، مالایا، عەدەن و قوبرس – بەکارهێنانی بەربڵاوی ئەشکەنجەدان و زۆرجاریش ئۆپەراسیۆنی زیانبەخش بۆ ئاوارەبوونی ژمارەیەکی زۆر لە خەڵک بۆ کۆنترۆڵکردنی دانیشتوانی ناوچەکە لەخۆگرتبوو.
لە مالایا لە نێوان ساڵانی 1948 بۆ 1960 هێزەکانی بەریتانیا سەدان هەزار کەسیان لە کەمپە تەلبەندکراوەکاندا پەچاوەتەوە و بەندکردووە و ناوچە گوندنشینەکانیان بە توندی بەردومان کرد و پەنایان بە پڕوپاگەندەی بەرفراوان برد بۆ سەرکەوتن لە ململانێکاندا.
دڕندەیی برریتانی لە شەڕکردن لەگەڵ هێزەکانی ‘ماو ماو’ لە کینیا کە داوای سەربەخۆیی خۆیانیان دەکرد، بووە هۆی مردنی دەیان و

ڕەنگە سـەدان هەزار کەس، زۆرجـاریش بەهۆی برسـێتییەوە لە ئۆردوگاکانی زۆرەملێ ئەمە ڕووی داوە.
جێگیرکردنی هێز وەک ڕۆتینێک لە ماوەی دەیان ساڵدا بەردەوام بووە، بەتایبەتی بۆ پشتگیریکردنی ڕژێمە پەسەندکراوەکان، خوازراوەکانی بریتانیا. بەردەوامیش هێزی چەکداریان ڕەوانە دەکرد لەوانە بۆ عومان (1957)، نیاسالاند (ئێستا مالاوی، 1959)، برۆنی Brunei ، ئەنگـویلا (1969) و ئـوردن (1970) بۆ بەهێـزکردن و داکۆکیکـردن لە حکومەتەکانی دۆست و لایەنگری بریتانیا کە بەهۆی سەربەخۆیی یان بزووتنەوە جەماوەرییەکانەوە هەڕەشەیان لێدەکرا.

لە ساڵی 1964 هێزەکانی بریتانیا یاخیبوونی سوپای لە سێ وڵاتی یەک لە دوای یەکدا لە ڕۆژهەڵاتی ئەفریقا – کینیا، ئۆگاندا و تانزانیا – دابەزانـد بۆ پاراسـتنی حکومەتەکـانی کە لایەنگـر و دۆسـتی ی بریتانیا بوون ، هەر زوو دوای ئەوەی سەربەخ□ بوون.
لە ساڵانی1945- 46 هێزەکانی بریتانیا دەستوەردانیان لە ڤێتنام و ئەندەنوسـیا کـرد بۆ دامەزرانـدنەوەی کۆنترۆڵـی فەرەنسـی و هۆڵەندییەکان لەوێ.
لە ڤێتنام بریتانییەکان سووپا بەزیوەکەی ئیمپراتۆری ژاپۆنیان چەکدار کرد تاکو شەڕ لەگەڵ هێزەکانی لایەنگری سەربەخۆیی بکەن.
هەر لەو سەروبەرەدا بوو کە هێزەکانی بریتانیا هەوڵیان دا دژایەتی لەگەڵ دەسەڵاتی کۆمۆنیستی کە لە ئەلبانیا و ئۆکرانیا و وڵاتانی باڵتیک سەریان هەڵدابوو بکەن، بەڵام ئۆپەراسیۆنەکان هەر هەموویان شکستیان هێنا و نەیانتوانی ڕێگری لەم وڵاتانە بکەن کە نەکەونە ژێر کۆنترۆڵی کۆمۆنیستەکانەوە.
لە ساڵانی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا، حکومەتی مارگرێت تاچەر گەورەترین ئۆپەراسیۆنی نهێنی برریتانیای دوای جەنگ تا ئێستا ئەنجامـدا، لە پشتیـوانیکردنی جەنگـاوەرانی موجاهیـدینەکان بۆ بەرەنگاربوونەوەی داگیرکاری سۆڤیەت بۆ سەر ئەفغانستان.

42 کودەتای بریتانیا لە ساڵی 1945ەوە

دۆکۆمێنتە ئاشکرابووەکـان دەریانخسـتوووە کە بریتانیـا لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەمەوە زیاتر لە 40 هەوڵ وپلانی لابردنـی حکـومەتە بیانییەکـانی لە 27 وڵاتـدا داوە یـاخود جێبەجێ کردووە. لەم هەوڵ و پلانانەدا دەزگا هەواڵگرییەکان و دەستێوەردانی سەربازی نهێنی و ئاشکرا و کاری تیرۆرکردنی بەخۆوەگرتووە.
ڕەنگە ناسراوترین کودەتا کە لەلایەن تۆڕی سیخوڕی بریتانیاوە لە دوای ساڵی 1945ەوە ئەنجامدرا بێت، ڕووخاندنی حکومەتی ئێران بووبێت

کە بە شێوەیەکی دیموکراسی لە ساڵی 1953دا هەڵبژێردرابوو کە بە ئۆپەراسیۆنێک کە لەگەڵ سی ئای ئەی پلانی بۆ دانرابوو. ئەمە جگە لەوەی بریتانیا هەر لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەمەوە لانیکەم 41 هەوڵی دیکەی ڕووخاندنی حکومەتەکانی داوە.

ساڵی 1953 لە ڕاستیدا ساڵێکی سەرقاڵیی بوو بۆ پلاندانەرانی کۆشکی سپی هەر لەو کاتەدا لە لابردنی محەمەد موسەدەق لە حوکمڕانی، پاپۆڕێکی چەکداریان نارد بۆ ڕووخاندنی حکومەتی هەڵبژێردراوی دیموکراتیک لە گویانای [Guiana] بەریتانیا، بە سەرۆکایەتی ناسیۆنالیستی جەماوەری چێدی جاگا [Cheddi Jagan].

هاوکاتیش لە دەوڵەتێکی دیکەی ئەمریکای لاتین کە گواتیمالا بوو، ئۆپەراسیۆنی پڕوپاگەندەی دژە حکومەتیان بەرەوپێش دەبرد. ئەو هەڵمەتەی بریتانیا زەمینەی بۆ ڕووخاندنی حکومەتێکی قەومی دیکە و حکومەتێك کە هەڵبژێردرا بوو، لە سەردەمی جەیکەبۆ ئاربێنزدا [Jacobo Arbenz] ئامادە کرد کە ئەندازیاری سی ئای ئەی بوو لە ساڵی1954دا.

وەک ئەوەی ئەم هەموو هەوڵ و پیلاگێڕیانە بەس نەبێت، کارمەندانی نهێنی بەریتانیا لەو کاتەدا سەرقاڵی پلاندانان بوون بۆ لابردن و تیرۆرکردنی سەرۆکی میسر، جەمال عەبدولناسر لە پلانی جۆراوجۆردا، دوای ئەوەی ناسر دەسەڵاتی گرتە دەست لە شۆڕشێکی ناسیۆنالیستی ساڵی 1952دا .

زاهیر باهیر
22/01/2023

http://www.zaherbaher.com

جەنگە- نهێنییەکانی- بریتانیا

تاسان و تارمایی و تابلۆکانی کۆشکە سوورەکەی هیوا قادر..

گۆران سەباح

ئەم ڕۆمانە هەڵوێستێکی بوێرانەیە بەرانبەر ستەمی دەسەڵات. تەوزیفکردنی سامان و سێکسی ئاژەڵییانە دەرەقەتی واڵاکردنی موخی دەسەڵاتداران دێ. ستەملێکراو دڵی باش ئاو دەخواتەوە بە خوێندنەوەی.

تەوزیفکردنی تارمایی بە مەبەستێکی جیاواز و ئاودانی خەیاڵ بە تابلۆگەلێکی جیهانی، خوێنەر دەتاسێنن. لە دەقەیلی تر، تارمایی دێ شتێکت پێ دەڵێ، لە ڕێی ئاماژە، شتێک ئاشکرا دەکات. بەڵام تارمایی سارا دێ تا شتێک بزانێت، وێڵە بەدوای زانینی بکوژەکەی. وردکردنەوەی تابلۆ جیهانییەکان بۆ خزمەتی پڵۆتی ڕۆمانەکە ناوازەیە.

زمانی پاراوی دەقەکە و تەکنیک، خوێنەری ڕژد و بەئاگا دڵخۆش دەکەن، دەتوانێ بڵێ، “ئۆخەی کە زمانەکەی جوانە، ئۆخەی نووسەرێکمان هەس ئاگای لە تەکنیکی پارچەپارچەیە (fragmentation)”.

کێماسیشی هەن.

یارخان لە ژێر فشارە، دۆخی خراپە، کاتێ کرێم لە جەستەی دەدات، دەڵێت، “چ داهێنانێکی گەورەیە ئاوێنە! هیچ ژنێک ناتوانێت لەگەڵ جەستەی خۆیدا وەک ڕووی ئاوێنە ڕاستگۆ بێت.” (لا١٨).

دایەلۆگ، وەک هەر ڕەگەزێکی تری گێڕانەوە، دەبێ قەناعەتپێکەر بێت، بگونجێ لەگەڵ دۆخەکە. ئەم قسەیەی یارخان نەشازە. من وەک خوێنەر پێی قەڵس بووم ل□ بەرئەوەی لەگەڵ جوانیی ڕۆمانەکە نایەتەوە. بەم جۆرە قسانە دەڵێم قسەی زل و باقوبریق و بێ بنەما، لە کێشی ڕۆمان و کارەکتەر و چەشەی ئەدەبی باڵا کەم دەکەنەوە. خەمێکی گەورەیە ڕۆمانی کوردی پڕە لەم نەشازانە.

نموونەی تر: (لا٢٠) کاتێ مەنسوور ئاغا قسە دەکات. (لا٢٢) یارخان. (لا٢٥) یارخان دەڵێ، “ژیان قاقایەکی کورتە بەڵام سەداکەی زۆر لە خۆی درێژترە.” ئەمە قسەی زلی شاعیرانە، نابێ کارەکتەری پێ بشکێنرێ. (لا١٣٤، ١٣٥) کاتێ سارا بە موراد دەڵێ ڕقی لێیەتی. هیچ پێویست بەو دایەلۆگە ناکات لەوێ. گفتوگۆی نێوان سارا و مەنسوور (لا ١٣٩) ل□ بارەی موراد. قسەی پیاوی ژمارە سیانزە (لا١٥١). پرسیاری ئافرەتانی ناو کۆشک بۆ سارا (١٧٦)، ناواقیعی و نەشازن، بەداخەوە، ئەم ڕۆمانە جوانە بەم جۆرە دایەلۆگانە لەکەدار بووە.

نووسینی دایەلۆگ شێوازی خۆی هەیە. بەداخەوە، نەک هیوا قادر زۆربەی نووسەرانی کورد کێشەیان هەیە لەگەڵ نووسینی دایەلۆگ لە

ڕۆمان و چیرۆکدا. لەم ڕۆمانەدا، شێوازەیلی نووسینی دایەلۆگ هەڵەن. دایەلۆگی لاپەڕەکانی (٢٢٢، ٢٢٣، ٢٢٤، ٢٢٥) و چەند لاپەڕەیەکی تر ڕاست نووسراون، بریا هەموو دایەلۆگەکان وا دەبوون. ناکرێ لە لاپەڕەیەک شێوازێک و لە لاپەڕەی دواتر شێوازێکی تر بەکار ببەی بۆ نووسینی دایەلۆگ. دەبێ لە تەواوی دەقەکە، یەک جۆرە شێواز هەبێ.

ئاخ و داخ لە دەست وتار لە نێو ڕۆمانی کوردیدا. کەشکە سوورەکەش کەوتووەتە نێو ئەو داوە.

“ئەو خەمانەی مرۆڤ . . .کە ناوی مرۆڤە.” (لا١١٩)

“بەڵام کەم کەس ئەوە دەزانێت . . .” (لا١١٩)

“مرۆڤ لە دوای ئەو هەنگاوە ناچارییەوە . . .” (لا١٤١)

“عەشق هەمیشە دروستکەر نییە . . .” (لا١٧٢)

“لەوەتەی لەم دوو جۆرە پیاوە هەیە، پیاوی عەشق و پیاوی هەوەسباز . . . ” (لا١٧٣)

“ئەو ترسەی مرۆڤ . . .” (لا٢٦٣)

ئەمانەی سەرەوە چەند نموونەیەکن، زنجیرە وتارێکن. بەو لایان بدەین، لە مانا و ناوەڕۆک کەم ناکەنەوە. بێ ئەوان، ڕۆمانەکە بەپێزتر دەبێ. ئەمانەی سەرەوە هیچ خزمەتی پڵۆت و ڕووداو و گێڕانەوە ناکەن، تەنێ سەری خوێنەر دەشینن. ڕۆماننووس پێویست ناکات بە خوێنەر بڵێ، ئەها جیاوازی نێوان پیاوی عەشق و پیاوی هەوەسباز دەزانم.

وتار، درێژدادڕیش دروست دەکات. بە بەراورد لەگەڵ ڕۆمانەیلی تر، کەشکە سوورەکە وتاری کەمە. بەو وتارەیل لە ڕۆمانی کوردی بستێنینەوە، ڕۆمانە هەزار لاپەڕەییەکان دەبنە سێ سەت لاپەڕە و پێنج سەتییەکانیش دەبن بە دوو سەت. نازانم چۆن لە ڕۆماننووسانی کورد بگەیەنم کە ڕۆمانەکانیان پڕ نەکەنەوە بە وتار؟ تکایە بەسە.

کوتینی ئەسپی تۆپیو دەردێکی کوشندەیە، بڵاوە لە نێو ڕۆماننووسانی کورد. ئەسپ کە تۆپی، لەی گەڕێ. بیرۆکەکەت کە ڕوون بوو، لەی گەڕێ، پێویست ناکات هێندە بڵێسی. گرفت لە دووبارەکردنەوەدا نییە، لە سەتبارەیە. ناو لەم دەردە دەنێم “جوینەوە”. ڕۆمانی کوردی هێندە جوینەوەی تێدایە، خوێنەر ڕێش دادەگەڕێ لە حەژمەتان.

جوانیی سارا کەموێنەیە. وەسفێکی کورتی بەسە. جوینەوەی جوانییەکە، لەدانەوەی قەوانەکە، ڕۆمانەکە کرچ و بێتام دەکەن. سەرسامبوونی پیاوی ژمارە پێنجسەت و پەنجا و پێنج بە نمایشی تابلۆی هیلاس و حۆرییەکان، وەسفی کەشکی هیدیتەرا، سەرەتای لاپەڕە دووسەت تا نیوەی لاپەڕەی پاشتر و لاپەڕەیلی (٢٦٠، ٢٦١ و ٢٦٢) نموونەی ترن. دەردی جوینەوە لەم ڕۆمانەدا بە تەواوی بێ تاقەتی کردم. جوینەوە، وتار و

وەسفە درێژەکان لابەریت، ئەم ڕۆمانە (٣٠٣) لاپەڕەییە دەبێتە (١٧٠) لاپەڕ. چۆن خۆمان فێری ئەوە بکەین بە کەمترین وشە، زۆرترین شت بڵێین؟
کەسەرێکی گەورەیە ڕۆمانووسانی کورد تا ئاستی بەپیرۆزکردن سەرسامی ئەدەب و فەلسەفە و هونەری بیانین و بەزۆر دەیانسەپێنن بەسەر خوێنەرانی کورد. تەوزیفکردنی تابلۆی هونەری گرنگە و کارێکی ئەستەمیشە. نووسەر وەستایانە چەندان تابلۆی بیانی بۆ تێماگەلی ڕۆمانەکە بەکار بردووە. کەش و تۆن و ستایلی ڕۆمانەکەیان بردووەتە ئاستێکی باڵا، بەڵام غەدرێکی گەورەی لە هونەری خۆماڵی کردووە.
نەدەبوو لەبری تابلۆی بیانی، تابلۆی خۆماڵی بێتە بەکاربردن؟ بۆ نا؟ دڵنیام نووسەر ماندوو بووە بە وردبوونەوە و خوێندنەوەی تابلۆکان، خۆزگە ئەو توانا و کاتەی بۆ تابلۆی خۆماڵی تەرخان دەکرد. بێو ئەم ڕۆمانە بێتە وەرگێڕان بۆ سەر زمانی ئینگلیزی (بۆ نموونە)، هیچ وەشانخانەیەکی پڕۆفێشناڵ لێت وەرناگرێت و پێت دەڵێت، "ئێمە ئاشناین بە تابلۆکانی خۆمان، دەمانەوێ بزانین ئێوە چیتان هەیە."
دەزانم سنوور نییە بۆ ئەدەب و هونەر، نابێ هیچ کەسێکیش ببێتە پۆلیسی خەیاڵی هیچ نووسەرێک، بەڵام خزمەتی هونەری خۆماڵی لەپێشترە. دەتوانم بای کتێبێک بڕێسم لەسەر ئەم بابەتە، بەس با ئەمنیش ئەسپی تۆپیو نەکوتمەوە و تووشی "جوینەوە" نەبم.

ئای لە جوانیی لێکچوونەکانی (Simile) کۆشکە سوورەکە! لێکچوونەکان وردبوونەوە و درک و فراوانیی خەیاڵی نووسەر پێشان دەدەن. هاوکات چێژیش دەبەشنەوە.
زۆر بەکاربردنی لێکچوون و توخمەیلی تری ڕەوانبێژی، ڕاڕایی نووسەر دەگەیەنێت. نووسەری کەمئەزموون زۆر لێکچوون و مێتافۆر بەکار دەبات چونکە دەیەوێت تاقەتی ئەدەبیی خۆی بسەلمێنێت. ئەمانە ڕاڕان و جارێ متمانەیان بۆ دروست نەبووە، بۆیە توخمەیلی ڕەوانبێژی زۆر بەکار دەبەن. لە زۆر پەرەگرافی کۆشکە سوورەکەدا، زیاتر لە لێکچوونێک هەیە. نموونە:
"بە دەستی لەرزۆک□و□ و دادەنەوێتەوە و جەستەی سارا خاتوون بەسەر ئاوەکەدا ڕادەکێشێت و دەیهێنێتە دەرەوە، توند دەیگرێتە باوەشی، چوون منداڵێکی وڕکگرتوو کە نەیەوێت هەرگیز ئاشت ببێتەوە، دەست دەکات بە گریانێکی لەیەکبینە. یارخان و مەنسوور ئاغا ل□ بەردەم شۆکی بینینی ئەو دیمەنەدا، قاچیان وەک دوو پەیکەر پڕ کرا بێت لە ئاسنی تواوە، بێ جوووڵە دەوەستن، لە بەرامبەر گریانە بەرپێنەگیراوەکەی سیامەندا وەک چارۆکەی دڕاوی بەلەمێکی ونبووی

ناو دەریا، دەیان دەکەوێت تەکەتەک." (لا٢١٨).
لە دوو ڕستەدا، سێ لەکچوون هەیە. کارەساتە. جا ئەمە یەک نموونە، لە تەواوی ڕۆمانەکەدا، ئەم حاڵەتە چلبارە دەبێتەوە. هەر کەشکە سوورەکە وا نییە، سەتا (٩٩)ی ڕۆمانی کوردی ئاوایە. بەڵێ حوکم دەدەم چونکە دەزانم باسی چی دەکەم. ئەرکی لەکچوون ئەوە نییە هەڵیڕێژی و ڕۆمانەکەتی پێ پڕ بکەیتەوە. نا. هیچ ڕۆمانێک نییە لەکچوونی تێدا نەبێ، بەس هەندێ زۆر نا، پیشەکە ڕێزیل و بەتام بێ.
لەکچوون بۆ یارمەتیدانی خوێنەرە تا وێنەکە/دیمەنەکە بێتە پێش چاوی، تا لە بابەتەکە باشتر تێ بگات، تا هەموو لایەنی شاراوەی بابەتەکە ببینێت، تا هەست و خەیاڵی بجووڵێ بۆ پڕکردنەوەی کەلێنەکان. خۆ ناکرێ لە هەر پەرەگرافێک یان لاپەڕەیەکدا، چەندان جار خوێنەر بەو پڕۆسەیەدا ببەیت. ئەمە یەکێکە لەو دەیان هەڵەیەی خوێنەر بەتاقەت دەکات لە ڕۆمانی کوردی.

خوێندنەوەیەک بۆ شیعری (باخەوان ماندووترە لە ئاو)ی " کەژاڵ ئەحمەد ".. نوسینی: تەلار تاهیر

پێویست بە ناسینی کەژاڵ ئەحمەد ناکات، بەڵام هەر ئەوەندە دەڵێم یەکێکە لە شاعیرە دیارەکانی سەدەی هاوچەرخ ، بەبێ بوونی چەمکی یاخیبوون ناتوانین ئاماژە بە کەژاڵ ئەحمەد بکەین ، ڕەنگە بشتوانین ، وەلە بەشایەکی گەورە لە فەزایی نوسین و بابەتەکە دەتە مەیدانەوە، چونکە نەك هەر بونیاتی شیعر و نوسینەکانی کەژاڵ ئەحمەد، بەڵکو هەر لەئەزەلەوە بڕبڕەی پشتی نوسینەکی داهێنەرانە ، بریتیە لە یاخیبوون!
یاخیبوون لەیەکێکە لەو جومگە سەرەکیانەی کە تاکەکانی کۆمەڵگە هۆشیار دەکاتەوەو ڕایان دەچڵەکێنێ لە نەزانین، واتە یاخیبوون هاوتەریبە لەگەڵ نوێگەریی کە نەمریی و ماناوەیەکی هەمیشەیی بە ڕوحی نوسین دەبەخشن

نوسین ل ژر سایی یاخیبوون وك دار سنبرک همیش سوز ، بام برهمدار ، جیاوازی کژا ئحمد و هاوشوکانی کژا لگ ئافرتی تر ئوی ئوان همیش دنگ هدبن، بگومان هونری وش و دربرین و شوازی گیاندن ی هی ل گیاندنی پیام، ئم جگ ل لاینی سز و خشویستی ک لاینکی تری کاریگری ئافرت ب ئندازیی چکک کاریگری دروست دبت، ب نموون ل ئفسانی گلگامش دا سز و میهری ئافرتک بوو هکاری ئوی ک ئنکیدی ل دندی دامای، واتا هزی هگربوون توژمی ژیانی مرڤ و بوونوکان دگنت. کژا پشنگ نیی ل یاخیبوون ، چونک پش ئو ئحلام منسور یا ئرخوان سو ل دیوانی “خشویست”1972 چکشکن بوو، بام دتوانین بین برگکی نو و ب توژمکی تری یاخیبوونو دنگی ئافرت دگین ت ئیتر یاخیی ل کمگ و لدسات ل شت تقلیدییکان. کژا ئحمد ل کتبی”زمانی بند دزانم”شیعرکی هی ب ناوی”باخوان ماندوو تر ل ئاو” لم برهم شاعیر ب وونی ئاماژی نیشتیمانی نکردوو، بام بپی سیاقی شیعرک لو تدگین شاعیر باسی ئازاری کانی نیشتیمان دکات، یاخ ئازاری دایکی نیشتیمان بدست کانیو، ئوی جی سرنج لری هر بکلیلی یاخیبوون درگای شیعرک دکاتو و وك ل دسپکی شیعرک دت:

پت سیر نانوشتمو
بتنیا ب
بنکردنی گوك نبت
یان ب ماچکردنی ومتی مندالك
سنگ و بك ناکمو
ب شیردان ب شیعر نبت

واتا لر مبست لو مرڤ مردانی یاخ کوردی مرد ک نانوشتنو ب بگان یاخیبووان ووبووی ئو ئازارن دبنو ک بیری ئازادی مرڤکان نزک دکات و هیچ هزک ناتوانت بیکات ب نکر، یاخ للایکی ترو شاعیر لردا بعقتکی فیمنیستان باکی نیی بگزی برامبر ب ئوی خشبختی بکات، بکو دگتو ب ئو شت ساد و پاك و برائیتانی کسر ل نو ئومدی جوان ب دونیای مرڤایتی دبخشنو وك(گو، مندا، شیعر)، ئوی لردا جی ئاماژ پدان کشی کوردیش ل کشی ئافرت دکات ب نموون کورد ل شاری کرکوک هر چی بکات همیش نتوکانی تر باا دستن،

ئافرەتیش لەکۆمەڵگەی پیاوسالارە هەرچی بکات هەمیشە پیاو باڵادەست و بریاردەرە .

لە شوێنکی تر دەڵێت:
پێناکەنم بەدەم کەڕووی
جەستەی نیشتیمانێکەوە
بۆگەنی کردووە!

شاعیر لێرەدا مەبەستی لە نیشتیمانێکی وێرانەیە، کە بەدەست ئازاری ڕۆڵەکانیەوە پەنگی خواردۆتەوە، بەهۆی نەبوونی خۆشەویستی، چونکە سۆز و خۆشەویستی نەك هەر جیهانی مر□ق و بوونەوەرەکان، بەڵکو بە تەواوی ڕوح بە شتە بێ گیانەکانیش دەبەخشێت، واتە
هەر شتێک لەخۆشەویستی دوور بێت بۆگەنی دەبێت.

ئەگەرچی شیعرەکە بەشیعرێکی یاخیووانە هەژماردەکەم، بەڵام لە هەندێ شوێن نائومێدی و توڕەیی حاڵەتێکی دەروونی بەڕووی ڕوخساری شیعرەکانیەوە دەردەکەوێت وەک چۆن لە شوێنێکدا دەڵێت:

دیوارێک باشتر گوێ دەگرێت
بەردێک باشتر هەست دەکات
ئەمە جۆرێکە لە نائومێدی و توڕەیی شاعیر لە هەمان کاتە، گەڕانەوەی ژیانە بۆ ئەو شتە بێ وزە و لە دەستچووانەی کە شاعیر و نووسەرەکان لە ڕێی خەیاڵەوە جار سەر لە نوێ ڕوحیان بەبەردا دەکەنەوە

لە شوێنێکیتر دەڵێت:
باڵندەیەک سەیر ل□ بەرمن
خەمبار دەبێت و
سبەی دەمکات بە جریوەی چیرۆکێک
کەس تێنەگات!
واتە کەس لە حاڵی شاعیر تێناگات، تێنەگەیشتنیش جۆرێکە لە خەم و ئازار زیاتر هەست بە تەنیایی بکات، تەنیایش بە جۆرێک زاڵمە جاری وا هەیە مر□ق ل□ تاو تەنیایی خۆی عاشقی سێبەرەکەی خۆی دەبێت بۆ نموونە چۆن (خولیا حوسێن) لە شیعری “من و سێبەرەکەم” دەڵێت:

بە باشی و
خراپیەکانم
بە جوانیی و
ناشرینیەکانم

بە هەبوونیی و
نەبوونیەکانم
لە حەسانەوەیی و
لە کاتی ماندوێتیەکانم
دادوەریم بەسەردا ناکا
خودم چۆنە
وەکو خۆم منی قبووڵە
چاوەڕێی گۆڕانم ناکا
سێبەرەکەم

هەندێجار توڕە بوونی شاعیر لە هەندێ دێری شیعر دەبینرێت، ئەوەیش لە تاو خەم و ناسۆری دایکی نیشتیمان بەدەست ڕۆڵەکانیەوە، یان نیشتیمان بەدەست کۆمەڵێ ئاغا دەربەگ لە ناو ئازارە دەتلێتەوە، ئەمەش نائومێدی شاعیر دەردەخات.
بۆنموونە لە کۆپلەیەکدا دەڵێت:

کەرێک باشتر دەبیستێت و
کوێرێک ڕوونتر دەبینێت
هاواری ئەو جوانیانەی دەکوژرێن
شێتێک باشتر تێدەگات

شاعیر ل□ □□ر□دا بەهۆی توڕەیی و نائومێدیەوە کۆمەڵێک دەستەواژەیی(کوێر، کەڕ، شێت)، بەکارهێناوە، نەک هەر لای شاعیر بەڵکو هەڵەیەکی باوی دونیای مرۆڤەکانە کە لەکاتی توڕیی و کەموکورتی بەرامبەرەکانیان دەشوبهێنن بەکەمئەندام ، بەڵام ناکرێت لە خۆڕاگری و گەورەیی چینی کەمئەندامان بەرامبەر سەختی ژیان و نادادپەروه□ری مرۆڤەکان ببەستینەوە بە گەمژەیی و کاڵفامی مرۆڤەکان، بەڵام لەلایەکی ترەوە دەتوانین بڵێین مەبەست لە کۆپلە ئەوەیە گەر ژیان بۆ چاوی نابینایەک بگەڕێتەوە، ڕەنگە ژیان له هەموو مرۆڤەکانی تر جوانتر بڕوانێتە ژیان.
شاعیر بۆ هیچ شتێک نانوشتێتەوە، جگە لە نوشتاوە بۆ خوداوەند وەک لە کۆپلەیەکدا دەڵێت:
سەر بۆ خوارەوە ناهێنم
مەگەر وەک عەبدێک
بۆ ستایشکردنی خودا
وات□ ل□ □□ر□دا شیعرەکە فۆڕمێکی ئاینی وەرگرتوووە، شاعیر دەگەڕاوەتەوە بۆ لای خودا وەک ئەوەی سەرچاوەی هەموو خۆشیەکان و ڕزگاربوون لە ناخۆشیەکان لەلای خوداوە بێت.

یاخۆ لە شوێنێکی تردا دەڵێت:
باران باشتر دەی زەوی نەرم دەکات
کەچی باخەوان بە ڕەقی دەیکێڵێت!
واتە باسی سروشت دەکات لە نێوان میهرەبانی و خودا و دڵڕەقی مرۆڤەکان، جۆرێکیشە لە ململانێ لەپێناوی مانەوەی مرۆڤەکان لەنێو ژیاندا وەک چۆن چاڕڵس داروین لەکتێبی " بنەچە و جۆرەکان " باسی دەکات .

بەهەمان شێوە لە کۆپلەیەکی تردا دەڵێت:
باران باشتر لەباخەوان
کێڵگە و مەزرا ئاو دەدات
ئەگەرچی باخەوان
ماندووترە لە ئاو
ئەو شەیدا تریشە لەباران

لەم دێرە شیعرەدا "داستانی سیزیف"ی ئەلبێرد کامۆم بیرکەوتەوە، کاتێک سیزیف خواکەی زیندووی کردەوە هەموو ناخۆشی و نەهامەتییەکی قبووڵکرد لە پێناوی مانەوە، لەم کۆپلە شیعرەیشدا شاعیر ئاماژە بەو ناخۆشی و نەهامەتیانە دەکات کە مرۆڤەکان قبووڵی دەکەن لە پێناوی مانەوەیان لە ژیانە، ئەمەش جۆرێکە لە ژیاندۆستی و عاشق بوونی مرۆڤەکان بەرامبەر بە ژیان، واتە ژیان چەندە سەخت بێت، بەڵام دیسانەوە هەر ژیان جوانترە لە مەرگ.

لەدوا دێرە دەڵێت:
ئەوەی پەیکەری مرۆڤی
تێکشکاند لەم وڵاتەدا
دەستی بشکێت

واتە مرۆڤەکان چەندە پڕن لە ژیان و ژیاندۆستی ، بەڵام لەپشت ژیاندۆستییەوە مرۆڤەکان تێک شکێنراون، یاخۆ شکۆی مرۆڤی هەژار بە دەست کۆمەڵێ ئاغاو دەرەبەگەوە تێکشکێراوە بۆیە شاعیر دەڵێت: دەستی بشکێت.

لە کۆتایدا دەڵێم ئەگەر لێی ورد بینەوە لەم شیعرەدا شاعیر دەستەواژەی"نانوشتێمەوە"ی زۆر دووبارە دەکاتەوە، ئەمەش وەک سوڕبوون و جەختکردنەوەی کەژاڵ ئەحمەد لەسەر یاخیبوون. یاخۆ مانای هێز و بڕوا بەخۆبوونی ئافرەت دەگەیەنێت، بەرامبەر عەقڵێتی پیاوسالاری یان ستەم و نادادی ، وەک ڕۆمانی "هەزارویەک شەوە"

گومان دەکەم ئەو (هەزارو یەک)، ڕەمز بێت واتە تاقە ئافرەتێکی وەک شهرەزاد وەک سمبوڵ و چرایەک بوو بۆ قوربانی و ڕزگارکەری ئەو هەزارەها ئافرەتانەی لە پێناوی عەقڵێتێکی گەمژانەی “شاریار”ەکان بوون بە قوربانی

بەبۆچوونی من وشە وەک میکانۆی یاری منداڵان وایە نوسەریش ڕۆڵی ئەو منداڵە دەبینێت کە دانیشتووە بە دیار میکانۆکەوە، چونکە بمانەوێی و نەمانەوێ تەمەنی منداڵی لە نێو دونیای نووسین ڕەنگ دەداتەوە.
بۆیە وا دەڵێم، چونکە شاعیر لێرەدا لە ڕێی خەیاڵەوە یارییەکی زۆر جوانی وشەکاری کردووە ئەمەش بووەتە هۆکاری ئەوەی دێرە شیعرەکان زیاتر لە مانایەک لە خۆ بگرن وەک “پارادۆکس”یش دەرکەون .

بەفرانباری ۲۰۲۳

(شیعـــــــــــر و خەون) وەک دووانەیەکی لێکدانەبڕاو.. ناڵە حەسەن

” خوێندنەوەیەکە بۆ دەقی (تەنگە بە پێی خەونەکانمان شار) ی سومەیا جەلال “

(تەنگە بە پێی خەونەکانمان شار)
دارمێوێکمان
بە هەورەوە هەڵواسی
پیایدا هەڵدەگەڕێین بەرەو ماڵە خەیاڵییەکەمان
ئەوانەی بەوێدا تێد□ پەڕن
سەبەتەکەیان پڕ دەکەن
لە ترێ
شەرابی نەمری لێ دروست دەکەن و
تۆوەکەی بە دوعا دەچێنن
هاکە ئەوانیش

ماڵەکی ڕاستەقینەیان هەبێت و
ڕۆحیان بێتەوە بەر.
کە سەرمامان دەبێت بە وشە خۆمان گەرم دەکەینەوە
برسێتیمان لەسەر سفرەی شاعیرێک دەشکێنین.
دەچین بەرەو کۆشکی خەیاڵ و
کەلاوەی ژیان بە جێ دەهێڵین.

بە پێی خەونەکانمان تەنگە شار
لەناو تەمدا بزر دەبین و
هەر خۆمان دەبینین بە کۆڵەکەی خەونەکانمان.

یەک ڕەنگمان هەیە گشت ڕەنگەکانی لێ دەتێ بوون "ڕەش"
یەک خودا کە ئەوە هەزار و یەکتان لێ دروست کرد

سەری ئەوە بە هەسارەیەکدا دەگەڕێت
هەسارەیەک لە سەری ئێمەدا.
کە بە دەڕنەفیزەکەوە دێن
بووڕغوەکانی سەرمان شل بکەنەوە و
چاوی خەونەکانمان هەڵکۆڵن
هەڵدێین...
کە لەبارەیان دەپرسن هیچتان بۆ ناگێڕینەوە
دەترسین تاڵانیان بکەن و
ئەنفالەکی دی بنووسنەوە لە دەفتەری بیرەوەرییەکانمان.
میکرۆبەکانتان ڕێبکەنە نێویان و تاڵانیان بکەن
وەک لادێیەکی خاپوورکراو
کە دەنگی ژیان تیا نەبیسترێ.
بۆیە هەڵدێین و ئێمە هەڵهاتوویەکی هەمیشەیین

بە چنگخستنی مشتێ ژیان و
ڕۆتکردنەوەی قومێک مردن نا
ژیانمان لێ دەڕژێ و
دەیان جار پێکی مردنمان هەڵداوە.

بەڵام ئێمە دارمێوێکمان هەیە
پیایدا هەڵدەگەڕێین بەرەو ماڵی خەیاڵیمان و
پاسەوانی جوانی دەکەین.
تۆش سەبەتەکەت پڕکە...
پڕیکە لە ترێ

شەرابی نەمری لێ دروست بکە و
تۆوەکەی بچێنە
تا ماڵێکی ڕاستەقینەیت هەبێ …!
ژیان وەک چەمکێکی گەردوونی دەکرێت (یەکێک) لە ماناکانی لە نێو خەون بەرجەستە بێت ، واتە دەتوانین بڵێین (ژیان یانی خەون) . واتە خەون مانایەکی تری ژیانە . چونکە نەک تەنها ژیان بەڵکو بوونیش بەهەمان شێوە هەمان بەرکەوتە و ئاوێتەبوونی لەگەڵ خەوندا هەیە .. واتە (بوون و خەون) بەئاراستەیەکی تەریب دا دەڕۆن ، پێکەوە و یەکانگیر . بەدیوێکی تر ، چەمکەکانی (شیعر و خەون) هەمان مانا و هەمان پەیوەندی و هەمان ئاوێتەبوونیان هەیە ، چونکە شیعر بە چڕی ئیش لەسەر ژیان دەکات و هەوڵدەدات جوانییەکان لە ڕووبەرە نادیار و تاریکەکان کەشف کات و بیان خاتە ڕوو . واتە شیعر ئیش لەسەر جوانی و جوان پێشاندانی ژیان دەکات .. لەم نێوەدا خەونیش ئەو وزە و هێزەیە کە وا لە شیعر و شاعیر دەکات هەمیشە بە ژیانەوە پەیوەست بن . چونکە ئەو شاعیرانەی دوور دەکەونەوە لە خەون و لە خەون خاڵی دەبنەوە ،، ئەوکەسانەن دەگەنە دوانوختەی ڕەشبینی ، بوون و نەبوونی خۆیان لەنێو ژیاندا وەکو یەک دەبینن و دواجار زەربەیان پەنا بە خۆکوشتن دەبەن . (سومەیا جەلال)ی شاعیر لەم دەقە شیعرییەی (تەنگە بە پێی خەونەکانمان شار) ، بە چڕی ئیشی لەسەر چەمکی خەون کردووە ، هەر ئەمەشە وای کردووە ئەم دەقە شیعرییەی لە ئاستێکی بەرزی جوانیدا دەربکەوێت . چونکە وەکو گوتمان خەون ئەو چەمکەیە کە وزە و جووڵەی بەردەوام بە شاعیر دەبەخشێت کە لەنێو ڕووبەرە تاریکەکان بەرزترین ئاستی جوانی بەرهەمبهێنێ . ئەم شیعرەی سومەیا لە ڕووی زمان و وشە و دەستەواژە و وێنە و خەیاڵی شیعری .. دەقێکی نایاب و پڕە لە چێژ و شیعرییەت . تایتلی شیعرەکەش تا ئاستێکی بڵند بە جوانی دەورەدراوە ،، (تەنگە بە پێی خەونەکانمان شار) ئەو ڕستە شیعرییە و ئەو ناونیشانە شیعرییەیە کە بەئەندازەی دەقێک چێژ بەخوێنەر دەبەخشێت . دواجار جوانیش ڕاستەوخۆ کاریگەری و پەیوەندی بە ئارامبوونەوەی دەروون و ڕۆحی خوێنەرەوە هەیە . لە پشتی ناونیشانی دەقەکە و زۆرێک لە وێنە و دەستەواژەکانی شیعرەکە ،، وێنەی شاعیرێک یان کەسێکی یاخی دەبینین ، کە لێوانلێوە لە خەون و لیوانلێوە لە وزە و جووڵە و خەونی گەیشتن بە ئومێدە گەورەکان ، خەون بە ژیان و دونیایەکی باشتر ، یان خەونی ئەوەی هەوڵدان لە ڕیگەی داهێنانەوە بە بە کەمال گەیاندنی بوون ،، هەموو ئەمانە لەنێو دەقێکی شیعری شاعیرێکی لاو دەبیندرێن کە لەسەرەتای ئەزموونی شیعر نووسینیەتی ، بە عەشقەوەش هەنگاو دەنێ بە گەیشتن بە ڕووبەری شیعر و

بەدەستھێنانی شوناسی شاعیربوون ،، ئەوکەسەش سومەیا جەلالی شاعیرە ،، بەبڕوای من جوانییەکانی نیو ئەو دەقە ھێزی ئەوەیان پێیە بگەنە نێو ڕووبەری شیعر و لەنێویدا بمێننەوە .. تا ئێرە وەک دەروازییەک بۆ چوونە نێو خوێندنەوەو مەبەستەکانمان و پێشاندانی دیوە شاراوە و نادیارەکانی دەقەکە تیشکخستنە سەر ھەندێک لە گۆشە و کەلێنەکانی ،

شاعیر لەسەرەتای دەقەکەی د□ل□□ت :

دارمێوێکمان

بە ھەورەوە ھەڵواسی

پیایدا ھەڵدەگەڕێین بەرەو ماڵە خەیاڵییەکەمان

ئەوانەی بەوێدا تێدەپەڕن

سەبەتەکەیان پڕ دەکەن

لە ترێ

شەرابی نەمری لێ دروست دەکەن

ئەمەی سەرەوە ، کۆپلە شیعرێکی نایابە ، وێنەیەکی جوانی شیعرییە ، پڕە لە ھەستی بەرزی مرۆیی و خۆشەویستی بۆ ژیان ، گوتمان شاعیر لەودەقە شیعرییەی پڕە لە خەون ، شاعیر کەسێکی بزێو و پڕ جووڵەیە ، ناتوانێ لەنیو ژیانێک بمێنێتەوە ، کە (شار پەپێی خەونەکانی ئەو تەنگ) بێ .. بەدوای رووبەرێکی فراوانتر و لەبارتر دەگەرێت کە لەوێدا ژیان لە ھەموو جوانییەکان و مر□ق□کانیش لە ھەموو خۆشییەکان بەھرەمەن بن ، خۆیشی دەستلەملانی خەونە گەورەکانی بێت ، بۆیە (دارمێوێک بە ھەورەوە ھەڵدەواسێ و لەگەڵ ڕێبواران و عاشقانی ڕێگای ژیان .. پیایا ھەڵدەگەڕین بەرەو ماڵە خەیاڵیی□کەیان) ، ئەو ماڵەی لەنێو خەونەکانیان نەخشەیان بۆ کێشاوە ، ماڵێک پڕ لە کتێبەکانی ئومێد ، ماڵێک پڕ لە ئارامی و ئاسوودەیی ،، جیا لەو کەڵاوەیەی نێو ئەو شارەی کە بەپێی خەونەکانی مر□ق□کان تەنگە ، ئەو شارەی کە دۆزەخێکە بۆ خۆی ، ئەو شارەی ھەموو شتێکی لێیە جگە لە ژیانێکی شایستە بە مر□ق ن□بێ .. دار مێوەکە بەھەورەوە ھەڵدەواسێ و ئەوانەی بەوێشدا تێدەپەڕن سەبەتەکەیان پڕ دەکەن لە ترێ .. ترێ وەک ھێماو فیگەرێک دەتوانێ دەلالەت بێ بۆ چەندین مانای جیاواز .. دەکرێ ھێما بێ بۆ بەروبووم و خۆشی و جوانییەکانی ژیان ، دەکرێ ھێما بێ بۆ گەیشتن بە خەونەکان و زۆر شتیتر . مر□ق□کان بەبێ جیاوازی سەبەتەکانیان پڕ دەکەن لە ترێ .. شاعیر بە ھەستێکی بەرزی مرۆیی ئەم وێنە شیعرییەی کێشاوە .. وێنەی ژیانێکمان بۆ دەکێشی کە تیادا پراوپڕە لە بەھای جوانییەکان و بەھا مرۆییەکان .. ژیانێک وەک ژیانی سەرەتای مر□قایەتی کە ئەو سەردەم لە مێژوودا بە (کۆمۆنەی سەرەتایی) ناوبراوە کە لەوێدا موڵکدارێتی (گشتیی

بووە نەک تاک) .. لەوەدا خێروبێر و خۆشییەکان بە هەمووان بوو ،
ژیان و پەیوەندییەکان لەسەر بنەمای هەرەوەزی و پێکەوە ژیان و
خۆشەویستی بنیاد نرابوو نەک ڕەتکردنەوە و کوشتنی ئەویتر ،، لەم
وێنە شیعرییە نایابە شاعیر پێمان دەکات لە خەیاڵی جوان و وێنەی
ژیانێکی پڕ لە سەروەریمان بۆ دەکێشیت . (سەبەتەکان پڕدەکەن لە
ترێ و شەرابی نەمری لەدروست دەکەن) بێگومان لە شێوە ژیانێکی لەم
جۆرە ، مرۆڤەکان دەگەنە ئەوپەڕی مەوداکانی شکۆمەندی و ژیانیش
دەگاتە ئەوپەڕی مەوداکانی جوانی . شاعیر لە دیمەنێکیتر دەڵێ :

کە سەرمامان دەبێت بە وشە خۆمان گەرم دەکەینەوە
برسێتیمان لەسەر سفرەی شاعیرێک دەشکێنین.
دەچین بەرەو کەشکی خەیاڵ و
کەلاوەی ژیان بە جێ دەهێڵین

لەم وێنە شیعرییە ، (سومەیا جەلال) دیدێکی ڕۆشن بە پەیوەندییەکانی(شیعر و ژیان) و (یاخیبوون و خەون) دەخاتە ڕوو .. (کە سەرمامان دەبێت بە وشە خۆمان گەرم دەکەینەوە ، سەرما وەک هێمایەک بۆ هەموو میحنەتییەکان و هەموو موعانات و ئازارەکان .. کاتێک ژیان دەگاتە ئەوپەڕی ناخۆشی و بێزاربوون ،، مرۆڤەکان دەکرێ تەوقی بێدەنگی بشکێنن و بێنە قسە ،، وشە دەکرێ هەما بە بێ قسەکردن ، (برسێتیمان لەسەر سفرەی شاعێرێک دەشکێنین ..!) ، شاعیر وەک پێیامبەرێک لەنێو شیعرەکانی قسە دەکات ، دەتوانێ لە ڕێگەی زمانەوە سەرمابوون و برسییەتی و خەون و هاوارەکان بنووسێتەوە ، شیعر دەتوانێ تەواوی ژیان بنووسێتەوە ، لێرە ، شیعر هاوتا دەبێت بە ژیان ،، سفرەی شاعیریش هاوتا دەبێ بە گەردوون ، بەڵام دەبێ ئەوەمان بیر نەچێت ، شیعر ناتوانێ نان و ئازادی و خەون و خۆشییەکان بۆ مرۆڤەکان دەستەبەر بکات ، بەڵام شیعر یان ئەدەب دەتوانن وا لە مرۆڤەکان بکەن ،، بیر لە نان و ئازادی و بیر لە خەونەکان و ئایندە و ژیانێکی باشتر بکەنەوە ، بۆیە شاعیر کاتێک سەرمای دەبێت بە وشە خۆی گەرمدەکاتەوە ، دەکرێ لە ڕێگەی وشەوە بیر لە ڕزگاربوون لە هەموو نەهامەتییەکان و هەموو سڕبوون و سەرمابوونەکان بکاتەوە .. شاعیر بە هەمان گڕوو تینەوە لەنێو خەیاڵە شیعرییەکانی بەردەوام دەبێت و دەڵێ ،(دەچین بەرەو کەشکی خەیاڵ و کەلاوەی ژیان بە جێدەهێڵین) ، بێگومان شاعیر بەم هەست و خەیاڵێکی مرۆییەوە ، بەو هەموو جووڵە و وزەوە بە گەیشتن بە بڵندترین هەورازەکانی خەون .. کەلاوەکانی ژیان جێدەهێڵێ و دەڕوا بەرەو کەشکەکانی خەون .. لێرە وەک (شاعیرێکی یاخی) ئەو شارەی بێ پێی خەونەکانی ئەو تەنگی پێت دەکاتەوە ،، کەلاوەکانی ژیانی ئەوشارە جێدەهێڵێ بەرەو کەشکەکانی خەیاڵ بە ئاراستەی خەونەکانی

ڕێدەکات ، کەسێکی یاخییە نەفرەت لە هەموو ئەو ڕێگریانە دەکات و شەڕ لەگەڵ هەموو ئەو بەربەستانە دەکات کە رێگرن لەبەردەم خەونەکانی .. شاعیر لەنێو هەستە یاخییەکانی کە کەلاوەکانی ژیان جێدێڵی و بەرەو کۆشکەکانی خەیاڵ دەروا ئەوجا بە زمانێکی شیرینی شیعری و لێوانلیو لە جوانی دەڵێ :

بە پێی خەونەکانمان تەنگە شار
لەناو تەمدا بزر دەبین و
هەر خۆمان دەبین بە کۆڵەکەی خەونەکانمان

لێرەدا شاعیر دوای هەنگاوی جێهێشتنی کەلاوەکانی ژیان و گەیشتن بە کۆشکی خەیاڵ ، دەیەوێت بڵێت / ئاخر لەوێدا بەپێی خەونەکانمان تەنگ بوو شار..! ئێمە خەونی گەرەترمان هەبوو ، پێویستمان بە ڕووبەرێکی فراوانتر و دونیایەک بوو کە جوانتر بێت لە هەمیشە . بۆیە لە قۆناغی سەرەتا دارمێوێک بەهەورەوە هەڵدەواسن و دواتر بۆ گەیشتن بە خەونەکان بڵنتر دەبنەوە و هەورەکانیش جێدەهێڵن و دەگەنە نێو تەمە سپییەکانی خەیاڵ چونکە ، دەزانن ڕوونا کییە گەورەکە و سفرە ڕازاوەکە و کۆشکە گەرمەکەی ئارامی لەوێندەرێیە ..! بۆیە لەناو تەمدا بزر دەبن و هەرخۆیشیان دەبن بە کۆڵەگەی کۆشکی خەونەکانیان .. بەڵێ مر□ق ب□ گەیشتن بە خواست و خەونەکان و ژیانێکی باشتر دەبێ بەسەر هەورازە بەرزەکان سەرکەوێ ، بڵند ببنەوە و بزر ببن لە نێو تەم و هەرخۆیشیان ببن بە کۆڵەگە و بە ستوونی کۆشکە ڕازاوەکانی خەونەکان و ئومێدە جوانەکانیان .لەدوای ئەوە شاعیر دەیهەوێ هۆکاری ئەو یاخیبوون و ئەو جێهێشتنی کەڵاوەی ژیان ڕوون بکاتەوە ئەوەتا ڕاست و ڕەوان دەڵێت :

یەک ڕەنگمان هەیە گشت ڕەنگەکانی لێ دێتە بوون "ڕەش"
یەک خودا کە ئێوە هەزار و یەکتان لێ دروست کرد

دەیەوێت باسی ئەو ژیانە ناهەموارە بکات کە بەهاکانی جوانی و بەهاکانی مر□ق ل□□چ ئاستێکی نزمدا بوون ، ژیان پارچەیەک بوو لە نائومێدی ،، هەموو ڕەنگەکان لە ڕەشەوە دەهاتنە بوون ، ڕەش سەرچاوەی هەموو ڕەنگەکان بوو ، ژیان تابلۆیەکی ڕەشبوو ، ژیان لەناو مردن ڕاکشابوو ، ئاسۆ و ئومێدەکان ڕەش .. خەون و ئایندەکان ڕەش ، هەر ڕەش و هەر ڕەش .. یەک خودا ئێوە هەزار و یەکتان لێدروست کرد .. ژیانێکی ڕەش و مر□قهایەکی سەرگەردان و شێواو ،، جەنگەڵستانێک پڕ لە خودای جۆراوجۆر ، پڕ لە ماری حەوت سەر و پڕ لە ئەژدیهای هار و برسی ، لێرەدا باسی هەموو ئەو هەوڵە نابج□ و و هەموو ئەو دەستە ڕەشانە دەکات کە ژیان ناشیرین و نابووت دەکەن .. باسی ئەو مر□ق و ئەژدیها چاوچنۆکە برسیانە دەکات کە بەخوێنی ئەوانیتر نەبێ تێر ناخۆن و ژیان لە ئەوانیتر دەکەنە

دۆزەخەکی پان و بەرین .
ئەگەر بە وردی لەم دەقە شیعـــرەی سومەیـــا جەلال ورد بینەوە ، بەو ئاکـامە دەگەیـــن هەر خـــودی ناونیشـــانی شیعـــرەکە (تەنگە بە پێـی خەونەکانمان شار) لەگەڵ ئەوەی دەستەواژەیەکی شیعری جوان و پڕ چێــژە لەهەمـــان کـــات کارەســـاتێکی گەورەشە کە / نـــاوەرۆکی دەقە شیعـــرییەکەی لێوانلێـــوە لە وێنەی تراژیـــدی و گێڕانەوەی کارەســـاتە گەورەکان .. کە لە پشتی چیڕۆکە تراژیدییەکان ، هاوکێشەکانی(مردن هەمیشە مردن) و (کەوتن هەمیشە کەوتن) ببیـــندرێ لەنێو ئەودەقە شیعرییەی ئەم شاعیرە گەنجەمان بوونی مرۆق و شکەمەندی مرۆق لەژێر پرسیاردایە ،، کە ژیان هەندێ بەئاراستەیەکی ناشیرین دا دەڕوات .. مرۆق ناچار بە هەڵاتن و ناچار بە پشتکردن دەبێت لە ژیان ، ئەوەتا بە ئاشکرا باس لە کارەساتی ئەنفال و کۆڕەو دەکات .. باس لە مردنی بە کۆمەڵ دەکـــات ، ئەم کارەســـاتە تراژیـــدیانە نیشانـــدەری لـــوتکەی هەرەس و لـوتکەی بێ بەهابوونی مرۆق و هەموو جوانیەکانی ژیانە ، یان بە دیوێکی تر وەک (ئەلبەرت ئەنیشیاییـن) ، دەیەوێت بڵێ (ئەم جیهانە شوێنێکی ترسناکە کە تیایدا دەژین نەک لەبەر ئەوەی مرۆڤەکـــان خراپـــن ، بەڵکـــو لەبەر ئەوەی مرۆڤەکـــان بە گشتـــی هیـــچ جووڵەیەک لە خۆیان نیشان نادەن) شاعیر لەنێو ئەم دەقەدا بەو دونیـــایە ڕازی نییە و لێـــی ڕادەکـــات و بەدوای دونیـــایەکی تـــر دا دەگەڕێت چونکە ئەم دونیایە دونیاییەکی شەیتانییە و جێگای فریشتە و مرۆڤە ڕۆح پەپووڵەییەکانی تیا نابێتەوە …! بڕوانن چەند جوان و شاعیرانە دەڵێ :

هەڵدێین..
دەترسین تاڵانیان بکەن و
ئەنفالێکی دی بنووسنەوە لە دەفتەری بیرەوەرییەکانمان
میکرۆبەکانتان ڕۆبکەنە نێویان و تاڵانیان بکەن
وەک لادێیەکی خاپوورکراو
کە دەنگی ژیان تیا نەبیسترێ
بۆیە هەڵدێین و ئێمە هەڵهاتوویەکی هەمیشەیین

چەند کارەساتە لە نیشتیمانێک بژیت وەک لادێیەکی خاپوورکراو بێ ،، وەک دۆزەخێکی هەمیشەییش کە دەنگی ژیانی تیا نەبیسترێ ،، هەر هەڵبێین و ئێمە مرۆڤەهایەکی هەڵاتووی هەمیشەیی بین ، شاعیر وێنەی ژیان و نیشتیمانەکمان بۆ دەکێشی ،، تابلۆکان بە ڕەنگەکانی مردن ڕەنگکـــراون ، ژیـــان وەک درەختـــێک شیلەی مردنـــی لێـــدەچۆڕێ .. ڕۆژێ ئەنفال و گۆڕی بە کۆمەڵ ، ڕۆژێ کۆڕەوی چەند ملیۆنی و هەڵاتنە سەر ســنوورەکان و ڕەقبـــوونەوە لەنێـــو بەفـــر و ســـەرماو ســـۆڵەدا ، ئەمە هەردەبێ هەڵبێیـــن ، چـــونکە قەدەرمـــان وایە و هەر لەئەزەڵەوە بە

ه□اتنی هەمیشەیی دروست بووین .. (سومەیا جەلال) بە هەستێکی شاعیرانە باس لە مێژووی میللەتێکی هەمیشە تێشکاو و بێ شوناس دەکات ، باس لە کەوتن و نسکۆی هەمیشەیی میللەتێک دەکات کە هەزاران ساڵە لە نێو هاوکێشەی (مردن هەمیشە مردن) درێژە بە ژیان و تەمەنی خۆی دەدات ، شاعیر لە وێنەیەکیتر لە نیو نیشتیمانی دووکەڵ و خوێندا ڕۆشنتر دێت باس لە ململانێ و پەیوەندییەکانی نێوان (مردن و ژیان) دەکات و دەڵێ :

بۆ چنگخستنی مشتێ ژیان و
ژیانمان لێ دەڕژێ و
دەیان جار پێکی مردنمان هەڵداوە

هەر وەک لەو دیمەنە شیعرییە جوان و نایابە دەڵێ (بۆ چنگخستنی مشتێ ژیان .. دەیانجار پێکی مردنمان هەڵداوە ،، دەیەوێت بڵێ ، (بۆ سەیرکردنی ڕووناکی لەدرزێکەوە .. دەیان ساڵ ل□ نێو شەوەزەنگە تاریکەکان ماوینەتەوە ..!) .. کەچی ئێمەش مر□ق□هایەکین ژیانمان لێدەرژێ و پڕاوپ□ن لە خەون بەڵام / قەدەر ئێمەی لە ڕووبەرێک هێناوەتە بوون کە بەپێی خەونەکانمان تەنگە شار …! بۆ چنگخستنی مشتێ ژیان دەبێ هەمیشە پێکی پردن هەڵبدەین ، یان دەبێ گۆڕە بەکۆمەڵەکانی بیابانەکان بکەین بە ماڵی هەمیشەییمان ، یان ببین بە ڕۆبۆتیکی هەمیشە هەڵاتوو . ئەگەر لەم دەقە وردبینەوە ، ئەوڕاستییە دەبینین کە پێشتر گتوومانە (شیعر زمانی مر□ق و گەردوونە …!) شاعیریش بوونەوەرێکی گەردوونییە ! بەو مانایەی شیعر بە هۆی بوونە گەردوونییەکەی لە ڕووبەرێکی هێندە فراوان ئیش دەکات ، زمانی شیعریش خاوەن ئەو هێزە سیحراوییەیە کە شاعیر بەهۆیەوە دەتونێ وێنەی هەر شتێک بکێشێت کە بیەوێت ، لە جووڵەی مێروولەیەک و فرمێسکی سەر گۆنای پەپووڵەیەک و فڕینی باڵندەیەک و تا دەگاتە گەورەترین ڕووداوە تراژیدییەکان ،، لە شێوەی جەنگەکان و کارەساتەکانی ئەنفال و هۆڵۆکۆست و کۆڕە و مردنی بە کۆمەڵ و هەتا دوایی .. چونکە شیعر دابڕاو نییە لە ڕابردوو و لە ئیستاش تەنانەت لە ڕیگەی خەونەکانەوە دەتوانێ ئیش لەسەر ئایندەش بکات ،، مامۆستا (عەلائەدین سەجادی) لە سەرەتای (مێژووی ئەدەبی کوردی) دەڵێت (هەر میلەتێک ئەدەبی نەبوو واتا مێژووی نییە ..!) ، شیعریش وەک بەشێکی سەرەکی ئەدەب یەکانگیر دێتەوە لەگەڵ مێژوو ، یان بەپێی بیرکردنەوەی (مارتن هایدگەر) شیعر دەتوانێ تەعبیر لە حەقیقەتی بوون بکات . ئەم قسەو بیرکردنەوانە هەمووی دەسەڵات و هێزی زمانی شیعری و ڕووبەرە فراوانەکەی شیعرمان پێشان دەدات ،، ئەگەر لەم دەقە شیعرییەی سومەیا جەلال بڕوانین .. دەبینین / لە

خەونەكانى خۆى دەست پێدەكات .. لەم نێوەشدا وێنەى دوو دونياى جياواز و دوو هەسارەى جياوازمان پێشان دەدات .. دونيا□ك كە ژيان پڕاوپڕە لە جوانى و مرۆڤەكانيش بەختەوەر و دڵخۆش و ئارام و شادومان ، هاوكات بەيەكەوە دەژين و بەيەكەوە لە جوانىەكان و بەروبوومەكان بەهرەمەندن .. ئەم دونيا□ش دونيا جوانەكەى خەون و خەياڵە وەك مالێكى ئارامى شايستە بە مرۆڤ .. هێما و ئاماژەش بۆ ئەو دونيا جوان و رەنگينە .. هەڵواسينى دارمێوێكە بە هەورەوە مرۆڤەكانيش سەبەتەكانييان پڕدەكەن لە ترێ .. ! ل□ بەرامبەر دونيا□□كى تر كە (بەپێى خەونەكانمان تەنگە شار) ،، لەوێدا هەموو رەنگەكان لە ڕەشەوە دێنەبوون و بۆ مشتێ ژيان دەبێ پێكى مردن هەڵبدرێ و مرۆڤەكانيش هەڵاتووى هەميشەيين و ئەنفال دەكرێن و بەكۆمەڵ دەمرن .. دەتوانين ئەم ململانێى نێوان (ژيان و خەون يان ژيان و مردن) وێنەيەك و هاوكێشەيەك بێت بۆ هەموو گەردوون . بەڵام لەگەڵ تەنگ بوونى شار و ململانێى نێوان ژيان و مردن و پێشاندانى كارەساتە جەرگبڕەكان ، هەروەها هەستە نائومێدى و خەمۆكييەكان . بەڵام ، شاعير وەك مرۆڤێكى لێوانلێو لەخەون خاوەن ئيرادە و توانا□□كى بەهێز ، ورەبەرزە دەست لە خەون و ئومێدەكانى بەرنادات ، وەك چۆن (فرێدريك نێتجە) پێى وا□□ (ه□ز مرۆڤەكان بە ژيان پەيوەست دەكات) ، ئەوشاعيرەشمان دەيەوێت پێمان ب□□يت ، (خەون مرۆڤەكان پەيوەست دەكاتەوە بە ژيان) ب□□□ داوا دەكات ، دەست لەخەونەكانمان بەرنەدەين تا دەگەينە نێو مال□□ راستەقينەكەى خەياڵ و دونيا□□كى باشتر و جوانتر دەخوڵقێنين ، ئەوەتا لە ديماهى شيعرەكەى دەڵێ :

بەڵام ئێمە دارمێوێكمان هەيە
پيايدا هەڵدەگەڕێين بەرەو مال□ى خەياڵيمان و
پاسەوانى جوانى دەكەين
تۆش سەبەتەكەت پڕكە
پڕيكە لە ترێ
شەڕابى نەمرى لێ دروست بكە و
تۆوەكەى بچێنە
تا مالێكى ڕاستەقينەيت هەبێ …!

وا پێويست دەكات ، . بۆ گەيشتن بەو مالە جوان و ئەفسوناوييەى خەياڵ بێ ئومێد نەبين ،، چونكە ئێمە دارميوێكمان هەيە پيايا هەڵدەگەرين .. ك□□نادين بەسەر هەوراز و بڵنداييەكان هەڵدەگەرێين و پاسەوانى جوانى دەكەين .. واتە هەموو بەهاكانى جوانى دەپارێزين چونكە مرۆڤ پيرۆزترين بوونەوەرە و شايستە بە هەموو جوانييەك و شايستە بە هەموو خۆشييەكە ، بەدار مێوەكە

هەڵدەگەرێین ، شاعیر لە شوێنێکی بڵند وەستاوە (وەک زەردەشتی نێو کتێبەکەی نێچە) قسە بۆخەڵک دەکات و دەڵێت (تۆش سەبەتەکەت پڕکە لە ترێ ، شەڕابی نەمری لێ دروست بکە و تۆوەکەی بچێنە تا ماڵێکی ڕاستی□قینەیت هەبێت ..!) چاندنی تۆوەکە هێمایە بۆ (بەردەوامبوون و کۆڵنەدان) بۆ گەیشتن بە دونیایەک کە کە شایستە بێت بە شکۆمەندی مر□ق و لەوێدا (بە پێی خەونەکانمان (تەنگ نەبێت) شار !…

دەمەوێت لە کۆتایی ئەم خوێندنەوەیەم بۆ ئەم دەقە شیعرییە تاکید لەوە بکەمەوە و ئەوە بڵێم ، کە دەقی (بە پێی خەونەکانمان تەنگە شار) .. دەقێکی شیعری نایابە ، پڕە لە هێما و وێنە و کۆد و میتافۆری شیعری ، لە پشت هەر هێما و وێنەیەک هەستێکی قووڵی مرۆیی دەبیندرێ ، دەقێکە پڕە لە چێژ و جووڵەی ئیستاتیکی .. وەک هێشوە ترێیە گ□یوەکان شیلەی شیعرییەتیان لێدەڕژێ .. بە چاوەڕوانم سومەیا جەلال ئەم (دەقە شیعرییە و هەندێک لە دەقە شیعرییەکانیتری وەک (دەمەوێت لە تۆدا بزر بم) و (ئازار بە بۆیەی شاعیرێک ڕەنگی کردووم) بکاتە خاڵی هەنگاو هەڵگرتن بۆ چوونە پێشەوە و یان سەرکەوتن بەسەر پەیژەکانی داهێنان و نوێگەری . بە ئومێدم لە داهاتوویەکی نزیک بەرزاییەکانی داهێنان بکات بە ماڵی هەمیشەیی خۆی ، هاوکات لەناخی دڵەوە ئومێدی ئەوەش دەخوازم کە ئەو شاعیرەمان لەگەڵ نووسەر و شاعیرە پڕجۆش و لاوە خوێن گەرمەکانی شاری کەرکووکی خۆشەویست جووڵەیەکی هیوا بەخش وەک دەیەی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکان بەڕێخەنەوە ، جێی پەنجە و قەڵەمەکانییان بە تۆخی دەرکەوێت و سایە بکەن بەسەر شیعر و ئەدەبیاتی کوردی دا …!

جانیوەری ۲۰۲۳

سەرچاوە :

- شیعری (تەنگە بە پێی خەونەکانمان شار) نووسینی .. سومەیا جەلال

تێبینی :
ئەم دەقە شیعریییەی (سومەیا جەلال) ، لە پێشبڕکێی (کامەران موکری) خەڵاتی یەکەمی وەرگرت ، کە لەلایەن یەکێتی نووسەرانی سلێمانی سازدرابوو ، لەم چا□کییەدا چەند لاوێک دەقە شیعرییەکانیان خوێندو□ .

بیرەوەرییەکانی شاخی گۆیژە.. نەوزاد بەندی

ئەوە ناونیشانی کتێبێکی هاوڕێی دێرینم کاک موحەمەد حەمە تەقی ە ..
ئەم بەرهەمە گەشتێکی بەرەبەیانە بۆ شاخی گۆیژە .. نووسەر لەگەڵ هاوڕێیەکیدا، وەک وەرزش ، ڕوو دەکەنە شاخی گۆیژە ، ئەمەیش بانگەشەیەکە بۆ ئەوەی بە هاوشارییەکانی بڵێ پێویستە ڕووبکەینە وەرزش و شاخەوانیی ، بە تایبەتیی ساڵانێکە بەیانیان س□ شەممە و هەینی خەڵکێکی زۆر پەیڕەویی دەکەن ..
نووسەر هەر لە یەکەم هەنگاویەوە ، کە لە گەڕەکی ئیسکان ، لە ماڵ دەچێتە دەرەوە ، ئەکەوێتە بەر تەوژمی جوانی درەخت و شار و یادگارییەکانییەوە …لە درەختە فستقە بێ ئەرک و پڕ بەرهەمەکەی حەوشەکەیانەوە دەست پێئەکا ، بە جۆرێ خۆشەویستی داری فستق ئەباتە دڵی هەمووانەوە و.. من خۆم وەک خوێنەرێکی کتێبەکە لە هەوڵی دۆزینەوەی شوێنێکدام ، دارێکی فستقی تیا بڕوێنم ..
ئیتر هەنگاو هەنگاو هەتاکو لای ئۆتێل تایتانیک کە خاڵی دەستپێکردنی هەورازو شاخەوانییەکەیە ، جوانی باڵەخانە و خانوو و شەقامەکانی شار ، قوڵبوونەوە و ڕامانێکی ڕۆحی و ویژدانیی لە لا دروست ئەکەن ..
ئیتر بەرە بەرە بە شاخەکەدا سەرئەکەون و ..دەیەها یادگاریی جوان و ناشیرین ، لە مێژووی کۆن و نوێی نەتەوەکەمان و شاری سلێمانی ، هەم ئەبنە بابەتی گفتوگۆی هەردوو هاوڕێ ..هەم ئەبنە هۆکارێک بۆ بەدواداچوون و لێکدانەوەی نووسەر لە ناخی خۆیدا … مولازم موحسین و تاوانەکانی .. کوشتنی گەنج و لاوانی شار بە خەمساردی .. خستنە خوارەوەی ئەلیکۆپتەرێکی ڕژێمی بەعس لە ناوەڕاستی حەفتاکاندا ، هەروەها لە ناوەڕاستی شاخی گۆیژەدا .. خەم و ئازاری نووسەر وەک هەڵهاتوویەک لە دەست بێگارییەکانی بەعس و سەربازی و خۆ قایمکردنی لە سێوسێنان ..دایکی میهرەبانی ، کە پارچەیەک بووە لە هەوڵ و کار و ماڵداری و بەڕێوەبردنی ئەمان بە جوانترین شێوە .. چاڵە بەفرەکانی گەردنی گۆیژە ، کە پێش کارەبا و ئامێری بەفرگرە ، بەفری زستانیان تیا هەڵئەگرت و لە هاویندا بە ئەسپی بار

ئەیانهێنایەوە بۆ سلێمانی و بە ساردکردنی شەربەت و ئاو بەکارئەهێنران .. پیاوچاکانی شار وەک عەلی کەمال و عەلی ناجی و کەریمی عەلەکە .. خوێندن لەو سەردەمە دوورەدا ..خەم و خەونی میللەتەکی ژێر چەپۆک و لە هەمان کاتدا کۆنەدەر .. کارە باشەکانی عەبدولکەریم قاسم لە بنیاتنانی بەنداو و قوتابخانە و نەخۆشخانە و .. کارە دزێوەکانی زەعیم سدیق وقەتە و عامکردنی هاووڵاتیانی کورد ..و چەندەها ڕووداو و یادگاری تاڵ و شیرینی دوور و نزیک و..گرەدانەوەی به دەخی ئەمڕۆی کورد ، کە بە میللەتی هەژار ئەگەر خراپتر نەبووبێ .. باشتر نەبووە ..پشتگوێخستنی ڕۆڵی بەرزی پێشمەرگە و ..گەڕانەوە بە بنەماڵەگەری و تیرۆرگەری و دەربەگایەتی و پاوانخوازی و ..قوتدانی نەوت و غاز و خاک و ئاوی کوردستان تەنانەت بە شاخ و پێدەشتەکانیشیەوە …
بە کورتیی ، بە شێوەیەکی سادە و ساکار ، مێژووی کۆن و نوێی میللەتی کورد بە گشتی و شاری سلێمانی بە تایبەتیی باس دەکا ، کە ئەوە زۆر گرنگە ، بە هەموو چین و توێژەکانی ئەمڕۆی کۆمەڵگا ، کە زۆرینەی لاوەکانمان لە مێژووی دوور و نزیکی میللەت و شارەکەیان بێ ئاگان ..
بە ڕاستی من وەک خەم تام وچێژێکی زۆرم لەسەرجەم ڕووداوە مێژوویییەکانی ئەم کتێبە وەرگرت ..
لەوەیش زیاتر ، جوگرافیایەکی زۆر جوانی تێدایه ..بەرد ، دار ، باران ، هەور ، هەر هەمووی باس دەکرێت ، وەک چۆن ڕەسوڵی هەمزاتەف ، وورد و درشتی داغستانەکەی باس دەکات ، ئەمیش بە زمانی شیعر و پەخشان تێکەڵاوی وورد و درشتی پێکهاتەکانی شار و شاخ دەبەت .. هەموو ئەو گۆرانی و پەند و قسەی نەستەقانە باس دەکات بە نمونە لەسەر بەرد ..بە جۆرە ، جوانکاریی و داهێنانەکی زۆر تێدایە .. تە بەی سەرجەم ووتە جوانەکان کەبکەیتەوە ، ئەمە هەم باخچەیەکە لە ووتە ..هەم مەزەخانەیەکە لە کولتوور و ئەو ووتە بەنرخانە لە لەناوچوون و کالبوونەوە ئەپارێزێت .. لە هەمووی گرنگتریش ئەو ووتە و کولتوورە دەوڵەمەندە پەراوێزخراوە ، ئەهێنێتەوە بەرچاوی لاوان و نەوەی تازەی گەلەکەمان کە تەنیا کەمڕایەتییەکان وەک تۆڕی جاڵجاڵۆکە دایپۆشیون و لە زۆربەی بەها کولتووری و نەتەوایەتییەکان بێ بەشی کردوون ..
زمانی ئەم کتێبە زۆر پەتی و پاراوە و ..ڕستەکانی کورت و بە گڕە و گەڕن ، بە جۆرێک من کە دەستم بە خوێندنەوەی کرد ، هەتا تەواوم نەکرد ، وازم نەهێنا ..یان ئەو هەتا دوا لاپەڕە وازی لێنەهێنام ، ئەوەیش بەڵگەی سەرکەوتوویی نووسەرە لە چۆنێتیی هەڵبژاردنی بابەتەکانی و گونجاندنی لەگەڵ حەز و خەون و تام و چێژی

خوێنڕاندا ..
بە ڕاستی 128 لاپەڕەی ئەخوێنیتەوە ، هەشتا وا بە دوای لاپەڕەی تردا ئەگەڕێی ، چونکە لە هەموو لاپەڕەیەکیدا بەشێک لە ڕابوردووی میلەتەکەت و شارەکەت و خۆت ئەدۆزیتەوە ..
بێ گومان هیچ بەرهەمێکیش بێ کەم و کورتیی نابێ ، هەڵبەت منیش هەندێ باری سەرنجم هەیە :
یەکەم : نووسەر ئەڵێ ئایین ئەفسانەیە ، لەکاتێکدا ئەفسانە ناتوانێ فەرمانڕەوایی بکا ..بەڵام ئاینەکان سەدان و هەزاران ساڵ فەرمانڕەوایی کۆمەڵگاکان کردووە ..هەر بۆیە ناکرێ ئایین به ئەفسانە پێناسه بکرێت .
دووەم : نووسەر کە باسی گۆرانی و ئاهەنگیی خەڵکانی سلێمانی ئەکات ،وائەزانیت خەمێکی تیا نییە .. کە باسی خەم و ئازارەکانی شار ئەکا ، وا ئەزانی گۆرانییەکی تیا نەماوەتەوە.. کە باسی ووشکە ساڵی ئەکا ، وادەرئەخا تەواو ، سەوزایی قاتیی بووە ، کە باسی دار و درەختیش ئەکا ، وا باسی ئەکا وەک ئەوەی بە درێژایی ساڵ ، ڕۆژانە باران ببارێ ..
سێیەم : نوسەر عەشق و خۆشەویستی خۆی بۆ شار دەردەبڕێ و …ئەیەوێ بچیتە هەر شوێنێک هیواداریت بێیتەوە بۆ سلێمانی .. لەو لایشەوە ئەڵێ نەبووین بە بنەماڵەی شێخێک ، تا هەموو دنیا بگەڕێین . یان باس لە خەڵکی سلێمانی ئازا و بە جەرگ ئەکا ، کەچی باس لە کوشتنی گەنجەکان بە دەستی مولازم موحسین و ڕاکێشانیان به پشتی ئوتومبیلەکانیانەوە لە پێش چاوی خەڵک ..یان باس لەوە ئەکا کە ئەمڕۆ هەموو شاخ و دەشت و کوردستان داگیرکراوە لە لایەن چەند بنەماڵەیەکەوە ، ئەی لەو دوو حاڵەتدا کوان خەڵکە ئازاکەی سلێمانی ؟ یان ئازایەتییەکەیان بۆ کاتی تەنگانە دا ناوە ؟
چوارەم : لە باسی وانەی سێ سەگ ، لە ئەلف و بێی نوێدا ، هەندێ ئاماژەی تیایە کە ڕەنگە بەڵام وەک پەڕۆی سوورەکەی زۆرانبازی گا ، کێشە و پەلامار و فەرتەنەی لێ بکەوێتەوە .. چونکە ڕۆژگارێ تێکەتووین قسەیەکی نەستەق یان نوکتەیەکی لە دڵێکی سافەوە ، ئەکرێنە هەوێنی دووبەرەکی و بەرەنگاربوونەوە ..
پێنجەم : لە زۆربەی گوند و شار و شارۆچکەکاندا ، یەکگرتووی ئیسلامیی قوتابخانە و مەزگەوت و بنکەی تەندروستی و هۆڵی نەشتەرگەریی نەخۆشخانەیان ، دروستکردووە یان نۆژەن کردۆتەوە و ..لە گرانیی و قات وقڕییەکەی ساڵانی نەوەدەکاندا موچەیان بۆ مناڵە هەتیوەکان بڕیبۆوە ..پێش ئەوەی حیزبێکی باڵادەست ئەو هاوکارییانەی وڵاتانی کەنداویان لێ ببڕێ و بە دەزگایەکی خۆی تەرخانیان بکا ..

نووسەر دوور و نزیک باسی ئەمەی نەکردووە .
هەروەها لە چەندین جێدا باس لەوە ئەکا کە حیزبە ئیسلامییەکان خەریکە دەست دەدەنە یەخەی یەکتر ، بەڵام باس لەوە ناکا کە لە شەڕی براکوژیی یەکێتی و پارتیدا باشترین پێشمەرگە تیاچوون و زیاتر لە دە هەزار پێشمەرگەیش سەرنگوون و گۆڕ بزرن .

لە کۆتاییدا داواکارم لە هەموو کوردێک ئەم کتێبە بخوێننەوە ..دڵنیام دڵیان خۆش ئەبێ و ..لەگەڵ کتێب و کتێبخانە و کورد و مێژووی میللەتەکەیاندا ، ئاشتیان ئەکاتەوە ..

خۆشتبوێم.. شیعر: نزار قبانى.. وەرگێڕانى : پشکۆ ناکام

خۆشتبوێم و مەپرسە چۆن
کاتە بەر خۆشەویستی ئەکەوین
جێیەک نیە بۆ “چی” و “چۆن”
و
ببە بە سایەقە و زریان
ببە بە لەسەرخۆیی و ببە بە توند و تیژیی
ببە بە دوا وولات
ببە بە گۆڕی دوورە وولاتی
خۆشتبوێم بە سکاڵا
کەی پەنگ سکاڵای کردوە لە بەردەمی شمشێرا !!
بە هەزاران شێوە خۆشتبوێم
و
وەک هاوین دووبارە مەبەرەوە
من ڕقم لە هاوینە
بە “گرێ ” و ئاڵۆزیی
خۆشتبوێم …
و
لە ناو لەپی دەستما خەت وون کە
بە هەفتەیەک خۆشتبوێم

بۆ چەن ڕۆژێ …بۆ چەن سەعاتێ
هیچ بایەخ نایەم بە ئەبەدیی
من”تشرین”م
مانگی باران و سەرما و ..ڕەشەبا
من “تشرین”م
وەک هەورە تریشقەیەک لە لەشم بە
بە هەموو دڕندەیی “تەتەر” خۆشتبوێم
بە هەموو گەرمایی جەنگەڵ
بە هەموو زەبر و زەنگی باران خۆشتبوێم
و
هیچ بەهانەیەک مەهێنەوە
وەک ” بوومە لەرزە” خۆشتبوێم
…وەک مردنێکی چاوەڕوان نەکراو
و
با مەمکە سواغکراوەکانی بە گڕ و بڵیسەکانت
وەک گورگێکی سامناک و برسی پەلامارم بەن
من پیاوێکی بێ “قەدەر”م
تۆ ببە بە قەدەرم
تا وەک نەخشی سەر بەرد
لە سەر مەمکەکانت بمه□□ر□وە
……با هەر لەوێ بم
“”””””””””””””””””””””””
22/1/2023

ئێوارانە ١١.. سەردار جاف

ئەم ئێوارە خەم دەبێتە ژنێکی جوان و لە گەردنم دەئاڵێ
مەراقەکانم دەبنە بەژن زرافێکی ژان و
دەبنە کل و ماسکەرا بە سەر چاو کاڵێ
ژن حەرفەکانی شیعرە و لە بنمیچی کتێبێکدا دەخولێتەوە
لە باوەشی شەوبا
خەون بە پەڕەسێلکە دەبینێ و لە بەرائەت دەگەڕێتەوە
ژنێ هاودەمی دێڕە شلوێکانی شیعرمە و

پێکەنینەکانی بە فرمێسکە ئاوییەکانم سپارد
دەفڕێ و باڵەکانی دەبنە پەلکەزێڕینەو
ئێدی عەوداڵی رەنگاڵەیی دەبێ و رۆژەکانی ئاوابوونی دەژمارد
چاوەکان بوونە میلی کاتژمێرە تێژڕەوەکە بۆ گەردنم دەناڵێ
نەچاو تێر دەبن نە رۆح لە حزووری ئاوێتەبوونا
شەو دەبێتە پەڕۆ و پاتاڵێ
لە گێژاوی کۆڕەوێکا
لێ تەریک و دوور مەودا و دابڕاو
تینوێتیش حەوسەڵەیەکی کەڵەک□ بووی خەم
لە سارایەکا شەیدای ئاو
ساوایەکی مەل□ تکەیی جاویدانی،
نیگاکانم لە گومەزی خێوێکا دەپوکێتەوە
ئەمە شەرابێکی هەنگوینییە و لە مەرقەدی ئەبەدییەتی بێدا بڕان
هەروا زوو ناگەڕێتەوە
دڵ لە نێو جامی شەرابی رۆحی ئەو چاوەکانم دەنەخشێنێ
سێبەری پێکی مەی منە ئەو شەهلاي رازم دەکێشێ
با ئۆغر نەکا ئەو دڵەی، لە جۆلانەی ئومێد دەنوێ
دڵ نەبووی دڵ لە دڵما، مەحاڵە دابێ رۆژێ نوێ
ئێوارە روو زەرد و خەجاڵەت کاتێ یارم دەرکەوێ
شەو لە حەژمەت ئەم ژووانە لە تاریکی خۆی ناکەوێ
خەسڵەت و فۆرم و هەناسە وان لە ریزی یەکتری
ئەو دڵە چۆن غیلمان نابێ کە تۆ لە خۆما زەقتری

ئەڵمانیا
۱/۲۱/ ۲۰۲۳

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا (45).. شەماڵ بارەوانی

بەشی چل و پێنج

ئەو سەرک ئەستوورە بۆ نوێژان ناکات..!

وەکو لە بەشی یەکەمی بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا ئاماژەم بە کرد، بێگومان مرۆڤ تا زیاتر بخوێنێتەوە، تازیاتر ئاشنای فیکر و فەلسەفە و کولتوور و دیدی جیاواز بێت، تازیاتر بیربکاتەوە و بەراوردی نێوانی ئایینەکان بکات، زیاتر ئاسۆی بیرکردنەوەی فراوان و تونێلی تێڕوانینی واڵاتر دەبێت و لە زۆر شت تێدەگات.

هەڵەکانی ژیانی پێشووی خۆی بۆ دەردەکەوێت و دەست بەرداری دۆگمی مەزهەب و ئەقیدەی ڕەها گەرایی و دەیان تێگەیشتنی پێشووتری خۆی دەبێت.

ئینجا لە سەنگەی مرۆڤ دۆستی و فەلسەفەی ڕێژەییەوە لە شتەکان دەڕوانێت. تێدەگات کە پێشووتر ئەو لە چاڵێکی چەندە تەسک و داخراودا ژیاوە. دنیا زۆر لەو چاڵەی هزر و تونێڵەی بیر و باوەڕ و ئەشکەوتەکەی ڕوانینی ئەو فراوانتر و مەزنترە. ئیتر دەست دەکات بە پێداچوونەوە و ئەبدەیتکردنەوەی ئەو دیدە نیگایەی پێشووتر کە بەبەغە ئاسا، لەسەری تەڵقین درابوو.

من هەندێک وێستگەی ژیان و قۆناغی فیکری خۆمم بیردەکەوێتەوە، هەر بەڕاستی شەرم دامدەگرێت و هەست بە خەجاڵەتییەکی بێ ئەندازە و تەریق بوونەوەیەکی زۆر دەکەم. لە خۆم دەپرسم هەر بەڕاستی من وابووم ؟!

دواتر خۆم وەڵامی خۆم دەدەمەوە و دەڵێم دەی خۆمن ئەو کات لە قۆناغی هەرزەیی تەمەن و غەیبووبەی فیکری دابووم.

بیرم دێت. لە ڕابردوو و قۆناغی ژیانی خوێندنی ئایینی و فەقێیاتیمدا، چەندە کەسێکی وشک باوەڕ و مەزهەبی و ئایدیۆلۆژیست بووم. چەندە کەسێکی فەندەمەنتالیست و چەق بەستوو و ناحاڵی بووم، سەبارەت بە یەکسانی جێندەری و ئازادییەکانی تاک و فرەیی و یەکترقبوڵ کردن و دەیان کۆنسێپتی تر، ڕوانینێکی چەندە نەگەتیڤی و خراپم هەبوو.

چەندە هەڵەو نزم و سوک لە چەمکی مرۆڤ بوونم دەڕوانی. چەندە سوک سەرنجی ڕەگەزی ژنم دەدا. چەندە نائاژەڵ دۆست و نامرۆڤ دۆست و، کەسێکی دەمارگیر و ڕاسیزم بووم.

چەندە کوێرانە شوێن کۆمەڵێک دۆگم و تێگەیشتن کەوتبووم. چەندە ڕقم لە ئێزدی، کاکەیی، جو، زەردەشتی مەسیحی، بێ دین و هەموو ئایینەکانی تر و ئاڕاستەکانی تری درەوەی بازنەی بیر و باوەڕ و

قەناعەتەکەی خۆم دەبووەوە.

ئای خودایە چەندە هەڵە حاڵی کرابووین و تێگەیەندرابووین !

چەندە خەرەفێندرابووین و بە گەمژە کرابووین !

لەو سۆنگەیەوە دەمەوێ نموونەیەکیتری ئەو قۆناغەی ژیانم بۆ خوێنەرانی ئازیز باس بکەم. بە حوکمی ئەوەی فەقێ بووین و زۆرجار مەلاکان لەجێگای خۆیان دەیانناردینە ژن (مارەکردنە).

ڕۆژێک چومە ژن مارەکردنە لای بەحرکە و ئەو ناوە، زاوا هات، ئەمەش بەشێک لەو مەلا بەڕێزانەی لایان دەمانخوێند، وایان تێگەیاندبووین، کە هەر کەسێک نوێژی نەکرد، بە هیچ شێوەیەک وەک موستەلەحە عەشایەرەکە دەڵێت(ژنی لێ مارە نەبڕین)، چونکە دروست نییە و ئەمە شافیعی مەزهەبین و بە پێی مەزهەبی شافیعیش نوێژنەکەر کەسێکە ڕاستە کافرنییە، بەڵام فاسیقە و فاسیقیش نابێت ژنی لێ مارە بکرێت.

مەلایەکیش لە یەکێک لە مزگەوتەکان، زۆر جار کە پێشووتر دەڕۆشتمە وتارەکەی ڕۆژانی هەینی، زۆر بە خراپی و نەرێنی هێرشی دەکردە سەر نوێژنەکەر و دەیگوت: ئەگەر بە کۆڵانەیەکی تەسک دا ڕۆشتیت و لە ئاراستەی بەرامبەریشت سەگێک و نوێژنەکەرێک لەو کۆڵانەدا بوون، خۆت بدە لای سەگەکە، نەک نوێژ نەکەرەکە.

بۆیە من، تا بڵێیت ڕوانینێکی نێگەتیڤ و نزمم لە هەمبەر مرۆڤی نوێژنەکەر هەبوو.

با بێینەوە سەر بەسەرهاتەکە و سەرتان نەیەشێنم، ئە منیش بە زاوام گوت نوێژ دەکەیت کوڕە؟ مامەحاجییەکی بە تەمەن لەوێ بوو، نازانم چی کوڕەکە بوو، یەکسەر لە جیاتی ئەو وەڵامی دایەوە و گوتی: وەڵا کاک مەلا ئەوەی ڕاستی بیت ئەستوورە نوێژان ناکات.

من ئەوکات ئایینم زۆر بە توندی و حەماسییەوە گرتبوو. بەینی خۆشمان بێت، ئیتر کە ئەمەم لەو مامە حاجییە بیست و زانیم کوڕەکە نوێژ ناکات، تووڕەیی هەموو بوونی داگرتم و پێم گوت: کاکە ئەتو شەرم لە خۆت ناکەیت نوێژان ناکەیت؟ کو دەبیت ئومەتی موحەمەدی نوێژی نەکات؟ ئێستا بەمن ناڵێیت جیاوازی توو و جولەکەیەک چییە؟ هەرگیز ئەو ژنەت لێ مارەناکەم ئەگەر بشفەی، چونکە بە پێی مەزهەب و ئایین تۆ فاسیقیت !

سەرتان نەیەشێنم هەستام بڕۆم، پیاوێکی تر کە لەوێ بوو، گوتی کوڕە

دانیشە مامەستا ئەمەکردمان و ئەتو مەکە حەیامان دەچێت لەناو خەڵکی بەو خوایەی. ئە گۆتم کاکە دەبینن ئەوە نوێژی ناکات من کو ژنی لێ مارەبکەم؟! من و ئیمامی شافعی زۆر خاتریشمان گرتییە، گەرنا لای هەندێک مەلاو مەزهەبی تری ئیسلامی، نوێژنەکەر کافریشە.

دواتر گوتیان کاکە بەخودای وەعد دەدات دەست بە نوێژان بکات.

گۆتم نا باوەڕم بە وەعدی نوێژ نەکەران نییە، دەبێت ئیلا سوێندی بخوات.

زاوای فەقیر لەشەرم و خەجاڵەتیان حەوت ڕەنگی گۆڕی و تنۆک تنۆک ئارەقەی شەرم لەسەر نەوچەوانی دەکەوتەخوارەوە و ناچار سوێندی خوارد و گوتی بەو خوایەی ئیتر دەست دەکەم بە نوێژان.

ئینجا عەیب نەبیت، لەم مارەبەی.

ئێستاش کە ئەوەم بیردەکەوێتەوە، لە لایەک دەدەمە قاقاو تەر تەر بە ئەقڵیەت و بیرکردنەوەی ئەوسام پێدەکەنم و لەلایەکەی تریش تەریق دەبمەوە و لەخۆم دەپرسم باشە من بەوام کرد. هەر بەڕاستی من هەندە مەزهەبی و بیر تەسک و ئاسۆ داخراو بووم؟

هەواوی لە خەندەوە بۆ قاقای پێکەنین.. عەلی مەحمود محەمەد

کۆمپانیای هەواوی لە ڕێکەوتی 15ی سێپتەمبەری ساڵی 1987 بەسەرمایەی تەنها 21000 یوانی چینی واتا تەنها 3000 دۆلار دامەزرا, بارەگای سەرەکی لە شاری شینجینی چینە, 197000 کارمەندی هەیە, 107000 یان لە کەرتی توێژینەوەو گەشە پێدانی کۆمپانیاکە کاردەکەن واتا ڕێژەی 54,8% کۆی هێزی کاری خەریکی داهێنانن, ئەمەش دەریدەخات پرۆسەی داهێنان زۆر گرنگە لای هەواوی و کاری سەرەکییەتی:

https://www.asharqbusiness.com/article/36685/%D9%87%D9%88%D8%A7%D9%88%D9%8A-%D8%AA%D8%B6%D8%AE-22-

%D9%85%D9%84%D9%8A%D8%A7%D8%B1-%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%A7%D8%B1-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%AD%D8%AB-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B7%D9%88%D9%8A%D8%B1-%D9%84%D9%84%D8%AA%D8%BA%D9%84%D8%A8-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%82%D9%88%D8%A8%D8%A7%D8%AA-/%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D9%8A%D8%A9

هەواوی لە یۆلی 2010 ەوە چووە لیستی کۆمپانیاکانی فۆرتشن گلۆبال□ی 500, بووە بە یەکێك لە 500 کۆمپانیا زەبلاحەکەی جیهان, ئێستا شەشەم گەورە کۆمپانیای کەرتی تەکنەلۆجیای جیهان و گەورەترینی چینە, یەکێکە لەو 145 کۆمپانیایەی چین کە ئەمساڵ کە لە لیستەکەدان, چین وەك وڵات بووە یەکەم.

هەواوی پشکی لە بۆرسەکاندا نییە بۆ فرۆشتن, پشکەکانی هەمووی بۆ کارمەندانی بە ڕەگەز چینی کۆمپانیاکەیە, بە مەرجێك کە رۆیشتن و کۆمپانیاکەیان جێهێشت پشکەکە لەگەڵ خۆیان نا بەن و دەیفرۆشنەوە بە کۆمپانیاکە.

هەواوی تەنها کۆمپانیایەك نییە بۆ چینیەکان, بەڵکە جێگای شانازی پیشەسازی و داهێنانی چینیشە, بەرەی پێشەوەی جەنگی تەکنەلۆجیای چینە لە بەرامبەر ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی, ئیرادەو داهێنان و هێمای ولاتە.

شەڕ فرۆشیەکانی ئەمەریکا

ساڵی 2017 کۆمپانیای زەبلاحی پەیوەندییەکانی چینی ZTE , بە بەهانەی هەناردن□ کردنی تەکنەلۆجیای ئەمەریکی بۆ ئێران و کۆریای باکوور, کەوتە بەر سزای ئەمریکا زوو بەزی تەسلیم بوونی خۆی راگەیاند, بوو بە کارەسات بۆ کۆمپانیاکە پشکەکانی داتەپین و چەندین ساڵ چووە بواری پوکانەوەوە.

دوای کۆمپانیای زەد تی ئی, هەواوی کەوتە بەر نەفرەتی ئەمەریکا, سەرەتا لە گرتنی منج وانزۆ کچی سەرۆکی کۆمپانیا و دامەزرێنەری لە کەنەدا لە یەکی دیسەمبەری 2018 دەستی پێکرد, گوایە پێشێلی سزاکانی ئەمەریکای کردووە لە دژی ئێران.

هەنگاوی دووەم ئابلوقەی هەمەلایەنە کرایە سەر هەواوی و لە دوور خستنەوەی لە بازاڕی ناوخۆی ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی لە گرێبەستەکانی 5 جی ئەنتەرنێتی خێرا کە هەواوی پێشەنگی جیهان بوو لێی, وە قەدەغەکردنی کڕینی هەر چیپێك لە هەر کۆمپانیایەك کە بە بەرنامەو ئامێری ئەمەریکای تێدا بەکار هێنرا بێت, گوگڵ و مایکرۆسۆفتیش کۆتایان بە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ هەواوی هێناو

رێگەیان نەدا بەرنامەکانیان بەکار بهێنێت، بەمەش هەواوی لە یەکەم کۆمپانیای جیهانەوە فڕێ درایەوە خوارەوە بۆ هەشتەم کۆمپانیا لە بەرهەم هێنانی تەلەفۆنی زیرەك، لە بواری بەرهەم هێنانی تەلەفۆنی زیرەك بووە جەستەیەکی بێ روح.
هروەها هایسیلیکون کە کۆمپانیای دیزاینی چیپە بەلام بێ کارگا، بارەگای لە شینزینە، خاوەندارێتی تەواو بە هەواوی دەگەڕێتەوە، گەورەترین کۆمپانیای دیزاینی چیپە لە چین، بەهۆی ئابلوقەی ئەمەریکاوە بە تەواوی راوەستاو لە جولە کەوت، چونکە هیچ کۆمپانیایەك ئامادە نەبوو چیپە دیزاینکراوەکانی بۆ بەرهەم بهێنێت.

هەواوی چی کرد؟

هەواوی لە جیاتی شکست و بێهیوایی لەبەرامبەر ئەم جەنگە هەمەلایەنە، ورەی دا بە خۆی، بە دوای داهێنان و بازاڕو کاردا گەڕا، ئەو سوپایەی هەیبو لە بواری داهێنان کەسی نەناردە ماڵەوە، لە بەرامبەردا وتی زیاتر بیر بکەنەوە، تەلەفۆنی هەواوی داتەپی لە ریزبەندی جیهانی 7 پلە هاتە خوارەوە، هۆنەری فرۆشت، لە بازاڕەکان دەرکرا.
لە بری بەرهەمهێنانی تەلەفۆن جۆری کارەکانی زیاد کرد، چووە بوارەکانی کەرتی ئۆتۆمبێلی زیرەك، پیشەسازی، کشت و کاڵ و کێڵگەی بەراز بەخێوکردن و کەرتی کانەکان…، هەواوی بووە هەمە کارە، لە هەموویدا گۆڕانکاری دروست کردو سەرکەوتوو بوو، ئۆتۆمبێل و کێڵگەو کانەکانی زیرەك کرد.
لەو قەیرانە توندەی تیایدا بوو لە بواری ئابووری داهاتەکەی بۆ نزیك 25% کەمیکردبوو، کەچی زۆرترین رێژەی داهاتی بۆ بەشی گەشەو توێژینەوە تەرخانکرد، لە ساڵی 2021 دا 21 ملیارو 280 ملیون دۆلاری لەو بەشە خەرج کرد کە دەیکردە رێژەی 22,4%ی کۆی داهاتەکەی
https://www.huaweicentral.com/huawei-will-maintain-strong-rd-division/?fbclid=IwAR2kcCfxPyn31VtwvJLi6t15vDnb2l-Xbk1KFwj64PyUFLA7z7D-kqOiNM0
هەواوی لە دوای کۆمپانیای مێتای فەیسبووك زۆرترین رێژەی داهاتی لە بواری توێژینەوەو داهێنان خەرج کردووە لە جیهاندا.
بەم ئیرادەیەوە هەواوی یەکەمی جیهان بوو لە ساڵی 2021 دا لە داهێناندا، زیاتر لە 110 هەزار داهێنانی لە 45000 خێزانی داهێنان هەبوو، هەروەها لە ناو کۆمپانیا چینییەکانیش یەکەم بوو
https://www.skynewsarabia.com/technology/1529683-%D9%87%D9%88%

D8%A7%D9%88%D9%8A-%D8%AA%D9%83%D8%B4%D9%81-%D8%A7%D9%95%D9%86%D8%AC%D8%A7%D8%B2%D8%A7%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D8%AA%D8%B9%D8%B2%D9%8A%D8%B2-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%A8%D8%AA%D9%83%D8%A7%D8%B1-%D9%88%D8%AF%D8%B9%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%AD%D8%AB-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B7%D9%88%D9%8A%D8%B1

یەکەم کاردانەوە هارمۆنی ئۆ ئێس

دوای ئابلوقە هەمە لایەنە گشتگیرەکەی ئەمەریکا, هەواوی بە ناچاری لە ئەگستی ساڵی 2019 سستەمی HarmonyOS بە 77 زمان راگەیاند بۆ کارکردنی ئامێرەکانی لە مۆبایل و کاتژمێرەوە بۆ تەلەفزیۆن و ئۆتۆمبێل, کە ئێستا زیاتر لە 500 ملیۆن ئامێر بەکاری دەهێنن.

لەوکاتەوە ئەم سستەمە بەردەوام لە نوێکردنەوەدایە, دوا نوێکردنەوە HarmonyOS 3 لە 27-7-2022 بە فەرمی راگەیەنرا.

سستەمەکە بە گشتی ساناو سەرکەوتوو وە خێراو دەوڵەمەندە, تەنانەت بەکارهێنەر دەتوانێت دەستی بگاتە گوگڵیش کە قەدەغکراوە.

تا یەنی 2022 زیاتر لە نیوملیۆن گەشەپێدەر بەشداریان کرد لە گەشەپێدان و پێشخستن و کۆمکردنەوەی کەموکوڕییەکانی سستەمەکە.

بە گشتی هارمۆنی ئۆ ئێس دیاری داهاتووی هەواوییە بە چینییەکان و هاوپەیمانەکانی ئامادەیە بۆ کاتی دابڕانی یەکجاری بەرەی چین و ئەمەریکا لە یەکتر و بەشکردنی ئەنتەرنێت و زنجیرەکانی بەرهەمهێنان.

جەنگەکە سەرەتایەو ئەمەریکا چۆن لە هەشتاکان بەرامبەر یابان گرتییە بەر بۆ رێگاگرتن لەی لە گەشەکردن لە بەرهەم هێنانی چیپ, ئێستا بەرامبەر بە چین ئەنجامی دەدات, لە کاتادا ئەمەریکا هەموو کارتەکانی بەردەستی بەکاردەهێنی بۆ ئەوەی چین پێشی نەکەوێت جگە لە کارتی سەربازی ئەوەیان بقەیە, وەلە چینییەکان پشوو درێژو هەمن و زیرەکن.

کۆتایی قۆناغی پوکانەوە

بە پێی دەزگای راگەیاندنی بلمبەرگ فرۆشتنی هەواوی لە چارەکی چوارەمی 2022 بە ڕێژەی %7,2 زیادیکردووە, گەیشتە 27,4 ملیار دۆلار , بەهۆی کەرتی ئۆتۆمبیلی زیرەك و ....

کۆمپانیای هەواوی پێشبینی دەکات ساڵی 2022 داهاتی لەچاو ساڵی 2021 بە ڕێژەی %0,4 زیاد بکات بگاتە 91,53 ملیار دۆلار, واتا دابڕان لە قۆناغی پوکانەوە دەستی پێکردووە.

هەرچەندە تا ئێستا داهاتی هەواوی کەمترە لە ساڵی 2022 گەیشتە 122

ملیار دۆلار, بەلام نیشانەی کۆتایی قۆناغی پوکانەوەیە بۆ کۆمپانیاکە, سەرباری ئەوەی دەستی دەگاتە بەرهەمی ئەو کارانەی لە3 ساڵی رابردوو کاری لەسەریان کردووە لە پڕۆژەو داهێنان.

لە خەندەوە بۆ قاقای پێکەنین

بە پێی رۆژنامەی تەلیگرافی بەریتانی بێت هەواوی داهێنانێکی دانسقەی لە بواری ئامێری بەرهەم هێنانی چیپ دا کردووە, گوایە هەواوی داهێنانی پێشکەش کردووەو داوای پاتیچنتی لە چین بۆی کردووە, بەپێی تەلەگراف دەڵێت ئەگەری ئەوە هەیە ئەم کۆمپانیایە چیپی بچوکترو بەهێزتر بەرهەم بهێنێت لە داهاتوودا, لە مانگی نۆڤەمبەری ساڵی 2022 ئەم داهێنانەی ئەنجامداوە, لە دیسەمبەی ساڵی رابردوو ئاشکرای کردووە.
گەیشتنی هەواوی بۆ تەکنەلۆجیای "EUV" کە تەنها کۆمپانیای "ASML"ی هۆڵەندی بەرهەمی دەهێنێت" ASML کۆمپانیایەکی هۆڵەندی فرەنەتەوەییە لە ساڵی 1984 دامەزراوە, بەهای بازاڕی 215 ملیار دۆلارە. نە مانگاکان و نە کێڵگەی گوڵەکان گەوهەری تاجی هۆڵەندا نین, بەڵکە کۆمپانیای "ASML" گەوهەرەکەیە, وەك وەزیری بازرگانی دەرەوەی هۆڵەندا لیسجی شرینماخر رایگەیاند.".
لە ئێستاوە ئەو داهێنانە گەورەیەی هەواوی وڵاتانی رۆژئاوای راچەڵەکاندووە, چونکە چیپ پاژنەی ئەخیلی چینییەکان بوو"چین گەورەترین بازاڕی چیپی جیهانە, 53,7%ی بەرهەمی چیپی جیهان لە بازاڕی چین ساغ دەبێتەوە. ساڵی 2020 لە کۆی بایی 446,1% ملیار دۆلار چیپی بەرهەم هاتوو لە جیهاندا, بایی 239,4 ملیار دۆلار کە چین کڕیویەتی , لەو قەبارەیە چین بایی 199,7 ملیار دۆلار چیپی لە دەرەوە کڕیوە, هەرچەندە ئەو بڕە بە ساڵەکانی دواتر وەك رێژە کەمبۆتەوە نەك وەك نرخ".
جەنگە جیهانییەکە لە 7ی ئۆکتۆبەری ساڵی رابردوو بایدن لە بەرەی چیپەوە رایگەیاند, هاوپەیمانی ئەتڵەسی چیپ, بە هاوپەیمانی چوار قۆڵی ناسێنراوە" ئەمەریکا, تایوان, کۆریای باشوور, ژاپۆن" هەوڵی دامەزراندنی درا.
ئەمەریکا فرۆشتنی ئامێری تەکنەلۆجیای "EUV" بە چینییەکان لە سەردەمی ترامپەوە وەك مۆدێلە نوێکان, وە ئێستا لە سەردەمی بایدن بە گشتی قەدەغە کردبوو, کۆمپانیای "ASML" یش تاکە کۆمپانیایە لە جیهاندا ئەو ئامێرە بەرهەم دەهێنێت, قەبارەی هەر ئامێرێکی بە ئەندازەی پاسێکەو هەر کارگایەکی بەرهەم هێنانی چیپ پێویستی بە 9 بۆ 18 ئامێرە, نرخەکانی هەر یەکەی لە 300 ملیۆن دۆلارەوە بۆ بان

دەست پێدەکات.
هەواڵی داهێنانەکەی هەواوی دڵە راوکێ لە لای بەرپرسەکانی ڕۆژئاوا دروست دەکات”

https://www.alroeya.com/233-0/2309957-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%D8%A1%D8%A9-%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D8%B1%D8%A7%D8%B9-%D8%AC%D8%AF%D9%8A%D8%AF%D8%A9-%D8%AA%D8%AC%D8%B9%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%8A%D9%86-%D8%AA%D8%AA%D8%AC%D8%A7%D9%88%D8%B2-%D8%B9%D9%82%D9%88%D8%A8%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%B1%D8%A8-%D9%81%D9%8A-%D8%AD%D8%B1%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D9%82%D8%A7%D8%A6%D9%82
لە کۆتاییدا هەواڵی گەیشتنی قازە ڕەشەکە گەیشت و لە ئەگەر لە تاقیکردنەوەکە دەربچێت ئەوا هەواوی پێدەکەنێت, لەگەڵ خۆیدا هەموو چینییەکان و بەرەکەی دەنەتە پێکەنین.
https://www.computable.nl/artikel/nieuws/infrastructuur/7454686/250449/huawei-kraakt-unieke-chiptechnologie-asml.html
دوکەڵەی ئەم داهێنانەی هەواوی لە داهێنانەکانی لە 5 جی زیاترە, هەشتا ئاگرەکەیان نەبینییوە کاری لەسەر نرخی پشکی کۆمپانیاکانی ئامێری بەرهەم هێنانی چیپ دانا و لە بازاڕەکانی پشك سوریانی هەڵگەڕاند بەتایبەت “ASML”.
کۆمپانیای “ASML” ی هۆڵەندی ڕەتی دەکاتەوە لە ڕێگای سیخوڕییەوە هەواوی گەیشتبێتە ئەو داهێنانە.
بە پێی ڕۆژنامەی گاردیان, داهێنانەکەی هەواوی چین لە ئابلوقەی ڕۆژئاوا رزگار دەکات, ڕێگا بە گەشە دان بە توانا سەربازییەکان چین دەکاتەوە. چاودێران پێیان وایە, چاوەڕوانی هەواڵی وا لە چینەوە دەکرا, ڕۆژێك ببیسترێت.
هەرچەندە شارەزایانی بوارەکە پێیان وایە ئامێری EUV زۆر ئاڵۆزترە لە وەرگرتنی بڕوانامەی داهێنان, ئاڵۆزترین ئامێرە لە جیهان, کۆمپانیای ASML چەندین هاوبەشی لە ئەڵمانیاو ئەمەریکا هەیە بە بەرهەم هێنانی
https://www.computable.nl/artikel/nieuws/infrastructuur/7454686/250449/huawei-kraakt-unieke-chiptechnologie-asml.html
ڕاپۆرتەکان ئەوە دەردەخەن لە 3 ساڵی ڕابردوودا هەواوی بە دوای پشکنین و گەشەپێدانەوە بووە, بە دوای ئەڵتەرناتیفی چارەسەری ئەمەریکاوە بووە, تا گەیشتە داهێنان لە بواری EUV, بەمەش دەربازی دەبێت لە ئابلوقەو شەڕی ئەمەریکاو ڕۆئاوا, نەك چین جیهانیش لەو

پاشکۆیەتییە رزگار دەکات, هەرچەندە ئامێرەکە لە زیاتر 10000 پارچە پێك هاتووە, دروستکردنی سانا نییە و کات و ئیمکاناتی دەوێت.

ئەگەر هەواوی سەرکەوتوو بێت ئەوا دەتوانێت چیپی کەمتر لە 10 نانۆمیتەر دروست بکات” بەرهەمی ساڵی 2016ەیە”, وە هەواوی لە بواری دیزاین و ئامێرو مەواد و ئامادەکردن سەرمایەگوزاری زۆری کردووە, بە پێی راپۆرتی بانکی بیرنبرگ لە زیاتر لە 40 کۆمپانیا سەرمایەگوزاری کردووە, ئامادەیە لە ماوەی نزیکی داهاتوو چیپی 12 و 14 نانۆمێتری بەرهەم بهێنی
https://www.huaweicentral.com/12nm-and-14nm-huawei-chipsets-to-launch-this-year/?fbclid=IwAR1xTISXw9Loglg5UB1c1C36fpq39HDDUwDpU12i_N1oCh2fgFqchZAoMJU

هەروەها هەواڵ هەیە هەواوی لە گەڵ کۆمپانیای زەبلاحی سمیك کارگایەك پێکەوە دانێن
https://www.marefa.org/%D8%B5%D9%86%D8%A7%D8%B9%D8%A9_%D8%A3%D8%B4%D8%A8%D8%A7%D9%87_%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%88%D8%B5%D9%84%D8%A7%D8%AA_%D9%81%D9%8A_%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%8A%D9%86

بەمەش دەردەکەوێت هەواوی سێ ساڵە لە سێ لاوە هەنگاوی ناوە بۆ بەرەو رووبونەوەی ئابلوقەکان سەری:

1- کاری کردووە لەسەر داهێنانی ئامێری بەرهەم هێنانی چیپ و دیزاینی نوێ .

2- و□ بەرهێنانی کردووە لە کۆمپانیاکانی بوارەکە لە هەموو بەش و پرۆسەکانی بەرهەم هێنانی چیپدا.

3- کاریکردووە بۆ دامەزراندنی کۆمپانیای نوێی بەرهەم هێنانی چیپ.

عمر چاوشین پاش مردنی تۆڵەی لێدەکرێتەوە.. ڕێبوار عارف

کە منداڵ بووین چاوی شینی عومەرێک لە تەمسیل و دراماکاندا ڕای□د□کێشاینە بەردەم شا□شی تەلەفزیۆنەکان و لە زۆر بەی بەرنامەکانی تر زیاتر دلمان پێۆخۆش بوو. ل□ بەر بەشداری نەکردنی (

مێینە) لەو سەردەمەدا لە شانۆ و دراماکاندا ئەو زۆر جار ڕۆڵی ژنی دەبینی. بەڵام لەبەر توانا و ئاستی باشی نواندنەکەی ئەوەمان لەبیر دەچووە کە ئەم ئەکتەرە کاک عمر چاوشینە. بەوشێوەیە ئەم هونەرمەندە نزیک بە ٢٠ ساڵ لە شانۆ و دراماکاندا بەشایەکی گەورەی لەم بوارەدا پڕکردۆوە.

ئێستە دوای تێپەربوونی دەیان سال بەسەر کاری هونەری ئەم ئەکتەرەدا لەرەو لەوە گوێبیستی ئەوە بووین کە ئەم ساڵانەی رابردو دواین قۆناغەکانی ژیانی لە خەڵوەتگەی پیران بەسەر دەبات، بە جۆرێک کە چرکەساتەکانی ژیانی ئەم مرۆڤە بەدەم بیرکردنەوەو نینۆک خواردن و خەیاڵ پەروازکردنەوە گرمۆلە دەبوو هەردوو ئەژنۆی خۆی بە پڕکردنەوەی زەمەنەکانی تەنیای بە توندی لە باوەش دەگرتوو بە جگەرە داگیرساوەکەی نێوان پەنجەکانی هەناوی خۆی رەشتر دەکردەوە، بۆیە ئەو تا دواین چرکەساتەکانی ژیانی جگەرەی کردە نزیکترین هاوڕێ و هاودەمی ئەو ڕۆژانەی کە لە نامۆبووندا نغرۆ ببوو.

دواجار لەپڕ دەبینە بینەری دواین پەردەی نمایشەکانی ئەم هونەرمەندە، بەو جیاوازیەوە کە ئیتر عمر جەستەی بەدوای خۆیدا پەلکێشمان ناکات، بەڵام دوای مەرگیشی (سەمایەکی) ئاگر لە دیوەخانی فەرهەنگێکی کۆنەپەرستانە بەردەداوت و لەبانی رێزلێنان، بەناوی خەلکەوە سەرزەنیشتی دەکەن بە دواین دەرکەوتنەکانی.
ئەمە لەکاتێکدایە کە ئەو ئیتر هیچ توانای داکۆکی کردنی لە خۆی نیە، بۆیە هیچ ئازادیەنیش نیە کە لە دنیای مەجازی دادگای بە دابنێن و بەهۆی بینینی دەورەکەوە بە هەمیشە مەحکومی کەین و دیوەزمیەک لەم ئینسانە سازبکەن و لە تەلەلیدا تا ئەبەد وەک نەفرەت لێکراوێک لە ئاگری جەهەنەمدا بیسووتێنن، “پەلە مەکەن دواتر بەم فەزاحەتە ئاشنادەبن”!
......

مەرگی ئینسان لە نێوان بیرورای زال و فلتەری سۆسیال میدیادا!

زۆرێک لەئێمە لەم ڕۆژانەدا لە ڕێگەی سۆسیا میدیاوە هەواڵی مەرگی عمر چاوشینمان بیست. ڕۆژی دواتر هەواڵی بەخاک سپاردنی لەگەڵ وێنەی دارەمەیتەکدا لە یەکێک لە مزگەوتەکانی سلێمانیدا نیشاندرا… دواتر کاتێک دەیبەن بە گۆڕستان یەکەمین سزای گشتی هەژاریەکەی وەردەگرێت و تەنیا ژمارەیەکی کەم لە ئەندامانی بنەماڵەکەی و دۆستانێکی نزیکی لە چاوی کامێرەوە دەردەکەون، کە هەندێکیان نیگەرانی خۆیان لە ساردو سڕی بەخاک سپاردنەکەی ئەم هونەرمەندە

نیشاندا.

بەلام هەقیقەتە ناڵەکە ئەوەیە هەروەک ئەوەی عادەتمان گرتبێت بەوەی ئەو کەسانەی کە هەژاری و نەداری و بێنەوای دەبێتە داینەمۆی چەرخاندنی ژیانیان، نەک تا سەرەمەرگیش دەبێت باجی هەژاریان بدەن، بەلکو مەرگەکەشیان مەرگێکی جیاوازەو "پێویست بە سزای تووندتر دەکەن". ئالێرەدایە دەبینین کە چۆن مەرگیش بە فلتەرێکی چینایەتیدا تێپەر دەبێتو سەرمایە دەتوانێت گرانبەهاترین هوڵەکان و زۆرترین ژمارەی خەلکی بەدوایدا هەلخڕێنێت.

بەلی بۆ زۆرێکمان پرسەی ساردوسڕی عمر چاوشین جێگەی نیگەرانی بوو، بەڵام تۆبڵی چاوەڕوانیەکە چی بێت لە مەرگی هاوڵاتیەکی هەژار کە نە رۆژێک لە ڕۆژان وێنەی لەگەل هیچ بەرپرس و کادرێکی حیزبیدا گرتبێت و نە رۆژگارێک ئامادە بووبێت شکۆی ئینسانی خۆی هەرزان فرۆش بکات.

هەربۆیە ناکرێ لە مەرگی چاوشینەکاندا چاوەڕێ ئەوەبین وەک مەرگی کوڕە بەرپرس□□ک دەیان پەیامی سەرۆک و سەرکردەی حیزب و سیاسەتمەدارو پەرلەمانتارو وەزیرو گزیر بەدوای خۆیدا بهێنێت. ناکرێ چاوەڕێ پرسەی پڕ شکۆو قەتارەی ئۆتۆمبیلی بەرپرسان و کەسایەتیەکانی شاربین.
بەدلنیای نا ئەمانە جێگەی چاوەروانی کەس نیە، بەلام ئەی بەڕاستی نەدەکرا لەو سەدان و بگرە هەزاران هونەرمەندەی ئەم مەملەکەتەدا سیمای پۆلێک لە زۆنی کامێرەکانەوە ببینایە، نەدەکرا لەو دەیان سەندیکاو نقابەی هونەرمەندان و کۆمەڵە و یەکیەتی هونەرمەندانەی ئێرەو ئەوێی کوردستان چوار لاقیتەی سەرەخۆشیان بۆ رێزلێنان لەو ئەندامەی خۆیان بدیبایە. بەداخەوە دەبێت بڵین نا لەبەرئەوەی بیرورای گشتی بەرژەوەندی چینە دەسەلاندارەکان دیاری دەکات، بۆیە ڕەنگە پێویستیان بەم بازار گەرمیە بۆ نیشاندانی توانایەکان و کەسایەتی هونەرمەندێک کە نزیک بە نیوسەدە لە بازنەی بێ ئاکامی هونەردا سوورایەوە، پێویست نەکات.

عمر چاوشین تۆڵەی "ئەو دنیا"ی لەم دنیا لێکرایەوە.

هەموو ئەوانەی کە ئاماژەمان پێکردن دەکرێ بخرێتە خانەی سەرزەنیشت و ڕەخنەو تەوانجەوە، بەڵام ئەوەی یەکێک لە کەناڵێکی سۆسیال میدیادا ئەنجامیدا دەچێتە خانەی تووندترین و سوکایەتی و دادگای کردنی ئێنسانێک پاش مەرگی، لەلایەن نوێنەرەکانی خوداوە تۆڵەی ئەو

دنیایان لەم دنیا ڕوو بە خەڵکی کوردستان ڕاگەیاند. کە لێرەدا سەرنجتان بۆ گۆشەیەک لە ڕایپۆرتاجی ئەو کەناڵە رادەکیشم بەناوی” سەودا پرێس “ەوە بە ناونیشانی (ئەو سەمایەی کە وای لە عمر چاوشین کرد ١٠ کەس نەچنە سەر تەرمەکەی). دوابەدوای دوو پەرەگراف ل□خستنەڕووی بیلۆگرافیای کارە هونەریەکانی عمر چاوشین، خانمی بێژەر دەڵێ: پیاوێکی سەیر بوو چەند جارێک هاوسەرگیری کردبوو، کەچی کۆتا ساڵەکانی تەمەنی لە خەڵوەتگەی پیریدا بەسەربرد. درێژەی پێدەدان و دەلێ : لە ساڵی ٢٠١٩دا هەڵکەوت زاهیر و دینا سەردانیان کردو گۆرانیان بۆ ووت، ئەویش (واتا عمر چاوشین) هەستایە سەرپێ و دەستی کرد بە سەما کرد، ئیتر ئەو سەمایە ئاگری توڕەی خەڵکی بەرامبەر دروست کرد و دەیانووت چۆن دەبێت پیاوێک لەو تەمەنەدا لەگەڵ کچە گۆرانی بێژێکدا سەما بکات، مەگەر ئەو دنیایی لە یاد نیە…

من دەزانم لەم بازاڕی ئازادو بازاڕی پڕ لە ناشیرینی و فەزاحەتەی سۆسیال میدیا گەلێک کارو کردەو بەرهەمی نەشیاو ناشایستەو پڕ سوکایەتی بازاری پێگەرم دەکرێت، بەڵام لەم جۆرە قێزەون دژی ئینسانیەی ئەم کارەی کەناڵی “سەودا پرێست” هەموو مۆڕاڵێکی کۆمەڵایەتی و هەر سنورێکی ئ□تکیەت و بنەمایەکی میدیاکاریان بەزاند. ئاخەر ئەم هەموو نەفرەت و بێزاری دەربڕینە دژ بە خۆشی نیشاندانی ئینسانێکی حەفتا ساڵ لەپای چی، ئەو سوکایەتی پێکردنە بە کەسێک کە دەچێتە خەڵوەتگەی پیران بۆ، ئەو دەخالەتکردنە لە ژیانی تایبەتی ئینسانەکاندا کە چەند هاوسەرگیری کردوە لەپای چی…

هەر بەڕاستی ئەم هەموو سوکایەتی و دادگای کردنە بە ئینسانێک کە خۆی لە ژیاندا نەماوە، بەدەر لە هەر کارنامەیەک کە هەیبووبێت، نەدەبوو ب□ خەلکی کوردستان جێگەی بازبەسەردان و چاولێنووقاندن بێت، لە ڕاستیدا ئەگەر کەس و لایەنێک کە لەمبارەوە دەبێت جێگەی بەدواچوون و لێکۆلینەوە بێت لەسەر کارو کارنامەکانی دەبووایە خودی ئەم کەناڵە بوایە.

لێگەڕێن با چاوشین ڕاست نەبێتەوەو دادگایمان بکات بەتاوانی ئەوەی کە ئەمە چ ویژدانێکە تەواوی کوێرەوەری و کارەساتەکانی ژیانی ئەو نابینینەوەو تەنانەت ئەوەشی پێ ڕەوانابینین کە بۆ تەنیا جارێک “بەڵێ لەم تەمەنەدا” لە دۆخێکی دۆستانەدا بە کامی دڵ سەمابکات و ناعەدالەتیەکانی ئەم ژیانە ئەگەر بۆ ساتێکیش بووە لە بیر خۆی بەرێتەوە …. نا عمر گیان نیگەران مەبە تۆ تەنیا کەس نەبوویت کە ئەم ناعەدالەتیانەت بەرامبەر کرابێت، بەڵکو ئەمە نۆرمی گشتی ئەم

کۆمەلگایەیە لە پاداشتی ژیان و مەرگی خەڵکانی ه□زاردا، ئەی مەگەر مەرگی (جەمال ڕێنگۆ)ی هاوشاریت لەبیرنیە کەچەند ساڵێک لەمەوبەر لە هەمان وەرزدا لە ڕێگەی هەمان شارەوانیەوە بە پیکاپو شۆفیرو سێ کەسەوە بەڕێیانکرد بۆ گۆڕستان… نا چاوشین گیان لە هەموو شکات و شەکوایەک گەرێ تەنیا ئەوە نەبێت کە ئەم کەنالە داوای لێبوردن لە تۆو لە هەموو ئەو کەسانە بکات کە دواین ڕۆژەکانی ژیانیاندا بە هەموو خەم و معاناتەکانیاوە لە خەڵوەتگەی پیراندا چۆڕاوگەی دواین دەرفەتە پڕ خۆزگەکانیان سەردب□ن، ئەوانەی کە دواین ڕۆژەکانی ژیانیان لەم شوێنەدا بەسەردەبەن سەیروسەمرەنین، سەیروسەمەرکان ئەو میدیا هەوسار پچڕاوانەیە کە لە پێناوی بردنەسەرەوەی لایک و ڕێژەی بینەرەکانیان، بێباکن لە هەرجۆرە سوکایەتیەک بە کەرامەتی ئینسانی ئەو کەسانەی کە بوونەتە قوربانی. هەموو ناعادالەتیەکانی ئەو ژیانەی کە سەماکردنێک دەکەن هێمای عارو کردنەوەی دەرگای جەهەنم بەڕووی چاوشینەکاندا. بۆیە دەڵێم لەباتی سزادانی عمر چاوشینەکان دەبوو سەیرێکی سیماو کارنامەی خۆتان بکەن کە چۆن خەریکن قیزەونترین نەریت پەرەپێدەدەن!

هەزم ناکرێ.. پشکۆ ناکام

...... گەورەی جەماعەتێکی ئیسلامی کە جگە لە مەفرەزەی حیمایەکەی مەفرەزەیەک ژنیشی هەیە ، زۆری لە خۆی کرد و هێنای و بردی و بیری لێکردەوە گەشتۆتە ئەو قەناعەتەی کە ئەبێ”هۆکارەکانی خراپی حوکمڕانی لە کوردستان” بدۆزینەوە..!! ئەمەش وای کرد پێکەنین بەرم نەیا ، ئەوان خۆیان کە 30/سی دانە ساڵە لەو حوکمڕانییە بەشدارن و نانی لێ ئەخۆن”جار و بار گۆشتیشیان بەر ئەکەوێ”، توتییان لە بە ناو پارلەمان هەیە ، وەزیریشیان وەک سەرە مقەست بەر کەووتوە ، ئەی بەم بەشداریکردنەتان و بەو هەموو ساڵانی نەزانن بۆچی حوکمڕانی کوردستان وا خراپە ئەبێ سی دانە ساڵی تریش دانیشین و چاوەڕێ بین شەرواڵ سێ ڕوبعییەکان “هۆکار”ە کانمان بۆ بدۆزنەوە ، دوای ئەوەش ڕەنگە سی ساڵی تریش چاوەڕێ بین پەیڕەوانی “ئەهلی قوڕەیش” کام چارەسەر و کام بەرنامەیان هەیە بۆ وەزعەکە !! کە ئەمەشیان کرد ئەبێ سی ساڵی ترمان بوێ بزانین بەرنامەیان چیە ، واتا خەڵکی کورد ئەبێ یەک قەڕنی تەواو بوەستێ تا بزانێ ئەم

حکومەتە بە حیکمەتە بە خراپ حوکم ئەکا ! بەڵام سی دانە ساڵە دزی خەڵکی ئازادی خواز زۆر خۆڕا بیرئەکەنەوە و سی سەعاتی ناوە بە پەلامار یانی ئەهلی عیلم و مەعریفە و هەر کە بەر ئەبنە سەر نەیارەکانی خۆیان هەرچی خراپە سەی لە ناکەنەوە بەڵام سی دانە ساڵە تێنەگەیشتوون حوکمڕانی ووڵات بە وا سەقەتە !؟ مەشکەک سی ساڵ “سە”بوو بە دیارە ساحێبەکەیشی تووشی”کۆما-غیبوبة” بوە و چیتر کەڵکی نیە ئەبێ وەک ” دەستی دوو”

حسابی بۆ بکرێ …

باسەکی تری ئەو عەللامەیە ئەوەیە کە لە کوردستان لە جیاتی هاووڵاتی بوون پێوەری حیزبی بوون پەیڕەو ئەکرێ ، ئەم قسەیە لەسەداسەد ڕاستە و ئەوەش هۆیەکی سەرەکی سەقەت بوونی حوکمڕانی ووڵاتە ، بەڵام وەک لە کوردەواریا ئەووترێ با قسەیەکیش بۆ دز بکەین ، ئەوە و هەموو باڵ و جەماعەتە ئیسلامییەکانی تر زۆر لە پێش ئەم سی ساڵەوە پێوەری” ئیسلامی بوون ” پەیڕەوە ئەکەن و لەو بوارەشا ئەوەی لەدەستتان هاتبێ قسووریتان لە نەکردوە بەرامبەر بە خەڵک ، لە شەریعە هەزار و چوار سەد ساڵە کەنەکەی ئەوە ووڵات و میللەت و خاک و ئینسان و مافی هەڵبژاردنە مەعنەوییەکان نیە و لای ئیوە یان ئیسلامی یان مولحید ئیتر هیچی تر ناخوا… لە پێوەری حیزبیا هیچ نەبە گەر حیزبی نەبی ناکوژرێیت و بیاقەیەکی یەکسەری جەهەنەم وەرناگری، بەڵام لە پێوەری ئیسلامیا تە مولحید و کافر و مونافیق و کەمەڕەیە تاوانی تریش و کوشتنت حەڵاڵە و ئەوەی سەرت بپەڕێنێ وەک کەوەر دەستی سەوز ئەبێ و بیتاقەیەکی بە ترانزێت بە بەهەشت مسۆگەر ئەکا ..!! بەشەق حیزبی بوون زۆر دژ بە مافەکانی ئینسانە بەڵام بەوا بکە بە زۆر ئیسلامی بوون هەزار قات مەترسدار ترە و مەحف بوونەوەی ئینسان و کۆمەڵگای بە دواوەیە…. ئەوەی پەیڕەوانی حوجرەکەی قوڕەیش لەسەر حوکم نین و دەسەڵاتی سیاسیتان “خۆشبەختانە”نیە ووڵاتان کردوە بە جەهەنەم بە هەر کەسە وەک ئەوە بیر نەکاتەوە و لە ڕووتان بوەستێتەوە بە سەدان وەهم و خورافیات خەڵکتان چەواشە کردوە ، جا ئەوە دەسەڵاتی سیاسی یان حوکمڕانیتان هەبێ نەک تەنیا لەسەر ئەوەی حیزبی نیت ، بگرە لەسەر ئەوەی موحەجەبە نیت..نوێژ ناکەیت..ڕیشت نیە ..قرئانت لەبەر نیە..ئەخەیتەوە..حەزت لە دانسە و شەرسامە مۆم دائەگیرسێنی و دەیان بیانووی تر خەڵک ئەفەوتێنن و بەهانەکەشتان حەدیس و ئایەتەکە کە بەش بەحاڵی خۆم نازانم کێ و کەی نووسیوێتی و پێویستم بەوە نیە خۆمی پێوە سەر قاڵ بکەم…

من خۆم پێش ڕاپەڕین و هاتنە سەر حوکمی پارتی و یەکێتی چاک ئەزانم کە پارتی پێشوو تریش ڕۆڵی گەورە و یەکەمی هەبوە لە هەموو موسیبەتەکانی کوردا ، بەڵام نە لە دەسەڵاتام و نە بەشم لە سینیە پاقلاوەکەی حکومەتا هەبوە و ئەبێ ، ئەی ئێوە خۆتان لە دەسەڵاتان و لە جیاتی ئەوەی لە پشتی مایکێکەوە باسی دەسەڵات بکەن بۆ بە خۆیان نا□□□ن؟ بۆ لە بە هەردوو بەناو حکومەت و پارەمان نایەنە دەرەوە؟نازانم لە کام حەدیسا باس لەوە کراوە بۆتان هەیە قاچێکتان لە ناو خەڵکا و قاچێکتان لە حکومەتا بێ..!! ئێوە بەردەوام کۆبونەوی هاوبەشتان هەیە بۆ لەوێ ئەو گلەیيانا ناکەن ، ئەو قسانەی بۆ منی ئەکەی بڕۆ بۆ حەلاوی باس کە…

ڕاستە گەندەڵییەکی بێ حەد هەیە و خوا ئەوە بگرێ فلسێکی ئەو میللەتەی خواردوە ، بەڵام ئێوەش لە گەندەڵیا ئیوەش حاتەمی طەی نین ، مەلایەک کە بەشەڕەشەق معاشەکەی ئەوقافی بەش ئەکا " کە ئەوەش هەر لەو دەسەڵاتە وەرئەگرێ " لەپڕ بە کولفەی چەن ملیۆن دۆلارێک مزگەوتێک ئەکاتەوە و کەسیش نازانێ ئەو پارەیەی لە کوێ بوو و باس کردنیشی مەمنوعە..!! ئەی ئەمەش گەندەڵی نیە ؟ ئێوە ئامادەن پێشوازی لە مەلایەکی دەرکراوی ژێر دەسەڵاتی زەرد بکەن بەڵام ئامادە نین دە دەقیقەیەک گفت و گۆ لەگەڵ کەسێکی عیلمانی و ئەهلی فەرھەنگی ئینسانی بکەن ، ئیتر ئەبێ پێوەری هاووڵاتی بوون لای ئێوە چی بێ..!؟

مەرجەعە ئیسلامییەکە گلەیی هەیە و خەفەتبارە کە لە کوردستان بایەخ بە کەرتی پەروەردە و فێرکردن نەدراوە ، بەڵێ ڕاستە سەقەت ترین کەرتی حوکم□□انی پەورەوردەیە ،چونکە هێشتا دوورە لە مەقایسە غەیرە حیزبیە هاوچەرخییەکان ، بەڵام گلەییەکەی تۆ لەو بابەتەوە لە دید و بۆچوونێکی عیلمییەوە نیە بۆ کۆمەڵگا ، بەڵکو تۆ پێت وایە بە ئیسلامی کردنی پەروەردە هێشتا ماوێتی و لە ئاست طموحاتە دینیی□کەتانەوە نیە ، چارەسەریش زۆر ئاسانە چونکە بە حوکمی دووری ئیسلام لە عیلم و کۆمەڵگای مەدەنییەوە ، باشترین ش□و□ن بۆ پەروەردەیەکی ئیسلامیانە مزگەوتە ،، ئیتر ئیوە چ مافێکتان بەسەر پەروەردەی عیلمی مەدەنییەوە هەیە.،؟ خۆ بە ناشکوری نەبێ هەر پێنج عەمود مزگەوتێکە ، ئیتر بەس نیە ؟ هەر چەنە کە میللەتێک نەیویست هەزار و چوار سەد ساڵ بگەڕێتە دواوە هەر سەربانی ماڵێک مزگەوتێک بێ ، ما یفید.. شوێنی کار و بییرکردنەوە و چالاکی ئێوە مزگەوتە ، پەروەردە و فێرکردنی کۆمەڵگا واز لێبێنن بۆ خەڵکانی خۆی و تایبەت بەو بوارە کە ئێوە و دەسەڵایتش شمولتان ناکا …پەروەردە و عیلم

هەمیشه یەکێ هەیە لە تۆ باشتر سەما دەکا.. نەژاد عزیز سورمێ

چارلی چاپلن ، هونەرمەندی کانگەی بێ ئاو و شاڵاوی وەرزە دێمەکار و
بەرهەمهێنی وشکەڵانی و ڕەنجبەری کووچە و کۆڵانان بۆ
(ژیرارەلدین)ی کچی دەنووسێ :
((ژیرارەلدین کچم ، لە شەوە درێژەکاندا ئەمن چیرۆکی زۆرم بۆ گوتی ، بەڵام چیرۆکی
خۆم نەگێڕایەوە .. ژیانی ئەو برسیەیەی لە خوارترین و پیسترین کۆڵانی لەندەن گۆرانی
دەگوت و سەمای دەکرد ..))
ئەمە سەرەتای کۆکردنەوەی خەرمان بوو بۆ پەیدا کردنی دەرەتان و دەرفەتێك لە
زەمانێکی زاڵم و بێ دەرفەتدا ..
((لە ناو دونیایەك کە تێیدا دەژی تەنیا سەما و مۆسیقا نییە ، جار و بار بە ئۆتۆمبیل
یا میترۆ لە نێو شاردا بگەڕێ .. چاو لە خەڵکی بکە .. لە بێهاوسەر و مناڵە هەتیوەکان بڕوانە
تۆ یەکێك لەوانەی کچم نە زیاتر ..))
باڵانوێنی پەرۆشیی مر□ق ، سرووشتی مرۆڤدۆستی و ویقاری تێگەیشتن و حاڵی بوون
دوور لە مامۆستاکاری و پەندگۆیی دەبەخشێ ..
چاپلن هەوڵ دەدا لە ڕێگەی وانەدانی کچەکەی فەنتازیای سادەیی لە گەرمەی تێکچڕژان و قەڕووحی و دەمارگیریدا بگرێت .. ببینە چ دەنووسێ : ((کچم هەر کاتێ خۆت لە سەماکارانی تر بە زیاتر زانی ، شانۆ بەجێبێڵە و بڕۆ دەرەوەی پاریس ، بچۆرە هەوارگەی دۆم و قەرەجان ، لەوێ سەماکاری لە خۆت جوانتر و هەڵسووڕتر و بەفیزتر دەبینی کە لە تۆ چاتر سەما دەکەن ..
دان بەوە دا بنێ کچم هەمیشە یەکێك هەیە لە تۆ باشتر سەما دەکا

..))
وایە ئیتر .. دەگمەنی و پیرۆزگری لە پەنگانەوەی ماندوو بوون و خاکەڕایی و هەڵبووندا دێ
نەك لە چاولەکۆمەکی ونابەڵەدی و نەگەڕی و گومڕایی ..
چاپلن هات تا تێیدا بوو بە بێدەنگی خۆی ، دەنگی بە جیهانی لاڵ دا ..
کارێکی ئاسان نەبوو ئەمە ، لە ڕۆیشتن بەسەر داوێکی باریك دەچوو ، ئەوەتا خۆیشی
دەنووسێ : ((کچم من کەسێك بووم بەسەر پەتێکی باریکدا دەڕۆیشتم .. هەمیشە
پەرۆشی بەندبازان بووم ، بەڵام ڕاستینەت پێ بڵێم خەڵکان لەسەر هەردی پتەو و قاییم
دەکەون .. بۆیە هەرگیز دڵت گیرۆدەی زێڕ و زیو مەکە ، گەورەترین ئەڵماسی ئەم جیهانە
هەتاوە کە بەختیارانە بە گەردنی هەموو کەس ئەدرەوشێتەوە .))
هەمیشە یەکێ هەیە لە تۆ باشتر سەما ئەکا ..
ئەمەیە چامەی هەمیشە زیندووی ژیان ، هەوڵی لێوان لێو لە گرتنەوەی مێژووی هەڵخلیسکاو و
ناونانی ڕۆژگارە بێ ناوەکان .

2004 | 4

نامۆ.. ئیلهام موڕادی

حەپەساوی کارە ساتێکم نامۆ
چ داڕمانێکە ژیوار لەم ڕکەدا
کراسەکەم خالی بۆن بە جەستەمەوە ئەکا
بـــــێ هەنار
ڕەق هەڵاتووە زردەخەنە
بە پانتـــــایی لێومەوە
لەم گۆڕە پانەدا هەڵچـــــووم بە هەڵە بوونمەوە
بە ئەسپایی هەنگاو بنێ
لە بازنەی خەیاڵێکدا دەسووڕێمەوە بێ وچان

بیرم لە دەریاێکە هێندەی چاۆم مەنگ
شەپۆل ڕاهێنەر هەزار رەنگ
چیت لە ڕۆحمدا چاندووە
کە بێ بژار با□□ا ئەکەم
لە دەسپێکی سالی تازە
خەم پتەو ترە لە پار.

سنە
ئیلهام موڕادی

لە ستایشی ئاشتبونەوە لەگەڵ مارکسدا.. ئاسۆ کەمال

کاتێک لە کەناڵەکەی "ڕوباری لی" دەستمکرد بە خوێندنەوەی کتێبی "مارکس وەک فەیلەسوف" لە نوسینی دکتۆر محمد کمال، هەوایەکی فێنکی هاوینەی لندنی هەبوو. بۆ یەکەم جارم بوو نوسینێکی فەلسەفی بەزمانێکی پاراوی کوردی لەسەر مارکس لە زمانی کەسێکەوە بخوێنمەوە، کە دوای زویربونی چەندین ساڵە لە مارکس بەهۆی "مارکسیەکانی هەشتاکانی کوردستانەوە" بۆ ئاشبونەوە لەگەڵ مارکس نوسیویەتی . دکتۆرە کوردەکە لەگەڵ مارکسدا ئاشتبونەوەیەکی فەلسەفی وای کردبوو کە منی ڕاکێشا تا لەسەر ئەو بەلەمە گەشتیاریە گەشتێکی بە جیهانی شەخسی و فکری مارکسدا پێکردم بۆ چەندین سەعات. گوێم ڕادێرا بوو بۆ دکتۆر محمد کەمال، کە لە ڕوانگەی بونخوازی خۆیەوە، بەڵام بە ئەمانەت و تێگەیشتنێکی قوڵ و فراوانی فەلسەفیەو□ □اق□ی فەلسەفەی مارکسی بۆ دەکردم.
ئەم کتێبە شایەنی خوێندنەوەیە بەوەی لە ڕاونگەیەکی گشتگیرەوە مارکس دەناسێنی.
لێرەدا وەک ڕانانێکی کورت چەند خاڵێکی گرنگ لەسەر ئەم ناساندنەی مارکس دەخەینە ڕوو. کتێبەکە خاوەنی ناوەرۆکێکی دەوڵەمەند و بەرفراوانە، کە بۆ خۆپاراستن لە درێژبونەوەی ناساندنەکە و هاندانی خوێنەران ب□ ئەوەی کتێبەکە خۆی بخوێننەوە، من نەمدەتوانی پەرەگراف و ژمارەی پەڕەکانی لێرەدا دابنێم.

مارکس بەرهەمی مێژووە نەک کەسایەتی ئەفسانەیی

لەم کتێبەدا مارکس وەک پێغەمبەرێک دەرناکەوێ کە پەیامەکی بەهاتبێ و ئەویش بە مرۆڤایەتی ڕاگەیەنێ، بەڵکو وەک کەسایەتییەکی مێژوویی کە لە ژینگەیەکی فەلسەفی و لە هاوشانی بیرمەندانی ئابوری و چالاکوانی سیاسیدا گەشەدەکا و تەعبیر لە دۆخی سەردەمەکەی خۆی دەکا. ئەمە لەوەدا گرنگە تا ئەو پەردە موقەدەسەی لاببرێت کە بەسەر بۆچونەکانی کەسایەتییە مێژووییەکاندا دەدرێ و بە نەگۆڕ و ڕاستەقینەی ڕەها دادەنرێ و دەوری هەر تاکێک لە پرۆسەی مێژووی سەردەمەکەی خۆی و مێژووی مرۆڤایەتیدا دەبینین.

لێرەدا ئاشنا دەبین بە پەیوەندی مارکس بە فەیلەسوفەکانەوە، وەک هیگڵ، فیورباخ، کانت و هیگڵیە چەپەکان و ماتریالیزمی کلاسیک دەبینین. پەیوەندی و کار لەگەڵیاندا، ڕەخنە و کاریگەربون پێیان.

پەیوەندی مارکس بە ئابوری زانەکانەوە، بە شۆڕشی فەرەنسی و سۆشیالیزمی فەرەنسی.

کاتێک دوای وەستانێک لە خوێندنەوەی کتێبەکە جارجارە سەیری ئاوی “ڕوباری لی”م دەکرد کە بە وەستان دەڕۆیشت و هەر جارە گوژمێک ئاوی نوێی کۆدەکردەوە و دواتر دەیکردە شەپۆلێک تا بەرزدەبوەوە و شڵەشەکی لەناو ئاوەدا دروست دەکرد و ئیتر ئاوەکەی دەگۆڕی، ئەم ڕوبارەم بەراورد کرد لەگەڵ پرۆسەی گەشەی فکری مارکسدا، کە کاریگەری تەزێکی نوێ بیرکردنەوەی دەوروژان و دوای تێڕامانی قوڵتر لێیان دەستی دەکرد بە ڕەخنەکردنیان تا دەگەیشت بە سەنتەزێکی نوێ. لە هیگڵە چەپەکانەوە بۆ فیۆرباخی ماتریالیست و دواتر بۆ جیهانبینییەکی بەرفراوانتر تا بتوانێ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی پێ لێک بداتەوە و ڕێگای گۆڕینی پەیدابکا.

مارکس وەک شۆڕشگێڕ

ئەم کتێبە باسی مێژووی ژیانی شەخسی و سیاسی مارکس نییە، بەڵکو جێگای مارکس لە مێژووی فەلسەفەدا دەردەخا. باسی دەستکەوت و باربوی ئەوە بە پرۆسەی مێژووی فکری مرۆڤایەتی. مارکس بەووتەیەک خۆی دەکا بەناو دڵی ئەم مێژووەدا کە دەڵێ ” “فەیلەسووفەکان تەنیا جیهانیان بە شێوازی جۆراوجۆر لێکداوەتەوە، بەڵام زۆر گرنگە بیگۆڕین”.لێرەدا دەوری گرنگی کاتیگەری پراکتیک لای مارکس جەختی لەسەر کراوە. پێچەوانەی دیدگای جەبر و دیتەرمینیستی کە کۆمەڵگە و مێژوو بەپێی سیستەمێکی پێشوەخت و دیاریکراو لە دەرەوەی کاریگەری پراتیکی مرۆڤ دەڕوات پێشەوە، مارکس ڕۆڵی پراتیکی مرۆڤ خۆی لە گۆڕانکاریە سیاسی و ئابوریەکانی کۆمەڵگە و مێژوودا دەخاتەڕوو.

دژایەتی مارکس لەگەڵ دۆگمای دین و ئایدیالیزم و ماتریالیزمی

میکانیکی لەم تێگەشتنەدا لە ڕۆڵی پراتیکدا دەبینین. لای مارکس شۆڕش و پراتیک مێژوو دروست دەکەن، نەک تەنیا یاسای کوێر و سروشتی ئابوری و سیاسی. ئەم کتێبە بە نمونەیەکی جوان ئەم ڕاستیەمان پێ دەڵێ"کۆمۆنیزم وەک مانگ گیران نیە، چونکە بەرهەمی پراتیکی کۆمەڵایەتی چینەکە". ئەم تێگەیشنە لە پراکتیک،سۆشیالیزم ئیتر نەک وەک یاسایەکی بڕاوە و ناچاری گەشەی هێزە بەرهەمهێنەرەکانی ناو سیستمی سەرمایەداری یان نەخشەیەکی ئابوری ناناسێنێ، بەڵکو وەک پراتیکێکی شۆڕشگێڕانەی ئاگایانە و گەشەی زانینی مرۆق بۆ ئازادی خۆی دەبینرێ .

ئازادی مرۆق مەبەستی مارکسە

لای مارکس ئابوری، سیاسەت ، فکر و فەلسەفە و کەلتور ئامڕازن بۆ گەیشتن بە ئازادی مرۆق و سەربەستی مرۆق مەبەستی سەرەکی هەوڵدان و خەباتە لای مارکس.

ئەم ئازادیە واتە کۆتایی هێنان بە نامۆبونی مرۆق لە بەرهەمی کارەکەی و لە چالاکیەکانی ژیان کردنی لە کۆمەڵگەدا. ئەمە ئازادی مرۆڤە وەک جۆری مرۆق و کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی، نەک تاکێکی ئەتۆمی و تاک گەرایی بەڵکو وەک مرۆڤێکی کۆمەڵایەتی ئازاد. " کۆمۆنیزم ئەگەر نەتوانێ ئازادی مرۆق دابین بکا ئەوا ناکۆکە لەگەڵ شۆڕشی پرۆلیتاریادا کەدەیەوە بنەمای ئەم نامۆبون و کۆیلایەتیە واتە خاوەنداریەتی تایبەتی سەرمایەداران و دابەشکردنی کاردا هەڵوەشێنێتەوە. چونکە ئەم هەڵوەشانەوەیەی موڵکایەتی سەرمایەداران خۆی ئامڕازێکە بۆ گەیشتن بە مەبەستی ئازادی مرۆق".

لەم ڕۆژە خۆرەتاوەدا کە ڕووی مرۆڤەکانم بە گەشی دەبینی بەکەناری ئاوەکەدا و بەلای بەلەمە وەستاوەکەی منەوە دەڕۆشتن، وە گوێیان هەڵخسبوو بۆ مۆسیقای جازی"چ دنیایەکی قەشەنگە"ی لویس ئارمسترۆنگ، کە لە باڵەکەی ئەو بەر ڕوبارەکەوە دەهات ، هەموو ئەمانە نەسیمی ئەو دنیایەی بە دەرونمدا گوزەر پێدەکرد کە مرۆڤایەتی ڕۆژانی ئازاد و خەیاڵێکی ڕاحەتی دەبێ لە کێشەکانی دنیای سەرمایەداری ئەمڕۆ. ئەمە زیاتر منی ڕۆ دەچاندە تەفکرین لە قسەکانی مارکسم لەسەر گەیشتن بە سەربەستی مرۆق، کە چەندە لەگەڵ خواستی هەر تاکێکی مرۆڤدایە و ئارەزووی هەمووانە بۆ ئێستا و خەونی پاشەڕۆژمانە.

مارکس میتۆدەکە بە تێگەیشتن لە ڕاستی نەک دۆگما وموقەدەسێک دیالکتیک وەک لۆجیکی هەموو دیاردە و پرۆسەکان، پرۆسەی فکریش دەگرێتەوە. لەڕوە فکری مارکس وەک هەر فکر و بۆچونێکی تر بە پێوەری زانستی و لۆجیک و میتۆدی دیالکتیکی هەڵدەسەنگێنین، نەک

وەک تەکستێکی موقەدەس. ئەمە دەتوانێ لەو هەموو جۆرەی "مارکسیزم"
ڕزگارمان بکات، کە هەموو ووتە و دەقەکانی مارکس دەکەنە موقەدەس و ڕاستەقینەی ڕەها، کە وەک مارکس وتەنی ئەگەر خۆی بمایە ئێستا دیسان دەیوتەوە "ئەگەر ئەوە ڕانانە مارکسی بن ئەوا من مارکسی نیم". لەم کتێبەدا میتۆدی دیالێکتیکی مارکس وەک گەشەپێدانی دیالکتیکی هیگڵ و گەڕانەوەی بۆ واقع و بۆ نێو کۆمەڵگە دەبینین.
فکر و فەلسەفە و سروشت و کۆمەڵگە و کەلتور و سیستمی ئابوری و سیاسی و چینەکان و مێژوو لە لۆجیک و میتۆدی دیالێکتیکدا بۆ پرسیارێکی گۆڕانکاری بەردەوام دەبینین، کە پەیوەندی بە پراتیکی شۆڕشگێڕانەوە هەیە. ئەمە توانای ڕاڤەکردنی ڕاستەقینە و ماتریالی دەبەخشێتە میتۆدی دیالێکتیکی مارکس کە دەتوانین بەهۆیەوە ناکۆکیەکان و فرەجۆری و یەکێتی نێوان دیاردە و ڕوداوەکان و سیستم تێبگەین و زانستیانە لێک بدەینەوە.
لێرەدا کتێبی " مارکس وەک فەیلەسوف" م داخست و دەستم کرد بە پیاسەیەکی ئێواران تا چێژێکی پێ لە زانین کە نوسینەکەی دکتۆر محمد کمال پێی بەخشیم لەگەڵ سەمای مەلەکانی ئێوارە و بیرەیەکی ئای پی ئەی دا بەخۆشی بەسەر بەرم و حەزم دەکرد کە هەرچی زوتر ئەم پەیامە بە هاوڕێیانی ترم بگەیەنم کە پێویستە ئەم کتێبەی ئەم فەیلەسوف ناسە کوردە بخوێننەوە.

دەسەڵات و جیاکاری ناوچەیی.. سامانی وەستا بەکر

گومانی تیانییە کە لە هەرێمی کوردستان بەجگە لە گەلی کورد، کەمینەیەکی زۆر کەمی پاشماوەی عوسمانییەکان و چەند ئاینزای جیاوازیش بوونی هەیە.
هەرێمی کوردستان کە خۆی سنورێکی دەستکرد و دروستکراوە و دوو زۆنی سەپێنراوی جیاوازیشی لەبەرهەم هێنراوە، زۆنی سەپێنراوی سەوز و زەرد "دروستکردنی ئەم دوو زۆنە سەپێنراو و سنورە دەستکردە کارێکە تەنانەت خراپترین دوژمنەکانی کورد، هاوشێوەی ڕژێمە دیکتاتۆرەکەی بەعسییەکانیش ڕێیان پێنەبرد و بەیان نەکرا بەڵام پ.د.ک و ی.ن.ک کردیان، چورایەکی ماڵێکی چوار پارچەکراو و بەشکراویان کرد بە دوو

بەشەوە”.

ئەم کارەی ئەو دوو پارتە هەندە ناحەز و دوژمنکارانەیە هەرگیز مەژوو لەبیری ناکا و دوورنییە لە داهاتووا لە دوای دروستبوونی دەوڵەتی کوردی و حوکمڕانیەکی ڕەشید لە فێرگەکانا بخوێنرێ و ڕسواکرێ، تا نەوەکانی داهاتوو هەرگیز بوێری ئەوەیان نەبێ هەڵەی هاوشێوە دووبارە بکەنەوە.

دیسان گومانی تیانییە کە هەرێمی کوردستان لە دوو دەڤەری جیاواز پێکهاتووە ئەوانیش “زۆرینەیەکی سۆرانی و کەمینەیەکی بادینی.”

گومانیش لەوەیا نییە کە دەسەڵاتی هەرێم و حکومەتەکەی لە زۆرینەیەکی بادینی و کەمینەیەکی سۆرانی پێکهاتووە، واتا لیرەیا هاوکێشەکە پێچەوانە بۆتەوەوانە کە کەمینە حوکمی زۆرینە ئەکات یان ڕاستتر بڵێین خێزانەکی بادینان-بارزان حوکمی موتڵەقی حکومەتی هەرێمیان بەدەستە.

هەروەک چۆن گومانیش لەوەیا نییە کە دەسەڵاتی هەرێم لە نێوان دوو بنەماڵە یان ڕاستتر بڵێین دوو خێزانەوە بەڕێوە ئەبرێ، زۆرینەیەکی بارزانی و کەمینەیەکی تاڵەبانی.

گومان لەوەشا نییە کە کوڕانی مەسعود بارزانی پێگەو دەسەڵاتی فراوانتریان هەیە لە کوڕانی جەلال تاڵەبانی.

ئەم پێشەکی و ڕوونکردنەوەیەی سەرەوە بۆ ئەوەیە کە وێنەکە ڕوونتر دیاربێ لەو لێڵییەی مەدیای هەردوو حیزب دروستی ئەکەن بۆ چەواشەکردن و سەرلێشێوانی خەڵک.

دابەشکردنی دەسەڵات و نایەکسانی:

هەڵبەتە سۆران، بادینان، گۆران، کرمانجی، زازاکی، کەلهوڕ و لەلە….هتد هەمووی هەر کوردن و خاوەنداری کوردستان ئەکەن بە جیاوازی بەڵام، ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە یەکێک یان دووان لەو پێکهاتانەی گەلی کورد تایبەتمەندی زیاتر و موڵکداری و دەسەڵاتی زیاتری لەوانیتر هەبێ تەنها لەبەر ئەوەی کە باپیر یان باوکیان بەشداری خەباتی بزاڤی ڕزگاریخوازی گەلی کوردی کردووە.

ڕاستە دەسەڵات و حکومەت لەڕێگەی سنوقی دەنگان و پرۆسەی “دیموکراتی”وە لەلایەن پارتێک یان زیاترەوە پێکئەهێرێ بە لەبەرچاوگرتنی ڕێژەی دەنگی بەدەستهاتووی هەر یەکێک لەو پارتانە بەڵام، ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە خەڵکی بە هەر کار و کردەیەکی لایەنی پێکهێنەری حکومەت ڕازیبێ ئەگەرچی بێدەنگێشی لێبکات تا تەقینەوە و گۆڕینی دەسەڵات لەکاتی گونجاوا.

دەزگاکانی بەڕیوەبردنی هەرێمی کوردستان:

زۆر ڕوون و ئاشکرایە کە لە هەرێمی کوردستان سێ دەزگای خاوەن دەسەڵات هەیە بۆ بەڕێوەبردنی هەرێمی کوردستان، لە پاڵ هەردوو ئەنجومەنی ئاسایشی هەرێم و ئەنجومەنی دادوەری، یەکەمیان بەدەسەڵاتی ڕەها و دووەمیشیان بێدەسەڵات و ژێردەستەی حیزب.

دابەش بوونی دەسەڵات:

١. سەرۆکی هەرێم، بارزانی.

٢. سەرۆکی حکومەت، بارزانی.

٣. سەرۆکی پەرلەمان، سەرانی.

٤. ئەنجومەنی ئاسایش، بارزانی.

٥. ئەنجومەنی دادوەری، پارتی-یەکێتی.

لە هەر حکومەتێکیشا لە دوای سەرۆک وەزیرانەوە وەزارەتی ناوخۆ گرنگترین و بەدەسەڵاترینە ئەمیشیان هەر "بارزانی"یە.
لەسەرو هەمووشیانەوە بارەگای بارزانی بوونی هەیە کە قسەی کۆتای لەسەرو حکومەتیشەوە ئەگەڕێتەوە بۆ بارزانی باوک.

هەڵبەتە ئەگەر زیاتر هەنگاو بەهەنگاو بەپلەبەندی دابەزی بۆ خوارتر ئەوا ڕێژەی سەرانی زیاتر ئەبێ لە پلە و پۆستی حکومیا کە هۆکاری ئەمەش ئەوەیە کە ڕێژەی دانیشتوانی سەرانی زیاترە لە بادینی لە پێکهاتەی هەرێمی کوردستانا بەڵام سەرەنجام یان دەسەڵاتێکی سنوردار و کەم بایەخ یان وابەستەکراو و گرێدراوی سەرۆکی حکومەت، واتا ئەبێ فرمانی ڕاستەوخۆ لە خودی سەرۆک وەزیران یان سەرۆکی هەرێم یان وەزیری ناوخۆ وەرگیرێ "سێ کەسایەتی بارزانی" هەمووشیان لە بارزانی باوک.

خێزان و جیاکاری ناوچەیی:

هەڵبەتە سەرنجەکە لەسەر ئەوە نییە کە بادینان دەسەڵاتی زیاتری لە سۆران هەبێ هێندەی ئەوەی کە سەرنجەکە بۆ ئەوەیە کە بنەماڵەیەک و خێزانێک کۆی دەسەڵاتەکانیان لای خۆیان هێشتۆتەوە و ئەو هەموو پێکهاتە و ئاینزا و ناوچە فراوانەی دەڤەری سۆرانی لێ بێ بەشکراوە، ئەمە وێڕای دەسەڵاتە ڕەها و نافەرمی و هەڵتەقیوەکانی تریان نمونەی گەنجە هەرزەکارەکەی کە بە مەلا مستەفا ناسێنراوە، ئەمەش هۆکاری سەرەکی و بنچینەیی تێنەگەشتنی ئەوانە بەتایبەتی سەرۆکی حکومەت لە داواکاری و دابینکردنی خزمەتگوزاری سلێمانی، گەرمیان، ڕاپەڕین و هەڵەبجە چونکوم ئەوان نەک هەر خەڵکی ناوچەکەنین بەڵکو تەنانەت بۆ سەیران و گەشت و ڕاوکردنیش ڕێیان ناکەوێتە ئەو ناوچانە، ئەوان بەجۆرێک بێئاگان لەو ناوچانە کە ناتوانن لەوە تێبگەن کە لەگەڵ ئەوەی سلێمانی لە هەولێر گەورەترە

بەڵام تا ئێستاش هەر شەقامی ٦٠ مەتری سەردەمی حکومەتی بەعس گەورەترینە و هیچ شەقامێکی تری تیایا دروستنەکراوە، ئەمە لەکاتێکا شەقامی ١٠٠، ١٢٠و ١٥٠مەتری لە هەولێر دروستکراوە و ئێستاش باس لە شەقامی ٢٠٠ مەتری ئەکرێ، ئەمە ناگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەوان هەولێریان لە سلێمانی خۆشترەوێ بەڵکو ئەگەڕیتەوە بۆ ئەوەی کە دەڤەری بارزان سەر بە بەڕێوبەرایەتی هەولێرە و ئەشکەوێتە سنوری جوگرافیای شارەکەشەوە، پاشان ئەوان خۆیان لەوێ ژیان بەسەر ئەبەن و پێگەی دەسەلاتیان لەو شارەیە و هێزو توانا و دەسەڵاتی خۆیان لەوێ ئەنوێنن و بەرجەستەی ئەکەن، لەکاتێکا ئەمەیان لە سلێمانی بۆناچێتەسەر.

واتا ئەمە بەڵگەنەویستە، ئەوان تەنها گرنگی بە شوێنێک ئەیەن کە خۆیانی لێبن و تیابژین ئەگەرنا هەر پاساوێکیتر بۆ خزمەتنەکردنی سلێمانی بەتاڵ و بێ مانایە چونکوم حکومەت ڕۆڵی خێزانێک ئەگێڕێ، ئایا ئەبێت باوک پۆشاک بۆ یەکێک لە مناڵەکانی نەکڕێ و کەمترین خواردنی باتێ و دەنگی لێدا بڕی و بەردەوام هەڵەیەکلی باتەوە بەچاوا کە مناڵەکە هەر بەهۆی نەزانی و ناکارایی باوکەکەوە گرفتاری بووە؟ ل□ بەرامبەریشا یەکێکی تر لەمناڵەکانی بە پۆشاکی زێڕین و خواردنی شاهانە و ناز بلاوێنێتەوە!

ئەوەی کە سەرۆکی حکومەت ئەیکا کت و مت ڕۆڵی ئەو باوکە ئەبینێ کە لە سەرەوە باسکراوە، حکومەتەکەی نەیتوانیوە و سەرکەوتوو نەبووە لەوەی کە دەسەڵاتی خۆی بسەپێنێ بەسەر کۆی ناوچەکانا و دووبەرەکی و ڕقی حیزبایەتی بووە بەپێناسەی حکومەتەکەی کەچی باجەکەی بە خەڵکی سلێمانی ئەیا. ئاخر خەڵکی سلێمانی تاوانی چییە ئێوە هەردوو لاتان گەندەڵ، نابەرپرس، دەست پیس، ناڕاست، پەیمان شکێن، دڵ پڕ لەقین، ناوچەگەر و خێزان-خۆپەرستن؟

داماڵینی زۆنی سەپێنراوی سەوز لە دەسەڵات:

ڕاستە لەو دیووی دێگەڵەوە کە بە زۆنی سەپێنراوی سەوز ناسراوە کوڕانی بارزان هیچ دەسەڵاتێکی ئەوتۆیان نییە لە بەڕێوەبردن بەڵام دەسەڵاتی ڕەهای دابەشکردنی سامان و داهاتی وڵات هەر لای ئەوانە، ناڕاستەوخۆ هەر ئەوان جوڵێنەری بازاڕ یان مرادنیین، مەخابن لەمەیانا زۆر بەناشرینی دەسەڵاتەکەیان بەکارئەهێنن و بەتەواوەتی مۆرکی جیاکاری و گرنگیان بە زۆنی سەپێنراوی زەرد و گەمارۆدان و خنکان و وەلانانی زۆنی سەپێنراوی سەوزیان بە ئاشکرا لێئەبینرێ.

کاتێک کە کۆی پۆستە هەستیارەکان لەلایەن یەک خێزانەوە بەڕێوەببرێن، ئەبێتە هۆکاری ئەوەی کە لەکاتی کێشەکانا هاوشێوەی ئەو کێشەیەی کە ئێستا لە نێوان هەردوو زۆنی سەپێنراوی سەوز و

زۆردا بوونی هەیە چارەسەری ئەگەر مەحاڵیش نەبێ ئەوا زۆر قورس و دژوارئەبێ چونکە ئەو کاتە لەبری ئەوەی کێشەکان لە نێوان دوو ئایدیای حیزبی و بەڕێوەبردنی جیاوازابێت ئەوا لە نێوان دوو خێزان و چەن گەنجێکی کەم ئەزموون و خاوەن بەرژەوەندی تایبەتا ئەبێ، لە بوونی ڕەوشێکی ئاواشا کەلەڕەقی و خۆبەزلزانی و شان لە شان گیرکردن یەتە ئاراوە نەک دیالۆگ و لۆجیک بۆ لێکتێگەشین.

ماڵباتی تاڵەبانی و زۆنی سەپێنراوی سەوز:

هەڵبەتە خراپی بەڕێوەبردن و گەمارۆی سەر سلێمانی لەلایەن خێزانی بارزانییەوە نابێتەوە شفاعەت و پاساو بۆ خێزانی تاڵەبانی، بەپێچەوانەوە ئەوەی ئەوان بە سلێمانیان کردووە با بەدەواڕی شڕی نەکردووە.

کوڕانی تاڵەبانی و ئامۆزاکانیان و ماڵی باپیریان هۆکاری ئەو نەهاماتیی و پاشەکشەیەن کە سلێمانی بەدەستییەوە ئەناڵێنێ، ئەمانیش بە ڕکابەرایەتی و شان لەشانانی خێزانی بارزانی تەڕو ووشکی سلێمانی هەڵەڵوشن و لەڕێگەی جۆراوجۆری نایاساییەوە داهاتی سلێمانی دیزە بەدەرخوونە ئەکەن، بەهۆی ئەمانەوە کار گەشتۆتە ئەوەی کە سلێمانی وەک شارێکی مەنکوب و هەژار پێناسە بکرێ لەکاتێکا کە ئەگەر سلێمانی بەدەست خەڵکی ڕەسەنی شارەکە و خەمخۆرەوە بێ، ئەوا داهاتی لە زۆربەی شارەکانی عێراق زیاترە و خاوەنی زۆرترین سامانی سروشتی و کشتوکاڵی و چینی ڕۆشنبیر و خەڵکی داهێنەرە کە نەک سلێمانی پێ ئاویان ئەکرێتەوەو خەڵکەکەی لێ بەهرەمەند ئەبێ بەڵکو ئەتوانێ هاوکاری شارەکانی تریش بکات.

ئاخر کوڕانی تاڵەبانی و ئامۆزاکانیشیان هاوشێوەی کوڕانی بارزان خەڵکی سلێمانی نین بۆیە هەست بەئازاری خەڵکی ڕەسەنی شارەکە ناکەن، مەخابن ئەوانەی حاکم و دەسەلاتداری هەرێمن تەنانەت یەک کەسیشیان خەڵکی سلێمانی نین، ئەوانەش کە حاکم و دەسەڵاتداری سلێمانین هەر خەڵکی ئەو شارەنین.

تێبینی/ حاکم و دەسەڵاتدار مەبەست لەوانەن کە قسەی کۆتاییان لایە نەک وەزیر یان پارێزگارێک کە فەرمان لە سەرو خۆیانەوە وەرەگرن.

سامانی وەستا بەکر

٢٠٢٣-١-١٨

سوید-ستۆکهۆڵم

لێکدانەوەی ناسیۆنالیستی و سۆسیالیستی بۆ ڕووخاندن و شۆڕش. وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

دیمانەی خەلیل کەیوان لەگەڵ حەمید تەقوایی
وەرگێڕانی بۆ کوردی کاوە عومەر
بە پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵ جەدید کەکراوەتەوە

خەلیل کەیوان: ڕووخانی کۆماری ئیسلامی لە ڕوانگەی هێزی چەپ و ڕاستەوە مانای چییە؟ ناسیۆنالیست و سۆسیالیستەکان هەریەکەیان چۆن سەرکەوتنی شۆڕش لێک دەدەنەوە و شی دەکەنەوە؟ چارەسەر و بەرنامەی ناسیۆنالیست و سۆسیالیستەکان چین بۆ ئەو مەینەتی و هەڵاواردنانەی کە شۆڕش بەهۆیەوە دروست بوو؟ لە بەرنامەی وەڵامدانەوەی ئەمڕۆدا لەگەڵ حەمید تەقوایی باسی ئەم پرسیارانە و زیاتر دەکەین.
حەمید تەقوایی چەپ و ڕاست لە ڕووی ڕوانگە و سیستەمی بەها، لە ڕووی ئامانج و بەرنامەی ئیجابییەوە جەمسەری دژ بەیەکن، بەڵام هەردووکیان دژی کۆماری ئیسلامی خەبات دەکەن. لە هەلومەرجی ئێستادا و بەهۆی ئەو شۆڕشەی کە ڕوویداوە، تەنانەت هێزە ڕاستڕەوەکانی ناو ئۆپۆزسیۆن کە لە ڕووی ستراتیژییەوە هاوتەریب نین لەگەڵ شۆڕشدا، بوونەتە لایەنگری شۆڕش. جیاوازی ڕاست و چەپ لە شەڕی دژی کۆماری ئیسلامیدا چییە؟
حەمید تەقوایی: بەڵێ لە ململانێی ڕووخاندنی ڕاست و چەپدا، تەواو جیاوازن و تەنانەت لە زۆر حاڵەتدا ڕووبەڕووی یەکتر دەبنەوە. هەروەک ئاماژەت پێکرد ئێستا بەهۆی شۆڕشەوە هەموو هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن باسی ڕووخاندن دەکەن و کڵاوەکانیان بۆ شۆڕش دادەکەنن و بە شێوەیەکی زارەکی بەرگری لە شۆڕش دەکەن. ئەمە یەکێکە لە پێشکەوتنەکان و یەکێک لە دەرئەنجامەکانی ئەو شۆڕشە مەزنە کە زیاتر لە سێ مانگە لە ئێراندا بەردەوامە، بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە یەک تێڕوانین و لێکدانەوە و تێگەیشتنیان بۆ ڕووخاندن هەبێت.

پێش ئەم شۆڕشە هێزە ڕاستڕەوەکان خۆیان بەدوور دەگرت تەنانەت لە هێنانی ناوی ڕووخاندن. زۆرترینیان وشەکانی وەک چەوساندنەوە یان تەسفیەکردن و ئەم جۆرە دەستەواژانەیان بەکارهێناوە و ئێستاش زۆرتر هەمان ناونیشان بەکاردەهێنن، لەکاتێکدا شۆڕشی خەڵک دەیەوێت ئەم حکومەتە خشتی بەسەرخشتەوە نەمێنێتەوە. خەڵک دەیانەوێت کۆماری ئیسلامی لەناو بچێت. نەک هەر ئەمە و لە ناو دڵی شۆڕشی ئێستادا، بەڵکو لە مانگی بانەمەڕی ساڵی ١٣٩٨ەوە کە دروشمی “دەبێت کۆماری ئیسلامی لەناوببرێت” لە زانکۆکاندا دەوترێتەوە، فەرمان و ئامانجی خەڵک تێکشکانی تەواوی سیستەمی کۆماری ئیسلامی بوو . لە ڕاستیدا باسی ڕووخاندنی حکومەت لەلایەن شۆڕشەوە بەسەر ئۆپۆزسیۆنی ڕاستدا سەپێنراوە.

پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە ئۆپۆزسیۆنی ڕاست لە ڕووی ستراتیژییەوە دژایەتی لەناوبردنی نیزامی هەبوو دەکات. لە سەردەمی وەک ١٣٩٦ و ١٣٩٨ کە بزووتنەوەی ڕووخان لە هەڵکشان بوو، هێزە ڕاستڕەوەکان هەوڵیاندا ڕێگری لە “پشێوی” بکەن وەک خۆیان دەڵێن. بۆ نموونە لە ساڵی ١٣٩٨دا پەیامێکیان ئاراستەی هێزە چەکدارەکانی حکومەت و وەک خۆیان دەڵێن بە سەرەکانی وڵات و سوپا و بەرپرسە “ژیرەکان” – ئەمانە ئەو دەستەواژانە بوون کە بەکاریان دەهێنا – پێشتر بێن و پەیوەندیمان پێوە بکەن زۆر درەنگ بووە بۆ ئەوەی ڕێگری لە پشێوی و ئاژاوە بکرێت ئەمە هەڵە و ئاراستەی ئۆپۆزسیۆنی ڕاستە سەبارەت بە شۆڕش. ئەمڕۆش خۆشبەختانە ئەم گفتوگۆیانە باس ناکرێت، بەڵکو هەمان هەڵە و هەمان سیاسەت هێشتا هێزە ڕاستڕەوەکان بەڕێوەدەبات.

پرسیاری بنچینەیی ئەوەیە، مەبەستی ئۆپۆزسیۆنی ڕاست لە ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی چی یە؟ ڕاستڕەوەکان تێڕوانین و ڕوونکردنەوەیان چییە سەبارەت بە کۆماری ئیسلامی ؟ ئەگەر کۆماری ئیسلامی تەنیا بە بەرپرسانی باڵای حکومەت و کابینە و سەرکردایەتی و کورت بکرێتەوە، ڕووخاندنی یەک مانای هەیە و ئەگەر کۆماری ئیسلامی بە هەموو دامودەزگاکانی حکومەت و ئۆرگانەکانی سەرکوت و زیندان و هێزە چەکدار و بە چەکەکانیە وە کورت بکرێتەوە ، بیرۆکراسی، یاساکانی تەواوی داروودەستەی وابەستە بە حکومەتەوە لە بەرچاو بگرن و هەوڵبدەی لە ڕیشەی هەموو ئەمانە بدەیت، ئەو کاتە ڕووخاندن مانای تەواو جیاوازی دەبێت. ئەو ڕووخاندنەی کە خەڵک و ئەمەی چەپەکان دەمانەوێت لەم جۆرەی دووەمیانە. لە ڕوانگەی ئێمەوە، و لە ڕوانگەی بەرژەوەندی ڕاستەقینەی جەماوەرەوە، ڕووخاندن واتە هەڵوەشاندنەوەی هەر جۆرە حکومەتێک کە لە سەرووی خەڵک و سەرکردە و هەر جۆرە بیرۆکراسی و ئیداری و هێزی چەکدار و زیندان و

پەیوەندییەکان بێت و ئەو یاسایانەی کە بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا بخەنە دەستی کۆمینەیەکی ئیمتیازدار. ئێستا ئەم کۆمینە مفتەخۆرە دەبێ ئایەتوڵڵا یان کراواتی نوێنەرایەتی بکەن. باسکە لەسەر فۆرم و ناو نییە، باسکە لەسەر ئەو ڕاستییەیە کە کاتێک خەڵک دەڵێن پێویستە کۆماری ئیسلامی بڕوات، مانای ئەوەیە ئەمە نامانەوێت لە سەرەوە هیچ شتێک بەسەرماندا بسەپێندرێت؛ واتە مرۆڤەکان لە دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان و لە بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا و لە هەموو حاڵەتەکاندا ووشەی یەکەم و کۆتایان هەبێت و ڕێی ڕاستەوخۆیان هەبێت. ڕووخاندن بەو مانایەی کەحزبی ئەمە دەیخاتە پێشەوە و هێزە چەپ و ڕادیکاڵە و شۆڕشگێڕەکان بە گشتی دەڵێن واتە تێکشکاندنی تەواوی ماکینەی حکومەت و نەک تەنها لەکارلابردنی بەرپرسانی چینی دەسەڵاتدار.

لە ڕوانگەی ڕاستەوە ڕووخاندن لەکارلابردنی داروودەستەی دەسەڵاتدارە ئەویش هەموویان نا ، بەڵکو هەندێکیان. پەیام دەنێرن و هیوادارن بەشێک لە بەرپرسە سەربازییەکانی ئەو وڵاتە بچنە پاڵیان. لە ڕوانگەی ڕاستەوە، ئەگەر هێزی جێبەجێکردنی یاسا و سەربازی و هتد، بەر شۆڕش بکەوێت، یەکپارچەیی خاک دەکەوێتە مەترسییەوە، نیشتمانی دایک دەکەوێتە مەترسییەوە، ئاژاوە دروست دەبێت و ئەو نەزمەی هەبووە دەڕوخێت! بە گشتی کاتێک شۆڕشێکی وەک شۆڕشی ئێستا ڕوودەدات، هەوڵی دروست ئەوەیە کە بە کەمترین گۆڕانکاری بەسەریدا تێپەڕێن. لە کاتێکدا شۆڕش بەئامانجی ڕیشەییترین و هەمەلایەنەترین گۆڕانکارییە.

بە یەک وشە ئەپۆزسیۆنی ڕاست دەیەوێت کۆماری ئیسلامی بڕوات، بەڵام هەموو سیستەمەکە نەگۆڕێت. حیزبی ئەمە و چەپی شۆڕشگێڕی کۆمەڵگا دەیانەوێت هەموو سیستەمەکە بڕوخێنن، ڕاستەکانیش دەیانەوێت کەمترین گۆڕانکاری لە سیستەمەکەدا بکرێت. وە ئەمەش جیاوازییەکی بنەڕەتی و ستراتیژییە لە نێوان ڕاست و چەپ لە مامەڵەکردن لەگەڵ شۆڕشی ئێستادا.

خەلیل کەیوان: شۆڕش جگە لە ڕووخاندن، چارەسەری هێناواردن و ئازارە جۆراوجۆرەکانە. جیاوازی نێوان چەپ و ڕاست چییە لە مامەڵەکردن لەگەڵ هەژاری و بێمافی و جیاکارییە جۆراوجۆرەکاندا؟

حەمید تەقوایی: ئەمە لایەنێکی گرنگە. خەڵک دەیانەوێت کۆماری ئیسلامی بڕوخێنرێت، چونکە مامەڵە لەگەڵ زۆر پرس و کێشەدا دەکەن و گەیشتوونەتە ئەو بڕوایەی کە کۆماری ئیسلامی هۆکاری هەموو نەهامەتییەکانیانە. زیاتر لە چل ساڵە خەڵک بەجۆرێک لەجۆرەکان خەریکە تەحەمولی حکومەت دەکات. زۆر جار بە ڕوخاندنی ڕاوەستاون، زۆر جار بە دروشمی "کۆماری ئیسلامیمان ناوێت" هاتنە گۆڕەپانەکە و

شۆڕشی ئێستا شێوەی کۆتاییە. بەگشتی کاتێک کۆمەڵگایەک حکومەتێکی ناوێت، لەبەر ئەوەیە کە ڕووبەڕووی کێشە و هەڵاواردن و بێمافیەکان و سەرکوتکردن و هەموو ئەو ئازارانەی کە دەزانێت ڕەگ و سەرچاوەکەی ئەو حکومەتەن و تا ئەم حکومەتە هەبێت، ئەم کێشانەش بوونیان ئەبێت. لە ئێراندا نەهامەتی چییە؟ بێ مافی و هەڵاواردنی بەربڵاو بە مانایەکی فراوان و قووڵ لە هەموو کۆمەڵگاکاندا، واتە هەڵاواردنی ئاشکرا و فەرمی و یاسایی بەرامبەر بەلە سەدا پەنجای کۆمەڵگە، بەرامبەر بە ژنانە. بێ هۆ نییە شۆڕش لە پرسی حیجابەوە دەستی پێکرد و پرسی بێمافی ژنان و هەروەها هێزی ژنان پێگەیەکی بنەڕەتیی هەیە تێیدا. زیاتر لە چوار دەیە سووکایەتی و بێ ڕیزی بە ژنان دەکرێت و ئەمەش پریشکی شۆڕش بوو. بەڵام مەودای هەڵاواردن و نایەکسانی زۆر لە پرسی هەڵاواردنی جێندەری زیاترە. بۆ نموونە، کەلێنی گەورەی نێوان هەژاری و سامان، یان وەک ئەوەی لەسەر شەقام لە دژی ئەو جیاوازییە گەورەی نێوان “موچەی فەلەکی و نەهامەتی گشتی” دەوترێتەوە، کێشەیەکی توند و بەربڵاوە. ئەم دروشمە و هەروەها دروشمەکانی تری وەک بژێوی ژیان مافێکی سەلمێندراوی ئێمەیە، ئەوەمان بۆ دەردەخات کە کۆمەڵگا نەک هەر دژی هەژاری و نەهامەتییە، بەڵکولە دژی تاڵانی و کەڵەکەکردنی سامانی کەمینەیەکە لە کار و زەحمەتی زۆرینەی ڕەهای کرێکاران و کارکەرانیشە . دژی دابەشبوونی چینایەتی و دژی جیاکاری ئابووری و کۆمەڵایەتییە.

مشتێک لە مەلای چاچنۆک و ئایەتوڵڵای ملیاردەر و هاوکارەکانیان دەستیان بەسەر هەموو سەرچاوەکانی سەروەت و سامانی کۆمەڵگادا گرتووە. سوپای پاسداران و بەسیج و بەیت ڕەهبەری و ئۆستان قودس ڕەزەوی و نوسینگەی جێبەجێکردنی فەرمانی ئیمام و هتد موڵتی ملیاردەرمان لە سەدا یەکەکانمان هەیە بە دۆلار، و گروپێک کە داهاتیان یەک لەسەر پێنجی هێڵی هەژارییە لە ئێران. ئەمە ئاماری خۆیانە. ئەم هەڵاواردن و نایەکسانیە قووڵە پرسی بژێوی ژیان و نەبوونی دابینکردنی ئابوری و پرسی مانەوە بە واتای بەردەوامیی فیزیکی ژیانی کردۆتە پرسێکی توند و بەپەلە لە کۆمەڵگادا. ئەوەی بە وشەی “ژیان” لە دروشمی “ژن، ژیان، ئازادی”دا نوێنەرایەتی دەکرێت.

لە لایەکی ترەوە مافە مەدەنی و سیاسییەکانی هەمووان لە زەوت کراوە و پێشێل کراوە. کرێکار مافی ڕێکخستنی نییە، هیچ بەشێک لە کۆمەڵگا تەنانەت ناتوانێ چالاکی مەدەنی و ڕۆشنبیری ئازاد هەبێت، ئازادی بیرکردنەوە و قەڵەم بە تەواوی پێشێل کراوە، ناتوانیت بە ئاین بڵێین پشتی چاوت برۆیە. نەک هەر ئاتەئیست و بێ خوداکان کە پێویستە بە یاسا بکوژرێن، بەڵکو تەنانەت هەر ئایینێکی تر جگە لە

دوانزە ئیمامەکەی شیعە لە ژێر هەموو جۆرە فشار و جیاکارییەکدان و لە هەمان مافە ئابوورییە کۆمەڵایەتییەکان بەبەشن کە خەڵکی شیعە هەیانە. هەڵاواردنی ئایینی بەم مانایە قووڵ و بەربڵاوە لە کۆمەڵگادا پەرەی سەندووە. منداڵانی وردە بۆ ئەم حکومەتە هیچ نرخێکیان نییە، ئەمە دیاردەی کار و منداڵانی سەر شەقاممان هەیە، دیاردەی ئەو منداڵانەمان هەیە کە لەناو زبڵ و خاشاکەکاندا دەگەڕێن، دەستدرێژیکردنە سەر کچانی تەمەن ۹ ساڵ و خوار ۹ ساڵمان هەیە لەژێر ناوی هاوسەرگیری شەریعەت، و ئێستا ئەمە کوشتن و لەسێدارەدانی منداڵانمان هەیە. پێویستە بابەتی پیسبوونی ژینگەی کوشندە و توندترین ستەم لە دژی هاوڕەگەزبازان و پەلکەزێڕینەکان و پرسی جیاکاری ڕەگەزی و نەتەوەیی و هتد بخرێتە سەر ئەم لیستە. ئەمانە هەمووی ئەو بابەتە کۆمەڵایەتیانەن کە کۆمەڵگایان بەرەو شۆڕش بردووە.
لایەنێکی دیکە ئەوەیە کە تەنانەت ژیانی تایبەتی تاکەکان و ژیانی تاکەکان لەسەر ئاستی بنەماڵە لە هێرشەکانی کۆماری ئیسلامی ڕزگاری نەبووە. خەڵک دەبێت لە میوانییەکانیان و لە ژیانی تایبەتی خۆیاندا و لە پەیوەندییە تایبەتەکانی وەک هاوسەرگیری و تەڵاق و هتد و تەنانەت لە ژووری نوستنیشیاندا لە ژێر سایەی ڕەشی حکومەت وشەلاقی ئیسلامیدا ژیان بەسەر بەرن. ئەمانە هەموو هاواریان لەکۆمەڵگە هەستاندوە.
خەبات لە دژی ئەم دۆخە لە شۆڕشی ئێستاوە دەستی پێنەکرد. پێش ئەم شۆڕشە لە هەموو ئەو بوارانەدا خەباتی بەرفراوان و بەردەوام هەبووە. بزووتنەوەی کرێکاری، بزووتنەوەی خوێندکاری، بزووتنەوەی مامۆستایان و خانەنشینان، بزووتنەوەی دژی سزای لەسێدارەدان و بۆ ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بزووتنەوەی دژی حیجاب و ئاپارتایدی سێکسی، بزووتنەوەی داواکاریی، بزووتنەوەی منداڵانی کرێکار و سەرشەقام، بزووتنەوە دژی لەناوبردنی ژینگە و وشکبوونەوەی ڕووبارەکان و هتد و هتد. ئەمانە هەمووی بزووتنەوەی مێژوویین.
بەتایبەتی ناڕەزایەتی بە بێ مافەکانی ژنان چل و سێ ساڵە بەردەوام دەبێت. هەر لە یەکەم ڕۆژەوە تەنانەت مانگێکیش بەسەر دەسەڵاتی ئەم حکومەتەدا تێنەپەڕی، کۆمەڵگا دژی حیجابی ئیجباری ڕاپەڕی. ناڕەزایەتی کرێکاری و خوێندکاران و خەباتی خەڵکی کوردستان و زۆر بزووتنەوەی تر مێژووکەیان بەقەد تەمەنی کۆماری ئیسلامی کۆنە.
پرسیارەکە ئەوەیە کە ئایا لەم هەموو خەباتە کۆمەڵایەتیانەدا کە بزووتنەوە مەزنەکان و دواجار شۆڕشی ئێستایان پێکهێناوە ڕاست لە کوێدا وەستاوە؟ لەم خەباتانەدا ڕاست نابینیت، نە حزبە ڕاستڕەوەکان، نە نوێنەری ڕاستڕەو یان کەسایەتی ڕاستڕەو. لە

داکۆکیکردن لە مافی کرێکاران، لە داکۆکیکردن لە مافەکانی ژنان تەنانەت کاتێک کە تووشی هەموو جۆرە هەڵاواردنێکی ئایینی و حکومی دەبن، لە نێو کەسایەتی و ڕێکخراوە کرێکارییەکان، کۆمەڵەی نووسەران و هونەرمەندان، مامۆستایان، بزووتنەوەی خانەنشینان، بەرگریکردن لە منداڵانی شەقام و مافی منداڵان، لە بەرگریکردن لە مافی ئێڵ جی بی کیوەکان، چالاکوانانی هەموو ئەم بوارانە بە گشتی %٩٩ چەپن. چالاکیی ڕاستڕەوەکان لە بنەڕەتدا بەرەو سەرەوە بووە، لە پەیوەندی لەگەڵ حکومەتەکاندا، لەگەڵ گوتارەکانی وەک ڕیفراندۆم، یەکپارچەیی خاک، پیرۆزی ئاڵا، کوروشی گەورە و هتد. تەنانەت لە کاتە جیاوازەکاندا لە تەنیشت هێڵی گۆڕانکاری و لە تەنیشت دووی خوردادییەکان و بزووتنەوەی سەوز و وەنەوشەییەکاندا دەوەستان.
بە یەک وشە ڕاست لە بەرەنگاربوونەوەی هەڵاواردن و نایەکسانی و بێمافیدا بە تەواوەتی غیابی هەیە، کە چەندین بزووتنەوە و دامەزراوە و کەسایەتییەکانی ناو کۆمەڵگای هێناویانەتە دەرەوە و چالاکی کردوون و بەم مانایەش جیاوازییەکی گەورە هەیە لە نێوان ئەوچەپە چالاکەی کە زیاتر لە چوار دەیە خەبات دەکات، دەستوەردان دەکات، ڕۆڵ دەگێڕێت، کاریگەری لەسەر هەموو ئەم لایەنانە هەیە، لە ڕاستیدا هێزی زەمینەسازو پێکهێنەری شۆڕش بووە، لەگەڵ ئەو هێزە ڕاستڕەوەی کە لە بنەڕەتدا چاودێری ئەم دۆخە دەکات و خەریکی چالاکییەکانی بوو بە لۆبیکردنی دیپلۆماسی بێ گۆڕانکاری لە سەرووی خەڵکەوە بوو و هیچ پەیوەندییەکی بە شەقام و شەڕ و خەباتی خەڵکەوە نەبوو.
خەلیل کەیوان: ئاماژەت بەوە کرد کە کۆمەڵگا بەدەست چەندین هەڵاواردن و بێمافییەوە دەناڵێنێت و بەهۆی ئەمەوە بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی جۆراوجۆر دروست بووە کە ڕاست تێیدا ئامادە نییە. با زیاتر باسی هەندێک لەو بابەتانە بکەین، بۆ نموونە لە لایەنی ئایینییەوە. ئێران دژە ئایینیترین کۆمەڵگایە لە جیهاندا. هێزە جۆراوجۆرەکانی ئۆپۆزسیۆن، لەوانەش ناسیۆنالیستەکان، عەلمانییەتیان دەوێت. ئایا جیاوازی لە نێوان چەپ و ڕاستدا هەیە لە ڕەخنەگرتن لە ئایین؟
حەمید تەقوایی: بەڕای من یەکێک لە بوارە گرنگەکانی جیاوازی نێوان چەپ و ڕاست مامەڵەکردنە لەگەڵ ئایین. دەبینیت سەبارەت بەم سکۆلاریزمەی کە بەهۆی ناڕەزایەتییەکان و شۆڕشی ئێرانەوە بەربڵاو بووە و هەمووان باس لە سکۆلاریزم دەکەن، ڕوونکردنەوە و هەڵوێستی چەپ و ڕاست تەواو جیاوازن. مانای ڕاستەقینەی سکۆلاریزم ئەوەیە کە ئایەتوڵڵاکان و لایەنگرەکانیان لە حکومەت بکشێنەوە. دەڵێن ئەمە پێشەوای ئایینی باشمان هەیە وپێشەوای ئایینی خراپمان هەیە. خەڵک

لەگەڵ ڕۆحانییە باشەکاندا شەڕیان نییە ئەگەر ڕۆحانییە خراپەکان بڕوات. لە سەردەمی شادا، دواجار مەلای دەربارمان هەبوو، دەرباری ئیسلام. ئەوان کێشەیان لەگەڵ ئیسلام بە گشتی نییە، بەڵکو کێشەیان لەگەڵ مەقولەیەکی دیاریکراوی پیاوانی ئایینی هەیە.

بەڵام ئەمەی چەپ مەبەستمان لە عەلمانیەت لە بنەڕەتدا جیاوازە. ئێمە پێمان وایە پێویستە ئایینی فەرمی هەڵبوەشێتەوە. هەبوونی ئایینی فەرمی خۆی بنەما و خاڵی دەستپێکی جیاکارییە لە دژی ئایینەکانی دیکەی کۆمەڵگا. بڕوای ئێمە هەڵوەشاندنەوەی ئایینی فەرمی پایەی نەهێشتنی تەواوەتی هەڵاواردنی ئایینییە. لە هەمان کاتدا ئێمە بەرپەرچدانەوەی ئەو گوتارەیە کە کۆمەڵگەی ئێران ئیسلامییە و ئیسلام بەشێکە لە ئایینی خەڵک، ڕێزی لێدەگیرێت و هتد. بۆچوونێک کە هەموو حکومەتەکان و هێزە ڕاستڕەوەکانی ئۆپۆزسیۆن هاوبەشن.

ئێمە دەڵێین دین لە یاسا و پەروەردە جیا بکرێتەوە، لە کاتێکدا لە سەردەمی شادا فێری فیقه و شەریعەتیان دەکرد. نەمبیست کە ئارگومێنتەکەیان ئەوە بێت کە ئایین لە سیستەمی پەروەردە لاببرێت.

خەلیل کەیوان: لە سەردەمی شادا سوپای ئایین دەستی پێکرد.

حەمید تەقوایی: ڕاستە. لە ئاستێکی بنەڕەتیتردا، ئایکۆن و دروشمی سەرەکی دەسەڵاتی شا “خودا، پاشا، نیشتمانی دایک” بوو. خودا بەرزە و پاشا سێبەری خودایە. دەمەوێت بڵێم هەم خودا و هەم ئایین لە ڕوانگەی ستراتیژی و ئایدۆلۆژییەوە ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن لە سیستەمی بیرکردنەوەی دروستدا. من تەنها باسی پاشایەتیخوازەکان ناکەم، کۆمارییەکانیش پێیان وایە کە پێویستە ڕێز لە ئایین بگیرێت، ئێران کۆمەڵگەیەکی ئیسلامییە و هتد. بۆیە ئەو عەلمانییەی کە ڕاستەکان بانگەشەی بۆ دەکەن، ئەو عەلمانیەت نییە کە چەپ و بە بڕوای من زۆرینەی خەڵکی ئێران دەیانەوێت.

بەڵام مەسەلەکە لە دەرەوەی عەلمانییەتدایە. کۆمەڵگای ئێران یەکێکە لە کۆمەڵگا دژە ئایینییەکان. دەبینین، خەڵک لەسەر شەقام گاڵتە بە پیرۆزە ئایینییەکان دەکەن، دەبینن لە سۆشیال میدیا چی دەڵێن، بزانن خەڵکی ئێران لەم هەفتەیەی ڕابردوودا چۆن پێشوازییان لە کارتۆنەکانی چارلی عەبدۆ کردووە، و بزانن چ گاڵتە و نوکتەیەک لە دژی ئیمامەکان دەکرێت و شتە پیرۆزەکان لە میدیاکاندا ئاڵوگۆڕ و ڕەوتی کۆمەڵایەتی. دایکی کیان پیرفەلاک دەڵێت کوڕەکەم ڕقی لە قورئان بوو، مەجیدرەزا ڕەهنەوارد، مەحکوم بە مەرگ، دەڵێ قورئان و نە نوێژ لەسەر گۆڕەکەم مەخوێنن. لە پرسەی ئازیزانیاندا خەڵک کێک و شیرینی دابەش دەکەن و چەپڵە لێدەدەن و سەما دەکەن. لە لایەکی ترەوە، لە مێژە مرۆڤەکان بە هاوسەرگیری سپی و پێکەوەژیانی ئازاد،

ئایینیان لە ڕێوڕەسمی هاوسەرگیری دوور خستووەتەوە. دەبینین کۆمەڵگە تەنانەت لە پەیوەندییە تایبەتییەکانیدا، لە زەماوەند و پرسە، تادەگاتە بە پەیوەندییە حکومی و کۆمەڵایەتییەکانیشدا، وازیان لە ئایین هێناوە.
ئەم ڕۆحە دژە ئایینییە، ئەم ئاراستە دژە ئایینییەی کۆمەڵگە چەپ نوێنەرایەتی دەکات. چەپ بەتەنها باسی عەلمانیەت ناکات، بەڵکو باسی ئایینیش دەکات. پێویستە لە ڕوانگەی حکومی و یاساییەوە دین قەدەغە بکرێت، بەڵام لە ڕوانگەی فیکرییەوە ڕەخنەی لێ بگیرێت و پەردەی لەسەر هەڵماڵێت. پێویستە ئایین وەک باوەڕێکی خورافات سەیر بکرێت کە دژی ئازادی و ڕزگاری مرۆڤ، کۆمەڵگە بەرەو خراپە دەبات، کە هەزار و یەک جار بۆ چەوساندنەوە بەکاربهێنرێت، وەک چۆن چینە دەسەڵاتدارەکان بە درێژایی مێژوو و تا ئەمڕۆش کردوویانە، تەنانەت لە کۆمەڵگەکانی ڕۆژئاواشدا، بە پەنابردن بە ئایین، ڕووبەڕووی هێزە چەپ و ڕادیکاڵەکان دەبنەوە، تا بە ئازادی گفتوگۆیان لەسەر بکرێت و ڕەخنەیان لێ بگیرێت و پەردەیان لەڕووهەڵماڵردرێت. کاتێک باس لە کۆمەڵگایەکی عەلمانی دەکەین، مەبەستمان تەنها یاسا نییە، بەڵکو دەڵێین ئایین کەرەستەیەکی ئیندۆکترینەکردنە، بیرکردنەوەیەکی خورافات و کۆنەپەرستانەیە کە مرۆڤایەتی خستووەتە تەڵەوە و تەیفەکە بۆ کۆنترۆڵکردنی کۆمەڵگە تا ئەو جێگایەی کە دەکرێت لەلایەن کۆنەپەرستانەوە هێزەکان. ئەمەش پێویستە لە کۆمەڵگە دوور بخرێتەوە. ئەمەش پێویستی بە کارێکی بەردەوامی ڕۆشنبیری و هۆشیارکردنەوە هەیە، کە کاری بەردەوامی حیزبی ئێمە بووە.
لە ئێراندا ئایین و ناسیۆنالیزم هەمیشە شانبەشانی یەکتر بوون و ئیمتیازیان بە یەکتر داوە. ئایکۆنی “خودا و پادشا و نیشتمان” ئەمە نیشان دەدات و لە لایەکی دیکەوە چەپ و کۆمۆنیستە شۆڕشگێڕەکان هەن کە ئەم شتە پیرۆزانە قبوڵ ناکەن. نە لە ڕووی سیاسییەوە، نە لە ڕووی کۆمەڵایەتی و کولتوورییەوە، نابێ لەگەڵ ئایندا سازش بکرێت و نابێ بواری پێبدات.
پێم وایە کۆمەڵگای ئێران دووگیان بووە بە ڕێنێسانسێکی قووڵی دژە ئایینی. هەمان زاراوەی دژە ڕێنێسانسی ئایینی لەلایەن چەپەکانەوە پێشنیار دەکرێت. ڕاست دژی ئەم ڕێنێسانسەیە. ڕەزا پەهلەوی جارێک ڕایگەیاند کە ئەگەر بڕیار بێت دوای کۆماری ئیسلامی ئیسلام لاببرێ، من دژی کۆماری ئیسلامی نیم! واتە ئەگەر بڕیارە ئیسلام لاببرێت، ئەوا پێی باشترە کۆماری ئیسلامی بمێنێتەوە. ئێستا کۆمەڵگە بەتەواوی دژی ئەم هەڵوێستە مامەڵە دەکات و ئەم ڕەوتە قووڵە دژە ئایینییە لەلایەن چەپەکانەوە نوێنەرایەتی دەکرێت.
خەلیل کەیوان: یەکێکی تر لە کێشەکانی کۆمەڵگە پرسی هەڵاواردنی

نەتەوەییە. جیاوازی چەپ و ڕاست لەبارەی هەڵاواردنی نەتەوەییەوە چییە؟

حەمید تەقوایی: لەم حاڵەتەدا هێزی ڕاستڕەو و ناسیۆنالیزم بە گشتی سەرچاوەی کێشەکەن. تەنانەت کۆماری ئیسلامیش لە ڕووبەڕووبوونەوەی خەڵکی کوردستان، سیستان و بەلوچستان، ئازەربایجان و هتد، پەنا بە پیرۆزی نەتەوەیی – نیشتمانی دەبات.

پایەیەکی ناسنامەی هێزە ڕاستڕەوەکان ناسیۆنالیزمی فارسە. ئەرکی ئەوان بەدواداچوونە بە گەورەیی فارس. کاتێک دەڵێن ئێرانی مەبەستیان فارسە. ڕەچەڵەکی خۆیان بە کۆڕۆشی کەبیر دەگەڕێننەوە. ناسیۆنالیزمی کوردی خۆی بە جێنشینی مادەکان دەزانێت نەک هەخامەنییەکان و ناسیۆنالیزمی ئازەری و عەرەب خاوەنی ناسنامە و کەسایەتی مێژوویی تایبەت بە خۆیانن، وەک حەمورابی و بابەک خوڕەمدین و هتد. لە پەرستنی کوروشدا بە ناسیۆنالیزمی فارسەوە پەیوەست نین.

لە ئاستێکی تایبەتتردا، کاتێک ناسیۆنالیزمی فارس باس لە یەکپارچەیی خاک دەکات، ئەوە مانای ئەوەیە کە غەیرە فارسەکان ناتوانن و نابێ و ڕێگەیان پێنادرێت باسی جیابوونەوە لەبارەی یان تەنانەت ئەتۆنۆمییش بکەن. تەنانەت ئەتۆنۆمی بە دابڕان دەزانن، ئەی ئەگەر کەسێک بەوێت ڕیفراندۆم ئەنجام بدە، ڕەنگە ئەمە نەمانەوەت بەشێک بین لە ئێران. ئەمە یەکێکە لە هێڵە سوورەکانی ڕاستەکان. غەیرە فارسەکان بە گشتی بە پاسەوانی بە پەرۆش سنووری ناودەبرێن، واتە دەبێت دەسەز بن بە سنوورە نیشتمانییەکان. کورد، بەلووچ، ئازەری و … ئەگەر گوێڕایەڵی دەسەڵاتی ناوەندی ناسیۆنالیزمی فارس بن، سنوورپارێزە بە پەرۆشەکان ئەبن و ئەگەر بیانەوێت شتێکی تر بڵێن، ئەوا دەبنە جوداخواز، ئەو کاتە شایانی ئەوەن کە سەرکوت بکرێن، ئەو کاتە دەتوانرێت لەگەڵ ئەدای بەرگری لە یەکپارچەیی خاکی ئێران سەرکوت بکرێن. بۆیە هەر خودی وشەی یەکپارچەیی خاک کە یەکێک لە پیرۆزییەکانی ڕاستڕەوەکانە، وەسیلەیەکە بۆ ملکەچکردنی هەموو ئێرانییە غەیرە فارسەکان و هەر لەبەر ئەم هۆکارەش زۆرێک لە حیزبەکانی کوردستان، ئەو حیزبانەی کە دژی هەڵاواردنی نەتەوەیی دەجەنگن، دژی ناسیۆنالیزمی فارس دەوەستنەوە.

من ناچمە ناو باسی ئازادی زمان، ئازادیی کولتووری و ئەوەی کە خەڵکی هەر نەتەوەیەک بتوانن بە زمانی دایکی خۆیان بخوێنن و چالاکیی میدیاییان هەبێت و هتد. لە هەموو ئەو بوارانەدا ڕاست کێشەی هەیە و بەم مانایە هەڵاواردنی نەتەوەیی خاڵی لاواز و هاوبەشی ڕاستەکانە لەگەڵ کۆماری ئیسلامیدا.

خەلیل کەیوان: پرسەکی تری بنەڕەتی کە باست کرد ئازادی ژنە، کە بە ڕوونی لە دروشمی ژن،ژیان ئازادیدا، تیشکی خستەتە سەر. ئازادی ژن لە ڕوانگەی ناسیۆنالیستەکان و لە ڕوانگەی سۆسیالیستەکانەوە چۆن لێکدەدرێتەوە؟

حەمید تەقوایی: لەم حاڵەتەدا جیاوازی زۆر لە نێوان چەپ و ڕاستدا هەیە. لە ئایدۆلۆژیای ناسیۆنالیستی و لە قاموسی حزبە ناسیۆنالیستەکاندا، پیاوسالاری و شۆڤێنیزم شتێکی بنەڕەتی و دامەزراوەیە، لەگەڵ هەر ئەڵتەرناتیڤێکی حکومەتی کە هەیانە، نیشتمان هەمیشە پەیوەست بووە بە پیاوسالاری نیشتمان و پیاوسالاری و جوامێری و بەرگری پیاوانە لە ئاو و خاک و هتد. هەموو پاڵەوانە ڕاستڕەوەکان بە درێژایی مێژوو پیاو بوون. پادشاکانی ئێران هەموویان پیاو بوون. تەنانەت لە دوایین قۆناغی شانشینی، لە سەردەمی محەممەد ڕەزا شا، خوشکەکەی نەگەیشتە شانشینی. هەروەها بە درێژەدان بە بنەماڵەی پەهلەوی پێویستیان بە منداڵێکی نێر هەبوو.

جگە لەم بەها و لایەنە ئایدیۆلۆژییە، بە ڕوونی ئەم پیاوسالارییە ناسیۆنالیستییە لەو یاسایانەی پەیوەست بە ژنانەوە دەبینیت. لە سەردەمی شادا بەشێک لە یاساکانی پەیوەست بە ژنان بە پێی شەریعەتی ئیسلامی و دژە ژن بوون. لە لایەکی ترەوە، لە ڕووی سیستەمی فەرهەنگی و فیکرییەوە، ژنان هەمیشە بە کەمتر هەژمار دەکران. شا لە چاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ ئۆریانا فەلاچی، بە ڕوونی باسی لەوە کرد کە ژنان لە ڕووی دەروونییەوە کەم و کوڕیان هەیە.

لە لایەکی ترەوە ئێمەی کۆمۆنیست دەڵێین کۆمەڵگا بەبێ ئازادی ژن ئازاد نییە. ئازادی ژن تەنها ئەوە نییە کە ژن و پیاو لەسەر کاغەز یەکسان ڕابگەیەنرێن. هەرچەندە لەسەر کاغەز لە سەردەمی شادا ژن و پیاو یەکسان نەبوون. بە گشتی لە هەموو وڵاتانی ڕۆژئاوادا کە ناسیۆنالیزم ئایدۆلۆژیای باڵادەستە، هێشتا ژن بە ڕەگەزی دووەم دادەنرێت. بۆ نموونە لە زۆر وڵاتدا مووچەی یەکسان بۆ کارێکی یەکسان بەڕەسمی نەناسراوە. ئەمە پەتایە. دیارە لە ئێراندا ناسیۆنالیزم وەک ئایین ڕوانگەیەکی تەواو شۆڤێنیستی هەیە بۆ ژن تەنانەت لە ڕوانگەی کولتووری و ئەخلاقییشەوە. پاکیزەیی و خۆپاریزی و داوێن پاکی، بە جیاوازی و پێچەوانەی ئازادیی سێکسی پیاوان، کە تەنانەت بە سیفەتێکی ئەرێنی دادەنرێت، بەشێکە لە بەها ڕاستەکانە. ناسیۆنالیزم پێی باشە ڕۆژی دۆزینەوەی حیجاب ڕەزاخانی بە هێماکانی وەک ئێراندۆخت* و هتد بەرز ڕابگرێت نەک ڕۆژی جیهانی ٨ی مارس. دەمەوێت بڵێم لە پەیوەند بە دۆسیەی ژن و ڕزگاری ژنیشەوە، وەک زۆر حاڵەتی تر، ڕاست لەگەڵ لە بەها نەتەوەیی-نیشتمانییەکان بڕیاردەدات و چەپ لەسەر بنەمای بەها مرۆییەکان

ما مەڵەدەكات.
لە لایەكی تریشەوە ئازادی ژن، نەك تەنها بە مانا كولتووری و یاسایی و مافەكانەوە، بەڵكو بە مانا كۆمەڵایەتی-ئابوورییەكەی و جێگای ژن لە كۆمەڵگادا لە پۆستەكاندا، بەرپرسان لە وەرزشدا، لە چالاكییە كۆمەڵایەتییەكان و هتد، یەكسانی جێندەری بەمانای قووڵی وشەكە، هەمیشە ئاڵای چەپ بووە و ئەمە بە تایبەتی لە شۆڕشی ژنانەی ئێستادا ، جیاوازییەكی گرنگە لە نێوان ڕاست و چەپدا.
خەلیل كەیوان: هێزە ڕاست□و□كان بەرگری لە مافەكانی مر□ق د□كەن و داوای بەدیهێنانی لە ئێران دەكەن. چۆن بیر ئەكەیتەوە دەربارەی ئەمە؟
حەمید تەقوایی: خاڵی یەكەم ئەوەیە كە مافی مر□ق ت□واو و گشتگیر نییە، تەنیا دوو نموونە دەهێنمەوە. یەكەم: هەڵوەشاندنەوەی سزای لەسێدارەدان لە ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤدا نییە و دووەم: لەم بەیاننامەیەدا باسی عەلمانیەت نەكراوە. ئەمەش بەو مانایەیە كە ڕاگەیاندنی مافی مر□ق، ك□ لای□ن□ □است□و□كان ئەوەندە شانازی پێوە دەكەن، بە تەواوی بێدەنگە لەسەر دوو بابەتی ڕەها و بنەڕەتی كە هۆكار و سەرچاوەی هەزار و یەك بەڵای دیكەن، پرسی لە سێدارەدان و پرسی جیاكردنەوەی ئایین لە دەوڵەت. لەوەش گرنگتر یەكسانی كۆمەڵایەتی و ئابووری لە بنەڕەتدا بابەتی ڕاگەیاندنی مافی مر□ق نییە. بۆیە ئیتر كێشەی بنەڕەتی هەژاری و نەهامەتی و تەنگانەی بژێوی زۆرینەی خەڵكی ئێران و كەلێنی گەورەی نێوان “موچەی فەلەكی و نەهامەتی گشتی” و مافی مر□ق و□□ام نادرێتەوە.
به هه موو ئه و هۆكارانه ئاڵای مافی مر□ق زامنی ئازادی گه لی ئێران ناكات. ڕاستە كۆماری ئیسلامی هیچ پەیوەندییەكی بە مافی مرۆڤەوە نییە، بەڵام كاتێك دەت□و□□ت بەرەنگاری حكومەتێك ببیتەوە كە كۆمەڵگاكەی بەرەو قووڵایی دۆزەخ بردووە، تەنیا هەنگاوێك بەرەو پێشەوە نانێیت، دەچیت لەسەر جەمسەری پێچەوانە دەوەستیت، و ئەم جەمسەرە پێچەوانەیەش بە مافی مر□ق نوێنەرایەتی ناكرێت.
خاڵی دووەم ئەوەیە كە ڕاست□و□كان بە شێوەیەكی نالەبار ناسیۆنالیزمی خۆیان لەم مافە جیهانییەی مرۆڤدا ناساندووە. دەڵێن باوكی مافی مرۆڤەكەمان كوروشی گەورەیە و بەم شێوەیە مافی مر□ق ب□ مێژووی باوباپیرانەوە دەبەستنەوە، بە مێژووی ئیمپراتۆریەتەكەوە و ئێرانیی□ز□ی دەكەنەوە. ئەمەش ئەوە دەردەخات كە چۆن مافی مر□ق ل□كدەدەنەوە. نازانم ئەو مافی مرۆڤەی كە ئیمپراتۆریەتێك لە سەردەمی كۆیلایەتیدا ڕەمزی چییە و چ پەیوەندییەكی بە مرۆڤایەتییەكەوە هەیە كە لە سەدەی بیست و یەكدا دەژی! من هەمیشە وتوومە كە گەڕاندنەوەی مافی مر□ق ب□ كوروشی هەخامەنشی، ڕێزنواندن

وڕێزگرتن نیە لە مافەکانی مر□ق، □□زگرتنە لە ئیمپراتۆریەت. ئەمە مرۆڤدۆستی نییە، بەڵکو گەور□یخوازی فارسە ک□ ل□کاندنی مافی مر□ق ب□ کۆڕەشەوە خەون بەزیندووکردنەوەی گەورەیی ئێران د□ بینێت.

ڕاستییەکەی ئەوەیە کە ناسیۆنالیزم دەست ل□ هەرچی دەدات ژەهراوی دەکات و بەتاڵی دەکاتەوە لە ناوەڕۆکە ڕاستەقینەکەی. وەک چۆن لە چوارچێوەی نەتەوەیی و نیشتمانیدا پرسی ئازادی و پرسی ژن و پرسی جیاکاریی نەتەوەیی و عەلمانییەت سنووردار دەکەن، لە چوارچێوەی ناسیۆنالیزمیشدا سنووردارن و لە ڕاستیدا شێوێنراون و لە ئەنجامدا خاڵی دەبن لە هەر مانایەک، ئەوانیش هەمان هەڵوێستیان هەیە بەرامبەر بە مافەکانی مر□ق.

ئێمە پێش هەموو شتێک دەڵێین، مافی مر□ق ب□س نییە، دەبێ زۆر لەوە زیاتر بڕۆین دووەم: ئاستی ناتەواوی مافی مرۆڤتان شێواندووە و کردووتانەتە وەسیلەیەک بۆ ئاهەنگگێڕان بۆ گەورەیی ئیمپراتۆریەتی فارس. ڕێباز و تێڕوانینیان بۆ مافەکانی مر□ق ز□ر جیاوازە لەوەی مرۆڤێکی ئازادی سەدەی بیست و یەکەم چاوەڕێی دەکات.

خەلیل کەیوان: تۆ باسی هەندێک لایەنی سیستەمی بەهای ناسیۆنالیزمت کرد. وتت ناسیۆنالیزم لەسەر بنەمای نیشتمانپەروەری و شەرەف و بەهـای نەتەوەیی- نیشتمانپەروەرانە دامەزراوە. بەڵام ناسیۆنالیستەکان بیروباوەڕەکانیان بە ناکۆکی لەگەڵ ئازادی و مافەکانی مر□ق و خواستی مر□ق نازانن. دەڵێن خەڵکی هەموو وڵاتان بەها و باوەڕێکی لەو جۆرەیان هەیە. یەکپارچەیی خاک، سروودی نەتەوەیی و سنووری تەواو، ئاڵای شێر وخۆر، کۆنەپەرستی، باوباپیران و کوروشی گەورە و هتد لەم شتە پیرۆزانەن. بەم سیستەمە بەهـایە، دەتوانن چ چارەسەرێکیان هەبێت بۆ کێشە و ئازارەکانی کۆمەڵگا؟

حەمید تەقوای: پێموایە ئەم خاڵەی ئێوە لەسەر سیستەمی بەها دەیڵێن پرسێکی ناوەندییە و جەوهەری مەسەلەکە لێرەدایە. دەبینیت، ڕەنگە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان سیاسەت و تاکتیک و هەڵوێستی جیاوازیان هەبێت، بەڵام ئەوەی دەیانکاتە بزووتنەوە، ئەم سیستەمە بەهایە. هیوا و خواست و جیهانبینی و مر□ق د□توانێ بڵێت دیدگا و ئامانجە ستراتیژییەکان بزووتنەوە چینایەتییەکان پێناسە دەکەن و جیایان دەکەنەوە.

بزووتنەوەی ڕاست□و لە چوارچێوەی هەر حیزب و هێزێکی سیاسیدا، کۆماریخواز، پاشایەتی، دیموکرات، عەلمانی یان هەر ناو و نازناوێکی دیکە، سیستەمی بەهاکەی لەسەر چەمکی نەتەوە و نیشتمان و پیرۆزییە نەتەوەیی- نیشتمانی- مێژووییەکانی دامەزراوە. بەهاکانی وەک یەکپارچەیی خاک، پیرۆزی ئاو و خاک، پیرۆزی ئاڵا، مێژووی

باوباپیران، هونەر تەنها بەلای ئێرانییەکانەوەیە و هتد. ئەم بابەتە بە هەموو ناسیۆنالیستەکان هاوبەشە. بزووتنەوەی ڕاست لە دەوری ئەم بەهایانە پێناسە دەکرێت و ئەم بەهایانە هەموویان دژە مرۆڤن. من دەزانم کە ڕاستەکان دەڵێن کە ناسیۆنالیزم پارێزەری بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانە، پارێزەری بەرژەوەندییەکانی خەڵکە لە وڵاتێکدا و هەموو وڵات و نەتەوەکان بەهای وایان هەیە. بەڵام بەڕای من ئەم جۆرە بەهایانە هیچ پەیوەندییان بە خەڵکەوە نییە. میللەت بە تەواوەتی شتێکی جیاوازە لە خەڵک. حکومەتەکان هەمیشە لە ژێر ناوی بەرگری لە بەرژەوەندییە نەتەوەییەکاندا بەرگرییان لێکراوە، بە ناوی بەرژەوەندی نەتەوەییەوە شەڕیان کردووە. هیتلەر پشتگیری لە بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانی ئەڵمانیا دەکرد، جەنگیز بەرگری لە بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانی مەغۆلەکانیش دەکرد. دوو شەڕی جیهانی لەسەر بەرژەوەندی نەتەوەیی کرا، لە کاتێکدا مانا و ناوەڕۆکی ڕاستەقینەی ئەو هەموو شەڕە و کوشتارانە بەرگریکردن بوو لە بەرژەوەندی چینی دەسەڵاتداری وڵاتێکی دیاریکراو لە بەرامبەر حکومەتەکانی تردا. بەرژەوەندی نەتەوەیی ئاڵایەکە بە چینی دەسەڵاتدار بە پێشخستنی کاروباری خۆی بە ناوی میللەتەوە. بەم مانایە، بەرژەوەندییە نەتەوەییەکان بە تەواوی دژ بە بەرژەوەندییەکانی خەڵکن. کاتێک حکومەتێکی وەک ئەمریکا بە بەمبی ئەتۆمی دوو شاری ژاپۆن وێران دەکات و سەدان هەزار کەس دەکوژێت و بۆ نەوەکانی داهاتوو دەبێتە هۆی هەموو جۆرە نەخۆشی و کەمئەندامییەک، ئەم کارەساتە لە لیستی شەرەفە نیشتمانییەکانی خۆیدا دەنووسێت! شانازی دەکات کە وەڵامی ژاپۆنییەکانی دایەوە بە هێرشەکەی سەر پیرڵ هاربەر! یان کاتێک هێرشیان کردە سەر عێراق، یان لە یەکەم جەنگی کەنداو یان جەنگی بوشدا، هەزاران کەسیان لە ئاسمان و زەویەوە کوشت و بە خەڵکی ئەمریکایان فرۆشت وەک بەرگریکردن لە بەرژەوەندییە نیشتمانییەکان. میدیا و سیستەمی فیکریی زاڵ و ڕای گشتی ئەمریکا دەنگی خۆیان لە دژی ئەم تاوانە بەرز نەکردەوە، بەڵام کاتێک تەرمی سەربازە ئەمریکییەکە گەڕێنرایەوە، کۆمەڵگای ئەمریکی دەستی کرد بە هاوارکردن کە دەبێ کۆتایی بە شەڕەکە بهێنێت! چیرۆکەکە لە جەنگی ڤێتنام و شەڕەکانی دیکەدا هەمان شتە. ناسیۆنالیزم واتە باڵادەستی نەتەوەیی مرۆڤ بەسەر ئەوانی تردا، بەسەر بێگانەدا. لە فەرهەنگی ناسیۆنالیزمدا بەرژەوەندی نەتەوەیی لە پێشینەی کاردایە تەنانەت ئەگەر هەموو بێگانەش لەناو ببات.

بەتایبەتی لە شەڕەکاندا ناسیۆنالیزم شوناسی ناشیرین و دژە مرۆڤایەتی خۆی نیشان دەدات، چونکە ئەو ڕاستییە ناشیرین و دژە

ئینسانیە ئاشکرا دەکات کە مرۆڤەکان تەنانەت لە هەبوونی مافی ژیانیشدا یەکسان نین بە یەکتر؛ کە ژیانی یەک هاوڵاتی لە ژیانی هەزاران غەیرەهاو نیشتیمانی بەنرختترە! ئەگەر ئەو نیشتیمانییە تاوانبار بێت، ئەگەر شەڕفرۆش بێت و ئەو هەزاران کەسە بێ تاوانە کوژراوانە خەڵکی سڤیل بن، ئیتر ئەوانە گرنگ نییە! ناسیۆنالیزم لە هەموو شوێنێک و لە هەموو حاڵەتەکاندا جگە لەمە هیچ مانایەکی تری نییە. ناسیۆنالیزم بەرگری لە خەڵکی وڵاتێک ناکات، بەڵکو کەسانی خۆییەکان لە بیانییەکان بە باڵاتر دەزانێت.

بەزۆری نیشتمانپەرستی بەراورد دەکرێت بە خێزان. دەڵێن ئەمە زیاتر خێزانەکەمان خۆشدەوێت ئاخر. بەڵێ هەر کەسێک بە هۆکاری ئینسانی و بە تەواوەتی شیاوی تێگەیشتن حەزێکی تایبەت و زیاتری بە خێزانەکەی هەیە، بەڵام ئەگەر ئەم تایبەتمەندییە بگاتە ئاستێک کە کەسێک پێی وابێت منداڵەکەی لە منداڵی هەموو مرۆڤەکان باشترە. وە ئامادەیە هەزاران کەس بکوژێت بۆ بەرژەوەندی منداڵەکەی خۆی، ئەمە نامرۆڤانەیە. ناسیۆنالیزمیش بە تەواوی هەمان شت دەکات.

ناسیۆنالیزم پەیوەندی بە باڵادەستییەوە هەیە. لەسەر گەورەییخوازی چینە دەسەڵاتدارەکانە. کە ئەمە تامەزرۆی ئەو سەردەمەین کە کوروشی گەورە لە ئاسیای ناوەڕاستەوە تا ڕۆژهەڵاتی دوور هەمووی لە ژێر ئەنگوستیلەکەی خۆیدا هەبوو، ئەم باڵادەستی و گەورەیی نەتەوەییە بە تەواوی دژایەتی بەرژەوەندییە مرۆییەکانی نەک تەنها خەڵکی وڵاتانی دیکە، بەڵکو تەنانەت ئەو نەتەوەیەش کە بە ناویەوە شەیپوری گەورەییخوازی لێ دەدەن.

ناسیۆنالیزم بناغەی فاشیزمە. هەروەها هیتلەریش دەیویست دەست بەسەر جیهاندا بگرێت. ئەویش گەورەیی ڕەگەزی ئەڵمانی لەکەلەیدا بوو. لە زۆر حاڵەتدا ناسیۆنالیزم شانبەشانی ڕەگەزپەرستی دەڕوات. هەروەک ڕوونم کردەتەوە کۆڕەش هێمای ناسیۆنالیزمی فارسە و بەهۆی ئەم ڕاستییەوە فاشیزمی ئارییایی لە ناخی ئەودا هەڵکەوتووە. لە ڕووی سیستەمی بەهاکانەوە، ناسیۆنالیزم تەنیا دژایەتی لەگەڵ سۆسیالیزمدا نییە، بەڵکو لەگەڵ مرۆڤدۆستی و هۆمانیزمیشدا لەدژایەتیدایە. وەک لە مێژوودا چەندین جار بینیومانە، لە ژێر ئاڵای ناسیۆنالیزم و بەرژەوەندی نەتەوەییدا، هەر تاوانێک بەرامبەر بە کەسانی دیکە ڕێگەپێدراوە. لەم ڕوانگەیەوە دیدگای ناسیۆنالیستی بە تەواوەتی بە دژە ئینسانی و کۆنەپەرستانە دەزانین.

١٣ی ژانویەی ٢٠٢٣

سوپاس بۆ ئەمیر تەوەکولی بۆ نوسینەوەی دەقی سەرەتایی ئەم

چاوپێکەوتنە.

فیلمی سینەمایی “ئەزموون” لە شاری ئەبووزەبی لە وڵاتی ئیماڕات نمایش کرا

مەنسوور جیهانی –

فیلمی سینەمایی “ئەزموون” لە دەرهێنانی “شەوکەت ئەمین کورکی” و نوێنەری وڵاتی عێراق لە ئاکادیمیای ئۆسکاری ساڵی 2023 لە ناوەندی هونەری “العین القطره” لە شاری ئەبووزەبی لە وڵاتی ئیماڕات نمایش کرا.

فیلمی سینەمایی “ئەزموون” The Exam چوارەمین فیلمی بڵندی سینەماکاری کورد “شەوکەت ئەمین کورکی”، لە بەرهەمهێنانی “مەمەد ئەکتاش”، بەرهەمی هاوبەشی هەرێمی کوردستان و وڵاتانی ئەڵمانیا و قەتەر؛ بۆ یەکەمین جار لە ناوەندی هونەری “العین القطره” Al-Ain’s Al-Qattara لە شاری ئەبووزەبی لە وڵاتی ئیماڕاتی یەکگرتووی عەڕەبی پێشکەش کرا. کۆمپانیای سینەمایی میسری MAD Solutions مافی بڵاوکردنەوەی ئەم بەرهەمە کوردییەی لە وڵاتانی عەڕەبی لە ئەستۆدایە.

ئەمە بۆ دووهەم جارە کە یەکێک لە فیلمەکانی “شەوکەت ئەمین کورکی” بە ئاکادیمیای ئۆسکار دەناسێندرێت؛ بۆ یەکەمین جار، فیلمی سینەمایی “بیرەوەوەرییەکانی سەر بەرد” Memories On Ston لە ساڵی ٢٠١٦ بە هەشتاو و هەشتەمین خولی خەڵاتی ئۆسکار بە ناونیشانی باشترین فیلمی زمانی بیانی بە شێوەی فەرمی لە لایەن وڵاتی عێراقەوە ناسێندرابوو.

“ئەزموون” لە یەکەمین نمایشی جیهانی خۆیدا لە بەشی “پێشبڕکێی سەرەکی” Crystal Globe لە پەنجا و پێنجەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی “کاڕلۆڤی ڤاری” Karlovy Vary لە وڵاتی کۆماری

چیک نمایشکرا و توانی خەڵاتی فیدڕاسیۆنی نێودەوڵەتی ڕەخنەگرانی فیلم واتە "فیپڕێشی" FIPRESCI ئەم ڕووداوە گرینگ و پلە یەکەی سینەمای جیهان بەدەست بێنێت.

ئەم فیلمە کوردییە لە درێژەی بەشدارییە جیهانییەکانی خۆیدا خەڵاتی باشترین فیلمی نێودەوڵەتی لە سی و حەوتەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "سانتا باڕباڕا" Santa Barbara لە وڵاتی ئەمەریکا، خەڵاتی باشترین سیناریۆی بەشی "پێشبڕکێی سەرەکی" لە نۆزدەیەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "تیرانا" Tirana لە وڵاتی ئەڵبانیا، خەڵاتی "سندووقی جەماوەری ڕێکخراوەی نەتەوە یەکگرتووەکان" UNFPA لە بەشی پێشبڕکێی "پانۆڕامای نێودەوڵەتی" لە چل و سێیەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "قاهیرە" Cairo لە وڵاتی میسر، خەڵاتی باشترین فیلمی بەشی "پێشبڕکێی نێودەوڵەتی" لە بەشی سەرەکی بیست و حەوتەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "ڤیکتۆریا" Victoria لە وڵاتی کەنەدا و هەروەها خەڵاتی تایبەتی ئەندامانی لێژنەی دادوەرانی بەشی "پێشبڕکێی نێودەوڵەتی" لە سی و حەوتەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "مۆنس" Mons لە وڵاتی بەلژیکای بەدەستهێناوە.

"ئەزموون" بەرهەمی کۆمپانیای "میتۆس فیلم"ی بەڕلین و کۆمپانیای "مەستی فیلم"ی سلێمانی کە بە پاڵپشتی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان بەرهەمهاتووە و لە لایەن کۆمپانیای ئەڵمانی "ئاڕت هوود" ArtHood لە جیهاندا بڵاودەبێتەوە.

لەم فیلمە سینەماییەدا کۆمەڵێک ئەکتەری بەئەزموونی هەرێمی کوردستان لەگەڵ چەندین ئەکتەری گەنجی کوردستان تیایدا ڕۆڵیان بینیوە، لەوانە: ئاوان جەماڵ، ڤینا سالار، حوسێن حەسەن، شوان عەتووف، هوشیار زێڕۆ نێروەیی، نیگار عوسمان، کاوە قادر، عادڵ عەبدولڕەحمان، حەمە ڕەشید هەرەس و یانا توانا.

فیلمی سینەمایی "ئەزموون" لە دوایین بەشداریی نێودەوڵەتی خۆیدا بە ئامادەبوونی "ئاوان جەماڵ" یەکێک لە ئەکتەرە سەرەکییەکانی ئەم فیلمە، بۆ یەکەمین جار لە کاتژمێر 4ی دوانیوەڕۆی ڕۆژی 3ی دیسەمبەری 2022 لە شاری لۆس ئانجلێس و لە کاتژمێر 1ی نیوەڕۆی ڕۆژی 6ی دیسەمبەری 2022 لە شاری نیویۆرک لە وڵاتی ئەمەریکا نمایش کرا و هەروەها لە درێژەدا کاتژمێر 4ی دوانیوەڕۆی ڕۆژی 8ی دیسەمبەری 2022 لە شاری بەڕلین لە وڵاتی ئەڵمانیا پێشکەش کرا.

ب□□و□ بەرا یەتی ڕا گەیا ندنی گشتی فیلمی سینـەمایی "ئەزموون".

خاک فرۆش. شیعری شوان عەباس بەدری

خاکەکەم ئاسمانەکەی قاوەیی و
کانیاو و ڕووبارەکانی بەردین و
سەوزایی و دەشت و دەوەنی
بە چیمەنتۆ زیندانی کراوە و
مرۆڤەکانی
لە سەرەی ژیاندا ڕۆح دەسپێرن و
شاخ و داخی بە کڵبەی شۆفڵ و دەراق
تاشراوە و
هێلانەی چیمەنتۆیی کوندەپەپوو و
داڵەکەرخۆرەکانی لەسەر بنیات نراوە

ئەم خاکە ئیتر نەجێی زیرەک و دیلان و کابانی تیا ئەبێتەوە و
نە مەردان و تاهیر تۆفیق و چالاک
لە سووچ بە سووچی
گورگ و کەمتیار خۆیان مەڵاس داوە و
گوێی بە دەنگی قەلە ڕەشەکانی ووشە و موزیک
کاس کراوە و
بەرگی بووکێنی بەبەردا دادڕاوە!
ئێمە لێرە
لە ئامیزی تاریکیدا وون بووینە و
هەموو ساتێ
جرجێکی بۆگەنی نێو زێرابەکانی کۆمەڵگە
سەر بەرزئەکاتەوەو
بەرەو ئامێزێکی بۆگەنی پڕ لە دۆلار
خۆی هەڵئەدات و
مشتێک خاکی گرانبەهای نیشتمان
لە خۆی مارە ئەکات!

ئەی خودایە
ژانی بێ دەرەتانی چ ئازارێکە!
لێرە جەستەی مرۆڤەکان دەمێ ساڵە مردووە و
دەروونیان یەخسیری دەستی نائومێدی و
ژیانیان بە دەستی بازرگانەکانی خوێن و مەدەل کەلەپچە کراوە!
چەند جوان فەرمووی
بەکر عەلی کاتێ نووسی:
((ئەم سەدەیە ، سەدەی دۆلار و قەحبەیە))
لێرە مرۆڤ
وەک سەگی ڕاو بۆن بۆ پارەوە ئەکەن و
لە هەچ شوێنێک بۆنێکەی بێت
دەبێتە قیبلەگەیان و
مشتە دۆلار وەک تەوق لە ملیان ئەئاڵێنن و
حەپە حەپی بەردەم هێلانەی خاوەنەکەیان
وڕ و کاست ئەکات!
ه□□□□□□ مرۆڤەکانی سەر گۆی زەمین
لێرە بستێک خاک هەیە
عاقڵەکانی شێت و شێتەکانی عاقڵن
زۆربەی سیاسییەکانی کۆتر باز و کۆتربازەکانی سیاسیین
زیندانییەکانی لە خەڵکە ئازادەکەی دەرەوەی زیندان
ئازادترن !
ه□□□□□□ مرۆڤەکانی سەر گۆی زەمین
خاک ئەفرۆشم
کەسێک هەیە کە ئەم خاکەی
بە هەناسەیەکی پاک و چکێ دڵنیایی و سەرپەنایەک و زەردەخەنەیەک
پێ بفرۆشم !؟

پێشێلکردنی کەرامەتی مرۆڤ بەسە

داوادەکەین لە 21.2.2023بە دەستپێشخەری مەدەنی لە رۆژی جیهانی زمانی دایك لە هەموو شار و دێهاتەکانی باکوور و رۆژهەڵات بە رەمزی وانەیەك بە زمانی کوردی بووەترێت.
پێشی 11 ساڵ لە رۆژی جیهانی زمانی دایك دەستمان کرد بە

کەمپەینی(مامۆستایان عەزیز پشتیوان، نەسرەدین مەجید، محیدین دایزادە و عەبدولمەجید لوتفی):

یونسکۆ رۆژی21/2/2011 بە رۆژی زمانی دایك لە جیهان دیاریکردووە. ئێمە ئەم بۆنەیە دەکەین بە رۆژی هاوپشتی لەگەڵ ملیونان هاوزمانمان لە شارە کوردستانییەکان لە سایەی حکومەتی تورکیا، ئیران و سوریا کە هێشتا لە مافی خوێندن لە قوتابخانە بە زمانی دایکیان بێبەشکراون.

ملیونان کوردستانی بە هەموو رەوت و لایەن و رێکخراو و حزب بەشداریان کرد لەم هەڵمەتە (https://www.facebook.com/media/set/?set=a.1706459382881…) .

سوارە مەحەمەد(چالاکوانی مەدەنی و وەرگێر)، فەرمان سابر(سیاسەتمەدار)، توانا خەلیل(خوێندکار)، وریا حەسەن(مامۆستا)،ئومید عەبدولمەجید(چالاکوانی مەدەنی)، سەلام عەبدوڵڵا.

خوێندنەوەیەک بۆ رۆمانی گەلەپیاو.. یوسف اسماعیل عەزیز

کتێب: گەلە پیاو

ژانەر: رۆمان

نوسین: عزیز نەسین

وەرگێڕانی: سەردار حەسەنخانی

ژمارەی لاپەڕە: ٣١٦ لاپەڕە

ئامادەکردن: یوسف اسماعیل

گەر سەرەتا بەکورتی باسی ژیانی نوسەری بەناوبانگ عەزیز نەسین بکەین.

عەزیز نەسین لە ساڵی ١٩١٥ز لە دوورگەی هیبلی کە لە دوورگە خانەدانشینەکانی تورکیایە، لە دایک بووە. وا نەبێت بڵێن ئەو سەری بە خێزانێکی خانەدان بووە، بەڵکو ئەو لە نێو خێزانێکی هەژاردا پەروەردە بووە. وە ساڵی ١٩٣٥ز ئامادەی بەشی سەربازی

تەواو کردووە. وە عەزیز نەسین چەندان کتێبی لە بواری جیا جیادا نوسیون وەکوو، کورتە چیرۆک، چیڕۆک، ڕۆمان، شانۆنامە و بیرەوەری، جگە لەمانەش ڕۆژنامە نووسیش بووە.

عەزیز نەسین لە ٢٧ ساڵ بەر مردنی، دەستی بە نووسینی بیرەوەریی خۆی کردووە، کە دەکاتە ١٩٦٨ز، زۆر ڕووداوی نوسیووە، هەروەها لە بیرەوەرییەکانیدا دەڵێت: لەخۆزانێک دا بڕیارم دا ببمە نووسەر، کە هیچ نووسەرێکیان تێدا هەڵنەکەوتبوو. نوسەر لە ساڵی ١٩٥٠ز بە ماوەی شازدە مانگ حوکم درا بەهۆی وەرگێرانی چەند بەشێکی کتێبی مارکس....

ڕۆمانی گەلە پیاو یەکێکە لە ڕۆمانە بەناوبانگەکانی عزیز نەسین کە کاری وەرگێڕانی بۆ کراوە بۆ سەر چەندین زمانی زیندووی جیهان، بەیەکێک لە شاکارە هەرە گەورەکانی عزیز نەسین دادەنرێت، کە بەشێوەیەکی کۆمیدی تەنز ئامێز کۆمەڵێک کێشەی نێو نیشتمانی تورکیا دەخاتە ڕوو، وە عزیز نەسین بە یەکێک لە تەنزنوسە گەورەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دادەنرێت لەم بوارە،

گەر ئێمە بێین و سەیری ناوەڕۆکی ڕۆمانەکە بکەین باسی پیاوێک دەکات کە توشی چەندین کار و کێشەی سەیر و سەمەرە دەبێت، لە سەرەتادا ئەم پیاوە لە شوێنێک وەک چاودێری کەلوپەلی هاتوو و دەرچوو دەست بەکار دەکات، بەڵام بەهۆی ئەوەی ئامادەنیە گەندەڵی بکات بۆیە دەردەکرێت.

یەکێکی تر لەو ڕوداوانەی کە توشی دەبێت لە نێو ڕۆمانەکەدا، ڕۆژێک شارەکەی خۆی جێدەهێڵێت ڕودەکاتە شارێکی تر هیچ شوێنێکی نیە لێی بخەوێت بۆیە ڕوودەکاتە مزگەوتێک و شەو لەوێ دەمێنێتەوە، بە بەیانییەکەی کە خەڵک دێن بۆ مزگەوت هەڵیدەستێنن و ئەویش خەوالووە و چەند وشەیەکی سەیر دەردەبڕێت، خەڵکی ناو مزگەوتەکەش وادەزانن ئەوە زمانی ئەڵمانیە و ئەو کەسەش ئەڵمانیە و هاتوە موسوڵمان بێت، بۆیە بەخێرهاتنی دەکەن و خەڵک دێن بۆ پێشوازی، تاکوو دوای ماوەیەک ئەو کارە ئاشکرا دەبێت. ئیدی توشی ئەم ڕوداوانە و کۆمەڵێک ڕوداوی سەیر و سەمەرەی تریش دەبێ، کە تۆ خوێنەر کە بتوانی جێژ لەم ڕۆمانە ببینیت،

پەیامی ڕۆمانەکە لە دەقی نوسەرەوە:

عزیز نەسین لە ڕێگای ئەم ڕۆمانەوە دەیەوێت پێمان بڵێت ئێمە نەتەوەی تورک و وەڵاتی تورکیایە کە پڕیەتی لە گەندەڵی و کاری گێوجانە، وە چونکە بەشێوەی کۆمیدیا بابەتەکانی باسکردووە بۆیە بەشێوەیەکی زیاتر و باشتر پەیامەکەی دەگات بە خوێنەران، چێژی

زیاتر دەبەخشێت.
وە ئەم ڕۆمانە زۆر بڵاوە لەناو کوردیشدا، زۆرینەی خوێنەرانی کوردی لەسەرەتاکانی ژیانی خوێندنەوەیاندا خوێنەری ئەم ڕۆمانە بوونە، هیوادارم تۆش بیخوێنیتەوە گەر خوێنەری نەبوویت.

- ئەو خەڵاتانەی کە عەزیز نەسین وەری گرتوون –
- خەڵاتی گەڵای ئاڵتوونی لە ئیتاڵیا، ساڵی ١٩٥٦ و ١٩٥٧.
- خەڵاتی سمۆرەی ئاڵتوونی لە بولگاریا، ساڵی ١٩٦٦.
- خەڵاتی یەکەم لەسەر نووسینی سێ شانۆنامە لە تورکیا، ساڵی ١٩٦٨.
- خەڵاتی کەڵەی زمانی تورکی، ١٩٦٩.
- خەڵاتی تیمساحی یەکەم لە یەکێتیی سۆڤیەت، ساڵی ١٩٦٩.
- خەڵاتی لۆتسی یەکەم لە لایەن یەکێتیی نووسەرانی ئاسیا و ئەفریقاوە، ساڵی ١٩٧٥.

یوسف اسماعیل

بۆ یار، لە شوێنی ناشوێن.. شیعری نەوزاد مدحەت

بڵێن بە یار، بڵێن بە یار
یاری نازدار
سەد هەزار جار خۆزگەم بە پار.*

ساڵەکان تێپەڕین،
دوور، دوور،
لە کیشوەرە دوورەکان،
لەو دیوی ئۆقیانووسەکانەوە
گیرسامەوە.
لەو دوورەوە
ژیان بە خۆیەوە
سەرقاڵم دەکا و

کار بەخۆیەوە شەکەتم دەکا،
خەونە سادەکان سەرابێکی هەمیشەین و
بونیان لە چاومایەو
دەستی ماندووم هەرگیز پێیان ناگا.

ئەی یار، یاری نازدار
من نازانم تۆ بۆچی هەمیشە
لەناو ئەم دونیای بێکاتیەمدا
میوانێکی هەمیشەیی ماڵی ڕۆح و
دەرگای کات بۆ تۆ
هەمیشە ئاواڵە و لەسەر پشت.

ئەوە چ سحرێکە
تۆ بۆ یەکجاریش
پێت نەوتم خۆشم دەوێی
کەچی من بۆ هەمیشە خۆشمویستی.

ئەی یار،
من کوڕی عیشقم
من لە عیشقەوە
بە وجود هاتوم
من لەپی دەستم نەختە بەر چاوی بەختگرەوەیەك
نە سەیری ناوچاوی خۆم کرد لە ئاوێنەی فاڵچییەکدا
من بە چاوی ڕۆح چاوەکانتم خوێندەوە
لەوێ بووم
لەناو بیلبیلەی چاوەکانت
بێ ئیجازە لە تۆوە
هەواری عیشقم هەڵخستبوو
بۆیە چەندە دووربی
یان بێ هەواڵ
کەچی دایمە وهەمیشە
خانە خوێی ماڵی خەیاڵی منی.

ئەی یار
یاری نازدار
ئەوکاتانەی
کە دەمبینی، تۆ بێئگا لە من و
منیش لە ناو تۆدا دەتوامەوە

بۆ ئەوەی ون نەبی لە چاوان
وەك موخۆسێکی
بەردەرگای عیشقت
بۆ دووبارە سوتانی
بەردەرگای موحیبەتت
جارێکی تر دەژیامەوە.

ئەی ڕەفیقانم
بڵێن بەیار، بڵێن بە یار
سەد هەزار جار
خۆزگەم بەو ڕۆژانەی
لە بێئاگایی ئەو
لە تینوێتی عیشقی خۆمدا
بە بێدەنگی و
پڕ بە ڕۆحی خۆم
لێم دەڕوانی.

بڵێن بە یار
یاری نازدار
دەبێت لە کامە گۆشەی بێدەنگیدا
ئاوا بێدەنگ، دوور لە چاوی دەنگ
دەست لە ملانێی بێدەنگی
بێدەنگی... بێدەنگ
ڕۆحی پڕ لە هاواری بۆ سەدام دێکرێژێت؟

بڵێن بەیار، یاری نازدار
سەد هەزار جار
خۆزگەم بەپار
ئەوپارەی
بۆمن هەمیشە هەر پارە،
نە ئەمڕۆیە، نە پێرارە
پار، هەر پارە.

بڵێن بە یار، یاری نازدار
سەد هەزار جار خۆزگەم بە پار......

تۆرۆنتۆ
هەمووڕۆژ و ساڵەکانی

• لە گۆرانییەکی هونەرمەند مەزهەری خالقیەوە وەرگیراوە.

ئێوارانە ١٠.. سەردار جاف

فرمێسکەکانی ئەم ئێوارەم بە ئاوابوونی خۆر سپارد
خەیاڵە پەرتەوازەکانم
بوون بە دەعبایەک و بە شەودا بۆ گزنگم نارد
شەو لە دەست من هەڵهات، نەبا بە ئەشکم باڵا تەڕ بێت و هەگر و
دەستەوئەژنۆی خەمم بێ
شەو هێندە تاریک و نووتەک بوو،
نایەوێ دیقەتی دەفتەری یاداشتەکانم بدا، نەبا بێدەنگی لە خەو
بکرێ و ژاوەژاوی نەرم بێ
جریوەی ئەستێرەکانی دەم کزەبایەکی سەرما،
بە بەردەمما حەل و دەبەنگ دێن و دەچن
شەو بە پەلە خۆی نوقمی ونبوون دەکا، نەبا چەپکێ لە پریاسەکەی
ژانەکانم باوەشی پێدا بکا
لە ناو گرێکوێرەی شەوەزەنگدا بێن و بچن
ئەم ئێوارە بە تریفەی مانگەشەو،
باوەشێنی رووخساری ئەوم دەکرد
شەڕبییەکی سەوز سەوز لە کەبابخانەکەی عەلە تورکە ،
دوو نارنجی پێوە لکابوو
غەرقی شەپۆلەهاروهاجەکانی دەریا ببوو،
کەشتییە زەبەلاحەکەی تایتانیکی تێدا شکا بوو
من هەموو رۆژێ دەمەو ئێواران ون دەبم و هیچ کەسێکیش نە سۆراخ و
عەوداڵم دەبێ نە دەمدۆزنەوە
هەموو رۆژێ دەمەو ئێواران بە سەر بەلەمە شکاوەکەی زرێبارا رێ
دەکەم و گورج گورج لووشدراوم و دەمدزنەوە
غەرقی گوناهی لێوەکانیم،
مەگەر خودا بەر شەپۆلی دەریای بەزەیی خۆیم بخا
تا راپێچی کن حەریان بم

ئیدی دەبمە وڕکگرتوویەکی نێومێرگوزاری خودایی و دەبێ ببمە
عزرائیل و نوقمی تاوان بم
ماچەکانی ئەو دیو ئاڵدی ،
دەستەودامێنی دوعاکانی دایکم بوون ،
تا ئەبەد بە حەسانەوە نەگەم
قوتووبەندە کریستاڵییەکە، وێنایەکی خێوی بوو بۆ رێبواران،
تا هەناسەی ئۆخەیەکانم نەدەم
ئەم ژووانە …
دیداری نیازمەندانەیە سەفەرێکی پێ دەکەین بۆ بەهەشت
ئەی نامان وت ماچەکانمان ئورلاوب ئاسایەکە بۆ گەشت
با پێکەوە بەرەو غوربەتی ماچ تەی بکەین خۆشەویسترین کەسم هەی
کەسەکەم

ئەڵمانیا
١٦ / ١ / ٢٠٢

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا(44).. شەماڵ بارەوانی

بەشی چل و چوار

فەقێیەکی ئاشق..!

ئیشق شتێکی لائیرادییە، ئاشق بوون لە دەرەوەی دەسەڵات و کۆنتڕۆڵی کەسی ئاشقدایە.

ئیشق ئاگرێکی زۆر دژوارە و گڕ لە ناخی ئاشق بەردەدات و وەکو مۆم دەیسووتێنێت و دەیتوێنێتەوە. لەخۆڕا نەبوو ئاگری ئیشق تۆبەی بەشێخی سەنعان بەتاڵ کرد. مەجنوونی شێت و سەرگەردانکرد. ئەو مەجنونەی ساڵێک بە دەوری ماڵی لەیلا دا دەسوڕایەوە، لەپێناو یەک نیگای لەیلا !

دەیگوت گەر سەگەکەشیان ببینم ئارامی بە دڵ و ئاسوودەیی بەدەروونم

د□ بەخشێت.

ئیشقی ڕاستەقینە، پڕیەتی لە پاکێتی و ڕاستگۆیی و قوربانیدان و توانەوە و بۆیەکتری سوتان.

ئیشق نابێت هیچ مەرجێک بخاتە نێوان ئاشقانەوە. وەلێ ئیشق ئاگرێکی هێندە دژوار و بەسوێ و سووتێنەرە، ئیشق ناخی ئاشق دەکات بە خەڵووز و ڕۆژانە و هەموو چرکە ساتێک، چوون مەرگێکی لەسەرخۆ دەیکوژێت.

بەتایبەتی دابڕان و ماڵئاوایی و نەگەیشتن و شاد نەبوون.

دەڵێن لە مامۆستایەکی زانستیان پرسی ئیشق چییە..؟

وتی: ئیشق تەنها مادەیەکە، کە بە بێ ئۆکسجین بسوتێت.

ئیشق چاوی ئاشق لە ئاست مەعشووق کوێر دەکات، مرۆڤ وەک کەسێکی هەرزەکار و مناڵێک لێدەکات، تەنانەت گەلێک جار ئاشق شێت دەکات.

ئیشق سنوورەکانی ئایین، مەزهەب، نەتەوەو ئیتن و ئیدەلۆژیا و ڕەنگەکان دەبڕێت. من بینیومە کچێکی باڵاپۆش و لەچك پۆش و ئیسلامی هاوسەرگیری لەگەڵ کەسێکی لائیک و لیبڕاڵ و سیکۆلار کردووە !

گوتویەتی باو□□ک□مان شتێکی تایبەتە و هەرگیز، نابێتە ڕێگر لەبەردەم ئەو ئیشقەمان.

لەو ب□وارەوە گۆرانیەکی فۆلکلۆری کوردیمان هەیە، بەزاراوەی کورمانجی دەڵێت(لێ لێ لێ لێ، لێ لێ حنێ، هەرکەس سەر دینا خوە، تۆ یارامنێ).

هەموان چیرۆکی عیشقی(دەروێشی عەڤدی)مان کە بە ئەسڵ سەر بە ئاینی ئێزدییە، بیستووە، لەگەڵ (عەدولا) کە کچە موسڵمانیکە.

بۆیە ئیشقێک کە ڕاستەقین□ بێت، تەنانەت زۆر جار بەرامبەر ئامادەبووە لەپێناوی دا، دەست لە نزیکترین کەس و ئازیزترین کەسەکانی هەڵگرێت و دەست بەرداری ئایین و بیر و باو□□ک□ی پێشووی بێت و هەموو شتێک لە دوای خۆی جێ بێڵێت و بڕوات و بەگەڵ ئەو کەسە بکەوێت کە ئاشقی بووە.

من ئەوەم بە نموونە لایەو لە نزیک ئەو دەڤەرەی ئێمەی تێدا نیشتەجێین لە بادینان، لەساڵی هەشتاکانەوە، کچێکی مەسیحی ئاشقی

کوڕێکی موسوڵمان دەبێت لەکاتی خو□□ندن، ماڵەوەی کچەکە هەمووی دژی ئەو پەیوەندیە بوون. کچەکەیان سەرپشککرد، یان، ئیشقەکەت، یان، ئێمە. کچە بە چاوی پڕ لە فرمێسک و دڵی پڕ لە گریانەوە، سەرەنجام ئیشقەکەی هەڵبژارد.

ئەفسووس ئاخرییەکەی هەموان حاشایان لێی کرد و پەتی هەموو پەیوەندیەک و نێزیکیەک و شتێکیان لەگەڵی دا بچڕاند.

ئەوە بۆ نزیکەی چڵ ساڵ دەڕوات، ماڵی ئەو کچە، کە ئێستا بووەتە داپیرە و چەندین نەوەی هەیە، لەگەڵ ماڵی باوک و کەس و کاری چەند کیلۆمەترێک نێوانیانە، ئەوان لە دێیەک و ئەوانیتر کۆمەڵگایەکی نزیک ئەو دێیە، وا بۆچڵ ساڵ دەچێت، بۆ جارێکیش یەکتریان نەبینیوە !

بە قسەی کوڕی ئەو ژنەیەی کە دواتر ئايينەکەیشی گۆڕی و بوو بە موسوڵمان، ئەو کوڕە مەڵایە و هاوڕێی سەردەمی فەقێیاتیمە و زۆر جار چیرۆکی ئیشقی نێوان دایک و باوکی و تەواوی بەسەرهاتەکەی بۆ لە ئەلفەوە، تاوەکو یا، باسکردووم.

بەڕاستی ئەوەیە ئیشقی ڕاستقینە.

ئینجا با سەرتان نەیەشێنم و بێمەوە سەر مەسەلەی موشتاق بوون و ئاشق بوونەی خۆم.

لەوەدەچێت ئەوەی من،هەڵچوونێکی هەرزەکارا نە و هەستێکی سەرشێتا نە و کاتی بووبێت، نازانم ! لەوانەیە هەر بە ڕاستی ئیشقیش بووبێت، کە خەریک بوو وەک پرێمز بمسووتینێت هاهاها

ئەوە لەکاتی فەقێیاتیم دا جارەکی مەلایەکی برادەرم گوتی: شەماڵ گیان وەرە بچۆره ئەو دیوی دێگەلە و دەشتی کۆیە و لە دێی… لە جیاتی من، وتاری جوعمەیان لۆ بدە، من کارم هەیە. منیش بەیانی لەگەڵ پاسی کۆیە زۆر زوو بەرێکەوتم و گەیشتمە دێیەکە و یەکەم پیاو لێم راست هات. گوتی وەی لەو مەلایە قشت و گچکەیەی ! خۆناکرێت لە جێگای مەڵا… هاتبیت؟

گوتم بەرێ وەڵا.

گوتی دەی فەقێ گیان، زووە جارێ بۆ مزگەوت، با برۆینە ماڵێ و چایەکی بخۆینەوە. کە رۆشتمە ماڵیان، چم بینی خودایه ! شاجوان ! حۆری بەهەشت، سبیل جان، ئەوە چبوو خودایە گیان تۆ دروستت کردبوو

و بەو هەموو هونەرمەندی و نیگارکێشی و جوانییە وێنەت کێشابوو !؟ خوشکی کابرای، کچەکی ناسک و تیتك زەرد و لێو ئاڵ. یەکسەر لە دڵەوە ئاشقی بووم.

لەخۆڕا نییە گووتراوە: ئیشق ڤایرۆسێکە لە ڕێگای چاوەوە دەڕواتە ناو دڵەوە.

لە لایەک بە ئاگری ئیشق دەسووتام و لەلایەکیتر سەرزەنشت و لۆمەی خۆمم دەکرد و بەخۆمم دەگوت: دەک داوەشێیت فەقەی گەمژە، کوڕە با خەجاڵەتی بگرێت و نەمەک حەرام مەبە، ئەوە ناپاکییە، ئەو کچە وەک خوشکی خۆت سەیربکە، عەیبە کاکە عەیبە، بەسەرهەستی هەرزکارانەی خۆتدا زاڵ بە. دەی زوو بەسە خودایە تۆبە.

من لەو بیرو خەیاڵانەدا بووم.

لەپڕ کچەکە هاتوو و پێی گوتم بەخێرهاتی مامۆستا.

گوتم سەرچاوەکانم خوشکی خۆم.

لە ناخەوەیش دەمگوت سوپاس گیانی مەلای، هەی بەخۆم و مەندیلەوە بە قوربانت بین. ماوەک لەوێ دانیشتم و دواتر لەگەڵ پیاوەکە ڕۆیشتین بۆ مزگەوت.

وەلە مزگەوتی چی و حاڵی چی، وەکو کابرا منیش لەو چرکە ساتە دەمگوت(وڵاهی، وڵاهی، گیانی من، ئێستا چگە لە تۆ دەی من، هیچیتری تێدانییە)و بیر و هۆشم هەر لەکن ئەو کیژەی بوو و کورد وتەنی:پیس ئاشقی ببووم. لەناو وتار یەکەم جارم بوو بگریێم. سەیرم کرد، دوو سێ مامە حاجی بە تەمەن و دڵپاک، لەگەڵ من دا دەستیان کرد بە گریان. بەستەزمانانە وایان دەزانی من لە حاڵی ئومەتی موحەمەدی و لە ترسی خودا و ئاگری جەهەنەمە دەگریم، وای گەردەیان زانی گریانی من لەچییە و من موشتاقی کێ بوومە و ئاگری چ ئیشقەکی هەرزەکارانە، وا خەریکە گەم تێبەردەدات و دەمسووتێنێت، دەم کات بە هەڵەم، بە سەراب، بە ئاو، کو بەرد بارانیان دەکردم.

ئینجا دووای تەواوبوونی وتارەکە چوینەوە ماڵی کابرای و دیاربوو حەزی لە بوو بەڵێ وەرە خوشکە خەمت بدەمە. گوتی: مەلا گیان مەوالیدت چەندە، بە تەما نیت ژنە بینی؟ گەتم

ناوەڵا جارە خەریکی خیندنە مەو هەشتا گچکەمە، وای کو پەم لە شانسە خۆم ناو قوڕم کردە بەختی خۆم ! ئاخر بە شانسی ئەمە بە

ویراسییە و دەلێن باپیرە گەورەمان کاتی خۆی دوو نانی بە دڵۆپەی بارانێ خواردیە، لەوی وەرایە دۆشاوە.

حاڵم مەپرسە!.. شیعری زانا کوردستانی

خەبەرم لێ ئەگری؟

ئاه!

– ئازیەتبارم،

ئازیەتبار!

ئاخر نابینی کە ئاێر گوڵۆڵه،

سینەی گوڵی دڕاند؟

بوو نابینی کە خەزانێکی گرتۆڵە و ترسناک

چنگ لە جەستەی گیان دارستان دەخاتۆ؟

مەرگی دانەدانەیان دێنێتە پێشەوا؟

ئەمڕوو،

گۆستاخێکی بێخوا

جەستەی چوار خوەیشکی هیلاو و بێتاوان

ڕووتەو کرد…

ئازیەتبارم

ئازیەتباری برینەکانی وڵاتم!

داخداری حەڵەبجەی ژاعردایش

و کەبانیە خاپورکراوەکەم،،،

ئازیەتباری کوردیستانم.

...

زانا_کوردستانی

بێدەنگی ئێمە (جارێکی تر) کوردەکان لە پاریس دەکوژێت.. کارێل مان

وەرگێڕانی لە فەڕەنسییەوە: دیار عەزیز شەریف

نزیکەی دە ساڵ دوای تیرۆرکردنی سێ خەباتکاری کورد لە ٩ کانوونی دووەمی ٢٠١٣، هێرشێکی تازە لە پاریس کراوەتە سەر ناوەندی کولتووریی کوردی. هەر ئەوها بەسادەیی رووداوێکی ڕەگەزپەرستانەیە؟ پێویستە ئەوەمان لەیاد بێت کە لە پەیوەست بە دۆسیەی تیرۆرکردنی هەر سێ خەباتکارە کوردەکە، ساکینە چانسیز، فیدان دۆغان، لەیلا شایلەمەز لە ٢٠١٣، دەسەڵاتی دادوەریی فەڕەنسی بەهیچ شێوەیەک لێپرسینەوەی لەگەڵ تورکیا نەکرد. لە پێشنیوەڕۆی ٢٣ دێسەمبەر، هێرشێک لە دژی سەنتەر ئەحمەد کایا لە شەقامی ئەنگیەن لە پاریس ئەنجامدرا، جارێکی تر سێ کوردی دیکە لەنێویاندا کوژران، بەگوێرەی عەگید پۆلات وتەبێژی کۆنسەی دیموکراتیکی کورد لە فەڕەنسا، یەک لەوانەی گیانیان لە دەستداوە ژنێکە کە بەرپرسی بزوتنەوەی ژنانی کوردە. هێشتا ٦ لەوانەی برینداریش بوونە باری تەندروستییان ناجێگیرە.

لەگەڵ ئەوەشدا نە میدیا نە سیاسەتمەدارانی فەڕەنسا نایانەوێت بە روون و ئاشکرا دان بە سیما سیاسییە دیارەکەی ئەم تیرۆرکردنە سێ ئەوەندەییە دابنێن: میدیاکان (هەروەها میدیاپارت و لیبێش). تەنها ئەوە نەبێت کە ڕۆژنامەی لوموند دواجار لەسەر ماڵپەڕەکەی لە کاتژمێر ٢٢:١٨ بەشێک قسەکانی عەگید پۆلاتی دانا کە تێیدا داوای لە

دەسەڵاتدارانی فەڕەنسی کردووە "واز لە دەست و پەنجە نەرمکردن لەگەڵ دەسەلاتدارانی تورکی و دەخەشکردنیان بهێنن کاتێک مەسەلەکە دێتە سەر ئاسایشی کوردەکان"، دەشێت " دەسەڵاتدارانی فەڕەنسی دەبێ ئەمە لەخۆبگرن و ئەم یارییە گاڵتەجاڕییە بوەستێنن". دیقەت بدەن چۆن لە کەناڵی فەڕەنسا ۲٤، لە کاتی پەخشی هەواڵەکان لە کاتژمێر ۸ ئێوارە وتارەکەی عەگید پەلات رێک ئەو شوێنەی لە قووتکرابوو کە تێیدا وتەبێژەکە خەریک بوو ئاماژە بەوە بدات تورکیا بەرپرسیارە لەم پرسە.

جێرارد دارمانینی وەزیری ناوەخۆ هەمان لێدوانی سەرۆک ماکرۆن دا کە ویستیان ئەم هێرشە بە نزیکەیی وەک رووداوێکی رەگەزپەرستانە ببیینن، زیاتر نا. بکوژەکە، خانەنشینێکی هێڵی شەمەندەفەر، وەک دەزانین تاوانبارێکی دووبارەبووەوەیە، ناسراو بووە بە هەوڵدانەکانی بۆ کوشتنی پەنا بەران.

سەرنجبدەن ئەو ئازادکرابوو بەبێ ئەوەی ماوەی سزاکەی بەسەرببات کە بەهۆیەوە بەسەریدا سەپێنرابوو، ئەمەش ئەوە پیشان دەدات کە چەند بە بێبایەخییەوە لە هێرشە رەگەزپەرستییەکان دەڕوانرێت، هەر بەراست. هەموو ئەمانە بەسە بۆئەوەی دادوەری گشتی پاریس لەرا بەکیوە رایبگەیەنێت: " لە ئێستادا هیچ شتێک رێگە بە بوونی هەر جۆرە پەیوەندییەکی ئەم پیاوە بە بزوتنەوەیەکی ئایدیۆلۆژیی توندڕەو نادات"

ئەگەر حکومەت باسی "تاوانی قێزەون" دەکات (بەدڵنیاییەوە هەر ئەوەندەشە کە دەیکات)، ئەوا سیاسییەکان پەلەدەکەن بۆ سوودوەرگرتن لە دۆخەکە لە بەرژەوەندی ئایدیۆلۆژیی خۆیان. بەم شێوەیە پارتی چەپی رادیکاڵ وەکو پارتی سۆسیالیست بەپەلە پارتی راستڕەوی توندڕەو تۆمەتباردەکەن- و دارمانین وەڵامی ئەوانی دایەوە کاتێک لە بەردەم کامێراکانی شەقامی ئەنگییەن لیستێکی ئەو رێکخراوە راستڕەوانە دەکات کە لە ماوەی رابردوو هەڵیانوەشاوندوونەتەوە.

بەلای پارتی راستڕەوی توندڕەویش، ئەمە بەدڵنیاییەوە بێباکی گشتگیرە، " دڕندەیی گشتگیر" بەگوێرەی ئێریک زەمور کە خۆیشی لەژێر پرسیار دایە.

هەروەک لە فەڕەنسا، گرنگ نییە چ پرسێک بێت، گرنگ نییە چ تاوانێک روویدا بێت، شەڕێک یان تەنانەت کارەساتێکی سرووشتیش دەرفەتێک بووە بۆ یەکلاییکردنەوەی ناکۆکی و ململانێیەکانیان لەنێو ئەنجومەنی نیشتیمانی- و وەرگرتنی بینەران و خوێنەرانیش بۆ گەمژەیی. لەم نێوەدا، ئەمە بەتەواوی کوردەکانمان لە بیرکردووە و بەتایبەتی لەو شەڕە دڕندە و بێبەزەییەی کە ئەردۆغان لە دژی ئەوانی بەرپاکردووە. سەرباری ئەوەش، پارتی راستڕەو تەنها

ئاژاوەگێڕییەکانی کوردەکانی پاریسی لەبیر دەمێنێتەوە کە دژی پۆلیس ئەنجامیاندا بە دەربڕینی توڕەیی و پەستبوونی خۆیان لە دژی تێنەگەیشتنی بەرفراوانی سیاسییەکان کە بە جارێکی تر لەبەردەم بەرپرسیارێتییەکانیان رادەکەن.
با بگەڕێینەوە بۆ واقیعێ زۆر قێزەونترەکە. دەبێ ئەوەمان لەیاد بێت کە لە پەیوەست بە تیرۆرکردنی هەر سێ خەباتکارە کوردەکە، ساکینە چانسز، فیدان دۆغان و لەیلا شایلەمەز لەگەڵ ئەوەی بەدواداچوونەکە گەیشتە ئەو ئەنجامەی کە ئەمە کردەیەکی تیرۆریستی بووە، کەچی دەسەڵاتی دادوەری فەڕەنسی بەهیچ شێوەیەک لەپرسینەوەی لەگەڵ تورکیا نەکرد. ئەنقەرا یەکسەر بەتاوان دەرچوو تەنانەت کاتێک لەبیریشمانە کە لەسایەی کچ و کوڕە شەڕڤانە کوردەکان بوو کە هەڕەشەی دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و سوریا توانرا کۆتایی پێبهێنرێت- لانی کەم تا ئێستا چونکە ئەم بزوتنەوەیە خەریکە بەهێزەوە دەگەڕێتەوە- ئەمەش بە پشتگیریی ناڕاستەوخۆ (یان لەوانەیە ڕاستەوخۆ)ی تورکیا، دەبێ دان بەوەدا بنرێت، تورکیا پێشوەختە لە ساڵانی ٢٠١٥-٢٠١٦ ئەم دەبێ یارییەی دەکرد.
میدیاکانی فەڕەنسی گاڵتە بە بابەتی ئەم پیاوە پیرە فرانکۆ-فەڕەنسییە بوغزاوییە دەکەن کە لە گەمژەیەکی کەنەفت دەچێت، ئەمە جێی گومان نییە. بەڵام دەبێ بەڕاستی تا ئەو شوێنە ساویلکە بین کە پێمانوابێت دەزگای هەواڵگریی تورکی بکوژێکی نموونەیی لەوە هەڵنەبژاردبێت؟ تا تاوانێکی ئەوها تەواو. یان نزیک لەوە ئەنجامبدات.
ئەو پرسیارەی خۆی قووت دەکاتەوە ئەوەیە بزانرێت کە بۆچی فەڕەنسا و (ئەوانی تر) دەیانەوێت تورکیا بپارێزن. ئایا ئەندامبوونی لە ناتۆ گەڕەنتییەکە بۆ دەربازبوونی لە سزا؟ ئایا ئەمە لەوە دەترسین کە تورکیا هەزاران پەنابەرمان بۆ ڕەوانە بکات کە لەڕووی تیرۆرییەوە لەسایەی پشتیوانی دارایی ئەوروپی لەوە هەڵدراونەتەوە؟ ئایا ئەمە متمانە بەو سوڵتانە خۆبەزلزانە دەکەین کە بە هێنانەدی ئاشتی لەنێوان ئۆکرانیا و روسیا، وەکو جورج بەدزییەوە لە وڵاتەکەوە بە وڵاتێکی تر دەچێت، بەڵێنی سەرسوڕهێنەر و چەواشەکارانە لە هەموو شوێنێک دەدات و دڕۆنەکانیشی لەوە بوەستێ؟ کەچی خولەکێک دواتر بەچوونی خۆی دەگەڕێت.
هەسارەی زەوی پێدەچێت لە ئێستادا کەوتبێتە ژێر هەژموونی تەماعەکانی نیو-فاشیزم، تەنانەت تۆتالیتاریەتیش. لەنێوانی پوتین، خامەنی و ئەردۆغان، ئەمە لەی دەخۆین...
ئەگەر رای گشتی بەتوندی لە دژی ئەو دەستدرێژییە تاوانکارییانە بێتە دەنگ کە سەرکردەکان لە مۆسکۆ و تاران ئەنجامی دەدەن، ئەوا

کاتی ئەوە هاتووە هەمان شت لە دژی ئەنقەراش بکرێت. ئەوەی ئەمڕۆ لە شەقامی ئۆنگێین روویدا ئەوە تەنها سەری شاخێکی سەهۆڵینە کە پێشوەختە بەدەرکەوتووە. ئێمە هەموو شتێک لە دەست دەدەین ئەگەر بێتو بەردەوام بین لە دەستپێوەگرتن بەم بێدەنگییە تاوانکاریییە.

• کارۆل مان سۆسیۆلۆژیستی بواری کێشەی جێندەری و ململانێی چەکدارییە، بەڕێوەبەری دامەزراوەی “ژنان ل□ نێو جەنگ”ە؛ ئەو کۆمەڵناس و مر□قد□ستە بە رەچەڵەک فەڕەنسییە وەک دۆستێکی نزیکی ئەزموونی رۆژئاڤا و پرسی کوردە بەگشتی.

سەرچاوە:

https://blogs.mediapart.fr/carol-mann/blog/241222/silence-tue-encore-des-kurdes-paris

کارۆڵ مان

ژیان و مردن لە فیلمێکی دوو

خولەکیدا.. حه یده رعه بدولره حمان

کورتە فیلمێکی دوو خولەکی سینەماکار(فەرزین کەریم) م بینی، کە سیناریۆکەی باس لەهەوڵی خۆ کوشتنی ئافرەتێک دەکات، بەخۆهەڵواسین بە پانکەی ژوورەکەیدا.
داخەکەم فیلمەکە تایتڵەکەی دیار نیەو هیچ شوناسێکی نیە، تەنانەت ناوی دەرهێنەرو سیناریۆ نووس و وێنەگرو ئەکتەریشی لەسەر نیە، بەڵام فیلمەکە، ناچاری ئەوەت دەکا بەئاسانی بەسەریدا ڕانەبووری و هەڵوەستە لەسەر زۆر لەلایەنە هونەرییەکانی بکەیت.
پرسی خۆ کوشتنی ئافرەتان لەکۆمەڵگای کوردی دا پرسێکی نوێ نیە، بەڵام شێوازی خستنەڕوو چارەسەر کردنی جیاوازە.
نازانم فیلمەکە کەی بەرهەم هاتووە، بەڵام ئەوە دەزانم کە بە بەراورد لەگەڵ زۆر لەو فیلمانەی لەو چەند ساڵانەی دواییدا دەربارەی توندوتیژی دژی ئافرەتان بە بەرهەم هاتوون، فیلمێکی جیاوازو فۆرمێکی هونەریی بەپێزی هەیە چ لەڕووی ئایدۆلۆژی و هزرییەوە، چ لەڕووی هونەرییەوە.
فیلمەکە خەسڵەتەکانی کورتە فیلمی بەخۆیەوە هەڵگرتووەو لەماوەی دوو خولەکدا، زۆرێک لە ئامانجەکانی دەپێکێنێ.
بۆیە دەرهێنەر پێویستی بەدەسەڵاتێکی هونەری چڕ هەیە لە بواری کورتە فیلمدا، تا بتوانێ ئەو دوو خولەکە بەشێوەیەک تەوزیف بکات، ئامانجەکانی خۆی و گوتاری فیلمەکە بە یەکەوە بگەیەنێت.
هەروا فیلمەکە بەزمانێکی درامی و ستاتیکی ئەوتۆ بەرجەستە بکات، لەڕووی فۆرمەوە چێژ ببەخشێت، هەمیش بیرۆکەو فەلسەفەی فیلمەکە وەک پێویست بەرجەستە بکات ، سەرجەم ڕەگەزە هونەری و ئایدۆژییەکانی لەسیناریۆی فیلمەکەدا چڕ کاتەوە.
بەگشتی هەست بەوە دەکەیت، دەرهێنەر خۆی دوورە پەرێز ڕاگرتووە لەوەی ئاراستەی سیناریۆکەی بەئاراستەیەکی ڕێکلام کردن ، یا پرسێکی بازرگانی ببات، بەڵکو هەوڵی ئەوەی داوە گوتاری فیلمەکە لەچوارچیوەیەکی تەسکەوە بپەڕێنتەوە بۆ فەزایەکی مرۆیی و کۆمەڵایەتی گەورەتر لەخۆی .
هەموو ڕەگەزو پێکهاتەکانی لە
سیناریۆ
وێنەگرتن
نواندن

موزیک
ئاوێتەی یەکتر بکات، بە دروست کردنی وێنەیەکی درامی ورووژێنەرو سەرنج ڕاکێش، تا بەهەر چوار ڕەگەز گوتارێکی دیاری کراو بگەیننە بینەر، کە پەیوەستە بە کێشەی کۆمەڵگایەکی گیرۆدە خواردوو بەکۆمەڵێ دەردو مەینەت دەرهەق بە ئافرەت.
سیناریۆی فیلمەکە لە گرتەی یەکەمدا بەکورتی و لەوێنەیەکی درامی دا ئەو ژنە لە بەردەم ئاوێنەیەکی تەخ و تەم و مژ لەسەر هەڵنیشتوو نیشان دەدا، کاتێ دەیەوێ ئەو تەموو مژە لەسەر ڕوویاندا لابەرێ و وێنەی هەڵبزڕکاوی خۆی تێدا ببینی، کە گوزارشت لەژیانی پڕ لە ئەشکەنجەو ئازارەکانی دەکات.
لە دیمەنی دووەمدا
ئامادەکردنی ئامرازەکانی خۆ هەڵواسین دەبینین ، بەڵام ئەکتەرەکە وێڕای ئەو توانا سروشتی و ناتەقلیدەی هەیەتی ، دەرهێنەر ئەو ئەتمەسفیرەی بۆ نەڕەخساندووە ئەو دیمەنە ڕەهیب و ترسناکە هاوسەنگ بەوێنە لەڕووی سایکۆلۆژیەوە ئامادەکارییەک بکات بۆ ئەوەی بینەر بەقوڵی بەناو ڕووداوەکەدا قوڵ بێتەوە، یا ترسێک بەرامبەر بەکاری خۆ کوشتن بیگرێ کە تێیدا دەبوا دیقەتی دەرهێنەر بە موزیک و ڕەنگ زۆتر بوایە.
دەرهێنەر لەسەر دوو خاڵی بنەڕەتی وەستاوە:
یەکەکیان ئازارەکانی مردن
دووهەمیان بەراورد بوون لەگەڵ گەڕانەوەی ژیان وتام و چێژەکانی.
هەردوو حاڵەتیشی بەچەند دیمەنێکی درامی کاریگەر بەرجەستە کردووە، لەوانە:
پەلەقاژەی ژنەکەو هەوڵدانی بۆ خۆ رزگار کردن لەدەست مردن
بەهەمان وێنەی پەلەقاژەی ماسیەکە و هەوڵدانی بۆ هەناسە دان
ژنەکە کە لەئەنجامی هەناسە لەبڕانی خۆی لەئازاری ڕوح کێشانی ماسیەکەش دەگا، دوو حاڵەتی لەیەک چوون بە پەیوەست بوون بە ژیان، بەڵام دەرهێنەر بەشایەکی بئ پاساوی بە پرسیارێکی بەجێ ماوی بینەر بەجێ هێشتووە، کاتێ دەپرسی فاکتەری خۆ رزگارکردنی ژنەکە چی بوو لەخنکان؟ یان دەرهێنەر بۆچی خۆی لەنیشاندانی چۆنیەتی خۆ رزگارکردنی ژنەکە شاردەوە؟
لەدیمەنی سێیەمدا ئەومنداڵانەی لەگۆڕەپانەکەدا چاوەڕوانی گەڕانەوەی تۆپەکەیان دەکەن، بە ئەوەی بەردەوامی بەیاریەکەی خۆیان بدەن،
هێمای دەست پێکردنەوەی سەرەتایەکی ترە بە ژیان .
بەڵام دەرهێنەر دەسەڵاتی بەسەر ئەوەدا نەشکاوە دیمەنێک دروست بکات بۆ ئەو تۆپەی لە پەنجەرەی دەرەوە دێتە ژوورو ئەو حەوزە ئاوە

دەشکێنێ کە ماسیەکانی تێدایە، چونکە بینەر پرسیاری ئەوە دەکات کە شتێکی نەبینی حەوزەکە بشکێنێ.
پاشان ئەو منداڵانە بۆ چاوەڕوانی گەڕانەوەی تۆپەکەیان دەکرد، ئەگەر تۆپەکەیان نەکەوتبێتە ئەو ژوورەو حەوزەکەی نەشکاندبێ ؟
هەموو ئەو دیمەنانە لەسیناریۆکە لەسەری باز دراون و دەرھێنەر نەیتوانیووە چارەسەریان بکات ، بۆیە بۆشاییەکان بە ڕوونی دەردەکەون.
بەڵام بەگشتی هەر سێ وێنە ئەو فەلسەفەیە دەچەسپێنێ کە هەمیشە ژیان لە مردن جوانترە.
مرۆڤ بۆ ئەوەی بژیت، ناکرێ خۆی ڕادەستی نەهامەتیەکانی ژیان بکات هەتا هەلێکی تر بەدەستەوە مابێت بۆ ژیان.
لەفیلمەکەدا دەر هێنەر بە فۆرمێکی هونەری و درامی ئامانجەکانی خۆی گەیاندۆتە بینەر، کە ئەویش نەفرەت کردنە لەدیاردەی خۆ کوشتن بۆ رزگار بوون لەئازارەکانی بەدەست کۆمەڵگاو ڕێگری کردن ل□ بەدی هێنانی ئاواتەکانی.
گرنگترین کارێکیش لای من ئەوەیە کە دەرھێنەر نەیویستووە بە تراژیدیایەکی تاڵ ئەنجامەکە بەجێ بێڵێ، بەڵکو بەدیدێکی لۆژیکی، ئەنجامێکی مرۆیی دروست فێری بینەر دەکات کە ژیان شایەستەی ئەوەیە بۆی بژی و جوانیەکانی ببینی.

لە دژایەتی لەگەڵ لەباربردنی منداڵدا.. مەنسور حیکمەت

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
دەقێک کە لە شریتەوە وەرگیراوە

مادەی ٣٩ – د□ بێت قەدەغەکردنی لەباربردنی منداڵ هەڵبوەشێتەوە…
ئەوەی لێرەدا نووسراوە، وەک بەند، بەلای منەوە زۆر سروشتییە، کە لە نەریتی گشتی چەپەکاندایە. هەڵوێستەکانی ئەو با بەتە ئاساییەکانی چ□پ□ن، “بەرگریکردن لە ئازادی لەباربردن”. بە شێوەیەکی سروشتی تا تەمەنێکی دیاریکراو، بۆ کۆرپەلە و هەروەها بە فەمی ناسینی ژنەکە بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە یان ئەنجام نەدانی.

ئەمانە هەڵوێستی سەرەکی چەپەکانن لە قوناغێکی دیاریکراودا، نازانم هەمیشە وا بووە یان نا؟ بەڵام ئێستا بەم شێوەیە.

لەگەڵ ئەم جیاوازییەدا بێگومان بەندەکەمان کەمێک شەرمنترە و ئەو دروشمە بنەڕەتیانەی کە چەپ داویانە و ئەو دەرەنجامە لۆژیکیانەی کە لەم باسە دێتە ئاراوە، نەیانکردووە. بۆ نموونە لە هیچ شوێنێکدا بە ڕوونی نەنووسراوە “لەباربردن بەپشت بەستن بە داواکاری، واتە هەر لەوکاتەدا کە ژنەکە داوای کرد”. بەنەخستنەڕووی هۆکارێکیش کە ژنەکە بۆچی ئەیەوێت منداڵ لەباربردن ئەنجام بدات ؟ ئایا ڕەزامەندی هاوسەرەکەی پێویستە؟ لە هیچ شوێنێکدا بە ڕاشکاوی نەیگوتووە “ژن مافی هەڵبژاردنی هەیە”. ئاماژەی بەوەشکرد، مەرج نییە ئەنجامدانی ئەو کارە بە مۆڵەتی ژن بێت. مەرجدار نیە ب□ مۆڵەتی هیچ کەس و ژنێکەوە ، تەنها ژن نەبێت. ڕێگ□ پێدراوە. لە کاتێکدا لەباسەکەی چەپدا بە گشتی هەڵبژاردنە. واتە لەباربردن هەڵبژێرێت ئیتر بەسە.

هەروەها لەم بڕگەیەدا هیچ هەوڵێک بۆ فراوانکردنی خزمەتگوزارییەکانی لەباربردن نییە. بۆ نموونە ڕاستە ئێمە هەڵمانوەشاندەوە، بەڵام لەم دۆخەی ئێستادا لە هەڵوەشاندنەوە یان هەڵنەوەشاندنەوەیدا هیچ جیاوازییەک نیە بۆ زۆرینەی ڕەهای خەڵک ، چونکە هەرچۆنێک بێت کلینیک و دەرمانخانەیەک نییە ، ڕیزەکان در□ ژن. بۆ ئەوەی ئەم کارە دەست پێبکرێت، لە هیچ شوێنێکدا نەیگوتووە کە دروست بکرێت، خەڵکێکی زۆر بۆ ئەم کارە ڕاسپێردرێت بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە. ئەگەر چەپ ئەمەی دەوێت. بەڵام لە نەریتی چەپەکاندایە و منیش لەگەڵ زاراوە گشتیی□کانیدا ناکۆکم، واتە لەباربردن ئازادە و مافی ژنە کە ئەنجامی بدات. من بە تەواوی دژی لەباربردنی منداڵم وەک کردارێک و دەمەوێت ئەمە ڕوون بکەمەوە.

ڕاستیەکەی بەڕای من ڕەنگە لەباربردن تاکە شتێک بێت کە بە ڕوونی دژایەتی سیستەمی کۆمەڵایەتی هەبوو لە کۆمەڵگەی چینایەتیدا لەگەڵ سروشتی مر□ق و مر□ق ب□ شێوەیەکی گشتی نیشان بدات. لەباربردن بەو مانایەیە کە مر□ق ب□ ئەوەی بتوانێت لەم کۆمەڵگایەدا بژی و لەو پەیوەندیانەدا بژی، پێویستە تیغ لە جەرگی خۆیان بدەن.

باشە زۆر شتیش لە خۆیاندا ئەمەیان هەیە. وەک خودی خەباتی چینایەتی، وەک شەڕ، کە مر□قایەتی لە دژی خۆی دەجەنگێت، لەم سیستەمەدا. وە مر□قایەتی لەناو دەبات، ئەو شتانەی پەیوەندیان ب□ مر□قایەتییەوە هەیە. بەڵام لەم حاڵەتەدا بە بڕوای من هەموو

گرنگییەکە لەبەردا ئەوەیە کە مرۆڤ دەبێت نەک لە شێوەی مرۆڤێکی دیاریکراودا، لەگەڵ تاوانێکی دیاریکراو، یان بەرژەوەندییەکی دیاریکراو، بەڵکو لە فەهمی مرۆڤدا بە گشتی، مرۆڤ وەک مرۆڤێکی پۆتانسیەل، مرۆڤی داهاتوو، شمشێر بەڕووی خودی مرۆڤ بووندا ڕادەکێشێت.

ئه مه واتای چیه؟ واتە ئەگەر ڕۆژێک کۆمەڵگا ببێتە سۆسیالیستی و مێژوونووسەکانی باسی ئەم قۆناغەی ژیانی مرۆڤایەتی بکەن، دەڵێن دۆخی سیستەمی کۆمەڵایەتیان بە جۆرێک بووە کە کەرپەی مرۆڤیان لە سکی دایکی دەرهێنا و فڕێیاندا، بەجۆرێک کە دەیانتوانی لەم کۆمەڵگایەدا بمێننەوە. هەروەک چۆن باسی کۆیلایەتی دەکەین. لەو سەردەمەدا کۆیلایەتی بە کۆیلە و خاوەن کۆیلەکان ئەوەندە قێزەون نەبوو، وەک ئەوەی ئەمڕۆ بە من و تۆ هەیە. زۆر سەیرە هەندێک کەس کۆیلەی هەندێکی تر بوون. هەندێک کەسیان دەخەنە بەردەم شێر بۆ ئەوەی دابنیشن و سەیری بکەن، زۆر سەیرە. بە سەری خەڵک و منداڵەوە یاری پێلەیان دەکرد، ژن و هەمووان وەستابوون و سەیریان دەکرد، زۆر قێزەونە. ئێستاش لە قێزەونترین دەسەڵاتی دونیادا ئەم کارە ناکەن، بە ئەوەی سەری کەسێک ببڕن و لە گۆڕەپانی شار بە دار لێیان بدەن و هەمووان دەوەستن و چەپڵە لێدەدەن و هەڵ هەڵە لێدەدەن. ئەمە دەڵێین زۆر قێزەونە و چەندە دژە مرۆڤە.
من بیردەکەمەوە، دەربارەی ئەمە، لەو کاتەدا، ئەوان ئەمانە دەڵێن سەبارەت بە لەباربردنی منداڵ لەم قۆناغەدا، و بە بۆچوونی من، زۆر ڕاستتر ئەمە دەڵێن. چونکە ئەو کەسەی کەسەریان بڕی بوو کەسێکی دیاریکراو بووە. هەستێکی دیاریکراو لەبارەی ئەوەوە هەبوو. ئەو کەسەی ئەمڕۆ ژیانی ڕادەگرین کەسێکی دیاریکراو نییە، مرۆڤە. مافی مرۆڤبوون و مافی خواستن و مافی هەبوونی پێداویستی و تێرکردنی پێداویستییەکانە. خەریکە لەناوی دەبات. چینی دەسەڵاتدار بە خەڵک دەڵێن نادەم لەنێوخۆتاندا بکیوژن. نانخۆرەکانتان کەم بکەنەوە، لە نێوخۆتاندا بیانکوژن. پێم وایە ئەمە خراپترین جۆرە.

و دیسانەوە کارەساتی بابەتەکە لەبەردایە کە ئەرکی کوشتنە لە خۆیدا و لەناوبردنی مرۆڤە، ئەوەش بە فۆرمێکی ئەبستراکت و تاکە، کێشانی تیغە دژی مرۆڤ بە گشتی، مرۆڤ وەک نموونە، بە دەستی ئەو ئینسانانە دەسپێردرێت کە نزیکترین پەیوەندیان هەیە لەگەڵ ئەو کەسەدا کە خەریکە لەناو دەچێت و ئەمەش ناودەنێن پێشکەوتوخوازی. واتە لەگەڵ هەر کەرپەلەیەک کە لە سکی دایکی دەردەهێنرێت و فڕێ دەدرێت، ژنێک مافی خۆی وەرگرتووە! ئەمە کارەساتی دەسیەکەیە. وە ئەمەش ئەوەیە

کە ژنان لە کۆمەڵگە وەریدەگرن.

ئەمە دووڕوویی کۆمەڵگای سەرمایەدارییە، تاوانێکە کە هەموو ڕۆژ و شەو ڕۆژێک ئەنجامی دەدات. واتە مرۆڤەکان لەناو دەبات بەبێ هیچ بەرپرسیارێتی و گوناهێک، لەسەر تاوانی هاتن و داوای نان و پێویستی و من نامەوێت ئەم پێداویستیانە دابین بکەم، و ئەم پۆستە دەسپێرێت بە دەستی ئەو کەسەی کە دەیەوێت ئەو ببێتە منداڵ و لەدایک بێت. لەبنەڕەتدا پەیوەندی بەوەوە هەیە، بەشێکە لە بوونەکەی. وە ئەو تاوانەی کە خۆی دەیەوێت بیکات، بە ناوی ئەوەوە دەیکات.

ئەمە پخیەی کۆمەڵگەی سەرمایەدارییە، ئەم پوختەیە بە کۆمەڵگە چینایەتی دادەنرێت. پێم وایە لەباربردنی منداڵ دژی ئینسانییە. فۆرمولەیەکە کۆمەڵگای ئەمە وەک نموونەیەک بۆ نەوەکانی داهاتوو دەردەبڕێت و ڕۆژێک دەڵێن زۆر قێزەون بوو. ئەمە کارێکی قێزەونە و دەبێت بزانین کە باس لە کارێکی قێزەونی دژی ئینسانی دەکەین. کە بەڕای من زۆر خراپترە لە کوشتنی نەیارێک، لە کوشتنی کابەرێکی بازرگانی، لە کوشتنی کابەرێکی کارکردن، لە کوشتنی کابەرێکی خۆشەویستی. ئەو بەرژەوەندییە دیاریکراوانە وا لە مرۆڤە دەمارگیرەکان دەکەن کە تەقە لە یەکتر بکەن. ڕوون نییە چییە! هیچ کامیان نییە. من دژی لەباربردنی منداڵم، چونکە کۆمۆنیزم لە مرۆڤەوە دەست پێدەکات. ئەگەر ئینسان لە ژێر کۆمۆنیزمەوە دەربهێنیت، جگە لە هەلپەرستی بنەڕەتی هیچی تر نامێنێتەوە.

ئەگەر بارودۆخی چینی کرێکار باشتر بێت، چونکە ئەمانەمان وەک سیمبولی مرۆڤ وەرگرت، کە لەسەر شانی خۆی دەژی. چونکە ئەمە مشەخۆر بوونمان بە تایبەتمەندی مرۆڤ نەدەزانی. چینی کرێکار کە ئەم دەسەڵاتە لە خۆیدا دەبینێت و ئەم مافە بەخۆی دەدات و دەتوانێت لە یەک ئۆردوگادا هەزار و یەک کەسی غەیرە کرێکار بکوژێت، چونکە لێهاتوویی ئینسانی خۆی نیشان دەدات. وە کۆمەڵگای ئینسانی خۆی نیشان دەدات. ئەگەر مرۆڤ لە هەموو فۆرمولاسیۆنێکی مارکس و حورمەت، کەرامەتەکەی، بەهاکەی، تەنانەت لە ئەبستراکتترین فۆرمیشدا لابەیت، پێموایە مارکسیزم هیچ نییە جگە لە هەمان هەلپەرستی کە لە چین و ڕووسیا و هتد بەکارهاتووە. مارکسیزمی ئەوان مارکسیزم نییە. مارکسیزمی ئەوان ململانێیەکی دیاریکراوی دەسەڵاتە بۆ دابەشکردنی سامان بەشێوەیەکی دیاریکراو.
من پێم وایە کۆمۆنیستێک ناتوانێت لەگەڵ لەباربردن بێت، بەهەمان هۆکار کە ناتوانێت لەگەڵ کوشتنی پیرە پیاو و پیرەژنەکان بێت کە

تەنها پێویستیان پێیەتی. چونکە ناتوانێت هەواداری “بڕۆ خەت بکوژە” بێت. چونکە بەڕای من ئەو منداڵەی کە دەکوژرێت، ئەو کۆرپەلەی کە لەناو دەچێت، درێژکراوەی ئەو کەسەیە کە لەبەردەم کارگەکەدا دەکوژرێت. هەردووکیان بە یەک لۆژیک دەکوژرێن. هەردووکیان دەن و پێویستییەک دەخەنە ڕوو کە کۆمەڵگەی چینایەتی هەبوو نایەوێت پێیان بدات، هەر بۆیەش دەتوانێت هەردووکیان لەناو ببات. ئەمە پێویستییەکی ئێستایە و پێویستییەکی داهاتووە.

بەهەر حاڵ من وەک کۆمۆنیستێک دەڵێم ناتوانم دەنگ بەم شتە بدەم. وەک پرەنسیپێک دژی لەباربردنی منداڵم. وە پێموایە ئەمە تاکە پرەنسیپ نییە کە ئەم پرەنسیپە تێکدەرێم لە پێشکەوتنی بزووتنەوەکەماندا دەزیەوە. بەڕای من پێشلکردنی ئەم بنەمایە ڕێگەمان پێنادات سەرکەوین. وە دەیان بنەمای وەک ئەمانە ئەمەی لە مرۆڤ جیاکردۆتەوە و جیامان کردۆتەوە لە خۆبەخشین بە هەست و سۆزی ڕاستەقینەی مرۆڤ. ئێستا ناوی ئەو بەرگریکارە ئینسانە، لە شوێنێک لە دەرەوەی من، کە ئەوەندە هەستی هەیە کە دێت و دەڕۆت، وەرە بزانە، کاتێک لەم فیلمەدا، تیغی پزیشکی نەشتەرگەری بەر قاچی کۆرپەکە دەکەوێت، قاچەکانی دەکێشێتەوە ناو کۆرپەلە، تەنانەت لەم تەمەنە گەنجەشدا. وە دەبێت بڵێین کە ڕەفڵێکسێکی دەمارییە! ڕەفڵێکسی دەمار! ئایا لە حاڵەتێکی تردا ئامادەم ئەم کارە بکەم؟

بە بڕوای من ئەم قبوڵکردنە لە ڕێگەی لەباربردن، تەسلیمبوونی کۆمۆنیزمە بە بەرژەوەندییە بچووکە فێمینیستەکان. لەباربردنی منداڵ هەمیشە هەڵوێستێکی چەپ نەبووە، سەردەمانێک هەڵوێستێکی بۆرژوازی بووە، هەڵوێستێکی ڕاستڕەو بووە بۆ کۆنترۆڵکردنی دانیشتوانی کرێکار. ئێستا هەڵوێستەکە ماوە. بۆ چی؟ چونکە تەکنەلۆجیای ئەم کارە هێندە پێشکەوتووە کەس سەرنجی ئەوە نادات کە چی ڕوودەدات. وا دیارە کلینیکە زۆر باشەکان کە مۆزارت لێدەدەن لە ژووری چاوەڕوانییەدا، لەو ژوورەی تەنیشت یەکتەر، خراپترین سووکایەتی و بێڕێزی بە مرۆڤ بە گشتی دەکەن. بەڵام ژوورەکە پاک و خاوێنە، کات دیاری دەکرێت، بەخێراییە، پزیشکەکە کەسێکی لێهاتووە، کەسیش بەهۆی هەوکردنەکانەوە نامرێت کە بەهۆی ئەم ڕێکارەوە دروست دەبێت. هەر لەبەر ئەمەشە هاتووینەتە سەر هەڵوێستەکانمان. پێم وایە کۆمەڵگایەک کە ئەم کارە بەرامبەر مرۆڤ و توانای مرۆڤ بوون بکات، کۆمەڵگایەکی تەندروست نییە. وە ئەگەر قبوڵ بکەم کە کۆمەڵگا نەخۆشی نییە، بە ئاسانی دەتوانم زۆر شتی تر قبوڵ بکەم و لێرە نەبم.

لە ئاستێکی پراکتیکیدا پێموایە هەڵوێستەکانمان لە چینی کرێکار دادەبڕێت. ئەمە دەڵێین هەزاری دەبێتە هۆی ئەوەی کرێکارێک، ژنێک یان هەر کەسێک کۆرپەی خۆی بکوژێت. پاشان شەرعیەتی ئەم کارە دادەمەزرێنیت، وەک چارەسەر؟! لە کوێ و بۆ چ شێوازێکی تری تیۆری ئەم کارەمان کرد؟ ئایا ئەمە لە هەموو شوێنێک هۆکاری ئازار و نەهامەتی خەڵکمان نەگۆڕایەوە و شمشێرمان لە دژی نەکێشا؟ بۆچی لەم حاڵەتە تایبەتەدا لەناکاو چارەسەرێکی تاکەکەسیمان قبوڵ کرد و گوتمان بەڵێ با بچین بیکەین؟

هۆکارەکە چیە؟ چونکە لە کۆتاییدا دەچیت و ئەم کارە دەکەیت. دەزانم تۆ بڕیارە ئەم کارە بکەیت. زۆر کەس دەچن و کاتەکانی زیادە کار دەکەن، بەڵام من ئامادە نیم کاتژمێری زیادە بخەمە ناو خشتەی کارەکانمانەوە. من دەڵێم قەدەغەکردنی کاتەکانی زیادە. ئەمە هەڵوێستی منە لەسەر پەیوەندی خۆشەویستی. دەزانم لەم باسەدا زۆر بابەتی کۆنکرێتی هەیە. بەڵام ویستم سەرەتا بڵێم کە من بە مەبدەئیەن دژی ئەم بابەتەم، دواتر بچمە سەر پرسی کۆنکرێتی.

ڕاستییەکە ئەوەیە کە ئەمڕۆ ڕاستڕەوی توندڕەو لەگەڵ قەدەغەکردنی لەباربردندایە. هۆکارەکەی ئەوەیە کە دەیەوێت دین لە دژی چەپ بەهێز بکات. هۆکارەکەی ئەوەیە کە دەیەوێت دامەزراوەی بنەماڵە بەهێز بکات، دژی چەپ و گۆڕانی کۆمەڵایەتی. دەیەوێت دەسەڵاتی پیاو لە خێزاندا بەهێزتر بکات. ڕوونە کە هۆکارەکەیە. بۆ ئەو گرنگ نییە کە لەباربردنەکە دەکرێت یان نا. بۆ ئەو گرنگە کە لەباربردنی منداڵ بە فەرمی نەبێت. دەزانێت کە لەباربردنی منداڵ ئەنجام دەدرێت. دەزانێت ئەگەر ئەم یاسایە دەربکات، سەدان و هەزاران لەباربردن لە کوچە و کۆڵانەکانی پشتەوە، لەلایەن دەلاک و فاڵچی و پزیشکی دەرکراوەوە ئەنجام دەدرێت. ئەو ئەمە دەزانێت. ئەمە مەسەلەکە نییە. مەسەلەکە لەباربردنی منداڵ نییە. کێشەکە ئەوەیە وێنەیەکی جوانی ئەو خێزانە بدەیت کە بتوانێت لە پشتیەوە خۆی بشارێتەوە. کێشەکە لە ڕاستیدا چارەسەرکردنی هەمان هەستی مرۆڤایەتییە کە من و تۆ بەجێمان هێشتووە. واتە ئەگەر بە باشی حوکم لەسەر مرۆڤەکان بدەیت حەز بە لەناوبردنی کۆرپەی خۆیان ناکەن. پەنای بۆ بردووە، بۆ ئەوەی لە بەردەم من و تۆدا بەرز بوەستێت و ئەم مەیدانەشمان پێ سپاردووە و هاتووینەتە دەرەوە.

بەڵام ئارگومێنتی دیکەش هەن. بەڕای من ئەگەر لەباربردنی منداڵ قەدەغە بێت، ئەوا لەسەر ئاستی کۆمەڵگا کە لەباربردنی منداڵ بەخۆڕاییە. لە کۆمەڵگایەکدا کە لەباربردنی منداڵ بەخۆڕاییە،

لەباربردنی منداڵ کەمترە. من هیچ گومانێکم لەم بابەتەدا نییە.

نیشاندەری پێوەرێکی ئەخلاقییە لە کۆمەڵگادا کە ڕێگە نادات ئەم کارانە لە شێوەی قاچاخدا ئەنجام بدرێن. وە هەروەها، کۆمەڵگایەک کە پێوەرێکی ئەخلاقی هەبێت کە ئەمەی قبوڵ کردووە و لە هەمان کاتدا گەشەی کولتووری زۆری هەبێت، دەتوانرێت وا گریمانە بکرێت کە دەست لەو شێوازانە نادەن. لە لایەکی ترەوە هەزار و یەک کەس قازانجی بە ناکەن. ناتوانن بە هیچ شێوەیەک لە بازاڕدا کەس لەباربەن. ئاماژەگەلێک هەن کە ڕەنگە هانی زۆر کەس بدەن کە ئەم کارە نەکەن و هتد.

بەڵام ئەمە مەبەستی من نییە. من ئەم ڕاستییە دەڵێم کاتێک دەتوانم بیڵێم، کاتێک پێشتر سەرەتا لەگەڵ کەیسەکەدا حسابی پرەنسیپی خۆمم ڕوون کردۆتەوە، دواتر دەتوانم ئەم ڕاستییە بڵێم. کاتێک ناڕەزایی خۆمم بە ئەم کارە دەربڕیوە، دەتوانم ڕاستییەکە بڵێم، کە پێموایە ڕاستترە کە لەلایەن حکومەتەوە بیکرێت نەک هەزار و یەک کەسی نالەبارلە کۆمەڵگا ئەنجامی بدات. بەهەر حاڵ ئەمە لەم کەبوونەوانەدا کاتێکی زۆرمان نییە بۆ قسەکردن. من زۆر شتم هەیە سەبارەت بە لەباربردنی منداڵ و بەپێی ئەوەی چ ئارگیومێنتێک بۆ بەرگریکردنەکەی دەخرێتەڕوو، من ئارگیومێنتم هەیە بۆ هەموو ئەو ئارگیومێنتانە. ئارگومێنتی من لەسەرەدا ئەوەیە کە هەڵوەستی پرەنسیپی ئەمە ئەوەیە کە بێزاری خۆمان لە لەباربردن و دژایەتییەکەی بەرامبەر بە مرۆڤ و ئەو ڕۆڵەی لە سەرمایەداریدا دەیگێڕێت، دەربڕین. ئەمە ڕەخنەی ئێمەیە، کە مرۆڤ ناچارە لەم کۆمەڵگایەدا ئەم کارە بکات. ئەوە ئەو کاتەیە دەتوانین بڵێین تا ئەو کارە بە هەر شێوەیەک بێت و لەو کۆمەڵگایانەی کە ئەم کارە هێشتا پێویستی بە ئەنجامدان هەیە، ئێمە دەڵێین و لە ژێر مەرجێکی دیاریکراودا ئەم کارە دەکەین، بە ئەوەی نەبێتە بازرگانی چەند کەسێک و ژن لەمەدا لە ناوەڕاستدا ون مەبێ. چونکە ئەمە بە هەر شێوەیەک بێت دەکرێت. پاشان تەنها تا ئەو ڕادەیەی کە بتوانین بێزارییەکی ئەوپەڕی خۆمان دەربڕین، پێموایە دەتوانین لەگەڵ کەسانێک کە باوەڕمان پێیەتی دەریببڕین، و دەیکەین بە یاسایی.

من دژی بە یاساییکردنی لەباربردنی منداڵ نیم. من دژی ئەوەم کە حزبی کۆمۆنیستم پێیان وابێت لەباربردنی منداڵ کێشەیەکی تێدانییە. باشە یەکێک لە مافەکانە، هەروەک چۆن قژی دەبڕێت، کەرپەلەکەشی لەبار دەبات! حزبێک دەست دەوێت دڵنیابێت لەوەی ژنێکی دووگیان فشاری لەسەر دروست نەبێت لەکاتی کارکردندا، لە دەرگایەکی ترەوە،

مافی کوشتنی هەمان کۆرپەلە دەدات کە بەم شێوەیە چاودێری دەکات، بە کەسێکی ناو کۆمەڵگا کە هی ڕەگەز بە هیچ شێوەیەک بۆ من گرنگ نییە – ئەو ژنە، با ژن بێت. پیاوە، با پیاو بێت. من قبوڵ ناکەم لەبەر ئەوەی ژنە، مافی خۆیەتی ئەم کارە لەگەڵ بوونەوەرێکی ئینسانی بکات کە لە ڕێگادایە و ئیتر ئەم کارە دەکات.

ئێمە خەتەنەکردنی مێینە قەدەغە دەکەیــن، کە هاوتــایە لەگەڵ یەک بەیەکی، وەک دەستدرێژییەکی جەستەیی و دەروونی بە سەر ژنان، کە خۆی یەکێکە لە فۆرمەکــانی ئیــرادەی مــرۆڤ، لە لایەکـی دیکەشەوە قێزەونترین دەستدرێژییە بە سەر بوونی مرۆڤ بە یاسایی دەکەین. وە ئێمە پێمــان وایە ئاســاییە. پێــم وایە فێمینیــزم ئەمەی بە ئێمە سەپاندوە. لە بەرامبەر دووڕیانی هەژاری یان ئازادی ژندا، ڕوونە کە هەموو کۆمۆنیستێک ئازادی ژن هەڵدەبژێرێت. بە شێوەیەکی نەریتی بەم شێوەیە بووە.

بەڵام هیچ کەس نەهات بڵێت باشە من ئاڵای دژی هەژاریم هەیە، کێشەی ئەوە چییە؟ تۆ دەڵێی کە هەندێک کەس هەن بە هەر شێوەیەک بێت ناچــارن! دەڵێــم بەڵێ، ئەم کۆمەڵگــایە لەم خەبــاتەدا قوربــانی وەردەگرێت، من چی بکەم؟ پێیان بڵێن ڕەوانە بکەن. هەوڵ دەدەم پێی بڵێم نەخێر، هەوڵ دەدەم پێی بڵێم حکومەت ئاگاداری منداڵەکانتان دەبێت. هەوڵ دەدەم پێی بڵێم لە ڕووی ئەخلاقییەوە ئەگەر هەر فشارێک هەبێت شوێنی نیشتەجێبوونت دەگۆڕین. هەوڵ دەدەم پێی بڵێم ئەگەر کەسێک هەڕەشەت لێ بکات ئێمە دەیگرین. هەوڵ دەدەم پێی بڵێم بەهای ژیانی مرۆڤ چییە؟ هەموو ئەم شتانەم تاقیکردەوە، ئەگەر زار زار بگری، ڕەنگە بیرێکی بۆ بکەمەوە. بەڵام ئەگەر هەر بەوشێوەیە (…) بڕیت و بڵێیت "دەمەوێت منداڵەکەم لەباربەرم". وە من بۆی دەکەم. بەڕای من نابێت ئەم ئەرکە لە ئەستۆ بگرین.

بەڕای من دەبێ ئێمە نوێنەری پاراستنی کەرامەتی مرۆڤ بین و بەڕای من ئەمەش ڕادیکاڵترە. ڕاستترە. چونکە ئێمە دەچینە سەر سەرچاوەی مەسەلەکە و تەسلیم بەو دروشمانە نابین کە دەیانەوێت مەسەلەکە بەدەر بکەن و چارەسەری تاکەکەسییان بۆ دابنێن.
خاڵێکی تر هەیە کە ڕەنگە باسی بکەم. ڕاستگۆیانە نازانم کام چینی کۆمەڵایەتی زۆرترین بەکاری هێناوە لەو وڵاتانەی کە لەباربردنی منداڵ یاسایی بووە؟ پێم وایە چینی ناوەڕاست. لە ژیانی تایبەتی خۆمدا شاهیدی زۆر لەباربردن بووم، هیچ کامیان ڕاستی ئەم ڕستەی یەکەم ناسلمێنن.

"کۆمەڵگەی سەرمایەداری تەنها دوو ڕێگا دەخاتە بەردەم ئەو ژنانەی کە بەبێ مەبەست دووگیان دەبن. لەناوبردنی کۆرپەلە، یان بەرگەگرتنی بارودۆخی سەختی دەروونی و ئابووری و جەستەیی بەنیازی پاراستنی لەباربردنی منداڵ"! بە هیچ شێوەیەک وا نەبوو. لە حاڵەتە چەند حاڵەتێک یان زیاتر لە لەباربردن کە لە ژیانی تایبەتی خۆمدا لە نێوان مرۆڤەکاندا بینیومە، دوو ڕێگە نەبووە لەو بارەیەوە. ئەمە دووڕیانێکی ڕاستەقینە نییە، ئەمە دووڕیانێکی درۆینەیە، ئەمە دووڕیانێکی فەمینیزمە.

من وا بیرناکەمەوە. بەڕای من پێش هەموو شتێک ئەگەر بە چین و توێژ سەیری بەشێکی زۆری ژنان بکەین، دوو ڕێگا نییە. یان بارودۆخی دەروونی ئابووری-کۆمەڵایەتی سەخت، یان لەناوبردنی کۆرپەلە. بۆ یەکێکی وەک من، ئەوە بە هیچ شێوەیەک دووڕیان نییە. ئایا دەتوانین بڵێین هیچ بژاردەیەک بۆ ئەو کەسانە نییە کە دایک و باوکیان دەگەنە تەمەنی ٩٠ ساڵ؟ یان بەرگەگرتنی بارودۆخی سەختی دەروونی، فیزیکی، جەستەیی، یان کوشتنی پیرەمێردێک؟! ئەمە ئەمە وەک شەقامێکی دوولایەنە قبوڵ ناکەین.

ئایا ئێمە ناڵێین لە دوو ڕێگا زیاتر نییە بۆ ئەو خێزانانەی کە منداڵەکانیان بە هەڵە لەدایک بوون بە مەنگۆلی (بە نەخۆشی داون)، دواکەوتوو بمێننەوە و لە تەمەنێکی بچووکدا بمرن؟ یان کوشتنی منداڵەکەیان، یان بەرگەگرتنی بارودۆخی سەختی دەروونی و فیزیکی و جەستەیی! بۆ ئێمە ناڵێین؟ ئایا ئێمە ناڵێین بۆ ئەو خێزانانەی کە منداڵەکانیان لە شەڕدا کەمئەندامن، تا ئەو ڕادەیەی کە تەنانەت ناتوانن بە هۆشیاری خۆیان لەگەڵ ژینگەی دەرەوەی خۆیان کارلێک بکەن، لە دوو ڕێگا زیاتر نییە؟ یان کوشتنی ئەو دیاردەیەی کە وەک کەمئەندامێک لەوە دادەنرێت، یان بەرگەگرتنی بارودۆخی دەروونی و فیزیکی و جەستەیی!

ئێمە هەرگیز ئەوە ناڵێین. ئەمە شەقامێکی دوولایەنە نییە، ئەمە دووڕیانێکی چینی کرێکار نییە. لە سەدا نەوەدی چینی کرێکار، هەموو کۆرپەلەیەکی نوێ بۆ ئەو مرۆڤەکە، کە وەک من لە دۆخی مندا، دەبێت یارمەتی بدرێت و کاری بۆی بکرێت و زەحمەتی بۆ بکێشرێت. وە دووفاقی لەبەردەمیدا بەزۆری یان شۆڕشە، یان خەباتە، یان بەکارهێنانی هێزی بازووی و کارکردنی شەرەفمەندانە. لەم کۆمەڵگە بە شەرەفەدا هەوڵ دەدات زیاتر کار بکات بۆ ئەوەی منداڵەکەی بگەیەنێتە ئەو کەرامەت و ڕێزەی کە لە کۆمەڵگادا پێویستە.

بەڕای مـن ئەم دووڕیـانە دوو ڕێگـا نیـیە. زۆربەی ئەو ژنـانەی ئەم کارە دەکەن، پیشەکانیان لە مەترسیدایە. لەو کۆمەڵگایەدا کە من قبوڵ و هاوسۆزی هەمان ئەو ژنە کرێکارانەم کە پچڕانیان هەبووە، سەد ژنمان هەیە کە ناتوانن بە ڕێگریکردن لە دووگیانی زیان بە کرێکارەکە بگەیەنن. ژیانی پیشەیی لە مەترسیدایە. یان تەنانەت تەنها پلەیەک لە تێکچوونی کورتخایەن. ئەوە بەندە بە کۆبوونەوەی ئەو دەسەڵاتەی کە دەیەوێت بەشداری تێدا بکات، بۆ نموونە، یان بەندە بە وەرزی ساڵ، یان تەمەنی، یان پلانەکەی بۆ بەشداریکردن لە پاڵەوانێتی بیسبۆڵی خوێندکاران. بێزار بوو لە شتێک چونکە نامەوێت لە تەمەنی بیست و سێ ساڵیدا منداڵم هەبێت. بۆ من دروست نییە لە تەمەنی بیست و سێ ساڵیدا منداڵم هەبێت. ئێمە هیچ نموونەیەکمان نییە کە ئەو ژنانەی کە منداڵەکانیان لەباربردووە، لە ڕووی جووڵەی کۆمەڵایەتی ڕاستەوە ئاوارە بن. چونکە هەمان چینی ناوەڕاست لەگەڵ هەمان کێشە و س□□ختییەکانی ئەو چینەدا دەمێنێتەوە. ئەو ژنە زەحمەتکێشەی کە منداڵەکەی لەباربرد، لە بنی ئەو چینە کرێکارەدا مایەوە، لەگەڵ هەموو کێشە و سەختییەکانی ئەو چینەدا. کەس بە هۆی لەباربردن لە بنەڕەتدا هەڵوێستی خۆی نەگۆڕیوە. لە دەیان کتێب و سەدان ڕاگەیاندن، ئەو کێشە و سەختییانەی بوونی کۆمەڵایەتی ئێوە وەک چین و توێژێکی دیاریکراو دروستی کردووە، بە میللەت دەڵێین. ئێستا، ئایا لەدایک بوونی منداڵ لە شوێنێکدامان کردووە بە فاکتەری دیاریکەر؟ ئایا دووڕیانێکی تر، کردەوەیەکی ئاوا قێزەون دەخەینە بەردەمی؟ من ئەمە قبوڵ ناکەم.

من دەڵێم بۆ من وەک کەسێک ئەم دووڕیانە هەرگیز پەیدانابێت، هەرگیز پەیدانابێت. بە هیچ شێوەیەک، دووڕیانێکی لەو شێوەیە کە تێیدا دەست بکەم بە کوشتنی کەسێکی بێتاوان (دواتر دەگەڕێمەوە بۆ ئەو ڕاستییەی کە ئەم کەسە “ڕەسەنە”) هەرگیز سەرهەڵنادات. دیوەکەی تری ئەو فشارەیە کە لەسەر منە (ناڵێم سەدان هەزار کەسی تری نیوە ڕێگا هەن کە یەکێکیان لە ژێر هەڕەشەی ئەگەری لەناوچووندایە).
ژیانی دەویست ، فشارێکە کە ئێستا هەستی پێدەکەم.
ئەگەر ئەم منداڵە لەدایک بێت زۆر هەژار دەبێت! من دەڵێم هەموو منداڵێکی کوچەی سەرگەردان باشترە لە لاشەی مردووی ژێر زەوی. چونکە ئەو منداڵە توخمێکی هەمان چینە و ژیانی خۆی دەژی. بەبێ سەقف، کە مر□ق ناکوژێت.

بەڵام ئەم دووڕیانە دووڕیانی باش نیین. ئەم دووڕیانە زیادەڕەوییەکە، زیادەڕۆییەکی س□ پێنراو. ئەمە زیادەڕۆیکردنە

کەسێکە کە بەرپرسیار نییە لە بەرانبەر هیچ کام لە لایەنەکاندا. ئەو دەڵێت ل□ن□اوبردنی کۆرپەلە بۆ ئینسان پێویستە زۆر درەنگ بڕیاری لەسەربدرێت. لە لایەکی تریشەوە بە سەپاندنی مەرجی سەخت بۆ خۆی زیادەڕۆی دەکات. بۆ بەشێکی زۆری کۆمەڵگا زیادەڕۆی دەکات. یان ئەم دوو ڕێگایە بوونیان نییە، یان ڕێگایەکی سێیەمی شەرەفمەندانە هەیە بۆ زۆر کەس ، ئەجا خەڵکێکی زۆرێک هەن. کەسێک کە لە ئەنجامی دەستدرێژی سێکسیدا دووگیان بووە و نایەوێت لەمە تێبگات، کەسێک پەیوەندییەکی هەبووە کە کۆمەڵگا بە نایاسایی دەزانێت و دووگیان بووە. من لە ئازار و سەختیەکانیان تێدەگەم. بەڵام من هاتووم بۆئەوەی لە دۆخێکی تایبەتدا چارەسەری تاکەکەسی بدۆزمەوە. من دەڵێم حکومەت پشتگیری ئەو کەسە دەکات، هەر ه□ز□□ک لە ئاستی کۆمەڵگەدا، لەحزب یان یەکێتیدا بێت. هەموو ئەوانەی ناتوانن بچن بڵێت خەریکە مناڵم دەبێت چونکە لە خێزانەکەمدا خوێندکارێک هەیە. من ئامادەم بۆ پشتگیری ئەمە، ئینسان بکوژم ، بەڵام ئامادە نیم منا□□کەی ئەو بکەمە یاسایی کە بڕۆین بۆ ئەوەی کێشەکە بەم شێوەیە چارەسەر بکەین!

هەندێ شتی تریش هەیە کە بەسەرماندا دەسەپێندرێت و ئەمەش بەهۆی ئەو ڕوونکردنەوەیە بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە ئاگاداربوون و بەخێوکردنی منا□ قورس دەبێت و بەردەدات بەسەر بەشداری ژنان لە ژیانی کۆمەڵایەتیدا! پاشان وا دەکات زۆرێک لە خانمان حەز بکەن دووگیانیەکەیان کۆتایی پێبهێنن! ئەم قسەیە چییە ئایا کارتی ئەندامێتی کتێبخانەکەی د□گ□□ن□تەوە؟ “کۆتاییهێنان”بە دووگیانی چییە؟ بۆچی مانای ڕاستەقینەی نانوسین؟ بۆچی دەبینە شەریکی ئەو کەسانەی دەیانەوێت شەرعیەتی ئەو کارەساتە پەسەند بکەن ک□ □ودەدات؟ کۆتایی هێنان بە دووگیانی هیچ مانایەکی نییە. چۆنە کە منا□ت دەوێت، مردن وشەیەکی نزیکترە لەمەوە؟! “منا□□کەی کەوتە خوارەوە”، “منا□□کەی لەدەستدا”، “نەیتوانی منا□□کەی بگرێت” قسەکانی ئەون. کاتێک منا□□کەی ناوێت، ئایا پێی دەوترێت “کۆتاییهێنان”ی دووگیانی؟! بۆچی دەبێت بەشداری ئەم دووڕووییە بکەم؟

ئایا کارێک بۆ دوو باری دەروونی دوو مانای جیاوازی هەیە ؟ بەڕای من باسکردن لە تەمەنی کۆرپەلە بنەمای باسەکەم ناگۆڕێت. چونکە من دەڵێم مرۆڤێک خەریکە ئینسانێک دەکوژێت کە سەربەخۆ بووە. لەوانەیە بڵێیت سەربەخۆ نییە. بەپێچەوانەوە من دەڵێم کە زۆر سەربەخۆیە. سەربەخۆیە چونکە مانەوەی تەنانەت بە ئیرادەی تۆشەوە پەیوەست نیە.

بە مەرجێک تۆ ئیرادەی کوشتنی نەبێت. چونکە بە منداڵێکی یەک ساڵان و دوو ساڵان، ئیرادەی تۆ، ئەوەی دەیکەیت، زۆر چارەنووسسازە بۆ ئەوەی گەورە بێت. بۆ کۆرپەلە کە لە سکی دایکدایە، ئەم پرۆسەیە ئەوەندە سەربەخۆیە کە سەربەخۆیە لە هەردووکی. ئەم کۆرپەلە دایکی وەک ژینگەی گەشەکردنی بەکاردەهێنێت. کەسێک نییە کە تۆ بتەوێت ببیت یان نەبیت. ئەمە! ئەگەر هیچ شتێکی تایبەت نەکەیت ئەوە! بوونێکی ئینسانیە کە لە ئێستاوە لەسەر تەختەی پەڕینەوەکەی خۆی دانراوە. لەهاتوویی مرۆڤە.

لە شوێنێکدا بارستەیەکی خانە هەیە، کە تا ئێستا هیچ پزیشکێک نەیتوانیوە لێی تێبگات، بەو پێیەش ژن دووگیان دەبێت، لەکاتێکدا هێشتا ڕژێنی خانەیە. بەو پێیەی پشکنینی ژنەکە و دووگیانییەکەی ئەنجامێکی ئەرێنی دەدات، ئەو کۆرپەلە چیتر بارستەیەکی بە شێوەی خانەکان نییە. هەرکاتێک ئەم پشکنینە ئەنجام بدەیت، یەکەم سوڕی مانگانە کە تێبینی دەکەیت دواکەوتووە. لەو کاتەدا، دەچیت و سەیری هەموو وێنە و هێڵکاری و بەڵگەنامەکان دەکەیت دەربارەی گەشەکردنی کۆرپەلە، لەو کاتەدا کە یەکەم سوڕی مانگانە دوادەکەوێت و گومانت بە دروست دەبێت و دەچیتە لای پزیشک. کۆرپەلە ئیتر بارستەیەک لە خانەکان نییە. دیاردەیەکی دروستبووە کە تێیدا دابەشبوون ڕوویداوە. ئەگەر بارستەیەکی خانەش بووبێت، دەڵێم لە تەختەی پەڕینەوەکەی خۆیدا مرۆڤە. درێژبوونەوەی کۆرپەکە بۆ دواوەیە. ناسنامەی ئەم کەسە لە کوێوە سەرچاوەی گرتووە؟ کوا ئەم دیاردەیە، ئەو منداڵەی کە ئێستا پێی دەڵێین ئێکس و بەختەوەرین کە هەمانە و هەڵیدەگرین و ماچی دەکەین و یاری لەگەڵ دەکەین و ئەویش دیمەنی شار جوان دەکات. مرۆڤ لە ژیانی خۆی ڕازی دەکات.
ئەمە لە کوێوە پەیدابوو؟ سەربەخۆ لە و بەدەنەی دروست دەبێت. پێم وایە مرۆڤایەتی بازێکی بەسەر تەختەی پەڕینەوەدا داوە و خەریکە دروست دەبێت. بۆیە "کۆتایی پێدەهێنێت". بە واتای کەسێکی دیاریکراو دێت. کە کۆمەڵگەیەک دەتوانێت بەم شێوەیە دووڕوو بێت، چونکە لەلایەن مرۆڤەوە دانپێدانەنراوە، ئیتر پێویست ناکات شایەتی لەسەر کوشتنەکەی بدات.

کاتێک منداڵەکە دێتە دەرەوە دەبینیت کەسێکی تایبەتە. ئەو. مرۆڤ دەنیایە. کەسێکی دیاریکراوت بەلێک کردووە. تۆ ئامارێکت بۆ کەم نەزانیوە، مرۆڤ دەنیایە، بە تایبەتمەندییەکانی خۆیەوە، ئەوەندە دەنیایە و ئەوەندە تایبەتە. ئەوە ئێمەتان لەناو برد. گرنگ نییە تێدەگات، تێناگات، ئازاری بدات، ناکوژێت، لە شێوەی چەلەکە بێت

یـان لە شێـوەی مرۆڤـدایە. سـەرەتای مـرۆڤە. تۆ ئێمە لە گوڵەبەڕۆژەکەدا دەچنیت. سەرچاوەی سەربەخۆیە لە دایک و باوک. پەیوەستە بەوەی کە ڕێگەی پێبدات لە ژینگەی فیزیکی دەوروبەرییەوە خۆی خۆراک بدات.

بۆیە پێـم وایە تەمەنـی کۆرپەلە (ئێمە یەکێکە لەو شتـانەی کە داشکاندن بەدەست بهێنیت) شانزە هەفتەیە. من دەڵێم کوڕان ئایا هیچ کام لە ئێوە منداڵێکی شانزە هەفتەی دووگیانی بووە باوک؟ کۆرپە لە شانزە هەفتەدا، واتە چوار مانگ چییە؟ وە هەستت چۆنە؟ وە چەندە وەک مرۆڤ قبوڵ دەکەیت کاتێک تەمەنی شانزە هەفتەیە؟ شانزە هەفتە تەمەنـی زۆرە بۆ لەبـاربردنی منـداڵ. ڕاستـە لە دە یـان زیاتر، دووگیانی دەستنیشان دەکەن و دەنێ شار و دکتۆریش لە هەموو پلانێکی لەباربردن و سیاسەتی لەباربردنی منداڵدا لەم مانگانەوە کاتێکی پێدەدات و هتد. بەڵام من بەرپرسیار نیم لەم کارە. چونکە من توانـای ئەوەم نییە بەپێـی چۆنیەتـی گواستنەوە و حکومەت چـەند دەبەخشێت و من هیچ خوێندنێکی نوێم بەدەست نەهێناوە، ئەمە تۆیت. بەگریمانەیەک کە ڕیزەکان قەرەباڵغ بن، بەردەوام دەبم لە هێنانی بۆ ئەودیو. ئاخر ئەم حاڵەتە بۆ ئێمە مانای هەیە.

ژنێک کە دووگیانی چوار مانگە منداڵێکی لە سکیدایە. منداڵێکی ڕاستـەقینـە، کە ئەگەر ئەو کاتە لەدەستی بدات، تا کۆتایی ژیانی لەبیری دەبێت کە، پێش ئەم کوڕە کە ڕزگاری بووە، منداڵێکی دیکەی لەدەستداوە کە دووگیـان بـووە. ئەمەی لەبیـرە. زۆرن ئەو دایـک و باوکانەی ناویان بۆ منداڵەکانیان هەیە. لەو تەمەنەوە زۆر کەس لە گفتوگۆکانیاندا وەک مرۆڤ ناوی دەبەن. بەڵای من ئەم ١٦ هەفتەیە، یان ١٢ هەفتە، یان ١١ هەفتە هیچی تر نییە جگە لە فڕێدانی و زیاتر بەرگەگرتنی لە ڕێگەی ماکیاژەوە.

بەهەر حـاڵ هەڵوەسـتی مـن وەک کۆمۆنیسـتێک ئەوەیە کە لەبـاربردن بێزارم، دژی ئەوەم. وە من لە کۆمەڵگاکەمدا قەدەغەی دەکەم. بەڵام من هەلومەرجی وا دروست دەکەم کە نەک هەر لەدایکبوونی منداڵ بە هیـچ کەسـێک نـابێتە هۆی سـەختی و هەژاری و هتـد، بەڵکـو هەمـان خۆشبەختی و هەمان شت دەبێت کە مرۆڤ لە ژیانیدا دەیەوێت، واتە داهێنان. ئەمەش لوتکەیەکی تری داهێنەری مرۆڤە کە کەسێکی وەک خۆی دەتوانێت دروستی بکات. پێویستە هەمان شت بێت و بە هەمان شێوە وەربگیرێت و دیاردەیەکی هێندە خۆشەویست بێت کە کۆمەڵگا دڵخۆش بێت بە لەدایکبوونی منداڵ.

من دەڵێم وا بێت. لەم کۆمەڵگای سەرمایەداریەدا، تا ئەو جێگایەی کە بتوانم، پشتگیری ئەو دایکە دەکەم کە بە هۆکاری ئابووری منداڵەکەی ناوێت و دڵنیا دەبمەوە کە کەمترین فشار لەسەری هەبێت. وە ئەگەر کۆتاییش نەیویست، دەڵێم حکومەت ئەم منداڵە بخاتە سەر تاجی سەری خۆی و ئاگاداری بێت. بەڵام ئەگەر کەسێک هات و هەروەها بە هۆکاری کەمتر ئابووری، چونکە هەڵبژاردنێکی سادەی لە نێوان پیشەیەک و هاوشێوەکانیدا دەکرد، من بۆی ڕوون دەکەمەوە (بێگومان ئەگەر منداڵەکەی نەیویست، منیش هەمان شت لەگەڵ دەکەم ئەو)، دەڵێم، بۆچی ئەمەیان لە دژی تۆ هەیە؟ ئەوان موسڵمان دەبن، لە کاتێکدا تۆ ئەم هەڵبژاردنە دەکەیت؟ ئەوان لە میکانیزمی ئابوریدا دەتکەن بە ددان، ناتەوێت لە کرێکاری سکرتێری سەرۆکی گشتی نزمتر بیت، چونکە ئەگەر دوای هەشت مانگ بگەڕێیتەوە هەنگاوێک داد□ بەزیت. یان دەتەوێت لە چوار ساڵدا بڕوانامەکەت بەدەست بهێنیت. ژیانی کەسێکی بۆ کەسێکی تر جێهێشت.

دەمەوێت بە هەموو لایەک بڵێم کە هەڵوێستی من لێی بێزارە، هەوڵ دەدەم کێشە ئابووری و کولتووری و ڕۆحییەکانی دووگیانی نەخوازراو چارەسەر بکەم، لەباربردنی منداڵ لەو حاڵەتانەی کە لە ڕووی پزیشکییەوە زیانی بۆ دایکەکە هەیە، هەروەها پشتیوانییەکی دیاریکراوی ئەخلاقی و ڕۆحی بۆ ئەو کەسانەی کە لەباربردنیان هەیە لە بارودۆخەکەدا بەڕاستی قورسن، داوای بەرەنگاربوونەوەی هەژاری دەکەن، و حکومەت پابەند دەکەن بە پشتگیریکردنی دایکان و منداڵ□ان. جێگرەوەی من ئەمەیە و پێموایە ئەمە هەڵوێستی کۆمۆنیستییە.
بەڵام دوای ئەوەی هەموو ئەمانەم وت، دەنگ بەم بڕگەی بەرنامەکە نادەم. هەروەها بەدیلێکیش پێشنیار دەکەم. داوای دەنگدان دەکەم بۆ لابردنی ئەم بڕگەیە. چونکە وەک لە سەرەتاوە وتم ئەم لەباربردنە هەڵوێستی ئاسایی چەپەکانی ئەمڕۆیە. ئەو هەڵوێستەی کە من بەرگری لێدەکەم، نەک تەنها لەباربردن، لەسەر دە بات□تی تر، کە چەپی هەبوو تەنانەت نەیتوانیوە لە ئاستی کۆمەڵگادا هەڵوێستی خۆی دەرببڕێت. هەڵوێستێک کە بات□تیی نییە، کە هەموومان دەچینە دەرەوە و ئامار□ی پێدەدەین. شتێکە هی ئایندەی کۆمۆنیزم نییە، هی ئایندەیە. هەر بۆیە نامەوێت لەبەردەم کۆمۆنیزمدا بەردباران بکرێم، قەوارەیەکی ڕاستەقینە کە هەڵوێستە چەپگەراییە ڕاستەقینەکانی خۆی ڕادەگەیەنێت، هەر بۆیە بەهیچ شێوەیەک دەنگ بۆ لابردنی نادەم.

...

خوسرەو لە وەڵامی مندا وتی شوێنێک هەیە مرۆڤ، ئینسان دەبێتە ئینسان. وە تاوان، لە چ قۆناغێکدا دەتوانرێت بە شتێک بوترێت تاوان؟ چەندباسی تایبەتم لەسەر ئەم بابەتە هەبوو، کە ئێستا تەنها جارێکی تر باسی دەکەم. بزانە پێش هەموو شتێک کە دەڵێیت دەتوانێ ببێتە مرۆڤ، ئەوە لەبەرچاو ناگرێت کە تایبەتمەندی و تایبەتمەندییەکانی ئەم مرۆڤە ئێستا زانراون. مەبەستم ئەوەیە تۆ شتێک دەڵێیت، کە وتم لەسەر تەختەی پێڕینەوەکەی خۆی دانراوە. ئەگەر دایکەکە بمێنێتەوە، ئەو مرۆڤە لەدایک دەبێت، تەنها لە بارودۆخی ناوازە و نەخۆشی و هتددا نەبێت، ئەمەش بۆ هەموو مرۆڤێکی زیندوو کە بە شەقامدا دەڕوات هەیە.

ئەگەر دایکەکە بڕوات و خواردنی خۆی بخوات، ئەو منداڵە لەدایک دەبێت. ئەگینا منداڵێکی دیاریکراوە. واتە دەتوانی پێشوەختە بزانیت دەموچاوی چۆنە. کەم تا زۆر دەکرێت بڵێین جەستەی چەند درێژ و پانی دەبێت. دەکرێ بڵێین قژی منداڵەکە ڕەنگی چییە. بارستەیەکی بە شێوەی خانەکانە، بەڵام مرۆڤێکی دیاریکراوە. کاتێک لە مێشکتدا سەیری کەسێکی دیاریکراو دەکەیت (لە مێشکتدا ناڵێم کۆمەڵگا بەم شێوەیە هەژمار بکرێت)، دەتوانیت بگۆڕێیتەوە و بڵێیت "من" کەسێکی دیاریکراوم، "من" ببێیتەوە، بەساتی لەدایکبوونم، بە سێ مانگ بەر لە .لە لەدایکبوونم، کاتێک کە لەم دەدا و کەمێک زووتر. "من" هێشتا هەبووم، درێژەی مێژووی "من"ە. من کارم نییە، لە کێیەوە بە مرۆڤ ناوم دەبەیت؟ هێشتا "منم". مرۆڤ بەشێوەی نەناسراو نییە، لەوەداهێشتا "منم" . تۆ ڕێگری لە بوونی مرۆڤێکی دیاریکراو دەکەیت، کە دڵنیاییەکەی لەسەر نێوچەوانە و مرۆڤایەتییەکەی لەسەرنێوچەوانەکەیە. سپێرم و هێلکەدان هیچ پەیوەندییەکیان بەمەوە نییە. پۆتانسێل نییە (ڕەنگە پۆتانسێل وشەیەکی باش نەبێت). گوتم ئەوە مرۆڤەکە لە قۆناغە سەرەتاییەکاندا کە لەسەر تەختەی پێڕینەوە سەربەخۆی خۆیەتی، ئەو خۆیەتی، ئەوە خودەکە.

لە بانکی سپێرمدا، سپێرمێکی زۆر هەیە، لەوانەیە بزانیت کە هەندێک پیشەسازی هەیە، ئەوان هیچ نین. ژمارەیەک کرۆمەسۆم کە توانای دیاریکراویان هەیە پرۆتینن. ئەوان هیچ شتێکی تایبەت نین. بەڵام ئەو خانەیەی بوو بە دوو و پاشان چوار، شتێکی دیاریکراوە و کەسێکی دیاریکراوە لەو ساتەوەختەوە. کەسەکە بە پڕۆسەی خۆیدا تێنەپەڕیوە. هەر وەک ئەو دارە کە دەیچێنیت. بە یەک بۆچوون ناتوانم بڵێم کاکە! هەنگاو مەدەن لە کێڵگەی دەدەکە! نابینی لەوە گەنمیان چاندووە؟! پاشان بەهەمان دیدگا پێم بڵێ لەم بدە و تێپەڕێنم، لەرێ مرۆڤکم

چاند، گرنگ نییە! ناتوانین ئەمە بڵێین. ئەمە باسەکە. ئەو کەسە لە کوێ دەبێتە خۆی؟ پێم وایە ئەمە پێناسەکەیەتی.

کێشەکە لێرەدا پێناسەی نەفسەکە. مەقولەی نەفس، نەفسی ئینسان. هەر بۆیە من ئەوە دەڵێم بە وردی لەبەر ئەوەی هیچ شتێک خۆی دیاری نەکردووە، ئەمە ڕووبەڕووی مرۆڤ دەبینەوە لە ئەبستراکتترین فۆڕمی خۆیدا. وە لێدانی مرۆڤ لە سادەترین شێوەی خۆیدایە. ئەمە ڕاگەیاندنەکەیە. نەک ئەوەی لە ڕاستیدا سەری کەسێکی دیاریکراویان بڕیبێت و کۆتایی بە ژیانی کەسێک هاتووەو، پێویستە بچین بۆ دۆزینەوەی تاوانبارەکە. لە ڕوانگەی دادوەری منەوە وا پێ دەچێت لە شوێنێکدا ڕووبدات. بەڵام بەو مانایەی کە مرۆڤ لە شوێنێک ڕاگیراوە. شوێنێکە کە کەسێکی دیاریکراوی ئیتر نەماوە. کە ئەم کەسە پێش ئەو ساتەی کە ئێمە پابەند بووین دیاری کراوە.

من دەڵێم ئاستانەی تاواندا بە درێژایی مێژوو گۆڕاوە. چی بە تاوان دادەنرێت؟ ئاستەنگی “ئەوەی بە تاوان دادەنرێت” گۆڕاوە، و “ئەوەی بە تەقەنەر دادەنرێت”.

من نەمگوت تەنها لەبەر ئەوەی بە پێوەرەکانی ئەمڕۆ بە تاوان دادەنرێت، دژی ئەوەم! بە پێوەرەکانی ئەمڕۆ، لەباربردنی منداڵ لە شەش هەفتە و هەفتەیەکدا بە هیچ شێوەیەک بە تاوان نازانرێت. چونکە ڕەنگە پێوەرەکەی ئەمڕۆ ڕەنگدانەوەی ئەگەرەکانی ئێستای مرۆڤایەتی بێت. بەڵام پرسێکی ڕێژەیی یە. تاوان لە هەموو سەردەمێکدا پێناسەیەکی ڕێژەیی هەیە. ئەمڕۆ مرۆڤایەتی نەگەیشتووەتە ئەو ئاستەی کە لە بەهای خۆی و بەهای ژیانی خۆی تێبگات. ئەگەر بەهای ژیان بە گشتی وەک ئیرەج دەڵێت “بەهای ژیانی مرۆڤ” کە پێموایە باڵاترین شێوەی ژیانە بۆ ئێمە، پێناسەی ئێمەیە، کە دەتوانین لەسەری شارستانییەت بنیات بنێین. مرۆڤایەتی نەگەیشتووەتە ئێرە. ڕۆژێک دێت دەمەوێت بڵێم کە ئەو ڕۆژە هات، دەوترێت لەو سەدە دیاریکراوەدا کەسانێکیش هەبوون، ناویان کۆمۆنیست بووە، تەنانەت ئەم کۆمەڵگا نوێیە شارستانییەیان دامەزراندووە. کە ئەمڕۆ ئەم ئەخلاق و شارستانییەیان بینیبوو و دەیانویست.
من دەڵێم پێویستە خەڵک بگیرێت. ئەگەر مرۆڤ ڕێزی لێ بگیرێت، من ئەمە دەڵێم، پێم وایە کە ئەو کاتە پێکەوە ژیان دەبێتە جێی ڕێز. بەڕای من پێویستە ڕێزی لێبگیرێت و چینە دەسەڵاتدارەکان ئەمەیان بێ نرخکردووە. چونکە خودی پێکەوەژیان دەتوانێت سەرەتای مرۆڤێک بێت، چونکە کارێکی بەشەرییە. بەڕای من تاوانە ڕێگری لە دەرکەوتنی سروشتی مرۆڤ بکرێت، ماددیکردنی سروشتی مرۆڤ بە شێوەی جۆراوجۆر،

کە من باوەڕم بەم سروشتە و ڕەسەنایەتی و پاکییەکەی هەیە و باوەڕم پێیەتی. لە شوێنێکدا دەبێتە تاوان. من پێم وایە تاوانە ڕێگری لە داهێنەری منداڵێک بکرێت کە بتوانێت فێری ژمێریاری بێت بەڵام هەرگیز فێری نەکراوە. کەسیان نەکوشت، خوێن لە لوتی کەس نەهاتە دەرەوە. تاوانە کە ڕێگری لە کەسێک بکەیت توانای داهێنەرانەی خۆی نیشان بدات. لە خاڵێکدا کۆمەڵگا ئەوەندە قێزەونانە مامەڵە لەگەڵ ئەمە دەکات، و دەڵێت، ئەوە چییە کە ناهێڵی ئەکس و وای نیگاربکێشن؟

ئەمڕۆ کەس باسی ئەم تاوانە ناکات. ڕۆژانە لە سەدان بنەماڵەدا دەبینیت منداڵێکە لە بەردەمتدا دەگرن و لێرە و لەوێ فڕێیان دەدەن. ئەم تاوانە ئەمڕۆ ڕوودەدات. من دەڵێم، مرۆڤایەتی جارێک وتی: "سەیری شارستانییەتەکەیان بکەن، وا بوو". دەمەوێت بڵێم ئەم ئاستەنگی تاوانە دەگۆڕێت. وەک کوشتنی دایکی، من بە هیچ شێوەیەک ئەوە ناڵێم.

من دەڵێم، بەڵام من خەسڵەتی خۆم وەک کۆمۆنیستێک دەبینم ئەوەیە کە دەمەوێت ئاماژە بە شتێکی بنەڕەتی لە کۆمەڵگا و ژیاندا بکەم. یەکێکیان ئەوەیە کە مرۆڤێک هەیە دەتوانێت جیاواز بێت و بەڕاستی بەو شێوەیە بێت کە هەیەتی، کۆمەڵگەیەکیش ڕێگە نادات بەو شێوەیە بێت. لەباربردنی منداڵ، بە بۆچوونی من، یەکێکە لەو شتانەی کە ئەم کۆمەڵگایە بە مرۆڤایەتی دەهێنێت. من لەگەڵ ئەمەدا نیم و دەمەوێت ڕاستییەکان بڵێم. چونکە ئەگەر نەیڵێین نازانرێت کەی ئەو کۆمەڵگایە دێت. من پێویستە بڵێم. دەبێت چاوەڕوانی خەڵک لە خۆیان باس بکەم. دەبێ بڵێم سوکایەتیکردن بە کەرامەتی مرۆڤایەتی و لەم حاڵەتە تایبەتەدا سوکایەتیکردن بە کەرامەتی مرۆڤ لە تاکترین و بێتاوانترین و پاکترین و سادەترین شێوەی خۆیدا، هەمای کۆمەڵگەیەکی نەخۆشە. وە ئەوانەی ئەمە دەڵێن دەبێ کەموکوڕییەکیان لە ئاربابەتەکەیاندا هەبێت.

خاڵێکی تر کە باسم کرد ئەوەیە کە هەڵوێستی من لەباربردن نییە. چونکە پێش ئەم باسە لە فاکتەرە کۆمەڵایەتییەکانی هەموو شتێک دەکۆڵمەوە، دەمەوێت فاکتەرە کۆمەڵایەتییەکان نەهێڵم و ئامادە نیم ملکەچی چارەسەرێکی تاکەکەسی بم. هێشتا هیچ ئامارێکم نییە کە لە ڕاستیدا (من ئەمەم وت) کەسێک بێت و بڵێت کە ئەم ئامارانە نیشان دەدەن کە لە ئینگلتەرا کە لەباربردنی منداڵ بەخێرایی بووە، لە ڕاستیدا سەختی و بێبەشییەکانی چینی کرێکار ئەوەندە کەم بووەتەوە و لە ئیتالیاشدا ، کە ئازاد نەبوو، نەبوو. هیچ بەڵگەیەکی لەو

جۆرە بە هیچ شێوەیەک نییە. چینی ناوەڕاست هەیە، تێدەگەم. چینی مامناوەندی بەرژوازی بەڕاستی بە شێوەیەکی چالاکانە سوودی لە یاسایی بوونی لەباربردن وەرگرتووە، لە ئیتالیا هەستا و چووە ئینگلتەرا و خۆی لەباربرد و گەڕایەوە. بەڵام نابینم چینی کرێکار، لە هەر شوێنێکی دونیا، گەڕانکارییەکی گەورەی لە ژیانی خۆیاندا، وەک چینێک، بە ئازادی و پێشێلکردنی لەباربردن، یان هەرکەسێک بەهیچ شێوەیەک لە سەختی دەرچووبێت.

خاڵێکی دیکە کە باسم کرد ئەوەیە کە ڕێگەری دەکات لە من، وەک کەسێکی چینی کرێکار، کە ڕێگەی ئەرێنی خۆم بخەمە بەردەم جیهان. چینی کرێکار هێمای داهێنان و جووڵەی ئەرێنی مرۆڤ و بەکارهێنانی توانای مرۆڤە. لەم حاڵەتەدا هەڵوەستی تەواو جیاوازە، کە ئەم شوێنە لە بەرژەوەندی ژیان و داهێنان نییە و هتد. من لەم ڕوانگەیەوە قسە دەکەم.

شتێکی تر خوسرەو وتی: “زانست شوێنێک دیاری دەکات، مرۆڤایەتی لە کوێیە”. پێم وایە ئەمە کاری زانست نییە. زانست هەرگیز ناتوانێت دیاری بکات کە دیاردەیەکی مرۆیی دەبێتە کوێ. زانست دەتوانێت لێکچوون و ئیندەکشن بکات و بەراورد لەگەڵ مرۆڤی تەندروست و تەواو و هتد بکات. ئەم کارە کاری ئایدۆلۆژیایە، بە ئەوەی بەڵێین مرۆڤایەتی لە کوێ مرۆڤایەتییە. پێم وایە مرۆڤ لەسەر بنەمای توانای خۆی مرۆڤە. نەک بەڵێین کەسێکی دیاریکراو. با بەم شێوەیە بیخەمەڕوو، بەڕای من ڕێزگرتن لە مرۆڤایەتی لەو خاڵەوە دەست پێدەکات کە دەتوانین دیاردەیەک پیشان بدەین و بەڵێین مەری مرۆڤایەتی لەسەرە، مەری مرۆڤایەتی ئازادی لەسەرە.

ئایا دکتۆر دێت و دەڵێت پێم وایە ئەم هەشت خانەیە هەشتا هیچ ناسەلمێنن؟! دەڵێم بە تۆ نا. چونکە تۆ بەدوای چاو و گوێ و لووت و دەم و لێدانی دەمار و خوێن و کۆئەندامی دەمار و دواجار شتێکی دیاریکراو لە فیزیای مرۆڤدا دەگەڕێیت. ئەرکی تۆ ئەوەیە کە فێری ئەم شتانە بیت و بەیت بزانیت کۆمەڵگا چی دەڵێت پێویستە بیپارێزیت، و ناوی لە بنێن مرۆڤایەتی.
پێم وایە کۆمەڵگا بەم ئاراستەیە ڕۆیشتووە پێشەوە، توش بوانی تاعونیان بارکرد و لە شوێنێکی دور فڕێیان ئەدان. ئەستاش ئایدز، مرۆڤی ئەمڕۆ، کە پێموایە سەد ئەوەندە لە سەدەکانی ناوەڕاست نزیکترە، لەبەر ئەم هۆکارانە، دەزانێت کە بوون و پیاسەکردن لەسەر شەقامی ئەو ژیانی ئەوانی دیکە دەخاتە مەترسییەوە، بە کۆمەڵگا دەڵێت کەس مافی ئەوەی نییە پرسیاری ناوی ئەمە بکات، کەس مافی

ئەوەی نییە بزانێت کە تووشی ئایدز بووە. پێویستە بتوانێت بە شەقامدا بڕوات، مرۆڤە. نەخۆشە و کەسانی تر تووش دەکات. ئەمە مرۆڤەکە نەخۆشەو ئەوانی تریش توش دەکات ، مرۆڤە و تا کۆتا خولەک و دوا دەرمان کە دەگاتە مێشکی دەرزی لە لاشەی ئەو دەدرێت. چونکە ژیان دەپارێزن، ژیانێک کە ڕەنگە لە کاراییەکەیدا بێ بەها بێت. چونکە هەندێکیان سەر بە هەندێک گۆشەی کۆمەڵگەن کە نازانم چ جۆرە کارەکتەری بەرهەمدارن بۆ ئەو کۆمەڵگا تایبەتە. بەڵام ئەوە خۆیە، ئەوە خۆیەکە، نەفسەکە، کە پشتگیری لێدەکات. لەم ڕووەوە دەگەڕێمەوە بۆ خۆکوشتن. خوسرەو وتی: “ئەگەر دایکەکە شتێک بکات، لەوانەیە ئەو منداڵە لەوێ نەبێت. بەڵام کاتێک لە دەرەوە بوو، دەبینین”. من دەڵێم دواجار ڕێگری لە خۆکوشتن دەکەین، کە دەکرێت لە خەڵوەت وخەڵوەترین شوێنەکان ڕوو بدات.

ئەمە جوانی مرۆڤە کە کاتێک باوکێک بە سەختییەکی سەختەوە دەبینێت، ئیتر دووڕیانێک لە بەردەمیدا نامێنێت. یان خۆی دەکوژێت، یان بەرگەی فشاری ناخۆشییەکان دەگرێت و دەیەوێت لە سەربانەوە خۆی فڕێ بدات، هەمووان دێن و تۆڕێک لە ژێرەوەی بڵاو دەکەنەوە. کەسێکی تەندروست کە هیچ کێشەیەکی نەبێت، دوو ڕێگا لە بەردەمیدا نییە، سەردکەوێت بەسەر دیوارەکەدا و ئەو کەسە دەکێشێتە خوارەوە بەو مەترسییەی کە ڕەنگە بکەوێتە خوارەوە. پێم وایە ئەمە جوانی کۆمەڵگاکەمانە. شتێکە کە دەتوانێت باشتری بکات و نیشان بدات کە مرۆڤ دەتوانێت لەمە باشتر بێت.

من بەهەمان هۆکار کە ڕێگری لە خۆکوشتن دەکەم، گرنگ نییە لایەنی هەڵبژێردراو چییە و چ فەرمانێک لەبارەی خۆیەوە دەدات و بەهەمان هۆکار، هەنگاوێک زیاتر، مافی ژنێک، سەبارەت بەو ڕاستییەی کە ئەو وادیارە بڕیار لەسەر جەستەی خۆی دەدات، ئەو دەیبات، من دەڵێم، پێش هەموو شتێک ئەگەر جەستەی ئەو بووایە، من ئەم مافەم پێ نەدەدا. جگە لەوەش ئیتر ئەوەندە جەستەی خۆی نییە. تۆ بە ژینگەیەکی گەشەکردنی دیاردەیی ناسراویت. لێرەدا تۆ لەگەڵ کۆمەڵگەیەکدایت، ئەو بوونەوەرە یەکێکە لە خانەکانی ئەمە کە لە بەردەمتدایە. ئەمە هەرگیز دان بە خاوەندارێتی تایبەتدا نانێین لەم حاڵەتەدا. دەمەوێت بڵێم کێشەکە لەم ئاستەدایە.

باسەکەی من ئەوە نییە کە لەباربردن ناتوانێت بابەتی کۆمۆنیستەکان بێت. هەیە. باسم لەو ڕاستییە کرد کە دەبێ لە داهاتوودا کۆمۆنیزمێک هەبێت و دەبێت کە ئەوەندە بەهێز بێت لە پابەندبوونی بە مرۆڤ و کەرامەتی مرۆڤەوە کە بتوانێت مرۆڤی ڕاستقینە کە

ئاماژە بە جەوهەری خۆی دەکات، کە بکاتەوە.

کۆمۆنیزم کە ئەمڕۆ لەبری ئەوەی بڵێین “بابە!” سەیرکە ئاخر ناهێڵن منداڵت هەبێت. ناهێڵن کاتێک دووگیان دەبیت دڵخۆش بیت، ناهێڵن جوانییەکەی بەکاربهێنیت. سەیرکە چیت پێدەڵێن کە ئەمەیان بەخشیوە، وەک مافی خۆت، دەڵێن بڕۆ بیکوژە، بڕۆ ئیمزای مۆڵەتەکەی بکە و دەڵێن من دەمەوێت ئەمە بوونی نەبێت، نەک بوونی هەبێت کە هی منە. من دەڵێم، ئەم کۆمۆنیزمە چۆن دەیەوێت دەست بۆ دەمارە سەرەکییەکانی بوونی مرۆڤەوە بگرێت و بگاتە ئەو کۆمەڵگایە؟ من باوەڕم وایە ناتوانێت. ئەمە نموونەیەکە. هەروەها دە نموونەمان هەیە کە شوێنی ژیان و ئیشکردنی دیوەکەی تر بڵاودەکاتەوە، یان خۆی هەزار و یەک فشاری لەسەر چینی کرێکار دروستکردووە.

وەک وتم ناڵێم ئەمە لاببرێت. ڕاستە هەڵوێستێکی زۆر هاوبەشە و زۆرێک لە کۆمۆنیستەکان دەیگرنەبەر. من لە پشتگوێ خستنی باسەکەم لە پەیوەندی لەگەڵ بابەتێک کە لێرەدا هەیە تێدەگەم. وتنی ئەمانە مەقولات کە پێویستە بیریان لێبکرێتەوە. بۆ من ئەوە تاوان نییە یان نا، بەهیچ شێوەیەک قەزەونە، (ئەگەر بمانەوێت ئەم وشانە بەکاربهێنین) ئەوە جۆرێکی من نییە کە ڕێگەم پێنادات دەنگ بەم شتە بدەم. ئەوە جۆرە کارێکی من نییە، لەگەڵ شێوازی ژیانم و شێوازی بیرکردنەوەمدا ناگونجێت. تەنانەت تاوانێکیش نییە. وەک چۆن من بە پێی کێڵگە چێنراوەکە ناکەم. سوپا ناچارە بەسەریدا تێپەڕێت، کە یەکجار تێدەپەڕێت. بەڵام من لێدان ناکەم، ئەگەر هەڵیبژێرم.
زۆر بە خێرایی دەڵێم، بە خوسرەو کە لە باسەکەمدا هەر لە یەکەم ڕۆژەوە جیاوازی لە نێوان کۆرپەلە و سپێرمی لەناوبردووە، ڕەنگە هەر لەبەر ئەم هۆکارە ڕێگری لە دووگیانی قەدەغە بکرێت. بەڵام بۆ من وا نییە. من دەڵێم تێز و دژە تێز لە کۆتاییدا کۆکردنەوەکە دەدەن. وە ڕۆژێک، یەک کاتژمێر، یەک چرکەمان پێدەدەن، کە تۆ کۆنتڕۆڵی دەکەیت و دەڵێیت بووەتە هەفتەیەک ، بووە تۆ دوو هەفتەیە. ئاخر ئەمە باسی دیاردەیەکی جیاواز دەکەین، کە سەربەخۆیە لە بوونی چالاکییە کۆمەڵایەتییەکانی ئەوانی تر.

ئاخر پێکەوە خەوتن چالاکییەکی کۆمەڵایەتییە لە نێوان ژن و پیاودا، کە ئەوان دەتوانن بیکەن یان نایانەوێت و نایکەن و هیچ منداڵێک دروست نابێت. بەڵام ئەو بوونەوەرە کە بوو بە خانە ئیتر سەربەخۆ ییە لە چالاکیی کۆمەڵایەتی تۆ و ئیرادەی تۆ و هتد، جگە لە ئیرادەی تۆ بۆ کوشتنی. (با نەڵێین کوشتن)، بڕینی لە بوون. بوونی هەیە و سەربەخۆیە و دەتوانێت لە دەوروبەری خۆیەوە بژی.

نەک خۆی! سروشت درێژە بە کارەکانی دەدات. دیاردەیەکی ترە، جگە لە سپێرم و هێلکەدان. دیاردەیەکە لەسەر پێی خۆی دەوەستێت و لەسەر بنەمای میکانیزمی خۆی دەجوڵێت. ژینگەی دەوروبەری بەکاردەهێنێت، پاشان دەبێتە کەسێکی دیاریکراو. ئەمە مێژووی کەسێکی دیاریکراوە. لە شوێنێکەوە، لە بوونەوە لەباری دەبەیت، باشە، جیاوازە لەوەی کە هەزار و یەک سپێرم و هێلکەدان دێن و بەفیڕۆ دەچن و هیچ منداڵێکش بەرهەم ناهێنن.

بۆیە من هاندەری دوپشک نیم. من لەگەڵ ئەوەدام کەسێک خۆی بوەستێنێت. بەڵام کاتێک خۆی ڕانەگرت، بەهەر هۆکارێک بێت، و بوو بە مرۆڤ، ئەم ڕێزەی بۆ خۆی و بۆ مرۆڤی داهاتوو بەخشی و لە ئەنجامدا ئەم ئاستە چاوەڕوانییەی لە مرۆڤ و گرنگیی مرۆڤەکان لە کۆمەڵگەی خۆیدا، بۆ ئەوەی جارێکی تر هەرگیز بەجێی نەهێڵێت. بە ئەوەی لە بوون بکەوێت یان خۆت بوەستێنە، یان بەرپرسیارێتی کارەکانت لە ئەستۆ بگرە! تۆ وەرناگریت کۆمەڵگا وا لە مرۆڤەکان دەکات بە شێوەیەکی ئاسایی ڕێگری لە زیادبوونی ژمارەی دانیشتووان بکەن. وە لەو حاڵەتانەی کە بە هەر شێوەیەک بێت ژمارەیەکیان دەوێت و ژمارەیەکیان ناوێت، ئەوان بەرپرسیارن لە دەرئەنجامەکانی کارەکە. کۆمەڵگا بەرپرسیارە، تاکیش بەرپرسیارە. ناکرێ شتێک بکرێت و بەرامبەری نەکێشیتەوە و باجی بۆ نەدەیت، ئینجا بڵێیت ئیرادەی من هی ئەمەیە بۆ ئەوەی ڕوونەدات. من دەڵێم بەڵێ ئەمە ئیرادەی زۆر کەس ڕادەگرین، لە کاتێکدا دژ بە مرۆڤایەتییە. بەڵام ئەم باسە دەگۆڕێتەوە سەر زەمینەی یەکەم، ئەگەر دژی مرۆڤ بێت یان نا؟ ئەگەر دژی مرۆڤ بێت، ئیرادەی ئەو دەشکێنم نەک بوونی فیزیکی. من پرسیار لە بوونی ئەو دەکەم. من دەڵێم نەخێر! تۆ بە ناوی کۆمەڵگاوە بە ماوەی نۆ مانگ بەرگەی ئەمە دەگریت. ئەڵێی نەخێر براکەم ناموس پەرست و فڵان و فیسارە؟ بۆیە ئیتر باسی ئیرادەیم لەگەڵم مەکە. ئەگەر ئەمە باسی مرۆڤە ناچارەکان بکەین، ئەوا دەبێت هۆکاری ناچارییان بشکێنین.

من دەڵێم ئەمانە خەسڵەتەکانی ئێمەن، مرۆڤ حەزی لە بوونی خۆیەتی. ئەویش حەزی لە هەمان بوونە. دایک لە بارودۆخێکی بێتەواوی دور لە فشارە کۆمەڵایەتییەکان گرنگی بەو بەشەی جەستەی دەدات کە زیندووە. " کۆمەڵگە ناچاری دەکات، هەوڵبدات بکات، ئەمە بێت"، ئەو ئیرادە بکات! ئەمە قسەیەکی ناڕاستە. چونکە کۆمەڵگە ویستویەتی.

سەیرکردن! ئیرادە مانای تاکەکەسی و مانای کۆمەڵایەتی هەیە. مانای کۆمەڵایەتییەکەی مۆری پەیوەندییە چینایەتییەکانە. ئیرادەی

کۆمەڵگا چییە؟ ئاخر بۆ ماوەیەک دەمانەوێت هەمان کارەکان بکرێت و هەمان کارەکان نەکرێن. ئێمە دەزانین کە ئەمە بە پەیوەندی چینایەتی دیاری دەکرێت. تاکە کەسی؟ئێمە هەمیشە گوتوومانە مرۆڤ کارەکتەری هەندێک پەیوەندی کۆمەڵایەتییە. ئیرادەی چینی کرێکار، کرێکارێک، سنووردارە و مەرجدارە بەو شتانەی کە دەیخەنە ئەو پێگە کۆمەڵایەتییەوە. کابرا لەناکاو بەیانییەک لە خەو هەڵدەستێت و بڕیار بدات کە منداڵی ببێت یان نەیبێت. ، بەیانی ڕۆژێکیش بڕیاری نەداوە کە من خۆم بکوژم یان نە کوژم. ئەو کۆمەڵگایە ناچاری کردووە. ئەو پێگە کۆمەڵایەتییە ناچاری کرد ئەم کارە بکات. کەواتە ئێمە باسی خەڵکی زۆرەملێ دەکەین.

من هیچ هاوسۆزییەکم بۆ ژنانی ناچار بوو نییە. من باسی هاوسۆزی لەگەڵ ژنانی ناچارکراو دەکەم لەم کۆمەڵگەیەدا، دەمەوێت چارەسەرێکی کۆمەڵایەتی بدەم بەو ژنانەی کە کۆمەڵگە ناچاریان کردون ئەم کارە بکەن. ئەگەر خاتوو ئەکس کە هیچ فشارێکی لەسەر نییە، بەیانییەک بڕیاریدا ئەم کارە بکات، ناچاری دەکەم ئەم کارە نەکات، پاسەوانێک دادەنێم بۆ ئەوەی خۆی زیان بە منداڵەکە نەگەیەنێت. ئەمە واتای چییە؟ ئایا کەسێک ویستی هەر کارێک بکات، دەڵێن وەرە و بڕۆ بیکە؟! پێویستە بزانن کۆمەڵگە تا چەند ڕێگە بەم کارە دەدات. لە باسکەمدا کۆمەڵگە ڕێگە نادات بە هیچ هۆکارێک ڕێگری لە گەشەکردنی کۆرپەلەیەکی دروست بکەیت ، تەنها بە هۆی ئارەزووی شەخسی کەسێک. لە کۆتاییدا لە هەر تەمەنێکدا بێت ئەو کۆرپەلەیەکە.
من دەڵێم ئەمەئاستێکی بەرزی شارستانییەتە ئەگەر بیکەیت. لەگەڵ باقی بنەماکانمان دەخوێنرێتەوە. نەکردنی لەگەڵ بنەماکانی ئەمەدا ناگونجێت. بۆیە من لەگەڵ ڕێگریکردنم لە دووگیانی، بە شێوەیەکی بەرفراوان و بە تەواوی بە بەرامبەر، بە هەر شێوەیەک کە بتوانرێت. و پاشان کاتێک دووگیانییەک ڕوودەدات، ڕێزگرتن لەم دووگیانییە، بە پیرۆز زانینی ئەم دووگیانییە، بە نرخی ئەم دووگیانییە، وەرگرتنی بەرپرسیارێتی لێکەوتەکانی ئەم دووگیانییە و دڵنیابوون لەوەی کە دایک و منداڵ تاجی کۆمەڵگەن، ئەمە قسەی منە.

دەڵێن لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا ئەمە ناکرێت؟ منیش دەڵێم من شتێکی لەو شێوەیەم نەگوتووە، ئەمە بۆچوونی منە، ئێستا دەچم بزانم لە کۆمەڵگای سەرمایەداریدا چی ڕوودەدات و چی ڕوونادات. لەکوێدایە ئەو قسەیەی من؟ من نەمگوت لەگەڵ قەدەغەکردنی لەباربردنم، گوتم لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی قەدەغەکردنی لەباربردنم

بەمەرجێک کۆمەڵگە بزانێت چی دەڵێم ئاخر. نازانێت من چی دەڵێم. پێی وایە من زۆر باش ئەمە دەزانم. ئەوان کۆنترۆڵی مرۆق دەزانن، ئیرادەی ژن بەسەر جەستەیدا. ئەمەش بۆ فراوانکردنی مافەکانی ژنان دەزانن. هەر بۆیە وتم لەگەڵ هەر کۆرپەلەیەک کە لەبار دەبرێت، وەک ئەوە وایە ژنێک مافی خۆی وەرگرتبێت، مافەکانی پراکتیزە بکات. ئەمە درۆی کۆمەڵگەی سەرمایەدارییە کە بەم شێوەیە بوو.

ژنەکە بە لەناوبردنی کۆرپەلە تەنیا ملکەچبوونی خۆی بۆ توندوتیژیی دەرونی ئەم کۆمەڵگەیە نیشان دا و هیچ مافێکی خۆی نیشان نەدا، هیچ ئیرادەی خۆی نیشان نەدا. بەڕای من سروشتی ژن هیچ دژایەتییەکی لەگەڵ ژینگەی ئازادییەکەیدا نییە. بە ڕێکەوت شتێکی سەیر بەسەر ژندا نەسەپێنراوە ، ژن ئاوا و پیاویش ئاوایە. لەڕاستیدا دیاردەیی و داتاییین. ئەگەر کۆمەڵگە زانستەکەی بزانیایە، بەو شێوەیە دەستوەردانی دەکرد، بۆ ئەوەی ڕێگەیان پێدەدرا کارەکانیان ئەنجام بدەن بەبێ ئەوەی فشاری جەستەییان لەسەر بێت. بۆچی چوون بۆ تەواوکردنی پێداویستی پاککردنەوەی لەباربردن؟ تا ئەوەندە ئازاربچێژن.

قسەکردن لەسەر پێگەی ئەخلاقی و هتد. من ناڕەزایەتیم بەرامبەریان دەرخستووە، بۆیە هەرکەسێک بێت و ئەمەم پێ بڵێت، من دەڵێم کە پشتگیری دەکەم، پێکەوەین، دژی دەجەنگین، دەڵێم کە ئامادەم لە پێناویدا بکوژم. لەبەرئەوەی لەگەڵ ژنێک کە بەهەمان شێوە دووگیان بووە، لەگەڵ کوڕێک بوو و ئێستا دووگیان بووە و ئێستا ناتوانێت لە خێزانەکەیداسەری بەرز بکاتەوە و ئەگەر کەسێک لەبەردەمیدا خۆی نیشان بدات، من ئامادەم سەد کەس دەستگیر بکەم و هەم پێنج سەد کەس بەشداری دادگاییکردنەکە دەکەن.

بۆچی ئەم کارە بکەم؟ ڕێک لەبەر هەمان هۆکار ئەی ئەم دایکە و منداڵەکەی بۆتە چی؟ بەڵام لە لایەکی ترەوە من ئامادە نیم خۆم بخەمە ئەم دۆخە بۆ ئەوەی پێچەوانەکەی بڵێم. دەبێ بڵێم ئەوە مافە، بەڵام ئەو ناچارە. من لەگەڵ ئەوەدام کە بڕگەکەمان بڵێت چۆن بیردەکەینەوە. وەک ئەوەی مرۆق بیری لێدەکاتەوە. من بەم شێوەیە بیردەکەمەوە، ئەو ڕستەیەی من دەمەوێت بەم شێوەیە: پێم بڵێ چۆن بیردەکەمەوە.

بابە گیان ناچارم، چونکە ئەگەر قبوڵ نەکەم سەد ئەوەندە خراپتر هێرش دەکرێتە سەر مرۆق. هێرش دەکرێتە سەرمرۆقی زیندوو و لەدایک نەبوو پێکەوە. ئەگەر ئەو کاتە بمەوێت بیڵێم، نەک تەنها لەو

لایەنەوە، بەڵکو لەم لایەنەشەوە کەمی هەیە. "بۆ ئەوەی لە نەخۆشخانە گشتییەکان بە سەرپەرشتی پزیشکی پسپۆڕ ئەنجام بدرێت"! چەند نەخۆشخانەی گشتیمان هەیە؟ باشە ئەو کەسەی دەڵێت "باببێت". دەڵێ دروستی بکەین، دەڵێت بیهێنین، دەڵێت کەسی بۆدیاری بکەین. دەڵێت ئاگاداربین. ئەڵێ با سەیر بکەین!

ئێمە نە ئەو لایەنیمان گوت، کە ئێمە بانگەشە دەکەین، پەرەی پێدەدەین کە نەیکەم. بیدەیت بە کۆمەڵگە! بەرپرسیارێتی بخەنە سەر کۆمەڵگە و بۆ ئەمەش داوای ماف لە کۆمەڵگا بکەیت. بە حکومەت بڵێ هەر منداڵێک لەدایک دەبێت پێش هەموو شتێک منداڵی حکومەتە و منداڵی کۆمەڵگەیە. لە ئەنجامدا پێویستە لە هەموو دەستدرێژییەک پارێزراو بێت و ل□ هەموو ماف وئیمکاناتی□ک بەهرەمەند بێت. با ئەمە بڵێین وبیانەوێت، بمانەوێت دژی هەژاری خەبات بکرێت، بمانەوێت لە دژی ئەخلاقی دواکەوتوو خەبات بکرێت، بمانەوێت شەرەفپەرستی لە کۆمەڵگەدا ئیدانە بکرێت و وەڵامی توندوتیژی بدریتەوە. بمانەوێت ئەمە بکەین، با بڵێین کە ئێمە دەمانەوێت و دەیکەین، با بە ژنیش بڵێین کە ئەمە ڕێگاکەیەتی. با بڵێین ئەمانە کێشەکانن. دوبارە با بیڵێینەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر کەسێک تاقەتی نەبوو و نەیتوانی، و ناچار بوو بچێتە شوێنێک و ئەم کارە بکات، پێویستە حکومەت ئاسانکاری بۆ دابین بکات، بۆ ئەوەی ئەم کارە بە شێوەیەکی دروست ئەنجام بدرێت. وە پێویستە بەجۆرێک بکرێت کە کەمترین کەلێنێک لە ژیانی مرۆڤدا بە شێوەیەک دروست بێت کە مرۆڤ بە ئاگادارییەوە دژی بەرژەوەندی خۆی مامەڵە بکات. با بچین سنوورێکی بۆ دابنێین.

دەبێت بڵێین کۆمەڵگا بکرێتە سۆسیالیستی، بۆ ئەوەی ئەم کارەساتە و دەیەها کارەساتی تر کۆتایی پێبێت. وە دەبێ لە هەڵوێستی خۆمدا ئ□م□ وتبێت. من لایەنگری لەباربردنی منداڵ نیم، هەروەها لایەنگری ڕێگری لە دووگیانی نیم. من لەگەڵ بەشی قەدەغەکردنی لەباربردن نیم کە ئێستا لەگەڵ قەدەغەکردنی ڕێگری لە دووگیانییە. من دەڵێم کە پرەنسیپی من نییە، ئەوە بەرگری لە لەباربردن نییە. من لە بنەڕەتدا کەسێکم دژی لەباربردنی منداڵم، لە بارودۆخی کۆمەڵایەتیشدا دەبێت دان بە بوونی ئەودا بگرم و دەبێت ڕێکخستنەکانی بۆ بکەم. ئەمە هەڵوێستی ئێمە نییە. بابەتەکەی من ئەمەیە.

بنەمای ئەم بابەتە زارەکییە. ئەمە دەقێکە لە فایلێکی دەنگییەوە وەرگیراوە لەلایەن دێنیس مێر – ئابی ٢٠٠٨

کورتەچیڕۆک/ سپیکردنەوەی ڕابردوو.. ڕەسوڵ بەختیار

نازانم دەبێ لەسەردەمەکانی پێشتریش هەر وابووە، یان تەنیا ئەم ڕۆژگارە، کەسانێکی والێکردووە، لەهەموو بوار و کار و کردەوەکاندا خۆی بەپاڵەوان بزانی، کەچی لەهەندێک قۆناغی ژیانیدا سودێکی بۆ خانەوادە و هۆز و شار و گەڕەکەکەی خۆی نەبووە، کەچی بەپێچەوانەوە دژایەتی هەموو شتێکی کردووە، خەڵکی بەگرتن داوە بۆ چەند قڕوشێک ئامادە بووە، بەپێش جەیش و جاشدا بڕوا، هەرچی گەڕەکی شارە بیکاتە کەلاوە، لە لادێی و گوندەکاندا زوڵمی لەجووتیاران کردووە، سەردەمانێک ئێمەی گەنج نەماندەوێرا بەکۆڵانەکەیاندا بڕۆین، نەوەک بیانوویەکمان پێ بگرن، بەچەند کەسێک بە شەق و شولاق لێمان بدەن.

ئەمە قسەی پیاوێکی بەتەمەن بوو، دیار بوو زۆر خەفەتی لەو بابەتە دەخوارد، بەرامبەرەکەی هەڵدەدایە و گوتی: حاجی لێوەگەڕێ، هەر ئەوانە ئێستا بوونەتە پیاوی ناو پیاوان، لەنێو کۆمەڵگەدا تەنیا وەک پێشتر قسەیان دەڕوا.

ئەو گەنجەی لەدەوروبەری ئەوانە دانیشتبوو، دیاربوو لێیان تێنەدەگەیشت، چەند جارێک هەوڵیدا پرسیاران لێ بکات، بەڵام لەڕووی نەدەهات، کاتێک چووە ماڵەوە پرسیارەکانی لەباوکی کرد، ئەو بەپێکەنینەوە پێیگوت: بڕۆ بخوێنەوە، ناو دێڕەکان بخوێنەوە، هەرچی کۆن و نوێیە بیخوێنەوە، ئینجا تێدەگەی دەخێکە بە گەڕاوە، بەوە هەڵمەخەڵەتێ نووسەر و ڕۆژنامەنووس و شاعیرێکی ناودارە، ڕاستە تۆ سەیری دەقەکان دەکەی، لەوانەیە زۆر جوان بێ، بەڵام دیسان پەڕەی سەردەمێک بخوێنەوە، بزانە دوو ڕوویی گەیشتۆتە چ قۆناغێک، بزانە ئێستا چی دەنووسن.

باوکە ئەوە باسی چیم بۆ دەکەی؟ خۆ من دەمەوێ بزانم ئەوانە لەفەیسبوکدا دەیانبینم هاوکاری خەڵک دەکەن، یەکسەر وێنەکیش لەگەڵ کەسە بەدەرەتانەکەش دەگرن، دواتر لەلاپەڕەکەیان بڵاوی دەکەنەوە، کەسانێک دەستخۆشی لێدەکەن، بەپیاوی سەردەمی دەناسێنن، لەگەڵ ئەمەش کەسانێک هەزار جوێنی پێدەدەن و بەکەسێکی درۆزن دەیناسێنن.

(بەپێکەنینەوە) هەندێک کەس هەن رابردوویان ئەوەندە ناشیرینە، دەیانەوێ بەچەند هاوکارییەکی خەڵکی هەژار و ئاوارە و بەدەرەتان خۆیان خۆشەویست بکەن، وا دەزانن خەڵک رابردووی لەبیر چووە.
گەنجەکە هیچ قسە و پرسیارێکی دیکەی نەکرد، لەلایەکەوە خۆی گرمۆڵە کرد و کەوتە ناو خەیاڵی بیرکردنەوە لەخۆی، وا خۆی نیشان دەدا، هیچ کاتێک بەو شێوەیە نابێ، لەژیاندا راستە و ڕاست دەڕوا.
ئەو پێیوابوو ئەوانەی بەو شێوەیەن، دەبێ خواردن و خەوتنیان ئاڵۆز بێ، چۆن دەبێ مرۆڤ لەراستی لابدا و چۆن دەتوانێ لەنێو کۆمەڵگە زۆڵم بکات.
دواتر لەدڵی خۆیدا گوتی: باوکم باسی لەوەکرد، بەڵێ بخوێنەوە، واتە چی بخوێنمەوە، کتێب، رۆژنامە، یان سەیری تەمسیلی، گۆرانییە کۆنەکان بکەم، بەڵام ئەمە کاتێکی زۆری دەوێ تا بزانم دۆخی ئێستا و رابردوو و نێوان رەش و سپی لێکجیا بکەمەوە.
گەنجەکە بڕیاریدا هێدی هێدی بەو بابەتانە بچێتەوە، ماوەیەک سەری لەزۆر بابەت دەرنەدەچوو، بەڵام دواتر گەیشتە ئەنجامێک ئەوانەی بە پارە و پوول، پۆست و ڤیلە بووبوونە پیاوی سەردەمێک، لەم سەردەمەش بابەتەکانیان بە بەژن و باڵاکانە...جگە لەوەی دەیانەوێ شتێکیان دەستبکەوێ، بەهەمان شێوە دەیانەوێ رابردووی خۆیان سپی بکەنەوە.

کۆڕێک لە شاری هامڵتن بە ناونیشانی: خرۆشانی شۆڕشگێڕانی جەماوەری ئێران

پاراستنی ئیرادەی سەربەخۆی جەماوەری ئێران ئەرکمانە!.. عوسمان حاجی مارف

گەر ئەو هەلومەرجە بە فەرمی بناسین کە هەرئێستا کۆمەڵگەی ئێران لە بەرامبەر هەلومەرجێکی تازەی جدی و ئاڵوگۆڕێکی پڕ کاریگەر بەرەوڕووە، لەهەمانکاتدا ئایندەی دەسەڵاتی سیاسی بەو مانایە پێشبینی لێدەکرێت کە کۆتایی کۆماری ئیسلامییە، پێویستە سەرنج و هەڵوێستەو کاریگەری و هەڵسورانی پێشڕەوانی لە ڕەوتی ڕوداوەکاندا لە بەرچاو بگیرێت و کاری لەسەر بکرێت، کە لە ڕاستای بەرژەوەندی بەدەستهێنانی ئایندەی ژیانێکی باشتر بۆ خەڵکی ئێران هەنگاو بنرێت.

لەوانەیە سەبارەت بە خرۆشانە جەماوەرییەکانی ئەم ماوەیە، بەدوای نزیک بە چوار مانگ لە بەردەوام بونیدا، وەها بێتە پێشچاو کە ئەو هەڵمەتانەی سەرەتا دەبینران لە خرۆشانی بەرفراوان و سەراسەری کە تەواوی شارەکانی ئێرانی شڵەقاندبوو، پاشەکشە بە ناڕەزایەتیە جەماوەرییەکان کرابێت، هەڵبەتە لە سیمای کەمبونەوەی جۆری خۆپیشاندانەکاندا ئەوە دەبینرێت کە لە یەک ڕۆژو لە یەک کاتدا، ئەوە ئاشکرایە کە لە زۆربەی شارەکاندا پێکەوە نمایشی ناڕەزایەتیەکان نابینرێت، ئەم حاڵەتە هەر جۆرێک بێت لە وێنایەک بە لێکدانەوە لە جۆری نمایشی ناڕەزایەتیەکان، بەڵام ئەوەی ڕەچاودەکرێت هیچ پەیامێکی وەهامان پێ ڕاناگەیەنرێت کە پاشەکشە لە بڕیاری ڕوخانی کۆماری ئیسلامی کرابێت، بەڵکو بە هەر سەرکوت و فشارێکی سەرسەختانە کە دادگاو هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامی لە ڕفاندن و گرتن و پەلامارو کوشتن و سێدارە ئەنجامی ئەدەن، خواست و هەوڵدان بۆ کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئاستەکەی ڕۆژبەدوای ڕۆژ بەرەو باڵاتر هەنگاو دەنێت و ئایندەی کۆتایی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی نزیکتر دەخاتەوە، لەهەمانکاتدا شێوازی جۆراوجۆر لە خەباتی جەماوەری لە ڕۆژانی ئایندەدا خۆیمان نیشان ئەدات.

بە ڕووبەڕووبونەوەی هەر سەختی و بارگرژییەک لە چۆنیەتی دۆخەکەو پەرچەکردارێک دەسەڵاتی سیاسی دەینوێنێت، لە ساتەوەختێکی گونجاودا ئیمکانی تەقینەوەی بەرفراونی جەماوەری ئەرکی ئەو کۆتاییهێنانەی کۆماری ئیسلامی بەئەنجام دەگەیەنێت.

واتە کۆتایی و مەرگی کۆماری ئیسلامی بەجۆرێک لە ناواخنی نارەزایەتیە جەماوەرییەکانی تەواوی دانیشتوانی ئێراندا بێتە پرۆسەیەکی عەمەلی راگەیەندراو، بەهیچ جۆرێک پاشەکشەو گەڕانەوەی تیا بەدی ناکرێت. ئەوەش جێگای سەرنجە لەهەمانکاتدا کۆمەڵگەی ئێران چۆتە قۆناغێکی تازە لە هەوڵدان بۆ بەرجەستەکردنەوەی رۆڵ و ئیرادەو دەخالەتی ڕاستەوخۆی خەڵک لە دیاریکرنی چارەنوسی خۆیدا، بە بەدەستهێنانی ئیرادەیەکی شۆرشگێرانە لە پراکتیزەکردنی ئیرادەی خەڵک لە دەسەڵاتی سیاسیدا، ڕەوتێکی پێشبینیکراوی هەنگاوەکانی ڕێڕەوی نارەزایەتیەکان و چۆنیەتی خرۆشانەکانە، کە هیچ هێزێکی سیاسی ناتوانێ بەئاسانی و بە رەهایی، بەبێگەڕانەوە بۆ ئیرادەودەوری خەڵک ئاوێزان بێت بە نارەزایەتیەکانەوە بە بڕیار دان لەسەر ئایندەی ئێران.

درککردن بەم پرۆسەیە لە چەسپاندنی ئیرادەو دەورو دەخالەتی راستەوخۆی خەڵک لە دەسەڵاتی سیاسیدا، لایەنێکی ئەرێنی و ئومێدبەخشە و دۆخێکی لەبارە بۆ هەر لایەنێکی یەکسانیخوازو

ئازادیخواز گەر لە ڕێڕەوی خەباتی سیاسیدا ئیرادەی خەڵک بە دەوری لە دەسەڵاتی سیاسی و بریار لەسەر دیاریکردنی چارەنوسی سیاسی خۆیدا بەڕەسمی بناسن و بە ئەسڵ وەریبگرن، دەتوانن رۆڵێکی گرنگیان هەبێت بۆ ڕێکخستن و ڕابەریکردنی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکان و سەرکەوتنی ئەو خرۆشانە جەماوەریە بەرەو شۆرشی کۆتاییهێنان بە کۆماری ئیسلامی و دابینکردنی ژیانێکی باشتر بۆ خەڵکی ئێران بە رێرەوی دەستپێشکەری هاتنەمەیدان و چەسپاندنی رۆڵی دەسەڵاتی شوراکان لەباری عەمەلیەوە هەلومەرجێکی گونجاو و لە بارو ئەرێنیە.
لەلایەکی تریشەوە مەسەلەیەک کە پێویستە ئاماژەی پێبدەین،واقعیەتی بونی چەند لایەنێکی ترە لەنەگونجان و قەبوڵ نەکردنیان بە پرۆسەی پێشڕەوی جێگاورێگای ئیرادەو دەورو دەخالەتی ڕاستەوخۆی خەڵکە لە دەسەڵاتی سیاسیدا، کە وەک پەرچەکردارێک لە هەوڵی خاڵیکردنەوەو بەلارێدابردنی ناڕەزایەتی و خرۆشانە جەماوەریەکانن، لە رێگای هەوڵدان بۆ نیشاندانی هێزی تایبەتی سەرو خەڵکی و دوور لە بەرژەوەندی گوزەرانی خەڵک و بەکارهێنانی خرۆشانە جەماوەریەکان، کە ئاکامەکەی بە قازانجی باڵێکی ترە لە بزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکانی بەرجوازی لە ئێراندا، یان بە پاشکۆبون و بەکارهێنانی بەرژەوەندی دەخالەتی هەر ووڵاتێکی سەرمایەداری زلهێزی دنیا کاری لەسەر دەکرێت.
هەرئێستا لە مەیدانی بارودۆخی سیاسی ئێراندا بە هەر ئاستێک لە دەرکەوتەی چۆنیەتی خرۆشانە جەماوەریەکاندا، ووڵاتانی سەرمایەداری ڕۆژئاواو دەوڵەتی ئەمریکا، دەبینین چاودێریەکی بە پەرۆشی دۆخەکە دەکەن و باش دەزانن ئاڵوگۆرەکان لە ڕێگای دەورو کارکردی چونە پێشەوەی خرۆشانە جەماوەریەکان و کۆتاییهێنان بە کۆماری ئیسلامی بە دەورو ئیرادەی خەڵک، پێشبینیەکی واقعیەو ڕودانیشی ئەگەرێکی جدیە، بۆیە لە بۆچونی بەرژەوەندی ئەو هێزانەوە گەر ئەو ئاراستە جەماوەریە، پێشی پێ نەگیریت و بەلارێدا نەبرێت، سیستمی سەرمایەداری و دەورو دەخالەتی ووڵاتانی زلهێزی دنیا لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دەخاتە بەردەم مەترسی پاشەکشەو کارەساتێکی گەورەوە.
بە مانایەک چەندە هێزە ناسیۆنالستە توندرەوەکان و فاشست و کۆنەپەرست و ووڵاتانی ئیمپریالی.. درک بەو مەترسیە دەکەن لە بەرامبەر خرۆشانی جەماوەری ناڕازی ئێراندا، بەوەی سیمای رۆڵی ژنان و رادیکاڵبون و دژی ئیسلامی سیاسی و بەرزکردنەوەی ئاڵای یەکسانخوازی و یەکریزی تەواوی دانیشتوانی ئێران و ئاسۆی ژیانێکی باشتری لە خۆی نیشان ئەدات، چارەنوسی کۆمەڵگەی ئێران بەرەو قوناغێکی یەکلاییکەرەوەو هەڵگیرسانی کڵپەی شۆرشێکی کۆمەڵایەتی بە

ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی دەبات، لەهەمانکاتدا پێویستە هێزی ئازادیخوازو یەکسانیخواز و بزوتنەوەی ڕزگاری و یەکسانی هەمەلایەنەی ژنان و پیاوان، درک و هۆشداری تەواویان هەبێت بە مەترسی هەر دەخالەت و پلانێکی دژ بە رۆڵی خەڵک و بە جدی لە بەر چاوی بگرن و مامەڵەی کەن و پ□وچەڵی کەنەوە. چونکە لەگەڵ ئەوەی دۆخەکە هەلومەرجی شۆرشگێرانەی ف□راه□م هێناوە، ئاشکرایە ئاواڵەیی سیاسی بە جۆرێک کراوە دەبێت، هەلی گونجاو بۆ دەورو دەخالەتی هیزی دەوڵەتی و ناوچەیی و ناوخۆییش دەکاتەوە کە لە هەوڵی ئەوەدا دەبن ڕێرەوی ڕوداوەکانی بە زیانی خەڵک و ڕاگرتنی گۆشەگیری و وەلاخستنی دەورو دەخالەتی ڕاستەوخۆی خەڵک بە شێوازی تر لە پێکھێنانی دەسەڵاتی سیاسی سەرو خەڵکی دوبارە بکەنەوەو جارێکی ترو ب□ چ□ندین ساڵی تر بێئیرادەیی بەسەر کرێکاران و زەحمەتکێشاندا بسەپێننەوە.
ڕوبەڕوبونەوەی ئەم مەترسیە پێویستی بە ئامادەیی و ڕێکەوتن و کاری هاوبەشی هێزە ئازادیخوازو رادیکال و کۆمۆنیست و ژنان و پیاوانی ئازادیخواز و ئینساندۆستانە لە پا□ جماوەری ناڕازیدا پەیگیرانە هەنگاو بنێن و ئامانج و ئاسۆی خواستی جەماوەری ئێران بەسەرکەوتن بگەیەنن.

□ونکردنەوەیەک لە “خوا”وە.. پشکۆ ناکام

موسڵمانانی بەشەرەف :

پەیڕەوانی بەنی قوڕەیش :

سڵاوی گەرمی منی گەورەتان لێ بێ ....

ئەمەوێ ئەگادارتان بکەمەوە کە ماوەیەکی زۆرە کەسانێکی بڵح و تێنەگەیشتوو زۆر بە خراپ هەم ناوی من و هەم ناوی ئاینەکەم بەکار ئەهێنن کە من لێ ی بێ بەریم و بە زەرەری ناو و ناوبانگم ئەگەڕێتەوە و بۆ مەسڵەحەتی خۆیان ناوی منیان کردوە بە بنێشتە خۆرەی ژێر زمانیان

کە ویستیان هەر چییەک بکەن ئەڵێن “خوا وای فەرمووە” ، هەر کەسێک بە قسەی نەکردن

ئەڵێن ئەوە “دژی خوایە ” دژایەتی کردنی منیش عاقیبەتەکەی باش

نا بێ........................ . .

@ بۆ نموونە وەک کار□ با من ب□ خ□□□ک ئەترسێنن و ئەڵێن “خوا بتگرێ”!! یان منێکی بێم زەڕەت لە ژیانما بۆکسێکم نەوەشانوە بە یەکتر ئەڵێن ” دەک خوا لەناو دەمت با”!! ، یان وەک ئەمر کردن بەسەرما بۆ ئەوەی یەکێ بمرێنم ئەڵێن ” دەک خوا بتباتەوە بۆ خۆی”وەک ئەوەی من لەم سەرەوە ئوتێلم دانا بێ… من بە پێشنیازی کەس لەخۆەمەوە کەس لەناو نا بەم تا قەناعەتم بەو لەناو بردنە نەبێ ، لەناو بردن ئیشی خۆمە و بەس هیچ پەیوەندی بە عەبدەوە نیە ، گومان کردنیش لە یەکتر بەرامبەر بە من بۆتە شتێکی باو ، یەکێک چل ساڵە نوێژ ئەکا و ئەوەنە چەماوەتەوە لەتاو ئازاری پشت و ئەژنۆی خەوی لێ ناکەوێ بە گومانەوە پێ ی ئەڵێن : ئیمانداربی..خوا ئیمانت باتێ !! ئەی ناپرسن خۆ ئەو هەموو ئیتاعەت و نوێژکردنە لەبەر دەمی ” کامێرای شاراوە”وە نەکردوە ، بەرامبەر من کردویەتی و هەر لە خەوا نەبووبم هەموویم دیوە ،، یاخود کەسێکتان سەفەر ئەکا پێ ی ئەڵێن ” خوا حافیزت بێ ” یەعنی بیپارێزم ، باشە لەو کاتەیا من مەشغوڵ بم و ئاگام لەو نەبێ ، ئەگەر لە سەفەرەکەیا تووشی حادیسە ببێ من مەسئولم ؟ تۆزێ ویژدانتان ه□ بێ…

@ ئێوەی موسڵمان کە خۆتان بەربونەتە یەکتر و یەکتر ئەخۆن ، ناوی من مەکەن بە مۆری سەر بڕیار و پەلامارەکانتان بۆ سەر یەکتری ،کاتێ “داعش”ێک کە نزیک ترین کەسی منە و کەس وەک ئەو تەمسیلی ئیسلامەتی ناکا و پەیامەکانم بە نوقتە و فاریزە و سەری دێڕەوە جێ بەجێ ئەکا ، کاتێ خۆی ئەتەقێنێتەوە هاوار ئەکا “اللە اکبر” ..ئێ برادەر بۆ حەیای من ئەبەی بڕۆ جیهادی خۆت بکە با کەس نەزانێ ئیزنت لەمن وەرگرتوە و با ناحەزان نان و پیازی پێوە نەخۆن ..فەرموون موخابەراتی ووڵاتە کافرەکان ئەو هەموو تاوانە ئەکەن نە کەس ئەکەن بە شایەت و نە کەسیان بەناوی منەوە خۆیان ئەتەقێننەوە ، با هیچ نەبێ لەو کافرانە فێری پاراستنی نهێنی و تاکتیکی جیهاد بین…

@ لە سەر زۆر مەسەلە کە من دوورم لێ ی تووشی گلەیی و گازندە و هەنێ جار تاوانبار کردنیش بووم ، ڕاستە من کاتی خۆی “حەمە گیان”م ڕاسپارد کە ئیسلام وەک دەستورێک بۆ حوکم و تەشریعاتەکانم ب□□او بکاتەوە ، بەڵام چونکە خۆم ژنم نیە و لە گیر و گرفەکانیان هیچ نازانم ، هەر لە خۆیەوە ئەڵێ گوایا من ووتومە ژن نیوەی پیاوە..! واللە وە بیلا وەتیلا کە هەر سێکی ناوی خۆمە من شتی وام نەووتوە ، خۆ ئەگەر وابوایە لە جیاتی یەک ” حەوا” ئەبوایە دووانم دروست بکردایە ، هەرچەنە ئەو ئادەمە بێ وەفایە شایانی ئەو یەک دانەیەش

نەبوو ..بەهەر حاڵ ئەوە مەوزوعێکی تری خۆم و خۆیەتی با نەچینە سەر سیاسەت ، خۆزگە ئەو کات□ قایبەر و وەتس ئاپ هەبوایە تا بە پەلە ڕوونکرنەوەیەکم بڵاو بکردایەوە کە شتی وام نەووتوە ، ئەوە حەمە گیان ڕەئی خۆیەتی ، من چوزانم ئەو پیاوە خۆی عوقدەی ژن و ناوگەڵی هەیە و هەرچییەکی ویستوە بە ناوی بەندەوە ووتویەتی و کردوویەتی…

@ کاتی خۆی من بۆیە قورئانم بە عەرەبی نووسی و ناردمە خوارەوە “خۆزگە هەر نەمناردایە !!”، بۆ ئەوەی کە ئەهلی قوڕەیش و عەرەب بە گشتی ئاقڵ بن و مێشکیان بکرێتەوە و ئاقڵانە ئیسلام بڵاو بکەنەوە ، بەڵام نەک ئەم هەزار و چوار سەد ساڵەی ڕۆشتوە سێ هەزار و سێ چوار سەد سا□□ی تریش لە دونیا تێناگەن و هیچ لە پەیامەکانم تێنەگەیشتوون و پێ ئەچێ
خەتای خۆم بێ کە مێشکیانم بە باشی دروست نە کردبێ ” چونکە دوای دروست کردنیان سنوقێکی پڕ لە وایەر و پلاک بە جێ مابوو” ، قسەی خۆمان بێ منیش تاقەتم نەبوو مێشکیان
هەڵوەشێنمەوە، ئەگینا ئەوان داوای ووڵاتی ئیسلامی و کۆمەڵگای مولتەزیم بە ئیسلامەوە ئەکەن و منیش هاوکاریم کردن بۆ هاتنە دی خواستەکەیان ، ئەی باشە بۆ ووڵاتەکانی خۆیان هی خۆیان بە جێ ئەهێڵن و پەنا بۆ ووڵاتە کافر و نەیارەکانم ئەبەن..!؟ لە ووڵاتی خۆیان مزگەوت وەک عەمودی کارەبا زۆرە ، مێزەر بەسەر و مەلا و شەڕواڵ سێ روبعی بە فەردە لەسەر جادەکانن ، مانگی ڕەمەزانیان هەیە ، جگە لەوە یەکێتی زیناکاران ، ببورن یەکێتی زانایانی ئیسلامیان هەیە کە جار و بار بەناوی منەوە بۆ خۆیان “فتوا” ئەیەن و شتێکیش لە وەزارەتی ئەوقاف وەرئەگرن ، ئێ سەرەڕای ئەمانە ڕووئەکەنە ئەورووپایەکی پڕ لە کافری بەراز خۆری سیخن بوو لە “هۆمۆ”!!هەر کە گەیشتنە ئەوێ یەکسەر حەمد و سوپاسی من ئەکەن کە لەو جەهەنەمە ، یانی ووڵاتە ئیسلامییەکە بە سەلامەتی نەجاتیان بوە ، نازانن من ئەوە بە “دوو ڕوویی” حساب ئەکەم و وا بزانم کاتی خۆی لە مەسج ێکا بۆ حەمە گیانم ناردبوو کە موسڵمان نابێ دوو ڕوو بێ ، جا نازانم لە بیریان ماوە یان وەک فایلەکانی دوای ڕاپەڕین سووتێنران..!!…..

@ پێش ئەوەی حەمە گیان ڕاسپێرم بۆ دروست کردنی شانە نهێنییەکانی ئیسلام ، لە جەزیرەی عەرەبی بەهۆی بیابان و ڕەشەبای لم و خۆڵەوە ، ئافرەتەکانی قوڕەیش ” سنوقێکی بەرید” یان ئەکردە سەر تا بەر دەم و چاویان نەکەوێ ، گەرچی ئێستا ئەوانەی بەناوی خۆم و حەمە گیان و

ئیسلامەوە قسە ئەکەن کردویانە بە "فەرز" و ناویان ناوە حیجابی ئیسلامـــی ! مـــن بمزانیـــایە وای لە ئەکەن هەر زوو لای خۆمەوە چەن کاروانێک خودەی لە بابەتی ئەوانەی لە یاری "ئایس هۆکی" لەسەری ئەکەن ئەمنارد بەیان بۆ ئەوەی بە ناوی منەوە نەیکەن بە بار بەسەر کەسەوە ، هەرچەندە ئەوەندە بە ئەقڵن ڕەنگە ئەو کاتە بیانووتایە "خودەی ئیسلامی"
لە جیاتی حیجابی ئیسلامی..!!

@ ڕەنگە ئەوە بپرسن بۆچی من زۆر تەداخولی ئیش و کاری سەر ئەرز ناکەم و جم و جۆڵم کەمترە ، خۆ من ئەتوانم بە یەک" فوو " گشموو ئەو مولحید و کافرانەی ناو ئەوە لەناوبەرم ، خۆتان ئەزانن یا خوم توڕە نەبم ، بەڵام فوو ی من ئەوەندە بەهێزە ئەترسم ئەوەشی لەگەڵا ڕا بمالێ و مەحف ببنەوە و هەموو ڕیسەکەم لێ ببێتەوە بە خوری و ئەبێ دانیشم سەر لەنوێ
قوڕ بەنم و دروستان کەمەوە ، بەڕاستی منیش تاقەتی جارانم نەماوە و ئەو ئیشە زۆری ئەوێ و خۆشم وەک جاران کارا نیم و تازادەیەک وازم لەو شتانە هێناوە و سەرقاڵی شتی گرنگترم وەک شەڕی ئەکرانیا و ڕووسیا ، ئەوەندە نەبێ کە شکم نیە لەوەی کافرەکان ئەوەندە ئاقڵ بن هەر لەتان ئەبێنەوە جا نەک یەک "من"ی تاک و تەنهاتان هەبێ ، دە کەپی وەک من فریاتان ناکەوێ...

تکاتان لێ ئەکەم چیتر بە ناوی منەوە ئەو پاشماوە کەمەی ئیسلام کە ماوە تێک مەیەن ، هەر چەندە من دەستم لێ شتوون ، بە خۆم قسەم بە هەزار و ئەوەندە سەد ساڵ نەبوون بە بەشەر بەوا ناکەم تازە ببن ، لە جیاتی ناوگڵێ کەمێک مەشکتان بەکار بێنن ، گەر چی لە وەی مەشکتان پووتە خۆتای منیشی تیایە وەک ئەوەی بەم باس کردن... تکایە چیتر ئیزعاجم مەکەن ، هەر قەڕیاتەکتان کرد مەڵێن : یا اللە ..یا رب بێ پشتیوانی تە ، منیش و کارم زۆرە و نامپەرژێتە سەر ئەوەی کە دزی مـــن و کە پیـــاوی چـــاک و سـاڵح ...ئەزانـــم هەمـــوو مەرایـــی و هەوڵەکیشتان بۆ چوونە بەهەشتە ، بەڵام بەهەی بەرزی دۆلارەوە حۆری و شەراب کەم بۆتەوە جگە لەوەی ئەستا بەهەشت تەقریبەن فولە..جێ ی بێتانە زۆر کەم ماوە ....
و السلام علیکم و ڕەحمەت و بەرەکاتی خوم
....خومی گەورە و تەعالا....

ئێوارانە ٩.. سەردار جاف

کاتژمێرەکەم چارەکی دەوێ بۆ خۆرئاوابوون
نیشتیمانی ئێوارە لەمئاڵاوە
هزرم بەرەو پانتایی بارانێک دەبا…
هەموو دەمەدەمی ئێوارانە لە بن ساباتیشەوە تەڕتەڕەم دەکا
ژوانی تابلۆکان ڕەنگاوڕەنگن بە خەندەیەکی فرمێسکاوییەوە لە غەفڵەتی یاخی بوونم دەنێ،
ئیدی وەوگێژم شەونمی شەهلایی کەڵەم دەکا
لە نیوە جەستەی خۆرا بەر لە ئاوابوون، ڕەحم دەبێتە مەلەک و بە سەر چاوە قاوەییەکانیا ژوانی ئیشق دادەبەستێ
نازانم باڵ دەگرم یا باڵەکانم دەقرتێنن وا بە نیگایەکی یار تابووری قەتاربەستنی کڕنووش بردن کەوتۆتە بەر مەقەستێ
لە نیوە جەستەی خۆرا بەر لە ئاوابوون، کەس وەک من ئاشقی سپێتی ئاسمان نابێ، کە مەیلم وەکی بە دەگرێ و شیوەنی ئێوارانم لێ هەڵدەستێ
نوێژەکانی ئیشق وەبیر دەنمەوە بە خوماری ڕووخساری ئەو دە سەراسیمای سارایە دەچمەوە خەڵوەتی مەستێ
لە نیوە جەستەی خۆرا بەر لە ئاوابوون، ئەوە نوێژی تاعەتی شیوەن دەکەن، من ماچی لێوەکانی دەمگەزێ
گریانێک هەیە و دەبێتە ژانر و ناوی تۆ لە خۆ دەنێ و دیوارێکی بلۆکین بۆ هەستم هەڵدەبەستێ
لە نیوە جەستەی خۆرا بەر لە ئاوابوون، بە زەردەپەڕی ئاوابوون دەگریم، نابا ڕۆژە دابێ و ئەو وەک خۆر هەڵپەڕکێی ئاوابوون دابەستێ
سەبرەکەم غەریبی سەفەرێ دەکا و لە تەک تێکەڵبوونی نیگاکان، بە حەسرەتەوە هەنسک دەدا بە ئاوێزانە گەرم وخەستە ….
تۆ لە کوێی…؟ وا لەم یاخیت و تارماییت نابێتە خەوێک و ناچێتە جەستەم و لەنگەر بگرێ ڕابوەستێ
ئەرێ مەملەکەتی من و تۆیە خۆشەویسترین کەسم هەی کەسەکەم

ئەڵمانیا
٢٠٢٣ / ١ /١٢

رۆڵی گرنگی مامۆستایان.. رەزا شوان

مامۆستایان خاوەنی پیرۆزترین پەیامن، هەر ئەم پەیامەشە، پیرۆزی بە پیشەی مامۆستایی بەخشیوە. مامۆستایان چرای هەمیشە داگیرساون، رێی تارێکی و نەزانین و دواکەوتن بە کەسانی تر رووناک دەکەنەوە. دڵسوزی و ماندووبوونیان بێ سنوورن. هەمیشەش دەبەخشن بێ ئەوەی کە چاویان لە وەرگرتن و لە پاداشت و خەڵات بێت.
(نیلسون ماندێلا) دەڵێت:"مامۆستای باش وەک مۆم وایە.. خۆی دەسووتێنێت تا رێگا بۆ کەسانی تر رووناک بکاتەوە".

میری شاعیرانی عەرەبیش ئەحمەد شەوقی – بە رەچەڵەک کوردە – دەڵێت:"هەستە لەبەر مامۆستا شکۆدارییە.. هەندەی نەمابوو مامۆستا ببێت بە پەیامبەر".
مامۆستایان پەشمەرگەی کوڵنەدەر و خۆڕاگر و گیانبەخشی مەیدانی پەروەردە و فێرکردنن، هەڵگرانی ئاڵای هیوا و گەشبینی و پێشکەوتن و داهێنانن. مژدەبەخشی داهاتوویەکی گەشترن بە کورد و کوردستان. بە چەکی زانست و زانیاری، بەرگری دەکەن. نەوە لە دوای نەوە پێدەگەیەنن. لە هەموو وڵاتانی جیهاندا، مامۆستایان بەردی بناغە و کاریتە و کۆڵەکە بەهێزەکانی بنیاتنانی شارستانی و پێشکەوتن و داهێنان و گۆڕانکارین. گەر گەلان بە زانا و دانا و ناوداران و داهێنەرەکانیانەوە شانازی بکەن، نابێت ئەوە لەبیربکەن کە هەموو ئەم هەڵکەوتووانە، لە پێشا قوتابیانی مامۆستایان بوونە. ئەوان بە دروستی پەروەردەیان کردن و بە باشی فێریان کردن. بە زانست و زانیاری هەمچەشنە زاخاوی بیر و هۆشیان دان.
شاعیر (جبران خەلیل جبران) دەڵێت:"نیشتمانەکان لەسەر شانی سێ کەس بنیات دەنرێن: جووتیاران خۆراکیان بۆ دابین دەکەن.. سەربازان دەیان پارێزن.. مامۆستاییش پەروەردەیان دەکەن".
ئەسکەندەری ماکدۆنیش دەڵێت:"من قەرزاری باوکمم چونکە

ئو ژیانی بم دابین کرد.. قرزاری مامستاکشم چونک ئو ژیانکی نوی بم دابین کرد”.
مامستایان ل مژووی هر نتویکدا، رکی گرنگ و کاریگریان هبوو و هی. هردم هماییک بوون ل هماکانی پشکوتن و گانکاری و داهنان. بی مامستایانی باش و دسز، پاریکی دگمن و ب ئاسانی دست ناکون.
ل دوای هر داهنرک یا بیرمندکی مزنو، مامستایک هی. گل ل کسایتیی جیهانیی هکوتوو و ناسراوکان، ب شانازییو باس ل کاریگریی مامستاکانیان دکن، ل ماوی ساانی خوندنیان ل قوتابخانیدا. کواتا کاریگریی مامستایان ل قوتابخانیدا، تنیا ب ساک و دووان نیی، بکو ب درژایی ژیان، کاریگرییان لسر قوتابیان هی و کا نابتو. هونری وانوتنوش، هونری یارمتیدان ب دزینو و داهنان.
وتیکی چینی دت:”مامستاکان درگاکان دکنو.. بام دبت خت بچیت ژوورو”.
بگومان مامستایان، رکی سرکی و گرنگ و کاریگریان ل بنیاتنانی کسایتی دروست و ل روتی ژیانی ئم و داهاتووی قوتابیاندا هی. زیاتر ل هموو کسک کاریگریان لسر دروونی مندان هی. چونک هر ل مندایییو ئاشنا و تکیان دبن. ل میانی ئو زانست و زانیاریی همچشنان و رشنبیرییانی بیان دگوازنو، ل رووان‌دنی روشت و رفتاری دروست و پسند و بهای برز و پرانسیپ مرقایتییکان، ل رووان‌دنی هست و سز و خشویستی و هاوبستبوونیان ب نتوی کوردمان و ب کوردستانی نیشتمانی جوان و شیرینمان ل ناخیاندا.
پویست مامستایان خیان لم رووو، نموون و پشنگ و سرمشقی باشبن. تا قوتابییکانیان چاویان لبکن و لیانو فربن. چونک قوتابیان زر شت ل مامستاکانیانو وردگرن و فریان دبن.
ل ئستادا ل هر پست و پایکدا بین، پویست ب ئمک بین و ر و ماندووبوونی مامستا دسزکانمان لیاد نکین. همیش رز و پزانینمان ب ماندووبوون و بخشینیان هبت. ئمش کمترین شت برانبر ب بخشینی ئو مامستا دسزانمان ک ئوان بردی بناغی کسایتی و ژیانیان ب داناین و کلیلکانی سرکوتنیان داین. ئو مامستا کوردستان پروران‌مان، ک فری ئلفوبی کوردایتی و مردایتییان

کردین. فێری کوردستان پەروەریان کردین.
(گای کاوساکی) دەڵێت:"گەر لەسەربێت کە کەسێک لەسەر سەکۆی پەیکەرێک دابنێیت.. پەیکەری مامۆستایان دابنێ، چونکە ئەوان پاڵەوانانی ک□م□□□ن".
بۆیە مامۆستایان رۆڵێکی گرنگ و هەستیار و چارەنووسسازیان، لە رەوتی ئەمڕۆ و داهاتووی گەلاندا هەیە. مامۆستایان بەرپرسن لە گواستنەوەی رۆشنبیری و رەوشتە نایاب و دروستەکان، بۆ نەوەکانی ئەمڕۆ و داهاتوو لە کومەڵگاکانیاندا. مامۆستاکان بەرپرسن لە دروستکردن و ئامادەکردنی نەوەیەکی نوێی متمانە بەخۆ، کە بتوانن لەگەڵ کاروان و رەوتی تازە و پێشکەوتنەکانی بواری تەکنەلۆژیای نوێدا دەربەرن. بۆ ئەوەی نەوەیەکی دروست پێبگەیەنن، کە شایەنی ئەوە بن لە داهاتوودا، بتوانن ببن بە سەرکردەی کارامە و لێهاتوو و کاروباری کوردستان بەڕێوەبەرن. بتوانن بەرپرسیارێتی هەڵگرن. بتوانن رووبەڕووی ئەو کێشانە ببنەوە کە دێنە رێیان.
مامۆستایان ئەو جووتیارە دڵسۆز و لێهاتووانەن، کە زەوی بەیاری نەکێڵراوی هۆش و دەروونی منداڵەکانمان دەکێڵن و بە تۆوی زانست و زانیاری و رۆشنبیری و بە رەوشت و رەفتاری جوان و دروست و بە بەهای بەرز نایاب و بە هیوا و بە رۆحی کوردستان پەروەری و دڵسۆزی و تێکۆشان و بە گەشبینی تۆوی دەکەن. تا بێنە بەرهەم و داهاتوویان گەشتر و ژیانیان خۆشتربێت.
لە ئەمڕۆدا لە سایەی شۆڕشی تەکنەلۆژیا و داهێنانی نوێدا، ئەرکی پەروەردەکرن و فێرکردنی منداڵان قورستر بووە. پێویستیان بە مامۆستایانی شارەزا و ئاگاداری ئەم گۆڕانکاری و داهێنانانە هەیە. چونکە منداڵانی ئەمڕۆ زۆرزانتر و زیرەکتر و چاوکراوەترن. نەوەی تەلەفزیۆنی رەنگاوڕەنگ و ئینتەرنێت و ئایپاد و ئایفۆنی زیرەکن. مامۆستایانی ئەم سەردەمە پێویستیان بە شێواز و رێبازی وانەوتنەوەی تازە هەیە. بۆ گەیاندنی پەیامەکانیان بە قوتابییەکانیان.
مامامۆستایانی خۆشەویستی کوردستان، زیاد□□یی ناکەم کە دەڵێم ئێوە بە راستی جیاوازن و کەم وێنەن. ئەگەر چاوخشانێک بە مێژووی تێکۆشانتان بکەین. بۆمان دەردەکەوێت کە پڕە لە خەبات و قارەمانێتی و گیانبەخشین و لە هەڵوێستی جوامێرانن. ئێوە لە راپەڕین و شۆڕشەکانی کوردستان، پێشرە و رابەربوون، پێشمەرگەی گیان لەسەردەست بوون، سەرخەتانە لە سەنگەرەکانی پێشەوەی بەرگریدا، قارەمانن□ بەرگریتان لە کورد و

کوردستان لە دژی داگیرکەرانی ڕەگەزپەرست دەکرد. چەندین داستانی قارەمانەتی نەمری بۆ خوێنی ئاڵی ئێوە تۆمارکران. ئێوە بە دەستێکتان چەکتان هەڵگرتبوون و بە دەستەکەی تریشتان پێنووس و کتێبتان هەڵگرتبوون، لە پێنای شاخەکان و لەناو ئەشکەوت و دێیەکاندا منداڵانی فێرخوازی کوردتان فێردەکرد.

لە خەباتی نهێنی ناو شارەکانی کوردستانیشدا، ئێوە دینەمۆی خەبات و تێکۆشان بوون. داگیرکەرانتان هەراسان کردبوون و شەوانە گورزی گورچک بڕتان لێیان دەدا. ئێوە لە قوربانیدان و زیندانی و ئەشکەنجەداندان و سێدارەدان دا پشکی شیرتان هەیە.

ئێوە لە شۆڕشەکاندا پێشمەرگەی دلێری هەڵمەتبەری شیر ئاسایی بوون. لە ئاشتیشدا، هەڵگری چەپکە نەرگزی خۆشەویستی و ئاشتی و برایەتی بوون و دەبوونەوە بە پێشمەرگەی بواری پەروەردە و فێرکردن. ئەمە باوەڕ و ڕێبازی نەگۆڕاوتانە.

ئێوە لە هەموو کەسێک خۆراگرترن، بە نیوە مووچە و بێ چارەگە مووچە و بەبێ مووچەش، بە سکی برسی و گیرفانی بەتاڵەوە، بایکۆتی خوێندتان نەکرد. بەمەش لاپەڕەیەکی ترتان لە دڵسۆزیتان بە کورد و کوردستان تۆمارکرد. بۆیە ئێوە لە هەموو کەسێک ویژدان ئاسوودەترن.

مێژووی بێ گەردتان، سەرتاپا پڕە لە سەروەری و شکۆداری و لە دڵسۆزی.

ڕێز و پێزانین خۆشەویسی گەلەکەمان بۆ ئێوەی مامۆستایانی دڵسۆز، بەرزترین میدالیای ڕێز و پێزانینە. شایەنی ئێوەن کە لە بەردەمی قوتابخانەکانتاندا، لە ژێر پەیکەری ڕێزلێنان و یادگاری بۆ یەکە بە یەکەتان دروستبکرێت.

پیتەکی سێ.. عارف کوردە

ڕۆژەکان،
چوون خۆیان تێدەپەڕن
نەپێکەنینەکان،
تەواو ئەبن
نەخەمەکانیش،
کۆتاییان دێ..

باو□ □□ش□کەی،
ناو دڵم پێناکرێتەوەو
خەیاڵەکانیشم،
پێنانووسرێتەوە
بەیەکەوە،
ڕوندکەکان ئەهۆنینەوە
ئەمەوێ..
تاهێزم تیایە،
بگرمێنم
ئەوەی لەسینگم،
پەنگی خواردوەتەوە..
بیکەم بەئاوازێکو
بەناو هەستە تاساوەکاندا،
دەنگداتەوە..
لێ.. مەودای نۆتەکان،
زۆر نزیکن،
لەپەنجەکانم..دوورناکەونەوە
چوونکە ژێیەکان
لەنسرم
لەدایک بوون..
سڕبوون..سڕ..
یاخین و
بەدووای شیعرێکدا ئەگەڕێن
وشەکانی،
لەپەنگر بچن و
مۆسیقاکەش،
لەبارینی تەرزە
بەگومانم..
گوێم،
لەو ئۆرکێسترایە بێت.

عارف کوردە

ئاڵوگۆڕی کولتوری یان کەلاخستن و تواندنەوە و داسەپاندنی کولتوری.. مەحمود چاوەش

مەبەست لەم نووسینە شیکارێکە بۆ تێگەی (چەمکی) ئاکولتوراتسیۆن (Akkulturation). ڕەگی ئەم وشەیە لە لاتینییەوە وەرگیراوە و واتای بردن بۆ نێو کولتووری خۆیی دەگەیەنێت. ئەم تێگەیە پێناسەیەکی دیاریکراوی نییە، لە چەند دەستەواژەیەکی لەخۆگرتووە، کە فرە مانا و ئاڵۆزن، پێکهاتەکانی لە ناوەڕۆکی دەستەواژەکەدا بەئاشکرا دەرناکەون. ناوەڕۆکەکانیان گەلێك مەبەست یان باشتر بڵێین ستراتیجیی جیاواز لەخۆدەگرن. هەندێ جار بۆ ئاڵوگۆڕی کولتووری پێناسە دەکرێت، بە مانای هاوردنە ناو کولتوورەوە، واتە پێکهاتە کولتورییەکان دەبنە ئاڵوگۆڕی کولتووری و سودێکی دوولایەنە بۆ هەردوو کولتوورە جیاوازەکە دەبەخشن (یان ئەم ئاڵوگۆڕە لە نێوان چەند کولتوورێکی جیاوازدا ئەنجامدەن). گەلێك لە کولتوورەکان نێزیکی یەکدیبوون و کاریگەری دوولایەنەیان هەبووە و ئاڵوگۆڕی کولتووریان بەسەردا هاتووە و بەردەوامیش دەیانبەت. ئەم تێکەڵە کولتوورییە لە ڕاستیدا سوود بە ناوەڕۆکی کولتوورەکان دەگەیەنێت. تاك یان گروپێک، تەنانەت ئەتنییەك دەتوانێت خۆی لەگەڵ ئەم پێکهاتە کولتوورییانەدا بگونجێنێت و بشیانکاتە بەشێک لە شێوازی ژیانی کولتووری خۆیی. بەم شێوەیە دەتوانین ئاکولتوراتسیۆن وەک بە تێگەکردنی (بەچەمککردنی) ڕەوشێکی نەومرەقی بناسێنین.

ئەم تێگەیە لە لایەن گەلێك زاناوە شیکار کراوە. هەندێك لە زانایانی ئەتنەلۆژی، وەك ڕیشارد تورنڤاڵد (1)، ئەم ئاڵوگۆڕە کولتوورییە وەک پڕۆسەیەکی فێربوون دەنرخێنن، لە تەك ئەم ئاڵوگۆڕەشدا کارەکتەری کەسی یان گروپێک لە گۆڕانێکی هەمیشەیی و بەردەوامدان. ئاکولتوراتسیۆن لێرەدا بە مانای چێڕاندنە ناو یان بردنە ناو کولتووری خانەخوێی دەت. ئاماژەکردن بەم وشەیە دەمانگەڕێنێتەوە بۆ پڕۆسەی خۆگونجاندن یان خۆسازدانی تاکێك یان گروپێکی کۆمەڵایەتی لەنێو کولتوورێکی نامۆدا یان سازاندنی تاکێك یان گروپێك بە داب و ترادیسۆنی کولتوورەکەی خۆی، کە هەندێجار هەنگاودەنێت بەرەو کەلاخستنی کولتووری (مارگینالیزەکردن)ی کولتوورییانەی تاکەکەس یان گروپێك. ئەمەش جۆرێك لە دوورەپەرێزی دەگەیەنێت، بۆ نموونە خۆڕەکیزەکردنی تاکەکەس لە نێو جوڵانەوەیەکی

خەڵکیدا (ئەندامبوون لە نێو خەڵکی تایبەتیدا، کە ئەندامەکانیان لە نێو خەڵکدا لەقاڵب دەدەن هەر بە جۆرێک لە دورە پەرێزی و کەلاخستنی کولتووری دەنرخێندرێت. ئاکولتوراتسیۆن سەرجەمی بەها کولتوورییەکان لەخۆدەگرێت، ئەمەش لە ڕونیگای بەهاکولتوورییەکانی (ئەخلاقخوازی) وەك نەریت و ڕەفتاری ئاکاری، نرخاندن، ڕەوشت، زمان، ئایین/باوەڕ و تەکنەلۆژیا.

ئاکولتوراتسیۆن فرەمانایە و لە هەر بوارێکی زانستیشدا یان تێگەی زانستیدا پێناسەی جیاوازی بۆ دەکرێت. بەشێوەیەکی گشتی لە بوارە زانستییەکانی سۆسیۆلۆژی (Soziologie) و هاوتا بەرامبەر پسیکۆلۆژی (Psychologie) و پەداگۆگی (Pädagogik)دا بەهای زیاتری لەخۆگرتووە، ئەوە بۆ بەراورد لەتەك زانستەکانی تردا. لە زانستەکانی ئەنترۆپۆلۆژی (Anthropologie) و ئێتنۆلۆژی (Ethnologie)دا ئەم زاراوەیە بۆ ئاڵوگۆڕی کولتووری و ڕووبەڕووبوونەوە یان بەیەکگەیشتنی دوو کولتووری جیاواز بە یەکتر دادەنرێت، کە لەم بوارەدا ئاڵوگۆڕی کولتوورییەکان بەشێوەیەکی پۆزێتیڤ دەنرخێندرێن، نموونەی ئەم ئاڵوگۆڕەش پەنابەرانی دەڤەری ئەمەیە لە ئەوروپا و وڵاتانی تردا، کە بە شێوازێکی ئیندیڤیدوەڵ لە پڕۆسەی فێربوندا خۆیان لە گەلێك لایەنی هزری و کۆمەڵایەتییەوە پێگەیاندووە.

گەر لە لایەنی دروونناسی کۆمەڵایەتییەوە (سۆسیالپسیکۆلۆژییەوە) بڕوانینە ئەم تێگەیە، ناسراوترین و بەناوبانگترین زانا لەم بوارەدا جۆن ڤیدێپ بێرییە. لە ئەنجامی توێژینەوەکانی جۆن ڤیدێپ بێری (John Widdup Berry)(2) چوار ستراتێژی بۆ ئەم تێگەیە بەدەست دەهێنین، کە تێیاندا کولتووری زاڵ و زۆرجار زۆرینە بەرامبەر کولتووری کەمینە و ژێردەست ئاڵوگۆڕی کولتوورییەکان هاوسەنگ و یەکسان مامەڵەیان لەتەکدا ناکرێت، زیاتر کەلاخستنی کولتووری و هەندەجار ڕووە و سنوری تواندنەوەی کولتووری تێیدا بەئەنجام دەگەیەنرێن: جۆن بێری ستراتیجیەکان بەم شێوەیەی خوارەوە ڕوونەکاتەوە:

1. خۆگونجاندنی کولتووری (Integration)، واتە پێکهاتە کولتوورییەکانی خانەخوێ دەپارێزرێن و پەیوەندییەکان لەتەك کولتووری زاڵەکەشدا دەهێڵرێنەوە.
2. دابڕین یان وەدەرنانی کولتووری (Segregation)، واتە پێکهاتە کولتوورییەکانی خانەخوێ دەهێڵرێنەوە و پەیوەندی بە کولتووری زاڵەکەوە نەفی دەکرێت. ئاڵوگۆڕ لەتەك کولتووری

زاڵەکەدا بەئەنجام ناگەیەنرێت.

3. تواندنەوەی کولتووری، هاوشێوەیاندن بەخۆ یان وەرگێڕینی کەسێتی (Assimilation)، واتە دەستبەرداربوونی پێکهاتە کولتوورییەکانی خانەخوێ و ئاڵوگۆڕ لەتەك کولتوورە زاڵەکەدا بە شێوەیەکی ئەوتۆ بەردەوام دەبێت، کە کولتووری خۆیی لە کولتوورە زاڵەکەدا دەتوێنرێتەوە. ئەم پڕۆسەیە بەشێوەیەکی زۆردارییەکی و هەندێجار بە شێوەیەکی ڕەگەزپەرستیانە بەئەنجام دەگەیەنرێت. مێژووی کورد لەوانەو پڕە لە هەوڵەکانی پڕۆسەی تواندنەوەی کولتووری لەلایەن کولتوورە زاڵەکانی ئەرەبی، فارسی و تورکی، کە ئەمانیش بە کولتوری خێڵەکی سوننەتیی ئیسلامەوە پەیوەندیداربوون و بەردەوامیشن.

4. کەلاخستن، وەدەرنان یان وەلاوەنانی کولتووری (Marginalisierung)، ئەرکەکانی کولتووری خانەخوێ بەئەنجام دەگەیەنرێن و زۆر بەکەمی پەیوەنیی لەتەك کولتوورە زاڵەکەدا ڕوودەدات، ڕەنگە ئەم ستراتیژییە بە گێتۆکردنیش / لەبازنەدان ناوزەد بکرێت.

ئەم چوار ستراتیجییەکەی جۆن ڤیدەپ بەریە، کە لە تەواوی جیهاندا لە توێژینەوە سۆسیۆلۆژی و زانستەکانی تردا بەکار دەهێنرێن و سودیان زۆر لێوەرگیراوە

بەگومان پێناسەی ئەم تێگەیە لە ڕوانگەی زانستەکانی تریشەوە کراوە و بەتە بەشێکی دانەبڕاو لە مێژووی کۆچبەری و گەڕانە کەسییەکاندا، کە هەندێجار بەتە هۆکاری گۆڕانکاری تەواوی کەسی و ونکردنی کەسایەتی لە ئەنجامی پڕۆسەی ئاڵوگۆڕە کولتوورییەکانەوە.

ئەم نووسیندا زیاتر گرنگی بە ستراتیژیی ژمارە 3 و 4 دەدات، کە سەپاندن و تواندنەوە و کەلاخستنی کلتوری لەخۆدەگرن.

جا کە کولتوورەکان ئاڵوگۆڕێکی دروست لەتەك یەکدا بەئەنجام نەگەیەنن و ببنە کولتووری زۆرەملێیی، کولتووری زۆرداری و چەوساندنەوە، سڕینەوەی کەسایەتی تاکەکەنی کۆمەڵگەیەك، تواندنەوەی بەزۆری نەریت و پێشبینی بەهایی و ئەخڵاقخوازی کۆمینەیەك، ببێتە سڕینەوەی زەمینەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی گروپێك، ببنە بەزۆر هێنانە سەر بیروبڕواکانی کولتووری زاڵ بە دیانەتەکانیشیانەوە، ئیدی جێگە بۆ ستراتیجی ژمارە 1 و 2 نامێنێتەوە، هەروەها نە ئاڵوگۆڕی کولتووری مەبەستدار و ئارەزودار، نە سودی هەمەلایەنەی کولتووری بەرپادەبن. مێژووی کۆلۆنیالیزم نموونەیەکی ئاشکرای سڕینەوەی کولتوورین لەلایەن

کەلۆنیالیستەکانەوە. فرانتس فانۆن (3) ئەم دیاردەیە بە تەختەنووسی پەلەکانی فەرگە دەچوێنێت، کە هەموو نووسینەکانی سەری سڕاونەتەوە. فانۆن دەبێژێت، کاتێک کەلۆنیالیستەکان ئەو وڵاتانەی کەلۆنەیان کردوون و دواجار بەجێیان هێشتون، وەک تەختەنوسینە خاڵییەکان لە هەموو بەهایەکی مرۆڤی و مرۆڤدۆستی بێبەرکراون. فانۆن وشەی تابولاڕازا (tabula rasa) بۆ ئەم دیاردەیە بەکاردەهێنێت، بەواتای تەختەنوسێک، کە هەموو وشەکانی سەری تەواو سڕدراونەتەوە. فانۆن پێی وابووە، کە هێزە کەلۆنیەکان هەموو کولتووری خانەخۆی ئەو وڵاتانەیان وەک نوسینی سەر تەختەنوسەکان سڕیوەتەوە.
گرفتی ئەم تێگەیە لە ناوەڕۆکە مێژوییەکەیدایە، کە بە گەلێک شێواز و بایەخدانی جیاوازیش ڕوون دەکرێتەوە. بە ئاڵوگۆڕی کولتووریەوە، یان هاوردنە ناو کولتووری خۆیی، هەندێک پەیوەندی سیاسی و ئابوری و لە هەمان کاتدا کۆمەڵایەتیشی پێوە لکێندراوە، بە لایەنێک لە کولتورەکان (کولتوری زاڵ و زۆرینە) سوودبەخش و ئاسانکارییە، بە لایەنێکی تریش (کولتووری ژێردەست و کەمینە) زیانبەخش و پڕ ناکۆکییە. بەگومان لەم پنتەدا لە ستراتیجی چوارەمی ئەم ئاڵوگۆڕە دەدوێین، کە بە کەلاخستن یان ڕونتر لە تواندنەوەی کولتوریدا خۆ دەبینێتەوە. سودبەخشەکە لایەنی کولتورە زاڵەکەیە و زیانبەخشیش کولتوری کەمینە و ژێردەست و ڕەچاونەکراوە.

داسەپاندنی کولتووری

داسەپانی کولتووری هەمیشە لە ئەنجامی جەنگ و هێرشکردنەکاندا بە ئەنجام دەگەیەنرێت، ئەوەش لە لایەن گەلێک یان دەوڵەتێکەوە بە سەر گەلێکی تر، کە لە بواری دەسەڵات و لۆگیستییەوە لاواز یان کەمینە بوون. ئەم دیاردەیە ئیتر بە ئاڵوگۆڕی کولتووری ناوزەدناکرێت، لە زۆرێک لە پەیوەندی سیاسی و ئابوری و تەنانەت کۆمەڵایەتیش لەخۆدەگرێت. بە لایەنێک سودبەخش و بە لایەنەکەی تر زیانبەخش. گەر ئەم ستراتیجییە لە مێژووی دەڤەری ئێمەدا شیکار بکەین، زۆر ڕوون و ئاشکرایە، کە داسەپاندنی کولتوری لە ئەنجامی هێرشەکانی بەرفراوانکردنی ئیسلامی لە لایەن ئەرەبەکانەوە بە سەر هەموو ناوچەکانی ئێمە بە ئاشکرا ستراتیجی هێرشبەران بووە. لەم شاڵاوانەدا زۆرینەی ئەو شارانەی دەستیان بەسەردا دەگیرا، بەبەرەنگاربوونەوە و هەندە جاریش بە جەنگ و ڕووبەڕووبونەوەدا ڕادەستی هێرشبەران کراونەتەوە. ئەم هێرشانەش بە شێوازی

سیستماتیکی و پێ وێرانکاری و خوێنڕشتن و زۆرداری ڕویانداوە. بۆ نمونە زۆرینەی زەردەشتییەکان لە ئێران، بەتایبەتی لە ناوچەکانی یەزد، کرمان و تاران ئاوارەکراون و بە شێوەیەکی سیستەماتیکی شوێنەواریان پێهەڵگیراوە. بەر لە پڕۆسەی بەرفرانبوونی ئیسلام لەو ناوچانەدا زۆرینەی دانیشتوانەکەیان زەردەشتی بوون و لە دەرئەنجامی چەوساندنەوە و بەزۆر دەرپەڕاندنیان لە لایەن هێرشبەرانەوە گەیشتۆتە ئاستێك، کە ئێستا نزیکەی 30 هەزار لە باوەڕدارانی زەردەشتی لەو نارچانەدا نیشتەجێ ماون.

خاڵێکی گرنگ لەم پنتەدا نامۆبوونی دانیشتوانی ئەو ناوچانە بووە، بەتایبەتی نامۆبوونی تاکی کورد یان تاکی گەلانی تر بە خودی خۆی و کولتورەکەی، کە لە کۆتاییدا لە لایەن هەر سێ گەلی ئەرەب و فارس و تورکەوە کەلاخراون و کولتوری خۆیان بەسەریاندا داسەپاندوون. گەر ئەمە بە کەلاخستنی کلتوری ناوزەد نەکەین، چما لە وڵاتێکی وەك تورکیادا تەنانەت زمانی دایکی ملیۆنان مرۆڤی کورد قەدەغە کراوە.

ئەم دیاردەیە، کە بەشێوەیەکی سیستەماتیکی کاری تێدا کراوە، بەتە هۆکاری شێواندنی کولتوورەکانی ئەو دەڤەرە، کە لە کولتووری کوردیدا زۆر بە ئاشکرا ڕەنگدەداتەوە. دیارە باسکردنی ئەم دیاردەیە لە لایەنی نووسەرانی کوردیشەوە هەڵسەنگێنراون. بۆ نمونە گەر نووسەر شێرزاد حەسەن باس لەو تێکدان و “خەساندن”ە کولتورییەکان بکات، لە جێگەی خۆیدا یە، کە لە کتێبی “کارگەکانی تابووت”دا بەڕوونی باسی ئەم کێشەیەی کردووە. ئەو دەبێژێت:”… لەوەیش کوشندەتر ئەوەیە کە کولتووری هەزار ساڵەی عەرەبی و فارس و تورکی بە هەموو ئەو ستەم و سڕینەوە و خەساندنە ڕۆحییەی کە سواری کولتووری ئێمە بووە و ئێستا نەوەستاوە لەو ئەتککردنە و شێواندنە بەردەوامەدا، کە ئەمە بە بەرنامە و پڕۆگرام وەك وانەیەکی پیرۆز دەیخوێنین”(3)

بێگومان ئەم ڕوونکردنەوەیەی نووسەر لەتەك ستراتیجی سێ و چواری جۆن ڤیدەپ بەرییدا دەگونجێت، لە لە ئەنجامی ئەم پرۆسەیەدا نامۆبوون بەرامبەر کولتوری خۆیی بەپرۆگرامکراوە. ئەم پرۆسەی ستراتیجیی کەلاخستن و تواندنەوە کولتورییە مرۆڤی کوردیش، تاکی کوردی بەرەو نامۆبوونێکی هەمیشەیی بردووە و دەشیبات، نامۆبوون لە خۆ، لە کولتووری خانەخوێ، تەنانەت زۆرجار لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانیشدا. ئەلەکسەندەر دەمانت (Alexander Demandt)(4) لە نووسینی “وەرگرتنێکی ئاشتیخوازانە”دا لەژێر ناونیشانی “چی لەپاش جەنگ دەمێنێتەوە” دەنوسێت: “دەوڵەمەندکردن و فراوانکردنی کولتوری لەو ساتەدا لە ڕێگەی جەنگەوە دەبێتە جێگەی سەرنج، گەر گەلانی بەڕێوەبەری جەنگەکە لە ئاستی شارستانەتیدا ناهاوسەنگ و

جیاوازبن … زۆرینەی ئەرەبەکان لە سەردەمی محەمەددا کەسانی کۆچەری (بەدەوی) بیابانەکان بوون. لە پاش داگیرکردن و زەوتکردنی ناوچەکانی میزۆپۆتامیا، فارس، سوریا و میسر کولتووری پێشکەوتوکانی ئەوانیان بۆ خۆیان وەرگرتووە و پەرەیان پێداون. بۆ نمونە کەسانی ڕابەر و ڕێنماییکاری دەوری هارونە ڕەشید ئەرەب نەبوون، بەڵکو کەسانی فارس بوون وەك وەزیری گەورەی خۆی بەناوی جەعفەری بارمەکید"(5). لەڕەدا زۆر بە ئاشکرا بۆمان ڕوندەبێتەوە، کە ئەرەبەکانی سەردەمی هێرشەکانی بەرفراوانکردنی ئیسلام کولتوورەکانی ئەو دەڤەرەیان بۆ سودی خۆیان وەرگرتووە و کردویانەتە بەشێکی دانەبڕاوی کولتووری خۆیان.

کەلاخستنی کولتووری

ئەوە کە لەم ستراتیجییەدا گرنگە، لایەنە دەروونییەکانی تاك، گروپ یان ئەتنییەکانە، کە بەشێوەیەکی کەسی یان دەستەجەمعی دیاردەدەن و لە بوارەکانی سەسیال-کولتووری و سەسیال-پسیکۆلۆژیدا دەپەرچەنەوە. کەلاخستنی کولتووری لە لایەن کولتووری زاڵ و زۆرینەوە کاریگەریی نەگەتیقی هەیە لەسەر تاك، گروپ و هەندێجار لەسەر ئەتنییەکانیش، کە لە بەشدارییە کولتوورییەکاندا بەلاوە دەنرێن و گرنگیی ناوەڕۆکی کولتووری هاوبەش لەدەست دەدەن، لەڕەشدا ئەوان بە شێوەیەکی ئارەزومەندانە یان بەهۆی پەستانێکی دەرەکییەوە کەلاخراون. لە مێژووی کۆچبەراندا ئەم ستراتیژییە یان دیاردەیە زۆر بەئاشکرا لە وڵاتانی ئەوروپیدا دەبینین، کە هەندێك لە کۆچبەرانی کولتوورەکانی وڵاتانی تر لە کولتوورێکی هەمەگەندا (هاوکولتووریدا) دەژین، وەك گێتۆی ئەفریقییەکان لە فەرەنسا و چەند وڵاتێکی تردا، یان چاینا تاون لە ئەمەریکا. ئەم جۆرە لە ئاڵوگۆڕی کۆمەڵایەتی، بەتایبەتی لەو وڵاتانەدا کە پەنابەران لە هەموو جیهانەوە ڕویان تێکردون، بۆتە دیاردەیەکی چەقبەستوی کولتووری. کەلاخستنی کولتووری گەلێك لایەنی خۆیی و کۆلەکتیقی هەیە، زۆرینەیان بە هۆکاری ڕاسیستی و ڕەگەزپەرستییەوە دەنە نێو کولتوورەکانەوە، بۆ نمونە کەلاخستنی کولتووری ڕەشپێستەکان لە ئەوروپادا یان لە گەلێك شارە مێترۆپۆلەکانی جیهاندا. کەلاخستنی کولتووری لە زۆرینەی سیستەمە سیاسییەکانی جیهان جیانابێتەوە، وەك کەلاخستنی کولتووری کوردی لە تورکیادا، یان کەلاخستنی کولتووریی ئۆیگورەکانی چین لە لایەن دەسەڵاتدارانی ڕژێمی چینییەوە.
گەر بە شێوەیەکی وردتر لەم ستراتیجیی کەلاخستنی کولتوورییە بڕوانین، ئەو ڕاستییە دێتە پێش چاومان، کە هێرشبەرانی دەسەڵاتە

بەهێزەکان و داگیرکەران، لێرەدا زیاتر مەبەست لە هێرشبەرانی سەر کوردستانە، لە هیچ ڕۆژگارێکدا پرسیان بە گەلی کورد یان گەلانی تری ئەو دەڤەرە نەکردووە، کە ئایا دەتوانن سنوری وڵاتەکەیان تێپەڕێنن و هاوسەنگییەکی کولتووری پێشنیاز بکەن. ئەوان بە مێتۆدی زۆرەملێ و کوشتار هێرشیان کردووەتە سەر ئەو ناوچانە و خستویاننەتە ژێر ڕکێفی خۆیانەوە، کولتوورە زاڵەکەی خۆیان بەزۆرەکی سەپاندووە بەسەر دانیشتوانی ناوچەکەدا و نەك تەنیا لە هەوڵی ئەوەدا بوون، کولتووری ژێردەستە کەلا بخەن، بەڵکو شێواز و ناوەڕۆکی کولتوورەکەشیان شێواندووە. ئیسلامییە سیاسییەکان تاکو ئێستاش درۆی ئەوە بە گەلی کورد دەفرۆشن کە گۆیا کورد بە ڕێگەیەکی ئارەزومەندانە کولتووری ئەرەبی-ئیسلامیی وەرگرتووە، کەواتە لەو ڕوانگەیەوە بە شێوەیەکی ڕەزامەندانە بووە. باسی ئەو هەموو هێرش و تاوانانە ناکەن، کە دانیشتوانی ناوچەکەیان قەتڵوعام کردووە. ئەم دیاردەیە دەمانخاتە بەردەم ستراتیجی دووەم، واتا: تواندنەوەی مەبەستخوازانەی کولتووری کوردی و کولتووری ئەو ناوچانە. کولتوورە زاڵەکانی ئەرەبی و فارسی و تورکی لە هەمان کاتدا کولتووری نامۆ بوون بە دانیشتوانی ئەو ناوچانەی داگیریان کردوون و لە سەرئەنجامیشدا ڕێگەی ئاڵوگۆڕی کولتووری تا ڕادەیەکی زۆر ڕووی نەداوە، بەڵکو ئەوان زیاتر سودمەندی کولتوورەکانی ئەو دەڤەرە بوون. ئاخر ئاڵوگۆڕی کولتووری بە پرۆسەیەکی ئارەزومەندانە و ئازادانە دێتە گۆڕێ، نەك لەژێر پەستان و زۆرەملێ و زەبروزەنگدا.
لە هەر چوار ستراتیجییەکانی ئاڵوگۆڕی کولتووریدا زیاتر دوو ستراتیجی زاڵبوون، کە بریتین لە کەلاخستن و تواندنەوەی کولتوورەکان، و گەورەترین زیانیان بە ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابوری و جەندەری ناوچەکە گەیاندووە. بەتورکبوون و فارسبوون و ئەرەببوون سەلمێنەری ئەو ستراتیجیانەن، کە دەشێت بە لاقەکردنی کولتووری ناوزەدیان بکەین. پڕاکتیکی ئەم ستراتیجیانەش بەهانەی ئەوەیان بۆ هێنراوەتەوە کە گۆیا ئێمە هەموو خوشك و برای موسوڵمانین و جیاوازیمان نییە لە تەقواکردنماندا بۆ ئایینەکەمان. ئەمەش دەتوانین بە کولتووری خۆسەپێنەر و خۆبەزلزان ناوزەد بکەین، پێچەوانەکەشی ئاڵوگۆڕی ئارەزومەندانەی هەردوو لایەنەکەیە.
دەتوانین بڵێین سەپاندنی کولتووری و کەلاخستنی کولتووری کەمینە لە هەموو کاتێکدا پێچەوانەکەی ڕاست بووە، لە ڕەوشەکە کاریگەرییەکی نەگەتیڤی لەسەر داب و خەسڵەت و کارەکتەری تاکێك، گروپێك یان ئێتنییەك نواندووە و گۆڕانێکی نەرێنیی ئاوەڵاکردووە.

مەحمود چاوەش

پەراوێز

1. ڕیشارد تۆرنفاڵد (لە 18.09.1869 دا لە ڤیەنا لەدایك بووە، لە 19.01.1954 دا لە بەرلین کۆچی دوایی کردووە) کۆمەڵناسێکی ئەڵمانی و بە ڕەچەڵەك نەمساوی بووە.
2. جۆن ڤیدۆپ بێری لە ساڵی 1939 لە شاری مۆنتریاڵ/کەنەدا لەدایکبووە و پرۆفیسۆری زانستی دەروونناسی و توێژەری کۆچبەرییە. مامۆستایە لە زانکۆی کینگستن/کەنەدا. گەلێك توێژینەوەی لەسەر تێگەی (Akkulturation) کردووە و سەرەتاکانی ئەم بابەتەی هەژاندووە.
3. Franz Fanon: Die Verdammten dieser Erde, Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, Hamburg Mai 1969.

فرانس فانۆن لە 20.07.1925 لە فۆرت دەفرانس لە مارتینیک لەدایک بووە، لە 06.12.1961 لە ماریلاند کۆچی دوایی کردووە. نووسەر و سیاسەتمەدار و دوکتۆری دەروونناس بووە. لە شۆڕشی جەزائیردا بەشداری کردووە و لە بەرەی شۆڕشەکەدا بەرەنگاری دژی کۆلۆنی فەرەنسی کردووە. چارەسەری گەلێک نەخۆشییە دەروونییەکانی ڕەشپێستەکانی کردووە و توێژینەوەی لە بارەیانەوە بڵاوکردۆتەوە. فانۆن خۆی کەسێکی ڕەشپێست بووە و لە نزیکەوە ئاگاداری ئازاری دەروونی ڕەشپێستەکان بووە.

4. شەهرزاد حەسەن: کارگەکانی تابووت. مرۆڤ، ئەو گیاندارەی کە نازانێت بژی (کتێبی تێرمان)، ناوەندی غەزەلنووس بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە، زنجیرەی کتێب 278، چاپی یەکەم، ساڵی 2019، لاپەڕە 45.
5. لە ئینسکلۆپیدیاوە وەرگیراوە. دێمانت لە 06.06.1937 دا لە ماربۆرگ لەدایك بووە، مێژوونووسێکی ئەڵمانییە، کە لەسەر مێژووی کۆن، بەتایبەتی لەسەر مێژووی کولتووری ڕۆمەکان نوسیوە. لە ساڵانی 1974 بۆ 2005 وە پرۆفیسۆری مێژوو بووە لە فاکولتی فریدریش ماینەکەی زانکۆی بەرلین.

مەحمود چاوەش

جیل یان نەسڵی Z.. نادر خەلیلی

جارێ پێش هەر چەشنە باسێک، ئەبێت لە سەر یەک بابەتی زۆر جەوهەری و جیدی بوەستین. کە بریتییە لەوەی کە هیچ دیاردەئێکی گەردوونی بوونی نییە کە لە وەستاندا بێت و هیچ گۆڕانێکی بە سەردا نەیت. هەروا کە هیراکلیتەس پێش ۳۰۰۰ ساڵ ئەڵێت: تەواوی گەردوون تووشی قەیرانە و هیچ شتێک سەباتی نییە و وەستانی بە بەدی ناکرێت و ئیزافە دەکات کە نابێت دووجار پێ بخەیتە ناو ڕووبارێکەوە! بۆچی؟ لە بەر ئەوەی کە جاری دووهەم هەم خۆت و هەم ڕووبارەکەو هەم کات و تەواو دیاردەکان گۆڕانیان بە سەردا هاتووە و ئەو ڕووبارەی جاری دووهەم، ڕووبارە پێشووەکە نییە و تەنانەت خۆتیش گۆڕاویت. هەر بەمپێیە ئاشکرایە کە مرۆقیش وەکوو دیاردەئیکی گەردوونی و هەر وەها کۆمەڵگەکەی، گۆڕانیان بە سەردا دێت و ئەمە حاشاهەڵنەگرە. کە وا بێت ئەبێ قبووڵ بکەین کە نەسڵ یان جیلی پێشووتر لە گەڵ نەسڵی تازەتری ئەمڕۆدا، جیاوازییان هەبێت. کە جیاوازییەکانی نێوانیان لە دەیان بابەتەوە سەر هەڵئەدات.

پێناسەی نەسڵی زید

لە ۲۶ حەرفی ئینگلیسیدا، پیتەی Z ئاخرین پیتەیە. بۆیە نەسڵی Z, بەمناوە بەناوبانگە، کە واتە جیا لە ئاڵفاکان، نەسڵی ئاخرینی کۆمەڵگەیە و لە تەواو کۆمەڵگەکاندا بوونیان هەیە. ڕوانگەی ئەم نەسڵە لە زۆربەی هەرە زۆری ڕەهەندەکاندا لە گەڵ نەسڵی پێشووتردا، جیاوازی هەیە.

لە خۆپیشاندانەکانی دووای کوشتنی ژینا ئەمینی لە شاری تاران، بە دەستی هێزی نیزامی کۆماری ئیسلامی، هەر وا کە لە سەر خاکەکەی لە کاتی نێشتندا نووسرابوو: «ژینا گیان تۆ نامری، ناوت ئەبێتە ڕەمز». وە بە ڕاستیش هەروا بوو. بەس هاو نەسڵەکانی ژینا یا نە

نەوەی Z بوون کە قورسترین ئەرکەکانیان لە خۆپیشاندان وجووەکاندا لە ئەستۆ بووە. خاڵێکی زۆر جەوهەری لە شێوازی کارکردنی ئەم جیلە لە گەڵ پێشووترەکاندا، ئەوەیە کە لە تەواو بوارەکاندا، شێوازێکی نوێگەرایانەیان هێناوەتە ئاراوە. بۆ وێنە ئەگەر نەوەی ئێمە یانە Xەکان ، مانمان دەگرت. شێوازی مانگرتنی ئێمە بەمجۆرە بوو کە لە شوێنێکی دیاریکراودا دادەنیشتین و ئیعلامی مانگرتنەکەمان دەکرد و هەر لە دەستپێکی مانگرتنەکەوە تاکوو ئاخر، یان سروودمان ئەخوێند، یان دەرگیری قسەو باس ئەبووین لە گەڵ خەڵکانیتردا و جیا لەوە کارێکیترمان نەدەکرد _ کە چی نەوەی زید، ئیعلامی مانگرتن دەکات لە شارەکاندا و هەر لە بەیانی تاکوو نیوەڕۆ دووکانەکان و بازاڕەکان دادەخرێن و بە دووای ئەوەدا ئیتر مانگرتنەکە تەواو ئەبێت و دەڕۆنە ناو شەقام بۆ خۆپیشاندان وئەنجامدانی جووڵە سیاسیەکان و لە گەڵ هێزەکانی ڕژیم دەرگیر ئەبن!

بەمپێیە هەر لەو خاڵەی سەرەوە کە ئاماژەی پێدرا یانە مانگرتن، دەبینین کە شێوازی کاری ئەم نەسڵە بە تەواوی ساختار شکێنە و باکی لەوەی نییە کە تۆ چ تەعبیر و تەفسیرێکت هەیە لە مانگرتن! کە واتە شێوازی کارکردنی ئەم جیلە بە ڕاستی مودیڕنە.

جیلی X هەزارەکان

جیلیX یان هەزارەکان، کە بەڕێک کەس بە جیلی لە بیر کراو بانگهشتیان ئەکەن، بەو جیلەی دەوترێت کە لە نێوان ساڵەکانی ١٩٦٥ زایینی تاکوو ١٩٨٠ بە دونیا هاتوون. ئەم جیلە ئێستە تەمەنی پیری خۆیان بە سەر ئەبەن و باپیرەکان ودایە پیرەکانی ئەمڕۆیان پێکهێناوە. لە گەڵ جیهانی ئینتەرنیتدا زۆر بە کەمی ئاشنایان هەیە یان ئەبێت بڵێین کە لە گەڵ ئینترنیتدا نامۆن. بۆیە لەم بوارەدا زۆرجار تووشی سەرلێشێواوی و نەزانمکاری ئەبن. بەڵام لە لائەکیترەوە ئەم جیلە بە شێوازێک لە گەڵ بزووتنەوە سیاسییەکانی قەڕنی ٢٠دا تەکەڵ بوون. لە لەکۆڵینەوە لەژنێئەکی زانستی تەکنەلۆجیایی لە وڵاتی بریتانیا وە لە ساڵی٢٠٩ دا و بەپێ دەرئەنجامی لێکۆڵینەوەکەیان، ڕوو بە خەڵکان گوتیان: ئەوکەسانەی کە نەتووانن لە ئەم ساڵەدا تاکوو پێنج ساڵیتر بە ئینتەرنیت ئی مەیل و نامە بنووسن بە ئیدارەکان یان پەیوەندیە کۆمەڵایەتییەکانی خۆیان و نەتووانن وڵامی نامە دیجیتالییەکان بدەنەوە، لەوکاتەدا یانە پێنج ساڵی دوواترکە دەبێتە ساڵی ٢٠١٤ بە مرۆڤێکی «بێ سەواد» بە ئەژمار دێن! ئەگەر تەنانەت خاوەنی بڕوانامەی زانکۆ بن لە هەر

بوارێکدا. هەر لەمخاڵەدا بە ڕوونی دەردەکەوێت کە جیهانی دیجیتاڵی یان ئینتەرنیتی تاکوو چ ڕادەئەک گرنگە و هەروا کە ژاک دەریدا دەڵێت: «لە داهاتووی نزیکدا وسەرهەڵدانی جیلە نوێیەکان، چیتر شەڕی تۆپ و دەبابە نامێنێت و شەڕە هەرە گرینگەکانی نێوان دەسەڵاتدارانی حکوومەتەکان ئەکەوێتە ناو بەرەی جیهانی دیجیتاڵی».
_ ئەمەش بە ڕوونی دیارە کە جیهانی نیت و سافتوێرەکان لە هەموو کەرت و بوارەکاندا حازرن و تەنانەت سیستەمی سەلاجەکان یان ماشینەکان یان هەر چەشنە سیستەمی خزمەتگۆزاری لە گەڵ سافتوێرەکان و کامپیوتردا تێکەڵاوییەکی سەرەنجڕاکێشی هەیە و کۆنترۆڵی دیاردە تەکنەلۆجیەکان و هەموو بابەتەکان لە ناو کۆمەڵگە وخودی جیهانی زانستی دەکات! وەکوو وێنە دەتووانین ئاماژە بدەین بە جەیمز ویب و چۆنییەتی درووستکردنەکەی لە هەر بەشێک. بە وێنە درووستکردنی ئاوێنەکەی کە چەندە بەهێز و حەساس و دەقیقە کە هەر دوو دیواودیوی ئەو ئاوێنەیە لە گەڵ سەرما و گەرمائێکی دژ بە یەکدا مقاومە. بە ئەوەی کە لە تەیفی مادوونی سووردا جەیمز ویب بتووانە کار بکات و تێکنەشکێت، ئەبێت خودی تەلیسکۆپەکە لە سەرمائێکی زۆردا کە دەگات بە ۲۲۰ – دەرەجەی سانتیگراد، موقاوم بێت و خەلەلێکی تێنەکەوێت و هەروەها بەرگری بکرێت لە تیشکی خۆرەتاو و مانگ و زەوی، بۆیە ڕووئێکی سپەری جەیمزویب لە خۆرەتاو و مانگ و زەوییە کە جێگربووە لە نوقتەئێکی زۆر تایبەتدا کە بە نوقتەی لاگرانژی خورەتاو دەناسرێت. هەڵبەت لە پێناسەی جەیمز ویب زۆر بابەتی وردتر و حەساستر هەن وەکوو ئەو ٥ ڕەسمەی کە ناردیە خوارەوە بۆ زەوی و پیشان ئەدات کە زنجیرە کەوەکانی ئەوپەڕی گەردوون خۆیان چەندین هەزارساڵەی تیشکی بەرزن! و بە دەوریاندا گەلەکسییەکان دەسووڕێنەوە، کە لێرەدا پێویست بە نووسینی ئەوانەمان نیە و بەس بە نموونەئیک لە چۆنییەتی تەکنەلۆژیای سەردەم یان مودیەن و کاریگەری ئینترنیت، بەو دیاردەیە ئاماژە درا.

جیلی Y

بەو جیلەی دەوترێت کە لە نێوان ساڵەکانی ١٩٨١ تاکوو ١٩٩٦ لە دایک بوون. (١٣٦٠ تاکوو ١٣٧٢ خۆرەتاوی _ شەمسی) کە لە ئێراندا بە دەیە شەستییەکان بە ناوبانگن. ئەم جیلە یان نەسڵە ئەوەڵین گروپەکانن کە لە گەڵ دیاردە ئەوەڵینەکانی کامپیوتردا ئاشنا بوون. تەلیفۆنە موبایلەکانی ئەو سەردەمە هەر زۆر زل و کامپیوترەکان بە خاتری تیشکی ایکسەک کە هەیان بوو، چاوی بینەریان زوو ماندوو دەکرد، لە حاڵێکدا کۆمپیوترەکانی نوێتر و ئەمڕۆیە لە سلیکۆن و ماتریاڵی زۆر

باشتر پێکهاتن کە زیانی بە چاوی مرۆڤ زۆر زۆر کەمترە و دەکرێت دەیان سەعات لە سەر بەرنامە و پڕۆژەکان یان خوێندنی دیجیتاڵی کار بکرێت. هەروا کە نوسخەکانی ویندۆزەکان یەک بە دووای یەکدا دەهاتنە ناو کۆمەڵگە، سافتوێرەکانیش گۆڕانکارییەکی هەرە سەیریان بە سەردا هات و هەزاران ئەپی جۆراوجۆر بەناو بوونەوە. هەروا کە دەزانین لە جیهانی ستاتیکا بە گشتی و کلتوور و مووسیقا، کاریگەرییەکی زۆر قورسیان کرد. بە وێنە بە پەیدا کردنی نۆتی «لاکۆرێن، یان نۆتی سی بیمۆڵ»، لە دەزگای مووسیقای کلاسیکی شووردا، بە ساڵەها گوێگرتن لە نۆتەکان و بە تەجرووبەی خودی گوێ مرۆڤ یان سازلێدەر، ئەو نۆتە ئەدۆزرایەوە. بەڵام ئاپی مووسیقایی جۆراوجۆر بە هاسانی و لە کەمترین کاتدا، نۆتی مەسەلەن لای کۆرێنت بە پێدەدات و خۆت ئامێرەکەت لە سەر ئەو دەرەجە و خواستە تایبەتمەندە، کۆک دەکەیت _ دەی ئەمە لە گەڵ کارو شێوازی پێشووتردا یەک دنیا جیاوازی هەیە!چ لە باری کەیفییەتی کارەکەوە چ لە باری کات و زەمانەوە و ماندوو نەبوونت بە کۆککردنی ئامێرەکە!

تەنیا ئەوە نییە و لە هەزارانلاوە ئینتەرنێت لە سەر ئیدارەکان و کۆمپانییەکان و سیستەمی درووست کردن(بەدیهێنان) ئاپەکان و سافتوێرەکان و کامپیوترەکان کاریگەری ڕاستەوخۆیان کرد بە وێنە ئەنجامدانی کاروباری بانکی لە ڕێگای ئاپێکی زۆر ساکارەوە، بە ئەوەی پێویست بکات خۆت وەکوو فیزیکاڵ بڕۆی بۆ بانک. ئەو شتەی کە جیلی X و Y, تووشی بوون. کە دەبینین لە جیلی ئەلفادا حەتمەن گۆڕانکاری قورستر بە سەر دیاردەکاندا دێت!

جیلی ئالفا igene

پیتەی «ئای» لە پێشوشەکەدا، ئاماژەیە بە ئینتەرنێت بۆ ئەم جیلە.

هەروا کە دیارە پیتەی Z ئاخرین پیتە لە ٢٦ پیتەکەی زمانی ئینگلیسیە بەڵام بە دوای ئەم جیلەشدا دەتوانین بە جیل یان نەسڵی ئالفا ئاماژە بدەین کە لە زمانی یۆنانیدا یەکەمین پیتەیە، کە بەمپێیە بازنەی جیلەکان درێژەی پێدەدرێت. نەسڵی ئالفا تازەترین مرۆڤەکانن لە ناو کۆمەڵگەدا کە لە ساڵەکانی ٢٠١٠ بە دوواوە لە دایک بوون_ گەرچی ئەم جیلە زۆر گەنجن و تەمەنیان زۆر کەمە و خەریکی خوێندنن بەڵام هەر لە کاتی بە دوونیا هاتنیان، ڕاستەوخۆ لە گەڵ جیهانی دیجیتاڵدا تێکەڵاوییەکی هەرە زۆریان هەیە و تەنانەت لە خوێندنگەکانیان بەشێکی زۆری دەرس و وانەکان لە ڕێگای نێتەوە دەڕواتە پێشەوە! بۆیە وەکوو جیلی پێشوی خۆیان یانە جیلی

Z نین کە لە کاتی میرمیندالەی خۆیاندا دەرگیری تەقینەوەی جیهانی دیجیتاڵ بوون. بۆیەکوو هەر لە سەردەمی لەدایکبوونیاندا بەو جیهانە ئاشنا و دەرگیرن کە ئەمە خۆی وێنایەک دروست دەکات لە مێشکی لەکێکەر کە ئەو جیهانە و جیلی بە دوای ئەواندا دەبێت خاوەنی چ تایبەتمەندییەک بێت؟! کە واتە ئایە و گۆڕییەکانی دیاردەکان و کۆمەڵگە و چەمک و بابەتەکان، لە هەموو بوارێکەوە دەبینین چەندە خێرا و سەریعن کە ئەگەر لێدابڕابیت، ژیانت چەندە گران دەبێت!_ هەر لە ئەوێ[illegible]وە ئەمگ[illegible]انکارییەی گەردوونیمان بە گرینگترین و هەرە سەرەکییەکەی جەوهەری سرووشت و گەردوون پێناسە کرد تاکوو ئەمبابەتە ڕوون بێت کە بە ڕاستی لە نەوان جیلەکانی پێشووتر و جیلی زید، وەها جیاوازییەکی حاشاهەڵنەگر بوونی هەیە، هەر بۆیە هەڵسووکەوتی ئەم جیلانە بەرانبەر بە یەکتری وهیزرەکانیان لە دیاردەکانی ناو کۆمەڵگە وەکوو حکوومەت و دەوڵەت و هەر ئەرگانەکیتر زۆر فەرقیان هەیە!

ئەگەر جیلی پێشووتر لەگەڵ دەسەڵاتەکاندا بە شێوازەکی سازشکارانە و کۆنسەرواتیڤ، هەڵسووکەوت دەکات، جیلی نوێ بەو قەناعەتە گەشتووە کە ئەمجەرە هەڵسووکەوتە، تەنیا گیانبەخشە بە سیستەمە دژ بە تاک و مرۆڤ و کۆمەڵگەکان، بۆیە هیچ بەی تابە نییە کە ساختاری بەرهەمەکان و بۆچوونەکان و هیزرەکان و کردەوەکان، بە تەواوی بخاتە ژێر، خانەی گومان و لە خۆیشیدا ئەو گۆمانەی لا نەماوە و بە شێوازی دیکۆنستراکشنی دەریدایی دەڕواتە پێشەوە وئەو فینۆمنانەی کە هان لە هەر قالبێکدا و بە زیانی تاک و کۆمەڵگە پێناسەی دەکات، ئەوانە دەڕووخێنێت و لە ڕەخاندنیاندا بە جیدی خەریکی خۆ ڕێکخستن و کاری هەمە لایەنەیە لە گەڵ هاو جیلەکانی خۆیاندا. لە شێوازی هیزر یان تیزی دیکۆنستراکشندا، پێویست ناکات تەواو دیاردەکان لە بناخەوە تووشی ڕووخان بکەیت، بەڵام هەر دیاردەئەک کە داکۆکی ناکات لە واقیع و ڕاستی، دەبێت بە شێوازی دیکۆنستراکشن بیڕووخێنیت و سەر لەنوێ دروستی بکەیتەوە_ ئیتر ئەو پێکهاتەیە یان دیاردەیە، لە چ بەرە ئەکە یان پێیوەستە بە چ چەمکێکەوە، دەکرێت بخرێتە ژێر دیکۆنستراکشنەوە بە مەبەستی دوبارە و سەر لە نوێ دروست کردنی زانستییانەی ئەو فینۆمنە_ ئیتر ئەتوانێت لە ستاتیکا خۆی ببینێتەوە(هەر وا کە جیلی زید لەم بوارەدا ساختارەکانی شکاندووە) یان بە وێنە لە بواری میعماری یان ئەدەب و زمان یان فەلسەفە و هیزرەکان… بە هەر کات ئەو شێوازە دەتوانێت خۆی لە تەواو کەرت و بابەتەکان ببینێتەوە و کارا بێت. بەڵام جێخت دەکەمەوە سەر ئەوەی کە ئەگەر پێکهاتەئەک دروست بێت، ناکرێت ئەو

پێکهاتەیە بخرێتە ژێر دیکۆنستراکشن. بەڵام ئەگەر پێت سەلمێندراوە یان بەو قەناعەتە گەشتویت کە بە وێنە دەسەڵاتی باشووری کوردستان، دەسەڵاتێکی گەندەڵە و دز بە مرۆق و کۆمەڵگەیە، تەنیا چارە بەکار هێنانی هیزری دیکۆنستراکشەنی دریداییە. هەڵبەت بە تێگەیشتنی من!
_ بۆیە لەمجۆرە بیرکردنەوەدا، چیتر ڕیفۆرم چارەسەری حەلکردنی کێشەکان نییە و خواست، خواستێکی مرۆڤانەیە. نەک بە دەستخستنی دەسەڵات و پلەو وپارە و شوهرەت و …هتد، کە دەبێتە درێژەپێدانی هەر ئەو سیستەمە فیکرییەی کە لە ڕاستیدا خۆسەندراوە و هانای جووڵەی نییە! و ئیرادەشی بۆ جووڵە و ڕێکخستن و ئاراستەکردن لەسەندراوە! جیلی زید بەرانبەر بە تەواو ئەم چەمکانە وشیار و ژیرە و لە وردەی کار و بابەتەکان بە جووانی تێدەگات بۆیە لە کرداردا و مەیدانی عەمەلدا، زۆر کارایە و لە کارەکان وپڕۆژە و بەرنامەکانیدا زۆر جیدیە.

هیچ جێگای گومانێک لەوەدا نییە کە جیلی زید، لە تەجروبەو کارکردی جیلەکانی پێشوتریش کەمێک وەر ئەگرێت، بەڵام هەر هیزرێک و هەر شێوازە کارێک یان هەر دیاردەئێک دەخاتە ژێر لێکۆڵینەوەی ورد و جیدی و کوێرکوێرانە قبووڵیان ناکات! بۆیە پێشتریش بە هیزری دیکۆنستراکشن ئاماژە درا کە چۆنیەتی شێوازی کارکردنی ئەوان، بە ڕوونی دیار بێت.

کەسانێکیش بە هەر هۆئێکەوە جیلی زید بە جیلێک پێناسە دەکەن کە گوایە ئانارشیستن!

هەرچەند بەشێک لە کردەوەکان ئەوان بە تایبەت لە خۆپیشاندانەکاندا، دەڕواتە خانەی ئانارشیسمەوە، لە چەند ڕەهەندەوە لە ئانارشیسمی زانستیانە و شێوازی میخائیل باکۆنین زۆر نزیکن، بەڵام هێشتا ناکرێت ئەو جیلە بە جیلێکی ئانارشیستی پێناسە بکرێت. هەر ئەوەی کە کار و کردەوە و هیزرەکانی ئەم جیلە لەگەڵ کەسانیتر و جیلەکانی پێشووتردا یەک نییە، نابێتە هۆی ئەوەی کە بە ئانارشیسم پێناسە بکرێن. بەڵام هەر لێرەدا ئەتوانم بڵێم کە هیزرەکان و چۆنیەتی ڕێکخستن و ئاراستەکردن بە کۆمەڵگە و بە گشتی بەشێک لە شێوازی کارەکانیان وەکوو کردەوە ساختارشکێنەکانیان لە بوارە جۆراوجۆرەکاندا، زۆر بە ئانارشیسمەوە نزیکایەتی هەیە. گەرچی ئەوەش دەزانم کە جیلی ئەلفا تەنانەت بەم قسەش گاڵتە دەکات و پێدەکەنێت و لە ڕاستیشدا مافی ڕەوای ئەوانە کە تەواو هیزر و تێگەیشتنەکان بخەنە خانەی گومان و تەنانەت گاڵتەوە. لە بەر ئەوەی کە لە گەردووندا هیچ دیاردەئێک بوونی نییە کە تووشی قەیران و

گۆڕان نەبێت و بەدیهاتنی فینۆمنە تازەکان، شتێکە کە پەیوەستە بە
جەوهەری خودی گەردوونەوە. هەر بۆیە ئێمەش کە ڕەخنە لە کاربەدەستە
پیرەکانی حکومەتەکان و دەسەڵاتەکان دەگرین، هیزرەکانی ئێمە و
ئەوانیش ناکرێت لە یەکخاڵدا کۆ بکرێنەوە و بە یەک دیاردە و هیزر
پێناسە بکرێن. چونکی لە نێوان ئێمە و ئەواندا جێاوازی لە
پۆلۆتۆنەوە تاکوو زەوی□! دەی هەر بەم پێیە جێاوازی ئەم جیلە
لەگەڵ کەسانیتردا، لە باری زانستی و فەلسەفییەوە شتێکی ڕوون و
حاشاهەڵنەگرە! بۆیە ئەگەر برتراند راسل دەڵێت: لە ١٠٠٠ ساڵی
داهاتووشدا ڕوانگەی واقیع، ئەو شتەیە کە کۆن نا بێت! لاێ ئێمەش
داکۆکیکردن لە واقیع ئەو شتەیە کە دەرگیرمان ئەکات لەگەڵ دەیان
دیاردەی سەیر و سەمەر کە جاروایە دەبێتە هۆی خەمی ئێمە و جاریش
وایە دەبێتە هۆی پێکەنینمان. بۆ وێنە ئێمە پێکەنینمان دێت بەوەی
کە خەڵکانێک بەس فیکر لەوە دەکەنەوە کە فڵان کاربەدەستی دەسەڵاتی
باشوور، ئایا لەگەڵ خانمێکدا ڕەسم یان فیلمی سیکسی هەبووە یان
نا؟! _ بۆ ئێمەمانان تەحلیلی لیبەرالیسمی ئیقتسادی لە باشوور و
عیراقدا و چۆنییەتی خوڵقاندنی بناخەیی کارەساتەکان و ئەرتەشی
بێکارەکان و سیستەمی پریڤاتکردنی کەرتی خزمەتگۆزارییەکان وەکوو
سیستەمی پیزشکی و سیستەمی پەروەدە و خوێندگە گرنگترە تاکوو ئەو
ئاگاهییە بدەینە تاک و کۆمەڵگە کە ئاشنا بن بە هۆی سەرەکی و
بناخەیی ڕووداوو کارەساتەکان!

تابۆی سیکس ئەگەر بۆ جیلی کلاسیک زۆر تۆخ و دەگمەنە! بۆ جیلی زید
و ئەلفا، بەس مایەی پێکەنین و گاڵتەیە! دیاردەکانی لیزبییەن و
ک□و□ خوازەکان(پەلکە زێڕینە) کە بۆ ئیسلامییەکان و ب□ ت□□اوی
ئۆرودوگای میتافیزیا(باوەڕمەندبوون بە هیزری ئەفلاتوونی-
ئایدیالیزم-ڕەشنالیسم یان عەقڵانییەت) و جیلە پێشووەکان، گرنگە
و دژ بەوان هەڵسووکەوت دەکەن، بۆ جیلی زید شتێکی زۆر ئاساییە کە
لە ڕوانگەی زانستییەوە، لە تەواو کۆمەڵگەکاندا بوونیان هەیە، بە
کوردیشەوە لە هەر چووارپارچەکەی_ لەبەر ئەوەی کە کوردیش وەکوو
کۆمەڵگەی کوردستانی، لە کۆمەڵگەی جیهانی دانەبڕاوە و ل□ باری
سرووشتییەوە، ئەو شتانە لەناو کوردیشدا بوونی هەیە و
حاشاهەڵنەگر_ ل□مبارەوە و بۆ سەلماندنی ڕاستی بابەتەکە دەتوانین
ئاماژە بدەین بە «تیۆریای بال□ی پەپوولە» کە دەڵێت: ئەگەر
پەپوولەئێک لە شاری پیکەن، پێتەختی چین(ساینا) هەستێتەوەو بال□
لێبدات، بەعید نییە ئەگەر ئەوباڵ لێدانە ببێتە هۆی گ□□□ینی کەش
وهەوا و لە شاری نیۆیۆرکدا تۆفانێک درووست بکات _ کە پیشاندەری
ئەوەیە کە تەواو دیاردەکانی سرووشت و گەردوون پێکەوە گرێدراون

یان هاوپەیوەستن و لێک جێا نین. بۆیە لە سەر یەکتریش کاریگەریـیان هەیە. کە بەمپێیە ناتوانین کۆمەڵگەی کوردستانی لە گەڵ کۆمەڵگەکانیتردا بە بێ پەیوەندی و جێا پێناسە بکەین. کە هەر لەمخاڵەدا دەتوانین ئاماژە بدەین بەوەی کە ئەو کاتەی باس لە کۆمەڵگەی جیهانی دەکرێت، لە ڕاستیدا لە کۆمەڵگەی جیهانی مرۆڤەکان باس دەکرێت کە هاو کێشەن و هاو چارەن و لە پەیوەندیدان و لە بوارە جۆراوجۆرەکاندا لە سەر یەکتری کاریگ□ر□ن بە تایبەت ئەمڕۆکە کۆمەڵگەی جیهانی بە گۆندێکی چکۆلە پێناسە دەکرێت!_ بەدیهاتنی وایرۆسی کۆرۆنا خۆی وێنائێکە بۆ سەلماندنی ئەوەی کە چۆن تەواو جیهانی گرتەوە! ئەگەر ئەو پەوەندییەی نێو مرۆڤەکانی جیهان نەبێت، کاریگەرییەکانیشیان لە سەر یەکتری لا ئەچێت بەڵام لە ڕاستیدا کۆمەڵگەکانی جیهان پێکەوە گرێدراون. هەرچەند ئەوە دەوڵەت و حوکومەتەکان(بە تایبەت سیستەمی سەرمایە) کە لە باری جۆگرافییەوە سنووریب□ندیـیان کردووە وهەر ئەوەش لە بەشێکی جیهان یانێ وڵاتە یەکگرتووەکانی ئ□ورپی لاچووە و سنوورەکان مانای خۆیان لە دەستداوە هەر بۆیە بە تێگەیشتنی من لە داهاتووی نە زۆر دووردا، سنوورەکانی نێوان کوردستانی گشتیش لەو چووار پارچەیەدا لا ئەچێت!

چۆنیەتی کارکردنی نەسڵی زید

خاڵێکیتری زۆر سەرەنجڕاکێش ئەوەیە کە نەسڵی زید، بەردەوام تاکتیکەکانی خۆیان ئەگۆڕن!

تاکتیکەکانی نەسڵی ئێمە بۆ دۆژمن، زۆر ڕوون و ئاشکرا بوو. بۆیە هەر پێشتریش دوژمن دەیزانی کە ئێمە خەریکی چ بەرنامەئێکین بە وێنە بۆ ڕۆژانی داهاتوو! بەڵام شێوازی ئەم جیلە نوێیە بە جۆرێکە کە کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامی تووشی سەرلێشێواوی و نەزانم کاری کردووە. هەر بۆیە لە سەرکوتکردنی خەڵکیش بە شێوازی کۆنتر، سەرکەوتوو نەبوو. بەڵام بە شێوازی شەلم کوێرم ناپارێزم، تەقەی لە خۆپیشاندەران کردووە و جار وایە کەسانێکی کووشتووە کە لە خۆپیشانداندا نەبوون! وەکوو تەقە کردن لە ماشینی بنەماڵەی کیان پیر فەڵەک، ئە منداڵەی کە بە خودای ڕەنگین کەمان، بە ناوبانگ بوو. هەر وەها دەیان کەسیتر. گەرچی دەستبەجێ ئەبێت ئاماژە بدەین بەوەی کە هێزە نیزامییەکانی کۆماری ئیسلامی چەندینجاریش لە ڕووی پلان و بەرنامەوە، کەسانێکیان لە نەسڵی زید لە شەقامەکاندا کوشت کە ئەوانە وەکوو لیدەر و ڕێکخەر بوون لە خۆپیشاندانەکاندا وەکوو سارینا ئیسماعیلزادە و حەدیس نەجەفی و…هتد.

هەروا کە پێشتر ئاماژەی پێدرا، نەسەی زید لە زەربەی هەرە زۆری بوارەکاندا، کەرت و چەمک و دیاردەکانی گۆڕیوە. یەکێک لەو چەمکانەی کە دەستی بردووە بۆ گۆڕینی، چۆنییەتی سیستەمی فەرهەنگی مووسیقایە. کە نەسەی پێشووتر تاکوو هەر ئەم ساتە وەختەش سەرقاڵی بە گوێگرتن لە مووسیقای سوننەتی یان کلاسیک وەکوو شەجەریان و شارام نازری و کامکارەکان و …هتد. نەسەی زید تەواو ئەو فەرهەنگەی ئاوەژوو کردووە و نەک هەر گوێگری وەها مووسیقائێک نییە، بەڵکوو هەستاوە بە ڕەخنەگرتنێکی زۆر توند و زانستیانە لەو بابەتەوە. بە وێنە ئەوان گوێ ئەدەن بە گرووپی (ولشدگان) کە مووسیقای ئەم گرووپە، هەر نەتەکانی پێشووترە و مەسەلەن لە دەزگای ماهووردا یان سێ گادا، ئیجرا ئەبن، بەڵام جۆری ڕیتمەکە گۆڕانی بە سەردا هاتووە و لە لائێکیترەوە بە تەواوی تیکستەکان و شیعری گۆرانییەکان، گاڵتەکردنە بە فیکری کلاسیکی و ڕەخنەگرتنی توندە لە ناوەڕۆکی شیعرە کلاسیکەکان، بە شێوازی شاد و شاناز و شۆخی و گاڵتە وگەپەوە! کە بەمجۆرە کارەکانیان بە گوێ بیسەر زۆر بە باشی دەنیشێت. من لە ماڵپەڕەی فەلسەفە و ئەندیشە ٢ بەش لە کارەکانی ئەم گرووپەم دابەزاندووە و ئەتووانن لەوێ خۆتان بیبینن و گوێبگرن. جێا لەمانە نەسەی زید گوێگری مووسیقای جیهانی ئینگلیسییە و بەردەوام گوێگری گرنگترین گۆرانیبێژانی ئەو جیهانەن. دیاریشە کە لەم مووسیقایە، هیچ شتێک نامۆ یان تابۆ نییە! گۆرانیبێژەکانی ئەم بوارە لەم زەمانەدا، باس لە چەندین دیاردە و ڕووداوی سرووشتی لە نێوان مرۆڤەکان و خۆشەویستەکان و دڵدارەکان دەکەن و بە وێنە بە ئەوان بە هیچشێوەئێک باسکردن لە سیکس لە گۆرانییەکەدا تابۆ نییە. ئەمە لە حاڵێکدایە کە لە مووسیقای کلاسیکی ئێرانیدا، ڕۆیشتنە ناو ئەو بابەتانەوە بە تەواوی بقەیە و نەک هەر سانسۆر و ڕێگری دەکرێت کە لە باری یاسای وڵاتەکەوە، ئەکەوێتە خانەی دژ بە ئەخلاق و ئیسلامەوە، بۆیە بە تەواوی قەدەخەیە! بەڵام نەسەی زید دەست ئەبات بۆ هەر ئەو بوارانەی کە لەلایەن دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە قەدەغە کراوە و بەمشێوەیە و هەر وا کە خۆشیان دەڵێن: ئەمجۆرە کارانە و شکاندنی ساختار وپێکهاتەکان، ئەبێتە هۆی ئەوەی کە ئادرناڵینی ئەوان ئازاد بێت کە هەر ئەمە خۆی چێژێکی سەرنجڕاکێشیان پێ ئەدات!

تەنیا ئەوە نییە و بە ئازادکردنی ئادرناڵین لە لەشدا، ئەوان هەڵدەستن بە ئەنجامدانی گەلێک کاری خەتەرناک و ترسیشیان لەوەی نییە کە گیانیان لەو حەرەکەتەدا لە دەست بدەن! هەر وا کە زیندوویاد سارینا ئیسماعیلزادە(١٦ ساڵ تەمەنی بوو)، دەقیقەن باس

لەم خاڵەدەکات لە کاناڵە یوتیووبەکەی خۆیدا. ئەمەش خۆی بووەتە هۆی سەرلێشێواوی زیاتری فەرماندەکانی هێزی سەربازی و نیزامی و سەرکوتکەرانی ڕژیم. لە بەر ئەوەی کە چەندین گرتەی ویدیۆیی هەیە لە خۆپیشاندانەکاندا، کە کەسانێک بە بێ هیچ چەک یان تەنانەت هیچ شتێک، بەس بە دەستی خاڵییەوە، دەڕۆنە بەرانبەر هێزە سەرکوتکەرەکان و پێیان دەڵێین: فەرموو تەقە بکە! لە گرتەیەکدا کەسێک لە خۆپیشاندەران هەر بە دەستی خاڵی لە بەرانبەر چەکدارەکەی ڕژیمەوە دەوەستێت و بەردەوام ئەم دێرە دووپات ئەکاتەوە کە: تەقە بکە! ئەگەر ئەتووانی تەقە بکە! _ ئەو پاسدارە دەڕواتە دوواوە…. ئەم هەر دەڕواتە پێشەوە و پێ دەڵێت: تەقە بکە، بزانم چەندە مرۆڤی؟! ئەویش تەقەی لێدەکات و ئەو خۆپیشاندەرە دەکوژرێت!

نەسڵی ئەمە وەها نەبووین. لە جووڵەو دەرگیرییەکاندا تێماندەکۆشا کە گیانی خۆمان و دەستەکانیترمان بپارێزین و هاوکات شەڕیشمان دەکرد… بەڵام ناچارم بە شتێک دوبارە ئاماژە بدەم کە ڕەنگە زۆر کەس پێیان باش نەبێت، بەڵام بە قەوڵ برتراند ڕاسل: بەردەوام تێبکۆشە لە واقیع داکۆکی بکەیت و هەرگیز مەهێڵە کە هیچ ئایدیالۆژەکێک بەرگریت لێبکات لە نووسین یان بەیانی واقیعەکان. سەبارەت بە کۆماری ئیسلامی و جیلەکەی ئەمە، بە ڕاستی نەمانتووانی ئەم کۆمارە سەخیفە لە ناو بەرین… ئەم جیلە تەنانەت کەوتە ناو داوەکانی سەرمایەی ئیسلامی و نەخشەکانی کۆماری ئیسلامی! کە خۆی بوو بە هۆی بەهێزبوونی ئەو کۆمارە دژ بە مرۆڤ و کۆمەڵگەیە. مەسەلەن لە ڕێگای بڕوا بە ئەوەی کە دەکرێت کۆماری ئیسلامی ئیسڵاحات یان ڕیفۆرمی تێدا بکرێت. هەر ئەم تێگەیشتنە کاڵفامییەی بڕوا بە ڕیفۆرم لەم کۆمارەدا، بوو بە هۆی درێژە پێدانی ئەم سیستەمە خەتەرناکە کە ئەمڕۆ ئیتر سیما و ڕوومەتەکەی بە هەمووان ئاشکرایە کە چەندە دژ بە مرۆڤ و مرۆڤایەتی و خواستەکانی تاک وکۆمەڵگەیە.

ئەبێت قبووڵ بکرێت کە هەر ئەم نەسڵەیە کە لە کاتی لە سێدارەدانی چەندین کەسەی ناو شارەکان (جیا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان) خەڵک دەڕۆیشتن و لە شوێنی ئەو سێدارە کردنەدا، کە دەبوونەوە و توویان دەشکاند و بەیان وەکوو بینینی فیلمێک بوو! _ یان لە ساڵانی پێشووتردا کە کەسانێکیان بەردباران دەکرد و هەر خودی ئەو خەڵکە و ئەو جیلە بوون کە بەردەکانیان دەهاویشت بە سەر ئەو مرۆڤە بەدبەختەی کە لە چاڵ کرابوو! _ پێشتر چەندین لۆری بەردیان لەو گەڕەکەدا دەڕژاند و بەردیان بە خەڵک ئامادە دەکرد تاکوو دەستووری قورعانەکەیان یانە «ئەمر بە مەعرووف و نەهی لە مونکر»، ئەنجام

بدرێت! کە ئەو مەلایە، حوکمی بەردبارانکەی دەوتەوە، لە هەزارلاوە هاونەسڵەکانی ئێمە بوون کە بەردیان دەهاویشت وەکوو باران بە سەر ئەو مرۆڤەوە! گەرچی هەرگیز وەها ڕووداو یان کارەساتێک لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەڕێوە نەچوو. من لە خاترمە تەنیا یەکجار لە ساڵی ۱۳٦۰دا بە دووای شەڕی ۲٤ ڕۆژەی سەنەی سوور، دوو کەس کە عارەقیان خواربووەوە، هێنا ناو وەسەتی شار بۆ ئەوەی کە حوکمی ئیسلامی حەد کە ۷۵ زەربەی شەلاخ بوو لە بەرچاو خەڵکەوە ئیجرا بکرێت. دەقیقەن لەو کاتەدا شار خرۆشا و هەر لەوێ دەستمان کرد بە خۆپیشاندان و هێرشبردنە سەری پاسدارەکان. کە لە ئاکامدا بە تەقەی پاسدارەکان، ژنێک بریندار بوو_ ئەوە یەکمجار وە ئاخرینجار بوو کە کۆماری ئیسلامی ویستی لە ڕۆژهەڵاتدا لە بەر چاوی خەڵکەوە، تاکەکانی ناو کۆمەڵگە شەلاخ لێبدات و «حوکمی حەد» ئیجرا بکات. بۆیە نەسڵی پێشووتری زید لە ڕۆژهەڵاتدا بە نیسبەتی تەواو شارەکانیتری ئێراندا، خاوەنی هەڵویست و جێگە و پێگەی خۆی بوو. هەر بۆیە کە نەسڵی زیدی ڕۆژهەڵات، هەر ئیستەش تاقانە سەنگەرێکە کە درێژە ئەدات بە خەباتی خۆی. لە بەر ئەوەی کە جیلی زیدی مودیڕنی ئەمڕۆی ڕۆژهەڵات، ڕۆڵەکانی ئێمەن. کچ و کوڕانی ئێمەن و لە فەرهەنگی ئێمەدا گەورە بوون_ هەر چەند تەنانەت ئەم بابەتەش ڕەها و موتڵەق نییە و هەر لە ڕۆژهەڵاتیش هێشتا لە هاونەسڵەکانی ئێمە کەسانێک هەن کە نان بە بایەخی ڕۆژ دەخۆن و لە هێزی سەرکوتکەری کۆماری ئیسلامی ترسیان هەیە. بەڵام ڕێک لەمکاتەدا نەسڵی زیدی ڕۆژهەڵات نەک هەر ترسی نییە کە تەنانەت لە گیانی خۆیشی لایداوە بۆ بەدیهێنانی ئازادی و بایەخە ڕەسەنەکانی مرۆڤ و کۆمەڵگە و تێڕوانینی بە ژیان وژینایەتی، بە شێوازێک کە زۆر سەخت لە گەڵ جیلە پێشووەکاندا دەنتەوە. کە هەر ئەمەش ئەبێتە هۆی جیا بوونەوەی جیلەکان لە یەکتر کە هەر لە پاراگرافی یەکەمدا و سەبارەت بە هیراکلیتۆس گوتمان: گۆڕان و گۆڕانکاری لە دیاردەکانی ناو گەردووندا شتێکی حاشا هەڵنەگرە.

نەسڵی پێشتری زید، ئارام و کۆنسێرواتیف بار هاتووە _ زۆر لە گەڵ سیستەمی دژ بە تاک و کۆمەڵگە، سازیش دەکات_ زوو دەکەوێتە نێو داوەکانی لیبەرالیسمی نوێ_ زۆر ترسنۆکە و بە ڕاستی لە ئیرادە وخواستی ئازادی بەتاڵە _ خشتە ئەوڵەوینەکانی ئەرتەشی بێکارەکانە و بەردەوام ترسی لە دەستدانی کاری خۆیە، هەر بۆیە لە تێکشکاندنی مانگرتنەکاندا هاریکاری دەسەڵات دەکات _ بەشداری کردنی لە خۆپیشاندانەکان زۆر لاواز و کاڵە و دوودڵیشە لە سەر بابەتەکان _ زۆر بە سەریعی دەکەوێتە جیهانی وەهم و خەیاڵی ئایدیالیزمیەوە_

بەرانبەر بە دەسەڵات خۆشباوەڕە و هەمیدی چاکسازی هەیە بە دەستی خودی دەسەڵات (ڕیفۆرم) کە بە تەواوی میتافیزیاییە و ئاکامەکەی دژ بە تاک و کۆمەڵگەیە. کۆماری ئیسلامی لە بەر ئەوەی کە بە باشی ئەم جیلە دەناسێت و خواستە کانی دەزانێت و بە جیهانە فەرهەنگییە لاوازەکەی ئاشنایە کە زۆرجار بە ناردنی قشقەڕە جووانەکان(پرستوهای ڕژیم) لە باری سیکسییەوە، دەیانخاتە ناو داو. وە نەخشەکانی خۆی دەباتە پێشەوە. ئەو ژنانەش کە بەو شێوازە بە کۆماری ئیسلامی کار دەکەن، پێشتر بە دەستی کاربەدەستانی وەزارەتی ئیتڵاعات لە سەریان کار کراوە و فیریان کردوون کە چۆن بەرنامەکانیان ببەنە پێشەوە! _ ئەم دیاردەیەش دەگەڕێتەوە بە خواستی دەسەڵات و بە گشتی چۆنییەتی فامی سەرمایەی جیهانی کە بە بورژوازی بە ناوبانگە. ئەگینا مرۆڤ لە باری سرووشتییەوە بە پێ سروشتەوە، ئەبێت خاوەن و پاک بێت و بە پارە و کورسی و دەسەڵات دەست بە هەر کارێک نەبات (فەلسەفەی مۆراڵ). لێرەدا من دەکەومە بیر ئەفلاتوون کە لە تیزی تێزەکاردا دەڵێت: «زانیارییەکان و هیزرەکان پێشتر لە مرۆڤدا بوونیان هەبووە، کە بە دونیا دێت و وردە وردە فێری شتان ئەبێت، ئەو شتانە وە بیری دێتەوەو ئەوانە پێشترلە جیهانی موسەڵیدا بوونیان هەبووە»!

کە بەمپێیە ئەکرێت بڵێین کە لە ڕوانگەی ئەفلاتوونەوە، ئەگەر کەسێک هەڵدەستێت بە ئەنجامدانی خراپەئەکەوە، ئەوە لە ڕوی زانیاری و ئاگاهییەوە نەبووە _ ئەو لە کاتی ئەنجامدانی ئەو خراپەیە، ئاگای(زانیاری- شناخت- ناسین)ی نەبووە و لە ڕوی نەزانییەوە ئەو کارەی کردووە!! دەی ئەگەر ئەمە دروست بێت واتە ئەو حاکمەی کە حوکمی دەسبەسەر کردنی ئەو دوو میرمنداڵەی کە تەمەنیان لە خوارەوەی هەژدەساڵدایە یانە عەبدوڵا هیوا فاتیح و سابیر ئەحمەد، کە تەنیا لە خۆپیشانداندا بەشدارییان کردووە و لە ۸-۱۱-۲۰۲۲دا لە گەرمیانی باشووری کوردستان و بە دووای دوو ساڵدا، سزای چوارساڵ زیندانی بە سەر هەر یەکەیان داسەپاندووە، لە ڕوی نەزانی و نەبوونی زانیاریدا، وەهای کردووە! ئەو حاکمە و ئەو دەسەڵاتە بە پێ هیزری ئەفلاتوونی، خەتای نەکردووە و کارەکەی درووستە! _ دەی نەسەی زید، وەها تێگەیشتنێکی کاڵفامانە و وەها کردەوەئێکی قیزەونی لا قبووڵ نییە و بە تەواو بوونییەوە، لە بەرانبەریدا دەوەستێتەوە.

با بەتەکیتر ئەوەیە کە بەڵک لە ڕووناکبیرانی چەمکی فەلسەفەی سیاسی ئەفەرموون: دابەش کردنی جیلەکان و دەرخستنی جیاوازییەکانی نێوان ئەو جیلانە کارێکی نازانستیانەیە! ئەمە لە حاڵێکدایە کە ئەو

ڕووناکبیرانە هەر لە خاڵی یەکەمدا گرفتی میتافیزییان هەیە لە بەر ئەوەی کە چاوی خۆیان و گۆێ خۆیان سەبارەت بە گۆڕانی بەردەوامی فینۆمنەکانی گەردوونی کەڕ و کوێر کردووە! خۆشیان ئەزانن کە جیلی پێشووتر بۆ وێنە هەر نەیزانیوە کە ئینترنیت میوە یان بەرەی چ دارێکە! لە حاڵێکدا نەسڵی زید لە گەڵ جیهانی پێشکەوتووخوازی تەکنۆلۆجیای سەردەمدا تێکەڵاوە و هەر لە کاتی بە دونیا هاتنیدا لە گەڵ ئەو جیهانە زۆر سەریعە دەرگیر بووە و لە گەڵ دیاردە جۆراوجۆرەکان و ڕووداوەکانی کۆمەڵگەی جیهانی و تەنانەت جیهانی گەردوونی و یۆنیورساڵی نەک نامۆ نییە کە زۆریش ئاشنایە. دەی هەر لەمخاڵەدا چۆن دەکرێت ئەم دوو جیلە وەکوو یەک پێناسە بکرێت؟ ئایا جێاوازییەکان وەکوو ڕۆژی ڕوون لە برچاو نین؟! ئایا چۆنییەتی هەڵسوکەوتی ئەم دووانە لە گەڵ یەکتریدا خاوەنی دەیان و بگرە سەدان جێاوازی نییە! ئەساسەن کام بۆچوون و هیزری جیلی زید لە گەڵ جیلی پێشووتردا یەکئەگرنەوە؟! ئەگەر وا بێت بۆچی زۆربەی ئەو جیلە دەڵێن کە لەو کاتەی بە ئامانجەکانیان بگەن و شۆڕشەکە سەر ئەخەن، هەر حەتمەن ناوی فامیلی خۆیان دەگۆڕن؟! بەو خواستەی کە بە تەواوی لە یادگارەکانی جیلی پێشووتر دابڕابێتن!! یانێ ئەم ڕادەی تووڕەیی و ئەستەمەی کە لەم جیلەی زید کراوە، بۆچی نابیندرێت و بە ڕوونی ناکەوێتە بەرچاو؟ بۆچی بەرگرییان لێدەکرێت لە کارەکانیان و پڕۆژەکانیان؟

کێ بەرگرییان لێدەکات؟

ئایا جێا لە دەسەڵاتی میتافیزیایی کۆماری ئیسلامی و جیلی پێشووتر یانێ دایک و باوک و براو خۆشکانی سەر بە جیلی پێشووتر، کەسێکیتر هەیە کە حوکمی وەستان و بێ دەسەڵاتی و لاوازی و سازشیان بە سەردا دەسەپێنێت؟ و داوایان لێئەکات کە هێندە ڕادیکاڵ مەبن و تەنانەت بە شێوازی خۆیان بەندیان دەکەن و ڕێگرییان لێدەکەن؟! ئەمانە جێاوازی نین، واتە چین؟ تکایە بۆمانی ڕوون بکەنەوە. ئێوە کە لە بناخەوە لە گەڵ سیستەم و دەسەڵاتی دژ بە مرۆڤ و مرۆڤایەتی ڕاهاتوون و تەنانەت بە ئاشکرا و بە نهێنی حاشا لە گۆڕانکاری گەردیلە و گەردوون ئەکەن. ڕوونی بکەنەوە کە خاڵی هاوبەشی ئەم دوو دیاردە کۆمەڵاتییە چیە؟ ئەوەی کە نەسڵی ئێمە مرۆڤین و ئەوانیش مرۆڤن؟ _ بڕواتان هەبێت کە جیلی زید گۆمانیان هەیە لە مرۆڤ بوونی ئێمە! لە بەر ئەوەی کە ئەوان ئەتوانن بڵێین کە: ئێوە چۆن ئەم دونیا و کۆمەڵگە و سیستەمەتان بۆ ئێمە ڕەخساندووە؟ چۆن بە خۆتان ئیزنتان داوە کە وەها دۆخێک بۆ ئێمە بڕەخسنێنن؟! بۆچی دەگەڕان

بە دووای تاڵی مووی ئیمام خومەینی لە نێو قورعاندا؟ چۆن و لە بەر چی ئەو هەموو ئیمامزادەتان درووست کرد و دەیان پێرەستن و لە ڕێژانی تاسووعاو عاشوورا گریاون و دەگرین و هەر ئیستەش لە شارەکانەوە هەموو ساڵێک بە ڕێ دەکەون و بە پێ دەڕۆن بۆ کەربەلا و زیارەتی ئیمام حسێن؟ یان خود چۆن ئەوە ئەتووانن قبووڵ بفەرمون کە هەزاران مرۆڤی ئازادیخواز لە زیندانەکاندا ئیعدام بکرێن و هیچ هەڵویستێکتان نەبێت؟! ئەمە ئەم هەموو پارادۆکسە چۆن لە مێشکی خۆمان حەل بکەین؟ چاوەکەم ئەمە لە ئەوە دابڕاوین و لە ڕاستیشدا لە ڕووی جەوهەری گەردوونییەوە دابڕاوین و هەر بۆیە دەڵین لە دوواڕۆژی سەرکەوتن بۆ سەر ئەم دەسەڵاتە دژ بە مرۆڤە، تەنانەت ناوی فامیلی خۆمان دەگۆڕین کە بە ڕۆڵەکانی داهاتوو بڵین و ئاشکرابکەین کە چیمان لە دەستی ئەوە کێشا و چۆن بە دیل گیراین و بۆچی لە ئەوە بێزارین؟_ ئەوەی کە دەتانبینی لە ناو شارەکاندا گرووپ گرووپ خەڵکیان بە جۆرسەقیل لە سێدارە دەدا و ئەوە تەواشاتان ئەکرد!! بەڵێ ئاشکرایە و حاشاهەڵنەگرە کە لە جیلی ئەوەش کەسانێکتان تێکۆشەر بوون و سەدان ئازارتان بینی و کەسانێکتان تێکۆشان کە ئەم دەسەڵاتە پیس و پۆخڵە دابڕۆخێنن، بەڵام نەک هەمووتان… چەند لە سەدێکی زۆر کەمتان لە ڕاستی و درووستی و ئازادی داکۆکیتان کرد، قسەکەی ئەمە لە سەر ئەو کەسانە نیە کە دەیان و سەدانیان لەو تێکۆشانەدا گیانی خۆیان فیدا کرد، بەڵکوو قسەی ئەمە ڕوو بە زۆربەی هەرە زۆری جیلەکەی ئەوەیە کە ڕاستییەکان و واقیعتان، چەواشە دەبینی و هەر ئێستەش بە چەواشەوە دەیبینن و ددان بە هەبوون و روودانی واقیعەکان دا نانێن! بۆیە لە نێوان ئەمە و ئەوەدا جیاوازییەکی زۆر قووڵ هەیە. وە ناشتوانن حاشای ئەوە بکەن کە بەس جیلی ئەوە بوو کە دەنگی دا بە کۆماری ئیسلامی و ئەم بارو دۆخەتان بۆ ئەمە ڕەخساند. نا. ناتووانن حاشای لێبکەن. ئێستەش ئەمە ئیزن بە خۆمان نادەین کە ئەوە دادگاهی بکەین، بەڵام داواکارین کە لە پرخە پرخی خەونە ڕاسپوتینییەکانتان هەستن و لانیکەم ڕێگری لە ئەمە بە بەرەو پێشخستنی خۆپیشاندان و خەبات و شۆڕشەکەمان مەکەن. ڕاستە ڕوبەڕو بوونەوە لە گەڵ واقیعدا هاسان نییە! بەڵام ئیرادەتان هەبێت و واقیع قبووڵ بکەن!

جیلی زید لە باشووری کوردستان

لە باشووری کوردستانیش، بە داخەوە نەسڵی زید بە شێوازێکی سەردەمیانە و مودیڕن فام نەکراوە. لەوەش هەر ئەم کەشەگەلە بوونی هەیە و دەسەڵاتی دوو بنەماڵە بووەتە هۆی خەساندنی بەشی هەرە زۆری

کۆمەڵگە. لەم بەشەی کوردستانەک کە زنجیر کراوە، دەیان دیاردە و ڕووداوی سەیر و سەمەرە ڕوویانداوە و جیلی کلاسیک نەک هەر ئیرادەی لێ سەندەندراوە، بەڵکوو لە هەموو خراپتر خۆسەندراویشە! خواستی دەسەڵاتی ئەو حوکمڕانییە وەکوو وایرۆسێک لە ناو خەڵکانێکی زۆردا ژیان بە سەر ئەبات. خۆ جیلی زید ئەو دەسەڵاتە گەندەڵەی درووست نەکرد! جیلی زید هەر بوونی نەبوو کە خەڵکانی ئەو سەردەمە خۆیان دەنگیان دا بە ئەو حیزبانە و دوو دەستی دەسەڵاتیان لە ناو سینی زێڕیندا پێشکەشکردن! _ کەسانێکی دڵسۆز و ژیر و هۆشیار دەستیان کرد بە جووڵەو تێکۆشان گۆڕانێک لە بەرژەوەندی کۆمەڵگەدا بە دی بکەن، بەڵـــام ئەوانە کەوتنە بەر هەڕەشەو گەڕەشەی دەســەڵات و حیزبەکان و بەشێکیان هەڵاتن بۆ هەندەران و بەشێکیان خانەنشین بوون و بێ دەرەتان داکەوتن و بەشێکیان بە تەواوی لەو تێکۆشانەدا لە ناو چوون. کە ئەمانە چەند لە سەدی خەڵک بوون؟ بە ڕاستی زۆر کەم بـــوون. بۆ وێنە ئەو قەڵەمبەدەســـتانەی کە بە ڕەهەنـــدییەکان بەناوبانگن و تێکۆشان کە لە ڕێگای قەڵەمەکانیانەوە و لە چاپدانی کتێب و مەقالەو گۆڤار، کۆمەڵگە وشیار بکەنەوە، بەڵام هەر ئەوانیش پەرتەوازە بوون و نەیانتوانی بە شێوازێکی جیدی و کارا، دەسەڵاتی دژ بە خەڵک بگۆڕن. کە دەبینین لە باشووری کوردستان، ئەو دەسەڵاتە هەر مـــاوەتەوە و نەک هەر گۆڕانکـــاری نەکـــراوە کە بـــارودۆخەکە لە ساڵـــانی پێشـــووتر زۆر خراپـــتر بـــووە! بۆ وێنەی بەرچـــاو، بـــاشووری کوردستان بە دوو زۆنی سەوز و زەرد دابەشکراوە و لە هەرکامیان بە شێـــوازی جۆراوجۆر نەک هەر ســـەروەت و سامـــانی ئەو وڵـــاتە ئەبەن کە تەنانەت دژ بە مانا ڕەسەنەکانی مرۆڤ وەستاون_ هەر هێندە دیار و ئاشکرایە کە سایرەنەکانی کوردستانی باشوور، لە ڕۆژی ڕووناکدا لە خەڵــــک دزی دەکەن. وە تەواو کارەکانیشیـــان لە فیلتەری یاساکـــانی خۆیاندا دەڕواتە پێشەوە! بە ڕاستیش سایرەن ئەو دزە زۆر زیرەکەیە کە لە ئەستوورەکانی یۆنانی کۆندا بە دزێکی زۆر زیرەک بە ناوبانگ بووە، بە جۆرێک کە کەس نەیزانیوە بە چۆنیەتی دزی کردنی سایرەن_ ئێستە سایرەنەکانی کوردستان لەوانەیە دەرس بە سایرەنی یۆنانی بـــدەن! لە بەر ئەوەی کە بە وێنە هەر پڕۆگرامـــی لاپەڕەی ســـپی و پریڤـــاتکردنەوەی زۆربەی هەرە زۆری ئۆرگـــانە کۆمەڵاتییەکـــان و خزمەتگۆزارییەکان کە پریڤاتکراون. وەکوو زانکۆکان و خوێندگە_ سیســـتەمی پیزشکـــی _یـــان سیســـتەمی پەروەردە و لەو لاوە سیســـتەمی دادپەروەری! _ دەی پرســـیار ئەوەیە کە ئەو گەنجەی کە پـــارەی نیە و ژیانی زۆر بە سەختی دەڕواتە پێشەوە، چۆن ئەتوانێت پارەی دەرسەکان و زانکۆکە بـــدات، ڕێـــک لەوەش ئاگـــادارە کە بە دووای تەواوکردنـــی زانکۆکەی، کـــاریشی دەســـت نـــاکەوێت و دەکەوێتە نـــاو ئەرتەشـــی

بێكارەكان؟! يان ئەو كەسەى كە نەخۆشە و لەبەر پريڤاتبوونى سيستەمى پيزشكى تواناى ئەوەى نيە كە پارەى دوكتۆر و دەرمانەكان بدات! خۆ ئەمە حوكمى ڕاستەوخۆى كوشتنى تاكەكان و مرۆڤەكانە! جيلى زيد، ئاگادارى تەواو ئەم بارودۆخ و كارەساتەيە بۆيە وەكوو مارێكى برينەدار لە باشووردا خەريكە هەر لوول دەخوات و تووڕەبوونى لەوەدايە كە چۆن دەكرێت وەها ژيانێك بۆ ئەو كۆمەڵگەيە دەستەبەر بكرێت كە لە ناويدا مرۆڤ خاوەنى هيچ پێگە و بايەخێك نيە!

زۆربەى هەرە زۆرى كۆمەڵگە و جيلى پێشووتر لە دامەزراندنى ئەو دەسەڵاتە هاريكار بوون! كە سيماى واقيع و خواستى دەسەڵاتى سەرمايە و دەسەڵاتى گەندەڵى لەكاڵى دەركەوت و مانگ لە پشت هەورەكان هاتە دەرەوە، كەسانێكيان وەكوو ڕۆشنبيرى لايەنگرى بەرژەوەندييەكانى كۆمەڵگە قەڵەمەكانيان خستە گەڕ. وەكوو ڕەهەندييەكان كە پێشتر ئاماژەيان پێدرا_ بەڵام ئەوانيش پەرتەوازە بوون! و نەيانتووانى كارێك ببەنە پێشەوە. بۆچى؟ وەڵام بەو پرسيارە نادرێتەوە مەگەر ئەوەى كە بەدواداچوونێكى زانستيانە لە سەرى بكرێت. بۆ هەر چۆنێك بێت خۆ دەسەڵات بە بێ چالاكى و تێكۆشان بە بەقاى خۆى دانانيشێت. ئەويش تێئەكۆشێت كە دانەدانە ئەو مرۆڤانەى كە ژير و ئازاديخوازن لە ناو بەرێت. بۆيە دەبينين بەشێك لە قەڵەمەكان بە هێزى سەرمايە و پارە دەسەنێت يان خود قەڵەمەكانيان دەخاتە گيرفانى نووسەرەكانەوە بۆ ئەوەى كە يەك دێر لە سەر ئازادى و واقيعى بارودۆخى ژيانى خەڵك لەو قەڵەمەوە بێتە دەرەوە!_ بەمپێيە كۆنترۆڵى دەزگاى چاپەمەنى دەگرێتە دەستەوە. تەنانەت پارەى تايبەت تەرخان ئەكات كە لێژنەئێك بچن بۆ هەندەران و لەوێ، لە گەڵ نووسەراندا دانيشتن دەكەن تاكوو قەڵەمەكانيان لە خزمەتى دەسەڵاتدا بكەوێتە گەڕ كە لەمڕێگاوە خەڵك بگەمژێنن و بە واتاى دەقيقى فەلسەفى زۆرتربيان خەسێنن _ بەڵێ دەسەڵات بە تەواو هێزى خۆيەوە خەريكى خەساندنى تاك و كۆمەڵگەيە. ئەساسەن وشەى تاك لە باشوورى كوردستاندا خاوەنى هيچ پێگەئێك نييە! هيچ مانائێكى نييە! هيچ جێگەئێكى نييە! كە تاك لە ماناكانى بەتاڵ بووەوە، خودى كۆمەڵگەش لە ماناكانى و لە بايەخەكانى بەتاڵ ئەبێتەوە.

دەسەڵات لە باشووردا وەها دەخەكت بە ساز دەكات كە لە پانتۆميميش سەيرترە! وەك وێنا، پارليمانێكت بۆ درووست ئەكات كە سيماى ياسا و وموديرنيتەى پيشان بدات! بەڵام هەر ئەو پارلمانە دەكرێت بە تلەفۆنێك بە ماوەئێكى دوور و درێژ دابخرێت! ئەمە سيما موديرنەكەيە!! ئەنجا ئەندامەكانى ئەو پارلمانە، كەسيان لە

نوێنەری ڕاستەقینەی خەڵک نەبێت!! بۆچی؟ چونکی لە سیستەمی دەنگداندا تەنانەت دەکرێت دەنگەکان بکەدرێن و بفرۆشرێن!! وەکوو بازاڕەی قەسابەکان یان وەکوو سفرەکەی پیرەمێردی خینزر پینزری لە بەبووی کوێردا_ جیلی زید لە وێها بارودۆخێکدا دێتە دی. کە تەواشای دەوروبەری خۆی دەکات دەبینێت بە ڕاستی و تەنانەت لەم دەورەی مودیڕن و پۆسا مودیڕنەدا، هیچ شتێک لە سەر جێ خۆی نییە و هەموو گاڵتە جاڕییەکی زۆر خەمگینە بە سەر ئەو خەڵکەوە. بۆیە دەسارد ئەبێت و تووشی ڕەژمەرگی دەبێت_ هەزارانی ئەو جیلە زانکۆی تەواوکردووە بەڵام کاری دەست نەکەوتووە! چۆن دەسارد نەبێت؟ هەرچی بەراوەردی خۆی دەکات لەم خاکە و دەڕوانێتە هاو نەسڵەکەی خۆی لە وڵاتانیتر، دەیەک دەبینێت کە بە هەزاران هەزار لۆری زەبەلەح پێ نابێتەوە! بۆیە ڕوو دەکات لە هەندەران و بەشێکیان دەبێتە خۆراکی ماسییەکانی دەریای ئیژە و بەشێکیان کە دەگەنە ئەروپا دەبنە سەرباز و هێزی سەرمایە_ زۆر سەیرە ئەوەی کە بەشێکیان کە زانکۆیان تەواو کردووە بە هۆمیدی ئەوەی کە لە کۆمپانیائیکدا کارێکیان وە دەست کەوێت دەست دەکەن بە کارکردنی بێ پارە و لە باری زەمانەوە نادیار، بەو هیوایە کە لە داهاتوودا لەوێ کاریان پێ بدرێت! بەشێکی هەرە زۆریشیان دەکەونە ناو ئەرتەشی بێکارەکانی سەرمایە کە زریانەکی زۆر خەترناکە و مارکس بە شێوازەکی زۆر جوان ئەو دیاردەیە پیشان ئەدات. هەر بۆیە نیزامی سەرمایە پێویستی بە بەدیهێنانی ئەو ئەرتەشە بێکارەیە و بە دوا ڕۆژ کاری تایبەتی پێیە! و وەکوو گورزەکی گرانە دژ بە سرووشتی مرۆق و جێگەو پێگەی تاک و کۆمەڵگە_ هەر لەم ڕێگەو چەندین شێوازیترەوە وەکوو پریڤاتیزە کردنی دەزگا خزمەتگۆزارییەکان و ئەرگانەکایتر، دەبێتە هۆی لەناوچوونی شیرازەی فەرهەنگ و بەمجۆرە خودی کۆمەڵگە تێک ئەدات و ئەبێتە هۆی سەرهەڵدانی سەدان ڕووداوی هیزری و کلتووری کاڵ و کوشتن و بڕین و ئیهانەکردن بە ژنان و تێکدانی زیاتری پێکهاتەی تاک و تەواو کۆمەڵگەکە.

جیلی زید لە باشووری کوردستان لە خۆی ئەپرسێت کە هۆی سەرەکی ئەم هەموو کارەساتە چییە؟ چۆن دەبێت ئەم هەموو بێکاری و بێ پارەیی و شەواندنی پێکهاتەی خاو وخێزان و بنەماڵە و ڕوودانی دەیان و سەدان شتی ناو کۆمەڵگەکە بەمشێوەیە بێت و کەسیش ئیرادەی جووڵەی نەبێت؟ و دەسەڵات بە سەریدا بەمشێوەیە حوکمڕانی بکات؟! بە دووای وەڵامەکاندا دەگەڕێت، لە حاڵێکدا هێزی کەمە و دەبینێت کە هەر جووڵەئەکی ئەویش ها لە ژێر کۆنترۆڵی دەسەڵاتدا_ بە ڕوونی پارادۆکسەکانی کۆمەڵگەی خۆی لە گەڵ کۆمەڵگەکانیتردا دەبینێت

بەڵام چارەسەرکردنەکەی لا هاسان نیە! بۆیە لە ناو خەیاڵ دەشکێتەوە_ کات کە دەڕوات دەقیقتر دەبێت و بە خۆی ئەڵێت: قبووڵکردنی ئەم باروودۆخە بەم شێوەیە کارێکی زۆر زۆر سەختە و بۆ من ناکرێت چونکی دەبینم دژ بە واقیعە. بۆیە دەبێت هەستمە سەر پێ و هەبوونی خۆم بسەلمێنم و ڕووەشی دەسەڵات بخەمە بەرچاو. ئەمە ئەرکی مێژوویی سەر شانی منە_ من ناتووانم وەکوو جیلی پێشووتر پشت بکەم لە واقیعەکان! من ئەبێت شەو و ڕۆژی خۆم و ژیانی خۆم درووست بکەم_ بۆیە زانیومە چیتر شتێکم نییە کە لە دەستی بەم، کە واتە هیچ ڕێگائیک نییە جێا لەوەی کە دەبێت بە تەواو بوونمەوە بەرانبەر بەم دەسەڵاتە دژ بە مرۆڤ و کۆمەڵگەیە بوەستم. ئیتر ئەگەر گیانیشم لە دەستدا، زۆر گرنگ نییە لە بەر ئەوەی کە لانیکەم بەرانبەر بە واقیع و مرۆڤەکانی داهاتوو شەرمەزار نابم. بەمپێیە ناچارم خۆم ڕێک بخەم بۆ بەدیهێنانی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی ڕاستەقینە.

نەسڵی Z بە زمانێکی زۆر ڕووناک بە خۆی و بە ئێمە ئەڵێت: کە دادەنیشم و خۆم لە گەڵ هاونەسڵەکانیتری خۆمدا لە وڵاتەکانی ئەرووپا هەڵئەسەنگێنم دەبینم ئەو مێشکی بەوە سەرقاڵ نییە کە خواردنم نییە یان کارم نییە و ئاخۆ داهاتووم چی ئەبێت؟! خواردن و کار و خوێندن و داهاتووی ڕوونە، بۆیە یەکسەر دەست دەکات بە پلان داڕشتن بۆ داهاتووی دوور و زۆر باشتر لەوەی ئیستە هەیەتی_ ئەو ها لە ڕادەئێکی بەرزترەوە_ من بە پێچەوانەوە مێشکم سەرقاڵە بە بەرهەمهێنانی خواردنی ڕۆژانەوە و هیچ وێنائێکی ڕووناکم لە بەر دیدی خۆم نییە بۆ داهاتوو، بۆیە لەم سیستەمی هیرەمیەدا لە قاتی خواری خوار دەرگیری شتە ئاسایی و بەیسیکەکانم، کە بەمپێیە ناتووانم داهاتووی باش بە دی بکەم بۆ خۆم، بۆیە خەمسارد و بێ هۆمیدم! هەر بۆیە پەنا ئەبەمە سەر بڕێک یاری ئینتەرنتی و دەیان سەعات خۆم بەوجۆرە سەرقاڵ ئەکەم تاکوو خۆم لە واقیعە تاڵەکان دوور بخەمەوە! ئەمە خۆشیەکانی منە کە هەر زوو لە ناو ئەچن و جیهانێکی خەیاڵی دوور لە واقیعە! بۆیە ناتووانم داهێنەر بم. جووڵەیان لەم بڕیوە! لە دەیانلاوە بە دەستی باوک و دایک و کەس وکارەوە بە دیلی گیراوم و دەرگیری فەرهەنگێکی زۆر دوواکەوتووانەم کە دەسەڵاتێکی بێ رەحمی لە پشتە و خۆشم ئەزانم کە دەبێ ئەو دەسەڵاتە بڕوخێنم و فەرهەنگەکەش بگۆڕم…! بۆیە بەردەوام بەرەکی خۆم دەگرم و لە گەڵ خۆمدا شەڕ دەکەم کە ڕێگاچارەی ڕاستەقینە و چارەسەری کێشەکان بدۆزمەوە.

ئیتر بۆیە ئازادکردنی ئادرناڵین بەم باشترینی خۆشیەکانە و لە

ڕێگای خۆتێرکردنەوە، هەڵدەستم بە ئەنجامدانی ئەو کارانەی کە ئادرنالینم ئازاد بکەم و تەنانەت لە گیانی خۆیشم لا ئەدەم!!هەر شتێک خۆتێرێکی تێدا بێت بۆ من بەدیکردنی شادی و شانازییە! بۆیە شەپۆلە ساردەکانی دەریای ئیژەش بەم ئاساییە و دەشزانم کە ڕیسکی مردنی تێدایە. ئەگەر هەڵدەستم بە ڕێکخستن و خۆپیشاندان، تەنیا بەم هۆانەیە کە پێشتر قسەم بۆ کردی. بەڵام بە هەرکات ئەرکی سەرشانی منە کە ژیان و داهاتووی خۆم دەستنیشان بکەم، ئەویش بە هەر شێوازێک بێت.

دیاردەی ڕێبەری و نەسڵی Z

تاکوو ئەم نوقتەیە بە ڕوونی دیارە کە نەسڵی زید، بارودۆخ و هیزرەکانی خۆی سەبارەت بە دیاردەی ڕێبەری، بە دەقیقی ڕوون کردووتەوە و بە هیچشێوەئێک ڕێبەری تاکەکەسی کۆمەڵگەی لا قبووڵ نییە- کە هەر ئەمخاڵە زۆر بە هیزری ئانارشیستی نزیکە. هەرواش کە بۆ خەڵکان ڕوون بوەتەوە لە خۆپیشاندانەکانی ڕۆژهەڵات و بە گشتی ئێران لەم ماوەیەدا، نەسڵی زید خاوەنی هیچ فینۆمنێکی ڕێبەری نەبوووە ونییە! بۆیە کۆماری ئیسلامی و هێزی سەرکوتکەر، لەم بابەتەوە سەری لێشێواوە و هەر چی بە دوای لیدەرەکاندا دەگەڕێت، شتێک نادۆزێتەوە! _ لە ڕاستیدا شتێک کە بوونی نییە، دۆزینەوەشی کارێکی بە تەواوی بەدەرەتانە!

شێوازی کارکردنیان بەو جۆرەی کە بەرچاوە، زۆر ڕەمزی و ئاڵۆزە. ڕەنگە زۆرێک لە مرۆڤەکانی ناو کۆمەڵگەی زید، خۆشیان ئاگاداری ئەوە نین کە لە چ کاتێک یان لە کام نوقتەی جوگرافیدا کۆبوونەوە و خۆپیشاندان یان هەر کردەوەئێکیتر دەڕواتە پێشەوە. بەڵام زۆر سەریع ئاگادار ئەبنەوە کە بەرنامەکان چین و کردارەکان و ئاکسیۆنەکان دەبێت چۆن بڕواتە خانەی کردارەوە! لەمبوارەدا بەوجۆرەی من تێگەیشتووم لە شێوازی کارەکانیان لە پێوەندییەکاندا، ئەوان خاوەنی جۆرێک زمانی نهێنی و ڕەمزین کە سەردەرهاوردن لەو زمانە کارێکی هاسان نییە. بۆ وێنە لە پەیامەکانیاندا بە یەکتری لە بڕێک وشە و پیتە کەڵک وەردەگرن کە بارهەڵگری تایبەتمەندییەکی دیاریکراوە و ئەگەر بە گوێ من و کەسانیتردا بێت، ڕەنگە هەر نەزانین باس لە چی دەکرێت! بۆیە دەتوانین بڵێین کە ئەم جیلە خۆی بۆ خۆی زمانێکی تایبەت بە خۆی درووستکردووە کە پێویست بووە. بە ئەوەی کە هێزی سەرکوتگەر و وەزارەتی ئیتڵاعاتی ڕژیم لەو زمان و پەیامە تێنەگات وە هەم لە لائێکیترەوە ببێتە هۆی سەرلێشێواوی زۆرتری کاربەدەستان و پەرتەوازەکردنیان لە شوێنە جیا جیاکانی ناو

شارەکاندا. بەو مەبەستەی کە بتوانن زۆرترین و کاراترین خەڵک لەو نوقتە تایبەتمەندەوە کۆ بکەنەوە. لە سەردەمی ئێمە وکاری نهێنی لەمبابەتە، لە خاترمە من خۆم لە گەڵ هاوڕێیەکانمدا بە شێوازی نووسین بە ئاوی پێواز لە سەر لاپەڕەئێکی چکۆلە کە دوواتر ئەو کەسەی پەیامەکەی بە دست دەگەیشت، دەیخستە سەر شەمعێک یان گەرمای چرائێک و بەمجۆرە، وشەکان و دێرەکان دەردەکەوتن! وە هەر هێندە پەیام و ناوەڕۆکی بابەتەکە دەگەشتە دەستمان دەمانسووتاند و ئەو لاپەڕەیە لەناو دەچوو! تاکوو نەگاتە دەستی هێزەکانی نهێنی ڕژیم! ئیستە جیلی زید کە وەها شتێک ئەخوێنێتەوە، بزەئێک دەکەوێتە سەر لێوی و ناحەقی نییە! لە بەر ئەوەی کە ئێمە هەر هێندەمان لێدەزانی! تەکنل□جیای ئێمە هەر هێندە هێزی بوو. شەونامەکان و بانگهێشت کردنەکان ونووسینەکان بە ڕاستی دەیان خەتەری بۆمان دەڕەخساند بۆیە ئەو هەموو یارانەمان لێ کوژران و ئیعدام کران. بەراوەرد کردنی هەر ئەم وێنایە لەگەڵ شێوازی ڕەمزی تیکستەکانی جیلی زید، خۆی دەرخستنی جیهانێکە کە لە دەیانلاوە جێاوازییان هەیە.

هەر بەمپێیە و لەم بەراوەردکردنەدا، چۆنییەتی و کەیفییەتی چالاکییەکانی ئێمە و ئەم جیلە نوێیە، هەر حەتمەن خاوەنی جێگەو پێگەی خۆیە کە تایبەتمەندە بەو دەورەو ئەم دەورەوە. هەروا کە پێشتر وتمان، ئێستە زەمانێکە کە جیهانی دیجیتاڵی بە خێرایی و توندییەکی هەرە زۆرەوە دەڕواتە پێشەوە و چەمک و کردەوەکان، ئێستە زۆرتر دیجیتاڵین و هاسانتر و سەریعترن و زۆریش کاران. لە سەر دەمی ئێمەدا ناچار بووین بۆ بڕێک بابەت وەکوو بەڕێ کردنی کتێبێک لە شارێک بۆ شارێکیتر، نەک هەر ناچار بووین ڕیسک و خەتەرەکان قبووڵ بکەین کە بەڕاستی هەر بەمبۆنەوە کەسانێکی زۆرمان لێگیران و کەوتنە زیندانەوە و لە بزووتنەوەکە دابڕان یان کوژران و لەناو چوون_ کەچی ئێستە بە پێچەوانەوە تۆ ئەتوانیت بیست کتێب و زۆر زیاتریش بە یارمەتی تەنیا یەک ئاپ یان سافتوێر بنێریت بۆ دۆستەکەت، بێ ئەوەی کە خەتەری گرتن و کوشتنی تێدا بێت. ئەگەر دیققەت بکەن، لەو کاتانەی کە پاسدارەکان دەڕۆن بۆ گرتنی کەسێک لە مال□ و شوێنێکدا، ئەوەڵین کارێک کە دەکەن دەسبە سەردا گرتنی کامپیوتری ئەو مال□□ی□. خۆ دیارە بۆچی وە بە چ مەبەستێک وەها کارێک دەکرێت!

زامەکان و خواستەکانی ئێمە وجیلی زید لە خاڵێکدا هاوبەشە.

پێش ئەوەی کە ئەم بابەتە بوروژێنم ناچارم جەختبکەمەوە لە سەر

ئەمخاڵەی کە ئەگەر بە جیلی ئەمە ئیشارەدەکەم، مەبەست تەواوی ئەو جیلە یان نەسڵە نییە، بەڵکوو بەشێکە لەو نەسڵە کە بەشێوازی کارا و جیدی ژیانی خۆی تەرخانکرد بۆ بەدیهێنانی ئازادی و ژیانێکی باش بۆ تاک و کۆمەڵگە_ بەشێکیترمان بە ڕاستی بە هۆی جۆراوجۆرەوە نەهاتە ناو ڕیزی چالاکی و بەرخۆدان بۆ خەڵک. کە بەمپێیە ئەشێ مەبەستەکە ڕوون بێت.

ئەمەش زانیاریمان بوو لە سەر ڕووداوەکان وە بەپێ جەوهەری وجوودی خۆمانەوە، لەگەڵ حیزب یان ڕێکخراوەجۆراوجۆرەکاندا دابەشبووین کە لەوانە و زۆر پێشتر لە شۆڕشی ۱۳۵۷ هەتاوی و دژ بە شای ئێران، بۆ وێنە من و چەند دەست و مامۆستای خوێندگەمان لەگەڵ ئیتحادییەی کۆمەنیستەکان کە بە سەربدارەکان بەناوبانگن هاوکاریمان دەکرد. و دواتر چووینە ناو ڕیزەکانی پێشمەرگە لە کۆمەڵەدا(هەڵبەت ئێستە ساڵەهای ساڵە کە من سەربەخۆم و ئەندامی هیچ حیزبێک نیم) لەیادم ناچێت کە لە ساڵی ۱۳۶۰ هەتاوی، یانێ ڕێک سێ ساڵ بە دووای ڕۆخانی ڕژیمی شاهی، دوو کچیان لە شاری سنە ئیعدام کرد و پەیکەرەکانیان ناردەوە بۆ بنەماڵەکانیان.(بە داخەوە ناوەکانیانم لە خاتر نەماوە) لە کاتی شۆردنی ئەو کچانە لە ژووری تایبەتی مردووشۆرخانەکەدا لە مزگەوتی پیرمحەمەدی شاری سنە، لە پڕا ئەو خانمە تەمەندارەی کە ئەرکی شۆردنی پەیکەرەکانی بوو، بە پەلە هات بۆ لای من کە لە ناو خەڵکەکەدا بووم و وتی: کاکە گیان من سەوادم نییە، جل و بەرگی هەردووکیانم دەرهێناوە بەڵام دیارە لە سەر پێستیان شتهائێک نووسراوە کە نازانم چییە! تکایە تۆ وەرە و تەواشایان بکە و بزانە چی نووسراوە؟!

ئیستە کە ئەم خاترە تاڵە دەنووسمەوە، ناتووانم بەرگری بکەم لە ڕژانی فرمیسکی هەر دو چاوەکانم._ بەهەرکات من ڕۆیشتمە ناو ژوورەکەوە و دوو سێ خانمیتریش هاتن و گلەئییان کرد کە ئەو کوڕە چۆن دەبێ و بۆچی چووەتە ژوورەکەوە؟! کە ئەو خانمە پێشوەکە بۆیانی باسکرد کە شتێکی وایە و من پێویستم بە نادرە. ئەوانیش وتیان دەی باشە. داوامکردلەیان کە تکایە ئاگاتان بێت و کۆنترۆڵی بەردرگاکە بکەن تاکوو کەس نەزانێت چی ڕوویداوە. بە پەلە قەڵەم و کاغەزێکم حازر کرد و تەواو دەر و ئەو ناوانەی کە لە سەر پێستی یەکتری نووسیبوویان، نووسیمەوە و لە ژوورەکە هاتمە دەرەوە_ ئەو دوو کچە ئازادیخوازە دڵسۆزە لە سەر پێستی یەکتری چیان نووسیبوو؟

دیارە بە دووای ئەوەی کە لە کاربەدەستانی بەندیخانەکەوە حوکمی ئیعدامەکانیان پێدرابوو، بە جیا جیا تەجاوزیان بە هەر دووکیان

کردبوو. ئێنجا شەوی پێش ئەوەی ئیعدام بکرێن، هەردووکیان خستبووە یەک سلوولەوە_ هەر لەوێش ئەمان بە نۆرە ڕووت ببوون و هەر کامیان بەسەرهاتەکەیان لە سەر پێستی ئەویتر نووسیبوو. ناوی چەند کەسیان نووسیبوو لە بەرپرسان وپاسدارەکان کە لە ئەشکەنجەکردنی زیندانییەکانی نێو زیندانەکە و تەجاوزکردنیان بە کچانێک کە بڕیار درابوو بە ئیعدامکردنیان. هەمووانیش ئەزانن کە بە پێ دەستوورەکانی ئیسلام گوایە ناکرێت کچێک ئیعدام بێت مەگەر ئەوەی کە گۆڕابێت یان کرابێت بە ژن(یانێ پەردەی بیکارەتیان نابێ هەبێت، ئەگینا دەڕۆنە بەهەشەتەوە!) لە بەراوەردی تیکستەکاندا هەر دوکیان وەکوو یەک ئەو گۆزارشتەیان نووسیبوو! من هەر هێندە زانیارییەکانی ئەوانم لە سەر کاغەز نووسی، دەستبەجێ بە ڕێکەوتم بۆ لاێ هەڤاڵانی خۆم کە لە گەڕەکێکیتردا بوون وبەرپرس بوون لە پێوەندییەکاندا. لەوان داوامکرد کە ئەو نووسراوەیە بە زووترینکات بگ□□ن□ن□ دەستی پێشمەرگە_ بە دووای ٢ ڕۆژدا ئەو نووسراوەیە و ڕاپۆرتەکە لە ڕادیۆی کۆمەڵە خوێندرایەوە و لە ماوەی دوو حەفتەدا هێزی پێشمەرگەی کۆمەڵە وەکوو چالاکییەکی تایبەت بەو بابەتەوە هاتنە ناو شار و چەند کەس لەو پاسدارانەیان لەو شەڕەدا کوشت و یەک دووانیشیان لێ بە دیلی و زیندوو گرت کە دوواجار ئیعدام کران و تەواو ئەو بابەتەیان بۆ خەڵک بەیان کرد لە ڕادی□ک□دا. تا ئەو جێگەی لە خاترمە چەند کەسێک لە لیستی ناوەکانی سەر پێستی ئەو گیانبەختکردوانە کە لەو ئۆپراسیۆنەدا ڕزگار ببوون، دواتر لە چالاکییەکانی پێشمەرگەدا، کوژران…

لاموایە ئێستە بە ڕوونی دیارە کە ئێمەی جیلی پێشووتر و جیلی زید، ل□ ژ□ر چەمک وەکوو خواستی ئازادی و زامەکاندا، هەروەک وێنا تاڵەکەی سەرەوە هاو بەشین! ئەگەرچی بەشێک لە جیلی ئێمە لە ناو دەسەڵاتی دژ بە خەڵکدا، بە شێوازێکی خراپ توایەوە. یان خانەنشین بوون و سەبارەت بە ڕووداوەکانی ناو کۆمەڵگە نەک هەر کارا نین، بەڵکوو لەوە خراپتر بە جۆرێک لە جۆران یاریدەری دەسەڵاتن یان تێکەڵاوی دەسەڵاتن کە خۆی مایەی شەرمەزارییە، هەرچەند هۆەکانی دیار و ڕوونە. بۆ وێنە بەشێکی هەرە زۆریان بە ڕاستی کەوتنە ناو فیکری ژیانی ساکار و کارکردن، کە بەمشێوەیە هەر ئەوانیش بوونە سەربازەکانی سەرمایە و مانەوەی دەسەڵات. بەڵام بەشێکیشمان بە جیدی لەگەڵ خەڵکدا بووین و هەین وە بەرانبەر بە دۆخی تاک و کۆمەڵگە کەمتەرخەم نین و بە ئێستەشیەوە هەر تێدەکۆشین کە لەگەڵ جیلی نوێدا هاریکار و یاریدەر بین. درووستە لە چەندین ڕەهەندەوە گرفتی ئایدیۆلۆژیا بوو بە تەنگەنە و ڕێگر لەوەی کە بە شێوازی

زانستی و درووست کاریگەر بین لە خواستەکانی تاک و خەڵک بۆ ئازادی و ژیانێکی باش، بەڵام بە هیواش نین و بە پێ توواناکانمان هەر تێدەکۆشین… گەرچی ئەشزانین کە هێشتا هەڵەمان هەیە و بەشێکمان تووشی وەهمین و لەو ڕێگاوە ڕەهاگەر و موتڵەقگەراین و هەر لەو ڕێگاوە دبینە ڕێگر لە بەردەم جیلی نوێدا، بەڵام لە لائێکیترەوە دەزانین کە ئەگەر فەزای دیالۆگ بخوڵقێنین و بتووانین لە هیزرە ئایدیال و خورافییەکان لابدەین و لەگەڵ ئەم جیلە نوێیەدا هاوکاربین، حەتمەن لێکەوتەو کاردانەوەی درووستی لێدەردەت بۆ ژیانی کۆمەڵگەی داهاتوو.

هەر لەمخاڵەی سەرەوە بە بێ ئەوەی کە هیچ ئاماژەئێک درابێت بە هیزری سیکولاری فەلسەفی و سیاسی، ڕوون دیارە کە لایەنگرانی ڕاستەقینەی مرۆڤەکان و کۆمەڵگە، لە ناخی دڵەوە داخوازی بەدیهێنانی سیستەمێکی سیکولارن لە ناو کۆمەڵگەکەیاندا_ جا ئێستە و هەر لەمخاڵەدا ئەمە دابەش دەبین بە سەر دوو هیزر لە یەک چەمکدا سەبارەت بە خودی سیکولاریسم! بەشێکمان کە زۆرتر هان لە ناو حیزبەکاندا، لە سیکولاریسمی سیاسی داکۆکی دەکەن و تەنیا باس لە جیا بوونەوەی دین و ئاین لە دەسەڵاتی سیاسی یان حکومەت دەکەن_ کەسانێک وەکوو من لە سکولاری فەلسەفی داکۆکی دەکەین کە شێوازی کارکردن و هیزر و کردەوەی ئەمجۆرە مرۆڤانە زۆر لە جیلی Z نزیکە. هەر ئەو رووداوەی ئیعدامکردنی ئەو دوو کچە ئازادیخوازە دەگەڕێتەوە بەس بۆ خواست و چەمکی سیکولاریسمی فەلسەفی نەک سیاسی_ من لە جێگایەکیترو لە مەقالەئێکی زۆر کۆندا بە ناوی «سکولاریسمی سیاسی یان فەلسەفی؟». بە وردی هەردوو دیوی ئەم چەمکەم وروژاندووە کە هەم بە زمانی فارسی نووسراوە و هەم کوردی و لە ماڵپەڕەکاندا هێشتا بوونی هەیە. وە هەر وەها لە کتێبی جیاوزییەکاندا بە وردی لە سەر ئەم چەمکە نووسیومە. لێرەدا تەنیا بۆ خاتر و فیکری خوێنەران دێنمەوە کە ئەو ڕووداوەی لە سەروترەوە سەبارەت بە ساڵی ١٣٦٠ لە شاری سنە و تەجاوز کردن بەو دووکچە چالاکوانە و هەڵەکانی و چۆنیەتی ئیعدامکردنیان و دەیان ڕووداوی هاوشێوە چ لە ڕۆژهەڵات و چ لە باشووری کوردستان، دەگەڕێتەوە بۆ فامی دەقیقترو چۆنیەتی خواستی سکولاریسمی فەلسەفی لە لایەن کەسانێک وەکوو ساحیبی ئەم قەڵەمەوە.لێرەدا هەر هێندە ئاماژە ئەدەم بەوەی کە سکولاریسمی سیاسی، منداڵ و پەروەردەی سکولاری فەلسەفییە و گەرچی خاڵی هاوبەشیان هەیە بەڵام ئەم دوانە زۆر لێک جیاوازن!

بەس هێشتا ئەم پرسیارە بە هێزێکی سەیرەوە قوتدەبێتەوە کە بۆ

خواستی ئازادی و ئەو هاریکاریە زەروور و پێویستەی نێوان ن□و□ی
ئ□م□و ن□و□ی Z، چۆن دەکرێت لە ڕەهاگەری و میتافیزیا دوورەپەرێز
بین تاکوو بگەینە خواستی ئازادی و ژیانی باش و ئاواتە جووانەکان
بۆ مرۆڤی تاک و کۆمەڵگەی داهاتوو؟

نادر خەلیلی

هەواڵنێرێکی وەرزش بەتامی بانگخواز؟.. گۆران هەڵەبجەیی

لەمێژە گووتوومە هیچ شتێک لە باشوور لە شوێنی خۆیدا نیە ونەماوە ،شتەکان لە ڕەوتی خۆیان دەردەچن ،لەزۆربەی کایەکاندا باسی شتگەلێک دەکەن کە دوورو نزیک پەیوەندیان بە باسەکەوە نیە.جا ئەم پێسەروبەریە زۆربەی بوارەکانی گرتۆتەوە،لە سیاسەتەوە بگرە تا د□گ□اتە ، ئابووری،کۆمەڵایەتی، تەندرووستی،وتەبێژی،ڕاوێژکاری و وەرزش.هۆکاریش نەبوونی شارەزاییە لە بوارەکاندا ،واتە پەندی{ کەسی شیاو بۆ شوێنی شیاو} پەیڕەو ناکرێت و نەکراوە،ئەمەش دەمانگەیەنێتە ئەو قەناعەتەی کە لە هەرێم شتێک نیە بە نێوی ڕێزگرتن لە پیشە.
لەڕابردوودا چەند نمونەیەکم لە [لادان لە بابەت] بەوتار خستەڕوو، بە تایبەتی لەبواری وتەبێژی و ڕاوێژکاریدا.
ئێستەش ناچارم لەسەر لایەنێک بدوێم کە وەرزشە ، بەتایبەتیش پیشەی[هەواڵنێر] لە کەناڵە کوردیەکان ،وە بەدیاری کراوی لە کەناڵی[NRT] .

شەوی[٨/١] دوای هەواڵەکان ، نۆرەی هەواڵی وەرزشی هات، ئەو گەنجەی هەواڵە وەرزشیەکانی خوێندەوە ناوی{سامان عارف}ە،زیاتر لەسەر [ڕۆناڵدۆ] هەڵوەستەی کرد، باسی گرێبەستەکەی نێوان ئەو یاریزانە بەتوانایە و یانەی {نصر}ی سعودیەی کرد لەزۆر ڕووەوە ،ئەز قسە گرنگەکانی لەم خاڵانی□دا کۆدەکەمەوە:

+جۆش و خرۆشی خۆی بۆ خولێکی نوێ و ئەزموونێکی نوێ دەربڕی.

+زۆرێک گووتیان ڕۆناڵدۆ لەبەر پارە یاری بۆ ئەم یانەیەدەکات.

+هەندێکیش دەڵێن سعودیە دەخوازێت لەڕێگەی کریستیانۆوە هەنگاو بەرەو مۆندیاڵ بنێت.

+ئەمە هەنگاوی یەکەمە بۆڕاکێشانی ئەستێرە جیهانیەکانی تر بۆسعودیە.

+سعودیە لە ئایندەدا وەک چەکێکی کاریگەر ئەو ئەستێرانە بەکاردەهێنێت.

+سعودیەکان چاوەڕێ دەکەن ئەم کارە ببێتە هەنگاوێک بۆ میوانداریکردنی مۆندیال و سعودیە بکەوێتە سەر ڕیگەی جیهانی تۆپی پێ.

تائێرە هەواڵەکان تا ڕادەیەک ئاساین ،لێ ئەوەی ئاسایی نیە ئەم خاڵانەی خوارەوەن ،کە دڵنیام لەگیرفانی خۆی دەریهێناون.

+هاندەرانی دڵخۆشن بەچوونی ڕۆناڵدۆ بۆناو دڵی ئیسلام.

+سعودیە ئەو شوێنەیە کە ساڵانە ملیۆنان خەڵک بە ئاواتەوەن حەج و عەمرەی تێدا ئەنجام بدەن.

+ئیتر لەمەودوا رۆناڵدۆ کاتەکانی لەوێ بەسەردەبات،بۆیە زۆرێک پێیان وایە ئەمە سەرەتایەکە بۆ بەمسوڵمانبوونی ڕۆناڵدۆ.

+لەڕابردوودا ڕۆناڵدۆ لەزۆر کاری خێرخوازیدا بەشداری کردوە و ساڵانە پارەیەکی زۆر دەبەخشێت□ ه□زاران،هەرئەمەش وایکردوە هەودارێکی زۆری لەوڵاتە ئیسلامیەکاندا هەبێت.

+جگە لە پارە ڕۆناڵدۆ خوێنیش دەبەخشێت.

+دژی تاتۆیەو هیچ تاتۆیەک لەسەر جەستەی نیە.

- مسعود ئوزیل و کریم بنزیمە ئاماژەیان بەوەداوە ڕۆناڵدۆ زۆر ئاشقی ئەوەیە گوێ لەقورئانی پیرۆز بگرێت.

+بۆیە ئەم هۆکارانەو چەندینی تر وایان کردوە هاندەرانی هیوایان هەبێت بەوەی ڕۆناڵدۆ ببێتە مسوڵمان.

دوورکەوتنەوە لە ڕەوتی باسەکە ، پەیڕەونەکردنی پیشەیی، ئیزافەکردنی بڕگەی ناپێویست زیانی بە ڕاپۆرتەکەی ئەو بەڕێزە داوە.

لەو بەڕێزە دەپرسم تۆ هەواڵگری وەرزشیت یا ئیمامی مزگەوت؟ کەی کاری تۆیە باسی ئاین و گریمانەی بەمسوڵمان بوونی ڕۆناڵدۆ بکەیت؟ ئەوانە شتی شەخسین و کەس بۆی نیە قسەیان تێدابکات یا پرسیاریان لەبارەوە بکات. بە ڕێز لە پیشەکەت ناگریت؟ بۆ لە بابەت دەردەچیت ؟پاشان ئەم بەڵگە بە ئەرزشانە چ سوودێکیان هەیە؟وەک [زۆرێک گووتیان،هەندێک دەڵێن، پێیان وایە ،هاندەرانی هیوایان هەبێت ، ئاماژەیان بەوەداوە] ئەم قسانە بۆ فڕێدەدەیت کە هیچ بنەمایەکی درووست و سەلمێنەریان نیە؟

دەپرسم ڕۆناڵدۆ چ پێویستی بە ئاین هەیە تا ببێتە مسوڵمان؟

ئەو بە پارە چووەتە سعودیە نەک بە گۆڕینی ئاین.

لەکن من خەڵک ئازادە چ ئاینێک هەڵدەبژێرێت یا ئاین دەگۆڕێت ،بەڵام شوێنی خۆیەتی بپرسم ، گەر پاش کۆتایی هاتنی گرێبەستیەکەی گەڕایەوە بۆ پورتوگال و نەبوو بە مسوڵمان ، ئەدی چی بە خەڵک دەڵێیت؟

سەبارەت بەکاری خێرخوازیش بەچوونێکی زۆر هەڵەیە بەوەی ئەوکارەی کرد ئیتر بەرەو مسوڵمان بوون هەنگاو دەنێت.

کاری ئینسانی و هاوکاری هەژاران پەیوەندی بە ئاین و مەزهەب و نەتەوەو ڕەگەزەوە نیە، بەڵکو ئەوە پەیوەندی بە هەستی ئینسانی مرۆڤەکانەوە هەیە. هەندەی ئاگاداربم بە باوەڕەکان و وڵاتە ئەوروپیەکان بەتایبەت دامەزراوەو دەزگا خێرخوازەکانیان زیاتر لەوبوارەدا کاردەکەن،هاوکات بە وپێیەی لەبەرچاوە وڵاتان و پارەدارە ئیسلام و عەرەبەکان کەمترین هاوکاری مرۆییان پێشکەش بە وڵاتە هەژارەکان کردوە، تەنها وڵاتانی کەنداو وەک دەسەڵات و سەرمایەداران کە ملیۆنەرو ملیاردێرەکانیان زۆرن گەر بەجددی هاوکاری هەژارانیان لە جیهانی ئیسلامیدا بکردایە ئێستا کەمترین ڕێژەی هەژار بوونی دەبوو.

سەیرە لام دەڵێ دژی تاتۆیە،وەک ئەوەی لە نێو مسوڵماناندا کەس نەبێت تاتۆی کردبێت، بەڵێ سەیری وێنەکانی مەسعود ئۆزیل بکە دەبینیت جەستەی چەندین تاتۆی پێوەیە ،هەر وەها چەندین یاریزانی دیکەی مسوڵمان.

سەبارەت بە گوێگرتن لە قورئان، بەدەبە بەمەسعود و کەریم بڵێت کە تامەزرۆی گوێگرتنە لەقورئان ؟ خۆ پێویستی بەڕاکێشانی هەستی ئەوان نیە تا مجامەلەیان بکات. کە ڕێگەی لێگرتووە کە گوێ لەقورئان بگرێت؟ هەرلەمۆبایلەکەیەوە دەتوانیت بەئارەزووی خۆی ئەوکارە بکات، ئیدی چ پێویستە لای

کەسانی دیکە باسی بکات؟
قسەیەکی تری ئەم بەڕێزە زۆر سەرنجی ڕاکێشام کە لە بەڵگەیەکدا گووتی[سعودیە لە ئایندەدا ئەو ئەستێرانە {دیارە مەبەستی ڕۆنالدۆو کەسانی ترە، گەر بیانکەن}،وەک چەکێکی کاریگەر بەکار دەهێنێت.] خۆزگە ڕوونت بکردایەتەوە مەبەستت چ چەکێکەو دژ بەکێ بەکاریان دەهێنن؟هیوادارم مەبەستت ئەوە نەبێت بەو یاریزانانە ئیسرائیل تەفروتونا بکات و وەک کڵاوەی ئەتۆمی بەکاریان بهێنێت هههه.هەندەی ئاگاداربم یانەکانی ڕیاڵ مەدریدو بەرشەلۆنە بەردەوام زۆرترین ژمارەی یاریزانە جیهانیەکانیان لەخۆ گرتووە ،کەچی ئێستاشی لەگەڵدا بێت سەرۆکی هیچ یانەیەکیان نەیانگووت ئەم یاریزانە بەتوانایانە وەک چەک بەکار دەهێنین، بەڵکو تەنها ئامانجیان کۆکردنەوەی پارەیەو هیچی تر ،چونکە وەرزشیش جۆرێکە لە بزنس.
هەر بۆ ئەوەی بیسەلمێنم بۆت کە لە خەیاڵدانی خۆتدا شتت درووست کردوە،ئەم بەڵگەیە لە ماڵپەڕەی {ئیلاف} دەخەمەڕوو کە هەواڵەکە دەربارەی ژیانی ڕۆنالدۆ لەسعودیە ،جامن بۆت دەکەمە کوردی و لەکۆتایشدا لینکی هەواڵەکەت بۆدادەگرم، کەدەڵێت{شەوی شەممە ڕۆنالدۆ بەیاوەری هاوژین و منداڵەکانی لە بازاڕی ڕیاز بۆ خوانخواردن چوونە ڕێستۆرانتی[میازو]ی یابانی.لەو ئێوارەدا ڕۆنالدۆ{سەلیبەی گەورەی لەملدابوو}.
لەوانەیە نەزانیت کە لەسعودیە جگە لە سومبڵی ئیسلام ،لەملکردن و نیشاندانی لەگەڵ و سومبڵی هەموو ئاینەکانی تر قەدەغەن، بەڵام ڕێگریان لە ڕۆنالدۆ نەگرت ئەوکارە بکات.هیوادارم باش تێبگەیت بۆچی ڕۆنالدۆ ئەو سەلیبەی لەمل کرد.
ئەم بەڕێزە لەواڵەکەی خۆیدا لەفەیسبووک هەمان هەواڵی بە ڤیدیۆ بڵاوکردوەتەوە، بەڵام بە ماشتەیەکی جیاواز کە بەم جۆرەیە:[
ڕۆنالدۆ دەبێتە موسڵمان ؟
نهێنیەکانی چونی ڕۆنالدۆ بۆ یانەی نەسڕ ئاشکرا دەکەین.
ئەم بەڕێزە یەکەمجاری نیە کە قەناعەتی ئاینی خۆی تێکەڵ بە پیشەکەی دەکات ،کە پێدانی زانیاری وەرزشیە،لەدەمی مەندیالی قەتەریشدا هەمان شتی کرد.
وەک ئامۆژگاریەک بەو بەڕێزە دەڵێم کوورت وپوخت بابەتەکانت پێشکەش بکە،مەچۆرە نێو وردەکاری زیادەوە ، باسی شتی شەخسی کەس مەکە،تەنها گرنگی بەلایەنە سەرەکیەکە بدە ئەویش کایەو بوارو ژیانی وەرزشیەو هیچی تر.قەناعەتە ئاینیەکەت هەڵگرە

بۆخۆت،ئازادیت چۆن گوزاشتی لێدەکەیت ، بەڵام تکایە تێکەڵی مەکە بە ئەرکەکەتەوە کە گەیاندنی هەواڵی وەرزشیە.

بەتەکنیککردنی زمان و داهێنان لە دەقی: (ساڵی سفر) ی سەباح ڕەنجدەردا.. د. ئازاد عەبدولواحید کەریم

داهێنانی زمانی شیعری بە دیارترین بابـەتی ئەدەبی دادەنرێت، بەوەی کە پەیامێکە و دەرەنجامی هەڵچوونی ناخی دەقنووسە و داهێنانی لێ دێتە ئاراوە، هەروەها لە کاتی چۆنێتیی بەرجەستەکردنی داهێنانی شیعرییەوە، دەکرێت شاعیر یەکسەر پەیامە نوێیەکەی بگەیەنێت، لەلایەکی ترەوە داهێنان وەکو بەرھەمێکی ڕۆشنبیری و نوێگەری دادەنرێت.

قسەکردن لەبارەی داهێنانی زمان و بە تەکنیککردنی دەق لەلای (سەباح ڕەنجدەر)، قسەکردنە لەسەر پێویستییە ئەدەبییەکان، وەکو دڵنیاییکردنی دیوی بەرھەمێک لەگەڵ هاوشێوەکەی، یان دەکرێت پێگەیەک بۆ داهێنانی فۆرمێک لەو بابەتانە بێت کە نیشانەی بەرھەمێکی نوێیە، یان کاریگەریی دەقێَکە لەسەر خوێنەر.

کە داشبەزێتە ناو گۆم
تریفە لە خوێنی مرۆڤدا دەخنکێت
بەناو گۆرانییەکی دڵخۆشدا دێت
لاسکەگیایەک لە دووتوێی کتێبی
هەواڵە سەیر و سەمەرەکانی جیهان دادەنێت

داهێنانی شیعری لەلای شاعیر داهێنانێکی سەردەمیانـەیە، کە ملکەچی یاسای ڕەخنەیی نوێ دەبێت، نوێگەری و ملکەچ بوونی بە ڕەهەندە تازەکان، مانای بڕوا بوونە بە ڕۆشنبیریی سەردەمیانە، کە لە کۆتا بەرھەمیدا شاعیرێکی ڕوشنبیری دەستەبژێر هەڵکەوتووە، کە باز بەسەر شێوازی شیعری تەقلیدیدا دەدات.

لەو ڕوانگەیەوە، داهێنانی زمانی شیعری ئەم شاعیرە بووە بە هۆی شیاندن و ناساندنی ئەرکی ڕەخنە لەگەڵیدا بە ماوەیەکی درێژتر، ئەوەش کارایی ڕەخنە و داهێنانی زمانی شیعری ڕوون دەکاتەوە، کە هەردووکیان بەیەکەوە پەیوەستن، هەر یەکێکیان ئەوی تریان تەواو دەکات.

داهێنانی زمانی شیعری لە چوارچێوەی پێناسە ڕەخنەییەکاندا:

مانای داهێنان لەلای سەباح ڕەنجدەر بەتەنها پێشکەش کردنی دەقێکی نوێ و تازە نییە، بەڵکو (دەرچوونە لە یاسا ڕاگیراو و تەقلیدییەکان، بە ئامانجی خوڵقاندنی وێنەیەکی جوان، واتا بەرهەمێکی ناتەقلیدی کە پەیوەستە بە هەموو وێنەیەکی جوانەوە)، ئەوەش بە گرنگترین بنەماکانی داهێنانی شیعری دادەنرێت لە دەقەکانی ئەم شاعیرەدا، داهێنانی زمانی شیعری لەسەر بنچینەو بنەمایەکی یاسایی دیاریکراو نەهاتووەتە کایەوە، بەڵکو لەسەر بنەمای دەرەنجامی گۆڕانکاری بەدەستهاتوودا دەبێت، کە بەسەر دەقە کۆنەکاندا دەکرێت، بەو مانایەی کە بە کردەیەکی ڕەخنەیی دروستتر لە پێشوودا تێدەپەڕێت، پاشان لەمیانەی کردەیەکی ڕەخنەیی نوێوە دەقە داهێنراوەکە هەڵدەسەنگێندرێت، بەو مانایەی کە ڕەخنەگەر دەتوانێت جۆر و شێوازی داهێنانە شیعرییەکە دەستنیشان بکات.
کرداری داهێنانی زمانی شیعریی (سەباح ڕەنجدەر) زۆر ئاڵۆزە، ئەوەش پێویستی بە لێکۆڵینەوە هەیە لە هۆکارەکانی بنچینەیی وشیاری، یان ناوشیاریی شاعیر، ئەوەش دەکەوێتە چوارچێوەی لێکۆڵینەوەکانی زانستی دەروونناسی و فەلسەفە و ئێستێتیکاوە، دەقی داهێنراویش پێویستیی بە پەیوەندییەکی دیالێکتیکی هەیە بە ڕەخنەوە، لەو ڕوانگەیەوشەوە ڕەخنە دەق هەڵدەسەنگێنێت، لەو ڕوانگەیەوە شاعیر دەڵێت: (بەشێک لە بەشە کاریگەرییەکانی ئەدەب، ڕەخنەیە، ڕەخنەش لە کرۆکدا هەیەکە بە گەیشتن بە ئاکامی بیری پێگەیشتووی دەق و خستنەڕووی پێکهاتە زیندووەکانی بەرزی شێواز). هەندێک لە ڕەخنەگران (دەقی نوێ - بەپێی ئەو پێوەرانەی کە ڕەخنە دیاری کردوون- بە سەنگی مەحەکی داهێنانی شیعریی ڕاستەقینە و گرینگترین قۆناغەکانی دادەنێن، ئەو دەقەی کە ڕەخنە هەڵدەگرێت، جۆرە پەیوەندییەک لەگەڵ ڕەخنەدا دروست دەکات)، جگە لەوەی کە زۆرجار بابەتەکانی ڕەخنە هەمووی لە دەقێکدا کۆنابێتەوە، (چونکە شیعر نووسین پێویستیی بە بۆچوونی تازەو هەستی ئەدەبی و توانای گشتاندنی یاساکانی ڕەتکردنەوەی تەقلیدییەتی ستایلی نووسین هەیە).
لێکۆڵینەوە لە سازاندنی شیعر، واتا پەیوەندی بەستن بە سەرجەم

بەشەکانی و هەڵسەنگاندنی (بەرهەمی شیعری بابەتێکی زاتییە کە بە پلەی یەکەم میزاج ڕۆڵی تێدا دەبینێت، بەڵام شێوازی کۆتایی، لە توانای بە بابەتی بوونی دەقەکەوەیە، بە مانایەکی کە، ئەرکی شاعیر فەراهەم کردنی شێوازێکی نوێیە، بە میزاجێکی هونەریی تایبەت)، هەر ئەوەشە کە وا دەکات شاعیر ملکەچ بێت بە پەیامەکەی، نەوەکو تەنها بە فۆرمە تایبەتییەکەی خودی تەکنیکیی دەقنووسی خۆیەوە.
(سروشتی دەربڕینیش دەگۆڕێن، هەندێ جار واقیع و ژیان جێدەهێڵم و دەچمە ناو خەون، هەندێ جاری دیکەش خەون جێدەهێڵم و دەچمە ناو جوانییەکانی واقیع و ژیان، ئەم جێگۆڕکێکردنە بیرکردنەوەو گفتوگۆ و بینین و دەروونم ئازاد دەکەن و دەچمە ناو کەشی نووسین) بە بۆچوونی بوونگەراییەکان، داهێنانی زمانی شیعری بیرکردنەوەیە لە گۆڕانکاریکردنی ستراکچەرێکی تایبەت، لەبری ئەو هەیەشە شاعیر لە زمانناس و نووسەرانی تر جیادەکرێتەوە، بەوەی شاعیر (لەمیانەی بنیادنانەوەی زمانێکی تازەوە، هەست بە زاتێکی عاقڵانە و داهێنانی شیعرییانە دەکات، چونکە لە ئاست قەناعەت پێکردنی بۆچوونی کەسانی هزرمەندا دەقەکەی ملکەچ دەکات). بەگومان ڕوونیی هەر کردارێک، پەیوەندیی بە جۆری داهێنانی زمانی شیعری و سەرچاوەی پەیام و شێوازی دروستبوونییەوە هەیە (ڕێنیە وێللیک و ئۆستن وارین لەڕووی داهێنانی زمانی شیعری و کرداری نووسینەوە، هەندێک لە دەستەواژەکانی ئێستێتیکای وەکو خەیاڵ و شێوازگەرییان داهێنا).
ئەو پرەنسیپانەی کە لە شیعرەکانی شاعیردا بابەتی داهێنانی شیعرییان لەخۆگرتووە، پابەندی کۆمەڵێک سیستمی پەیڕەو کراون، ئەوەش وای کردووە کە ڕەخنەگر بەردەوام بێت لە گەڕان بەدوای یەکەمین سەرچاوەی داهێنانی زمانی شیعری و دەرەنجامەکەی، لەگەڵ ئەوەشدا، ڕەخنەی نوێ ڕاستەوخۆ پەیوەندیی بە داهێنانی شیعرییەوە هەیە، کە هیچ بەهایەک بە تێڕوانینە تەقلیدییەکانی تر نادانێت، بەوەش جۆرێک لە ڕەخنەی بنیادنەریی تایبەت سەرهەڵدەدات.

تێڕوانینێکی شیکاری بۆ داهێنانی زمان لە شیعری (ساڵی سفر):

بەگومان داهێنانی زمانی شیعری بە ئیلهام و لەهاتوویی لە دەقەکانی (سەباح ڕەنجدەر)دا بە لەهاتوویی خۆیەوە بەستراوە (هەموو دەقێکیش سەرەتا لە ناکاودا دروست دەبێت، بەبێ دەستێوەردانی عەقڵ و ویستی داهێنەر، بەرهەمی هونەریش لەمیانەی سەربەخۆیی بیرەوە دێت و پەیامێکی تایبەتی بە خوێنەر دەبەخشێت) پاشان ئەو پەیامە لە چوارچێوەی ئاگاییدا پۆڵین دەکرێت، لەسەر ئەو بۆچوونە، نیچە بەنموونە دەڵێت: (ئیلهام لە کاتی گەشە و سەرخۆشی و بەئاگاییدا

دەبەخشرێت کەسی داهێنەر، وەکو چۆن خەیاڵی هونەری لە کاتی سەربەخۆیی هەستەکاندا، یان لە ساتەکانی هەڵچووندا گەڕاوە دەبن)، ڕەنجدەر دەڵێت:

(ئەگەر ڕۆژێک بێ هەست، دەستی نیانی هەتاوی شوێن لەخەو بە ئاگام نەهێنێت، وادەزانم ئەو شەوە چالاکیی هەستی و خەونی تێدا نەبووە).

مۆم لە داگیرسانیدا بە ئازارە
لەگەڵ تاریکی بە ئارامە و هەرششی بێ نابات
ڕووناکی دەیکوژێت
لەسەر لێوی پەنجەرەیەک
ڕۆژێک تووشی بەڵایەک دێت
ڕووناکی شاری بێزراو دە لە تۆ هەڵدەگرم و بەرەو گوند دەبمەوە

ئەو بۆچوونەی زمانی شیعریی (سەباح ڕەنجدەر)، هەمان بیرە کە (برجسۆن) بۆی چووە (بەوەی کە کرۆکی داهێنانی زمانی شیعری لەمیانەی کاردانەوەکانەوە سەرهەڵدەدات، ئەوەی کەتاش واتا گەگرتنی ئاگری ویژدانە لەکاتی هەڵگیرسانی گڕی سووتێنەریی هزردا، بەشێوازێک کە لەگەڵ بەرسەکەیدا داهێنەر شتێک دەردەبڕێت و وا گومان دەبات کە بۆی ناکرێت بە ئاسانی دەری ببڕێت، بەڵام هەموو شتێک لەلای کەسی داهێنەر ئاسانە و دەکرێت).

دەشێت ئەو هەست و خەونەی شاعیر (بەرپرس بن لە دەرکەوتنی هەندێک بیروبۆچوون لەناو کڕۆکی داهێنانە شیعرییەکە، هزرەکانیش لە خودی شاعیرەکەدا لەدایک دەبن، ئەو بیرەی کە سەرەتا بە ڕووداوێک ناودەبرێت، پاشان گەشەدەکات) ئەوەش هەمان ئەو بۆچوونەیە کە (برجسۆن) جەختی لەسەر دەکاتەوە، پاشان ئەو تێڕوانینە دەبێت بە بەشێک لە ڕابردوو، تەنانەت یەکێک لە ڕەخنەگرەکان گاڵتەی پێدەهات کە دەیگوت (ئیلیۆت، وای دەبینێت کە شاعیر بە هەڵچوونە کەسێتییەکانی و ڕووداو کە لە ژیانیدا هەڵیدەچنێت بووە بە شاعیر، ئەوانە نابنە هۆی داهێنانی زمانی شیعری، تەنانەت هەندێک جاریش دەکرێت هەڵچوونەکانی سادە، یان ساردوسڕ بن).

شاعیری بەرهەمهێنی کەشیعری ساڵی سفر هەڵگری بیر و تێڕوانینێکی فرەڕەهەندە، کە هەوڵدەدات لەمیانەی کێبەرکێیەکی فیکری لەگەڵ ماددەی نووسیندا لە گۆشەنیگای گەیاندنی پەیامێکەوە گوزارشتی لە بکات (بەو شێوەیە دەسەڵاتی ئەدەبی بە دەقە داهێنراوەکە دەگەڕێتەوە، بۆیە شاعیر لەسەر بنەمای سەربەخۆیی بوون و داهێنانی شیعرێکی دروستکراو هەوڵی پاراستنی پەیامەکەی دەدات، ئەوەش کردنەوەی دەرگای مشتومڕێکی ڕەخنەیی داهێنەرانەیە).

مردوو لە گۆڕەکانیان هاتوونە دەرێ
لە نزیک کێلیان دانیشتوون

ڕۆژی لەدایکبوون و مردنیان یاد دەکەنەوە
دنیا چەرمی چۆلەکە بوو
پ□ا نەگەیشتن سەریان شانە بکەن
داهێنانی زمانی شیعری لەلای (سەباح ڕەنجدەر)، بریتییە لە کردەی شیکاریی هەموو ڕەمزێکی کۆمەڵایەتی، (کە لەوێوە سیاسەت و سروشتی ڕەفتاری کۆمەڵایەتی سەرچاوە دەگرێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ڕەخنەگر ناتوانێت بەو ڕاستییە بگات، کە شاعیری داهێنەر لەکۆی خەڵکانی تری جیا دەکاتەوە، چونکە شاعیر لە میانەی بەرهەمەکانییەوە لە لاشعوریی گشتیدا دەژی.
ئەو داهێنانە، (سیگمۆند فرۆید) ناوی لێ ناوە میکانیزمی ورووژاندن کە، پاشتر (بەرهەمێکی باڵایی، زاخاوی مێشک و دلڕ، یان بیانوو هێنانەوە بۆ سەرنجڕاکێشانی کەسی دووەمی پەیاموەرگر، بێت، جگە لەوەش ئەو میکانیزمەی دلڕ بەرپرسە لە چارەسەرکردنی خەسڵەتەکانی وێنەیەکی قبووڵکراو، بەڵام باڵایی ئەو داهێنەرە دەگەیەنێتە ئاستی دەرخستنی بەهرەمەندی و تایبەتمەندێتیی ئێستێتیکی).

ڕەهەندەکانی داهێنانی زمانی شیعری:

ئەو ڕەهەندانەی باس لە داهێنانی زمانی شیعری و شیکاری دەکەن، بۆ ئەوە دەچن کە گوتاری دەق لە بەرژەوەندیی داهێنەرەکەیدایە، دەقیش لایەنی دەروونی و کۆمەڵایەتی و هونەری لە ڕووکاریی فۆرمێکدا کۆ دەکاتەوە، بەبێ لەبەرچاو گرتنی کاتەکەی، یان ئەو بەروارەی کە تێیدا بەرهەم هێنراوە، بەو مانایەی کە دەقی ئەدەبی بریتییە لە بابەتێکی کراوە کە لەسەر بنەمای زەوقی ناکۆتا بەرهەم دێت، لەبەرئەوەی لەو جۆرە دەقانەدا بەردەوام گوتاری ئەدەبی خۆی نوێ دەکاتەوە، بەو وەسفەی کە سەرچاوەیەکە بەبێ ئەزموونی نوێ پەیامەکەی جێبەجآ نا بێت، هەرکاتێکیش بوویر□کی تری بەسەردا زاڵ بێت زۆربەی کاتەکان فۆرمێکی نوێی پێد□ بەخشێت.
گرنگیی داهێنانی ئەدەبی لەلای شاعیر لەوەدایە، کە دوو ڕەهەند لەخۆدەگرێت:
ڕەهەندی یەکەم: لە کردەی بەرهەمهێنانی دەقدا، داهێنانەکەی ئەرکێکی ئێستێتیکی دەبینێ.
ڕەهەندی دووەم: لە ه□□ب□ژاردنی دەقە داهێنراوەکانیدا، پشت بە مێتۆدێکی زانستی دەبەستێ
بەم□ بەستی شیکردنەوەی زمانەکەی.
ڕۆشنبیریی (سەباح ڕەنجدەر)یش لە سەرووی ڕۆشنبیریی ئەم سەردەمەوەیە، کە شاعیر تێیدا دەژی (ئەو ڕۆشنبیری□ش بریتییە لەو

زانیارییانەی کە لە ئەقڵییەتی شاعیردا جێگیرە، تەواوکردنی هاوکێشەی ڕۆشنبیری و شاعیر بریتییە لە کاراکردنی ڕۆشنبیرییەکی دیاریکراو کە دەربڕی واقیعێکی هاوبەشە لەناو کۆمەڵگای هەردوولادا، وەڕای گرنگیدان بە بەخششە کۆمەڵایەتییەکان لە چوارچێوەی دەقدا).

سەرچاوە و پەراوێز:

(1) دیوانی سەباح ڕەنجدەر، بەرگی دووەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی تاران – تاران، 2018، ل 114.

(2) أحمد المديني، أسئلة الابداع في الادب العربي المعاصر، دار الطليعة، بيروت، ط (1)، 1985، ص32.

(3) عبدالمنعم مجاهد، نظرية الآدب ومناهج الدراسات الادبية، ج(1)، ط(1)، مكتبة الفلاح، (د.ت)، ص127.

(4) يوسف ميخائيل أسعد، سايكولوجيا ألابداع في الفن والادب و الموسيقى،دارالشؤون الثقافية العامة،بغداد،1988،ص21.

(5) حسين خمري، بنية الخطاب النقدي، ط(1)، بغداد، 1991، ص27.

(6) سەباح ڕەنجدەر، ئەزموون وەک ئاخاوتنێک لەناو ژیان، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر، ل 86.

(7) مصطفى سويف،ألاسس النفسية للابداع الفني في الشعر خاصة، دار المعارف،مصر،(د.ت)،ص 193- 194.

(8) جان ماري جويو،مسائل فلسفة الفن المعاصر،ت:سامي الدروبي،المؤسسة العربية للدراسات

والنشر،بيروت،1973،ص19.

(9) م.فرايتشتكو، ذات الكاتب الابداعية،ت: نوفل نيوف،عاطف ابوحمزة،منشورات وزارة الثقافة،دمشق،1988،ص 385.

(10) دیوانی سەباح ڕەنجدەر، بەرگی دووەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی تاران – تاران، 2018، ل 76.

(11) سەباح ڕەنجدەر، ئەزموون وەک ئاخاوتنێک لەناو ژیان، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر، ل 18.

(12) دیوانی سەباح ڕەنجدەر، بەرگی دووەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی تاران – تاران، 2018، ل 122.

(13) د.علي عبدالمعطي محمد، مشكلة ألابداع الفني – رؤية جديدة-،

دار الجامعات المصرية، (د.ط)، ص52.

(14) د.رمضان بطاويسى محمد، علم الجمال لدى مدرسة فرانكفورت 1931-1969، أدورنو انموذجا،المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر، ط(1)، بيروت، 1998، ص 114.

(15) د.رمضان بطاويسى محمد، علم الجمال لدى مدرسة فرانكفورت 1931-1969، أدورنو انموذجا،المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر، ط(1)، بيروت، 1998، ص 114.

(16) ديوانى سەباح ڕەنجدەر، بەرگى دووەم، چاپى يەكەم، ل 119.

(17)د. خيري ابو منصور، النقد البنيوي الحديث، (نصوص، جماليات، معطيات)، ط(1)، دار الجبل، بيروت، 1985، ص109.

(18) جيروم ستولينتيزم،النقد الفني،ت: فؤاد زكريا ، ص124.

(19) د.خيرى أبو منصور، النقد البنيوي الحديث، ص99-100.

(20) طراد الكبيسي، كتاب المنزلات- منزلة القراءة -، ج 3، دارالشؤون الثقافية العامة، بغداد، 1997، ص 84.

عەبە.. پشكۆ ناكام

......چەن ساڵێك لەمەو پێش بۆ چێژ وەرگتن لە گەرماى خۆر ، بە خاو و خێزانەوە وەكى برێى سەفەرێكى ئيسپانيا ناوچەى “ئيلمێريا” مان كرد ، لە نزيك ئوتێلەكە قەڵا يەكى كۆن لەسەر گردێك بوو كە هەم كەنيسە و هەم مۆزەخانەيەكى مێژوويى بوو ، كە چووم تەماشام كرد بينيم مۆمياى كەسێكى لێيە كە ديارە پاشا و فەرمانڕەواكانى كۆنى ناوچەكە بوون ، ئەوەى سەرنجى ڕاكێشام مۆمياى كەسێكى مۆنى چاو قووڵ بوو كە ك□ل□سەرێكى بەدەستەوە بوو بە دەستەكەى تريشى شمشێرێك ، كە پرسيارم كرد ئەمە كێيە ؟ گەر چى نە ئيگكيزي□كەى بەندە و نە ئە خانمەى پرسيارەكەم لێژرد وابوو بێ زۆر لە خۆ كەردن لە يەكترى تێبگەين..! خانمەكە ووتى : ئەمە مۆميا پەيكەرى دوا جەللادى ئەم ناوچەيەيە و ناوێكى ووت كە لە بيرم نەماوە ، ووتم ئاخر چۆن مۆميا بۆ پياو كوژ ئەكرێ ! بە كەمێ پێكەنينەوە ووتى : “ئەمە مێژووى

ئەمەیە لەم ناوچەیە ، مێژوو هەم پیاوی چاک و هەم پیاوی خراپیشی ئەگەڕێتە خۆ ، گرنگ ئەوەیە ئەمەش جەللادمان نەبێ…." دەمەکە ئەم ڕوونکردنەوەیە وای لەکردووم کە منیش دەربارەی نووسینەوەی مێژووی خۆمان " بە چاک و خراپییەوە" لە چوارچێوەی ووتارێکا شتێ بنووسم..

…. ئەمە وەک کورد ، ئیتر چی ناو ئەنێ ی بنێ میللەت ، نەتەوە ، کۆمەڵگا …تا ئێستا مێژووی ڕابردووی خۆمان بەدەستی خۆمان وەک خۆی مەوزوعی و زانستیانە نەنووسیوەتەوە و وەک میللەتانی تر نەمان کردوە بە ئارشیف بۆ خۆمان و دەست و نەناسەکانیش، هەرلایە و چەن لە پەرژەوەنی خۆیایەتی و ئاگرە سوورە لە خۆم دوورە کۆمەکی لێ باس ئەکا ، زۆر دوور نەڕۆیین ئەمەی خۆکەی سلێمانی شانازی بە دامەزرێنەری شارەکەمان "بابانەکان" وە ئەکەین ، بەڵام تەنها دروستکردنی سلێمانی هەموو مێژووی ئەوان نیە ، لە سەردەمی بابانیەکان کە باو و باوە گەورەی زۆربەمانن لە کوشت و کوشتار بە بەش نەبوو ، ئامزا ئامۆزای خۆی ، برازا مامی خۆی کوشتوە ، ئەمە لایەنێکی مێژووی ئەمەیە و تەواوکەری لایەنە پۆزەتیڤەکانی ترە کە لە هەموویان دیارتر دروست کردنی شاری سلێمانیە کە دواتر بوو بە ئێستەرە لە ناوچەکەیا
….دیارە ئەم سلێمانییەی ئێستا نا…
ڕووداوی مێژوویی باک گراوندی خۆی هەیە ، ئەو باک گراوندەش ڕەگی خۆی هەیە کە بەستراوەتەوە بەو کەسانەی لەسەر سەکۆی ڕووداوەکەن ، بە کەسانی ناوخۆیی و خۆماڵییەوە ، باس نەکردنی غەدرە لە مێژوو پێش هەر شتێکی تر ، چواردە ساڵ خەباتی خوێناوی بە"ئاش بەتاڵ" کۆتایی هات ،ئاخۆ ئێستا کە ئەوەڕە بڵێ : کەسی یەکەمی بزووتنەوەی ئەیلول ڕۆڵی یەکەمی لەو تراجیدیا یا هەیە ، باک گراوندەکان زۆرن بەڵام ئەوەی "گەڕانەوە" ڕێگە ناوخۆیەکەیەتی ،وای لێهاتوە کە ئەم باسکردنە بخەیتە ڕوو یەکسەر ئەیخەن تە "جەلالی"ت ، وا ئەزانن بە جەلالی و کەمالی ناوبردنی کەسێک ئیتر ئەو مێژووە ئەگۆڕن و فەچە سپییەکەیە… ناونانی ڕووداوێکی وا گەورە بە ئارەزووی کەس و لایەک هیچ لە ناوەڕۆکەکەی ناگۆڕێ ، بەڵێ:
نسکۆ..ڕێنگە..هەرەس.چەرەس..ئەم ئاو پیاکردنە هیچ لە قوراسیی و کاریگەری ڕووداوەکە خۆی وەک مێژوو ناگۆڕێ کە لە فەرهەنگا پێ ی ئەوترێ" ئاش بەتاڵ" و لاپەڕەیەکی تەڵخی گریان بەخشی مێژووەکەمانە کە بەڕاستی ئەبوایە وەک چۆن لە ئەورووپا مێژووی خۆیان چۆن بە پەراوێز خستن یان چاوپۆشی کردن لە هیچ کەس و لایەک ئەنووسرێتەوە، ئەخوێنرێ ، ئەمەش بە هەمان شێوە مێژووی خۆمان بکرادیە بە ئەرشیف ..بەڵام قوڵ بەسەر ئەو تەڵەبە و مامۆستایەی نیازی هەیە بە لابردنی

فاریزە و نوقتە باسی مەژووی خەباتی میللەتەکەی خۆی بکا..!..ا نەتەوەییەکانی لای ئەمە ئەوانەی پێیان وایە پیتی (ع) عەین لە کوردیا نیە و ئەبێ بە(ئ) بنووسرێ بۆیە قەلی ، ببورن ئەلی کوردی ئەڵێ”ئولولو لەباتی عولولو” ، وا باس ئەکەن کە ئەگەر چوار کەسی تریان لەگەڵا بوایە و هەر بەو ژمارەیە نەبونایە ڕەنگە دەوڵەتی کوردیان دروست بکردایە ، هاوبیر گیان ئەوە دەسەڵاتان نە کوژرا ڕبوو قەسابخانەیەکی وەک “کانی ماسی”تان
کردبوو بە قوتابخانەی بیری نەتەوەیی و ئەوەنەی خەڵکی بۆ دیفاع و نیشتمان پەروەرتان تیرۆر کرد ئەوەندە باسی فیکری خۆتان نەکرد و جا دەسەڵاتی زیاتر و فراوانترتان هەبوایە وا وەیلا بەحاڵی ئەوەی نەیوتایە: نە حوشتر حەیوانە و نە خورماش میوەیە..!! سەیر لەوایە کە هەر باسی ئ مەژووەی برادەرە نەتەوەییەکان ئەکەی ئەڵێن : ئەوە دیعایەی شیوعیەکانە..ئاخر خۆ مەژوو سابون و شامپۆ نیە بۆ دیعایە ڕەواجی هەبێ.. ئاخۆ گەر هاوبیرەکان بناغەیەکی فیکری مەنتقی و جەماوەری پتەوییان هەبوایە نە ئەکرا لە ڕێکخراوەکی لەکای یەک دوو گەڕەکی سلێمانی تبپینایە ؟ ئەمە مەژووی ئەوانە و هەموو میللەتەک پێویستی بە خەڵکانی نەتەوەیی هەیە بەڵام بەو مەژوویەی ئەوانەی لای خۆمان ، ئەو مەژووەش سەرئەنجامی کردار و ڕەگە ناوخۆییەکانی ئەوانە ، مەژووی ئەوان فەرشە نیە من چنیبێتم ، ئەوان چنیویانە..............

…. جارەکیان فەرمانبەرەکی بەنزینخانە کەنەکەی سلێمانی بەدەست پۆلیسەکەوە ئەبێ لەسەر دزی ئەمری گرتنی هەبوە ، لە ڕێگا برادەرەکی ئەیبینێ ئەڵێ: ها فەلان ئەوە خێرە ئەتبەن بۆ سەرا؟
ئەویش جوابی ئەیاتەوە :غەیر کوردایەتی… جا غەیر کوردایەتی هەرگیز لە ڕووداوە مەژوویەکان وەک خۆیان ناگرن ، غەیر کوردایەتی تا سەرا بۆ ئەکا ، ئیتر لەوە”غەیر دزی” دەسەت پێ ئەکا ، شاردنەوە و پەردەپۆش کردنی مەژوو هەر لای ئەوانەی ترسیان لە ڕێگە نێگەتیڤەکانی خۆیان لە ڕووداوە مەژووییەکانا هەیە ، ی ئەوان لە تراجیدیا و کارەساتەکانا لای خۆیان”غەیر کوردایەتی”یەکەیە و لای خەڵک و لە ناو دکانی مەژوو ” غەیر دزی” یەکەیە...........

ئیسلامییەکانی کوردستان بە هەر چوار باڵە و ملە قورتەکەیەوە سەلەفی، وەهاب، داعش ، قاعیدە ، زۆر باس لەوە ئەکەن کە کورد خۆی خۆ بەخش و ئارەزوومەند و بە سنگی فراوانەوە بوە بە موسڵمان !! بەڵام ئەوە مەژووە پێمان ئەڵێ چۆن”ئەبو عوبەیدەی جەڕاح” لە هێرشەکی ببیانەی سوپای قوڕەیشا بەسەر ناوچەی شارەزوور

بەدەستی خەڵکی بەرگریکەری هەڵەبجەی ئێستا کوژرا ،زۆریش جێ ی داخە
ئێستا ئەو شوێنەی ئەوی لێ کوژرا پێ ی ئەووترێ عەبابیلێ ،،!! یان
ئەو کوشتارە زۆرەی سوپای قوڕەیش لە ناوچەی پشدەر کردوویەتی ،
هەموو ئەوانەی لەو سوپایە کوژراون لە دۆڵێکا نێژراون ناویان ناوە
“دۆڵی شەهیدان” ئەو کورد و خەڵکەی ناوچەکەش کە بەرگریان لە خۆیان
کرد و نەیانویست بە زۆر ببن بە موسڵمان ، ئەوانە لە چەن چاڵێکا
نێژران و سوپای قوڕەیش فەتوای بڵاو کردەوە کە ئەو چاڵانە شەیتانی
لێبوە و هەر چی لەوێوە ڕۆشت ئەبێ حەوت بەردی تێگرێ!! ئەمەیە
کۆمیدیای دین و مێژوو کە وەک خۆی نەنووسرێتەوە ، جگە لەوەی
بەهەزاران کوردی ئەوسەردەمە بەشداریان لە سوپای فارسا کرد
کاتێ”کوروش ،” نەیویست بچێتە ژێر باری بەزۆر تەسلیم و ئیسلام
بوونی و بەرگریەکی بێ وێنەی کرد ، خۆ ئەم مێژووە مونافیق و
مولحیدەکان نەیانووسیوەتەوە ، بەڵکو □وداوی مێژوویین و بە
ئارایشتی ئیسلامیەکان نە جوان ئەکرێ نە لەگەڵ ڕۆژگارا کاڵ
ئەبێتەوە.. رووداوەکان کە مێژوو کرد بوون هیچ شەڕواڵ سێ ڕوبعییەک
ناتوانێ پیتێکی بگۆڕێ ، بە دڵت نیە ئەمە جیایە ، بەڵام هیچ ئەملا
و لا و ڕا و ڕێویەک سوودی نیە، بڕوا بکەن..شەو هەر شەوە چەن جلی
سپی لەبەرکەی ، بشتەوێ ڕۆژ تاریک بکەی سەد جل و کەوای ڕەش لەبەر
کەی دونیا ڕوونا کە ، ئەوەش جیاوازیە لە نێوان ئەوانەی لە مێژوو
تێئەگەن و ئەوانەی تێ ناگان ،، وەک جیاوازی شەو و ڕۆژ….
مێژوو قۆناغ و سەردەمی تەواوکەری یەکتریە ، بەڵام تۆ کە ترست
هەیە لەوەی کە دوێنێ
ڕووی یا چی و چ کارە بوی ، بڕوات هەبێ باز بەسەر دووسەد لاپەڕەیا
بەیت هەر پێت ئەووترێ و ئەزانرێ کەی یەکەم بازت یا….یان ئەوەتا
کورد پێویستی بە ئارشیف و مێژوو نیە ، توڕەهاتن و خوا کەریمە ئیش
هەر ئەڕوا، ئەمەش وەک بازەکەی عەبە شەکەنەیە :
نە لە تەنەکەکە یەتە خوارێ ، نە باز ئەیا عەبە…

وڵاتی باران.. ئیلهام مورادی

ڕەش ڕەش دایپۆشیوە

دارستان
سوور سوور خوێن ئەبارێ
هـــەنار
شین شین ئەچێتەوە
ئاسمان
بێزارە لە تاریکی خۆی
شەو
لەســـەر گۆڵکۆی شـــــەهید
یـــــــەڵدا قەپاتە لە وڵاتی
ئــــاگر و شـــــۆڕش
زەرد زەرد زوخاو ئەڕێژی
دایـــــکی جەرگ بڕاو.

هەورامانی تەخت
ئیلهام مورادی

ئێوارانــە ٨.. سەردار جاف

ئێوارانــەیەک تەزیوی سەحەرێکی خنکاوم
بای شنەیەک بە چپەیەک خۆی دەپەخشێنی بە دڵە فیرقەتەکەی جێماوم
لە پێخەفی لوولبووندا ئاڵوگۆڕی هەقمە
ئەو هەقەی شەرم لە دووتابلۆی نیگا هەڵواسراوەکان دەکا
نازانم من لە هەق لوول بووم یا ئەو لە من لوول بووە
سڕکی جەستە دەبێتە ئافاتێک و بۆنی چاوە گریاوەکان دەکا
من لەو دیو خۆمەوە دێمەوە ونەشارەزای نیشتیمانێکم هێشتان گوزەرم بە هەردە دێمەکانی نەکردووە
من لەو دیو خۆمەوە دێمەوە و بێ ئاگا لە کپبوونی شەو و پەیم بە را□□□ی تەزووی باریک نەبردووە
من لەو دیو خۆمەوە دێمەوە و نازانم شەمەندەفەرە چڕ و پڕەکە لە چەند وێستگە و شار و وڵات لەنگەری گرتووە
مـــن لەو دیـــو خۆمەوە دێمەوە و هێشتـــان بلیتێکـــم بۆ ســـەر ڤیلا خنجیلانەکەی جینگڵاوە نە بڕیووە
پێکەنین و درێژە کێشانی قریوە، مینای ئالوودەیەکی جگەرەکێشانە و

تەرک بوونی مەحاڵە
شاییەکان سەرچۆپی کێشن و لەو ماڵەی بەرامبەریشمانەوە ئەڵقەی پەنجەکانیان شکاوە و دەست لەملانێکان بەتاڵە
ئێمە سواری کەشتییەکەی نووح بووین و بە ئەگلەنجەوە سەودایيمانە،
لە تراویلکە هەڵاتووین و لە یەقینا ئاوادەبین
ئەم بەزمی نینۆک کرۆشینە کۆتایی نایە نا، خۆ خواردنەوەیەکە لە کۆڵوانەکەی دایکم دەچێ وەک شین لە ژینا ئاوا دەبین
من چەندێ دەربەستی رۆژگارە پڕ مەنگەکانی ئاوابوونم
تۆیش هێندە لە خەمی خۆری شەودای بۆ رەوینەوەی ژانە سەری ساوا بوونم
ژنە پڕ لە قوڵپە هەنسکی دەم نیوە شەو
جیدیکە مەمتۆقینە بە لای تۆوە شەوارەم و
بە ئاگا وەرەوە تەنها تۆ خۆشەویسترین کەسمی کەسەکەم

ئەڵمانیا
٢٠٢٣ / ١ / ٩

درۆنوس. دڵشاد تاقانە

مێژوو..
نەفرەت لەمێژوو
درۆنوسێکە
هەردەم سەرکەوتوو دەینوسێتەوە
هەرچی کە جوانە
ئەوەی پێی باشە
بەقازانجی خۆی دەیگێڕێتەوە

ئاین..
بەزۆر و بەشەق
بەسەر سەپاوە
کەس بەخۆشی خۆی
بڕوای نەیناوە
هەرکوشت و بڕین

سزای جهنەم
خەڵک تۆقانە
ئێستاش هەرماوە

سیاسەت..
بازاڕی پارە
هەمووی درۆیە
دەسەڵا تبازی
خلە و خەلۆیە
کڵاولەسەرنانە
فشەت پێدەکا
خۆی دەسخەڕۆیە

دڵشاد تاقانە

شوعییەت و پرسی عیشق و خۆشەویستی.. سەلام عەبدوڵڵا

کۆلنتای دەڵێ: (خۆشەویستی دەبێت بە عیبادەتی مرۆڤایەتی) و دەبینین پیاوسالارەکان:

- (خەج و سیامەند، شیرین و فەرهاد)یان خۆشدەوێت و هاوسۆزیانن، بەڵام وەك کەسوکار قبووڵیان ناکەن.
- لەبەر خۆیان گۆرانی عیشق و خۆشەویستی تەنانەت بێشەرمانە(مەمکی خڕ کرد)دەڵێنەوە و بانگەوازی کوشتنیش دەکەن(ئەگەر بە خۆت رازی بیت، دایکت دەرمانخوارد کەم) و سێکسیترین گۆرانی دەڵێن و هەڵپەڕکێی لەسەر دەکەن!
- بە شان و باڵای خۆشەویستەکانیان هەڵدەڵێن، بەڵام قوڕ بەسەر ئەو کەسە هەمان گۆرانی بۆ مێیینە‌ خزمەکانی بڵێت.
- هەر چۆن لە مزگەوت ژن و پیاو جیادەکەنەوە، بەهەمان شێوە لە ناو خێزان و قوتابخانە و…هتد.

سیستێمی پیاوسالاران بە زەبری نەریتی قەدەغە، توندکردنی

مێینه له ناوماڵ و سزادانی کەسایەتی و هەست و سۆزیان له فەزای دووڕوویی، ناپاکی، درۆ و قینه و غیره…هتد، وەك موڵك و(شت)ی تایبەت رەفتاریان لەگەل دەکەن و ژان و خەم و نائومیدی و خوێنی ژنان لێکەوتێتەوە.
خۆشەویستی (دانایی و بەهەرەی بوونی مرۆیی)، کەچی دەسەڵات و ئاینزاکان لە دژیدا رادەوەستن و بە رەوشت و بەها کۆمەڵایەتیەکانی پاشماوەی دەرەبەگایەتی و سەرمایەداری بە بێڕەوشتی و بەڕەهاڵایی و شەرم و"بێشەرەفی"مۆریان کردووە:
یەکەمیان دەیەوێت رابردوو بە زیندوویی رابگرێت، دووهەمەکیان وەك بازرگانێکی ساختەچی لەگەلیان یەکدەگرێتەوەو هاوکات کۆت و زنجیری هاوچەرخ لە مل ژنان دەکەن.

ژنان بە بێدەنگی و بێدەسەڵات لە ئاستیاندا رانەوەستاون و هەموو شێوەکانی خەباتی ئازادیان گرتۆتە بەر و هەوڵدەدەن لەو زۆرەملی و ستەم و فرتوفێڵ و فەنتازیای پیاوسالاران رزگاریان ببێت.
ئەلکسەندەر کۆلنتای لەبارەی خۆشەویستی پێیاندەڵێ:(خودی خۆشەویستی وزەیەکی داهێنەرانەی مەزنە، ئاسۆی روحی ئەوەی دەیبینی و ئیلهامی پێدەبەخشێ، دەوڵەمەند و بەرینەدەکات. گەر خۆشەویستی نەبێت مرۆڤایەتی هەستی دەکرد دزراو و ئینکار و نەفرەلێکراوە. هیچ گومانم نیە لەوەی کە خۆشەویستی لە دواڕۆژدا دەبێت بە عیبادەتی مرۆڤایەتی.)
خۆشەویستی هەر بە(وزیەکی داهێنەر) بۆ ژیانی مرۆڤایەتی نەزانراوە:
لینین لە وتەیەکید دەڵێ: شوعییەت دەبێ لە گەل خۆیدا زاهدی نەهێنێ، بەڵکو شادی و خۆشیەك کە پلەی کەماڵی ژیانی خۆشەویستیش بیورووژێنێ… نە وەك خۆشەویستی پیاوانی ئاینی و نە وەك دۆن جوان و نەیش وەك بەکارهێنانی لووتبەرزێکی دووڕوو بۆ خۆسەرقاڵکردن.)
لێرە بەهۆی فشاری کۆمەڵایەتی، زۆربەی پەیوەندییەکان بەناچاری بۆ دەربازبوون لە کۆت و زنجیرەکانی پیاوسالاری کەڵ هاوشێوەی پۆرنۆگرافیەو وهوشیاری تێکدەدا، پەنا بۆ دووڕووی دەبەن و، ئەوەی لە زۆربەی وڵاتانی دنیا ئاساییە و کەس پەیوەندی پێوە نیە، لێرە وەك"جنێکە"بە هەزار شێوە بە نهێنی ئەنجام دەدرێن. زۆر هەیە ئیرادەی و ویستی پیاوەکەی جێبەجێ دەکات، بەڵام روحی لە شوێنێکی ترە. لە زۆربەی هەرە زۆری گۆرانییەکان ژن دەهێنرێنە ئاستی جەستەی. ئەی کەسایەتی، کەرامەت، ویژدان و بیر و هەڵویست و هوشیاری و ئارەزووەکانی؟!

لە ژێر ئەو فشارە شێتانەیە، کچان ناچارکراون خۆیان لەگەل دنیابینی پیاوان بگونجێنن و بە ڕەواڵەت ملکەچی"فەرمان و سنورە"درۆزنەکان ببن، ژیانی خۆیان دەخەنە مەترسی. ئەوجا هەزاران خێزان هەیە هیچ شتێکی سۆزداری ژن و پیاوەکە بەیەك نابەستێتەوە(هەر چرکەیەکی مەرگێکی ڕاستەقینەیە، هەستی خۆبەکەمزانین، خەمۆکی و بێزاری و وێرانی کەسایەتیە و جووتبوون وەك ئەرکێکی بێتام بە هەستی زەوتکردن). کەم نین ئەو کچانە کە بوون بە قوربانی سادەترین مافی مرۆڤ.

تێگەیشتنی لیبڕاڵی و بەناو"ئازاد"بووە بە تەواوکەری پیاوسالاری شێوە کۆنەکەی(لەشفرۆشی بەنهێنی، فرەژنی، گەشتی سێکسی بۆ وڵاتانیتر، لاقەی کچان لە شوێنە گشتیەکان، شێوە زۆرەکانی هاوسەرگیری کاتی"حەڵاڵ"، سێکس بە نهێنی لەپال هاوسەری فەرمی). ئەو دووڕوویە بە زەبرە بە مەلها، لەشفرۆشی، کچانی قومارخانە و مەیخانە و دوکان و سەنتەری نەرگیلە، سەنتەرەکانی مەساج وتەنانەت و سالۆنەکان بەشێوەی جۆراوجۆری ناڕاستەوخۆ بەکاردەهێنرێن بۆ بازاڕی سێکس. ئەوجا لایەکیان بە ناوی"شەرف و نەریت و ئاین" هەڕەشە و گوڕەشە دەکەن و هەزار تانە و تەشەر هەڵدەواسن و خۆیان بە پارێزەری پیاوسالاری کۆنەکە پیشاندەدەن کە دژی ژنانە و لاکەی تر بەناوی"شارستانیەت و ئازادی ومافی مرۆڤ" بێڕەشترین و خوێڕیترین نموونەی پیاوسالاری ئەنجامدەدەن دژ بە ژنان: دنیایەك لە درۆ، دنیایەك بە ڕۆژانی ساختەی دێتەزێن.

ژنان لە دنیای پیاوسالاری بە هەردوو رووکەیەوە لە بواری خۆشەویستی و هاوسەرگیری لەناو کارەسات، ئاژاوە، پشێوی، نامۆیی، شکاندنی کەرامەت، کەسایەتی و وێرانی ڕۆژەکانیان بەرێ دەکەن.

کۆلنتای دەڵێ: ئەم چەرخە تایبەتمەندە بە غیابی"هونەری خۆشەویستی". مرۆڤ بەتەواوەتی نازانن پەیوەندیەکی روون و پرشنگداریان هەبێت و لە شەقەی باڵ بدا، بەهای هاوڕێتی سۆزداری نازانن. خۆشەویستی ئیمڕۆ یان تراژیدیایەکی جەرگبڕە یان سەرەڕۆییەکی سووك و رووکەشە. دەبێ مرۆڤایەتی لەم قەیرانە رزگار بکەین. خەڵك رابهێنین بۆ ژیان لە کاتژمێرە دڵخۆش و روونەکان بەبێ ئەوەی خەمەکان باریان گران بکات. سایکلۆژیای مرۆڤ ئامادە نابێت بۆ پێشوازی لە خۆشەویستی مەزن و پاکژ لە لایەنە تاریکەکانی گەر بە قۆتابخانەی هاوڕێتی عاشقانە تێنەپەڕێت.)

خۆشەویستی گەورەترین بیرمەند بۆ خۆشەویستەکەی لە چەندین هێنراوە رەنگی داوەتەوەو مرۆڤ سەرسام دەکەن:

(جێنی! ئایا چاکەی پایەبەرز هی منە؟ ئەی روح شیرین، تۆ منت

خۆشدەوێت؟
ئای جۆنی جۆنی تۆ منت خۆشدەوێت…) و
(…ئەم گۆرانیانە ببە
کە تژین لە ئاوازەکان.
ئەم خۆشەویستیە ببە کە لەبەردەم پێکانت
بە سادەییەوە بە ئەژنۆدا دەچن)….
(دەبینی؟
رەنگە هەزاران بەرگ بنووسم
و لە هەر رستەیەکدا بنووسم”جینی”
لەگەل ئەوەشد تێدا دنیایەك لە فکر،
گرێبەستێکی ئەبەدی و ئیرادەیەکی نەگۆر شاراوەتەوە.)

نووسەری ئەو شیعرە، کاڕڵ ماركسە، پێش ئەوەی سەرمایە بنووسێت، شیعری بە باڵای خۆشەویستەکەی(جینی) دەگوت. بەداخەوە لە بڵاوکردنی بەرهەمەکانی مارکسی، بایەخ بە بەرهەمە شیعرییە عاشقانەکانی نەدرا.

وزەی خۆشەویستی کردەیەکی گەورەیە، بەداخەوە هەنگاو بە هەنگاو لەقاو و سەرکوت و سووکدەکرێ. نە لایەنە رەشەکانی رەوشتی کۆن لە گۆڕنراوەو نە ئەمەی ئێستا برەوی هەیە، کەرامەت بۆ ژنان دەگەڕێنێتەوە. خۆشەویستی و رەوشتی نوێ پێویستی بە سیستەم و دەسەڵاتی نوێ هەیە کە ئێستا دوژمنانی سەرسەختی هەیە و پایەکانی زۆر لاوزن و تا رۆژگاری دەسەڵاتی پیاوسالاری باڵادەست بێت، ژنان باجێکی بێوێنە دەدەن، بەڵام دەستەو ئەژنۆ لەبەردەمی دانەنیشتوون و موقاوەمەتیان دژ بە کۆمەڵگەی چینایەتی دەمانگەیەنێ بەو کۆمەڵگای سۆسیالیستی کە تێدا سەربەخۆیی ئابووری و، کەسایەتی دەبێتە خاوەن بڕیاری یەکەم نەك دووهەم و پاشکۆ و، ئازادبوونی کۆمەڵایەتی بە ئازادبوونی لە کاری ناوماڵ و رۆڵی سەرەکی لە بەڕێوبەردنی کۆمەڵگا دەبینێت(چیتر ژن کەرت ناکرێت بۆ رۆڵە جیاجیاکان) و لەگەلیدا مرڤایەتی بوونی مرۆیی وەك ئینسان دەبێتە راستی و لە بەڕەڵایی و کوشتن و خۆکوشتن و هەژاری و بە ریکلامکردنی کەسایەتی و بێکاری و ئەرکی بەخێوکردنی مناڵ و خۆسەپاندنی پیاوسالار رزگارمان دەبێ.

بۆ گەیشتن بەم ئامانجە پێویستە پرسی ژن لە رێکخراوەکانی ژنانی دەسەڵات و بەناو کۆمەڵگەی مەدەنی و ئەکادیمیە بۆرژواکان رزگاربن و پێگەی و توانا و هێزی هوشیاری، کلتور، رێکخستن و خەباتی سەربەخۆی ژنانی شیوعی لەناو حزبێکی شیوعی بەهێزبێت.

گرینگی مانگرتنی ئێستای پەرستاران لە بەریتانیا، ڕۆڵی لەسەر ژنانی کرێکار و مافەکانیان.. شیرین عەبدوڵڵا

کۆلێژی شاهانەی پەرستاری لە بەریتانیا* لە ڕۆژی ١٥.١٢.٢٠٢٢، بۆ یەکەمجار لە مێژووی (١٠٦) ساڵەی خۆیدا، دەستیکرد بە ڕێکخستنی گەورەترین مانگرتنی ستافی پەرستاری لە سەرانسەری وڵاتدا، کە نزیکەی سەد هەزار (١٠٠.٠٠٠) لە ئەندامەکانی لە (ئینگلتەرا) و (ئێرلەندای باکوور) و (وێڵز) بەشداری دەکەن. پێشبینی دەکرێت ئەمە قۆناغی یەکەمی مانگرتن بێت لەسەر مووچە و بارودۆخی کارکردن و سەلامەتی نەخۆش بۆ دوو ڕۆژی ١٥ و ٢٠ی (دیسەمبەر)ی ئەمساڵ، و پێشبینی دەکرێت ئەمە تەنها سەرەتای مانگرتنێکی درێژتر بێت، ئەگەر دانوسانە فەرمییەکان ئەنجام نەدرێ، یان ئەنجامێکی جێگەی ڕەزامەندی بەدەست نەهێنن، هەروەها تیمەکانی فریاگوزاری و ئەمبوڵانس و ئاگرکوژێنەوە و بەشێک لە پزیشکانیش دواتر پەیوەندیان پێوە دەکەن.

(کۆلێژی شاهانە) بە سوودی ئەندامەکانی، لە زمانی پات کۆڵین، سکرتێری گشتی سەندیکاکەوە، داوای زیادکردنی مووچە بە ڕێژەی (١٩%) دەکات واتە لەسەدا پێنج (5%) سەروو ڕێژەی هەڵاوسان، هەروەها داوای باشترکردنی بارودۆخی کارکردن دەکات بە دڵنیابوون لە دەست لەکار نەکێشانەوەی کادرەکان، و ڕاکێشانی کارمەندی نوێ بۆ ئەو پیشەیە، و دڵنیابوون لە سەلامەتی نەخۆشەکان.

ئەم مانگرتنانە بەشێکن لە زنجیرە مانگرتنێک کە ئەمڕۆ زۆرێک لە دامەزراوە گەورەکانی بەریتانیایان گرتۆتەوە، بە کۆی گشتی زیاتر لە یەک ملیۆن و (٤٠٠) هەزار ڕۆژی کارکردن کە بریتین لە کرێکارانی تۆڕی شەمەندەفەر، کرێکارانی خوێندنی باڵا، وانەبێژ و غەیرە ئەکادیمی، کرێکارانی ڕۆیاڵ مەیل، فەرمانبەرانی حکومی لە وەزارەتی ناوخۆ، شۆفێران، هەندێک هێڵی هاتووچۆی پاس، کرێکارانی دادگا و

هەندێکی تر. ئەم شەپۆلە مانگرتنە لەسەر پاشخانێک سەریهەڵداوە کە زیاتر لە دە ساڵە مووچەی کەرتی گشتی خەوێنراوە و خزمەتگوزارییە گشتییەکان و چاودێری کۆمەڵایەتی و بەنەفیتەکان کەم کراونەتەوە و سیاسەتی نیولیبرالی و ملکەچکردنی خزمەتگوزارییە گشتییەکان بە یاساکانی بازاڕ و کەبەکە و کەڵەکەکردنی قازانج لەسەر حیسابی ملیۆنانی خەڵکی هەژار پیادە دەکرێت.

ڕاپۆرتەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە لە سەرەتای ئەمساڵدا نزیکەی (٢٢%)ی خەڵک لە بەریتانیا لە هەژاریدا دەژین. چەند ملیۆنێک لەمانە، لەنێوانیاندا نیو ملیۆن منداڵ، دۆخی (هەژاری لەڕادەبەدەر) یان بەسەر بردووە لە ماوەی (١٢) مانگی پێش پەتای کۆڕۆنا. "هەژاری لەڕادەبەدەر" خراپترین حاڵەتی هەژارییە کە مرۆڤ هیچ توانایەکی دابینکردنی شوێنی نیشتەجێبوون و خواردن و پۆشاک و خۆ گەرم کردنەوەی نییە. دۆخەکە بەرەو خراپتر دەڕوات و مەترسی ئەوە هەیە کە ئەم زستانە بە هەموو مانایەک تاریک و سەخت بێت بۆ بەشێکی گەورەی کۆمەڵگای بەریتانیا.

هۆکار و کاردانەوەکانی مانگرتنی پەرستاران،

کرێ و بارودۆخی کارکردن:

ژمارەیەکی زۆر لە پەرستاران لە ساڵانی ڕابردوودا بەهۆی کەمی مووچەوە پیشەکەیان بەجێهێشت، بەڵام کرێ تاکە هۆکار نەبووە. ئەندامانی (کۆلێژی شاهانە)، وەک هەموو کارمەندانی چاودێری تەندروستی و کۆمەڵایەتی لە بەریتانیا، بەهۆی فشاری کارە بێوچانەکانەوە بەدەست ماندوێتییەکی زۆرەوە دەناڵێنن و ئەم فشارە تا ڕادەیەکی زۆر لە ماوەی پەتای کۆڕۆنادا توندتر بووە. بەهۆی ئەم مەرجانەوە پڕکردنەوەی پۆستە بەتاڵەکانی کار قورسە، ئەمەش بارگرانی لەسەر ئەو کرێکار و فەرمانبەرانە زیاد دەکات کە لە پیشەکەدا دەمێننەوە.

بەیاننامەیەک کە لە لایەن کۆلێژەکەوە لە مانگی یەکی ساڵی (٢٠٢٢) پێشکەش بە پەرلەمانی بەریتانیا کراوە، ئاماژە بەوە دەکات کە لە ئێستادا زیاد لە (٣٩.٨١٣)، تێکڕا لەسەدا دە و نیو (١٠.٥%) پۆستی بەتاڵ لە هێزی کاری پەرستاری لە ئینگلتەرا هەیە.

هەروەها بەیاننامەکە ئاماژە بەوە دەکات کە ستافی پەرستاری تەندروستی گشتی (ناشنال هێڵث سێرڤس- ان اچ اس) بە شێوەیەکی عادلانە پاداشت نادرێنەوە بەرامبەر بە پلەی بەرزی لێهاتوویی

پیشەیی و مەترسی پیشەیی بە بەراوورد بە کەرتەکانی تر و کەرتی تایبەت.

داواکاری زیادکردنی مووچە بە ڕێژەی (١٩%) بە قەرەبووکردنەوەی لەبڕینەکانە کە بە شێوەیەکی ڕاستەقینە لە ئەنجامی سیاسەتەکانی (پاشکەوتکردن بە زیادکردنی کارایی) و خەواندنی مووچەی کەرتی گشتی لە ساڵی (٢٠١٠) ەوە تا ئێستا، کە مووچەی ڕاستەقینەی پەرستارانی خاوەن ئەزموونی خراپتر هێشتەتەوە بە ڕێژەی (٢٩%)، ڕاپۆرتەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە تەنانەت ئەگەر پەرستاران (١٩%) زیادبوون وەربگرن، هێشتا بەهای ڕاستەقینەی مووچەکانیان کەمتر دەبێت لە ساڵی (٢٠١٠).

پەرستاری و مافی ژنانی کرێکار:

پیشەی پەرستاری لە مێژوودا پیشەیەکی ژنان بووە، کە تێیدا بەرزترین سیفەتە مرۆییەکان تێکەڵ بە لێهاتوویی پیشەیی و بەکارهێنانی زانستی دەبن. سەرەڕای گۆڕانی ئەم شێوازە لە سەردەمی ئەمڕۆدا کە ژمارەیەک لە پیاوان لەم پیشەیەدا کار دەکەن، و سەرەڕای ئەو هەموو پێشکەوتنە زانستییە زەبەلاحانەی کە لە سەردەمی فلۆرانس نایتنگەیل (پێشەنگی پەرستاری مۆدێرن) ەوە بەدەست هاتوون، ئەو بۆچوونە نەریتییە هەر ماوەتەوە کە پیشەکە وەک خزمەتگوزاری یان "بانگەوازێکی مرۆیی" یان "ئەرکێکی خێرخوازیی" دەبینێت کە ژنان بە خۆبەخش و بە یارمەتیدانی ئەوانی دیکە کاردەکەن، لەبری ئەوەی وەک پیشەیەک سەیر بکرێت کە هەردوو جێندەر کاری تیا دەکات و ئاستی بەرزی لێهاتوویی و توانایی جەستەیی و دەروونی، و زیهنی دەوێت. ئەمەش بووەتە هۆی بەکەم نرخاندنی پیشەکە و بێزارکردنی مۆڕاڵی کادرەکانی.

ڕێکخستنی مانگرتن بە کارمەندانی تەندرووستی هەمیشە زەحمەتە، بەو پێیەی ڕاگرتنی دەوام تەنانەت بە ماوەیەکی کورتیش، ڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر ژیانی نەخۆشەکان دەبێت. بەو پێیەی کە پاڵنەری زۆربەی ئەوانەی لەم بوارەدا کار دەکەن حەز بە یارمەتی و هەستی ئینسانییە، زۆر قورسە بەیان نەخۆشەکانیان بەجێ بهێڵن لەکاتێکدا کە ئەو نەخۆشانە پێویستیان بەمانە. مانگرتن لە نەخۆشخانە یان کلینیکێکی پزیشکی وەک مانگرتن بە نموونە لە کارگەیەکی ئۆتۆمبێل نییە.

سیستەمە تەندرووستییەکان، نەک هەر لە بەریتانیا، بەڵکو لە هەمو

جیهانـــدا، بەهرەبەردارییەکـــی خـــراپ لە دڵســـۆزی و گیـــانی ئینساندۆستانەی کادیرەکانیان دەکەن، و مافە پیشەییەکانیان پێشێل دەکەن و هەروەها پلە نزمی ژن لە کۆمەڵگای پیاوسالاردا ڕێگە بە ئەم پێشێلکارییە خۆش دەکات و ئاسانتری دەکات.

نایەکسانی حەقدەست و مافەکانی ژنان لە هەموو سێکتەرەکاندا زۆر بە زەقی لە کەرتی پەرستاری و تەندروستیدا دەبینرێت، بەڵام ژنی پەرستار وەک هەر کرێکارێکی تر ژنێکی کرێکارە، و مافی خۆیەتی مـــانبگرێت و داوای مـــافی یەکســـان بکـــات و کـــارەکەی بەو پێیە هەڵسەنگێنرێت کە شایەنیەتی.

سیاسەتەکانی جیاکاری لەنێوان مانگرتوان و جەماوەردا:

حکومەتەکان بەتایبەتی سوود لەم خاڵە وەردەگرن بۆ ئەوەی بیروڕای گشتی بەدژی مانگرتوان بورووژێنن و هاوسۆزی خەڵک کەم بکەنەوە بە هەر مانگرتنێکی ستافی پزیشکی و بڵاوپێکردنی ڕیزەکانیان، وەک ئەوەی لە مانگرتنی گشتی پەرستاراندا لە ساڵی (١٩٨٨)دا ڕوویدا، کاتێک (تاتشەر) کرێکارانی مانگرتووی تۆمەتبار کرد بەوەی کە “بە ئەنقەست دژە نەخۆشن” و ” بارگرانی لەسەر شانی ئەو پەرستارانە زیاد دەکەن کە هەرگیز خەونیش بە مانگرتنەوە نابینن چونکە واز لە نەخۆشەکانیان ناهێنن”!

(ڕیشی سوناک)، سەرۆک وەزیرانی ئێستای بەریتانیا، مانگرتنەکانی ئێستای ئیدانە کرد و ڕایگەیاند، مانگرتنەکان “مەترسییەکی گەورەن بۆ سەر خێزانە زەحمەتکێشەکان”، وەک ئەوەی کارمەندانی تەندروستی، پەرستاری، ئەمبولانس، هێڵی ئاسن، گواستنەوە و پۆست خێزان و کەسانی زەحمەتکێش نەبــن لە دەرەوەی ئەم پەلێنکـردنە بــن. بەم شێــوەیە حکومەتەکان هەوڵ دەدەن ناتەبایی لەنێوان سێکتەرەکانی جەماوەری ناڕازیـدا بچێنـن و ڕیزەکانیـان بڵـاوە پێبکەن، بەڵـام جەمـاوەر ئاگاداری ئەوە بووەتەوە و هاوسۆزی بۆ پرسی مانگرتووان بە گشتی ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر دەبێت.

پەرستاران تۆمەتبار دەکرێن بەوەی کە سەلامەتی نەخۆشەکانیان پشتگوێ دەخەن و بایەخیان بپێنادەن، بەڵام مانگرتووان دەڵێن، هەر ئێستا ژیانی نەخۆشەکانیان لەمەتریسدایە و دەمرن، بەهۆی خراپی بارودۆخ و قورسی کارەکە و فشاری کار و کەمی ژمارەی کرێکاران بە بەراورد لەگەڵ ژمارەی نەخۆشەکان و بیرۆکراسی زیاد لە پێویست. وە ئەوان خۆیان بەرپرسیار دەزانن کە ئێستا دەبێت دەنگیان بەرز بکەنەوە لە

پەناو پاراستنی نەخۆشەکانیان و داهاتووی پیشەکەیان و پاراستنی خزمەتگوزاری تەندروستی گشتی.

مانگرتن و ڕێکخستن وەک ئامرازێکی گرینگ بۆ گەیشتن بە داواکارییەکان

و گەیشتن بە کۆمەڵگایەکی یەکسانیخواز:

مانگرتووان باش دەزانن کە مانگرتن ڕێگەیەکی سەلمێنراوە بۆ هێنانەدی گۆڕانکاری. مانگرتنی ئەندامانی (کۆلێژی شاهانەی پەرستاری) لە (ئێرلەندای باکوور) لە ساڵی (٢٠١٩) یارمەتیدەر بوو بۆ بەدەستهێنانی یەکسانی مووچە لەگەڵ (ئینگلتەرا) و (وێڵز). هەرچەندە مانگرتنی ساڵی (١٩٨٨) نەیتوانی یەکسانی مووچە لەگەڵ پیشەکانی دیکەدا بەدەستبهێنێت، یان بارودۆخی کارکردن باشتر بکات، بەڵام (تاتشەر) لەو کاتەدا ناچار بوو کرێ بە ڕێژەی لەسەدا پانزە و لەدەدا سێ (١٥.٣%) بەرز بکاتەوە.

ئەمە و سنووردانانیش بۆ کاتی دەوامی ڕۆژانە و مافی پشووی کۆتایی هەفتە دەستکەوتی خەباتی ڕێکخراوەکانی دوو سەدەی ڕابردوون.

گەیشتن بە داواکارییەکانی پەرستاران لە بەریتانیا دەبێتە دەستکەوتێکی گرنگ و هۆکاری بەهێزکردنی مۆراڵی سێکتەرەکانی دیکە، بۆ ئەگەری گەیشتن بە داواکارییەکانیان. جگە لەوەش یارمەتیدەر دەبێت بۆ بەرزکردنەوەی پێگەی پیشەی پەرستاری وەک پیشەیەک کە پلەیەکی بەرزی لێهاتوویی هەبێت کە تێیدا زانست لە پێناو سەلامەتی و خۆشگوزەرانی مرۆڤدا بەکاردەهێنرێت و بەو پێیەی ژنان زۆرترین ڕێژەی کرێکارەکانین، دەبێتە هەنگاوێک بەرەو سەپاندنی یەکسانی لە مووچە وماف و بارودۆخی کرێکارانی ئەم کەرتە یەکجار گرنگە، و هەروەها دەبێتە ئیستانداردێک کە کرێکاران و ژنانی کرێکار لە وڵاتانی جیهان و سیستەمە تەندروستییەکانیان سوودی لێ وەربگرن بۆ پەرەپێدان بە مافەکانیان.

دەبێت هەمومان پشتگیری تەواوی مانگرتنی پەرستارانی بەریتانیا بکەین.

٢٠٢٢-١٢-١٨

شیرین عەبدوڵڵا

****

* (کۆلێژی شاهانەی پەرستاری) لە بەریتانیا گەورەترین سەندیکای پەرستارییە لە جیهاندا. هەم دەزگایەکی پیشەیی و هەم سەندیکایەکی کرێکارییە. زیاتر لە ٤٥٠ هەزار ئەندامی ستافی پەرستاری و مامان و خوێندکار و یاریدەدەری پەرستاری هەیە.

شایانی باسە کە ئەم کۆلیژە تا ساڵی ١٩٩٥ سیاسەتی مان نەگرتنی پەیڕەو کردووە وتەنانەت مانگرتنی ساڵی ١٩٨٨ی ئیدانە کرد، کە لەلایەن پەرستارانی تەندروستی دەروونییەوە دەستیپێکرا و لە سەرانسەری وڵاتدا تەشەنەی سەند.

ویترین.. ئلهام مورادی

داهاتووم پێدەکە لە ویترینی رابردوومدا

دوو پاتم ئەکا لە پەراوێزی شار

تا ونبوون لە شەقامی شەیدایی

تا نغرۆبوون لە ئاسمان

هەلوەرینی ئینجانەکان

تا پیاسەکردنی گوێ بەلاوکوو حەیران

هیچ شتێ گرنگ نییە

من بۆ تۆ ڕا هاتووم

شەتبوون لەژێر چەقۆی شەرع

ڕاکشان لە ژێر ستەمی ئایین

لە ژێر چاودێری خێلی ژنکوژ

چیم ئەوێ لە داعش

ئاسایە هەلوەدابوون

لەقوژبنی ساردوو سڕی

بێ یاسایی

ماف وشەیکی نامۆە

لە قووڵایی ڕۆحمدا چاوەڕوانی

پچراندنی ئەو زنجیرە درۆیانەم

تاجوانتر ناسینی خۆم

سنە

ئلهام مورادی

خەڵکێک.. نەوزاد بەندی

پۆلیسەکە هەتا بڵێی قەڵەو بوو ، سمێڵێکی تیژی باڵە فڕۆکەیی ماش و برنجیی لێ بەردا بۆوە ، لە ناوەڕاستی دەرگاکەدا وەستابوو .. خەڵکێکی زۆر سەرەی گرتبوو ، بۆ چوونە ژوورەوە ..

یەک بە یەکیانی ئەپشکنی .. کە ئەیپشکنین ، سمێڵی بەر تەپڵی سەر .. ناوچاو ..ڕوومەت ..لێو ..چەناگە ..گەردن ..سنگ ..وورگی پشکنراوەکە ئەکەوت .. ئەوەیش پەیوەندی بە باڵای پشکنراوەکەوە هەبوو ، باڵای زۆر بەرز بووایە ، سمێڵەکان بەر سنگی یان وورگی ئەکەوتن ..ئیتر هەتا باڵاکە نزمتر بووایە ، باڵە تەیارە ماش و برنجییەکان بەر شوێنی بەرزتر ئەکەوتن ، نزمترین باڵا تەپڵی سەر بوو ، ئەبوو بە جێکەوتە یان لێکەوتەی دوو باڵەکە .. چونکە باڵای پۆلیسەکە نەگۆڕ بوو ..

خەڵکەکە ڕێزێکی زۆریان پیشان ئەدا و سڵاوی جۆرا و جۆریان لێ ئەکرد :

سڵاوت لێ بێ ..

بێوەی بی ، باش بمانپشکنە ، پیاو خراپ زۆرن ..

لە تەمەنی ئێمە بچێتە سەر تەمەنی تۆ ..

ئێوە نەبوونایە ، جەردە تاڵانی ئەکردین ..

بینینتان دڵ ئەکاتەوە ، ه□ ناسە!

شایانی هەموو ڕێزێکی ،عەزیزم ..

داو دەرمانەکەم ، چاوت ماچ ئەکەم ..

سەر و ماڵ ! ، سەلامەت لێ بێ ..

دڵخۆش و سەربەرزبیت ، وڵاتپارێز ..

پیاوی مەرد ، نمونەت زۆر بێ ..

دنیایەک خۆشەویستیمان هەیە بۆت ..

دەستت نەئێشێ ، ئازیزم ..

هەموو کاتێکت باش بن ، دڵەکەم ..

قەڵاچۆکەری دز و مافیا ، حورمەتت هەیە ..

خوا بۆ ئێمەت بهێڵێ ..

سەلامون عەلەیکوم ..

هەلەو ڕۆحی من ..

چاومانی ، گەورەم ..

خوا دەست بە باڵتانەوە بگرێ ..

بە بێ ئێوە ، چیمان بکردایە ؟

بەیانیت باش ..

تەمەن درێژ بیت ..

تەندروست باش بی ..

خوا پاداشتی بەخێرت باتەوە ..

ئەک دەست و چاوت خۆش بن ..

جەزاکەڵڵا ..

ئەم کاتەت باش برای بەڕێز ..

سڵاوت لێ بێ بیلبیلە ..

وەشەنی .. خاثەنی ..؟

خۆش بیت ، خوا قەرزا ..

دەمباش ، ه□قا□ گیان ..

بابی بابم کوی ؟

لە بەرت مرم ، براگەورە ..

دەستەکانت ماچ ئەکەم ، بارەکەڵڵا فیکوم ..

مانی نەبی ، باشچاوەش ..

چ حالە سەیدا ..

سڵامەلێک ..

تاجی سەر ، چۆنی ؟ ..

ڕۆژ باش ، سەروەرم ..

سەباحلخێر ، گلێنەی چاو منی ..

زۆر زەحمەتمان دای ، برالە ..

جەرگ و دڵ ، خوا بتهێڵێ ..

لوتف و کەرەمتان فەرموو ..

دەستخۆش ، مەعزەرەتم هەیە ..

بە قوربانی کوڕ بم ، چاو ڕەشەکەم !

خەجاڵەتم براگیان ، خوا سەلامەتت کا ..

جۆرەها چاک و خۆشیی تریان دەدا بە گوێچکەکانیدا ، ئەویش وەڵامی نەدەدانەوە و ڕۆبۆت ئاسا ،لەگەڵ مژی پچڕ پچڕی جگەرەکەی لا لێویدا ، بە توندی دەستی ئەکوتایە بن باخەڵ و ..گیرفان و ..پانتۆڵ و.. لای ناوگەڵ و ..شوێنە نامۆکانیان ، بە جۆرێ هەندێکیان ئەیانووت : (ئاخ) یان موچڕکێکیان پیا ئەهات و .. هەندێکیشیان کە زنجیری ق□□مس□□ک□ی ، یان نقێمە گەورەکەی ئەنگوستیلەکەی بەر شوینێکی هەستیاری ئەکەوت ، ژان ئەچووە دڵی و هاوارێکی لێ هەڵئەستا ، بە دوایدا زەردەخەنەیەک و دەستخۆشییەک و هەندێکیشیان بەو ئازارەیشەوە ئەیانووت : قایم .. قایمتر .. وا نەبێ وڵا تەکە دز و حیز وێرانی ئەکەن ..

دوا جاریش دوو دەستی ئەهێنا بە سمتیانا …

ئەو خەڵکە کە دەچوونە ژوورەوە ، نەدەچوونە ژوورەوە بۆ ئاهەنگ ..هەروەها شانۆ نەبوو .. مەلەوانگە یان مۆزەخانە و دیسکۆ نەبوو .. ف□ک□خانە و ..مۆڵی گەورە و ..دەعوەتیی مەڕخواردنی بە کۆمەڵ و سەیرانیش لە گۆڕێ نەبوو .. مزگەوت و تەکیە و زانکۆ و حوجرە و ئەو شتانەیش نەبوو ..

خەڵکەکە ئەچوونە ژوورەوە باج بدەن .. هەر هەموویان گیرفانیان لە پارە ئاخنرا بوو ..پۆلیسەکە هەر بە دەست پیاخشاندنێک ، ئەیزانی پارەیە یان ڕۆژنامەی قەدەغە .. بەیاننامە و نوسینی تووڕە و وەرەقەی کۆنکەن و شیعری دڵداری و بایکۆت و هەموو شتێکی بە بێ بینین ، لە یەکتری جیا ئەکردەوە ..تەنها بە دەست پیاهێنان ..پێی ووترا بوو تەنها کاغەز کە ڕێپێدراوە بێتە ژوورێ ، کاغەزی پارەیە ..

باجەکان جۆرا و جۆر بوون : باجی عەرەبانە ، باجی خوشکێکی بەساڵا چوو کە هاوسەرگیریی نەکردووە و لە ماڵی براکەی ئەژی ، ئەمە باجی کرێچی بوو ..باجی دایکێک لە ماڵی کوڕەکەی ئەژی .. باجی خانوویەک چۆڵە و خاوەنەکەی سەری خۆی هەڵگرتووە ..باجی سەعاتی کارەبا ..باجی خانوویەک کە کابرا نەیزانیوە بڵێ هی خۆمە و بە کرێچی حیسابیان بۆ کردووە .. باجی ناوساجی فرۆشێک سێ ساڵە مردووە ، بەس کەس و کارەکەی بیریان چووە بڕوانامەی مردن ببەن بۆیان و جاڕ بدەن کە ناوساجی فرۆشەکە مردووە .. باجی باوکێک ، کوڕەکەی لەئاوی ئیجە خنکاوە و ..ئەو بووە بە کەفیلی و ..هەندێ پارەی پڕۆژەی بچوکی قەل

بەخێوکردنی لەسەر کەڵەکە بووە .. باجی ئەو خانووانەی دە ساڵە باڵێک ئەڵێ لێتانخۆش بووین و باڵەکەی تر ئەڵێ ئەبێ دوا بە فلسی بدەن ..باجی ئەو جوتیارانەی چوار ساڵە وڵاتیان جێهێشتووە و هێشتا ناویان لە تۆمار نەسڕاوەتەوە ..ئەو کرێکارانەی کۆمپانیاکانیان مایەپوچ بوون و زۆربەیان خۆیان کوشتووە و هەندێکیشیان دوای نوێژی عەسر هێلکەی قوڵەفڕە ئەفرۆشن ..باجی ئەو ماتۆڕانەی مقەبای بەلاش و حەلاشی مارکێتەکان کۆ ئەکەنەوە ..باجی ئەو تەسبیحفرۆشانەی داشبۆردی مزگەوتەکانیان تەنیوە .. باجی ئەو عەلاگە فرۆشانەی لە دوانزە عەلاگە ، عەلاگەیەک لوش ئەدەن ..باجی ئەو دەستگێڕانەی لە کۆڵانەکان ، بە مەقام وئەڵڵاوا□یسییەوە کاڵاکانیان هەڕاج ئەکەن ..باجی ئەوانەی بێ ئیشن ، بەڵام مۆڵەتنامەی ئیشیان هەیە و هەموو ئاسانکارییەکیان بۆ کراوە بۆ وەرگرتنی ئەو مۆڵەتنامەیە ، لەگەڵ گرانبوونی لاپەڕەی ئەی فۆڕ و مرەکەبی ستامپا و …هەموو ئەو خزمەتگوزاری و مافە باشانەی خەڵکەکە بە گوڕ و تینەوە هاتبوون لە بەرامبەریاندا ، ئەرکەکانی سەرشانیان جێبەجێ بکەن ..

پرسی جێندەر و ئیسلامی سیاسی.. نەوزاد بابان

لەم ڕۆژانەدا، لە هەرێمی کوردستانی عێڕاق، پرسی جێندەر و بازاڕی فرۆشی سێکس، کراونەتە بۆنە وبەهانەیەک بەدەست بەرەی کۆنەپەرستییەوە بۆ هێرش کردنەسەر هەر ڕواڵەتێکی پێشکەوتنخوازی ویەکسانخوازی نێوان ژن و پیاو لە کۆمەڵگەدا بەتایبەتیش هێرش کردنەسەر ماف و ئازادییەکانی ژنان.

لەم نێوەدا ناسیونالیستی کۆنەپەرست چ لە دەسەڵاتدا بێت و چ خۆی بە ئۆپۆزیسیۆن بزانێت، هاوسەنگەرو هاوبەرەی ئیسلامی سیاسی کۆنەپەرستە لەو هێرشە قێزەوەنەدا کە لەئارادایە.

ئەم هێرشە هەم بۆ حزبەکانی دەسەڵات و حکومەتی هەرێم بەسودە بۆ دروستکردنی کەش و هەوایەک بۆسەرکوتی هەرچی زیاتری خەڵکی زەحمەتکێش و پاشەکشە پێکردنی ناڕەزایەتی و خواستە ڕەواکانیان،وە هەم بەسودە بۆ بەرەی ئیسلامی سیاسی؛ کە لەم ڕێگەیەوە کۆنەپەرستییەتی خۆیان برەو پێدەدەن ودەیانەوێت قەر□ بووی

ئابڕووچوون و تێکشانی بەهێزترین ق□ای ئیسلامی سیاسی پێ بکەنەوە کەجمهوری ئیسلامییە لە ئێراندا و ئێستا دوای زیاتر لە چل ساڵ کەوتۆتە بەر نەفرەتی ژنان و کچانی ئازادیخواز و جەماوەری زەحمەتکێش.

ئەوانەی لە ڕێگەی دژایەتی مەسەلەی جێندەرەوە شەڕ لە دژی ئازادی و یەکسانی دەکەن، گەرەکیانە لەمڕێگەیەوە بەربگرن بە پاشەکشەی بزووتنەوەکەیان لە تەواوی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، هەر لەعێراقەوە بیگرە تا تورکیا و میسر و سۆمال□ و تونس … ئێمە هەر لەم هەرێمەی کوردستانی خۆماندا، بەچاوی خۆمان بینیمان کە بارەگا و مەکتەب و لقی حزبە ئیسلامییەکان لە لایەن خەڵکی خۆپیشاندەرەوەسوتێنرا، ئێستا دەیانەوێ بەچەواشەکاری لەسەر مەسەلەی جێندەر و چەند پرسێکی تری بێ ناوەڕۆکباڵانسی خۆیان بەرزکەنەوە. لە دیدگای خەڵکی ناڕازی ئەم هەرێمەوە ئیسلامی سیاسی و دەسەڵاتلەیەک تای تەرازودان و یەک چارەنوس چاوەڕوانیانە.

بەدڵنیاییەوە ئەم هێرشە قێزەوەنە دەبێ بەرپەرچ بدرێتەوە، هەم لە ڕێگەی ڕەخنەی فکری ئازادیخوازانە و یەکسانیخوازانەوە، وە هەم لە ڕێگەی پتەوکردن و هێنانەمەیدانی بزووتنەوەی ئازادیخوازانە ویەکسانیخوازانەی ژنانەوە، بەڵام داسەپاندنی پاشەکشەی یەکجاری بەسەر کۆنەپەرستیەتیناسیونالیستی کورد و ئیسلامی سیاسی لە کوردستان و پاکردنەوەی کۆمەڵگە لێیان گرێی خواردووە بەوەڕێخستن و هاتنەمەیدانی بزووتنەوەی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش بە ئاسۆیەکی سۆشیالیستیشۆڕشگێڕەوە.

نەوزاد بابان

دێسمبەری ٢٠٢٢

شیعری مناڵان\ پیاوی بەفر. محەمەد بەرزی

ئەمڕۆ بەفر باریوە

ساردە دەستم تەزیوە

دەستکێشم بۆ لە دەستکرد

پیاوی بەفرم دروستکرد

کڵاوم کردە سەری

پاڵتۆکەم کردە بەری

لووتیم کرد بە گێزەرێ

خۆزگە دەمبردە ژورێ

سمۆرەیەکی وریا

سوڕایەوە بە دەوریا

برسی بوو منی نەدی

لووتی ڕفان و خواردی

١ / ١ / ٢٠٢٣

تێبینی : بەڕێزان لە لاپەڕە (٣٠٢) ی فەرھەنگی خاڵدا بۆ مانای شێر□ بەفرینە نووسراوە : (شێرێکی گەورەیە دروست دەکرێ لە بەفر) . واتا ئەگەر : پیاوێک ، ژنێک ، مناڵێک ، بەرخێک دروست بکەین ، ناوی شێرە بەفرینەیان بۆ گونجاو نییە . خۆ ئەگەر کەسێکی بیانی مناڵێک ببینێ کە لە بەفر دروستکرابێت و پێی بڵێیت ئەمە شێرە بەفرینەیە ، دڵنیام بەلایەوە سەیر دەبێت .. ھەر بۆیە لەم ھۆنراوەیەدا پیاوی بەفرم بەکارھێناوە ، واتا ئەو پیاوەی لە بەفر دروستکراوە ، لەم نموونانەشمان زۆرە وەک : بازنی ئاڵتون ، گوارەی زیو ، کراسی ئاوریشم ، قاپی شووشە ، دەرگای ئاسن و … ھتد .
پاشان پیاوی بەفر ڕێک بەرامبەر ناوە ئینگلیزییەکەیە ، کە بە (snowman) ناوی دەبەن .

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا-43-.. شەماڵ بارەوانی

بەشی چڵ و سێ

دایە دایە، باوکم مزگەوتی لەگەڵ خۆی هینایە..!

وەک لە بەشەکانی تری بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومرادا ئاماژەم دا، کە لە فەقێ یاتیم ساڵەکی لای کەرکوک و مەنتیقەی شێخ بزێنی و شوان و سا□□یان مەلابووم. جومعە کە وتارم تەواو دەبوو هەرجارە و کەسێک دەیگوت مامۆستا دەبێت لەگەڵ ئێمە بێیت و بە زاراوە شیرینەکەی کەرکوکیان وتەنی (لە ماڵ ئێمە ئاش بخۆیت).

هەرچەندە من سەرەتای چوونەماڵانم هێندەی چیایەک لاقورس بوو. خۆم سەرەتا شەرمن بووم هەندەک، بۆیە لە هەردێیەک لەو دێیانەی کە مەلایەتیم بۆ دەکردن، کاتێک دەڕۆشتمە هەرماڵێک، شەرمم دەکرد بە تەواوی تێری نان بخۆم. خەڵکەکە هەر دەیانگوت:وەڵاهی مەلا ئەتو ئەوها بکەیت، وشک دەبیتەوە لە برسان !

خۆتۆ هیچ ناخۆیت، دوای کە لەو ماڵەی نانم دەخوارد، کاتێک دەڕۆشتمەوە حوجرە، کێک و شەربەت و شتم دەخوارد تا تێردەبووم.

بەڵام دوای چەندین ساڵ، لە مەلایەتی و فەقێیاتی، لێڕاهاتم و چەرمی ڕووم هێندە قایم بوو، شمشێر نەیدەبڕی و دەڕۆشتمەوە هەرماڵەکی، کورد گوتەنی:هێندەی یەک کەریم دەخوارد هاهاها کاکەگاڵتەم کرد بەخوا من هەر لەوەتەی بە بیرم د□□ت و خۆم ناسیوە، کەسێکی خۆریارنیم.

س□ر□تان نەیەشێنم و زۆر لەسەری نەڕۆم، ئەوە لەو دێیەی لای کەرکوکێ،جومعەکی پیاوەک گوتی مەلاگیان دەبێت لەگەڵ من بێیت، دەی با بڕۆین.

ڕۆیشتین کو گەیشتینە حەوشەی ماڵی پیاوەکەی، دوو منداڵی دوانەی کچی هەبوون، کە منیان بینی لەگەڵ باوکیاندا، یەکسەر ڕایانکرد بۆ ژوورەوە و پڕ بە دەنگ هاواریان کرد: دایە دایە، باوکم مزگەوتی لەگەڵ خۆی هینایە ! کە ئەوەم بیست، تا هێزم تیابوو دامە قاقا.

من دیشداشەیەکی سپی عەرەبانیشم لە بەردابوو. گوتم هەرباش بوو

نێیانگوت: دایێ، دایێ، باوکم سەلاجەی لەگەڵ خۆی هینایە.

فەقێیەکی هاوڕێم، کە ئێستا لای پێنجوێن لە مزگەوتێک مەلایە، گوتی: ڕۆژێک دوو منداڵ منیان بینی، زۆر لەوەی توو عنتیکەتریان پێ گوتم گوتی گوتیان: ئەها خوا هاهاها !

هەڵویستی شیوعییەت لەبارەی لەشفرۆشی.. سەلام عەبدوڵڵا

لە 1848تا نووسینی ئەم وتارە، دنیابینی بۆرژوازی و ئاینیەکان بە ئیسلامیەکانەوە، تۆمەتی بەڕەڵایی، لەشفرۆشی، بێڕەوشتی و"خۆشەویستی ئازاد" دەخەنە ئەستۆی بیروباوەڕی شیوعیەکان، بەڵام راستییەکەی ئەوان ئەندازیار و زەمینەخۆشکەرن بۆ لەشفرۆشی بەچەندین شێوە و بیانوو و فەرمان: بە گوێرە راپۆرتی(Fodation Scelles) لەسەر ئاستی جیهان 160ملیارد ئۆیرۆ لە کاری لەشفرۆشی دەستکەوتووە. هەروا لە راپۆرتی(Global Report on Trafficking in person 2018)کە لە 2019 لە ڤین بڵاوکرایەوە: لە 24هەزار حاڵەت بە بەڵگەوە سەبارەت بە بازرگانی بە مرۆڤ ساڵی2016 لە 142 وڵات و ستەمکاری جنسی 59% و 34% کارکردنی زۆرەملێ پێکدەهێنن. بەرفراوانی لەشفرۆشی بەخۆی سیستەمی سەرمایەداری پیاوسالار کوردستانیشی گرتەوە.

لەساڵی 2002حکومەتی(سۆسیالدیموکرات و سەوزەکان)ی ئەڵمانیا یاسای لەشفرۆشیان دەرکرد و بە(پیشەیەك وەك پیشەکانیتر) راگەیاند. لە ئەڵمانیا نزیکەی 500000هەزار ژن لە بواری لەشفرۆشی کاردەکەن و 70-8-% بریتین لە کۆچبەرانی ژن بەتایبەتی لە وڵاتانی رۆژهەڵاتی ئۆروپا. پاشان ئەمنستی ئینترناسیول لە 2015 خەڵکیان تووڕەکرد کاتی رایانگەیاند کە دەیانەوێت لەداهاتوودا کاربکەن بۆ یاساییکردنی لەشفرۆشی لە جیهان.

سەرمایەداری پیاوسالاری جیهانگیر، ئەمجارەیان بە رێگای بەرنامەی لیبڕالیزمی نوێوە، نەك هەر ئەڵمانیا وەك شیوعی و چەپەکان ناویان لێناوە(دەوڵەتی گەوادەکان)، بەڵکو باڵی گەوادی بەسەر هەموو وڵاتانیش کێشراوە. سیستەمی دەسەڵاتی گەوادی"خوێڕیترین قارەمانی

پیاوسالاری” ژێردەستەیی ژنی لەشفرۆشی، جیهانگیرکرد.
ئێستا لێرەش و لە هەموو وڵاتە ئیسلامییەکان لەپاڵ جۆرە فرەکانی لەشفرۆشی ئاشکرا و نهێنی ناوخۆیی و(بەناو ئاینەوە نزیکەی 24جۆر هاوسەرگیری”حەڵاڵ” کراوە . لەشفرۆشی لە دنیا وەك هەر کاڵایەکیتری پڕ قازانج، هاوردەدەکرێن ولە خزمەتی سیستێم و حزبە پیاوسالارەکانە.
ئایا هەڵویستی بیرمەندە تیئۆری، سیاسی و یاسایی و کۆمەڵایەتییە شیوعییەکان چییە لەم بارەیەوە؟
ئەلکسەندەر کۆلنتای(بەرپرسی حکومەتی سۆڤێت بۆ بەگژداچوونی لەشفرۆشی، هاوکاری لینین و وەزیری کۆمەڵایەتی) وەك رابەرێکی گەورەی ژنانی شیوعی دنیا لە کتێبی(ژنی نوێ، لاپەڕەی29) دەڵێ:
بەڵام سایکلۆژی ئینسانی تووشی تێکچوونی گەورەش دەبێت لە ئەنجامی روویتر لە رووەکانی پەیوەندی جنسی، مەبەستم لەشفرۆشیە. “ئایا لەوە ترسناکتر و ناشرینتر هەیە لەوەی کردەی خۆشەویستی دابەزێت بۆ ئاستی زۆلیلی و پیشێگێریدا؟”
با هەموو دیاردەکانی نەهامەتی کۆمەڵایەتی کە پەیوەندیان هەیە بە لەشفرۆشی و ئازاری جەستەیی و نەخۆشی و تێکچوون و بێگەنبوونی رەگەز بخەینەلاوەو تەنها لەلای کێشەی کاریگەری لەشفرۆشی راوەستین لەسەر سایکلۆژیای ئینسانی. هیچ شتێك نیە روح بکوژێت و وشکی بکات وەك کڕینی لەشفرۆش یان فرۆشتنی زۆرەملێ. لەشفرۆشی خۆشەویستی لە دڵان دەکوژێنێتەوە.)

ئێمە لەشفرۆشی لەناو دەبەین!
بەدرێژایی دەسەڵات، یاسا و بەها کۆمەڵایەتییەکانی دەرەبەگایەتی و سەرمایەداری و ئاینەکان هەر ماوەتەوە و درێژەی هەبوە ونموونە نهێنییەکانیشی زۆر و بەرفراوانتر و ترسناکتر بووە.
دیسان شوعی و چەپەکان بەرەی دژایەتی بازرگانی سەرمایەداری بە لەشفرۆشی دەستپێکرد:
لە بانگەوازێکی حزبی شیوعی ئەڵمانیا (DKP) لە 28. ئۆگۆست 2015هاتووە:
لەشفرۆشی پاش بازرگانی بە چەك و ماددە هۆشبەرەکان زۆرترین قازانجی هەیە، بەڵام لەشفرۆشەکان بەدەگمەن بەشیان لەو قازانجە هەیە، بەڵکو بەر گەواد و بازرگانان بە مرۆڤ. بە کورتییەکەی ئەو پیاوانە کە دەسەڵاتیان بەسەر نزیکەی 500000لەشفرۆشەوە هەیە دەچەوسێننەوەو مامەڵەی بەدیان لەگەل دەکەن.
مانشێتی ئەم نووسراوەیە ئەمەیە: پێویستە لەشفرۆشی قەدەغە بکرێت.
لە بانگەوازی پارتی چەپی ئەڵمانیا بە ناوی(لەپێناو جیهانێك بە بێ

لەشفرۆشی) هاتووە:
ئەڵمانیا بووە بە بۆردێلی(قەحپەخانە)ئۆروپا. لەم ماوەیە کە وڵاتانی دراوسێ کاردەکەن بۆ ئەوەی لەشفرۆشی و بازرگانی بە مرۆڤ سنووردارکردنی، لای ئێمە بۆ قازانجخوازان بێسوورکراوە و پشکی شێر کەوتۆتە دەستی ڕێکخراوی قەحپەخانەکان، گەواد و بازرگانان بە مرۆڤ(…). ئێمە داوادەکەین:

- لابردنی تاوانبارکردن و چەوسانەوەی لەشفرۆشان: سزادانی پارە، نابێ ڕێوشوێنی زۆرەملێ دژی لەشفرۆشان بەکاربهێنرێت. هەڵوەشاندنی باجی سێکس.
- قەدەغەکردنی(قەحپەخانە) و گەوادەکان
- قەدەغەکردنی کڕینی سێکس وەك مۆدێلی سویدی.

… هتد)
بە بڕوای ئەم حزبە: 1- توندوتیژی دەروونیە. 2- توندوتیژی جەستەییە. 3- توندوتیژی سێکسی پیاوانە. 4- بازرگانی بە مرۆڤ و لەشفرۆشی دوو ڕووی یەك دراون.
لەلای خۆیەوە کلارا زێتکین لەم بارەیەوە وتی:(لەشفرۆشەکان دووجار قوربانی بەدبەختی کۆمەڵگەی بۆرژوازین، جارێك وەم قوربانی سیستەمی موڵکایەتی تایبەت بەنەفرەتبوو و دواتر قوربانی دووڕوویی ئەخلاقی نەفرەت لێکراویان.)
تاكژنی بەبێ هاوڕێتی خۆشەویستی و یەکترناسینی کچ و کوڕ لە نزیکەوە و بەسکردن بە(علی سونەت اللە و رسولە) یەکێکە لە هۆکارە سەرەکییەکانی کویلایەتی، لەدەستدانی کەسایەت و خود و لەشفرۆشی: مەعقولە کچ و کوڕێك دەخەنە باوش یەکتری بە بێ هیچ یەکترناسینێك؟
وەك ئێنگڵس دەڵێت: (تاكژنی و لەشفرۆشی، ژێرخستنی جەستەیی ژنانە لە مێژووی جیهان….لەشفرۆشی، هەرچەندە دژ بەیەکن، بەڵام دژایەتییەکی دانەبڕاوە، جەمسەری هەمان نەزمی کۆمەڵایەتین worum wissenschaft1 لە 2007, (Arbeiterbewegung und Prostitution).
لەبارەی هەمان بابەت بیبل(بیرمەندی شیوعی)لە ساڵانی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا لە کتێبی(ژن و سۆسیالیزم) دەنووسێت: (لەشفرۆشی هەروەك پۆلیس، سوپای، کەنیسە و چینی سەرمایەداری دەبێتە دامەزراوەیەکی کۆمەڵایەتی پێویستی کۆمەڵگای بۆرژوازی).
هەروایشە: لەپاڵ قەحپەخانەکان سەرتاپای بازاڕی میدیای

بەرژوازی پڕاوپڕە لە ریکلام، گۆڤار، ڤیدیو و فیلمی و کچە مۆدێلی سێکسی بە قیزەوەنترین شێوەکانیشی تا دەگاتە پیشەسازی سێکسی پلاستیکی و زۆریتریش لە فەنتازیای دەسەڵاتی بۆرژوای پیاوسالار تاوانبار.

کۆلۆنتای لە 1921 وتی: فۆرمە جیاوازەکانی لەشفرۆشی لە کۆمەڵگەی بۆرژوازی لە کۆماری کرێکارانماندا بەردەوام بەرەو کەمبوون دەڕوات. ئەم دیاردەیە لەلای ئێمە مەحکومە بە لەناوچوون…ژنان تەنها لە کۆمەڵگەی کارکردنی سودمەند رزگاردەبن. ئێمە لەشفرۆشی مەحکومدەکەین، نەك وەك تاوانێکی بێڕەوشتی، بەڵکو وەك پێشێلکردنی(ئەرکی گشتی کارکردن.).

بانگەشەی رەوشتی باڵەکانی دەسەڵاتی بۆرژوا و ئاینە پیاوسالارەکان وەك رابردوویان هیچ لە ستەمکاری دژ بە ژن کەم ناکاتەوە. ئەوە نموونەی ژنانی شیوعی و چەپە چارەنووسی ئازادیان گرتۆتە دەستی خۆیان و بە خەباتی چینایەتی و هەر بە رابەرایەتی خۆشیان لێرە و لە هەموو شوێنێك مرۆڤایەتی لە دۆندایەتی لەشفرۆشی رزگاردەکات و کەرامەتیش بۆ پیاواندەگەڕێننەوە.

خوێندکاران، مامۆستایانی وانەبێژ و کرێکارانی ژینگەپارێز. نادر عەبدولحەمید

(لە قوربانیانی سیاسەتی ئابووری نەخشەمەندانە و ئاگاهانەی حکومەتی هەرێم)

دەستپێک

بەدوای دەستپێکردنەوەی وەرزی خوێندنی (٢٠٢٢-٢٠٢٣)، نارەزایەتی خوێندکاران، دەستی پێکردەوە، بەتایبەت دوای ئەوەی کە مەینەتێکیان دیاریکرد بۆ حکومەتی هەرێم، کە ئەگەر وەڵام بە خواستەکانیان نەداتەوە جارێکی تر دێنەوە مەیدان، بەڵێ لە مانگی یانزەوە

خوێندکارانی کۆلێژ جیاجیاکانی زانکۆ و پەیمانگاکانی کوردستان لە (زۆنی سەوز)ی ژێر دەسەڵاتی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)دا، هەر لە (کەلار)ەوە بیگرە تا (چەمچەماڵ) و (کۆیە) و (سلێمانی) و (هەڵەبجە) و (ڕانیە) و (قەڵادزێ) دەستیان داوەتە مانگرتن و خۆپیشاندان و داوای مافە ڕەواکانی خۆیان دەکەن لە پێدانی دەرماڵە و بەفەرمی ناساندن و بەیاسایی کردنی لە لایەن حکومەتی هەرێم و باشکردنی خزمەتگوزاری بەشە ناوخۆییەکان و کەمکردنەوەی خەرجی خوێندنی پەرالێلە.

پاشخانی مێژوویی

ئەنجوومەنی وەزیرانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ساڵی (٢٠١٤)ەوە، بە بڕیارێک دەرماڵەی مانگانەی خوێندکارانی سەرجەم زانکۆکانی هەرێمی کوردستانی وەستاندووە. وە لەوکاتەوە خوێندکاران بەردەوام ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانیان ئەنجامداوە بۆ گەڕاندنەوەی ئەو مافەی خۆیان، و ساڵی پار (٢٠٢١)، بە خۆپیشاندان و ناڕەزایەتی دەربڕین، گەرچی بە بەهای گرتن و شکەنجە و ڕاوەدوونانیان، بەڵام توانیان حکومەتی هەرێم ناچار بکەین کە بە چەند مانگێک دەرماڵەیان بۆ خەرج بکات.

ئەمساڵیش (٢٠٢٢) بە هەمان شێوەی ساڵانی ڕابردوو خوێندکارانی زانکۆ و پەیمانگاکان دەستیان کردۆتەوە بە ناڕەزایەتی دەربڕین، بە شێوازی مانگرتن، ڕێپێوان و خۆپیشاندان، وە لە جیاتی ئەوەی حکومەتی هەرێم وەڵام بە داوا ڕەواکانیان بداتەوە، کەوتوونەتە بەر پەلامار و هێرشی هێزەکانی (ئاسایش) و (پۆلیسی چالاکییە مەدەنییەکان)ی سەربە (یەکێتی)، کە ویستوویانە، بەبێ ڕێزگرتن لە شکۆی (حەرەمی) زانکۆ، بە گازی فرمێسکڕێژ و بریندارکردن بە گوللەی پلاستیکی و شەق و وەشاندن و فڕاندن و شکەنجەدان و زیندانیکردنی دەیان خوێندکاری نارازی، کۆتایی بهێنن بە خۆپیشاندان و مانگرتن و ڕێپێوانەکانیان.

لە (زۆنی زەرد)ی ژێر دەسەڵاتی (پارتی دیموکراتی کوردستان)یشدا، خوێندکاران هەمان کێشەی دەرماڵە و خراپی خزمەتگوزارییەکانی بەشی ناوخۆیی و بارگرانی تێچوونی خوێندنیان هەیە و ناڕەزایەتییەکی زۆر پیشی خواردۆتەوە، بەڵام بەهۆی سەرکوتێکی پۆلیسی و سیخوڕیانەی سیستماتیکی توندەوە، دژی هەرجۆرە ناڕەزایەتییەک، کە لە نموونەی دادگایی و زیندانی کردنی ڕۆژنامەنوسان و چالاکوانانی دەڤەرەکەدا بینیومانە، لە ئێستادا ئەم ناڕەزایەتییانەی خوێندکارانی ئەم دەڤەرە ڕێگە لە خۆدەرخستن و تەقیوەتەوەکەی گیراوە بەڕووی دەسەڵاتدارانی (زۆنی زەرد) و حکومەتی هەرێمدا. هەوڵ و کۆششی

سەرکوتگەرانەی هێزە چەکدارەکانی (یەکێتی)، ئاکامی سیاسەتێکی نەخشەمەندی سەرانی ئەم حزبەیە تا لەم ڕێگەیەوە لە (زۆنی سەوز)یشدا وەک (زۆنی زەرد) بە زەبری سەرکوتی پۆلیسیانە بەر بگرن بە ناڕەزایەتییەکان و خواستە ڕەواکانی جەماوەر. بەم شێوەیە هەردوو حزبی فەرمانڕەوا مانەوەی خۆیان تەنها لە ملهوڕی و سەرکوتی جەماوەر و بێ مافکردنیدا دەبیننەوە، پاش ئەوەی کە بێکاری و برسییەتی و پەراوێزیان بەسەردا سەپاندوون.

حکومەتی هەرێم لە ساڵی (٢٠١٤)دا، دەستی کردووە بە بڕینی دەرماڵەی خوێندکاران و کەمکردنەوەی خزمەتگوزارییەکانی بەشە ناوخۆییەکان، هاوڕای زۆر بڕیاری تر بە کەمکردنەوەی بڕی موچە و بڕینی دەرماڵەی کرێکاران و کارمەندانی کەرتی گشتی و وەستاندنی پلە بەرزکردنەوەیان، بە بیانووی قەیرانی دارایی و کەمی دەرامەت بەهۆی بڕینی بەشە بودجە لە لایەن حکومەتی ناوەندییەوە، لە ئێستادا ئەو بیانووە لە ئارادا نییە و بگرە بەهۆی بەرزبوونەوەی نرخی نەوت و گومرگی سەرسنورەکان و داسەپاندنی باج و خەراجێکی زۆر بەسەر هاوڵاتیانی هەرێمەکەدا، داهاتەکانی حکومەتی هەرێم چەندین بەرامبەر زیادی کردووە.

پێنەدانی دەرماڵە بە خوێندکاران، پێشکەش نەکردنی خزمەتگوزاری شیاو لە بەشە ناوخۆییەکان، گرانکردنی باری ژیانی خانەوادەکان بە بردنەسەری تێچووی خوێندن، لە کاتێکدایە کە خوێندکاران دوای تەواوکردنی خوێندنیان و ئامادەبوونیان لە بازاڕی کاردا، نە هەلی کاری ڕەخسێندراوە بۆیان و نە هیچ ئاسۆیەکیش لە ئارادایە بۆ دامەزراندنیان، جا چ لە کەرتی گشتی بێت وە یا لە کەرتی تایبەت، بۆیە دوای تەواوکردنی خوێندن و بەدەستهێنانی بڕوانامە، زوربەی هەرە زۆریان پەیوەست دەبن بە ئۆردووی بێ ئەژماری کرێکارانی بێکارەوە لە کوردستان.

سیاسەتی ئابووری نەخشەمەندانە و ئاگاهانەی حکومەتی هەرێم

ئەم بارودۆخە داسەپاوە، بە پێچەوانەی بیروڕای زاڵ و بۆچوونی فکری – سیاسی بیرمەندانی نیولیبڕاڵی پرۆ-ڕۆژاوایی و حزبە قەومی و ئیسلامییەکان، وەنەبێ بەرهەمی نەشیاوی، نەشارەزایی، لە نەهاتوویی و بێ پلانی بەرپرسان و سەرانی حزبە فەرمانڕەواکان بێت، بەڵکو بەرهەمی ڕێباز (نەهج) و سیاسەتێکی ئابووری ئاگاهانە و پلان بەداڕێژراوی سەرتاسەرییە لە عێراقدا کە حکومەتی ناوەندی بەناوی (پەڕەی سپی – الورقة البیضاء) و حکومەتی هەرێمیش بەناوی (چاکسازی لە ئابووری هەرێمی کوردستان)دا گرتوویانەتەبەر، ئەویش بە پشتیوانی ئیمپریالیزمی ئەمریکی و وڵاتانی تری ئیمپریالیستی

ڕۆژاوا و دامەزراوە بانکی و دراوی (مالی)یە نێودەوڵەتییەکانیان، هەروەک لە هەولێر لە (٣٠-٥-٢٠١٦)دا لە کۆنفرانسی هاوبەشی (حکومەتی هەرێم) و (بانکی نێودەوڵەتی)دا، وەک ئامانجێکی ئاگاهانە، پلان و نەخشەی بۆ داڕێژراوە و حکومەتی هەرێم لەبەڕاوانە پیادەی دەکات.

ئاکامەکانی نیولیبڕاڵیزم

ئەم سیاسەتی نیولیبرالیزمی سەرمایەداری هاوچەرخە، کە بە هاندان و پشتیوانی دەوڵەتە ئیمپریالیستەکان دەبرێتەڕێوە، و خۆی لە وەستاندنی دامەزراندن لە کەرتی گشتی دەوڵەتی و کەمکردنەوەی کرێکار و کارمەندەکانی ئەو کەرتە و ڕادەستکردنیدا دەبینێتەوە بە دەستی کەرتی تایبەت و کۆمپانیاکان کە هەریەکەشیان بەجۆرێک سەریان بەندە بە یەکێک لە حزبەکانی دەسەڵاتەوە. ئەم سیاسەتە ئابوورییە، لە ناوەڕۆکدا تاڵانکردنی سامانی گشتی کۆمەڵگە و پەرەپێدانی گەندەڵی و شانخاڵی کردنی حکومەتی هەرێمە لە خزمەتگوزارییە بنەڕەتییەکانی وەک تەندروستی و خوێندن و کارەبا و ئاو و ئاوەڕۆ و پاکوخاوێنی شارەکان و داسەپاندنی بێکار و هەژاری و باج و خەراجێکی زۆر بەسەر هاوڵاتیاندا، کە ئاسۆ و ئەجێندای ئابووری هەر سێ حزبی (پارتی، یەکێتی و گۆڕان)ی پێکهێنەری حکومەتی هەرێمە، و حزب و ڕەوتە قەومی و ئیسلامییەکانی ئۆپۆزیسیۆنیش، لە چەشنی (نەوەی نوێ) و (یەکگرتووی ئیسلامی) و (کۆمەڵەی دادگەری) لەم ئاسۆ و ئەجێندا ئابوورییەدا هاوبەشن.

گرفتی ئەسڵی نەبوونی ئاگاهییە بەم سیاسەتە نیولیبڕالیزمییە

خوێندکارانی کچ و کوڕ، بەشێکن لە قوربانیانی ئەم ڕێبازە نیولیبرالیزمەیەی سەرمایەداری کە دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کورد لە حکومەتی هەرێمدا، ئاگاهانە و نەخشەمەندانە پیادەی دەکات.

لە بەرامبەریشدا بارودۆخێکە لە ناڕەزایەتی و هاتنەمەیدان و خۆپێشاندانی خوێندکاران و توێژە کۆمەڵایەتییەکانی تری سەر بە چینی کرێکاری کەم نییە، ئەوەی لەم نێوەدا کەمبودە (نوقسانە) و ئامادە نییە (غائیبە) ئاگاهییە بەم ڕێبازە (نەهج) ئابوورییە نیولیبرالیزمەی حکومەتی هەرێم لە نێو خوێندکاران و جەماوەری زەحمەتکێشدا بەگشتی، وە لەرێشەوە خۆ ڕێکخراوکردنە بە بەرنگاربوونەوە و پوچەڵکردنەوەی.

هاوکاتی ئەم ناڕەزایەتییانەی خوێندکاران، لەم ڕۆژانەشدا مامۆستایانی وانەبێژیش، لە زۆرێک لە شار و شارۆچکەکاندا، بە مانگرتن و خۆپێشاندان هاتوونەتە مەیدان بە ناڕەزایەتی دەربڕین دژ بە گرێبەستی کاتی و دانەمەزراندنی هەمیشەیی و بێبەشی لە

دەرمانەکان، بەشەکی بەرچاویشیان زیاتر لە (١٠) ساڵە بە گرەبەستی کاتی وانەبێژن. ئەمە جگە لە مانگرتن و ناڕەزایەتی لەرەو لەوەی بەردەوامی کرێکارانی ژینگەپارێز و خانەنشینان و مامۆستایان دژ بە دواکەوتنی چەند مانگەی موچەکانیان. لەمڕۆی هەرێمی کوردستانی عێراقدا، هیچ توێژ و بەشەکی چینی کرێکار و زەحمەتکێش نەماوە کە فشاری ئەم سیاسەتە نیولیبڕاڵییەی حکومەتی هەرێم لەسەریا نەشکابێتەوە و زیان و گوزەرانی ناهەموار نەکردبێت.

ڕێکخراوبوونی پیشەیی و یەکگرتووی لە فیدراسۆنێکی سەراسەریدا

بەو ئەندازەیەی ئاگاهی بە جەوهەری سیاسەتی ئابووری نیولیبرالیزمی حکومەتی هەرێم پەرە دەستێنێت لەناو ڕیزەکانی خوێندکاران و مامۆستایانی وانەبێژ و کرێکارانی ژینگەپارێز و ژنانی زەحمەتکێش و لاوانی کچ و کوڕی خانەوادە کرێکارییەکان و تەواوی توێژ و بەشە (فیئە) کۆمەڵایەتییەکانی تر، وە خۆیان ڕێکخراو دەکەن بەو ئاگاهییەوە لە ڕشتە و پیشەکانی خۆیاندا و سەرکەوتوو دەبن لە هێنانەدی یەکێتییەک یا فیدراسۆنێکی سەراسەری لە ڕێکخراوە سەربەخۆکانی خۆیان، وە هەر توێژە و بەشەکیش دێتەمەیدان بە پشتیوانی لە خواست و ناڕەزایەتی توێژ و بەشەکانی تری هاوچینەکەی خۆی، و وەک بزووتنەوەیەکی گشتی و سەراسەری چینایەتی خۆی دەردەخات، بەڕێ بە هەمان ئەندازە ئیرادەی ئەو جەماوەرە ڕێکخراوە بەرجەستە دەبێتەوە لە بەرامبەر ئیرادەی سەرکوتگەرانەی بورژوازی ڕێکخراو لە حکومەتی هەرێمدا، و توانایان دەبێت نەک هەر پاشەکشە بەسەریدا بسەپێنن و ناچاری بکەن خواستە دەستبەجێکانیان بسەلمێنێت، بەڵکو هەنگاویش هەڵبهێننەوە بە ڕزگاری یەکجاری لەم دەسەڵاتە و لە بنەما ئابوورییە سەرمایەدارییە نیولیبرالیزمەکەشی.

وەدەرنانی خۆشباوەڕی و بەرزبوونەوە بە ئاست بزووتنەوەیەکی ئاسەدار

هێنانەدەرەوەی ناڕەزایەتییە پچڕپچڕ و کاتی و وەرزییەکانی خوێندکاران، مامۆستایان، کرێکارانی ژینگەپارێز و خانەنیشنان و … لە پەناو ماف و خواستە ڕەواکانیاندا، لە هەرجۆرە خۆشباوەڕییەک بە چاکسازیی کلک و گوێ بڕاوی حکومەتی هەرێم و وادە و بەڵێنی پوچی حزبەکانی دەسەڵات، هەروەها بەرزکردنەوەی ئاستی ئەو ناڕەزایەتییانە بە ئاست بزووتنەوەیەکی شکڵگرتووی سەرتاسەری لە هەرێمی کوردستاندا، لەمڕۆدا و بەر لە هەر شتێک، گرێی خواردووە بە جێگیرکردن و پەرەدارکردن و باڵدەستکردنی ئاسۆیەکی سۆشیالیستیانەی شۆڕشگێڕەوە دژ بە سەرمایەداری و فۆڕمە

سەردەمییەکەی لە نیولیبرالیزمی ئابووری کە دەسەڵاتدارانی بورژوا ناسیونالیستی کورد زۆر لەبڕاوانە خەریکی داسەپاندنین بەسەر ژیان و چارەنوسی جەماوەری زەحمەتکێشی ئەم هەرێمەی کوردستانی عێراقدا، لەوانەش داسەپاندنی بەسەر لاوانی کچ و کوڕی خوێندکاری زانکۆ و پەیمانگاکاندا.

ئەرکی خوێندکارانی پێشڕەو

ئەرکی دەستبەجێی خوێندکارانی ڕابەر و بەئاگا و پێشڕەو، هەر لەو کاتەدا کە خەریکی ڕێکخستن و وەڕێخستن و ڕابەریکردنی گردبوونەوە و ڕێپێوان و مانگرتن و خۆپیشاندانەکانی جەماوەری خوێندکارانن، لە هەمانکاتیشدا دەبێ خۆیان لە دەوری یەکتری گردبنەوە و لە هەوڵی پێکهێنانی کۆڕوکۆمەڵە و ئەڵقە و کۆمیتەی خەباتکاردا بن، وەک ناوکۆکەیەکی پێشڕەو لە پێناو هێنانەدی ڕێکخراوی بەرفراوانی جەماوەری و سەربەخۆ لە حکومەت و حزبەکانی دەسەڵات و هەروەها سەربەخۆش لە ئۆپۆزیسیۆنێکی قەومی و ئیسلامی کە هاوئاسۆیە لەگەڵ ئەجێندای ئابووری نیولیبرالیزمی دەسەڵاتی هەرێمەکەدا.

ئەرکی هەڵسوڕاوانی کۆمۆنیست

ئەرکی هەڵسوڕاوانی کۆمۆنیستی لەم نێوەدا ئاسۆدارکردنی ناڕەزایەتی توێژە کۆمەڵایەتییە جۆراوجۆرەکانی چینی کرێکارە بە ئاسۆیەکی سۆشیالیستی شۆڕشگێڕانە و هەوڵدان و کۆمەگیکردنە بە هێنانەدی ڕێکخراوە جەماوەرییەکانی خوێندکاران، مامۆستایان بەگشتی و وانەبێژانی گرێبەستی کاتی بەتایبەتی، خانەنشینان و کرێکارانی ژینگەپارێز و .... بەم ئاسۆیەوە. ئەمە و گرێدانەوە و لێکهەڵپێکانی ئەم ناڕەزایەتی و ڕێکخراوانەیە بە ناڕەزایەتی و ڕێکخراوە جەماوەرییە سەربەخۆکان لە سەراسەری عێراقدا لە پێناو بەرجەستەکردنەوەی یەک بزووتنەوەی چینایەتی شۆڕشگێڕدا کە توانای هاتنەمەیدانی هەبێت بە جەنگی دەسەڵات دژ بە دەسەڵاتی بورژوا قەومی و ئیسلامی.

هەر لەو کاتەدا ئەو ئەڵقە و حزب و گرووپ و ڕێکخراوە کۆمۆنیستیانەی کە لەو ڕاستایەی سەرەوەدا، لەبڕاوانە توانا و وزەی خۆیان دەخەنەگەڕ و هاوئاهەنگی دەکەن لە چالاکییەکانیاندا، خەباتێکی فکری و سیاسیشیان پێویستە بۆ وەدەرنانی بیروڕا و سونەتە ناکرێکاری و ناشۆڕشگێڕی و ناکۆمۆنیستییەکان لە پێناو یەکخستن و هاوئاهەنگکردنی هەوڵ و تەقەلای مارکسیست و سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان و ڕابەرانی کرێکاری و هەڵسوڕاوانی بزووتنەوە جەماوەرییەکان لە حزبێکی شۆڕشگێڕی پرۆلیتاریدا.

دێسێمبەری ٢٠٢٢

دیوانی سامی شۆڕش

-
- نەخشەسازیی ناوەوە: ڕێژار جەعفەر
- بەرگ: یۆگر سژیق
- پیتچو: قەیار شێخانی
- یەڵەگر: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل
- نرخ:)0222 (یەزار دیهار

- چاپی یەکەم 0202
- تریار:)022 (دانە
- چاپخانە: چاپخانەی ی□قی – یەولێر
- لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانەکای رمارەی سپاردنی)467 (ساڵی)2012(ی پێ دراوە.

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن…]()

[Kteb_SamiShoreshDownload]()

درەختی کەتناوە لە نێوان کاریکتەری زۆرباوی و حیکایتخوانی دۆنکیخۆتی.. لێکۆڵینەوە: عەلی شێخ عومەر

گەر بوون پێکهاتەی چەندین خودی لەیەک جیاکراوە بێ، لە هاوکێشەیەکدا بە پێداویستی پەیوەست بێ بە ئەوانەی دەرەوەی خود،

چۆن بە چ ڕێگایەک دەبێ منی بکەر، وەک بوون ناتەواوی خۆی پڕ بکاتەوە، چەمکی پرسیارە ئەنتەلێژی زیندووبکاتەوە، بە پەراوێز خراوین! پەراوێزبوون چ واتایەکی هەیە! بۆ لە دنیای بەردەستدا نەگەم بە حەزو خەونەکانم! بۆ دەبێ پەنا بەرم بۆ خەون خەیاڵ! لە دواجاردا ئایا ئاوێتەبوونم، جێنیشێنبوونم لەنێو دەقێکی فانتازی دا، دەتوانێ ڕێگەزەکانی خەیاڵ، هەوێنی ئەفسانە و سیحرم لە چوارچێوەیەکی گونجاودا، بۆ بگێڕێتەوە، لە پێدراوەکانی ڕیالیزمی باو، دوورمبخاتەوە، ڕۆچوون بەم ئاراستەیە، ئایا باڵابوونی منە لە نووسینەوەی دەقێکی هونەری، یان گێڕانەوەی پەخشان ئامێزە، ئاسەواری نەمری بەدوای خۆیدا دەنێ، ئایا کەنارکەوتنی منە، یان جێهێشتنی نووسراوێکی ئۆتۆبایوگرافایی خەیاڵئامێزە، لەدوای ناڕۆشنی لە چارەنووسی نادیاری من، لە دوای حەوت ساڵ لەژێر درەختێکدا دەدۆزرێتەوە، دەبێتە دەقێکی ڕۆمان بە ناوی “درەختی کەتناوە”[1] ئەمە دەنگێکی نەگووتراوی حیکایتخوانە، کە نووسەری ڕۆمان “کەریم کاکە” لە پشتیەوە وەستاوە، ڕۆمانی “درەختی کەتناوە” ڕۆمانێکی” کەریم کاکە”یە لە ساڵی 2007 ی ز دا لە لایەن یەکێتی نووسەرانی کورد، لقی کەرکووک بە ژمارە 91 چاپکراوە، ئەم ڕۆمانە لە سیوسێ پاژ پێکهاتووە، 238 لاپەڕەی مام ناوەندە، ئەم ڕۆمانە لە رووی مانا و دەلالەت و یوتوبی و فانتازیادا، توانیویەتی شوێنە دیار لە هزری وەرگردا فەراهەمبکات، تێڕوانینی جیاواز و پرسیار دروستبکات، هەروەها وەک خانەخۆیەک، دەکرێ لە نێوی دەقدا بژیت، هەست بە جووڵەو هەناسەی کارەکتەرەکان بکەیت، لە ژانوژەیان تێبگەیت، لە مەودایەکی ئێستێتیکی دا، فرە دەنگی، بیرکردنەوە و گومان، لێکدانەوەی جۆراوجۆر بەدی بکەیت، بە هیچ شێوەیەک زاڵبوونی ڕای نووسەر لەسەر حیکایتخوان نابینین، ئاماژەی ناساندنی بزاوتی نەتەوایەتی وەک بابەتێکی مێژوو بوونی هەیە، زۆر بە ڕاشکاوانە بە زۆر لەخۆکردن، لە ناوکەی لێکەوتەکانیدا، ڕاساندنی کەسەرو بەرکەوتن لەتەک دەرگیرەکانی دەقدا دەکات، ئایا نووسەر تا چ ئاستێ لە ڕێگای گێڕانەوەدا بەرکەماڵ بووە لە دۆزینەوەو ناساندنی شوێن، دەرخستنی گرێچن، ڕێکخستنی ڕووداوەکان و گرێدانی بە ئەفسانەوە ئاماژە بەڕوویەکی هەقیقەت دەدات، لە دەروازەی ئاوەزو بیرکردنەوە، بەگڕخستنی خەیاڵدا، تا ڕادەیەکی باش سەرنجی وەرگر بۆ نەپچڕاندنی کردەی خوێندنەوەوە پەیوەستکردووە، هەڵسانگاندنێ نوێ، دەرخەی ئاوێتەبوونی وەرگرن، هەماهەنگن لە دروستکردنی پەیوەندییەک لەنێوان هەقیقەت و هونەردا، لەگەڵ دەروشاندنەوەی ڕەهەندەکانی فانتازیا، پاشینەی هەماو دەلالەت شان بەشان لەگەڵ کردەی گێڕانەوەدا شۆڕدەبنەوە بۆ نێو ناخی هەست و نەستی یەکبەیەکی

کارەکتەرەکان، د□□یت لە نزیکەوە دەیانناسیت، لەگەڵیاندا دەژیت، بە تایبەتی پیری بەفر و هەندێ لەو ئافرەتانەی کە هاوسەرگیری لەگەڵیاندا کردووە، بە کەم و زۆر باسیان لێوەدەکات، وەک گوڵناز، ئەستێ، مێرێ، فەتانە، مەستانە، سەحر و بێرێ، هەروەها حیکایتخوان باس لە سێکوچکەی خۆی و مەریەم و کورە چاو کەسکەکە وکاریگەری پەنجە خوار دەکات، ئاماژە بە چەندین کارەکتەری لاوەکی دەکات، ڕۆمانەکە لەو کاتەوە دەستپێدەکات، کاتێ حیکایتخوان لە گرتەیەکدا، پێ لەوە دەنێت، زۆر نییە پیری بەفری ناسیبێت، لە وەڵامدانەوەی پرسیارێکدا پیری بەفر باسی گۆڕی باپیرە گەورەی بۆ دەکات کە تا ئێستا بە پێوە ماوەتەوە، ناوی گەنجۆیە، کاتی خۆی هەموو خەڵکی گوند دێنە سەر ئاینی نوێ، هەرچەندە چەتۆی کوڕیشیی تاقانەیە، دێتە سەر ئاینی نوێ، بەڵام ئەم لەسەر ئاینی خۆی دەمێنێ، پیری بەفر بە یانزە پشت دەچێتەوە سەر گەنجۆ، حیکایتخوان، لە هەر دیمانەیک و دانشتنێک پرسیاردەکات، پیری بەفر وەڵام تەواودەکات، ناکات، لە وەڵامدانەوەی هەر جارێکدا، باسی بەسەرهات و حیکایەتێکی بۆ دەکات، یەک لەو باسانە، باسی بیرەوەری و مێژوویی□کی بۆ دەکات، کە بەرکەوتنی لە تەکیدا هەبووە، باسی دوو شوێنی نهێنی فانتازی دەکات، کە خۆی ئەزموونی کردووە، کەشفی کردووە، یەکیان درەختی ئافرەتانە، ئەوی تر دۆندی پاڕانەوەیە، ئەوەی سێیەم پیری بەفر ئاماژەی بۆ دەکات، جێگاکەی بە نادیاری دەمێنێتەوە، تا حیکایتخوان خۆی دەیدۆزێتەوە، دارگ□وز□کە، حیکایتخوان ناوی داری وشەی لێدەنێت، لەبن ئەو دارە لەگەڵ جگەرە، چا و قاوە، ئیلهامی بۆ دێ بەسەرهاتەکان دەنووسێتەوە، یەک لەو بەسەرهاتانە باس لە پەیوەندییەکانی مەریەم لەگەڵ چاوکەسک دا دەکات، کاریگەری ئەو پەیوەندییە چیی دەبێ لەگەڵ خۆیدا چیی لێدەکەوێتەوە، ڕۆڵی پەنجەخواری هاوڕێی لە دابەشکردن و لە گرێدانی ڕووداوەکان، چیی دەبێ چ کەتنیک دەخاتەوە، چ کاریگەەریەک لەسەر حیکایتخوان بەجێدەهێڵێت چیی بە ئێمەی وەرگر دەڵێت، چۆن بیری لێدەکەینەوە.

ڕەهەندەکانی شوێن

گوندی کەتناوە هەر لە سەرەتاوە، لە ئێستای گێڕانەوەدا، پیری بەفر ن□ر□کە وەڵامی پرسیارەکانی حیکایتخوان دەداتەوە، لە ڕووی شوێنەوە باس لە پابەندبوونی بە خاک و نیشتیمانەوە دەکات، لە دەسپێکی مێژووییەوە پێیدا دێت، لە پێش هاتنی ئاینی نوێیەوە، نەتەوەی ئەمان هەر لێرەدا بوونە، لێرە لە ڕووی زمانەوانیەوە، پێداگریی ناسنامەی شوێنێک هەڵدەگرێ، درێژدەبێتەوە بۆ ئێستای گێڕانەوە، گەرمێژوو پەیوەندی میللەتێک هەڵنەگرێ بە ڕووداو،

کارەسات، بەرگری، هزری مانەوە و کارتێکردن، ئەوا ڕەسەنایەتی پیری بەفر دەتوانێ هەڵبیبگرێ، کە مێژوو بە یانزە پشت دەچێتەوە سەر گەنجەی باپیرە گەورەی، ئاماژەکردن بە کێلی گۆڕی باپیرە گەورەی کە تا ئێستا هەر بەپێوە ماوەتەوە، لەسەر ئاستەکانی گێڕانەوەدا هەڵبژاردنی شوێن و شوێنکات، مانا، ئاوەز و دلالەت هەڵدەگرێت، دەکرێ چەندین خوێندنەوەی جیاوازی بۆ بکرێ، چۆن بیرەوەری پرۆژەیەکە لە دوای مردنەوە نەبێت نایەتە دی، مانەوەی کێلی ئەو گۆڕەش لە گۆڕستانێکی وێرانبوو، لای پیری بەفر پرۆژەیەکە، لە کردەی گێڕانەوەی بیرەوەری خۆی دا، ژێدەرێکی ئیلهام بەخشە، گوندی کەتناوە وەڵامی ئەو پرسیارە نەزانراوانەیە کە بە تەواوکردن و نووسینی دەستنووسی ڕۆمانەکەی، حیکایەتخوان هەمیشە داگێڕانی بە دەکات، بە دیوێکی دیکەدا دەکرێ ئەمەی وەرگر، لەنێوان مانەوەی کێلی گۆڕەکەو لەگەڵ ناوی خاوەن گۆڕەکە پەیوەندیێک بدۆزینەوە، واتا لەگەڵ گەنجە بە پێی گێڕانەوەکانی پیری بەفر، کە بە تاق و تەنیا ڕادەستی ئاینی نوێ نەبووە، پێداگری و سووربوونی لەسەر پرینسیپی ئاین و تێڕوانینی خۆی کردووە، جیابوونەوەی لەوانی تر مانایەکی جیاواز بە ژیان و مردنەکەی دەبەخشێت، هەستی بوونایەتی لەو ساتەوەختەوە دەسبەردە بێت کە هاودژبوونێک نەک لە مانای ژیان بەڵکو لە مردنیشدا، ڕەنگدەداتەوە، ئاسەوارە جیاواز لەپاش خۆی بەجێدەهێڵێت، پرینسیپی سووربوون، مانەوە و ڕادەستنەبوون شوێنەوارە بە مێژوو دەهێڵێتەوە، ئەوانەی کە ڕادەستبوون، ئاینیان گۆڕی، شوێنیان لە گۆڕستانەکەدا نابینین، بە چەتەی تاقە کوڕەکەشیەوە کە ڕادەستی ئاینی نوێبوو، بۆیە دەبینین، سەرجەم گۆڕەکان وێرانبوو، تەنیا یەک گۆڕ گەواهی مێژوویەکە، لە شوێن و داکەوتەکانی ئەو گۆڕستانە، لە نیشتیمانێک دا ماوەتەوە، ئایا ئەو ڕۆژە مێژووی سەرفرازی نیشتیمان لە گۆڕنرا! یان بە ئاراستەیەکی دیکە، گۆڕا بە چوارچێوەی بەرگری، ئایا ئەو ڕۆژە شێخی نیشتیمان کۆتاییهات، گەنجە وەک نوێنەری نەتەوەیەک، هەر لەو قاڵبە خێڵایەتییەدا، مراندی، ئەوی لە ئێستای گێڕانەودا بە نەمری ماوەتەوە، کێلی خەونەکە نەهاتە دی، نەوەی کوڕە تاقانەکەیەتی، کە پیری بەفرە، نەوی چەتەیە، خەڵکی گوندە، چەتە جگە لەوەی ناوی کەسەکە، لەهەمان کاتدا، دەکرێ وەک ئاوەڵناوە وەریگرین، کە خەسڵەتی ئازایەتی دەبەخشێت، چەتەی بە پرینسیپ، وەک زۆربەی ئەوانیتر کە لە ئاینی باوباپیرانی لایدا، لە دوای ئازایەتی و هەستکردنی بە کەرتبوونی شوێن و غەریزەی مانەوە و مردن، نامۆبوونی خود لە تەک بابەت، داپچڕانی یەکبوونیان، کت ومت وێنەی نەتەوەیەکە، کە ناتوانن مێژووی خۆیان بنووسن، گۆڕانکاری لە چارەنووسی خۆیان

دا بکەن، ئازان شەڕی بەرگریان زۆرکردوە، بەڵام ئەمانە وەک ڕووداو ماونەتەوە، نەیان توانیوە گۆڕانکاری لەنێو مێژوودا بکەن، هەر وەک گۆڕستانەکە بە وێرانی ماوەتەوە، خەڵکی ئەم گوندە دووسەد کەسن، حەقدە ماڵە، سەر بە هیچ شوێنێک نییە، لە ڕووی مێژووەوە لە هەریەک لە شارەکانی، ئەستەمبووڵ، تاران، بەغدا، کەنترۆ، کەریم کاکەی ڕۆمانووس زۆر بە ووردی بە تۆبۆگرافیانە، ڕووماڵی شوێنەکانی کردووە، هەر لە ماڵ، ڕووبار، جێگە، هەردو دۆڵ و شوێنی چیاکان، دارو بەردو تەنانەت وەرزەکانیش سیمبولێکن لە نێو کارەکتەرەکاندا دەرەوشاندنەوەی هەیە، ئەم شوێنە گشتییە، خاڵی بەیەکگەیشتنی سێ لای سێگۆشەیەکە، لە سێ لاوە، سێ ڕێگای لێدەبێتەوە، بە ئاراستەی باکوور ڕێک دەچێتە نێو ئەستەمبووڵ، بەرەو ڕۆژهەڵات دەچێتە تاران، بەرەو خوار لە بەغدای، لە ئاست دوورو نزیکی مەوداکانی، هەر سێکیان بە پێوەری بەینی شوێنکات، بە مانگ و هەفتە و ڕۆژ یەکسانن، پێلینکردنی مەودای شوێن بە کردەی شوێنکاتەوە، پێدزەکە، گرێدانەکە، بە ڕووداوەوە بەستراوە، پەیوەندی بە جووڵاندنەوە و خەسڵەتی کەسایەتییەکان هەیە، پێوانی کات لە پێدراوەکانی شوێن دا، بە ڕێژەی جیاواز کاریگەری ڕەنگدانەوەی لەسەر کەسایەتییەکان جێگیردەکات، لە ڕێگای شوێنەوە دەکرێ باری دەروونی و تێڕوانین و گۆشەنیگایان دیاریبکات، سەبەری ڕووداوەکان بە پێی جووڵەی کەسەکان لە شوێنکاتدا ئاسەواری نەخشەیەک لە شوێندا بەجێدەهێڵێت، ڕەنگدانەوەی خۆی تەخدەکاتەوە، ئەوەتانی کەتناوە وەک شوێن کاریگەری پێگەی جوگرافی تێنراوە بە سێ ڕێگاوە، بە سێ کەلتوور، بە سێ میللەت و بە سێ بیرکردنەوەو بەچوونی جیاواز، بەم هۆیەوە، ناو و شووناسە جێگیری نییە، هەر کەسە دێت ناوێکی لێدەنێت، حیکایتخوان، کە دەنگی دووەمی نووسەرە، بە کەتناوە دەیناسێ، لەسەندنەوەی ناو لە شوێن، کردنی بە ناشوێن، باکڕاوندی گومانە فەراهەمدەکات، نە لەئێستای گێڕانەوەدا، نە لە ڕابردوویشدا سەقامگیری تێدا بەرجەستە نابێت، بە پێی گێڕانەوەکانی پیری بەفر، بە درێژایی مێژوو، لە ژێر کاریگەری فاکتەرەکانی دەرەوەدا، لە ناوەوەدا سیما سروشتییەکانی سەقامگیری لە ناو شوێن دا تێکشکاندووە، هەر لە پەلەمار، هێرشبردن، سووتاندن، ماڵوێرانی، ئاسەوارەکانی تۆپبارانکردن و تووندوتیژی جەنگە ناڕەواکان، ڕەنگدانەوەیەکی نەرێنی لەسەر کەسەکان هەیە، جارێک دەکەون، بە جارێکی تر کە هەڵدەسنەوە، ناگەنە کۆتا چارەسەری کێشەی مانەوە، هەرلەو قاڵبەدا دەمێننەوە، بۆیە لە ئێستادا، ئایندەیەک بەدی ناکەن، مانایان پێ ببخشێت، ناسنامە هەڵگرن، لە شوێنێکی سەختی دوورەدەستن، لە سێگۆشەیەکن، نە مەنفایەکی فەرمییە، نە

نیشتیمانەکی ئازادە، خەون و بیرو پلانی دواڕۆژیان پێ نییە، تا پەیوەندییەکی پۆزەتیقی پێوە ببەستن، ناوو شووناس هەڵگرن، مارک ئاوگێ لە شوێنێکدا دەڵێت “جیاوازی شوێن و ناشوێن لەوەدا دەبینێت، شوێن پەیوەندییەکی پۆزیتیق و شوناسچێنی لەگەڵ کارەکتەرو هۆشیارییدا هەیە “2 بەپێی پێدراوەکانی دەقی بەردەست دا، کەریم کاکە لەسەرجەم ئاستەکاندا، زیرەکانە توانیویەتی ئاماژە بە ڕەهەندەکانی ناشوێن بکات، یەکەم وەک پەرچەکردارێک لە پەیوەندییەکی ئەرێنیدا، قەربووی شوێنی ڕاستەقینە دەکات، بە سە شوێنی یوتۆبییەوە گرێدەدات، وەک درەختی هاوینە، دەندی پاڵانەوە و درەختی وشە، کە شووناسی تاک بە شوێن و ناسنامەوە پابەنددەکات، چاوپۆشین لە شوێنی ڕاستەقینە، پەنابردن بۆ شوێنی یوتۆبی، لادانێکی ئەنتەلەجییە لە زانراوێک، پرسیارێ نەمر لە ناشوێندا دەکات داوای وەڵام و شووناس دەکات، ناتوانێ لە چوارچێوەیەکدا بیدۆزێتەوە، سنووری بۆ دانێ، کاریگەری ڕابردووی ئەم شوێنە جوگرافییە، کارێکی وا دەکات ناسنامەی شوێن پێشهاتنی حیکایتخوان، بە نەزانراوی بمێنێتەوە، تەنانەت ئەمی حیکایتخوانیش ناتوانێ ناوی لێبنێت، ناو واتا شووناس ناسنامە، نەک خەسڵەت، کەتناوە خەسڵەتەکە، بە مەبەستەوە بێت یان بێ مەبەست بێت، شوێن ناوو ناسنامەی لێسەنراوە، بێ خەسڵەت دەناسرێتەوە، ئەی لە دیاریکردنی سنووری جوگرافیای بەرجەستەکراو دا، چیی هێشتووەتەوە بۆ ڕەسەنایەتی شوێن و ناوی ڕاستەقینە، چۆن وەڵامی مێژوو دەداتەوە، ناو داماڵراو نییە لە جەستە، شوێن سڕینەوەو ئاسەواری ناوو شوێن، ڕێک دووبارە بوونەوەی ئەو گۆڕستانە ویرانەیە کە نە ناوو نە ئاسەواری گۆڕیان نەماوە، ئەوەی ماوەتەوە هێڵی سوورە، بەڵگەی مانەوەی ناوەکە مێژوویەک هەڵدەگرێ، کێلی گەنجێیە، لە کاروانی مێژوودا ناسنامەیەکی نەخوێندراوە، فەرامۆشکراوە، لە بیرەوەری و گێڕانەوەی سەرزارەکیدا ماوەتەوە، جارجار پیری بەفر باسیدەکات، بەڵام ئەوەی جێی داخ و کەسەرە، ماکی بڵاوبوونەوەی نەخوێندەوار و بێئاگای تاکە، پەیوەندی بە ناوو شوێنەوە پچڕاوە، پێچەوانەی هاونیشتمانییە، کە تا ئێسک لکاوە بە نیشتیمانەوە، نامۆ نییە بە شوێنەوە، ئەوەی خەسڵەتی کەتناوەی سەپاند، کردییە ناونیشانی دەسنووسەکەی، لەنێویدا بە شێوازێکی ئۆتۆبایۆگرافیایی خەیاڵئامێز بیرەوەرییەکانی خۆی و پیری بەفرو کارەکتەرەکانی دیکەی تێدا نووسی، کەسێکی هاوزمانە خوێندەوارە، لە بارەگایەکەیدایە، بەناو چەکدارە، ئێستا ساچمە لە لاقی دایە، وازی لە چەکداری هێناوە، هەڵبژاردن و سەپاندنی ناوی کەتناوە، بەدەر نییە لە ڕەنگدانەوەی ئەزموونەکانی، چەندین جار لەنێو دەقی گێڕانەوەدا بەرکەوتن لەتەک شوێن و ڕووداوو کەسەکاندا

دەکات، هەر جارە بە مەبەستێ ئاماژەی بۆ دەکات، بۆ نموونە “من دوعا گەڕەکانی دایکم بیردەکەوتەوە، ئەو کاتانەی کە تەنەکم دەکرد”ڕۆمان ل81، “لە دوایــــی بزربــــوونی مـــن، مەریەم ئەو کەتنەم لای کەس ناگێڕێتەوە”ڕۆمان ل 132، “هەرچی هەیە بە پەنجە خوارەکەی بکەم ئەو کەتنەی بە مـن کرد”ڕۆمـان ل 126 * چۆن حیکـایتخوان ناپـاکی لەتەک ناوی شوێندا دەکات، بەرکەوتنی هەندێ لە کارەکتەرەکانیش لە شوێندا ناپاکی لەتەک ئەمدا دەکەن، باکڕاوندی ئەم ناپاکییە وادەکات ناوە ڕاستەقینەکەی بە نەزانراوی بمێنێتەوە، بە خەسڵەتە، بناسرێنەوە کە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە ئەزموونەکانی خودی حیکایتخوانەوە هەیە، بە هەمان شێوەش شوێن ئاوێنە ئاسا ڕووخساری کارەکتەرە سەرکییەکانی ڕۆمانەکە هەڵدەگرێ ، ئەوانیش بێ ناون، بە خەسڵەتی ڕوونکردنەوە دەناسرێنەوە، وەک پیری بەفر، حیکایتخوان بە ساچمە لە لاقیدایە دەناسرێتەوە، پەنجەخوار، کە لە دواجاردا مەریەم مێردی پێدەکات، چاوکەسکەکە بە دەنکـی مەریەم ئامـاژەی بۆ دەکرێـت، هەر یەک لەم کارەکتەرانە لە ناوکەی ئەجیندای هاوکێشەیەکن، دەنەوای بە ڕەوتی دەقی خوێندراو دەبەخشن، هەر یەکێکیان تابلۆیەکە لە وەرگیڕاوەکانی چەمکـی کەتــن، لە پێــدراوەکانی دەقــی نووســراوی حیکـایتخوان دا نیشتجێبوونە، بۆ نموونە پیری بەفر لە کەتنی چاوەڕوانیدا، لە پاییزەوە بۆ هاوین، واتا سێ وەرز بە تەماحی بەهەشتێکی دنیایی بە یوتۆبیای درەختی هاوینە و دەندی پاڕانەوە ڕایدەگرێت، چاوکەسکەکە پیرۆزی مەریەمی دەخوازی لێ زەوتدەکات، لە هەمان کاتدا، ئومێدێکی پێدەبەخشێت، بەوەی هەندێ لە پیرۆزیی مەریەمی بەرکەوێت، پەنجە خــوارەکە بە غەیــوری خۆی تــا ئەم لەســەر ڕێگــای پیــرۆزی مەریەم هەڵکەنێ، بەردەوام بە خــراپە نــاوی مەریەم دەهێنێ و بریــنــداری دەکات، لە ناوکەی دەقدا، تابلۆیەک لە گومان وەردەگیرێت، جولیا کریســـتیڤا دەڵێت”هەمـــوو دەقـــێک بـــریتییە لە تـــابلۆیەک لە وەرگێراوەکـان”3، لە گێڕانەوەی ڕووداوەکـان دا، ئەم تابلۆیـانە، فاکتەرێکی سەرەکی کەتنەکانی حیکایتخوانن ، ڕەنگدانەوی کەتنەکان بنەمایەکی تر دەخاتە سەر بابەتی ڕووداوەکانی نێو شوێن و جەستەی نالەبارو هەست و نەستی حیکایتخوان، بە جۆرێک نە ناوی خۆیمان پێدەڵێت، نە ناوی ئەوانەی بەرکەوتنی ڕاستەوخۆی لەتەکیاندا هەیە، جگە لە نـاوی مەریـم نەبێـت، ئەویـش لە سـۆنگەی ئەوەی مەریەم، لە ناجێگری خۆیدا ئاوێنە ئاسایەکە، لە ناشوێنی دا نا مەبوون، لە گـرتە جیاوازەکـانی گێڕانەوەدا، وێنەی شکسـتی خۆی تێـدا دەبینێ، هەڵبەت بەهەمان تێڕوانینی چەمکی بێ ئومێدی شکستیەوەش، نەگەیشتن بە خەونەکــان، هــاوتەریبیەکی هاوســەزانە لەتەک دەســتبەرداربوونی ڕەهەنـدەکانی جێگـری شـوێن لە ڕەنگـدانەوەی ڕووخسـاری نـاجێگیری

مەریەمدا بەدیدەکات، لە ڕۆمانی نوێدا لەنێو نەزانراوەکانی دەقدا توانەوەی ناو و ڕووخساری ئەوانەی ناویان نەهاتووە، بە چڕبوونەوەیەکەوە گەمارۆدراون، ڕێگا دەکەنەوە بە کەساندنی ئەوانەی ناویان هاتووە، بوونەتە ژێدەرێک لە نواندن و ڕێکخستنی بارودۆخێکی گواستنەوە لە وێنەیەکەوە بۆ وێنەیەکی تر.

نهێنی بەهارو شکستی هاوینە

لەناوکەی پەیوەندییەکانی بە کەسانی دیکەوە، بەپێی ئەزموون، پێگەی کۆمەڵایەتی، خەسڵەتەکانی پێکهاتەی کەسایەتی وەک دالێک ڕەنگدانەوەی دەبێ لەسەر مەدلوول، بە پێچەوانەوەش دروستە، ڕەهەندەکانی ئەم پەیوەندییە بە گوێرەی پێشهاتەکانی ڕووداو دەجوڵێن، لە دیمەنێکەوە دەچنە دیمەنێکی تر، لە ئاست کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر شقڵی جیاواز، یان لێکچواندن وەردەگرن، بە هەندێ داگری ڕەنگە دەرگاکانی لادان وهەڵخلیسکانیش لە پەیوەندییە سروشتیکانی مرۆڤ دا دەستەبەربکات، قین و ئەوین ئاوێزانی یەکتربکات، هەڵبەت نەخشەی جومگەکانی بنیادی کەسایەتی، بە بنەما لە جوگرافیایی دەقدا نایەتە سەر مێژووی ناساندنی کەسەکەوە، گەر مانایەکی پێنەبەخشێت، فیلیب هامۆن لە شوێنێکدا دەڵێت " لە میانەو ناکەی دەقدا نەبە کەسایەتی نە ژێدەر و نە مانای هەیە"[4] گەڕان بە دوای مانادا، لە دوای بەیەکگەیشتنی ئەو خەسڵەتانەوە دەستپێدەکات کە کاریگەری بەشێ بەربڵاوەکانی چەمکی زانین ڕاستەوخۆ بلکێنین بە بارودۆخی دەرکەوتنی کەسەکان، ئەم کردەیەش لە هەڵوەشاندنەوەی ئەو دیمەنانەی کە دەکرێنەوە، ئاڵۆزییەک بە خۆوە دەبینێ، بە ستایلێکی بازنەیی هەوڵدەدەین، خوێندنەوەیەکی شاقوڵی بۆبکەین، تەوەری سێکسی وەک لێکەوتەک بۆ بکەینە دەستبژێرێکی گونجاو، بارودۆخی کەسایەتی حیکایتخوان و ئاستەکانی گێڕانەوەی بەسەرهاتەکان، لە ڕیچکەی بەرکەوتنی لەتەک دەوروبەردا بکەینە بنەمایەک بۆ ئاشکراکردنی ڕایەڵەکانی نهێنی و لەزەتی دۆزینەوە دژەوازەکانی، کە لە نێوان پێوەرو جیابوونەوەدا، دەبنە هاندەرێک بۆ ڕامکردنی پەیوەندییەک، بە حەسرەتەکانی ئەوین و تێرکردنی دواکانی جەستەوە گەمارۆدراون، بە پێلەنانی کەسایەتی حیکایتخوان خۆی بە مەنەلۆگ، گوزارشت لەوە دەکات، بەوەی زووگوورتیە، لە دنیای ژندا هیچ ئەزموونێکی نییە، ئەوانەی بەزای ئەون خەریکە دەبنە باپیرە، کەچی ئەمیش هەروا ماوەتەوە، خالییە لە تام و کامی مێینە، بە مێنە ئاوێنەی یادەورییەکانی تەڵخ و ناتەواوە، لەزەتە ناکات گەر جوانییەکانی پیاوەتی خۆی لەگەڵ مێنەدا نەبینێ، دەترسێ نەگات بە لەزەتی ئەو نەهێنییەی کە توانەوەی ڕەنگی جەستەی خۆی لە ڕەنگی جەستەی مێینەدا

بدی نکات، ئای ل سیحری تکبوونی نگکان، ئای ل مینو جوانییکانی، ب تایبت مریم، ک ب گوری حیکایتخوان، گشت جوانی کیژانی دنیا لودا دبینن، مریم و شخییکی بوونکی هایدگریی، ئاونیک خی تدا دبینن، ماک چن ئو تدا نیشتجبوو، دیوت ئمیش تدا نیشتجبت، باشلر دت"دبینین ونکانی ما، ب دوو ئاراستدا دجوتو، ب دیوکدا ئوان لناو ئمدان، ب دیوکی تریشدا ئم لناو ئواندایین"5 بام ئایا مزندو ویستی حیکایتخوان، ب شوازکی ئرنی ب پی نخشی ئو مای ئم ل چین قووکانی خون و بئاگاییدا دایشتوو، دجوتو، یان بردی گوناهک، دبت لمپک تراژیدیایی شکاندنی ئاونیک لخدگری، ئمی حیکایتخوان مریمی تدا دبینن، چ کارساتک خی ب قوربانییک دبینت، تاوانبار ئاسا سروشتی بوونایتی خی، ل لکچواندنی سروشتی هاوندا بدی دکات، و دت من پیاوکی هاوینم، وشک و برینگ، ب هوری مینو بارانی ب یکگیشتن، گلیی و گازندی ل مریم ناکات، بکو سرجم ژنی دنیا غدریان لکردوو، هستکردن بم غدر ل ئستاو نیی، ابردوویکی ل مژینی هی، گریک ب نمری ماوتو، کاتی خی ل پلی سی ناوندی، مامستایکی ژن وانی بیرکاری پ گووتوو، ک سیری ناوچوانی کردوو پی وتوو "هندک سروسیما هی هیچ ژن حزی پ ناکات" رمان ل 135،حیکایتخوان دت کس وک ئو مامستای منی نناسیو، واژووکردنی ئم پلنان، ئامازیکی استوخی ادستبوون ب لسندنوی بهاری گنجنی، قناغی هرزکاری، پووکانوی هستی خشویستیی برانبر ب گزی مین، چوون ب نو وزی هاوین، ب نو تین و گرمای نامبوونی سکسی، بازدان ل بهاری پیوندی دداری ب هاوین ک ناتوان، تیونییتی ئا وحسرتکانی بهاری د بشکن، هاوینکی تنیا، بئومد، ببش ل پاشخانی بهاری، وزیکی ناتواو، ب قناغ و دگماین، هست بکمی دکات، تا بیت شرمن، ناتوان گوزارشت ل دداری بکات، پشتاستکردنوی قسی مامستاکی کردووت ڤیزای مینبرک، بردوام چوساندنو و ستملکردنی خی تدا نودکاتو، بوی کسکی ئیسک قورس، دگیر نیی، ئم هستکردن گیانکی شانگزو درق و خستکی هاوینی پدبخشت، پانرک پی ب یگای سروشتی نابات، بیگینت مبست، استوخ قدبکی میکانیکی دگرتبر، ل قدا، زیاتر بیر ل دسکوت و لزتی جستیی دکاتو، وک لوی بیر ل پیوندی ئویینداری بکاتو، درککردنی ب داوکی و نبوونی

پەیوەندی ئەوینداری ڕاستەقینە، دەیخاتە ژێر فشاری پرسیارە تێکشکێنەکانی خود، چ گوناهێکی کردووە، ڕەزای قورسە، لە سێی ناوەندییەوە، قوربانی دەستەواژەیەکە، وەک تاوانبارێک خۆی دەبینێت، ناچێتە دڵی ژنەوە، دەیەوێت بگەڕێتەوە بۆ دنیایی سۆزو جوانی ژن، بە لێبوردن، چاوپۆشین لە ئێسک قورسی بکرێت، پیرۆزی بە دەستبهێنێ، بێ ترس، بە ئومێدەوە خۆی یەکلابکاتەوە، بێتەوە نێو ئامێزی کەسکی بەهارانە، بێتە لای مەریەم، مەریەم گوزارشت لەو پەیوەندییە دەکات، کە لە هاوینەوە دەیگێڕێتەوە بۆ قۆناغی پێشتر باوشێکە لە سۆز، دەیگێڕێتەوە بۆ بەهاری چاوە سەوزەکانی، بۆ سروشتی پەیوەندیی دڵداری، کە لە هەر سێ ڕێسای ئایدلۆژیاو سایکۆلۆژیاو لە دوا جاردا لەتەک سێکس دا کۆکن، بەڵام تێزی ئەم ڕێسا سروشتیە لەتەک پەیوەندی دڵداری عوزری دا یەکنایەتەوە، ئەویش نەکرانەوەی بەهارە، نەبوونی سێکسە، داخران و قەتیس بوونی دەروونە، لەنێو وەرزی نەبوونی و وشکە ساڵی هاوینەیە، هەست و لاقەنەکردنی پیرۆزییە، مانەوەیە لەنێو بێگەردیدا، سەرسامبوونی بە جوانی، تەقینەوەی خۆشەویستییەکی ئاوهانە، بچووککردنەوەی خۆی وگەورەکردنی ئەوی دڵخواز، وای لێدەکات ئەو بە پێمێردێ پیرۆز، بێ سێکس سەیرکات، ئایا بیرکردنەوە لە چەمکی جوانی ڕەها لە خود دا، مانای نەمرییەک نابەخشێت کە کردەی سێکس تێدا بە تاوان هەژماربکرێ، لە هەمان کاتدا درزێک فەراهەمناکات لەتەک مردنی حەزو خولیای گەیشتن بە کردەی سێکسی، بەجۆرێک لە جۆرەکان، جوانی پەیوەست ناکات بە پاکدامێنی و بێگەردی، گەر لە ئاستی بینیندا دوالیزمەی ڕووە ئەرێنییەکی جوانی بێتاوانی بێت، ئەوا ڕووە نەرێنییەکی جوانی ناشرینی و هەست بەخشینە بە تاوان، بە گوناهبوون، ئافرەت پەرستگایەکە شوێنی گونهکارو تاوانباری تێدا نابێتەوە، بەهارێکە شوێنی هاوینی تێدا نییە، پرسیارێکە تەنیا وەڵامێکی تێدا نییە، گەر زۆری بۆ بێنی هۆکارەکەی د□گ□□ن□تەوە بۆ دنیایی دەرەوە، یان بۆ ڕابردوویەک، لە ناسنامەی وەرزێک دا، وەک تاوانبارو گوناهبارێک ڕەنگ وبۆی داوەتەوە، خۆی بە پیاوێکی هاوینە دەخوێنێتەوە، ئەم زەمینەیەش هاوشانە، یەکدێت□و ل□گەڵ گەیشتن بە درەختی هاوینە، یان درەختی ژنانە، ژنان لە گەرماوەکەی مێرێ بۆی ڕووت دەبنەوە، مەراقی ئەمیش بینینی جەستەی مەریەمە بە ڕووت و قووتی، ئەمەش پاڵنەرێکی بەهێزی مانەوەیەتی لە کەتناوە، بەو هۆیەشەوە دان بەخۆیدا دەگرێت، بە ناچاری بەرگەی چاوەڕوانی سێ وەرز دەکات، هەر لە پاییزی گەیشتنییەوە بۆ زستان، بەهاری درێژ و ئینجا هاوینی مەبەست، ئەم کە تەمەنێکی بەهاری لەدەستچووە، ڕقی لە بەهارە، جوانی سروشت لە هاویندا دەبینێ، ئەم بینینە بەدیوێکدا

یەکدەتەوە لەتەک پێکهاتەی وشک و برینگی بوونیدا، بەدیوی سروشتیش دا، پارادۆکسە لەتەک بەهاری سەوزی دووروو درێژی کەتناوە دا، فەراهەمدەکات، کە پڕە لە گوڵ و گوڵزار، بە دیویکی دیکەشدا لەتەک چاوسەوزەکەی هاوڕەی دا، ئەم پارادۆکسە نوێ دەبێتەوە، بە کردار لەتەک مەریەمی چاوکەسکدا یەکدەتەوە، بەوەی هەردووکیان بە جووتە دوو بوونەوەری بەهارین "بە چاوی خەم لە درزی بەردەکەوە دیتم، وا لە ژێر برادەرە چاو کەسکەکەم ڕاکشاوە ماچی دەکات، نازانم چیی دیکەیان دەکرد" ڕۆمان ل 76 ، ئەم بینینە، شاهیدی یەکەمە، لە ناوەخوندا، بەیاردەدات، چیتر بینەر نەبێت، لە ساتی ڕوودانی گوناهەکە کە لەوەبوو خەی نەگرت، هەڵهات، لە ئاستەکدا هەقیقەتی کەسەکی بە دەستهێناوە، لە مەزندەیدا نەبوو ئاوهانە بێت، لە ئاستەکی دیکەدا لە ڕادەستبوون و پەرتبوونی جەستەی ئەو بەهشتە پیرۆزە هەڵدە کە ڕۆحی خستە نێو دۆزەخی دەڕاندن، گەڕاندیەوە بۆ هاوینی قاتی، ئەمەش خەی لە خۆیدا، داڕمانی زەمینەی پێلینکردنی ڕەهەندەکانی سیحری خۆشەویستی عوزرییە، سەرەتای خاڵی وەرچرخانە بەرامبەر بە داکەوتە سروشتییەکانی چەمکی سەکس، چاولێکردن و بە ئاگاهاتنەوەی باڵادەی خودە لە بیرەکەی یەکەی جێگر، مەریەمەکەی جارانی تێدا نابینە، دەرکردنە لە بەهشتی پاکدامەنی بە دۆزەخی سەکس، شەکە، ڕاساندن و باوەڕهەنان بەو گرتەیە، تەزی گووشارەکی چەواشەکاری هەڵدەگرێت، تەشەرەیەکە گیانی نەرسیسی زاماردەکات، وەک بەرگری و پەرچدانەوەیەک، شەمانەی پەڕگرتن لە هەردوو کارەکتەری ئەو گرتەیە هەڵدەگرێت، کە نەیتوانی تا دوا ساتەکان، منەی کوژاندنەوەی ئاگری ئەو لەزەتە بکات، دوو بوونەوەری بەهاری نەیان توانی لە نەوان ئەرەنی و نەرەنی دا جیاکاری بکەن، لە نەوان بەگەردی و باجی ناپاکی دا، چاوکەسکی هاوڕەم و مەریەم، بە خودوخەدوە لە بەیەکگەیشتنی دوو جەستەدا، حەزەک دەکوژن، ئەمی بگەڕێتەوە بە تەماشاکردنەکی پەدزییەوە حەزەک دەیکوژێت، تەڕەیەک دەیگرێتەوە، ئەم وەک پیاوەکی هاوینە، ناتوانە بگەڕێتە دواوە، بەر لە دوو کەسی بەهاریی بگرێت، بەر لە مەریەم و چاوکەسک بگرێت، بەهار وەرزی دەداری و جوان پەرستییە، ئەم لە سەنگەی ئەوەی پەککەوتەیە، ساچمە لە پەیەکانیدایە، لە هاوینی تەنیایی بە بەهاری تەبایی و جووتبوون، نە پەی پەیینەوە، نە پەی گەڕانەوەی هەیە، ناتوانە پەیوەندی دروستبکات، لە کوێ جوانترین کچی دنیا بە پیاوەک ڕازی دەبێت، کە خەی دەنیایە، هیچ کچە حەز لە چروچاوی ناکات، ئای مەریەم چەن لە دەندی پاڕانەوە، لە پیرەزییەو منت پەڕانەوە بە دوزەخی تەڕەکردنەوە، ئەی چ جەنگەکەیەکی کرد، ڕەڕەوەکانی سروشتی گەیشتنی لە مەنەوە گواستەوە بە چاوکەسک، نازانە چەن بنەماکانی

پەڕگرتنی سێکسی، قەربووی ڕای□□کانی پیرۆزی دەکات، چ کەتنێکت بەرپاکرد، ئەدی نازانی پیرۆزی، توندوتیژی و پەڕگرتنی بە دواوە دێت، پیرۆزی تۆ نەبوایە، کە بە ئاسانی ڕادەستی چاوکەسکت کرد، من چیم دابوو لە چاوکەسک، بۆ ئاشقی دەبووم، کە من نەگەم بە تۆی مێینە، خۆ وەک پیاوێک بۆ سەلماندنی بوونایەتی خۆم، ڕازیکردنی نەرسیسی بریندارم، ناچارم سیمای تۆ لەودا ببینم، دەتوانم تۆڵە لەو بکەمەوە، پیرۆزی تۆ بگێڕمەوە، چاوی بشکێنم، چاوشکاندنی ئەو، گێڕانەوەی تۆیە بۆ من، ئاوڕدانەوەی بەهارە بۆ سەوزکردنی هاوین، ڕەتکردنەوەی ئەو تێزەیە کە هیچ کچێ حەز لەم جۆرە پیاوە ناکات، بەڵام لەم کەینەو بەینە، ئەوی مەریەم دای بە چاو کەسک نەیدا بە حیکایتخوان، کاتێ لە گەڕانەوە، ڕێگا بە مەریەم دەگرێت، پێی دەڵێت “یەک جار ئەوە لەگەڵ من بکە، لە تەمنم بیر لە درەختی هاوینە ناکەمەوە” ڕۆمان ل 75، لە ڕەشبردنەوەی پاکدامێنی مەریەم هۆیەک بۆ مانەوەی خۆی نادۆزێتەوە، بۆیە هەوڵدەدات خۆی ل□ نێو ببات، پیری بەفر بە هاتنی وەرزی هاوین، بە سەیرکردنی ژنی ڕووت و قووتی درەختی هاوینە، ساردی دەکاتەوە، چاو کەسکە پێویستی بە هاتنی هاوین و درەختی هاوینە نییە، هەردووکیان دوو کارەکتەری بەهارین، بە کردار کاری خۆی لەگەڵ مەریەمدا کردووە، پیرۆزی لێ وەرگرتووە، ڕەنگی یەکیان گرتووە، هاوشێوە بوونێک لەچاو و لێوی مەریەم و چاوکەسکدا ڕەنگیداوەتەوە، چاوکەسک دەکاتەجێگرەوەی مەریەم، چۆن لەپەیوەندی ئەویندارى دا، تاوان دەبێتە جێگرەوەی ئەشقی تاک لایەنی، لاسەنگی، شەرم و ڕەنگ پەڕینی لێدەک□وت□وە، ئەو شەرمەی لە بەرابەر مەریەم دا، لە ڕووخساری حیکایتخوان دا یەقی دەدایەوە، ئێستا لە بەردەم چاو کەسکدا، بە هەمان شێوە یەق دەداتەوە، ئەوەی ویستی لەگەڵ مەریەم دا بیکات بۆی نەکرا، ئێستا دەیەوێت لەتەک چاو کەسکدا بیکات، هەتا دەهات شوێنی مەریەم لەق دەبوو، جێی چاوکەسک جێگیردەبوو، لە شوێنێکدا بە مۆنۆلۆگ دەڵێت “من برادەرە چاو کەسک□کم بە هی خۆم دەزانم حەزم نەدەکرد کەس لێی نزیک بێتەوە”رۆمان ل 78، چاوکەسک هەستی پێ کردبوو، تووخنی نەدەکەوت، دەترسا ئەوی لە تەک مەریەم کردی، هەمان شتی لەگەڵ بکرێ، گەر مەریەم لە دنیایی مندا هێمایەک بێ بۆ پاکدامێنی، ئیتر چۆن لە پێناو هەڵگرتنی گوناهەکانی، شکاندنی تابۆکانی خۆشنوودی، نەبم بە عیسایەک، لە خاچ نەدرێم، پیرۆزی و نەمری نەگێڕمەوە، دوانەی پیرۆزی وگوناە لە دژوابووندا، چ لەمپەڕێک لە جیاوازی دوورکەوتنەوەدا، بەدەستدێنێ، ئیترچۆن تەبایی و سڵاو و نزیکی لە نێوانیاندا دەمێنێ، بە چ ڕێساو پێوەرێک، سڵاو لە نێوان حیکایتخوان و چاو کەسکدا دەمێنی، لە ترسی ئەوەی نەبادا لاقەی

بکرێ، لێی دووردەکەوێتەوە، ئەم دوورکەوتنەوەیە، شکستییەکی دیکە
دەخاتە سەر خەمەکانی حیکایتخوان، ئەگەرکانی پاکبوونەوە، لە گوناە
بەر تەسکتر دەکاتەوە، بە ڕێرەوی ڕووبارەوە، چەندین نامە بۆ
مەریەم دەنێڕێت، بێدەنگی مەریەم، وەڵامنەدانەوەی وای لێدەکات،
پەنا بەرێ بۆ پەلاندانان و تۆڵەکردنەوە لە مەریەم، کەشفکردنی ڕێگا
و شوێنی درەختی هاوینە، کاتێ دەمەو بەیان دەگەڕێتەوە بۆ سەر
کارەکەی، حەرەسەکەی هاوڕێی پەنجەخوار گومانی لێدەکات، وا دەزانێ
شەوخۆی بە مەریەم گەیاندووە، سەرسام دەبێت، باوەڕ ناکات " بەڕاست
مەریەم ئەوهایە ماچ دەداتە هەموو کەسان بۆ هەموو کەسێ ڕادەکشێ
بەس لەگەڵ من و ئەو کورە لە من بەدبەختتر ئەوهایە" ڕۆمان ل 120،
دەرخەی ناجێگیرییەک، نە بوونی متمانە و گومانێک لە تێڕوانینی
حیکایتخوان دا بەدی دەکرێت، یەکەمجار گومان لە تواناکانی خوی
دەکات، نەگات بە مەرامی خۆی، هەر لە ڕێگای خەیاڵەوە بە مۆنۆلۆج
چەندەها ئەمسەرو ئەوسەر لەگەڵ مەریم دا دەکات، ناگات بە
ویستەکانی دڵی، دووەمجار گومان لە پیری بەفر دەکات، کاتێ باسی
درەختی هاوینە، یان درەختی ژن و دۆندی پاڕانەوەی بۆ دەکات،
سێەمجار گومان لە مەریەمێک دەکات، کە بە سێ مەریەم دەیبینێ،
مەریەمێکی پاڵ بەردەکە، لەگەڵ چاو کەسک دا بوو، شایەدی یەکەم
بوو، بە چاوی خۆی بینی، بوێری نەکرد تا کۆتای تەماشای بکات،
دووەم مەریەمی گریمانکراو بوو، پەنجەخواری هاورێی ناساندی بە
خراپە باسی لێوەدەکات، سێیەم مەریەمەکی بەر دڵی خۆی بوو، ئێستا
چیبکات، چۆن گومان لە ڕاستی جیاکاتەوە، باوەڕ ناکات، ئەمە مەریەم
بێت، لە سەرەتادا، چاوکەسک لە دواجاردا پەنجەخوار، توانی کۆتایی
بە ڕۆڵی پاکدامێنی مەریەم بێن□، ت□□زی هاوکێشەیەکی دژوار
بخوڵقێنێ، ل□ تەک تاواندا بەرکەوتن بکات، پلەو پایەی پیرۆزی لە
م□وق□د□س، و□رگ□ر□ت□و□، ب□ازن□ی م□وقەدەس بشکێنێ بەوەی "هیچ
سەنتەرێکی موقەدەس نییە، بازنەیەک بە دەوری خۆیدا نەکێشێت" 6، لە
وێنگەی حیکایتخوانەوە، مەریەم سەنتەری پیرۆزی لە موقەدەسەوە
وەرگرت□ووە، لە لێکەوتەی بازنەی پەیوەندییەکانییەوە، درک بە
دەرهاویشتەی چەندین ململانی دەکات، بە دیوێ، بە چارەنووسەوە
گرێیدەدات، بە دیوێکی تر، ئەم ململانییە شاراوە نییە، ململانی
شوێنکات نییە، بەڵکو کێشەو بردەی پێدراوەکانی داکەوت و هەقیقەتە،
داکەوتی پەیوەندی حیکایتخوانە بە مەریەمەوە، بەڵام هەقیقەتێ لە
نێوانیاندا دەوەستێ، ئەویش چاوکەسکی هاو□ی□تی، کە دنیای
بێگەردی لەکەدار کرد، پەنجەخواریش وەک لێکەوتێ دەرکی، زیاتر
بازنەی ئابرووی مەریەمی پیسکرد، لە دنیایی تۆلەکردنەوەدا، هەوێنی
کەتنیکی تری خۆشکرد، چاوکەسکی لە دەستچوو، بەڵام مەریەم و

پەنجەخوار، هێشتا لەبەر دەستن، ماونەتەوە، یەکەم مەریەم بە زۆر ئیشی خەمی لەگەڵ دا دەکەم، گەر لەزەتی جەستە، پیرۆزی نەدا پێم دەیکوژم، بەڵام کە پیرۆزی دەسنەکەوت، وەک پەرچەکردارێک، پەلەماری پەنجەخواری دا، لەگەڵ یەکەم دەستوەشاندنیدا، پەنجە خوار لەیهاتە دەست، تەرو پێی لێدا، بەزۆر لەبن دەستیان دەرهێنا، بۆ دووەمجار شکستی هێنا، جاری یەکەم لەگەڵ چاوکەسکدا بوو، ویستی بە ڕێگای هاوڕەگەزخوازییەوە چاوی بشکێنێ پیرۆزی مەریەمی لێ وەرگرێتەوە، جاری دووەم ڕێچکەی تووندوتیژی گرتەبەر، ویستی ماف و پاکدامەنی مەریەم بگەڕێتەوە، لێرەوە دەکرێ، ڕەچاوی پەیوەندییەک لەنێوان سێکس و تووندوتیژی دا بکەین، لە هەر شوێنێ پێوەرێک نەبی بۆ سێکس، پێوەرێکیش نابێ بۆ تووندوتیژی، گەر سێکس لە چوارچێوەی مرۆڤبووندا، بەهاو حورمەتی ڕۆحی لە پشت نەبێ، بگۆردرێت بە ئامرازێکی بێ دە، بۆ کوشتن و دامرکاندنەوەی ئارەزووی ڕاگوزەر، ئیتر چ جێگیرییەک دەهێلێتەوە بە پتەوکردنی بەهاکانی مرۆڤبوون و گیانی قوربانی و حیرس و خورپەکانی ئەوینداری، بەدەر لە کردەی ئەوینداری، لە نێوان کورو کچدا چ هاوسەنگییەک دەمێنێتەوە، ئەی چۆن شانازی لایەکیان نابێتە هۆی سووککردنی لایەکەی دیکە، پارادۆکس ئەنجام نادات، ئەم نادادوەرییە، جیاوازییەی نێوان کورو کچ، ڕەتکردنەوەیەکی زەقی پرینسیپی لەزەتە بەرانبەر بە بەهاو نرخ، دەسکەوت و بردنەوەی لایەکە بەرانبەر بە دۆراندنی ئەویترە کە لە کچدا خۆی نمایشدەکات، بێ نرخکردنی سێکس، بێ نرخکردنی مرۆڤە، شکاندنی حەز و لەقکردنی پیرۆزی دیوە جوانەکەی سروشتە کە ئافرەتە، ئایا مەریەم وەک ئافرەتێک لە کوێی سروشتی ناپاکیدایە، یاخود لە کوێی پاکدامەنی و بێ تاوانیدایە، کاتێ حیکایتخوان وەک بکەرێک چەمکی تێگەیشتن بە ڕاستینەوە گرێدەدات، بە ڕێساکانی چۆنایەتی گەیشتن بە یەقین، هەوڵدەدات پەیوەندی خۆی لە تەک کەسایەتی مەریەمدا هەڵسەنگێنێ، لە سایەی سیمۆلۆژیای سۆزو چێکردنەوە دا، دەیەوێت تواناکانی کار لە بکەرەوە بگۆڕێت بۆ کردار، لە ژێر جومگەکانی ئەم جیاکارییەی گریماسەوە، ئەبێ لە کوێدا، باوەر بە پاکی و ناپاکی مەریەم بکات، کە بەم جۆرە دەکرێ پۆلینبکرێت " یەکەم ڕاستینە یکسانە بە ئەبێ، پێدەچێ، دووەم نهێنی یەکسانە بە دەبێ، پێناچی، سێیەم درۆ پێدەچێ نابێ، چوارەم بەلاڕێبردن و چاو هەڵخەڵەتاندن پێناچێ نابێ" 7 ئەم ئەگەرانە دەبنە هاندەری دزەکردن بە نێو ژیانی مەریەم، لە لەزەتی دۆزینەوەی زیندگی دا، قەرەبووی شتێکی ونبووی پێبکات، کە لای ڕەگەزی مێینە دا چەسپیووە، لای مەریەمیش شقەیگرتووە، ئێسک قورسییەتی کە ناچێتە دەرەوە، لە پاش ئەوەی نەیتوانی نهێنی ناخی مەریەم بخوێنێتەوە، دەبێ هێزی خۆی لە ببینی نهێنی جەستەی مەریەم

دا ببینێ، خۆی دەرخات، دەبێ بەڵگە لەسەر بینینی جەستەی مەریەم بە
دەستبێنێ، وەک دوا چەکی نەیارێک، یەکەم دەتوانێ مەریەمی پێ
بکوژێت، دووەم دەیەوێت بەهاری پەیوەندی ئەوینداری لە دۆزەخی
هاوینی دا کورتبکاتەوە، بەدەر لە خۆشەویستی یەکسەر بێتە سەر
سێکس، مەریەم کاری وای کرد وەرزەکانی بەیکگەیشتنی تێکدا،
پەیوەندی نێوان بەهارو هاوینی پچڕاند، ئەوی ماوەتەوە هاوینی
چاوەڕوانییە، درەختی هاوین□و حەمامی ژنانە، لە دوای سێ وەرز لە
چاوەڕوانی، بۆ دواجار گەیشتە دوا خەون، وەرزی چوارەم، ئێستا لە
پەنایەکەوە سەیری ن□و حەمامی ژنان دەکات، لە ئەشکەوتەکەدایە، وا
مەریەم بە ڕووتی دەبینێ، بەرگە ناگرێت تەماشای کامیان بکات،
هەموو جوانن، مەمک، ڕان، سمت، یەک موویان پێوە نییە، تەنیا یەک
دوانیان نەبێ، یەک لەوان مەریەم بوو، ناوگەڵی پربوو لە موو،
سەیری ئەو مەمکە توندو تۆڵە بکە، بڕواناکەم دەستی کەسی
بەرکەوتبێ، برادەرە پەنجە خوارەکەم درۆیکرد، چاوی منیش بە هەمان
شێوە درۆیکرد، ئەو ژنەی بن برادەرە چاو کەسک□م مەریەم نەبوو،
لەش و لاری مەریەم، بە هی کەس ناچێت، جوان دیقەتم داوە، هەتا ماوم
چاکەی پیری بەفرم بیرناچێت، بەهشتی پێ نیشاندام، پیری بەفر با
تامی بکەم، خۆم ناگرم، با بگەمە نێو سێ گۆشەکەی بەین ڕانی، لە
دوای ئەم دیمەنە خۆشەوە، حیکایتخوان هەست بە سەرکەوتنێ دەکات،
ڕاچیتەی نهێنی جەستەی مەریەمی پێیە، فشارێکە بۆ دەسکەوتنی لەزتی
جەستەیی، ڕەش لە سپی، پاک لە پیس، بەهار لە هاوین، گومان لە
ڕاستی دا دەدۆزێتەوە،"ئاف□ت تەنیا بۆ ئەوانە داخراوە کە
کلیلەکەیان بزرکردووە"8 ڕێگای پێدەگرێت، لە دیالۆگێکدا، لە پاش
هەوڵدانێک، خۆشەویستی بەری تێدا ناگرێت، دێتە سەر باسکردنی
نهێنییەکانی جەستە، دواجار تۆخی دەکاتەوە پێیدەڵێت" باشە بۆچی
مووی بن هەنگڵت کردووە، کەچی هی ناو ڕانت نەکردووە" رۆمان ل 204،
کە دەڵێت بە چاوی خۆم دیومە، مەریەم ملنادات رەتیدەکاتەوە، ئەوجا
پێدەڵێت، ئەوە من بووم تۆم بینی لە بن کورە چاو کەسکەکە
پاک□وتبووی، ئەمجارەش مەریەم لە دەستی هەڵدی و شکستییەکی تر
دەخاتە سەر شکستییەکانی، شکستی لە دوای شکستی ئاوێزانی
پێدراوەکانی واقیع دەبن، لە خەونی ناخۆش زیاتر هیچی بۆ
نامێنێتەوە، ئایا خەون دەستبەسەراگرتن و داکشانی بێئاگایی نییە،
پەڕینەوە نییە بۆ دنیایی ئاگایی، لەسەر تڕۆپکی ڕەشبینیەدا
یەکناگرن، حەوت شەوە مەریەم شووی کردووە، کە بردیان لەبن تاراوە
بزەی ماڵئاوایی لێکرد، لە دوای ئەو حەوت شەوە، حیکایتخوان خەون
بە دۆندی پارانەوە دەبینێ، پیری بەفر لەبەر خاتری مێرێ ئەم
گوریسەی شۆرکردووەتەوە، دەبینێ ژنەکان دەستی بۆ درێژدەکەن تا

هەڵیکێشن، ئەوە مەریەمە دەستی داوە تا بمکاتە ئامێزی، لەپڕ گوریس دەپچڕێت، دەکەوێتە سەر زەوی، لە ئێوارەی ئەو خەونەدا بوو، پیری بەفریش کەچی دوایکرد، تەنیا مەریەم و پەنجە خوار، ئامادەی پرسەکەی نەبوون، ئەو هەفتەیە سێ شتی گەورە لە ژیانی حیکایتخوان دا ڕوویدا یەکەم مردنی پیری بەفر بوو، شووکردنی مەریەم، سێیەم خەونەکەی بوو، بەر لە مردنی پیری بەفر بە ڕۆژێک هەواڵی ڕەدووکەوتنی مەریەم هات، شەوێک لای زاوا بوو، بە شەوی دوایی لەگەڵ سیامەند دا کە جوانترین کوری دنیایە، چاوەبەکەی کرد، هەڵهات، لە شووکردنی دووەم دا کەس نازانێت بە کوێ چوون.

سەرگەشەی ئەدیبی و گەمەکانیی سێیانەیی

" چەند سێرن، سروشت و دایک! هەردووکیان بە میهرەبانی ناسراون کەچی سەرچاوەی هەزاران کارەساتی گەورەن"9

جەنـاوی منـی قسـەکەر جەنـاوی ڕاز و سـەدای دەنگەکـی گێڕانەوەیە، دەتوانێ ڕۆبچێتە نێو دەروونەوە، مەبەستە شاراوەکانی بگێڕێتەوە ئاشکرابکات، منی قسەکەر ئاوەتەی خوێندنەوەی گێڕانەوەی دەقبکات، پەردە لەسەر دەرچەکانی خود هەڵماڵێ، لە ناوەخنەوە بە ناوەوە، یان لە ناوەوە بە دەرەوە، ئەمەش بە زەمەنی خودیی یان دەروونییەوە پەیوەستە، کە دەتوانێ بابەتەکی ئاسایی بکاتە نائاسایی، پەیڤەوانەکەشی دروستە، ڕەنگە لەنەو پەدراوەکانی دەقدا، هەندە دەستەواژە ببەتە ڕاچیتەیەک بە چوونە نەو دنیا تایبەتەکەی حیکایتخوان، کە لە چەند ویستگەیەک دا خەی دەنوەنە، ویستگەی یەکەم، کاتە ڕادەستی غایلەیەک بوو، مەریەمی گەیاندە هەڵهەڵەی ئاسمان، وەک پەمەردەک سەیریکرد، لە حەزو ئارەزووی زەمینی دایبەی، لە جوانی و پیرەزی دا لە هەموو کچی دنیا جیایی کردەوە، ئەمەش ڕەنگدانەوەی دەروونەکە، پەروەردەی سەرزەکی نادروستە، ناتوانە هەوەنەک بە جەستە، مانایەک بە لەزەت بدەزەتەوە، پێشتر گووتمان هەمایەک بوو بە پاکدامەنی، مەزەندی ئەوە ناکات جوانەکی ئاوەها ماچ بکرە، یان کەسە هەبە بوەری ئەوە بکات، دەستیلەبدات، جوانی وا تەنیا هی سەیرکردن و ستایشە، نەک دەستلەدان، لەنەو جومگەکانی پیرەزیدا، وروژاندن ناتوانە وەنەی خەی بکەشە، ئەوە کاریگەری وەنەی دایکە دەتوانە لە هزرو دەروونـدا وەنەیەکـی بە لەکە بنەخشەنە، سامپەی دەسەڵات و ڕەوشتمەندی هەڵگرە، هەکاری شکستی پەیوەندی ئەوینداری حیکایتخوان، دەگەڕێتەوە بە کردەی خەداخستن، ناتوانە لەی قووتاربە، ئامادەبوونی وەنەی پیرەزی دایکی کە دەسەڵاتی خەشەویستییەکی ئەوتەی لەسەر دەروونییدا بەجەهەشتووە، لەو ساتەی مامەستاکەی پەی ووت، ناچیتە دەوەوە، بەشایی سەرداری

پووکانەوەیەک لەنێوان دایکی و مەریەم دا پردەکاتەوە، بەیەک نەگەیشتن لە پەیوەندی ئەوینداریی، دووچاری کێشەیەکی بووناگەریی دەکات، چارەی بۆ نادۆزێتەوە، یان لووتکەی خۆشەویستییەکی ڕەها تا ئاستی پەرستن، دوور لە غایلەی سێکسی، یان ڕۆچوونی یەکسەری بە نێو دونیایی سێکسی پەتی بێ خۆشەویستی، سۆزداری یان سۆزانی پەتی، ڕۆحی بێ جەستە، یان جەستەی بێ ڕۆح، مەودایەک لەو نێوەندە نییە بۆ خۆشەویستیی بەرکەماڵ بێ، بۆیە لە مەریەمی بە حەزو سێکس، دایکی ئاسا شایستەی خۆشەویستییەکی ڕەها و بێ کۆتاییە، خۆشەویستی لەو بارە ڕۆحییە دا لەتەک پیرۆزی دا درز دروستناکات، بەر نەفرەت دەکەوێت گەر بیر لە هەوەس و شەهوەت بکاتەوە، تا ئێرە مەریەم فەرزەندەیەکی ئاسمانی ڕۆحییە، ڕوویەکی پاکی دایکانەیە، بەڵام لە دوای ئەو تاوانەی چاوکەسکی هاوڕێی کە لەتەک مەریەم دا ئەنجامیدا، لە دۆخێکی شەرمنانەدا بینی، نەیتوانی سەیری شکاندنی وێنەی دایک بکات، کە لە مەریەم دا بەرجەستە بووە، هەڵهات، لە بەهەشتی سۆزی دایکانەوە فرێدرایە دۆزەخی پەشیمانی، بە تێپەڕاندنی وێنەی دایک لە پیرۆزییەوە، بۆ ناپاکی و داوین پیسی چووینە ویستگەی دووەم، چ کارەساتێکە، ئەم دوو وێنەیە چۆن لە مەریەم دا کۆبووەتەوە، چ دوو ڕوویەکە لە چوارچێوەیەکدا دەقی گرتووە، ئەی چۆن ڕەنگدانەوەی ئەم وێنەیە پارادۆکسە لەگەڵ دنیای ئەمدا ئەنجام نادات، ناتوانێ جێگای بکاتەوە، پاراستنی وێنەی ئەم ڕووداوە، لەتەک چەمکی مانەوەی هیچ و پووچی دا یەکنایەتەوە، بەڵگەی ناپاکییەکە، ناکرێ لە ڕووخساری دایکێکی دووڕوودا بشاردرێتەوە، ڕوویەکی لە وێنەی دایکیکدا، حیکایتخوان دەیناسێ، ڕوویەکی تری چاو کەسک ئاشکرای کرد، هەڵبەت بە پێی ئەم بنەمانە دژوار نییە، لە سێگۆشەی ئەدیبیەوە، ڕانانی بۆ بکەین، لایەکی بنکەی سێگۆشەکە، دایکێکی ناپاکە، لە مەریەم دا خۆی نمایشدەکات، لایەکەی دیکەی بنکەکە چاو کەسکە، ئەمانە هەردووکیان، بەرانبەر حیکایتخوانن، لە بنکەی هاوکێشەی پەیوەندییەکدا، نزیکبوونەوەی نێوان مەریەم و چاو کەسک، بەشایی ڕق و کینەیەکی هاملتانە، لای حیکایتخوان گومان بە تۆڵە بارگاویدەکات، نزیک بوونەوەی مەریەم لە هەریەک لەو دوانە، بە دەرکردنی یەکێکیان کۆتایی دێ، پەنجە خوار، لێرەش حەرەسە لە دەرەوەی سێگۆشەکە وەستاوە، چاوەڕیی هەل دەکات، پێلانی دادەڕێژێت نزیکبوونەوەی حیکایتخوان لە چاو کەسک، ترسی ئەتککردنی بە دواوەوە بوو، بۆیە هەم لە مەریەم هەم لە حیکایتخوان دووردەکەوێتەوە، حەرەس بە ووتەووت، پێداگری لە سووککردنی مەریەم دا دەکات، بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ، دەیەوێت حیکایتخوان لە مەریەم دوورخاتەوە، بە ژێرەوانکی ڕووماڵی خۆشەویستییەکی نهێنی بەرانبەر بە مەریەم هەیە،

ئیرەیی دەکات، دەیەوێت مەریەم لە پێشچاو حیکایەتخوان بخات، هەموو جوڵە و قسەکردنێکی دیاربێ یان نا، شاراوەیەک هەڵدەگرێ، چاوگەکەی چەوساندنەوەیە، تیژکردنی گیانی دوژمنایەتی و غەیورییە، بەد پلانییە تا ئاستێک دیاردەکانی هاوچەیەتی وەردەگێڕێتە سەر دژەکەی، وەهمی ئەوی تەنیا ئەم حیکایتخوان ماونەتەوە بگەنە مەریەم، دووپاتکردنەوەو گێڕانەوەی ئەم قسانە بەو جۆرە مەدلوولی دوانەیەک لەخۆدەگرێ، خۆشەویستی حیکایتخوان دەگۆڕێ بە قین، وەلە پێش ئەوەی مەریەم بگێڕێتەوە بۆ خۆی، حیکایتحوان بە شەڕ کۆتایی پێهێنا، حەرس بە ڕاگواستن، خۆی لە کۆتناوە و مەریەم دوورخستەوە، لە دوای ئەم ڕووداوانەوە حیکایتخوان زۆر ڕقی لەخۆی دەبێ، ئەم ڕقە بە خۆلەناوبردن نەبێ کۆتایی نایە، چەند جارێ هەوڵی بۆ داوە، چیدی ناتوانێ هەستی گوناە لە چوارچێوەیەکدا بشارێتەوە کە هەمیشە خۆی دەنوێنێ، لە ئاستی ئەدیبیدا هەستکردن بە گوناە، هەوێنێکی لەبارە بۆ لە دەستدانی ئاوەز یان خۆلەناوبردن، هەر لە گۆشەنیگای ئەدیبیەوە، هەستکردن بە گوناە دەگەردرێت بە تاوانبارکردن لە دەرەوەدا، لە ڕوانگەی ئەدیبیەوە بە دیاریکراوی دایک پابەندە بە خۆشەویستیەوە کە دەکاتە مەریەمی پێش ناپاکی، یەکسان نییە، بە مەریەمی دوای ناپاکی، مەریەم تاقە کەسێکە دەتوانێ پارچە تێکشکاوەکانی، حیکایتخوان لەیەک نزیکبکاتەوە، لە سێگۆشەی کۆتناوە دابیهێڕێتەوە، کە سێ نهێنی لەخۆگرتووە، یەکەم دەندی پاڵانەوەیە بە خەو بینین بە سێکسەوە، دووەم درەختی هاوینەیە (حەمامی ژنانە)، بینینی جەستەی ژنە هی مەریەمە بە تایبەتی، حیکایتخوان لە دەندی پاڵانەوە، بە پچڕانی گوریسکە، کەوتنەخوارەوەو شووکردنی مەریەم بە کەسێکی بێگانەو نەناسراو، نەیتوانی بگات، نە بە مەریەم، نە بەخۆنەکەی، بەڵام لە حەمامی هاوینە مەبەستی پێکا، بە جوانی بە دیقەتەوە، بە چاوی خۆی سێگۆشەکەی بەینی ڕانی مەریەمی بینی، هەر وەک نەخشی سێگۆشەی بەهاری کۆتناوە، هەردوو بە ئەم هاوشێوەن، ئەم وەک هاوینێکی تەمەن کورت و بە مەودایە وەک بن هەنگەی مەریەم سافکراوە، بێتووکە، شاراوە نییە پۆلینکردنی مامەڵەی مەریەم لەگەڵ دوو هەست وورژێنی جەستەی دا، بە تاشینی بن هەنگەی، نەتاشینی مووی سێگۆشەی نێو ڕانی، جیکاری هاوین و بەهارە، لەسەندنەوەی بەهارە، لە هاوینی حیکایتخوان، هاوینێک وەک بن هەنگەی مەریەم ساف و لووس کرابێ، گەر پەلەی مەریەم لە دایکەوە دانەگرێ بە سەزانی، چەن ڕێگا دەدات پیرەزی سێگۆشەی بەهار بشکێنرێت، ئەدی چەن لە دوو تێڕوانینی دژوازدا، هاوین و بەهار، ساف و تووک یەکدەگرن، دوو تێڕوانین لە یەک کەسدا، بەرانبەر دووکەس لە یەک تێڕوانیندا، چەن یەکدەنەوە، کە لە مەریەمدا خۆی دەبینێتەوە، سێگۆشەی کۆتناوە، سێ ڕێگای

لێدەبێتەوە، سێگۆشەکەی نێو گەڵی مەریەمیش سێ ڕێگای لێدەبێتەوە، یەکەم ئەوی بینیویەتی و تامی نەکردووە، شەڕ بۆ پیرۆزی دەکات، چاوی ئەوەش دەشکێنێ کە تووخنی دەکەوێت، دووەم ئەوی تامی کردووە، لە ترسانا دەستبەرداری دەبێ، نە بادا خۆی بدۆرێنێ هەڵدێ، کەسی سێیەم پەنجەخوارە حەرسەکەیە، خۆی ماتکردووە، لە هەل دەگڕێت، لە پاش حەوت ساڵ، لە دوای دوو شوو مەریەم دێتەوە، بۆ سێیەم جار هاوسەرگیری لەتەک حەرس دا دەکات، سێیەم درەختی وشەیە، بەسەرهات و بۆشاییەی ئەو خۆشەویستییەی حیکایتخوان بۆ مەریەمی جێهێشت، کە تێدا ئاویزانی بوو، بە هەمان ڕادەی ئەو بۆشاییە، مەریەم ستەمی لێکرد، چەوساندییەوە، ئەمەش پارادۆکسێ لەتەک وتاری فێمێنییزم دا ئەنجامدەدات، پێچەوانە دەسەلمێنێ، لەبری کچ، کوڕ بە دەستی کچ چەوساوەتەوە، مەودای ئەم چەوساندنەوەیە، دێڕینە، تەنیا لە مەریەمەوە نییە، لەو ساتەوەیە مامۆستا کچکە پێی وت تۆ جۆرێکی ناچیتە دڵی هیچ کچێکەوە، ئەو مەوداییە لەنێوان حیکایتخوان و مەریەمدایە، هەمان ئەو مەوداییەی نێوان هەرزەکاری و کامڵبوونە، نێوان، خەیاڵ و هەقیقەتە، گەشبینی و بێ ئومێدییە، نێوان بەهارو هاوینە، بن هەنگڵی مەریەم و سێگۆشەی نێوگەڵییەتی، حیکایتخوان، سێ بەرکەوتنی لەتەک مەریەمدا هەبوو، یەکمجار وەک خواوەند تەماشای دەکرد، تەنیا ڕۆح بوو، دووەمجار لە پاش چاو کەسکەوە شەرمی لێدەشکێ، دێتە ڕیزی مر□ق، د□بێتە ڕۆح و جەستە، سێیەمجار کە لە حەمامی هاوینە بە ڕووت و قووتی دەیبینێ، ڕۆحی لێ وەردەگرێت، دەبێ بە جەستەیەکی پەتی، بە سۆزانی سەیریدەکات، ل□ گ□رتەیەک دا پێیدەڵێت، ئەوەی لەگ□□ خ□□□ک دەیکەی لەگەڵ منیش بێکە، پارەشت دەدەمێ، مەریەم بەجوانی دەیخوێنێتەوە، کە شووی یەکەم دەکات بە چاو، بە زەردەخەنەیەکەوە، ماڵئاوایی لێدەکات، حیکایتخوان بە ڕەزامەندی و ئاشتبوونەوە تێیدەگات، مەریم بە بەزیی وبە هەڵە تێەگەیشتنی پەیوەندی کوڕ کچ سەیریدەکات، مەریەم لە پاش دوو ئەزموونی هاوسەرگیری، بۆ جاری سێیەم شوو بە پەنجە خواردەکات، حیکایتخوان، لە بن درەختی وشەدا، بەسەرهات و گێڕانەوەی ڕووداوەکان، بە سیو سێ بەش، بە گوێرەی تەمەنی لە ڕۆمانەکەیدا کۆیاندەکاتەوە، لە دوای شووکردنی یەکەمی مەریەم، وەک پێشتر ئاماژەمان پێی دا، چۆن لە پێناو هەڵگرتنی گوناهەکانی، شکاندنی تابۆکانی، نا بێتە عیسایەک، لە خاچ نادرێ و دیار نامێنێ، ڕۆمانەکە لە ئاست دەق و بنیادی گێڕانەوە دا، لە سێ کەس پێکهاتووە، یەکەم پیری بەفرە، بە گفتەلێو بەسەرهاتەکان دەگێڕێتەوە، دووەم حیکایتخوانە لە دەفتەرێکدا، کاتێ دەینووسێ، بە سێ شت ڕێکیدەخات، کە چای و قاوە و جگەرەیە، لە دڵەڕاوکێ نووسینیشدا، باس لە سێ

تەکنیکی نووسین دەکات، کە ڕەشکردنەوە و بەشایی و پڕکردنەوەیە، سێیەم پەنجەخوارە، پەیدا دەچێتەوە، لە پاش حەوت ساڵ دەفتەرەکە، دەدۆزێتەوە، دەیگەیەنێت بە ئێمەی وەرگر، ڕۆمانەکە، لە سی و سێ پاژ پێکهاتووە، پیری بەفر لە دوای یانزە پشتەوە هاتووە، هەرپشتەکیان مێژوویەکی نادیارە لە مێژووی نەزانراوی کەتناوە، سی و سێ پاژ دابەش یانزە پشت بکە، دەکاتە سێ، ئەم سێیە، وەک ناوەک لە مێژوودا، ماونەتەوە، یەکەم گەنجێیە نە هاتە سەر ئاینی نوێ تەنیا ئاسەواری گەڕەکەی ماوەتەوە، دووەم چەتەیە، هاتە سەر ئاینی نوێ، سێیەم پیری بەفرە، کەسێکی ئەفسانەییە، زاوای هەموو دنیایە، ڕەوشتی زۆربای هەیە، بزوێنەرەکانی گێڕانەوە، لە سێگۆشەی کەتناوە، سێ کارەکتەری سەرەکی بوون، لە سێگۆشەیەکدا ڕۆڵی سێ تێڕوانینی جیاواز دەبینن، یەکەم پیری بەفر، بە هەموو پێوەرێک کارەکتەرێکی کلاسیکی بوو، هەر لە ئازایەتی و مەردایەتی و ڕەوشت بەرزی و لێبوردەیی، مامەڵەی جوانی لە تەک ئافرەتاندا، دووەم حیکایتخوانە، کارەکتەرێکی دۆنکیخۆتییە، تەژییە بە شکستی و تراژیدیای فرەدنگی و نەهامەتی، بەمەش دەتوانێ پایەکانی ڕۆمان لە کلاسیکەوە بگوێزێتەوە بۆ ڕۆمانی مۆدرن، سێیەم مەریەمە، ئافرەتێکە بزاڤی فێمێنییزمی هەیە، لە هەستیدا پیرۆزی خۆی دەدۆزێتەوە، لە بڕیارداندا دوو دڵ نییە ئازادە، مەریەم لە سێ بار، باز بەسەر خۆیدا دەدات، ئەوجا لەنگەر دەگرێ و دەگیرسێتەوە، مەریەمی سەرەتای پێش ناپاکی جیاوازی دروستدەکات لەگەڵ مەریەمی دوای پاکدامەنی، لەگەڵ هاوسەرگیری سێیەمیشدا دەگەڕێتەوە لە تەک شوێن دا یەکدەتەوە، پێگەی خۆی لە کەتناوە دا دەدۆزێتەوە، ڕۆمانەکەی بە دیاری پێشکەش دەکرێ، حیکایتخوان لە یەک کاتدا لە سێگۆشەیەکدا، بە سێ نەهامەتی ئابڵوقە دەدرێت، یەکەم مردنی پیری بەفرە، دووەم شووکردنی یەکەمی مەریەمە، سێیەم خەونە ناخۆشەکەیەتی، لە یەکمدا مردنی ڕووە بەهارییەکەی بوو، لە دووەمدا گۆڕانەوەیەتی بۆ هاوین، ڕاگواستنە لە سێگۆشەی تەڕ و پەڕوە بۆ بن هەنگڵی ڕووت و وشک، لە سێیەمدا ڕادەستبوونە بە سەرهەڵگرتن، بێهوودەییە لە ونبووندا،

پیری بەفر

کارەکتەرێکی ئەفسانەیی ئەرێنییە، دەتوانێ کاریگەری لەسەر دەوروبەردا دروستبکات، بە زمان و ڕەگەزەکانی گێڕانەوە پەیوەندی بە پێکهاتەی دەقەوە دەکات، گوزارشت لە مەبەست و ئەزموون و دنیابینی خۆی دەکات، بە ڕاشکاوی باس لەوە دەکات کە هەژدە ژنی هێناوە نەکەسیانی تەڵاق داوە، نە ئازاری داون، هەرگیز لە یەک کاتدا دوو ژنی پێکەوە نەبووە، مامەڵەی لەگەڵیاندا مەردانە بووە،

سەربازی نەکردووە، لەگەڵ سەربازانی ڕوس و عوسمانلی عەرەب و عەجەم شەڕیکردووە، شەڕی برا کوژی نەکردووە، بە برینداری سەجار تا سەد بژمێرە، تورک، عەرەب، فارس و جاشی کوشتووە، پێنجا ساڵە جگەرەی تەرک داوە، باس لە دوو شوێنی فانتازی دەکات، یەکەم باس لە دەندی پاڕانەوە دەکات، چۆن گەڵاپەڕکانی سەر قەڵای لەوێ دیارە، هاوینێک بە خاتری مەرە حەوت گوریسی لەگەڵ خۆی دا بردبووە دەندی پاڕانەوە، مەرە ئەو ناوەی لێنا، ئەو شەوە لە دوای سەرجەمی و بیسمیلکردن، بەدەم سەماوە بە منداڵ لە خودا پاڕانەوە، گەر مەرە نەبوایە ئەو دەندە بە دەندی شەیتان ناودەنرا، هەرچی ژنی دنیا هەیە بە ڕووتی دەنێ وەزەت، شەیتانی دەبیت، پیری بەفر چەندین جار لەوێدا لەگەڵ ژنانی دنیا شەیتانی بووە، دووەم باسی درەختی ژنان یان درەختی هاوینە دەکات، دەندی پاڕانەوە و درەختی هاوینە دوو ڕووی دراوەکن لە خەزێنەی غەریزەدا مامڵەی سەکسیان پێوە دەکرێ، لە یەکەمدا خەیاڵ بەرکەماڵە ڕوویەکی هاوینییەیە لە حیکایتخواندا ووردەکرێتەوە، لە دووەمدا ڕاستینەیە ڕووە بەهارییەکەیە کە پیری بەفر پێنجا جار زیاتر چووەتە خزمەت ئەو درەختە، ژنانی بە ڕووتی بینیووە، لەوێ گوڵنازی بینی، باوکی ناچار کرد گوڵنازی بە بهێنێ، گوڵناز ژنی یەکەمی پیری بەفربوو لە داخی بە منداڵی کەچی دوایکرد، پێش مردنی گوڵناز، پیری بەفر لە گەشتێکیدا بە باکوور لە گوندێکدا بەفر ڕێگایان پێدەگرێت، بەری ناسی و حەزیلێکرد، لە شەوێکدا لاقەیدەکات، گفتی پێدەدا، کە بگەڕێتەوە هاوسەرگیری لەگەڵدا بکات، کە لە ئەستەمبووڵ دێتەوە بووکە تورکی لەگەڵ خۆیدا دێنێ، نەوی سەحرە، لەگەڵ سەحر کە دەگەنە هەمان گوند هەواڵی کوشتنی بەری دەبیستێ، کە دووگیان بووە براکانی کوشتوویانە ئەو ساوایە تاقە وەچەی پیری بەفر بوو لە سکی بەری دا مرد، لەو هەژدە ژنەی هەیبوو هیچیان منداڵیان نەبوو، هەموو بەو داخەوە سەردەنێنەوە، نە لەو ژنانە لە گۆڕستانێکدا ، لە ژیر سێ دار مێو کەپرێکیان بە دروستکردووە، بە تەنیشت یەکەوە نێژراون، کێلی گۆڕەکان یەک جۆرو یەک ئەندازەن هەر کەسە بە ئاینی خۆی نێژراوە، ئێمەش ئەوە دەگەیەنە، پیری بەفر بەیەک چاو سەیریاندەکات، یەکیان نەبێ هەموو ژنەکانی بە گەنجی مردون، گۆڕی ژنەکانی دیکەی هەریەکیان لە مەملەکەتێکە، لە چەند مانگێکدا سەردانیان دەکات، پیری بەفر کەدەکە بە خوێندنەوەی مێژووی کورد، حەزی لە خزمایەتیە، هاوسەرگیری لەگەڵ سەرجەم میللەتانی دنیادا کردووە، بۆ ئەوەی وەچەیەک بخاتەوە، ناو و ناسنامەی هەڵگرێ، هەموو ئەو ژنانەی هاوسەرگیری لەگەڵدا کردووە، هەموو نەزۆک بوون نە دەندی پاڕانەوە، نە نزاو پاڕانەوە لە خودا، نە درەختی هاوینە، نە خەیاڵ

نە واقیع، نە هاوین نە بەهار، کەڵکی نەبوو، ئەوە تەنیا کوردە بە
دیـار مێـژووی لە گێڕنـراوی خۆیـدا بە ئەمەکەوە لە پـاییزدا بە
ڕابـردووی خۆی دەگێڕێـت، بە دیـار نە گەڕ، نە نێزێکەوە، کە لە
قۆناغە جیاوازەکانی مێژووی پیری بەفر دا کەچی دوایـیانکردوە، لە
هەمان کاتدا ڕێک وەک مێژووی گوندی کەتناوە، لە بەغا، تاران و
ئەستەمبووڵ کۆنترە، کەچی لە شوێنی خۆی ماوەتەوە، گەورە نەبووە،
نەبووەتە پایتەخت، هەر لە هەناوی جوگرافیدا بەو مێژووە نێزێکە،
بە گوند ماوەتەوە، پیری بەفر باسی سێیەم ژنی دەکات، ژنێکی
ئەرمەنی بوو، ناوی مەرە بوو، حەوت ساڵ ژنی بوو، بە جوانی پیری
بەفری فێر سەماکرد، لەسەر خواستی مەرە بوو گەرماوێکی ژنانەی
دروستکرد، لەکاتی مردنی مەرە، پیری بەفر بۆ یەکەمجار نەخۆشکەوت،
لە تاران دختۆرە روسییەکە پێی ووت دەردەکەت چاری نییە، سێ هەفتە
زیاتر ناژیت، لە گەڕانەوەدا، نزیک ورمێ، کاتێ لە ماڵی برازای
سمکۆ شکاک لایدا، تورک هێرشی هێنا شەڕی مردنی کرد، بەڵام نەمرد،
هەندێجار حەزی لە مەجلیسی دەروێشان دەکرد، لە نزیک منارە چۆڵی،
لە نێو دەروێشەکانی شیخی نەهری دەی چووە دەروێشێک و هێنای لە
هەموو جوانتر حاڵی لێدەهات، سەمای مەستانەم بینی، دەفی دەژەن، بە
زگ پڕبوون حاڵی لێدەهات، زیکری دەکرد، دەنگیشی زۆر خۆشبوو، پیری
بەفر گوێی لە سێ سەدو سی وسێ گۆرانی حەسەن زیرەک بووە، بەڵام
شێوەکیان، مەستان دەنگی لەو خۆشتربوو، مەستان خەڵکی زێی بادینان
بـوو، زیکـری ئـاگر دەکـات، بنەمـاڵەی ئەو لە نێـوان زەردەشتـی و
موحەمەدییە، دوای ئەم جوانترین کیژی کرمنشاهی هێنا، ناوی فەتانە
بوو لە پێشدا داوای کوڕی کرد، دوایی کردی بە کچ، ڕۆژ بە ڕۆژ لە
خەفەتی بێ منداڵی ڕووی لە کزی دەکرد، شێت بوو، بۆ چارەسەر بردی
بۆ تـاران، بەشێتـی کەچـی دوایـیکـرد، لە دواجـاردا بـاس لە غەزال
دەکـات، بە سک وزا بە هەمـوو زمـانێک دوعـای کـرد، نـاوی هەمـوو
پێغەمبەرەکانی هێنا، ئەویش بەو داخەوە مرد، پیری بەفر زمانی
تـورکی، عـارەبی، فارسـی و تۆزێ ڕووسـی زانییـوە، سوورەتەکـانی
قورئانیشی لەبەربووە، خوێندەوار بوو هەموو شیعرەکانی حافز سەعدی،
مەلا جەزیری و نالی ئەزبربوو، جارێ لای شێخ نەهری وەفایی بینیووە،
شیعری شیرین تەشی دەڕێسی نووسیووە، پیری بەفر دیوە بزربووەکەی
حیکایتخوانە، ئەو دیوە خەیاڵئامێزەی دەنکیخۆتە کە خەون بە ژیانی
زەرباوە دەبینێ، لە شکستی و گریاندا، لە ڕەشکردنەوە و چێکردنەوەی
کـردەی نووسـیندا، لە سـێبەری درەختـی وشەدا هەوێـنـی تیامـانێک
دەگرێتەوە، لە ئاسۆی دەقدا بە خۆڕەکی زەرباویانە سەمای وشەکان،
هەڵچوون و داچوونی هەستی ڕادەگرێت، بۆ وەک پیری بەفر زەرباویانە
ڕەفتـار نـاکەم، هەمـوو کچێ حەزی لێـدەکات، کەسـێکی پراکیسـی

(کردەی)ە، جگە لە نەبوونی وەچە، هیچ تەنگەژەیەکی سۆزداری نییە، متمانەی زیاتر بە جووڵەو کردارە، نەک بە تیۆرو نووسین، گەر بیەوێت گوزاریشت لە هەستێک بکات زۆربا ئاسا، بە سەما دەریدەبڕێت، بە سەما دەتوانێ جێ بێگومان لەق بکات، خوێندەواری هەیە، بەڵام هیچ نانووسێت، پێچەوانەی حیکایتخوانە، وەک بیسەرێک دەمڕاستی گێڕانەوەیەی هەمان شتزانە، کە بۆی دەگێڕێتەوە، چی دەبیستێ و دەبینێ دەینووسێتەوە، زانیارییەکانی یەکسان دەبێت بە زانیارییەکانی پیری بەفر، لە چوارچێوەی ڕۆمانێکدا کە وەسفکردن جێگا بە گێڕانەوە چۆڵناکات، لە ڕێگای زمانەوە بە ڕووی ڕووداوەکاندا دەکرێنەوە، بە ستراتیژی هونەرمەندێک لە بری هەموویان دێتە قسان و دەنووسێت، ئاندری تارکۆفسکی دەرهێنەری ڕووس دەڵێت “هونەرمەند لە جیاتی تەواوی ئەو کەسانە قسان دەکات کە توانای قسەکردنیان نییە” 10، گەر زمانی پیری بەفر جووڵەو کردارو سەما بێت، زمانی حیکایتخوان بێدەنگی و هونەری نووسینە، دەستبەردار بوونیی هەڵوەستی سۆزداری لە شوێن ڕەنگدانەوەی نووسین، دەبێتە ئامانجێک لە ڕووخساری پشتتێکردنی مەریەمدا یەقدەداتەوە، لە ژێر درەختی وشەدا بەردەگرێت، پیری بەفر خەون بە ژنەوە نابینێ، هەژدە ژنی هێناوە، کەچی تۆی حیکایتخوان نەتوانی تاقە ژنێک بهێنی، بە خەونیش بێت نەتوانی بگەیت بە مەریەم، لە دەندی پاڵانەوە دا بوو گوریسکەت پچرا، کەوتیت، نەگەیشتی بە مەریەم، دەندی پاڵانەوە ڕنینەوەی مووەکانی خەون و خەیاڵت بوون، لەمپەرێک بوو لە جیابوونەوەی ئەزموونی دۆنکیخۆتە لە دنیای زۆربا کە نزیک بوونەوەی چاو کەسک و دەرکردنی مەریەمی لێکەوتەوە، وەک پیری بەفر ناتوانێ سەما بکات، گریانیش دادی نادا، تا بە سەما گوزارشت لە هەستی بکات، پیری بەفر چۆن دوورکەوتەوە، دنیایەک کێشەو ئاڵۆزی بۆی نایەوە، دوو هاوینە مردوویت، زوو مردیت، نەیهێشت جیاوازییەکان کەمبکاتەوە، ئیتر چیی بنووسێت، لەگەڵ مردنی تۆ، شووکردن و کۆچکردنی مەریەمدا، تراژیدیایی حیکایتخوان سەرهەڵدەدات، ڕادەستنەبوونی بە پێدراوەکانی واقیع، سەرهەڵگرتن و سەفرکردنەکەی بۆ نادیار، پشتکردنە، لە دنیای ژن، گومانە لە توانای خۆی، گومانە لە کردنەوەی پاژێکی نوێی نووسینە لە سەر درەختی کەتناوە، پەلینکردنی پەیوەندییەکانی نیوان واقیع و فانتازیایە، ئایا نووسینەکەی بەشی ئەوەی تێدا ماوە کە لە گومان بیپارێزێت، لە کردەی نووسینیدا، لە ژێر درەختی وشەدا، ئایا بە دوای سەقامگیری بزربوودا دەگەڕا، یان وەک کارەکتەرێکی دۆنکیخۆتی شکەستیەکانی خۆی بە سەرکەوتنەکانی کارەکتەرێکی زۆرباوی وەک پیری بەفر بەراوورد دەکرد، یان گومانکردنی لەوەدا تەخ نابێتەوە کە مەریەم حەزی لە

نەبوو، ڕووخساری ئاوێنەیەک بوو دڵشکاندنێ گەورەی تێدا بوو، کە هیچ کچێ حەز لەو چروچاوە ناکات، ئەم بیرخستنەوەیە بەر لەوەی گومان لە مەریەم بکات، گومان لە خۆی دەکات، ئەوەندە بڕوای بە نووسینە، بڕوای بە خۆی نییە، بڕوای بەوە نییە کە بتوانێ مەریەم بگۆڕێت، پەرجۆ دەس□ بەرکات، ویستی بە کردەی نووسین قەرەبووی هەست بە کەمکردنی بکات، داهێنان دروستبکات، گومان بزوێنەری نووسینە لەتەک دنیایی دڵنیایشدا پارادوکس فەراهەم دەکات، قەد لەگەڵ یەکتریشدا پاکناب□و□، بەختیار عەلی دەڵێت ” پاک بوونەوە لەو گومانە پاکبوونەوەیە لە ڕیشەکانی هونەر “11 لە کۆتاییدا حەسرەتەکانی ڕابردوو لە نێو خود و ئایندەی بەجێماوی دەستنووسەکە، لە درەختی کەتناوەدایە، ئایندەش لە دەرەوەی ڕابردوودایە، لە ئێستادا مەریەم نییە، پیری بەفریش نەماوە، ئەدی من بۆ هەبم بۆ کەتنێکی تر، بۆ داوای لێبوردنێکی دیکە کە منی حیکایتخوان لەوی نووسەر جیادەکاتەوە، گەر ئەو بەهاری ڕابردوو بێ، ئەوا من لە ئێستادا هاوینی بەسەرچووم، لە پاییزی□کی نادیاردا بەرەو نەزانراو هەڵدیم.

کەرکووک مانگی 12 / 2021

ژیدەرەکان:

1 ـ کەریم کاکە ـ درەختی کەتناوە ڕۆمان ـ لە بڵاوکراوەکانی یەکێتی نووسەرانی کورد، لقی کەرکووک ژمارە 91 ـ چاپخانەی: ئاربخا، کەرکووک ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2007
2 ـ بەختیار عەلی ـ ناشوێن ـ چاپخانەی: کارۆ ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2019 ـ ل 155
*بۆ زیاتر تەماشای لاپەڕکانی 81 ،140 ، 203 ، 163 ، ی سەرچاوەی ژمارە 1 بکە
3 ـ ئەنوەر حسین ـ ئاشنا بوون بە دریدا ـ گۆڤاری ئایدیا ـ ل 131
4ـ فلیب هامۆن ـ سمیولوجیە الشخێیات الروائیە ـ ترجمە: سعید بنکراد ـ تقدیم عبدالفتاح کیلیگو ـ دار الحوار للنشر والتوزیع ـ الگبعە الاولی ـ ێ 43 5 ـ بەختیار عەلی ـ گوتاری مانەوە ـ چاپ و بڵاوکردنەوە: ناوەندی ڕۆشنبیری ڕهەند ـ چاپی یەکەم ـ 2021 ز ـ ل 112
6 ـ بەختیار عەلی ـ دوا خەندەی دیکتاتۆر ـ چاپخانەی کارۆ ـ چاپی یەکەم ـ ساڵ 2020 ـ ل 257
7 ـ د ێلاح فچل ـ بلاغە الخگاب وعلم النگ□ ـ عالم المعریفە ێدرت السلسلە فی شعبان 1998 بڕشراف ڕحمد مشاری العدوانی 1923 ـ 1990ـ

211 ل
8 ـ جورج گرابیشی ـ ـ فی الروایة العربیة ـ دار الگلیعة للگباعة والنشر ـ الگبعة الاولی ـ 1982 ل 185
9 ـ کاروان عومەرکاکەسوور ـ (ڕێگاکانی ژەهر)ڕۆمان ـ ناوەندی غەزەلنووس بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2017 ـ ل 5
10 ـ عەبدولخالق یەعقووبی ـ دیالۆگ و داهێنان ـ چاپخانەی خانی دهۆک ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2009 ـ ل 137
11 ـ بەختیار عەلی ـ ئاوێنەکەی ئەرفیۆس ـ چاپخانەی رجایی / تاران ـ چاپی یەکەم ـ ساڵی 2014 ـ ل 205

قاسم سلێمانی کێ بوو؟.. عەلی مەحمود محەمەد

شکاندن وسوتاندنی بەرفراوانی وێنەو پەیکەرەکانی قاسم سلێمانی لەسەرتاسەری ئێران، شایی و هەڵپەڕکەی گەنجانی مهاباد لە یادەوەری کوشتنی سلێمانی، کە بێباکانە ملی خۆیان خستەتە بەر چەقۆی کۆماری ئیسلامی ئێران لەو یادە خۆشە، ناتوانن بەختیاری خۆیان بە مەرگی بشارنەوە، وە ئەرشیفی وێنەی پرسەکەرانی قاسم سلێمانی لە باشووری کوردستان و وتەو لێدوانی سیاسی و نووسەران لە سێ ساڵی رابردوودا چ خەجاڵەتییەك دردەخات .

ئەمەی من لەم کورتە وتارە باسی دەکەم مشتێکە لە خەروارێك لە تاوانی ئاشکرای یاداشتکراو، داخوا دەبێت ناوبراو بە بڕیارە نهێنییەکانی چەند تاوانی قێزەونی کۆمەڵکوژی و تیرۆری ئەنجام دابێت؟، چەند پلانی دژ بە کوردی دابێت، ئەو لە وێنەکاندا خەندەی دەباراند، وەلێ لە ناخدا غەزەب و مەرگی دەبەخشییەوە.

دەمەوێت جیا بم و جیاش قسە بکەم، نە وەك گەشتیارانی باشووری بۆ شیمالی ئیران بدوێم، وە نە وەك سیاسییە پڕۆ ئیرانییەکان لەمەڕ کوردایەتی بە فایلەوە دروشم بدەم، وە نە وەك ئەو تەرزە نووسەرانەش لە مانای ئازادی و ئەخلاق پەیوەندی نێوانیان لە فکرو نووسیندا تێنەگەیشتوون بیربکەمەوە، وە نە وەك هەنسکەی گریانی پرسەکەرانی سیخوڕخانەکان ئیتڵاعات هەڵوەست بنوێنم، نە وەك ئەو پرسەو شەیپورەی کەناڵەکانی راگەیاندن بۆ حاجی قاسمی سلێمانیان

بەرپا کرد بجوڵێمەوە, جیاش لەو چەپەی ئەمەریکای لاتین و ئیسرائیل عەقڵیانی کوێر کردۆتەوە, ئەوەی دژی ئەمەریکاو ئیسرائیل و هاوپیمانەکانی بێت دەیکەنە شۆڕشگێڕ, دەبێت مێژوو لە دوارۆژدا چی لەسەر ئەو نووسین و راپۆرتانە بڵێت؟, کاتێك نەوەکانی داهاتوو خوێندنەوەیەکی ئەخلاقی بۆ وێنەی ریزی پرسەگەرانی سیخوڕ خانەکان لە سلێمانی و هەولێر و رەفتارو نووسینەکان دەکەن؟, چی دەڵێن کە دەبینن گەلێکی قەسابی کراو چۆن ستایشی جەلادەکەی خۆی دەکات و چەقۆی ملی خۆی دەلێسَتەوە؟, چۆن ژمارەی فایلدارانی جاسوسخانەکان تاران و ئەنکەرا چەندین جار زیاترن لە فایلدارەکان بەعس.

قاسم سلێمانی کێیە؟

لە 11ی ئازاری 1957 لە گوندی ” کەناڵ مالك” قەنات ملك ” ی ژمارەی دانیشتوانی 441 کەس,119 خێزان ” سەر بە ناوچەی رابور ” ژمارەی دانیشتوانی 35341 کەس,7664 خێزان ” لە پارێزگای کرمان لە خێزانیکی جوتیاری زۆر هەژار هاتۆتە دنیاوە, کە بەهۆی چاکسازییەکانی زەوی سال□ی 1341ی شاوە, پارچەیەك زەویان بەکەوتبوو.

لەو خێزانە هەژارە منداڵێك چاوی بە ژیان هەڵهێنا ناویان نا قاسم, ناوی باوکی حەسەن و ناوی دایکی فاتمە سلێمانییە, دەڵێن سلێمانییەکان بە بنەچە لوڕن و لە ناوچەی لوڕستان و بەختیارییەوە لە دەوروبەری سال□ی 1750 زاینی کۆچیان کردووە بۆ پارێزگای کرمان.

ئەو بە ناوی قاسمی کوڕی حەسەنی کوڕی ئیمام عەلییەوە ناوی موبارەکی نراوە, ئەویش کە گەورە بوو وەك هەمان قاسم پێیی وابوو مردن وەك هەنگوینە لە پێناو عاشوراو حوسێندا, 40 ساڵ پۆستاڵی سەربازی دانەکەند, باوەڕی وابوو تا ساحیب الزەمان ئیمام مەهدی دێت , چەك لەشان بێت لە سوپای پاسداران.

تا لە کۆتاییدا هەنگوینەکەی بە نسیب بوو, لەناو هەنگوینەکە وا توایەوە, ئەنگوستیلەکەی پەنجەی و پشتڕاستکردنەوەی پشکنینی دی ئێن ئەی نەبوایا, دەوترا وەك عیساو ئەبو زەڕ هەڵکێشراوە بۆ تەبەقە ناسروەکانی ئاسمان, دەبوایە لە چاوەڕوانی بونایە بە مەهدی بوون بگەڕابایەتەوە.

سلێمانی 5 براو 5 خوشکی هەبوو, یەکێك لە براکانی بەناوی سوهراب سلێمانی بەڕێوەبەری زیندانی تارانە, بە دڵڕەقی بەرامبەر بە زیندانیان و پێشێلکەری مافی مر□ق و□ك جەلادێك لای ئازادیخوازانی ئێران ناسێنراوە.

سلێمانی لە تەمەنی هەرزەکارییەوە خێزان پێکەوە دەنێت, دو کوڕو سێ

کچی دەبێت, حوسێن و محەمەد رەزاو زەینەب و فاتمە و نەرگز ناوی زەرینەی منداڵەکانی عەشقی قوەی شیعەگەرایی پێوە دیارە.
ئەوِ لە بەر هەژاری تا پۆلی 5ی سەرەتایی خویندووە, لە تەمەنی 11 سالی واز لە خوێندن دەنێت, ساڵی 1969 واتا لە تەمەنی 12 ساڵی, لە لادێکەیانەوە ڕو لە شاری کرمان دەکات بە کرێکاری بیناسازی, بە هاوکاریکردنی خێزانەکەی, تا قەرزە نۆ هەزار ریاڵییەکەی سەر باوکی بداتەوە, دواتر لە ساڵی 1974 لە فەرمانگەی ئاوو ئاوەڕۆی شاری کرمان دەبێتە کارمەند.
بەلام رژێمی ئێرانی ژیانامەیەکی دیکەیان بۆی نووسیوەتەوەو راستییەکانیان شێواندوو بەم شێوەیە : گوایە لە 11 ساڵی بۆ خوێندن چووە بۆ کرمان, دبلۆمی هێناوە, دواتر پەیوەست بووە بە هێزی کارەوە.
لە 18 ساڵ بووە بە بەڕێوەندەر, لە 20 ساڵی پەیوەندی کردووە بە خەبات دژ بە رژێمی پاشایەتی.
دواتر بووە بە فەرماندەی سوپا لە ئازەربایجانی رۆژئاوا “کوردستان””
https://www.imna.ir/news/546000/%D8%B2%D9%86%D8%AF%DA%AF%DB%8C-%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D8%B3%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D8%AD%D8%A7%D8%AC-%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85-%D8%B3%D9%84%DB%8C%D9%85%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%B9%DA%A9%D8%B3-%D9%81%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D9%88-%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%AA

پەیوەندیکردنی بە خەتی ئیمامەوە

لەو کاتەی شۆڕشی گەلانی ئێران کڵپەی سەندبوو لە لایەن گەنجە چەپگەراکانی ئێرانەوە درێژەی پێ دەدراو رابەرایەتی دەکرا, ساڵێك بەر لە سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران, لە رێگای حوجەتوالئیسلام سەید رەزا کامیابەوە, کە لە مانگی رەمەزانی ئەو ساڵە لە شاری مەشهەدەوە هاتبوو بۆ ئوستانی کرمان, پەیوەندی بە خەتی روحواللە خومەینییەوە دەکات, هەر خودی کامیاب دواتر سولێمانی بە ئایەتوڵا خامنەئی دەناسێنێت و دەرگای چوونە پێشەوەی بۆ دەکرێتە سەر پشت.
ناوبراو یەکێك دەبێت لەوانەی لە لایەن رێکخراوی مجاهدینی خەلقی ئێرانەوە دەکوژرێت لە 7 موردادی 1360 ″ 28-8-1981 “.
سلێمانی لە کرمان تێکەڵ بە ئیسلامی سیاسی دەبێت, ئەوان شەرمنانە بەشداری راپەڕینیان دەکرد, پەیوەندییەکەی تەنها زارەکی بوو وە هیچ چالاکییەکی هەستپێکراوی نەبووە دژ بە رژێمی پاشایەتی, دەنا

ئێستا بە شانازییەوە لە سیفیەکی گەورەتر لە خۆی نیشان دەدرا, لە کاتێکدا وڵات کەپەی دەداو لاوانی چەپی هاوتەمەنی ئەو پۆل پۆل بەرەو مەرگ دەچوون بۆ روخاندنی رژێمی پاشایەتی, بە باکانە و بەوپەڕی عەشقەوە دوا هەناسەیان تێکەڵ لە گەڵ گازی سیانید دەبوو کە لە گیرفانەکانیان هەڵیان گرتبوو, کەچی ئەمان لە کونجی مزگەوتەکانەوە بە دوعاکانیان دەکەوزانەوە.

بوون بە پاسدارو بەشدار جیهاد دژ بە خەڵکی کوردستان

دوای سەرکەوتنی شۆرش بە سەرکوتکردنی بەرەی شۆرش و سەپاندنی حوکمی ئیسلامی بەسەر ئێراندا, سوپای پاسداران پێکدەهێنرێت, لە لایەن خومەینیەوە لە رۆژی یەک شەممە رەشەکەی رێکەوتی 22ی نیسانی 1979 راگەیەنرا.

قاسم سەلێمانی لە ئوستانی کرمان زوو پەیوەندی بە سوپای پاسدارانەوە دەکات,45 رۆژ خولی سەربازی خێرا دەبینێت لە لای رێکخراوی فەتحی فەلەستینی, بەدوای راگەیاندنی جیهاد دژ بە خەڵکی کوردستان, دەبێتە راهێنەر, کە خومەینی لە رۆژی سێشەممە رێکەوتی(١٩-٨-١٩٨٠) بەشێوەی فەرمی رایگەیاند, داوای لە لایەنگرانی سستەمی ویلایەتی فەقیە کرد ئەرکی شەرعی خۆیان لە هێرشکردنە سەر کوردستان و لە ڕەگ دەرهێنانی "کفرو ئیلحاد" بەجێ بهێنن, بەوەش شەڕێکی نەخوازراو بەسەر گەلی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا سەپێنەنرا, زۆر تاوانی قێزەون بەرامبەر بەم خەڵکە ئەنجامدران دەچنە چوارچێوەی تاوانە نەودەوڵەتییە مەزنەکانەوە.

قاسم سلێمانی و ئیسماعیل قائانی یەکێک بوونە لەوانەی لە یەکەم چرکە ساتەکانی دوای فتواکە رویان لە کوردستان کردووە بۆ جیهاد و بەشداری کۆمەڵکوژی خەڵکیان کردووە، هەر لە میانی جیهادەکەی کوردستانەوە یەکتریان ناسیووە, زۆر بەباشی ئەرکەکانیان جێبەجێ کردووە, وەک سایتی تابناکی پاسداران ئاماژەی پێ داوە.

بە دوای فتواکەی خومەینی, سەلێمانی بە دوری زیاتر لە 1500 کیلۆمەتر خۆ بەخشانە بێ وەرگرتنی موچە, لە ئوستانی کرمانەوە دەچێت بۆ شاری مهابادو ئازەربایجانی رۆژئاوا بۆ بەشداریکردن لە غەزەواتی سەرکوتکردنی خەڵکی کوردستان, یەکەم بەشداریکرنی سلێمانی, لە شەڕی خەڵکی کوردستان بە تایبەت شاری مهاباد بووە, کە لەوکاتە شاری مهاباد رۆڵی گرنگی لە جوڵانەوەی کوردستاندا دەگێڕا, گوایە لەو کاتە هەوڵی جیابوونەوەیان لە ئێران دەداو خواستاری وڵاتێکی سەربەخۆی کوردی کۆمەنستی بوونە ”
http://www.alshiraa.com/topics/1568-kasm-slymany-aaaml-bna-drb

. ”th-hrk-fth-lykod-alhrs-althory-bklm-alsyd-sadk-almosoy
ناوبراو لە شاری مهاباد و ئازەربایجانی ڕۆژئاوا بەشداری شەڕەکان دەکات لە هاوینی ساڵی 1979 دا، کە لەو ماوەیەدا لەو ناوچەیە تاوانەکانی ئیعدامی مەیدانی دەرەوەی دادگا و تاوانی کۆمەڵکوژی قاڵناو و قەڵاتان و ئیندرقاش و ...... ئەنجامدران، لە ئەوکات بەهۆی بەشداری چالاکانەی لە سەرکوتکردنی خەڵکی کوردستان، لە ساڵانی 58 بۆ 60 بۆ ماوەی دوو ساڵ بەردەوام بوو، فەرماندەیی سوپای ساروڵای دەکرد، ڕێبینی لە سەرکوتکردنی خەڵکی کوردستان ” https://fa.wikipedia.org/wiki/%D9%84%D8%B4%DA%A9%D8%B1_%DB%B4%DB%B1_%D8%AB%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87 ” , هەرچەندە پلەی بەرز کرایەوە لە بە ئەندازەی ئاغای ئیسماعیل قائانی فەرماندەی ئەستای سوپای قودس ناو ناوبانگی نەبوو لە سەرکوتکردنەکە، وەلێ بەشداری دڕندەقانەیان لە سەرکوتکردنی خەڵکی کوردستان دەرگای بۆ ئەم جوتە کردەوە لەناو حوکمڕانی ئیسلامی ئێراندا، هەردوکیان بە دەرگای کۆمەڵکوژی خەڵکی کوردستاندا هاتنە ژورەوە، هەرچەندە بەهۆی پلەنزمی ئەوکاتی ئەم جوتە جەلادە وە نەپشکنینی ورد لە تاوانەکان نەتوانراوە دەسیەی تاوانەکانی ئەم دووە بەرامبەر بە خەڵکی کوردستان ئامادە بکرێت.
دوای گەڕانەوەی لە مهاباد و ئازەربایجانی ڕۆژئاوا بۆ کرمان، سلێمانی بەهۆی بەشداری چالاکانی لە سەرکوتکردنی خەڵکی کوردستان، خەڵات دەکرێت و دەکرێتە فەرماندەی پایگای سوپای قودس لە شاری کرمان.

40 ساڵ پێستاڵەکەی دانەکەند

قاسمی سلێمانی یەکەم ئەرکی بەشداریکردن بوو لە سەرکوتکردنی جوڵانەوەی گەلی کورد کە بۆ خودموختاری تێدەکۆشا لەو ڕۆژگارەدا، داواکارییەکانی لە بەرنامەیەکی هەشت خاڵی سادەو ساکاردا خۆی بەرجەستە کردبوو.
سلێمانی یەکێك بوو لەو جەنگاوەرانەی بە فتوای خومەینی پێستاڵی لە پێ کرد و بەشداری کرد لە سەرکوتکردنی جوڵانەوەی گەلی کورد، تەنانەت دوای بەنی سەدریش پێستاڵەکەی دانەکەند” دەڵێن 40 ساڵ پێستاڵی لەپێدا بوەو سەرقاڵی جەنگ بوەو بە پسانەوە لەجەنگێکەوە بۆ جەنگێکی تر چووە لە پێناوی ئێرانداو لە کاتێکدا کە زۆربەی پاسدارانی سەردەمی جەنگی ئێرانو عێراق وازیان هێنا، ئەم تا مردن بەردەوام بووە”، ئەمەش لە دوو هەنگاوی دواتریدا بووە هۆی بەرزکردنەوەی پێگەی سەربازی.

دواتر کرایە فەرماندەی پاسدارە کرمانییەکان, بەرزترین پلە بوو لەناو پاسدارانی هاوشاری ئەوکاتیدا, دوای 3 ساڵ بووە فەرماندەی تیپ, دواتر دەبێتە سەر فەرماندەی لەشکری 41 ی ساروڵا, کە هەموو چەکدارانی سیستان و بلوجستان و هرمزگان و کرمانی لە خۆ دەگرت.

فەرماندەیەگی شکستخواردوو

قاسم سلێمانی وەك باسی دەکەن و خوێندنەوە بە ئەنجامی فەرماندەیی شەڕەکانی دەکرێت, فەرماندەیەکی سەربازی سەرکەوتوو نەبووە, ئەو لە کۆمەڵێك جەنگی گەورە لە ماوەی 8 ساڵەی شەڕی عێراق – ئێران بەشداری کردووە, هەرچەندە فەرماندەی گشتی هیچ لەو شەڕانە نەبووە, لە بەهۆی هەڵەی سەربازییەکانیەوە هۆکار بووە بە بەکوشت دانی دەیان هەزار کەس, کە خۆی لە نزیك سەت هەزار کەس دەدات, وە شکستی جەنگی کەمەر شکێن, لە شەڕەکانی" فاوی 4, نەسری 5 و کەربەلای 5 " دا, وەك موحسین رەزائی فەرماندەی پێشووی سوپای پاسداران دەڵێت : ئەو سێ جەنگە سێ کارەساتی گەورە بوو بە سوپای ئێران لە ماوەی شەڕی عێراق ئێراندا, هەرسێکیشی سلێمانی هۆکاری شکستەکانی بووە. نەیارانی چونە پێشەوەو سەرکەوتنی پلە بەندی سلێمانی دەگێڕنەوە بە نزیکایەتی ئەو لە خامنەئی بە " جانتا هەڵگری مەڵا" ناوی دەبەن نەك ئەو سەڵقیانەی دوای جەنگەکان دەیگرێت وەك ژەنەراڵی سەرکەوتوو خۆی نمایش دەکات, وا باسی دەکەن هەمیشە لە دوای نیشتنەوەی شەپۆڵەکان ئامادەیە, وەلە لەکاتی شەپۆڵەکان لە بەندەرە ئارامەکان لەنگەری گرتووە دوور لە تۆفان و تسۆنامیەکان.
قاسم سلێمانی دوای بەشداری کردنی کەمی لە سەرکوتکردنی خەڵکی کوردستان دەگەڕێتەوە ئوستانی کرمان" دیارە وردە کاری چالاکییەکانی لە سەرکوتکردنی خەڵکی کوردستان بە نهێنی ماوەتەوە, بەڵام بەهۆی بەرز کردنەوەی پلە بەندی دەیسەلمێنێت رۆڵی هەبووە لە سەرکوتکردنی راپەڕینی کوردستان و پاداشت کراوە", بە وتەی خۆی سەرەتای شەڕی عێراق-ئێران پاسەوانی فرۆکە خانەی کرمان بووە, دواتر وەك بەرپرسی دەستەیەکی 300 کەسی بەشداری بەرەی سوسنگەردی کردووە لە شەڕی عێراق – ئێران. بەڵام کەسانی دی دەگێڕنەوە گوایە بە ماوەی دوو هەفتە نێردرا بە بەرەی شەڕی ئێران -عێراق بە دابەشکردنی ئاو, دوایی مایەوەو نەگەڕایەوە.
ناو براو لە شەڕە گەورەکانی "کەربەلاکانی 1 و 4 و 7, نەسری 4 , فەتح مبین, فەجری 1 و 3 و 4 , رەمەزان, بیەت الموقەدەس 1 و 7 و رێگای قودس, سامن ئال ئائمە… لە سەرتاسەری بەرەکانی شەڕی عێراق – ئێران بەشداری کردووە" .

سلێمانی لە هێرشی ڕێگای قودس لە ناوچەی زەنکاوەکانی حەوێزییەی عێراق بریندار دەبیت لە 29-11 بۆ 7-12-1981، بەڵام شانازی دەکرد بە بەشداریکردنی لە شەڕی فەتح مبین لە 22 بۆ 28ی ئازاری 1982، کە بە بەنەی جەژنی نەورۆزی ئاگرپەرستانەوە بە ئیستیلاحی ئیسلامی سیاسی، سوپای ئیسلام ئەنجامی دا لە ناوچەی شوش، دوای 30 هەزار کوژراو توانی 2500 کیلۆمەتر دوجار لە ناوچەی خوزستان بگرێتەوە.

لە هیچ یەکێك لەو دوو جەنگە کە تیایدا ئێران سەرکەوتوو بوو، وە حسەن خرازی سەرکردایەتیانی دەکرد، قاسمی سلێمانی لە ریزی فەرماندەکانی نەبووە، کە مایەی شانازی بن بۆی.

هەکاری جینۆسایدی کورد

قاسم سلێمانی لەو شەڕانەی کە بووە هۆی جینۆساید و ماڵوێرانی بۆ خەڵکی کوردستان و وڵاتیان کردە بەشێك لەو کارەساتە، لە پاڵ بەشێك لە هێزە کوردییەکانی باشوور بەشداری کردووە، لە شەڕی فەجری چوار لە ساڵی 1984 لە ناوچەی پێنجوێن، شلێر تا سورێن، ئەو شەڕە بووە هۆی ئەوەی ناوچەکە وێرانبێت، هاوکات بووە هەکارێك کە شاری مەریوان بۆ بەردومانی فڕۆکە لە لایەن بەعسەوە ویچرانبکرێت و خەڵکەکەشی کۆمەڵکوژی بکرێت، هەروەها لە شەڕی نەسری پێنج لە ناوچەی ماوەت بەشداری کرد لە ڕێکەوتی 21-6-1987، تیایدا بەهۆی هێرشی ئەوەوە دەیان هەزار کەس لە سوپای ئێرانی کوژران، وە بووە هەکارێك کە بەعس شاری سەردەشت کیمیاباران بکات لە یەك شەممەی ڕێکەوتی 28ی هەمان مانگدا، یەکەم شار بوو لە دوای جەنگی دووەمی جیهانی کیمیابارانکرا.

ئەمەو بەشداری ژمارەیەك لە شەڕەکانی قەرارگای ڕەمەزانی کردووە، لە گرتنی شاری هەڵەبجە و شەڕی بەیتوالمقەدەسی 4 لە چیای شەمەران کە توانی هەڵەبجەی تێدا ئەنجامدرا، ئیتر تاوانی هەڵەبجە لە 5000 قوربانی شارەکەو دزینی سەروەت و سامانی خەڵك تا دەگاتە لەدانی هێزەکانی ڕێژهەڵات قوربانییەکانی شوانی گوردانی کۆمەڵەو سوپای رزگاری و حیزبی دیموکرات و گرتن و ئیعدامی سەدان کەسی دیکەی ڕۆژهەڵاتی پێویست بە شیکردنەوە ناکات، هەموو ئەو شەڕانەو نەسرو شتە عاجباتیانەشی بە هاوکاری یەکێتی و پارتی و سۆسیالست و بزووتنەوەی ئیسلامی ئەنجامدران، واتا شیوەن گێڕانی ئەمڕۆی سیخوڕە خانەکانی سلێمانی و هەولێر بۆ قاسمی سلێمانی.

لە باشوری کوردستانیش لە ڕێگای پێشمەرگەوە لە ژێر تێڕوانین بۆ شەڕی هاوبەش لە گەڵ پێشمەرگەی لایەنەکانی یەکێتی و پارتی و حسك و بزووتنەوەی ئیسلامی و لەشکری موسڵمانی کورد لە ناوچە جۆراوجۆرەکانی کوردستان وەك قەرارگای ڕەمەزان ئامادەیی هەبووە،

کە دواتر بەهۆی ئەو شەڕە هاوبەشانەوە گەلەکەمان تووشی کۆمەڵکوژی گەورە هات لە شاڵاوەکانی جینۆسایدی ئەنفال و کیمیابارانی هەڵەبجە, کە دواتر ئێران بەشێك لەو خەڵکە لێقەوماوە بە پەناهەندە وەر دەگرێت, ئێستا بە فەزیلەت دەیفرۆشنەوە, کە خۆیان هۆکاری تراژیدیاکە بوونە نەك هاوکاریکەر, هۆکاری دەردو مەینەتەکان بوونە نەك برینپێچی برینەکان.
سلێمانی لەدوا دیداریدا لەگەڵ خامنەئی, سێ رێزلێنانی ئازایەتی بە یەکجار پێ بەخشرا, کۆماری ئیسلامی ئێران پێویستی بەوە بوو, ئەو وەك هێمایەکی ئازایەتی بناسێنێت, تا هژمۆنیای خۆی لە هەرێمەکە بپارێزێت, واتا کۆماری ئیسلامی پێویستی پێ بوو قارەمان دروست بکات, نەك حەقیقەت وا بوبێت کە پاڵەوان بووبێت.

رۆستەمی زاڵ و ئەبو موسلمی خوراسانی و عەلی حەسەن مەجیدە

لای شیعەکان یان ئێرانییەکان, جگە لە ناوە ئاینییە پیرۆزەکان کە لیستەکەیان زۆرە, چ ئەوانەی کوژراون یان قەول وایە زیندوبنەوە دوای مردن بۆ درێژەدان بە ئەرك و پەیامەکانیان لە دوارۆژدا لە ناکاو بگەڕێنەوە, دوو کەسایەتی وەك پاڵەوانی دانسقە لای ئیچرانییەکان نمایش دەکرێن کە ئەوانیش ئەبو عەباس موسلم خوراسانی " 754-718 ز", کە ئەمەوییە کافرە بکوژەکانی عەلی و حەسەن و حوسێن و قاسمیان لە دەسەڵات لادا, لە گەڵ رۆستەم و زۆرابی شانامەی فیردەوسی کە ئەبو قاسم فیردەوسی " 1020-935 " نووسیویەتی, هەردووك ئەفسانەی پاڵەوانیەتی ئێرانیەکانن و لای ئەوان لە هیزو پاڵەوانێتیدا نموونەیان لە جیهاندا نییەو نابێت, لە هەردوو بواردا ناوی قاسمیش ئامад□ی□, ئێستا هەندێك قاسمی سلێمانی لە زیندوکردنەوەی خەلافەتی شیعە بەناوی مانگی شیعە دەبەنەوە سەر موسلم خوراسانی, لە پاڵەوانێتی و هێزیشدا دەیبەنەوە سەر رۆستەم و زۆراب, لێ لە راستیدا قاسم سلێمانی هیچکام لەو دوانە نەبوو, بەڵکە بۆ خۆی عەلی حەسەن مەجید" 1944-2010″ێکی شیعەگەرای ئێرانی بووە, عەلی حەسەن مەجید چۆن پێشتر نایب عەریفێکی فاشیل لە سوپای عێراق بوو, بەو دەسەڵا تە زۆرەی لەدوای 30-6-1987 ەوە پێی درا, بە وەحشیەت و دڕندەیی توانی ژیان لە لادێکانی کوردستان بسڕێتەوە و زیاتر لە 200000 کورد بکوژێت و هێزی پێشمەرگە لە باشوری کوردستان دەربکات, وەك لایەنی سەربازی ئەمە بۆ ناسیۆنالستی عەرەبی سەرکەوتنە, هەنووکەش ناسیۆنالستەکانیان بە شانازییەوە بۆی دەگەڕێنەوە, لێ بۆخۆی دڕندەیی و وەحشیەتێکە, لای کورد عەلی حەسەن مەجید تەنها نایب عەریفێکی فاشیلی وەحشی بوو, بۆ نەتەوەییە

عەرەبییەکانیش ناوبراو فەرماندەیەکی مێژووی بە بەهای سەربازی بووە، بەهەمان شێوە بە ئیسلامییە شیعەگەراکان سلێمانی خەونی دزراوی بەیان گەڕاندەتەوە، فەرماندەی بنەڕەتی سەربازی تا مردن بووە، چل ساڵ تەواو پۆستاڵی پاسداری لە پێ نەکردەتەوە، ئەوان لە لە فردەوسدا لە باوەشی حوسێندا دەیبیننەوە، کە بەرزترین خەونی ئەفسانەیی ئەوانە، وەلێ بە ئەمە دەبێت هەر پاڵەوانەکەی شەڕی سێ مانگەی ڕۆژهەڵات و گرتنەوەی کەرکوک ماڵوێرانی شاری دوز بێت، قوتابییەکی فاشیلی پۆلی پێنجی سەرەتایی بوو، ئەخلاق ڕێگامان نادات ستایشی قاتلانی خۆمان و مرۆقایەتی بکەین، بە ئازادیخوازانی ئێرانیش هەر لە جەلادێك زیاتر نییە، بۆیە لە هەر جێگایەك وێنەو پەیکەری هەبێت سوتێنراوو شکێنراوە، ئەوانەی ستایشی دەکەن و ڕێز لە یادەوری دەگرن دوورن لە ئەخلاقەوە.

قاسم سلێمانی و قودس

قاسم سلێمانی فەرماندەی 21 ساڵەی فەیلەقی قودس، بەهۆی نزیکایەتی لە ئایەتوڵا خامنەئییەوە ئەو پۆستەی وەرگرت، بڕیار بوو کاری سەرەکی ئازادکردنی قودس بێت، وەلێ ئەو بەرەیەی چۆڵ کردو خەریکی گەرمکردنی شەڕی عەلی و عوسمان و عومەرەکان بوو لە کۆمەڵێك وڵات، تەنانەت یەك تاقە فیشەکیشی لە پێناو ئازادکردنی شاری قودس وەك خاك لە سنورەکەی نەتەقاند، ئەو ریمەن کۆنترۆڵی حەشدی شەعبی و حیزبوڵای لوبنان و حوسییەکان و هەزارەکان و تەواوی گروپە چەکدارە شیعەکان لە دەرەوەی ئێران لە گیرفانی بوو بە حەماس و جیهادو ئەنسار ئیسلام و کۆمەڵەی ئیسلامیشەوە، وەلێ نەیتوانی یەك کار دژی جولەکە لە سەر زەمینی خۆیان بکات، بگرە تەقەیەك خۆشیشی بەسەریاندا نەتەقاند، تەنانەت تەلقە تەنویرەکیش، بگرە ئەو کارە سەربازیانەی لە ماوەی شەڕی ئێران عێراق بەناوی قودس و بەیتوالمقەدەسیش ئەنجامیدا تیایدا لە هیچیان سەرکەوتوو نەبوو، ئەنجامەکەی بەوە گەیشت خومەینی پێش مەرگی بایۆلۆجی پیاڵە ژەهرەکەی خواردەوە بووە هۆی مەرگی ئایدۆلۆجی ئازادکردنی قودس.

سوپای قودس

لە ساڵی 1998 لە کاتی هاتنە سەر کاری تاڵبان لە ئەفغانستان، کە سوپای قودس دامەزرا، ئەو وەك فەرماندەیەکی مەزهەبگەرای توندڕەو و خاوەند ئەزموون لە سەرکوتکردنی گەلی کورد و بلوچ کرایە فەرماندەی سوپاکە، چونکە کارەکانی هاوشێوەی کارەکەی کوردستان بوو، بەهۆی جیایی مەزهەبەوە ئەوەندە رقی لە تاڵیبان بوو تا ئاستێك، شەیتانی گەورەی لەبیر بردبووەوە.

سوپای قودس کە بەرپرسە لە ئۆپەراسیۆنە دەرەکییەکانی سوپای پاسداران, ئەوەش کردوویەتیە هێزێکی سەرەکی لە عێراق و لوبنان و سوریاو یەمەن , وە کاریگەر لە ئەفغانستان و بەحرەین و کوەیت و سعودیە و غەزەو.... تاد .
قاسمی سلێمانی لەماوەی 21 ساڵدا کە فەرماندەی هێزی قودسی سوپای پاسداران بووو بەڵام تەنها 7 ساڵی دوایی دەرکەوت، توانی ئەم هێزە لە گوردانێکەوە بکات بەتیپێكو پاشان بە لەشکرێکی گەورە کە زیاتر لە 22 هەزار پاسداری لەخۆ دەگرت، زۆربەی پۆستە دیبلۆماسییەکانی ئێران بۆ نموونە باڵوێزەکانی ئێران لەعێراقو ئەفغانستانو لوبنانو سوریا سەر بە هێزی قودس بوون, تەنانەت زۆربەی پۆستە گرنگەکانی سیاسەتی دەرەوەی ئێرانیش ئەو کەسانە بوون کە سەر بە هێزی قودسی سوپای پاسداران بوون.
ژەنەراڵ رەحیم سەفەوی دەڵێ 82 لیوای لە سوریاو لوبنان دامەزراند. 60یان لە سوریا کە 70000 چەکداری هەبوو و وەکای میلشیا فاتمییە ئەفغانییەکان, زەینەبییە پاکستانییەکان, حەیدەرییە عێراقییەکان.
محەمەد رەزا نەقدی جێگیری هاوئاهەنگی پاسداران وتی ئێران 17 ملیار دۆلاری لە چالاکییە هەرێمییەکان خەرج کردووە.
بەم هێزو ئیمکاناتە داراییەوە سلێمانی بووە بەهێزترین کەسایەتی دەوڵەتی قولی ئێران.

مەزهەبگەرا بوو

قاسم سلێمانی کەسێکی تا سەر ئێسك مەزهەب گەرای دژ بە سوننە بوو, رقی لە عومەر زیاتر دەبوەوە لە شەیتان, لە بەردەم ئەنجومەنی ئاسایشی ئێرانی بە ئاشکرا داوایکرد هاوکاری شەیتانی گەورە واتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بکەن بە روخاندنی حکومەتی ئیسلامی سوننە گەرای تاڵیبان لە ئەفغانستان, کە لەوکاتە توندڕەوەکانی جیهانی ئیسلامی لە خۆی کۆکردبوەوە بە بن لادنیشەوە.
دوای 11ی سێپتەمبەر, ریان کرۆکەر لە جنێف چاوی بەو دیپلۆماتکارانە کەوت کە لە ژێر فەرمانی سلێمانی کاریان دەکرد, بە مەبەستی هەماهەنگی بۆ روخاندنی تاڵیبان, ئەم هاوکاریانەش گرنگ بوونە بۆ دیاریکردنی جێگا هەستیارەکان بۆ لێدانیان و دەستگیرکردنی سەرکردەکانی قاعیدە.
ئەو لە ئەفغانستان نەخشەی سەربازی جێگیربوونی هێزەکانی تاڵبانی پێشکەش بە ئەمەریکییەکان دەکرد.
تەنسیقی سلێمانی و ئەمەریکا بە لێدانی تاڵیبان تا ئەوئاستە بوو, رێنوێنی ئەمەریکییەکانیان کرد بۆ دیاریکردنی ئەو جێگایانەی

لەبدرەن, نەخشەی هێزەکانی تاڵبانیان پێشکەش ئەمەریکییەکان کرد, ئەمەریکییەکانیش لە بەرامبەردا شوێنی نهێنی یەکێك لە هاوکارانی قاعیدە لە مەشهەد دەدەنە ئێرانییەکان, تەنانەت هاوکاری هەردولا دوای روخانی تاڵبانیش بەردەوام بوو.
ئەوە جۆرج بۆش بوو لە سەرەتای 2002 ئێرانی خستە میحوەری شەڕەوەو کۆتایی بەو مانگە هەنگوینییە هێنا, نەك کۆماری ئیسلامی ئێران رێتی دەست لەملانێی شەیتانی گەورەی کرد بێت.

سەرکوتکردنی راپەڕین

ئەو پاڵەپەستۆی خستە سەر خاتەمی دژ بە چاکسازی لە ساڵی 1998 کە زیادە رەوی نەکات, هەروەها ساڵی دواتر راپەڕینی قوتابیان لە حوزەیرانی ساڵی 1999 سەرکوت بکات ” لە گەڵ 23 لە کەسایەتییەکان داوای لە خاتەمی کرد راپەڕینەکە بە زویی دامرکێنێتەوە, و تەیەك بەناو بانگی هەیە لەو بارەیەوە کە وتویەتی: ئەمڕۆ سەرکوتیان بکە سبەی درەنگە ناتوانین بیگەڕێنینەوە”, ئەوو قائانی دوان لەو (24) فەرماندانەی سوپای پاسداران بوون کە نامەیان بۆ سەرۆکی ئەو کاتەی ئێران محەمەد خاتەمی نووسی, لە نامەکەدا وتیان: ئەگەر خاتەمی یاخیبوونی خوێندکارەکان تێك نەشکێنێت، ئەوا ئەوان بەهێزی سەربازی دەیکەن و هەڕەشەی کودەتایان کرد لەدژی.
محەمەد عەلی جەعفەری فەرماندەی پێشووی سوپای پاسداران دەڵێت: سلێمانی لە ساڵانی 1999 و 2009 دابەزیە سەر شەقام بۆ داکۆکیکردن لە شۆرشی ئیسلامی دژ بە دوژمنانی شۆرش و هەنگاوی گرنگی نا بۆ سەرکوتکردنی ناڕەزایەتییەکان, ئەو لە بارەگای یەکەی سارو اللەی تایبەت بە پاسداران , کە ئەرکی پاراستنی پایتەخت بوو لە کاتی قەیرانەکاندا, لە تەموزی 1999 پەلاماری گەڕەکی قوتابیانی زانکۆی تارانی دا, لە ئەنجامدا 3 قوتابی کوژرا, زیاتر لە 200 یش بریندار بوون و 1400 یش دەستگیر کران” قەسابخانەکە زۆر لەوە گەورەتر بوو وەك ئەو دەیگێڕێتەوە”.
ناڕەزایەتییەکان لەو کاتەدا دژ بەو شالاوی تیرۆرکردنە بوو بەرامبەر بە ژمارەیەك زۆر لە نووسەرو هونەرمەند و سیاسییە ناسراوەکانی ئێران ئەنجامدران, بەناوی دەستی نادیارەوە, وەلە رژێمی ئێرانی لە پشتیانەوە بوو.
ساڵی 2009 یش بەرامبەر بە خۆپیشاندانەکانی بزاڤی سەوزەکان دژ بە ئەنجامی هەڵبژاردن بەڕێوە چوو یەکەی سارواللە تاوانی ئەنجامدا, ناڕەزایەتییەکان چەندین مانگ درێژەی کێشا , 80 کەسیان کوشت” ئەمیش زۆر زیاترە”, بە وتەی جەعفەری, سلێمانی زۆر جار لە

کارەکانی ساروالڵە دەرەدکەوت لەوکاتەی پێویست بوایە ئامادە دەبوو, وە خۆی دادەبەزییە سەر شەقامەکان, قاسم سلیچمانی بۆخۆی فەرماندەی پێشتری لەشکری ساروڵا بوو.

محەممەد عەلی جەعفەری، فەرماندەی پێشووی سوپای پاسدارانی شۆڕشی ئیسلامی لە تویتێکدا لە رێکەوتی ٢٠ی ڕەشەمەی ٢٠١٨ ڕایگەیاند کە قاسم سولەیمانی ڕۆڵی هەبووە لە دامرکاندنەوەی ناڕەزایەتییەکانی ئێران و "ڕێوشوێنی کاریگەر"ی گرتووەتەبەر.
ناوبراو ئاماژەی بەوەشکرد، "لەکاتی فیتنە ٧٨ و ٨٨دا قاسم لە شوێنی دژە شۆڕشدا بوو لەسەر زەوی شەقام و ڕێوشوێنی کاریگەرانەی گرتەبەر بۆ کۆنترۆڵکردنی نائەمنی و ئاژاوەگێڕییەکان". ئێمە چەندین جار شاهیدی بوونی ئەو بووین لە ئۆردوگای ساروڵا.
سەبارەت بە ناڕەزایەتییەکانی عێراق ، سولەیمانی لە کۆبوونەوەیەکی نهێنیدا وتوویدتی: " (ناڕەزایەتی) لە ئێران ڕوویدا و ئێمەش کۆنترۆڵمان کرد". وتی "ئێمە لە ئێران دەزانین چۆن مامەڵە لەگەڵ ناڕەزایەتییەکان بکەین". واتا ئێوەش هەمان مامەڵە بکەن.
مایک پۆمپیۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا لەم بارەیەوە وتی: قاسم سولەیمانی بەرپرس بوو لە سەرکوتکردنی ناڕەزایەتییەکانی خەڵک، بووە هۆی گیان لەدەستدانی زیاتر لە 1500 خۆپیشاندەر و دەستگیرکردنی زیاتر لە 7000 کەسیان.

سەرکوتکردنی گەلی بلوج

قاسم سلێمانی, دوای کۆتایی هاتنی جەنگی ئێران عێراق لە ساڵی 1988, بەرپرسی سەرکوتکردنی بلوجستانی گرتە ئەستۆ وبۆ ماوەی 8 ساڵ فەرماندەی سەربازی ناوچەکانی کرمان بۆ سیستان و بلوجستان بوو, سەدانی لێ کوشتن و ئیعدام کرد, ئەو بەناو بۆ رێگاگرتن لە قاچاخچێتی مادە بێهۆشکەر کارەکانی ئەنجام دەدا, و□ل□□ راستیدا سەرکوتی گەلی بلوجی گرتبووە ئەستۆ.
لە دوای کۆتایی جەنگ لە ساڵی 1988 ەوە , سوپای 41ی ساروڵا, کە قاسم سلێمانی فەرماندەی بوو, چووە ناوچەی کرمان و سیستان و بلوجستان ب□ ل□□دانی بزووتنەوەی چەکداری بلوجەکان, لە سەرکوتکردنیاندا رۆڵی کارای هەبوو, کوشت و بڕی زۆری لێکردن, دوای ئارامکردنەوەی ناوچەکە بەهۆی رۆڵی لەسەرکوتکردنی بلوجەکان وەك پاداشت کرا بە فەرماندەی سوپای قودس.

لێدانی کەمپی ئەشرەف

دوای روخانی رژێمی بەعس لە ساڵی 2003, کەمپی ئەشرفی موجاهدین خەلق لە نزیك شاری خالسی سەر بە پارێزگای دیالە کە نزیك 3400 لە

ئەندامان و چەکدارانی موجاهدینی خەلیقی تێدا دەژیان کە بە پێی ڕێکەوتنامەی جنێف پارێزراو بوون, بەردەوام کێشەی نێوان حکومەتەکانی پاشکۆی ئێران لە بەغداو ئەمەریکییەکان بوو, ئەم کەمپە لە سالچی 1986 ەوە دامەزرابوو.
چەندین جار لە لایەن چەکدارانی نزیك لە قەرارگای ڕەمەزانەوە بە ڕێنوێنی قاسم سلێمانی پەلامار دران, لە یۆلی 2009 پەلاماردران , 13 کەس کوژراو 400یش بریندارکران, لە ڕێکەوتی 8 ئەبرێلی 2011 پەلاماردران لە ئەنجامدا 34 کەس کوژرا لە دانیشتووانی کەمپەکە,.....
لە یەکی سێپتەمبەری 2013, پەلاماری کەمپی ئەشرفی یەکی موجاهدین خەلق درایەوە لە شاری خالس لایەن گروپەکانی سەر بە فەیلەقی قودسەوە, لە ئەنجامدا 52 کەس لە موجاهدین خەلق لە پەلامارەکە ژیانیان لە دەستدا, 7 کەسیش رفێنران.
هەرچەندە پێشتر دانیشتووانی کەمپی ئەشرەف گواسترابوونەوە بۆ سەربازگەی لیبەرتی لە بەغدا کە بە ئەشرەفی دوو ناسراوە, تەنها 100 کەسەکیان لە ئەشرەفی یەك مابوونەوە لەو کاتە, دوای دەرەژ لەو تاوانە هەموو گواسترانەوە بۆ کامپی لیبەرتی.
دوای دوو ڕۆژ لە ئەنجامدانی ئەم تاوانە، قاسم سولەیمانی مەجلیسی پسپۆڕانی ئێرانی ئاگاداركردەوە كە ئەم ئۆپەراسیۆنە لە ئۆپەراسیۆنی ڕوانگەی “ڕووناکی ئەبەدی” گەورەتر بووە.
دواتر شوێنی کەمپی ئەشرەف کرا بە بارەگای سوپای بەدر.

سلێمانی و دانانی بەرپرسانی عێراق

هادی عامری لە یەنایەری 2015 وتی قاسم سلێمانی نەبوایە عەبادی نابووە سەرەك وەزیران, پێشتریش سلێمانی مالكی و تاڵەبانی لەسەر کورسییەکانیان دانابوو, لە پێشەفایلەکەی وەك سەرکەوتن بۆی نووسراوە, ئەمە وەنایە بە هەموو ئەوانەی لە عێراق لەسەر کورسی داندران نەك هەڵبژێردران راستە, هەموو داشی شەترەنجی سلێمانی بوون, بە چرای سەوزی ئەودا تێپەڕیون, بەڵێ بە ئەوان شیوەن و قوڕ پێوان هەشتا کەمە بۆ مەرگی ئەم دەندێیە.
فوئاد حسەین وەزیری دەرەوەی عێراق لەچاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ کەناڵی (شەرقیە) وتی: کە کاندیدبووم بۆ پۆستی سەرەك کەمارو دەرنەچووم ئێرانییەکان وتیان سێ بە سفر بردمانەوە. ئەم قسەیەی ئێرانییەکان وەکو مرەڤەك کاریگەری لەسەرم دانا. کاریگەری ئێران لە پرسی یەکلاکردنەوەی پۆستی سەرەك کەماردا روون بوو. ئێران دەبێت لە دەرگاوە بێتە ژوورەوە، نەوەی داهاتووی عێراق قبوڵی دەستوەردان ناکات
ئاڵا تاڵەبانی دەڵێت: شەهید قاسم سولەیمانی و محەمەد حەلبوسی

قایلیان کردم لە خۆکاندیدکردنم بۆ جێگری سەرۆکی پەرلەمان بکشێمەوە.
کرێکەر دەڵێت ” پێکهێنانی ئەنجوومەنی حوکم لە بنەڕەتدا ئەنجامی دانوستانی نێوان تاران و واشنگتۆن بوو. واتا هەموویان بە تەسکیەی سلێمانیدا رەت ببوون.
نەك هەر ئەوە، بەڵکە دەزگای “هیئة إعادة إعمار العتبات المقدسة” کە سەرپەرشتی جێگا پیرۆزەکانی شیعەکانی دەکات لە سەرتاسەری عێراق راستەوخۆ لە ژێر دەستی سلێمانیدا بوو، بەرپرسانی لە لایەن سلێمانییەوە دادەنران کە کاروباری هەموو جێگا پیرۆزەکانی شیعەی لە عێراق لە بەردەستدا بوو، داهاتی بە شمارە بوو.

قاسم سلێمانی و نەکەوتنی هەولێر

لە بەر چاومە ئەو دوا نیوەڕۆیەی تەنها 40 داعش مەخموریان گرت، هیچ کام لە پەرلەمانتارەکانی شەو و کەناڵەکانی راگەیاندن لەو دەوروبەرە نەمابوون، هێزێکی بچکۆلەی گەریلاو چەند کەسێکی خۆ بەخشی مەدەنی لە باخچەی دیار مەخمور مابونەوە، بە چاو داعشەکانی لە خوارەوە دەبینران، کەوتبوونە تاڵانی گەنمی سایلۆکەی مەخمور، وردە وردە ئەو هێزە بچوکە” هیچیان ناویان لە لیستی کتێبەکەی جێماە مورتکە نەنووسراوە” گەورەوە بوو، هەڵاتووەکان مەخمور غیرەتیان بە بەردا هاتەوەو لەو دیو مەفرەقی گوێر- دیبەگە گەڕانەوە بۆ باخچە، باخچە مایەوە نەکەوت، دواتر پێشمەرگەی دەرین و هێزەکانی رۆژهەڵاتیش کۆبوونەوە لەو شوێنە، لەوەوە هێرشی بەرپەرچ ئەنجامدرا و مەخمور ئازاد کرایەوە، کورد نەگبەتە باسی ئەو هێزە ناکات کە لەوە لەو چرکە ساتە هەستیارە چەند کاتژمێرییە چەقی، کە کوردەو ناوی پکك ەیە، کە دواتر بارزانی چوو سوپاسیانی کرد، یان ئەو هێزەی لە سلێمانییەوە هات، یان ئەو کۆنە پێشمەرگانەی بوونە فیدایی و قەرەچوغیان گرت و چەقین بەدیار شارەوە، خۆ سەنگەر عەوڵا حاجی نەگبەت یەکەم کەس بوو لەدوانی دا لە بەردەم قایمقامیەتی مەخمور لە پاش ئازادکردنەوەی، لە چرکە ساتەکانی یەکەمی گرتنی مەخمور کە بەرپرسانی ئێستای هەولێر زۆریان هەڵاتبوون، یان ئەو پەرلەمانتارانەی شەوەکەی لە شاشەکانەوە فشەیان لە دەدا، هەقی وایە بە ئەرشیفدا بچنەوەو دەریان بهێننەوە، چ لەکاتی پاراستنی، یان ئازادکردنەوەی مەخمور شتێك، دەعبایەك بەناوی قاسمی سلێمانی و 70 پاسدار بوونیان نەبووە، کە ئێستا فیلمەکەیان گێڕیووە گوایا لە ئازادکردنەوەی مەخمور بەشدارییان کردووە، وە رێگەر بوونە لە کەوتنی هەولێر، دیارە لە ترسا کەس نایوێرا بە فەرمی وەك حکومەت و وەزارەتی پێشمەرگە وەڵامی بداتەوە، ئەوەی لەوکاتە هەستیارەو

رۆژانی دواتریش نەبینرا ئەو 70 کەسە بوون.

سلێمانی کەرکووکی گرتەوە

قاسم سلێمانی فەرماندەی گرتنەوەی شاری کەرکووك و دوزو ناوچەکانی دی بوو لە 16ی ئۆکتۆبەردا, واتا نەك شوێنی بۆ کوردان ئازاد نەکردووە و نەپاراستووەو فەزیلەتی نییە بەسەرمانەوە بگرێ پانتاییەك زۆری لێ داگیر کردەوە, تەنانەت فەرمانی ئەو بوو شەوی 16ی ئۆکتۆبەر پێش ئەوەی مەکگۆرك لە پشووی کۆتایی هەفتە دەست بە دانوساندنەکانی بکاتەوە, بۆ رێگری لە بە ئاشتیانە چارەسەرکردن, فەرمانی هێرشی خێرای دا, بۆ رێگا گرتن لە چارەسەری سیاسی کێشەکان, بۆیە کوردستان بە هیچ جۆرێك قەرزاری نییە, بگرە تەواو پێچەوانەکەی تەواو راستە.

هێزی قاسم سلێمانی

کۆماری ئیسلامی ئێران پێویستی بەوە بوو پاڵەوانێك دروست بکات, پاڵەوان دروستکردن هەمیشە بووە لە مێژوودا, بە تایەت مەزهەبی شیعە هەمیشە پێویستیان بە پاڵەوانی واقعی و پاڵەوانی خەیاڵی هەبووە, بە زنجیرلێدان و درێژەدان دان بە ماتەمینیەکان و دروستکردنی هیوا.

قاسمی سلێمانی پێگە جەماوەریەکەی پێگەی مەزهەبی شیعەگەرایە و تواناکەی ئەو توانا مادیەیە کە ئەژماری بێسنوور بوو لە لایەن خامنەئییەوە, دەیان کارگاو کۆمپانا و بەندەر … لە خزمەت پڕۆژەکانیدا بوون, کە بە جانتا هەلچگری ئیمام ناسرا بێت, لەو کەسە دانسقەتر نییە بکرێتە پاڵەوانی ئەفسانە, لە کۆتادا هەر جانتا هەڵگرە. ئەو هەڵگری پەیامی سەپاندنی رەشترین دەسەڵات بوو لە ناوچەکە, هەموو ئەم سەرکوت و پارەو هژمەنیای سەدان ساڵەی شیعەگەرا هێزیان پێ بەخشی بوو, ئەمە وایکرد گۆڤاری تایمی ساڵی 2017, قاسم سلێمانی بە یەکێك لە 100 کەسایەتییە کاریگەرەکەی جیهان بناسێنێت, لە راستیشدا کاریگەر بوو لە سنوورێکی بەرفراواندا خەریکی کوشت و بەو جۆشدانی شەڕی ئاینی و مەزهەبی بوو, لە مەرج نییە ئەوەی کاریگەر بێت دادپەروەر بێت و شایانی نازناوی وەك جیگوارا بێت, زۆرینەی کاریگەرەکان نادادپەروەرن و سەرچاوەی نەهامەتی مرۆڤایەتین, هەموو کاسکێت لەسەر و پۆستاڵ لە پێیەك و دەوانەی چەك هەلگرتنێك جیگوارا نییە, چرووت کێشانیش جوانی نییە.

شەرم دەکەم لە بەشێکی هاوڕێ چەپەکانم

رۆنامەی لۆمۆندی فەرەنسی بە جیڤارایان ناساند, تەلەسوری فەنزوێلی

ب□ ش□شگێڕی بنەڕەتییان دایە قەڵەم، ئاخ شەرمە کەم دەبینم ئیدعاکەرانی چەپ دەکەونە زەلکاوی کوێربوونی چەپەڵەوە، خۆ هەڵواسینی جارێك بە بن لادن و جارێك سلێمانی بە ناوی جیڤاراوە، ناشرینکردنی رێگاکەی جیڤارایە بە چەپەڵی کارەکانی ئەوان، وێڕای داتاشینی ئازایەتی درۆینەیە بۆیان، کەسێك هیچ کات یەکێك لەو دووەی نەبینی لە پێشەوەی هیچ نەبەردییەکدا، هەر خەڵکیان بۆ مەرگ نارد، بوونە کارخانەی مەرگ، وێڕای پەیامە نامرۆڤانەکانیانو هەڵگری رەشترین پەیامی دواکەوتووانە بوون.

ستایش کردنی قاسم سلێمانی، ستایشی تاوان

کەواتە قاسم سلێمانی جەنگاوەرێك کورد کوشتن کردی بە جەنگاوەر لە ماوەی دووسالدا 58 بۆ 61، شوێن دەستی بە زۆرینەی تراژییەکانی کوردانی رۆژهەلات و باشوورەوە دیارە" مەریوان، سەردەشت، هەڵەبجە"، سەری نێزەی سەرکوتکردنی راپەڕینەکانی خەڵکی ئێرانە، سەرباری و□لاتانی دیکە، لە بۆسنەو هەرسکەوە بۆ یەمەن و کینیا، لە تاجیکستان و ئۆزەبکستانەوە بۆ لوبنان و ئەفریقا تاوانی ئەنجامداوە، لەماوەی 21 ساڵدا هەر تیرۆرێك کرابێت لە دەرەوەی سنوورەکانی ئێران لەسەرتاسەری جیهان بە باشووری کوردستانیشەوە راستەوخۆ بە فەرمانی ئەو بووە، تیرۆرکردنی سەدان تێکۆشەری رۆژهەلاتی لە باشوور بەشێکن لە کارەکانی، سەرکوتکردنی گەلی بەلوج، شەڕی یەمەن و لوبنان و جۆشدانی شەڕی مەزهەبی لە پاکستان و ئەفغانستان.
هەرچەندە کارەکانی ئەو هەواڵگری و نهێنی بوو، بۆیە زۆرینەی تاوانەکانی تا ئێستا شاراوەن.
وەك کەسێك بەشدار لە تاوانی گەورە بە پێوەرە جیهانییەکان، پیاهەڵدان بەسەریدا کارێکی نا ئەخلاقییە ویڕای نکۆڵیکردنە لە تاوانەکانی، نکۆڵیکردنیش بۆخۆی تاوانە، سڕینەوەو جوانکردنی تاوانەکانیشێتی، هەقی سزا دانی هەیەو بە تایبەت بۆ خەڵکی کوردستان کە قوربانی یەکەمی ئەم جەلادە بوونە.

رزگاربوون لە نهێنییەکان، بەلام فایلەکان ماون

راستە سیاسیەکان کورد رزگاریان بوو لە سلێمانی، مردوویی□کی وەك قائانی شوێنی ب□ت□ کرد، بە مردنی سلێمانی بەشێك لە نهێنیی□کانیشیانی لە گەڵ خۆیدا بردە گۆڕەوە ، ئەو لە نەخشە دانان بۆ لەناو بردنی نەیارانی نزیکی خۆی سڵی نەکرد بێتەوە، ئەو هەڕەشەی کودەتای لە مەلاکانی وەك خاتەمی و کەڕوبی کردبێت، دەبێت چی لەم و□لاتانە و لەم عێراق و کوردستانە کردبێت، چەند تاوانی نهێنی تێدا

ئەنجام دابێت، لەگەڵ خۆیدا چ خەزێنەی زانیارییەکی پڕ بەهای بردبێتە گۆڕەوە کە شیوەنگێڕانی ئەمڕۆ شەریکە بەشی بوونە.
لە چەند لە سەڵەمانی رزگاریان بووبێت، ئەوا فایلەکانیان پارێزراوە، پێویستە سالانە لەم نمایشە تاوانکارییە بەشدار بن.

سوڵتانی عوسمانییان.. بەختیار محەمەد

هەندێك لە خەسڵەتەكانی كەسایەتی هەندێك لە سوڵتانەكانی عوسمانیی؛ ئەو سوڵتان و خەلیفانەی، كە ئیسلامییە سەلەفییەكانی كورد زۆر پێیان سەرسامن و بە نوێنەری ڕاستەقینەی ئیسلام و موسڵمانانیان دەزانن و ئیمپراتۆرییەتییەكەشیان بە خەلافەتی ڕاستەقینەی ئیسلام دەزانن:

1- سوڵتان مورادی یەكەم، سێیەمین سوڵتانی عوسمانیی، كوڕێكی بە ناوی (ساڤچی چەلەبی بەگ) لێی یاخی دەبێ و شۆڕشێكی ((تاوانكارانەی شكستخواردوو)) لە دژی بەرپا دەكا، ئەویش دەیگرێ و هەردوو چاوی دەردێنێ و سەری لە ملی دەكاتەوە. ئنجا باوكی هەموو شۆڕشگێڕەكانی دیكەش ناچار دەكا، كە سەری ڕۆڵەكانیان ببڕن. ئەم سوڵتانە زۆر حەزی لە داگیركاریی بووە و زۆربەی خاكی بەلكانی داگیر كردووە (هەڵبەت ئەوان پێی دەڵێن فەتح). هەر لەوێش لە ساڵی (1389) كوژراوە و بایەزیدی یەكەمی كوڕی ڕاستەوخۆ دەسەڵاتی ئەوی گرتووەتە دەست و بووەتە سەرلەشكری جەنگ. ئەویش بڕیار دەدا، كە یاقووبی برای، ئەو برایەی، كە قارەمانانە لەو ڕۆژە سەختەدا جەنگاوە، لە سێدارە بدرێ… ئا بەم ڕەنگە لەو ڕۆژگارەدا كوشتنی براكان لەلایەن سوڵتانەكانی عوسمانییەوە بووبووە یاسا و دەستوور و نەریتێكی باو. ل 56

- محەمەدی دووەم، كە دەگاتە تەمەنی پەنجا ساڵی، لەبەر سێكسكردنی لەڕادەبەدەری هەمەجۆر، بە تەواوی كەنەفت و بێ هێز دەبێ. ئەم محەمەدە، شاعیرێك بە ناوی ئەحمەد پاشا (كە لە ساڵی 1496 مردووە) دەكاتە وەزیرێكی خۆی، بەڵام ئەم

شاعیرە عەشقی خزمەتکارێکی جوان لە دارودەستەکەی ئیمپراتۆر دەبێ، لەبەر ئەمە سوڵتان بڕیاری لە سێدارە دانی دەدا، بەڵام شاعیرەکە قەسیدەیەکی ناسکی لیریکی بۆ سوڵتان دەنێرێ، ئەویش بڕیار دەدا، کە کوڕیژگە جوانەکەی پێ ببەخشێ (ئەو غولامە لوسکە و جوانانەی، کە لە بەهەشتەکەی قورئان باسیان لێوە کراوە: ((ویطوف علیهم غلمان لهم کأنهم لؤلؤ مکنون)) {24 الطور})؛ بەڵام سوڵتان هەردووکیان بۆ بروسە دوور دەخاتەوە (تۆ تەماشای دیاردەی منداڵبازیی و نێربازیی و هاوڕەگەزبازی بکە لە ناو خەلافەتی ئیسلامیدا!). ل 62

- لەلای عوسمانییەکان هاوڕەگەزبازیی (اللواط = نێربازیی) تەشەنەی ستاندبوو ل 116؛ کەچی ئیسلامییە بێ ئاگا و گەمژەکانی کورد، ئەوروپا و خەڵکی عەلمانی بە هاوڕەگەزباز و هاوڕەگەزخواز تاوانبار دەکەن، بەڵام ئەوەتا خەلیفەکانیان هاوڕەگەزخواز و هاوڕەگەزباز بوونە.
- سوڵتانەکانی عوسمانیی ژنیان نەدەهێنا، بە پاساوی ئەوەی، کە کاتی خۆی تەیموور لەنگ ژنی بایەزیدی یەکەمی دیل کردبوو، بۆیە بۆ دووبارە نەبوونەوەی ئەم سووکایەتییە، ژنیان نەدەهێنا و تەنها لەگەڵ کەنیزەکان دەخەوتن. بەنموونە دەڵێین: هەر تەنها حەرەمسەرای سولەیمان 300 کەنیزەکی تێدا بووە، کە هەر هەموویشیان، یان لە بازاڕ کڕدراون، یانیش دیلی جەنگ بووینە، ئنجا هەموویشیان نزیکەی لە بنەچەدا فەلە بوونە… ل 117
- مەی لە ماڵان قەت نەدەخورایەوە، بەڵام لە دوکانەکاندا زۆر دەخورایەوە. ل 118
- هەموو حەز و خولیای تورك ئەوە بووە، کە وڵاتان داگیر بکەن، بەو ڕادەیەی، کە کاتیان بۆ هونەری وردەکار نەبووە، کە تا ئەو کاتەش ئیسلام پێی بەناوبانگ بووە و پێی ناسراوەتەوە. ل 122
- بایەزید لەگەڵ سەلیمی برای دەبێتە ناخۆشییان و شەڕ لە نێوانیاندا ڕوو دەدا: بایەزید دەشکێ و لە ساڵی 1559 بۆ ئێران هەڵدێ، بەڵام تەهماسبی شای ئێران لە بەرانبەر پارە بایەزید تەسلیم بە سەلیم دەکاتەوە، ئەویش لە ساڵی 1561 لە سێدارەی دەدا و هەر پێنج کوڕەکەشی لە پێناو ئاسایشی کۆمەڵایەتیدا لە سێدارە دەدا. پاشانیش سەلیم ڕوو لە خوا دەکا و سوپاس و ستایشی دەکا بۆ مەرگی ئەم زوڕیەتە بێزارکەرە، کە ئێستا دەتوانێ بۆ خۆی بە ئاشتی بژی. ل 127
- سلیمان جەنگی زۆری بەرپا کرد، نیوەی زوڕیەتی خۆی کوشت. بە

بۆ ئاگاداری پێش وەختە و بە بێ داگاییکردن، بڕیاری کوشتنی وەزیرێکی داهێنەری خۆشی دا. ل 129

- ول دیورانت بەم شێوەیە باسی تورکی سەردەمی عوسمانیی دەکا: ((تورك پیاوی دەریا و وشکانییە. بایەخی بە دین لە بایەخی زۆربەی هەرە زۆری موسڵمانان کەمترە… دین و دەوڵەت لەلای یەك شتن، قورئان و سوننەتیش یاسای بنچینەیین…)). ل 109

لۆتەریش دەڵێ: ((دەڵێن حکوومەتێکی زەمەنیی لە حکوومەتی تورکان باشتر نییە)). ل 125

ژێدەر:

ول ديورانت، قصة الحضارة (الاصلاح الدينى)، ترجمة: د. عبدالحميد يونس، محمد على ابوذرة (المجلد الثالث عشر 25 / 26)، مكتبة الاسرة 2001.

بەختیار محەمەد

چەوساندنەوەی ژنان یا لەناوبردنیان، دوو دیدگای جیاواز.. موئەیەد ئەحمەد

ستەمگەری و سەرکوت و هەڵاواردن دژی ژن بۆ هەر مرۆڤێکی ئازادیخواز و یەکسانیخواز و ئینساندۆست و لە سەروو هەموویانەوە بۆ هەر ژن و کچێکی گەنج، شۆکێکی بەردەوام و نەبڕاوەیە، و هەردەمیش بەدوای ئەو پرسیارەوەیە کە سەرچاوەی ئەم ستەم و تاوانکارییە دژی جنسی بەشەری ژن چییە و ئەسڵەن بۆچی لە ئارادایە؟

ئیسلامیستەکان و ناسیونالیستەکان و ڕەوتە بۆرژوا نیولیبرالەکان و ڕژێم و دەسەڵاتەکانیان لە هەرێمی کوردستان و لە عێراقدا، و هەریەکە و بە پلەی جۆراوجۆر لە بێشەرمی و بێباکی و وەحشیگەری، و بە بەوبیانووی جۆراوجۆرەوە، ئەم ستەمکارییە و ئەم سیستەمە لە سەرکوت ئەپارێزن و جیگیرتری ئەکەنەوە و دەسەڵات و کۆنترۆڵیان

بەسەر کۆمەڵگەدا لەم ڕێگەیەوە، وەک یەکێک لە ئامرازەکانی دەستیان، دابین ئەکەن.
بەڵام ئەم زۆڵم و ستەم و بەکۆیلەکردنەی ژنان چەندە ناڕەوایە و چەندە نامەعقولە و دژ بە بەها مرۆییەکان وعەقل و لۆجیک و بیری ئازاد و یەکسانیخوازە، هەگە وتەنی واقیعە، چونکە ڕەگوڕیشەی لە واقعیی کۆمەڵایەتی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی بەرهەمهێناندایە، لە ژیانی ماددی ئینسانەکاندایە و بەرژەوەندییەکی ماددی هەیە لە پشتی درێژە پێدانیەوە.
ئەو زەمینە ماددییە و هەروەها ئەو واقعیەتە کەلتوری و پیاوسالارییە کۆنەپەرستانەیەی کە لە کۆمەڵگەدا زاڵە، ئەو شوێنە و ئەو بارەدۆخەیە کە ڕەوتە سیاسی و حزبەکانی ئیسلامی سیاسی و نەتەوەپەرستە پیاوسالارەکان و هێزە ئیمپریالیست و نیولیبراڵەکان و فاشیستەکان لەوەی دەردەچن بە فەرزکردنی ستراتیژە سیاسی و ئەجندە دیلئاوەرەکانیان بە دژی ژن و شۆرشە پرۆلیتارییە سۆشیالیستییەکان.

زەمینەی مێژوویی سەرهەڵدانی ستەم لەسەر ژنان

سەرهەڵدانی ستەم لەسەر ژنان، وەک (فریدریک ئینگلز) ئەڵێ، لە پەرتوکەکەیدا "ئەسڵی فامیلی و خاوەندارییەتی تایبەت و دەوڵەت"، لە ڕەوەندێکی میژوویـیدا سەریهەڵداوە و پەیوەندی بەسەرهەڵدانی خاوەندارییەتی تایبەت بە ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و تاک هاوسەرگیری و فامیلی پیکهاتووی ئەمجۆرە هاوسەرگیرییە. واتە ئەم ستەمە لە قۆناغێک لە قۆناغەکانی بەرەوپێشچوونی پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتیدا هاتەتە ئاراوە و هەر بەو پێیەش بەرهەمی پرۆسەیەکی ماددی مێژوویی نەوەستاوە و ڕابردوو و ئیستا و داهاتووی هەیە. لەمڕۆدا ئەم ستەمە بەردەوامە لە کۆمەڵگەی سەرمایداری هاوچەرخدا و مۆرکی ئەم قۆناغە و شیوەی چەوساندنەوەی ئەم فورماسیۆنە کۆمەڵایەتییەی پێوەیە.
هەندێک ئەو تیزەی ئینگلز ڕەت ئەکەنەوە و ستەم و جیاکاری لەسەر ژنان ئەگەڕێننەوە بۆ پیش پەیدابوونی خاوەندارییەتی تایبەت و تاک هاوسەرگیریی و جۆرە فامیلییەکەی، بەڵام ئەم ڕەخنەیە هێچ لەو مەسەلەیە ناگۆرێت کە لەگەڵ خاوەنداریتی تایبەت بە ئامرازەکانی بەرهەمهینان و تاک هاوسەرگیری و فامیلی لەسەر ئەم بنەمایە، ستەم لەسەر ژنان بە سیستماتیک و لە پەیوەند بەم ئاڵۆگۆڕییە لە شیوازی بەرهەمهینان و ژیانی کۆمەڵایەتیدا جێگیر بووە و سەرلەنوێ و هەردەم بەرهەم دەهێنرێتەوە و تا ئیستاش بەردەوامە.
لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری ئەمرۆدا، بەتایبەت لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی

ناوەڕاستدا لەوانەش عێراق و هەرێمی کوردستان، ستەم لەسەر ژنان لە پەیوەند بەم سیستمە کۆمەڵایەتی و ئابورییەی سەرمایەدارییەوە بەرهەم ئەهێنرێتەوە و لە پەیوەند بەم زەمینە ماددییەوەیە کە کەلتور و ئایدیای دژە ژن و پیاوسالاری و بەهای عەشیرەتی و تیۆری ئاینی دژە ژن کە هی سەردەمەکانی پێشووی میژووی بەشەرییەن، ئەتوانن بمێننەوە. هەر لەسەرەشەوەیە زەمینە ئەخوڵقێ تا بەشێوەیەکی نەخشەدارێژراو و سیستماتیک ڕەوت و هێزە سیاسییەکانی بورژوازی لە ئیسلامیستەکانەوە تا ناسیۆنالیستەکان و بورژوا ئیمپریالیستەکان ئەم چەوساندنەوە و ستەمکارییە لە سەر ژن درێژە پێ بدەن بەوپەڕی وەحشییەتەوە.

بەکارهێنانی جیهانبینی ماددی دیالکتیکی و مێژوویی

مارکس لە شوێنێکدا بەم مانایە ئەڵێ، بۆ ناسینی هەر دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی پێویستە ئەو هۆکارانە بناسین کە سەرلەنوێی ئەو دیاردەیە بەرهەم دەهێننەوە. بۆ ناسینی دیاردەی ستەمگەری لە سەر ژنانیش هەروایە و دەبێ ئەو هۆکارە ماددییانە بناسین کە دەبنە هۆی سەرلەنوێ بەرهەمهێنانەوەی لەم سەردەمەدا.

بەکارهێنانی جیهانبینی ماددی دیالکتیکی و میژوویی لە پەیوەند بە ستەمکاری سەردەمەوە لەسەر ژنان، ئەمانگەیەنێتە ئەو شوێنە کە بەرژەوەندە ماددییەکانی پشتی چەوساندنەوەی ژنان و سەرلەنوێ بەرهەمهێنانەوەی بناسین، ئەویش بۆ مەبەستی گرتنەبەری ڕەخنەیەکی ماددی شۆڕشگێڕانە لە پێناوی تێکشکاندن و لەڕیشە هەڵکێشانی چەوساندنەوەکە، و بۆ مەبەستی سنووربەندیکردنی لەبڕاوانە لەبەرامبەر جیهانبینی ئایدیالیستی و زەینگەرایی و ئیختیارییەت و تیۆری سەروو چینایەتی بورژوازی لە بواری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژناندا. ئەم جۆرە بیرکردنەوە ئایدیالیستانە لەگەڵ ئەوەشدا هەندێکیان بەدروست ستەمکاری و چەوساندنەوەی ژنان لە ئاستی ئایدیا و سیاسەت و کەلتور، و بیر و بەها و ترادیسیۆنی دژە ژنی، و ڕق و کینە و سوکایەتیکردن پێیان، ئەبینن، و مامەڵە لەگەڵ دیاردەی ڕۆژانەی ئەم ستەمکاریانە دەکەن کە لە هەموو ئەو لایەنانەدا دەرئەکەون، بەڵام ناتوانن ڕێگەی شۆڕشگێڕانەی کۆتاییهێنان بە ستەم و کۆیلایەتی ژنان بگرنەبەر، و لە باشترین حاڵدا ڕیفورمێک ئەنجام ئەدەن لە سیستمی زاڵی کۆیلایەتی ژناندا.

مەبەست چەوساندنەوەی ژنانە نەک لەناوبردنیان

لە بناغەییترین ئاستدا کە ڕۆژانە پڕاتیک ئەکرێت ئەتوانین ئەوە ببینین کە مەبەست لە ستەمکاری دژی ژنان و پیاوسالاری

لەبەرامبەریاندا و هەڵاواردن دژیان بە مەبەستی چەوساندنەوەی ژنە وەک ئینسانێک کە کۆمەڵێ کارەکتەری فیزیکی و جەستەیی و توانایی خۆیی هەیە، نەک بۆ ئەوە بێت کە سوکایەتی پێبکرێ وەک ئامانجێک لەخۆدا، وە یا لەناوببرێ وەک ستراتیژییەتێک، چونکە سوکایەتی پێکردنەکەش هەر بۆ ڕاگرتنیەتی وەک کۆیلەیەک.

ئەم هەڵاواردن و ستەمکاری و پیاوسالارییە بە دژی ژنان لەناو هەر چین و تۆێژیکی کۆمەڵایەتی کۆمەڵگەی سەردەمدا بێت، بۆرژوازی بێت یا کریکار یا هەر چین و تۆێژێکی تر، و لە هەر شوێن و جێگەیەک بێت، یا لەناو هەر حزب و ڕێکخراو و بزوتنەوەێک بێت، لە شار بێت یا لە لادێ، و لە پەرلەمان و کەمپێنەکانی هەڵبژاردن بێت یا لەناو بزووتنەوە سیاسییە شۆرشگێرە جەماوەرییەکاندا بیت، …هتد ، هێچ لەو مەسەلەیە ناگۆڕێت کە هەموو ئەم کردەوانەی کە دژ بە ژنە لەناو ئەم کەس و گروپە کۆمەڵایەتی و سیاسیانەدا، لە دواشیکردنەوەدا سەرلەنوێ بەرهەمهێنان□وەی دیاردەی چەوساندنەوەی ژنان و ستەمکارییە دەرهەقیان و بەرژەوەندێکی ماددی بە ڕاستەخۆ یا ناڕاستەوخۆ لە پشتییەوە وەستاوە.

ستەمکاری و کۆیلەکردنی ژن لەپیناو بەهرەبەردارییە لەو وزە و توانایانە و خەسڵەتە فیزیکیانەی ژن و بە دیاریکراوی بەو شیواز و شیوەیەی کە ستەمکار ئەیەوێت. ئەمە بە ڕای من بەردی بناغەیە بۆ تیگەیشتنی ماددی لە چەوساندنەوە و ستەمکاری لەسەر ژن، هەر ل□س□رش□وەیە ئەو سیستمەی کە ژن ئەچەوسێنێتەوە بۆخۆی سیستمێکی لەرزۆکە و بەو پلەیە ئەتوانێ بەردەوام بێت کە وەزە و توانای شۆڕشگێرانەی کۆیلەکان، کە مەبەستم ژنانە، بکوژێ و هەڵچوون و ڕاپەرین و بەرنگاریی تاکیی و بەکۆمەڵیان لەباربەرێت بەهەموو شێوەکان؛ لەوانە دوورخستنەوەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژنان لەوەی کە تیۆری ماددی شۆڕشگێڕانە و ڕزگاریخوازانەی خۆی بگرێتە دەست.

دیارە ئەم جەختکردنە لەسەر ئەوەی کە ستەم لەسەر ژن لەپێناو چەوساندنەوە و بەهرەبەردارییە، بەو مانایە نییە کە دوژمنکاری ژنان و سوکایەتی پیکردنیان لە ئارادا نییە، وەیا تەنەنات فەرزکردنی بارودۆخێکی وەها نەبێت بەسەریاندا کە جینۆسایدیکی بێدەنگ بە دژیان لە ئارادا بێت لە زۆر شۆێنی جیهاندا بە دیارکراوی ل□ و□لاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

هەر بەو پێیە، سیاسەت و ستراتیژی چینە بالادەستەکان سەبارەت بە چەوساندنەوەی ژن بۆ لەناوبردنی ژنان و تەفروتوناکردنیان نییە لە چەشنی ئەوەی کە نازییەکان قەلاچۆی ئینسانە جولەکەکانیان کرد لە

ئەڵمانیا و وڵاتەکانی تری ئەوروپا، بەڵکو بۆ سوود وەرگرتنە لەم هێزە ئینسانییە لە ڕێگەی چەوساندنەوە و کەڵک وەرگرتن لە هەموو ئەو خەسڵەتە سروشتیانەی کە هەیەتی هەر لەوەی کە هێزێکی کاری بێ کرێیە لەناو ماڵدا، و چیزبەخشی سێکسە بۆ پیاو، بەرهەمهێنەر و بەخێوکاری منداڵە و لەهاتووی بەڕێخستنی ژیانی ڕۆژانەی خیزانەکانە و لەوەشاوەیی هەیە لە بوارە جۆراوجۆرەکانی ژیاندا، …هتد.

ئەم بزوێنەرە ماددییانەی چەوساندنەوەی ژن بەشێوەیەکی وەها چەسپاوە لە ویژدان و هوشیاری کۆمەڵگەدا کە بەشێوەیەکی هەڵگەڕاوە دەردەبڕدرێت و زەربەمان دەبیستین و دەیخوێنینەوە لە گوتاری هەڵپەرستان و بەرگریکارانی نیوە و ناچڵ لە ماف و ئازادییەکانی ژنان، بۆ نموونە، کاتیک ئەم جۆرە کەسانە ئەیانەوێت ڕووخساری ستەمکاری لەسەر ژن و چەوساندنەوەی جوان بکەن و پاساوی بۆ بهێننەوە جا ئیسلامیستەکان بن یا نەتەوە پەرستەکان یا هەندێ ڕەشنبیری شەڤنیستی دژە ژن و پیاوسالار، وەیا تەنانەت هەندی کەسانی بەناو چەپ. ئەم جۆرە کەسانە لە کاتی بەرگری لە مافەکانی ژناندا کارتەکەی دەستی خۆیان دەرئەخەن و ئەڵێن:

ژن کەڵەکەی "وڵات" و "نیشتمان" و "نەتەوە"یە، ژن پیرۆزە، چونکە "دایکە" و "فیداکارە" و "لەخۆبوردەیی" کردووە و هەمووماني بەخێوکردووە، و ژن "بڕبڕەپشتی خێزانە" و ماڵ و منداڵ و خەزان ڕائەگرێ و ئەبی "ڕێزی لێبگرین" و ستایسشی بکەین، واتە ڕێک باس لەو مەسەلە ماددییانە ئەکەن کە لە سنفی بەهرەبەردارییە لە چەوساندنەوەی ژن. لەڕووە لە بەر ئەم خزمەتگوزاریانەیە کە پێشکەش بە پیاو و کۆمەڵگە و یا وورد تر بڵێین لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا پێشکەش بە سەرمایەی ئەکات، ئەمان باس لە ڕێزلێنان لە ژن ئەکەن، نەک وەک ئیسنانێک کە ئازاد و سەربەخۆ و یەکسان بێت.

لە لای ئیسلامیستەکان ژن کاڵایەکی سێکسییە و بە ئاشکرا پیاوێک بۆی هەیە چوار ژن بە کەیلە ڕابگرێت بە ناوی هاوسەرگیریەوە، و لە کاتی جەنگدا، هەر وەک چۆن داعش ئەو کارەی کرد، ژنان ئەکرێن بە (سەبایا) و نایان کوژن تا وەک دیلێک بەکاربهێنرێن بۆ کارکردن و سێکس، و فرۆش و کڕینیان پێوە بکرێت، ئەوەش بەهەی ئەو بەرژەوەندییە ماددییەوەیە کە ئەتوانرێ لە ئاکامی چەوساندنەوەی ژن بەدیبهێنرێت. واتە ژن لەم سیناریۆیەدا کاڵایەکی بێ گیانە و بەهایەکی بەکارهێنانی هەیە وەک هیزێکی کار، و وەک ئۆبجێکتێکی سێکسی ئەتوانرێ چیزی سێکسی بگەیەنێت بەپیاو و هەر بۆیە پێیەش وەک هەر کاڵایەکی تر کڕین و فرۆشتنی پێوە بکرێ و نرخێکی هەبێت.

جەنگی ڕزگاریخوازانەی ژنان لەم سەردەمەدا

گەر ئەو سیناریۆیەی داعش جەنگەکەی ئەمڕۆیە و لەهەر شوێنێکدا دەسەڵاتیان هەبێ پیادەی دەکەن، بەڵام جەنگیکی تر لە پرۆسەی مێژووی بەشەریدا ڕوویداوە، کە وەک ئینگلز باسی کردووە جنسی بەشەری ژن لەو شەڕە میژووییەدا تێکشکاوە و خاوەنداریەتی تایبەتی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و تاک هاوسەرگیری و فامیلییەکەی پەیوەندێکی ڕاستەوخۆی بە بەرهەمهێنانەوەی ژیانی ماددی ئینسانەکانەوە پەیدا کردووە.
ژن لەم شەڕە مێژووییەدا بەکۆیلەکراوە و بەو شیوەیەش مامەڵەی لەگەڵدا کراوە و لە پرۆسەی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتی و سەرلەنوێ بەرهەمهێنانەوەی ژیانی ماددی ئینسانەکاندا وەک کۆیلە جیگەوڕێگەی بە کراوەتەوە. ئەوەی کە چەند ژن ئازادی بەدستهێناوە لە دنیای ئەمرۆدا و لە پرۆسەی مێژوو ییدا مەسلەیەکی ترە و جێگەی باس نییە لێرەدا، چونکە مەبەستم زیاتر ئەوەیە کە ئەوە بەرجەستە بکەمەوە کە بەرژەوەندی ماددی و چەوساندنەوە و بەهرەبەرداری لە ئارادایە لە مەسەلەی ستەمکاری لەسەر ژنان.
ژن بەم بارە قورسەی چەوساندنەوەوە لەسەری لەناو فۆرماسیۆنە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکاندا ژیانی بەسەربردووە و خەبات و هەوڵ و تێکۆشانیشی بۆ ڕزگاری خۆی هەر لە پەیوەند بە وەلاتانی ئەوە چەوساندنەوەیە بووە و ئیستاش بە زۆربەی ژنان واتە ژنی کریکار و زەحمتکیش هەر وایە. هەرچی بیر و کۆلتوری پیاوسالاری و دژە ژنی و بەها عەشائیرییەکان و باوەڕە دینییەکان هەیە لە ئەمرۆدا هەر هەموویان ئەم بەدیلگرتنە مێژووییەی ژن تیۆریزە و یاسایی دەکەن و ئەم بەرژوەندە ماددییەی چەوساندنەوەی ژن دەپارێزن و دەهێڵی بە لە ئەدەن.
گەر بەشێوەیەکی تر ئەم واقعیەتە دەربەڕم ئەلێم کە لە ئیستادا ژنان لە شەڕێکی نوێدا نین کە تازە دەرگیربووبن لە سەر یەکاڵاکردنەوەی چارەنوسیان، بەڵکو لەمێژە و لە پرۆسەیکی میژوو ییدا شەڕەکە کراوە و جنسی بەشەری ژن تێکشاوە و بەدیل گیراوە و بە درێژایی مێژووی نیزامە چینایەتییەکان و سیستەمە کۆمەڵایەتییەکان چەوسێنراوەتەوە.
جەنگێک کە ئیستا لە ئارادایە بە پلەی سەرکی جەنگی کۆیلەکانە و جەنگی ژنانی کریکار و زەحمەکێش و چەوساوەیە لە ناو فورماسیۆنێکی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی و کۆلتوریدا کە سەرمایەداریە. ئەم جەنگە بە دژی خاوەن کۆیلەکان و ڕەوتە سیاسی و فۆڕمە کۆمەڵایەتییە عەشائیری و پیاوسالارەکانە کە لەناو سیستمی سەرمایەداریدا، بە دریژەدان بەم سیستەمە و چەوساندنەوەی ژن، جێگەیان بە کراوەتەوە بە تایبەت لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەراستدا و لەوانەش لە عیراقدا، و

هەر ژنانی کرێکار و زەحمەتکێش و نەدارانە کە بەبێ پشتی بزوتنەوەی ئازیخوازانەی سەرجەم ژنان پێکدەهێنن لە کۆمەڵگەدا و ئەمەش بە خۆی شەڕێکی شۆڕشگێڕانە و ئازادیبەخشە و بە دژی سەرجەم ئەو سیستەمە ئابووری و کۆمەڵایەتییەیە کە ژنانی تێدا ئەچەوسینرێنەوە و جیاناکرێتەوە لە جەنگی پڕۆلیتاریای کۆمۆنیست لە سەرتاسەری جیهاندا بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی یەکسان و ئازاد.
(ئینیسا ئارمەند)ی کۆمۆنیست و بەلشەفیک و یەکەم ڕابەری دیپارتمەنتی ژنان لە شۆڕشی (۱۹۱۷)ی ڕووسیادا ئەڵێ: "ئەگەر ڕزگاربوونی ژن تەسەوورناکرێت بەبێ کۆمۆنیزم، ئەوا کۆمۆنیزمیش تەسەوور ناکرێت بەبێ ڕزگاری ژنان"(۱). هەر لەو فورمەڵبەندییەی دروستەی (ئینیسا ئارمەند)ەوە ئەوە ڕوونە کە پرۆسەی ڕزگاربوونی کۆتایی ژن لە ستەمگەری لەو کاتەوە دەست پێدەکات کە کۆمەڵگەی چینایەتی و خاوەنداریەتی تایبەتی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان کۆتایی پێ بهێنرێت وەهەموو ئەو فۆرمە دیاریکراوانەی چەوساندنەوەی ژن لە کۆمەڵگەی بورژوازیدا هەیە لە داڕماندا بێت. هەر لەو ڕاستایەشدا ئەوە دروستە کە لە ئیستادا بزوتنەوەیەکی کۆمۆنیستی تەسەوەر ناکری بەبێ بزوتنەوەیەکی ڕزگاریخوازانەی ژنان، و خەباتی کۆمۆنیستی و خەباتی ڕزگاریخوازانی ژنان لێکهەڵپیکراون و ناتوانری لێک جیابکرێنەوە.

لە کاتیکدا کە جەخت لەسەر ئەم لێکهەڵپێکرانەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژنان و بزووتنەوەی پرۆلیتاریای کۆمۆنیست ئەکەین، لە هەمان کاتیشدا زەرورە کە جەخت لەسەر ئەوە بکەین کە کۆمۆنیزمەک ئەتوانی بەهیز و توانا بێت کە دیدگایەکی ماددی دیالەکتیکی زاڵ بێت بەسەریدا و جیهان لە پرۆسەی ئاڵوگۆڕیدا ببینێ، و لە بواری بزوتنەوەی ڕزگاری خوازانەی ژناندا هیچ فۆرمولێکی میکانیکی نەگرێتە بەر. هەر چوونکە پێشەوەیەک لە بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانە و ڕزگاریخوازانی ژناندا بەکردەوە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی بەهێز ئەکات و ڕاگرتنی دیالەکتیکی پەیوەندی نیوان بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژنان و بزوتنەوەی کۆمۆنیستی مەرجی وەڕێخستنی بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازانەی بەهێزی کۆمۆنیستییە لە کۆمەڵگەدا.
زۆر جار لە ڕەخنە لە ستەم لەسەر ژنان ئەم ڕاستییە ماددییە سادەیە لە بیر ئەچێتەوە و هەر لیرەشەوە بوار ئەکرێتەوە بۆ چەمکە ئایدلیستییە فەلسەفییەکان و بیر و بۆچوونی سیاسی چینە ناکرێکارییەکان تر و ڕەوتە فیکری و سیاسییەکانی بورژوازی سەبارەت بە پرسی ژن.
هێزە سیاسیەکانی بورژوازی بە ئیسلامی و قەومی و لیبرالیەوە و..

هتد، هەر یەکەیان لقێکی کردەتەوە بۆ پرسی ژن و "مافی ئافرەتان"! و بەم پێیە بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژن لە ناوەڕۆکە کۆمەڵایەتی و چینایەتییە ڕزگاریخوازانەکەی دوورخراوەتەوە و خراوەتە ناو بازنەی سیاسەتی بورژوازی کە لە سەرەوەی کۆمەڵگەوە کار ئەکات و جۆگەیەکی کەڵەشێیشی بۆ پرسی ژن داناوە. بەم جۆرە بزووتنەوەی سیاسی ژنان وەک بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی و بەشێک لە چینێکی گەورەی کۆمەڵایەتی خراوەتە لاوە و کراوە بە دەستکەلای سیاسەتی بورژوازییەکان و ئەجیندا و ستراتیژی سیاسی ئەو ڕەوت و حزبانە، و لە چوارچێوەی ئەواندا لە قاڵبدراوە. لەم ماجەرایەدا ژنان وەک "نیشتمانپەروەر" و "لیبراڵ" و"شۆڕشگێڕ" و"پێشمەرگە" لەقالب ئەدرێن. لە هەموو ئەم مەسەلانەدا ئەبینین کە شتیکی ماددی و کۆنکریتی سیاسی بورژوازی لە ئارادایە و پرسی ڕزگاری ژنان لە ناوەڕۆکەکەی بەتاڵکراوەتەوە و هەر بەو پێیەش بووە بە جەمسەرە ناکۆکەکەی واتە دژە خۆی.

شۆڕش و دژە شۆڕش لە پەیوەند بە بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژنانەوە

لە مانگی حوزەیرانی ٢٠٢٢ لە هەندی لە ولایەتەکانی ئەمریکا مافی منداڵ لەباربردن لە ژنان سەنرایەوە، کە نزیکەی پێنج دەیە پێشتر بەدەستهاتبوو، و هیزە کۆنەپەرستە مەسیحیە توندڕەوکان توانیان ئەم سەرکەوتنە بەدەستبهێنن لە کەمپینەکەیاندا. و هەروەها بزوتنەوەی ژنان لە ئەمریکا دژ بە سیاسەتەکانی ترامب و هەڵوێستەکانی دژی ژنان دەریخست کە لە سەرمایەداری سەردەمدا و لە دەوڵەتێکی ئیمپریالیستی وەک ئەمریکادا چۆن ستەمکاری بەدژی ژنان دەرگای بۆ ئەکریتەوە و پەیوەندیەکی ڕاستەوخۆی هەیە بە ستراتیژی دژە شۆڕشی بورژوایەوە لە لایەک، و لە لایەکی ترەوە چۆن ڕاپەرینی ژنان لەبەرامبەر ئەم هەرشانەی ترامپدا توانی بزوتنەوەیەکی هەمگیر و کاریگەر بەڕێبخات بەناوی بزوتنەوەی میی توو (منیش).
لە کاتیکدا کە ئەم دێڕانە ئەنوسم تالیبان لە ئەفغانستان خوێندنی زانکۆ بە بەرچاوی جیهانی ئەمڕۆوە قەدەغە ئەکات لە کچان، و لە ئیرانیشدا گڕی شۆڕش بە ڕووی ڕژێمی جمهوری ئیسلامی و بە دژی حجابی ئیجباری سەردەمێکی تازەی هیناوەتە ئاراوە بۆ لەبنهەڵکێشانی ئەم ستەمکارییە لە بەرامبەر ژنان لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.
هەر لەم دوو نمونەیەدا ئەبینین کە پەلەقاژەی درێژەدان بۆ ڕژێمی کۆیلایەتی ژنان پایەیەکی ستراتیژی ئیسلامی سیاسییە لە لایەک، و لە لایەکی ترەوە خەباتی شۆڕشگێڕانە بۆ ڕووخاندنی ڕژێمی ئیسلامی سەرمایە لە ئیران بە خەبات دژی چەوساندنەوەی ژنان و حجابی ئیجباری گرێدراوەتەوە و لەیەک داناپچرێن. لیرەدا ئەبینین کە بەرەی شۆڕش و دژە شۆڕش لە شەردان و دژ بەیەک ڕاوەستاون؛ بە دژە

شۆرش ستەم و دریژەی کۆیلەکردنی ژنان ڕەگی ژیانی و هۆکاری مانەوەیەتی، و بۆ شۆرش، هەڵپێچانی ستەمکاری لە سەر ژنان پایە و کۆڵەکەیکی هەرە سەرەکیەتی. ئەمە خاسیەت و مۆرکی شۆرش و دژە شۆرشە لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و لە هەموو شۆینێکی جیهانی ئەمرۆشدا و بە ئاستی جۆراوجۆر لە قورسایی هەر وەهایە.

بۆ هێزەکانی دژە شۆرش، هەر لە ئیسلامیستەکان و ناسیونالیستەکانەوە تا فاشیستەکان و هیزە ئیمپریالیستەکان و ڕەوتە سیاسیە پیاوسالارە دینییەکانی تری بورژوازی، ستەمگەری لەسەر ژنان و درێژە پیدانی و تیۆریزەکردنی و بەئایدیلۆژیکردنی کردەوەیەکی تاوانکارانە و قیزەوەنە کە سیاسەتی بورژوازی ئەمڕۆی دنیایە. ئیسلامیستەکان و ناسیۆنالیستە پیاوسالارکان بە ئاسن و ئاگر ژنانیان بەکۆیلەکردووە و ئەم ستەمکاریە ئەسەپێنن و لە پەراوێزیشد بیانوی ئەوەی بۆ ئەهێننەوە کە خاسیەتی وڵاتانی “خۆماڵی ئیسلامییە”!، و دەوڵەت و هێزە ئیمپریالیستەکانی ڕۆژئاواش بێشەرمانە بڕوبیانوی ڕیزگرتن لە کەلتوری تایبەتی وڵاتانی ئیسلامی بۆ ئەهیننەوە. هەردوو ئەم هیزانە ل□ بەریەکی تێرۆریستی یەکگرتوودان دژی ژن ئەوێش بۆ چیبەجێکردنی ستراتیژی مێژوویان کە سەرکوت وخامۆشکردنی شۆرشە پرۆلیتاری□ سۆشیالیستەکانی سەردەمە و دامرکاندنەوەی شۆرشی چەوساوەکان و هەژاران و ستمەلێکراوانە کە نیوەیان بە سروشتی ژنان و کچانن.

ئیسلامی سیاسی هەر بە هۆی دەقە ئاینیەکان و شەریعەتەوە نییە کە هێرش ئەکاتە سەر ژنان و لە پرۆسەی کۆنترۆلی کۆمەڵگەدا ستەم ئەسەپێنی بەسەر ژناندا و ئەیانکاتە دیل، بەڵکو بۆ بەرژوەندە ماددییەکانیان وەک ڕەوت و بزوتن□و□یەکی سیاسی بورژوازی ئەو تاوانکاریە ئەکەن، گەر بەرژوەندیەکانیان ئەوەی بخواستایە کە دەقە ئاینەیەکانیان بگۆرن یا بیگونجێنن ئەوا ئەو کارەیان ئەکرد. بەڵام مەسەلەیەکی ماددی لە ئارادایە و ژنان وەک نیوەی کۆمەڵگە و نیوەی چینی کرێکار و زەحمەتکێش ئاسنترە کە بەکۆیلە بکرێنەوە تا فاشیزمی ئیسلامی بسەپینن و شۆرشی سۆسیالیستی لەم سەردەمەدا سەرکوت بکەن و بۆ ئەم مەبەستە گەر دەقە ئاینییەکانیشیان نەبی ئەوا شتیکی تری بۆ پەیدا ئەکەن هەر وەک ئەوەی کە چۆن حیجاب لە دەقەکاندا نییە بەڵام کراوە بە ڕەمزی کۆنترۆلی ئێسلامیزم.

٢٠٢٢-١٢-٢٤

-*-–

https://socialistworker.org/2013/01/31/marxism-feminism-and-womens-liberation

کتێب: سەبارەت بە (دیالێکتیکی سروشت).. نووسین و ئامادەکردنی: کاوە کەریم

ناوی کتێب: سەبارەت بە (دیالێکتیکی سروشت)
بابەت: زانستی و فەلسەفی
نووسین و ئامادەکردنی: کاوە کەریم
پێداچوونەوەی: سەردار عبدللە، ئاراس ڕەشید
دیزاین: ئارام عەلی
بەرگ: سەردار عبدللە
سەرپەرشتیاری چاپ: کامەران لەتیف
تیراژ: ٥٠٠ دانە
نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم ساڵی ٢٠٢١
مافی لەچاپدانەوەی ئەم کتێبە پارێزراوە بۆ نووسەر.

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

Kteb_KawaKaremDownload

ئەتڵەسی شوێنپێ.. سەباح ڕەنجدەر

پەنجەرە چاڵێکی دوور نییە
پاش خۆر و با خوداوەند لێی دێتەدەرێ
پەنجاوچوار شوێنپێ لەسەر قوماشێکی سپیدا
چاوی سەرسامیی دەترووکێنن
لەگەڵ بەرهەمی هەمەجۆری یەزدان
تەورات و

ئینجیل و
قورئان و
خاڵی بێدەنگییان دانیشتووم
هاواریش لە دەورم دەڕژێ
بووەتە ئاوێکی خۆڵەمێشی
بچمە ناوی هەموو نینۆکەکانی دەست و پێم بەردەدەن
بەهێزێکی زۆریشەوە حەزی مەلە تا ئەوپەڕی دڵی پشکواندووم
بەڵێ تریفەی مانگ بزربوو
مووسا و
عیسا و
محەمەد
بە ئاوازێکی سەرەتایی
بەسەر شەقامی شار دەگەڕێن و ئاهەنگ دەگێڕن
ڕۆژی خۆیانی پێ پیرۆزدەکەن و تەواوی ژیانیان بردەوە
وەك ئەوەی لە بەهەشت لەدایکبووبن
***
بە ناوی دایك و باوكم گەرمدەبمەوە
وێنەیەکی بچووکیانم خستە مەدالیایەکی شووشەی ڕوونەوە
هێڵەکانی ناو دەستیان دووباربووەوە
وەك دوو کەوانەی ڕووبەڕوو حیکمەتێکیان دەستنیشان کرد
دڵت هەڵبگرە و لە خۆت مەتۆرێ
ڕوونترین شێوازی باڵ لە شان ڕوانە
***
بۆ مردووان گریاوم و زیندووانیش ماچ دەکەم
***
چرایەکم بە ناوچەوانی ماڵەکەمدا هەڵواسیوە
گەرمی و مەی شووشەکەیان سڕیوەتەوە
***
بەلاڕێدا ڕێم نەکردووە
ئەستێرە و کلیلی شووشەییم بەسەردا بەربووەتەوە
زەوی و ئاسمان بەسەریەکدا هاواریان نەکرد
لانەولان بوون
***
دڵی هەزار پەڕی کێڵگە زۆر بەجەرگ و لەخۆبووردەیە
لەناویدا لەپێشوازیی دەوەستم و ڕەنگی خۆشیی دەناسم
برادەرەکانیشم کە میراتی ڕەسەنن بەرەو لام دێن
بیر لە زەوی دەکەمەوە

داوای لێبووردنیشی لێدەکەم
بەپێی سووك و گران بەسەریدا چوومەتە سەنگەر و ژوان
چیم بینی سەرنجم دا
تا توانیم بانگی ناو خەونی سەرەتام کردن
کردمن بە بۆنێك لە گوڵی زمان
بزەیەکم بەسەر شوێنپێکان ڕشت
پشوویەکم دا و لە خەیاڵ مەلەم کرد
دنیام لێ ئاشکرابوو

دنیا دوو مانگ لە من منداڵترە
شیری ڕووەکمان خوارد
بۆ هەبوونی هەموو ژیان لانەولان بووین
ئاسمان دوو خۆری نییە
چاو بە تەنیا دەمێنێتەوە
***
بە زمانێك بۆ هەمیشە شاد دەمێنێتەوە
چرپەیەك دەکەم
لە ماوەی گۆڕەشارم تەواوی فریوی دەمانکەکان دەنووسم
چیشم بینی بۆتان دەگێڕمەوە
چەپەڵەکان دەهێنمە پێش چاوی ڕوونمەوە
دوای دوو خولەك دەیانبەخشم
مانگ ئەو کاتەی خەمگینە
پڕە
وەختێکیش دەفڕێ باڵەکانی ڕووناکی دەبەنە‌ ماڵان
***
خۆر چاوی ترووکاند
کاتی دانپیانانە
تەپەی باڵ لە سینگمدا دەنگدەداتەوە
زایەڵەیەکی دوور نییە و ڕووگەنما بێسوود نامێنێتەوە
***
درەختی ئادەم و حەوا دڕك ناگرێ
بێ سەرەتا و کۆتایی و هێڵی تەواوبوونە
بە نەرمی لە ڕەگ و چڵیەوە سەمادەکات
لەو شادمانییە دەگات کە ئێمە تێیناگەین
باڵندە هاوڕێی منداڵیمە

هاوڕێی نەمریی و تەنیاییە ترسناکەکان
لە بەرزایی دڵەڕاوکێی سروشت بەرەو بلیمەتی فڕیوە
بە ئاوازی خوێندنی گوتی
دەنگێك قسەی لەگەڵ چاندن و زەوی و نهێنییە پیرۆزەکان کرد
بیستت
شوورە شەڕانگێزە
خدری زیندە لە نیوەی ڕێیە و بەتاو پێ هەڵدێنێ
کلیلی شووشەیی
هەڵدەداتە ناو دەستت و ئەستێرەی بەسەردا سەیوانە
هەستە بڕۆ گەرمیی سینگی هەویرێکی نەرم و شلە
دەنگی وێرد و ڕۆشنایی هەوای بۆنخۆشکردووە
چوار توخمەی گەردوون
گۆزەی کتێبەکانیان پڕ کردووم
کە لە ئەفسوون و ئەفسانەی ئەوان نووسیومن
یەك لە یەکتری ڕادەمێنن و سەرسامن
کێ یەکەمە
ئەوانی تر لە خوێنی ئەون
***
ئەو پرسیارە گومانێکی گەرمە
دەبا بیربکەینەوە بەرهەمە ناتەواوەکان گومانن
یادەوەرییمان زیندوو دەکەنەوە
درەخت کە میوەی پێدەگات لە هەموو کاتێکی هەستیارترە
***
من پاڵەوانی ئەلفوبێم
زۆران لەگەڵ کێدا بگرم
پەیکەرێکم بۆخۆم داڕشت
کاتژمێرێکی ڕەوانبێژم خستە دەستی
ڕەنگی گەرمی بەسەردا ڕژا
شکۆ و نان و ئاو دەبەخشێ بە هەژاران
***
ئەشق دەبووایە بتکوژم
پاشان بپاڕێمەوە بۆ ئەوەی لە ئاسۆکان بتبینمەوە
هەبوو و نەبووی ئەم دنیایە
بە دەنگێکی مات پەیکەری نەمران دەدوێنێ
خانە و پێستیان ڕۆشنایی دەدەن
لەسەرزەمین دەبنە ڕەنگی بەرەکانی دێگەڵە
***

ناخی ئاگادارکرایەوەم وەك چرا بەدەستەوە گرت
تا داگیرسا
هەبوونەبوو خۆی داڕیشت
***
تیشکی شێدار باڵی ماندووکرد
كێلێکی بەتاڵ چاوەڕوانی هەڵكۆڵینە
ڕوخساری هەولێر جوان دەبێت کە تێیدا ژیاوم
ڕوخساری شاری خانەدان مەی ڕژاوی جامە
بۆنوبەرامەی کەللە دەباتە هەواری پڕ
کاتژمێریشی کەس فریونادا
***
بەختە سەیرەکەم
کەشتی بچووکی مەی
لە تێلدڕ گیرنا بێت
ئەشق دەبووایە بتکوژم
پاشان بپاڕێمەوە بۆ ئەوەی لە ئاسۆکان بتبینمەوە
دڵ خۆی بەندکردووە
***
گوناهباری یەکەم
فرمێسك چاوی گرتووە دەچێتە وانە خوێندن
ئێستا نابینام لە پۆل ناچمە دەرێ
ئادەم و حەوا میوە بۆ خانمی هەست لێدەکەنەوە
***
شۆڕەبییەکی پرچ خومار سەری شۆڕکردووەتە ناو ئاو
چاوبازیی لەگەڵ ماسی دەکات
ترسنۆك و خۆپارێز و هەلپەرستە
خۆی لە قرش و حوت دەدزێتەوە و پرچی هەڵدەکێشێتەوە
ماسی بە گومانە نەکا سیخوڕی ماسیگران بێت
ئاوی ساکاریش نەرم نەرم دەڕوانێ و دەڕوات
لە نیازی شۆڕەبی و تۆقینی ماسی ناگات
لە ماڵ هاتوومەتە دەرەوە و دوو شەونم
لەسەر ناوچەوانم ماوەتەوە
گەیشتوومەتە کەناری ئاو و سەیری ئەوبەری دەکەم
قاز و قورینگ دەستێکیان خستووەتە سەر شانم
تەماشای شوێنێکی درەوشاوە دەکەن
ئەسپەکەم ئاوی لێدەخواتەوە
هەوا لەسەر دەریا

دەجووڵێتەوە و بیرەوەری کۆن مەستی کردووە

***

بۆ ئەوەی بچمە خەوێك باران بە توندی
نەبارێ و لافاو دروست نەکات
دەبێ خانە و پێستی نواڵە بە شیعری ڕۆمانسی بەراورد بکەم
هێشتان نیوەم بەئاگایە
شیعر لە نیوەی ڕستەیدا داکەوت و خانە و پێستی داماڵدرا
لێوی بۆ گفتوگۆ وشکبوو
هەمووومان بە هەڵە تەماشای
شیعرمان کرد و ئازاری ترپە و ئاوازیمان دا
دەماری بەردە ڕەنگکراوەکانی دێگەڵە بە سووکی لێ دەدەن
لەپێشبڕکێدان ڕێگایان بەرەو
گەرماوێکی بۆ هەراوهۆریا دۆزیوەتەوە
خودایە بۆویستیان نەکەی ویستیانە خۆیان بشۆن
تەواو شێتییە ئەگەر خانە و پێستیان دانەماڵن
بەرد سووپەرێکی کردارجوانە لە دایکە سادەکەی دەچێت
ستایشی ئارایشی ناوێ
زەویەکیان دەستنیشان کردووە
شوێنپێی تێدا دەستنیشان بکەن و لەو شەونمە بپرسن
لەسەر ناوچەوان ماوەتەوە

ئەیلوولی 2019 هەولێر

دووبارە خوێندنەوەی سەرمایە.. مەنسور حیکمەت

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر

دەقی بڵاوکراوەی شریتی دووبارە خوێندنەوەی کاپیتاڵ لە ئەنجومەنی مارکسی لەندەن
شوباتی ٢٠٠١

[بۆخوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..]

[Manswr_DwbaraDownload]

میتۆدی ڕەخنەی کەمایەتی و پراکتیزەکردنی لە شیعری (فایق بێکەسدا).. ئامادەکردنی: یوسف سەردار حەمەئەمین

[بۆ خوێندنەوەی وەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..]

[YusfSardarHamaAminDownload]

تەمەن.. سەلام عومەر

وەک چەن شەپەل
تەرم بە کەنارەکان دەبا
وەک چەن هەور
باران بە کێڵگەکان دەبا
تەمەنی مەش
بە تەنافی ساڵەکەوە هەڵواسراوەو
بایەک دەیبا
دەیبا....دەیبا
لە نەدیوەک
یان لە چاڵ و چۆڵ و شیوەک
جێماندێڵێ
دەمانبات و لولمان دەدا
تا ئاسواریشمان ناهێڵێ.
* * *
تەمەنی مە

بەتەنافی ساڵەکەوە هەڵواسراوە و
بایەک
کزەبایەک
ڕەشەبایەک
بەخۆی دەبا
دەیبا… دەیبا
وەک چۆن چرکە هەموو کاتەکانمان دەبا

وەکو چۆن خەو نیوەی زیندەگیمان دەبا
بەمجۆرەش با
کراسی تەمەنی هەموومان
بەخۆی دەبا.

⋆ ⋆ ⋆

خۆ هەر دەیبا
دەیبا ئەمساڵیشمان ببەو
بیدەرە چنگی هەڵۆیەک
تا بە بەچوەکانی ببا
بیبە سەر لوتکەی کێوێک و
هەڵیدەرە
بیبەو
وەک هەموو ساڵەکانی دی
بەقەدەری بسپێرە.

مانگرتنە کرێکاریەکانی بەریتانیا لە ساڵی نوێدا!..

نوری بەشیر

ساڵی نوێ لە بەریتانیا لە درێژەی ناڕەزایەتیە کرێکاریەکانی ساڵی پار بەرفراوانی بەشێوەی مانگرتنی گەورە بەرنامەی خۆیان خستەتە ڕوو بەتایبەت لەم مانگەدا تا ئێستا لە بەشە جیاوازەکانی: کرێکارانی شەمەندەفەرەکان، ڕێگاوبانە خێراکان، پەرستاران،

ئەمبولانسەکان، پاسەکان و رێگاوبان و بەشەکانی تر، دەستپێدەکان کە لەچەند دەیەی رابردوودا بێوێنە دەبێت بەتایبەت ئەگەر لەگەڵ خاوەن کۆمپانیا و دەوڵەتدا نەگەنە رێکەوتن.

ئەمڕۆ سێ شەممە ٣/١/٢٠٢٣ یەکەم رۆژی مانگرتنی کرێکارانی شەمەندەفەرەکان دەستی پێکرد کە بڕیارە شەش رۆژی تر بەردوام بێت.

مانگرتنی ئەمڕۆ کە تەنیا لە پێنج شەمەندەفەر یەک دانەیان کاری کردبوو، بووە هۆی ئەوەی گەورەترین ئیستگاکانی شەمەندەفەر بەتایبەت لەلەندەن وەک لەندەن برج و کینکس کرۆس کە وەک رۆژنامەی سەن نوسیویەتی وڵاتەکە دەکاتە شارۆچکەیەکی جنۆکەیی

لیستی ناڕەزایەتیەکانی جەنیوەری تا ئێستا بەم شێوەیە دەبێت: کرێکارانی شەمەندەفەرەکان رۆژانی: ٣، ٤، ٥، ٦، ٧ و ١٢ی جەنیوەری.

کرێکارانی پاسەکان: ١٠، ١٦، ١٨، ٢٥ و ٢٦ی جەنیوەری. ئەمبولاسەکان: ١١ و ٢٣ی جەنیوەری. پەرستاران: ١٨ و ١٩ی جەنیوەری. کرێکارانی رێگاو بان و بەشەکانی تر: ٨ی جەنیوەری. بەپێی هەندێ سەرچاوە کە بەسەدان هەزار کرێکار ماندەگرێت کاریگەری گەورە لەسەر هەم ئابوری وڵاتەکە دادەنێت، هەم کاریگەری لەسەر رێگاوبان و خزمەتگوزاریەکانی وەک نەخۆشخانەکان دەبێت.

لەگەڵ ئەوەی حکومەتی بەریتانیا و سەرۆک وەزیرانەکەی ڕیشی سوناک دەیەوێت لە ساڵی ٢٠٢٣ یاسای توند بە سنووردارکردنی مانگرتنەکان دابنێت، بەڵام ئەوە ناتوانێت رێگا لە مانگرتنەکانی کرێکاران تا ئێستا بگرێت، ئەگەرچی هەر لە ئێستاوە نیەت بە ئەو یاسایانە تانەی زۆری لەسەرە.

حکومەتی بەریتانیا وەک حکومەتی سەرمایەداران و خاوەن کۆمپانیاکان تا ئێستا ئامادە نیە بەوجۆرەی کە کرێکاران لەبەرامبەر ئەو هەڵئاوسانە گەورەیەی کە ئەم وڵاتە بەخۆیەوە بینیوە و بەتایبەت کاریگەری گەورەی لەسەر ژیانی زۆرینەی کۆمەڵگەی داناوە، کە داوای زیادکردنی کرێ و باشکردنی هەلومەرجی کارکردن دەکەن وەڵامبداتەوە.

حکومەتی پارێزگاران دەیەوێت لەرێگای زیادکردنی بڕێکی زۆر کەم لەهەندێک کەرتی تایبەتدا یان دانی بڕێک پارە لەم وەرزی سەرماو سۆڵەیەدا وەک یارمەتی بە دانی کارەبا و گاز، یان لە رێگای هەڕەشەی گۆڕینی یاسای توند بەدژی کرێکاران و مانگرتنەکان وەڵامبداتەوەو پاشەکشە بەکرێکاران و ناڕەزایەتیەکانیان بکات، بەڵام لە ئاخری ساڵی پارەوە یەکێتیە کرێکاریەکان و رابەرانیان و خودی کرێکارانیش پەیامیان دا بە حکومەتەکەی ڕیشی سوناک کە نامانەوێت پارەی بیەمان بە بدەن بەڵکو موچەکەمان بە زیادبکەن و هەلومەرجی کارمان بە چاک بکەن.

لە ساڵی پارەوە کرێکارانی بەریتانیا دەورانێکی نوێی ناڕەزایەتی و

مانگرتنیان دەستپێکردووە کە ئاسەیەکەی خستەتە بەردەم کرێکاران و یەکێتییە کرێکارییەکانەوە لە هاتنەمەیدان و سوربوون لەسەر خواستەکانیان و ڕۆژ دوای ڕۆژ بەشە جیاوازەکان پەیوەست دەبن بە ناڕەزایەتییەکان و خستنەڕووی داواکانیان چ لەکەرتی دەوڵەتی یان کەرتی تایبەتدا، ئەمەش فشارو کاریگەری زۆری لەسەر حکومەتی پارێزگاران و هەتا ئۆپۆزیسیۆنیش کە خۆیان لەقەیرانێکی گەورەدان داناوە، بەتایبەت حکومەتی تازەی ڕیشی سوناک هاتووە وەڵام بەو قەیرانە بداتەوە کە حکومەت و حزبەکەی دەرگیریەتی وە دەیەوێت ئەزمەکە لەسەری خەڵکدا بشکێنێتەوە هەر بۆیە تا ئێستا لەبەرامبەر خواست و داواکانی کرێکاراندا بێوەڵامە.

٣/١/٢٠٢٣

ئێوارانە ٧.. سەردار جاف

عەیامەکە ئێوارانە بەر بەتە وەزەم و دەمخوا

دەستی پێکەنینەکانت دەگرم و پیاسەیەک بە ناو کاوڕاشی لەش و ناخما

دەکەین

بە ناو گوژمی تاریکی شەوا

گەڕانێکی سەرەتاتکێیانە دیوەخانە سارایییەکەمان دەکەین

تۆ بە خەت سیخناخم دەکەی

قریوەکانت بەرائەتەکن تک تک سیحری چاوچاوەنی لێ دەتکێ

پەنجەم ئاڵاندووە بە تاڵ تاڵی قژی سەبەرەکەتا

کەمێک لەو دیو مانگەوە یەکتر دەدۆزینەوە

خەون بە ماجی جریوەی چۆلەکەکانی گوێسەبانەی ماڵەکەتانەوە دەبینم

شەو نییە بە پاچڕکەوە بەر نەبووبیتە ڕۆشناییە پەروانەییە

ئاوییەکانم و بە بسکی تۆوە هەمیشە ئامێز نەبووبم

دەمێک نییە

لە چەوەرە و زیخەڵانی گوێ چەمی ڕۆخانە لێک دابڕاوین

تۆ شیرینی گریانەکانت دەبەخشییەوە منیش نانی پرسە

هەردوو لە ناو شەمەندەفەرێکین

تا پێی دوا وێستگەمان لە تەنگەی باخەڵناوە

ئەوانیش زۆرن و ئیرەیی دەبەن، ئاخۆ کەنگێ دووکەڵی ڕەش لە

فارگۆنەکەمانەوە هەڵسێ

کەچی ئێمە بە بەرگێکی سپییەوە غلۆر بووینەوە
چاوەکانم مەلۆتکەیەکن و بە قامەتی سپی رەنگت هەڵدەزنێ
بە تاڵێکی پرچتەوە دەبێتە شەونم و سینگت پڕپڕ دەکا لە دەفرە لێوم
کەچی دەریاچەکەی ئەودیوی باشماغ گۆمێکی بێ مروەتی دەنوێنێ
من " ئووس " دەکەمە ژوانێک و دەمکێڵێ و هەنسکەباوی فرمێسکیم
بەرەژانێکە و هاوێربوونێکی نوێی لێ دەزێ
خاوبوونەوە دەبێتە رۆحێک و ئەسپاردەی کاتژمێرەکانی دوای نیوەشەو
دەبێ
بە تەک نیگاکانتەوە
چۆڕی خوماری ئەم دەمانە دەبن□ ب□ز□و خەندەیەک و لە خەرەندی
لێوەکانمەوە دادەکەوێ
بۆنی جووتبوونی لێ دێ
نازانم حەرفەکانی لە میلی کیلۆمەترەکەدا دەبینم یا لە ترپەی
هەنگاوەکانما شێلانی شەبەنگی شەبەیخونی شەختەیەکی شەوارەییە و
شەویقمە کە شەهلەوەندیم بۆ دێنێتەوە
بیرت نەچی تۆ هەر خۆشەویسترین کەسمی کەسەکەم

ئەڵمانیا
٢٠٢٣ / ١ / ٤

خەڵاتگرانی (نۆبڵی ئەدەبی منداڵان – ٢٠٢٢).. رەزا شوان

دوو ساڵ جارێک لە (کۆپنهاگن) ی پایتەختی دانیمارک، بە بۆنەی رۆژی لەدایکبوونی کەڵە نووسەری بواری ئەدەبیاتی منداڵان (هانز کریستیان ئەندەرسین) کە بە (باوکی چیرۆکی ئەفسانەیی بۆ منداڵان) لە جیهاندا ناسراوە. دوو خەڵاتی بەنرخ، کە بەرزترین خەڵاتی نێودەوڵەتییە لە بواری ئەدەب و هونەری وێنەکێشان بۆ منداڵان. بە (خەڵاتی ئەدەبی منداڵان) یا بە (خەڵاتی نۆبڵی منداڵان) یش ناودەبرێت، خەڵاتەکانیش بریتین لە (دوو میدالیای زێڕ — وێنەی هانز کریستیان ئەندەرسین) یان بەسەرەوەیە، لەگەڵ (دوو بڕوانامەی

دپلۆم) لە لایەن شازنی دانیمارک (مارگرێتی دووەم)ەوە، لە ئاهەنگێکی شایستەدا، پێشکەش دەکرێن بە باشترین نووسەری کتێبی منداڵان و بە باشترین هونەرمەندی وێنەکێشی کتێبی منداڵان، کە لە ماوەی ئەو دوو ساڵەی رابردوودا باشترین کتێبی منداڵانیان چاپکردوون. کتێبەکەش لە لایەن (یەکێتی جیهانی بۆ کتێبی منداڵان) لە شاری (بازل) لە سویسرا، ئەوان کتێبەکان هەڵدەسەنگێنن و هەڵدەبژێرن و بڕیار لەسەر براوەی هەردوو خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین دەدەن و ناوی براوەکان رادەگەیەنن. ئەگەرچی تا ئێستا بە فەرمی رۆژی لەدایکبوونی نووسەر (هانز کریستیان ئەندەرسین) نەکراوە بە (رۆژی جیهانی کتێبی منداڵان) بەڵام دانیمارک و چەند وڵاتێکی تر، بە بەرزراگرتن و پێزانینی ئەو خزمەتە زۆر و گەورەیەی کە هانز ئەندەرسین پێشکەشی بواری ئەدەبیاتی منداڵانی کردووە، لە ساڵرۆژی لەدایکبوونیدا کە بە رۆژێکی میژوویی و بە وەرچەرخانێک لە ئەدەبی منداڵان لە جیهاندا دادەنرێت، ئاهەنگ و چالاکی شایستە لەم یادەدا دەگێڕن.

چیرۆکنووسی منداڵان (هانز کریستیان ئەندەرسین) لە رۆژی (٢/ ٤/١٨٠٥) لە لەدایکبووە. لە رۆژی (٤/ ٨/١٨٧٥) لە (کۆپنهاگن ـ دانمارک) کۆچی دوایی کردووە.

لە ساڵی (١٩٥٦) وە، دەستکرا بە خشینی (خەڵاتی نۆبەڵی ئەدەبی منداڵان) و لە ساڵی (١٩٦٦) یشدا، دەستکرا بە بەخشینی خەڵاتی وێنەی رونکردنەوەی کتێبی منداڵان، تا ئێستا هەر دوو ساڵ جارێک دەدرێن. تا ئەمڕۆ ژمارەیەکی زۆر لە نووسەرانی کتێبی منداڵان و هونەرمەندانی وێنەکێشی روونکردنەوەی وێنەی کتێبی منداڵان لە جیهاندا، ئەم خەڵاتەیان وەرگرتوون.

لە نووسینێکم دا کە لە (١٧/ ٦/ ٢٠١٢) دا لەژێر ناوی (کۆڕە نووسەری جیهانی هانز کریستیان ئەندەرسین) لە سایتەکاندا بڵاوکردەوە، بە درێژی باسم لەم کۆڕە نووسەرە کردووە. بۆیە دووبارەی ناکەینەوە.

دەینە سەر کورتە پێناسەیەکی خەڵاتگرانی (خەڵاتی نوبەڵی ئەدەبی منداڵان) لە ساڵی (٢٠٢٢) دا. کە پێشکەش بە دوو خاتوونی ناسراوی بواری نووسینی ئەدەب و هونەری وێنەکێشانی کتێبی منداڵان لە جیهاندا کران.

١ـ نووسەری بەناوبانگی فەرەنسی دکتۆر ماریا ئۆد مورایل:

ماریا ئۆد مورایل مۆرس، لە رۆژی (٦/ مایۆ/١٩٥٤) لە شاری

(لە هاڤرە) لە فەڕەنسا، لە خێزانێکی ئەدەبی و هونەری لەدایکبووە. باوکی (گیراڵد مورایل) شاعیر بوو، دایکی (ماریا تیرەز) ڕۆژنامەنووس بوو، برا گەورەکەی (تریستان) موزیکژەن و ئاوازدانەر بوو، برایەکی تری (لۆریس) و خوشکە بچووکەکەشی (ئیلڤیر) نووسەری بواری ئەدەبیاتی منداڵانن.
ماریا ئۆد لە ساڵی (١٩٧٣) دا، لەگەڵ فەرمانبەر (بیر ڕۆبەرت) دا هاوسەرگیری کرد. سێ کوڕیان هەیە. (بنیامین ـ ١٩٧٧) و (چارلز ـ ١٩٨٧) و (کونستاین ـ ١٩٩٤).
لە ئێستادا تەمەنی ماریا (٦٨) ساڵە.
ماریا ئۆد مورایل لە (زانکۆی سۆربۆن) دکتۆرای لە ئەدەبیاتی نوێدا وەرگرت. تێزی دکتۆراکەشی دەربارەی (گونجاندنی چیرۆکە کلاسیکییەکان بۆ منداڵان) ە. دکتۆر ماریا لەسەر ئاستی فەڕەنسا و جیهاندا، نووسەرێکی ناسراوی ئەدەبیاتی منداڵان و مێرمنداڵانە.
خاتوو ماریا مورایل، ڕۆژنامەنووسێکی ناسراو و سەرکەوتووە، یەکێکیشە لە دەوڵەمەندترین ڕۆژنامەنووسانی جیهان، ناویشی لە لیستی ڕۆژنامەنووسە ناسراو و ناودارەکانی جیهان تۆمارکراوە و پێگەیەکی باڵای لەناو ڕۆژنامەنووساندا هەیە.
ماریا پارێزگاری لە تایبەتمەندییەکانی کەسایەتی و لە سۆزداریی ژیانی دەکات و خۆی بە دەڵەی نەکردووە. کەسایەتییەکی ڕێزدار و خۆشەویست و هاوڕێ دۆست و سۆشیالە.
ماریا مورایل لە منداڵییەوە هۆگری خوێندنەوە بووە. لە تەمەنی دوانزە ساڵییەوە، دەستی بە نووسین کردووە.
ماریا لە نێوان ساڵانی (١٩٨٠ـ ١٩٨٧) دا، زیاتر لە (١٠٠) کورتە چیرۆکی نووسی، بەشێکی زۆریان بۆ منداڵانن، لە گۆڤارەکانی ژناندا بڵاوی کردوونەتەوە.

ماریا مورایل لە ساڵی (١٩٨٥) دا، یەکەم ڕۆمانی بۆ گەورەکان نووسی و چاپیکرد. لە ساڵی (١٩٨٧) تیشدا، یەکەم ڕۆمانی بۆ منداڵان نووسی بە ناوی میسنەر (نهێنی) و چاپیکرد و بڵاوی کردەوە. لەم ساڵەوە خۆی بە نووسینی ئەدەبیاتی منداڵان و مێرمنداڵان تەرخانکرد.
ماریا مورایل بەهرەی ئەوەشی هەیە کە هەمیشە هەوڵی دروستکردنی ئەوەی داوە، کە کارەکتەرەکانی چیرۆک و ڕۆمانەکانی، پەیوەندییەکی نزیکی تایبەتییان بە منداڵان و مێرمنداڵانی

خوێنەرەوە هەبێت. بابەتی چیرۆک و ڕۆمانەکانیشی: سیاسی، مێژوویی، خۆشەویستی، ڕەخنەیی، کۆمەڵایەتی، ئەدەبیاتی منداڵان، کۆمیدی، سەرکێشی، فانتازی، خەیاڵئامێزی، گوزارشتکردن لە ژیانی ڕۆژانەی منداڵان.

ماریا مورایل، تا ئێستا نزیکەی (١٠٠) کتێبی نووسیوە و چاپی کردووە، بەشێکی زۆری کتێبەکانی بۆ منداڵانن. ماریا جەخت لەوە دەکات، پێویستە چیرۆکی منداڵان بە کۆتاییەکی شاد بێت نەک بە کۆتاییەکی خەمگین. کتێبەکانی جێی ڕەزامەندیی خوێنەران و ڕەخنەگرانە. هەردەمیش هەوڵی باشترکردنیانی داوە. زۆر جاریش پێش چاپی دووەمیان، چاوخشانی بە کتێبەکانیدا کردوون و دەستکاری کردوون. تا بە خوێندنەوەی منداڵان و مێردمنداڵانی ئەم سەردەمە گونجاوبن. کتێبەکانی وەریانگێڕاون بۆ سەر نزیکەی (٣٠) زمانی جیهانی. بەشێکیش لە چیرۆک و لە ڕۆمانەکانی، سیناریۆیان بۆ نووسیون و کراوان بە زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی و بە فیلمی سینەمایی. بە ملیۆنان دانەش لە جیهاندا، لە کتێبەکانی فرۆشراون.

تا ئێستا لە فەرەنسا و لە دەرەوەدا، خەڵاتێکی زۆریان پێشکەش بە ماریا کردووە.

ماریا زۆریش گەشتی وڵاتان دەکات و چاوی بە هەندێ لەو خوێنەرانە دەکەوێت، کە کتێبەکانیان خوێندوونەتەوە. دەیەوێت گوێی لە ڕا و لە ڕەخنەکانیان بێت دەربارەی کتێبە چاپکراوە وەرگێڕاوەکانی بە زمانەکانی تر.

دکتۆر ماریا، چالاکوانێکی چالاکیشە، لە بواری قەڵاچۆکردنی نەخوێندەواری، لە گەشەکردن و بەرزکردنەوەی ئاستی خوێندنەوەی منداڵان. داکۆکیکەریشە لە مافەکانی منداڵانی پەنابەر و لە پەنابەران لە فەرەنسادا.

دکتۆر ماریا مورایل، لەم ساڵانەدا(١٩٩٦، ١٩٩٨، ٢٠١٨، ٢٠٢٠) ناوی لە لیستی کۆتایی ناوی نووسەرە هەڵبژێراوەکان بوو، بۆ وەرگرتنی خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (خەڵاتی نۆبەلی ئەدەبی منداڵان).

(دەستەی جیهانی بۆ کتێبی منداڵان) خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (خەڵاتی نۆبەلی ئەدەبی منداڵان) ی ساڵی (٢٠٢٢) یان بەخشی بە دکتۆر ماریا ئۆد مورایل و بە شایەنی ئەم خەڵاتەیان زانی.

هیواداریین ئەو ڕۆژەش ببینین کە نووسەرێک یا وێنەکێشێکی کوردمان، لە بواری نووسین و وێنەکێشانی کتێبی منداڵان،

شایەنی وەرگرتنی ئەم خەڵاتە جیهانییە بێن.
من لە ناخی دڵمەوە دەڵێم، کەڵەنووسەری کوردمان مامۆستا (لەتیف هەڵمەت) لە بواری ئەدەبیاتی منداڵان لە (چیرۆک و هۆنراوە) دا شایەنی ئەوەیە کە بە وەرگرتنی خەڵاتی (هانز کریستیان ئەندەرسین – نۆبڵی ئەدەبی منداڵان) کاندید بکرێت. بە مەرجێک کۆمەڵێک لە چیرۆکەکانی بۆ منداڵان، گۆڕبژێر بکرێن و لە کتێبێکدا بە ناوی (هەڵبژاردە لە چیرۆکەکانم بۆ منداڵان)، لە لایەن وەرگێڕێکی بە توانای کوردمان وەریانبگێڕێت بۆ سەر زمانی ئینگلیزی. گەر خەڵاتەکەش نەباتەوە، بەشداریکردن و کاندیدکردن و تۆمارکردنی ناوی لەتیف هەڵمەت لە (لیستی هەڵبژێراوان) بە وەرگرتنی ئەم خەڵاتە، شانازییە بۆ نووسەران و بۆ ئەدەبیاتی منداڵانی کورد.

٢ـ وێنەکێش سوزی لی، خەڵاتگری باشترین وێنەکێشی کتێبی منداڵان:

سوزی لی، هاوڵاتییەکی کۆماری کۆریای باشوورە. لە ڕۆژی (٩/ شوبات/ ١٩٧٤) لە شاری (سیئۆل) ی پایتەختی کۆماری کۆریای باشوور، لە ماڵێکی هونەردۆست و کتێبدۆستی پڕ لە کتێب لەدایکبووە. لە تەمەنێکی بچووکدا، هۆگری هونەری وێنەکێشان بوو و دەستی بە وێنەکێشان کرد.
سوزی لی، لە زانکۆی نیشتمانی سیئۆل، بەکالۆریۆسی لە هونەرە جوانەکان لە هونەری وێنەکێشیدا وەرگرتووە. وەک هونەرمەندێکی وێنەکێشی پیشەیی و لێهاتوو دەستی بە وێنەکێشان کرد.
سوزی لی، وێنەکێش و نووسەرێکی بە توانای بواری نووسینی چیرۆکی منداڵانە. چەند چیرۆکی جوانی بۆ منداڵان نووسیوە خۆی وێنەکانی بۆ کێشاون. هۆگری نووسینی کتێبی چیرۆکی وێنەییە بۆ منداڵان. هەندێ لە چیرۆکەکانی بۆ منداڵان تەنیا (چیرۆکی وێنەیی) ن، بێ ئەوەی هیچ وشەیەکیان تێدا بێت.
سوزی لی هەر لە بواری هونەری وێنەکێشانی کتێبی وێنەیی منداڵان، لە ساڵی (٢٠٠١) دا، لە کۆلێژی هونەری (کامبەروێڵ) لە لەندەن لە بەریتانیا، بڕوانامەی ماستەری وەرگرت. پڕۆژەی ماستەرنامەکەشی کتێبی (ئەلیس لە وڵاتی سەرسوڕهێنەردا) یە. چاپیکرد و بڵاوی کردەوە. هەر لە ڕێی ئەم کتێبەشەوە ناسرا.

سۆزی لی وەک وێنەکێشەکی کتێبی منداڵان، لە کۆریا و لە جیهاندا ناوبانگی هەیە.

سوزی وەک هونەرمەندێکی داهێنەر، بە دواداچوون بۆ ئەو چێژ و گەرژییانە دەکات کە لە نێوان راستی و فانتازی دایە. بە نووسینی ئەم سێ چیرۆکە وێنەییانەی بۆ منداڵان (ئاوێنە، شەپۆل. سێبەر) سەرنجی هەزاران هەواداری چیرۆکی منداڵان و رەخنەگرانی لە جیهاندا بەدەستهێناوە. سوزی لی، بە چیرۆکنووسێکی چیرۆکی وێنەیی بێ وشە یا چیرۆکی بێدەنگ ناسراوە.

سوزی لی، تا ئێستا چەندین پێشانگای تایبەتی لە کۆریا و لەوڵاتانی ئەوروپا و ئاسیا و ئەمریکادا کردۆتەوە. لە کۆریا و لە دەرەوەدا چەندین خەڵاتیان پێشکەش کردووە. لەوانەش: هەردوو کتێبی (شەپۆل، سێبەر) لە لایەن (نیویۆرک تایمز) ەوە، لە ساڵی (٢٠٠٨) و (٢٠١٠) دا. خەڵاتی (باشترین کتێبی وێنەیی منداڵان) یان پێبەخشی. کتێبی (شەپۆل) لە (٢٠٠٨) دا وەک باشترین دەق لە لایەن (کۆمەڵەی وێنەکێشان) ەوە، میدالیای زیڕی هونەری ڕەسەنیان پێبەخشی. لە ساڵانی (٢٠٠٨) و (٢٠١٣) دا (خەڵاتی کتێبی کۆریا) یان پێبەخشی. لە ساڵی (٢٠١٣) دا، خەڵاتی کتێبی گلوپ هۆرن، بە (باشترین کتێب لە ئەدەبیاتی منداڵان) یان پێبەخشی.

ناوی سوزی لی، لە ساڵی (٢٠١٦) دا، لەناو لیستی کۆتایی هەڵبژێراوەکان بوو، بۆ وەرگرتنی خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (خەڵاتی نۆبڵی ئەدەبی منداڵان).

سۆزی لی، لە ساڵی رابردوو (٢٠٢٢) کە وەکو باشترین وێنەکێشی کتێبی منداڵان لە جیهاندا، لایەن یەکێتی نێودەوڵەتی بۆ کتێبی منداڵان هەڵبژێراو. لەلایەن شاژنی دانیمارگ، مارگرێتی دووەم خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (نۆبڵی ئەدەبی منداڵان) و (بڕوانامەی دپلۆم) ی پێشکەش کرا.

سوزی لی، شۆڕەسوارێکی ناسراوی بواری نووسینی (کتێبی وێنەیی بۆ منداڵان) نە لە جیهاندا. پەیوەندییەکی زۆریشی لەگەڵ خوێنەران لە زۆر لە وڵاتانی جیهان هەیە.

لە ساڵی (٢٠٢٢) دا، لە لایەن (دەستەی نێودەوڵەتی بۆ کتێبی منداڵان) کە نووسینگەکەیان لە شاری (بازل) لە سویسرایە. لە (٣٣) دەوڵەت لە جیهاندا (٦٦) وێنەکێشیان بۆ وەرگرتنی خەڵاتی هانز کریستیان هەڵبژێرا بوون. یەکێک

لەو وێنەکێشانە سەوزی لی بوو. لە دوا لیستی ناوی هەڵبژێراوەکان کە (٦) وێنەکێش بوون (سوزی لی) وەک باشترین وێنەکێشی، وێنەی کتێبی منداڵان لە جیهاندا، لە لایەن (دەستەی نەودەوڵەتی بۆ کتێبی منداڵان) بۆ وەرگرتنی خەڵاتی (نۆبڵی ئەدەبی منداڵان) هەڵبژێرا.
لە لایەن شاژنی دانیمارک (مارگرێتی دووەم) ەوە، خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین، میدالیای زێڕی (نۆبڵی ئەدەبی منداڵان) و (بڕوانامەی دپلۆم)ی بۆ سوزی لی بەخشی.
سوزی لی، یەکەم کۆرییە کە ئەم خەڵاتە وەربگرێت، دووەم ئاسیاییشە کە لە دوای وێنەکێش (میتسۆ ماسا ئانۆ) ژاپۆنی ئەم خەڵاتە وەربگرێت، کە میتسۆ ماسا لە ساڵی (١٩٨٤) دا وەریگرت.
سوزی لی دەڵێت:"شانازی و شکۆدارییە بۆ من، کە لەگەڵ کاندیدکراوانی مەزندا، بۆ بە وەرگرتنی ئەم خەڵاتە کاندید کرام. ڕێز لە هەموویان دەگرم".
وتیشی:"دڵخۆشیشم، کە ئەم خەڵاتە وەک هێمایەکی دانانپێنانە بۆ ئەدەبی منداڵانی کۆری لە هەموو جیهاندا".

ڕێزا شوان
(*) بۆ ئەم نووسینەم، سوودم لە چەند سایتێکی ئینگلیزی وەرگرتووە.

مارکس و لینین و پرسی هەرەوەزی.. سەلام عەبدوڵڵا

(1)
سێ کوچکەی کاری شیوعی و چەپ بریتیە لە(حزب، سەندیکا و کاری هەرەوەزی)، بەڵام لە هیچ یەکیان برەومان نیە. لێرە تێڕوانینی مارکس، ئەنگلس، لینین و سۆسیالیستەکانیتر دەخەینەروو سەبارەت بە کاری هەرەوەزی.
کاری هەرەوەزی پێش و لە سەردەمی مارکس و لینین تا ئێستا (قۆناغی سەرمایەداری جیهانگیر)، بووە بە پرسی مێژوویی و مۆدێلی نوێی

مرۆڤایەتی دژ بە سەرمایەداری لە بەرزترین قۆناغی(ئیمپریالیزم). بەداخەوە پاش نزیکە تێپەڕبوونی 6 ساڵ لە کاری شەوو رۆژمان بۆ سەرخستنی بیر، کار، چالاکی، پەیوەندی و کلتووری هەرەوەزی بە هەموو هەڵە و نوقسانی و ژێرکەوتن و سەرکەوتنەکانی، بەڵام هێشتا لە هەنگاوی یەکەمین و نەمانتوانی لە ناو شاری خانەقین هەنگاوی دووهەم دابنێین و لە ئاستی شارەکان کاری تیئۆری و عەمەلی لەبارەیەوە ئەنجامنەدرا.

ئەتوانم بڵێم(هەوڵەکانمان سەرنەکەوت) و هۆکارەکان ئەگەڕێنەوە بۆ نموونە بۆ: 1- پەراوێزخستنی لە ئاستی پەروەردەو راگەیاندن. 2- خۆدزینەوە لەم ئەرکە. 3- بایەخدان بە کار و چالاکی سازشکردن. 4- دەیان کادر خۆی تەرخانکردووە بۆ کاری رێکخراوەکانی(کۆمەڵگەی مەدەنی)و راگەیاندنی"سەربەخۆ". 5- کەسانی نەزان و بێ ئاگا و دووڕوو و فێڵباز لە هەڵویستی مارکس و لینین و ئەوانیتر لەناو شیوعی و چەپ رۆڵی خۆیان بەشێوەیەکی خراپتر لە دوژمن گێڕا. جیڤارا ناهەقی نەبوو وتی:(9 فیشەك بۆ خیانەتکارانی ناوخۆ و فیشەکێك بۆ دوژمن)! 6- چەپی فرەبێژ و قسەز لە مەکتەبیەکان وشەیەکیان لەبارەی کاری هەرەوەزی نەدۆڕاند.

بەم نووسینە دووبارە ئەگەڕێینەوە بۆ هەڵویستی دامەزرێنەرانی بیری شیوعی:

کاری هەرەوەزی شێوازی جۆربەجۆری بە خۆی گرتووە و لەوانە بۆ نموونە:

ڤیلی شپیلە لە گفتوگۆیەدا دەڵێ: (یەکێتی هەرەوەزی جیهانی لە 233 رێکخراو پێکهاتووەو لە 89وڵات و تێیاندا 800ملیون ئەندام یەکیان گرتووە. حکومەتی لۆلا دس سیلڤیا لە سەرۆکایەتی رابردوویدا لە ئەرژەنتین داوای(ئابووری هاوپشتی)کرد کە 20 هەزار کارگە دەگرێتەوە. لە ئۆروپاشدا لە باسکتلەند لە ئەسپانیا و(ئیمیلیا رۆماگنا) لە ئیتالیا 4000هەرەوەزی. وێنەی لیبڕالی نوێ دەسەڵاتی بۆرژوازی بۆ مرۆڤ بەدەوری موڵکایەتی دەسووڕێت، بەدەوری پارە…(- هەرەوەزی وەك ئەڵتەرناتیڤی لیبڕالیزمی نوێی سەرمایەداریە- ئەمە ناوی کۆڕێکیە بۆ نموونە).

لەپاڵ ئەو ئەزمونانە، ئەزموونی حکومەتی هەرەوەزی کوبا، فێنزەویلا و پۆلیڤیا و چەندین وڵات و ئەزموونیتر بە رۆژئاوایشەوە. سەرمایەداری بووە بە سەرچاوەی تاوان دژ بە مرۆڤایەتی و ئیتر دەبێ بە بچووکترین هەنگاو، بیر لە ئەڵتەرناتیڤەکەی بکەینەوە.

ڤیلی لە درێژەی قسەکانیدا:(عەداڵەتیش چەند ئاستێکی هەیە، مارکس تاوانباری سۆسیالدیموکراتی کرد بەوەی کە ئەوان تەنها بایەخ بە دابەشکردنی قازانجی بەرهەمهێنان دەدەن، بەڵام مەسەلەکە ئەوەیە

خودی مەرجەکانی بەرهەمهێنان دادپەروەرانە بکرێت– واتە زاڵ ببین بەسەر بەرهەمهێنانی سەرمایەداری- تا ئابووری بکەین بە موڵکایەتی هەرەوەزی مرۆڤی کارگەر).

هەر لەو کاتەوە، هەرەوەزی شوێنی ململانێی رابەرانی سۆسیالیست بووە: هەڵویستی سیاسی مارکس دژی لاسال لەبارەی پرەنسیپ و پراکسیسی هەرەوەزی بوو. لەبارەیەوە لاسال دەیویست هەرەوەزییەکان یارمەتی پارە و قەرز لە حکومەت وەربگرن و مارکس دژی وەرگرتنی پارە بوو لە حکومەتەکەی بیسمارك و دەیویست بەڕێوبردنی هەرەوەزییەکان لەلایەن خۆدی کرێکارانەوە رێکبخرێن.

ئێستا و لە رابردوو مارکسیستەکانی زۆرێك لە وڵاتان پێیان وایە کە کاری هەرەوەزی وەك دورگەیەکە لەناو دەریای سەرمایەداری و هەروا بۆ پەرەدان بە خەباتی چینایەتی. چەوساوەکانی کوردستانیش وەك چەوساوەکانیتری دنیا بنەمایەکی عەمەلی گەورەمان هەیە لە کاری هەرەوەزی، بەڵام کاری جددی لەسەری ناکرێت و لە ئاستیدا هەر ئەڵێی بتین و لەبریدا خەریك کار و چالاکی لاوەکین کە بستێك نامانباتە پێشەوە.

مارکس لە 1850 تا کۆچیدواییی لە 1883 پەیوەندی هەبوو لەگەل سەندیکا کرێکارییەکانی بەریتانیا و بەڕێگەیانەوە لەگەل بزووتنەوەی هەرەوەزی و بڕوای وابوو کە کرێکاران نابێ چاوەڕوانی رۆژی دوای شۆڕش ببن کە رۆژێك لە رۆژان پێشدێت یان نایێت. بەڵام لێرە تەسبیحی سەدویەك بەدەستەوە دەگرن و سەردانی ئەم بارەگا و ئەو بارەگا دەکەن وئوستادانە ئەرك و کاتی خەبات و تێکۆشان بە فیڕێدەدەن.

مارکس لە هەرکوێ پەیوەندی لە گەل کرێکاران هەبوایە پێی وابوو هەر دەستپێشخەرییەك، هەر هەوڵێکی سەربەخۆی کرێکاران لەبارەی ئابووری و یارمەتیدانی خۆ بەخۆیی هەبوایە، پێشوازی لێدەکرد، چونکە ئاوی خۆرخوازی بۆرژوازی دەبڕی، بەڵام بەداخەوە لێرە پێچەوانەکەی پەیڕەو دەکرێت: دەبینین هاوڕێی شیوعی هەیە کار بۆ رێکخراوی خۆرخواز یان بە مانای خۆرخوازی و"کۆمەڵگەی مەدەنی" دەکەن!

مارکس لە 1860 رۆڵی سەرەکی بینی لە ئینترناسیونالی یەکەم و لە دیکۆمێنتە فەرمێکاندا بزووتنەوەی هەرەوەزی بە بەشێك لە بزووتنەوەی کرێکاری زانیوە کە مانای مێژوویی خۆیی هەیە و تەنانەت بە(فۆرمی گواستنەوە لە شیوەی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری بۆ شیوعی)دەزانی.

ئەوەی گرنگ بوو لەلای مارکس: بۆ یەکەمینجارە لە کارگە هەرەوەزییەکان بۆ ناکۆکی لەنێوان سەرمایە و کار لابرا، گەر بۆ یەکەمین جاریش بێت وەك شێوە، کرێکار دەبێتە سەرمایەداری خۆی.

کارگە هەرەوەزییەکان درووستکەری سەردەمن، چونکە ئەو بەڵگەیە بەدەستەوە دەدەن کە سەرمایەدار وەك بەرپرسی بەرهەمهێنان پێویست نیە، هەر وەك چۆن بۆ خاوەن زەوییەکان بۆ سەرمایەداری پیشەسازی پێویست نین، چونکە وەك گەنە دەردەکەون.

لە ساڵی 1864 دەستبەکاربوونی کۆمەڵەی جیهانی کرێکاران وەك خەڵاتکردنێك، نووسیویەتی: بزووتنەوەی هەرەوەزی وەك سەرکەوتنی ئابووری سیاسی کارگەرانە بەسەر ئابووری سیاسی بۆرژوازی. تەنانەت وەك سەرکەوتنی گەورەتر لە سەرکەوتنی دیاریکردنی یاسایی کاتی کارکردن لە بەریتانیا-10 سەعات کارکردن لە ڕۆژێك ساڵی 1847-.

هەروا لە هەمان نووسیندا: نابێ لە بەهای ئەم ئەزموونە گەورەیە کەمبکرێتەوە.

بەهۆی هەرەوەزییەکانی بەرهەمهێنان، کۆمپانیا پیشەسازییەکان بە هاوبەشی ڕێکخرا و، بۆ ڕاستی"، نەک بۆ ئارگیومێنتێ تیئۆرییەکان، پێشتر سەلماندوویانە کە بەرهەمهێنان لەسەر ئاستێکی گەورە بەردەوام دەبێت و بە هەنگاو لەگەڵ پێشکەوتنی زانستی مۆدێرن بەبێ بوونی چینی(ئوستاکان)، چینێك لە-دەستەکان- مەبەستی کرێکارانە-" جێبەجێ دەکرێت. ئەمەش بۆ یەکەمینجارە سەلمێندرا کە کاری کرێگرتە، وەک کاری کۆیلە و کۆیلایەتی لە بەردەمیدا تەنها کاتییە و فۆڕمی کۆمەڵایەتی ژێردەستە لەناودەچێت لەلایەن کۆمەڵەی کرێکاراندا بە فۆرمی کارکردنی دوارۆژ.

مارکس ستایشی پێشەنگ و داڕێژەرانی "سیستەمی هەرەوەزی" لە بەریتانیا وەك ڕۆبێرت ئۆین و ئەو بەرهەمهێنەر و چاکسازیخوازە کۆمەڵایەتی و سۆسیالیستە یۆتۆبیاکانی کرد.

(ئەمە بزووتنەوەی هەرەوەزی وەک یەکێک لە هێزە بزوێنەرەکانی گۆڕینی کۆمەڵگەی ئێستا دەناسین…ئەم سیستەمە زاڵمە کە بەرهەمهێنەری هەژاری و ژێردەستەکردنی کارە لە سایەی سەرمایە، دەتوانرێت بە سەرکەوتنی سیستەمی کۆمەڵەی بەرهەمهێنەرانی ئازاد و یەکسان سەرکوت بکرێت).

لە کۆنگرەی سۆسیالیزمی جیهانی لە کۆپنهاگن، لینین لە وتارێکیدا باسی هەرەوەزی بۆ کۆمیتەی پرسی هەرەوەزییەکان دەخاتە روو. لە خاڵی یەك و دووی پڕۆژەی حزبەکەی هاتووە: 1- کۆمەڵە پڕۆلیتارییەکانی بەکاربردن دۆخی چینی کرێکار باشتر دەکەن، بەو مانایەی ڕەهەندەکانی وەبەرهێنان لەلایەن نێوەندگیرە بازرگانەکانەوە بە هەموو شێوە و مۆدێلەکانیەوە، بەرتەسك دەکەنەوە(…). 2- گرنگی ئەم کۆمەڵانە لە پێناوی خەباتی جەماوەرانەی پڕۆلیتاریادا دەکرێت گەورەتر بێت. بە پتشیوانیکردنی کرێکاران لەسەرەوەختی مانگرتنەکاندا، لە سەرەوەختی کورتهێنان و

تەنگەژەکاندا، لە سەرەوەختی وەدوورکەوتنە سیاسییەکان…هتد.
مرۆڤایەتی لەبەردەم شارستانییەتی نوێیە، واتە شارستانیەتی هەرەوەزی ئازاد، چونکە سەرمایەداری چەندە بیەوێت خۆی"نوێ"بکاتەوە، هەر بە سرووشتی مرۆڤخۆری خۆی بۆ نموونە سرووشتی(زێدەبایی و کێبرکێ) دیسان مرۆڤایەتی دەگەڕێنێتەوە بۆ باری جەنگ و تیرۆر و ستەمکاری، هەروەك چۆن لە مێژووی 200 ساڵدا ئەنجامی داوە. سەرکەوتنی چەپ لە وڵاتانی کیشوەری سوور(ئەمریکای لاتین) و گەشەکردنی هەرەوەزییەکان لەناو خودی وڵاتانی ئۆروپاش پاش رووخانی یەکێتی سۆڤێت دیسان ئەو راستییەی سەلماند کە مرۆڤایەتی هەرگیز دەست لە هیوا و ئامانجی خۆی بۆ بنیاتنانی دنیای ئاشتی و دادوەری کۆمەڵایەتی و ئازادی هەڵناگرێت.
دنیابینی مارکس لە (سەرمایە): (کۆمەڵەی مرۆڤی ئازاد کە بە ئامرازی بەرهەمهێنانی هاوبەش کاردەکەن و هێزی تاکی کارگەران بە هووشیاری خۆیان وەك هێزی کاری کۆمەڵایەتی بەسەردەبەن MEW23و92)، خەیاڵ نیە و
شیوعییەت، واتە(بەرهەمهێنانی گشتی هەرەوەزییەکانە کە تێدا هەموو هەرەوەزییەکانی بەرهەمهێنانی گەل بەگوێرەی پلانێکی هاوبەش ڕێکدەخرێت- جەنگی ناوخۆ لە فەرەنسا، جلدی17، 343).
ئێمە لەبەردەم دووریانی ڕێگای هوشیاری و پێگەیاندنی مرۆڤی هەرەوەزی بۆ ئیمڕۆ و دوارۆژ و ڕێگای هەڵخەڵەتاندنی جەماوەر بە درووشمی درۆزنانەی (ئازادی…دیموکراسی…مەدەنیەت) کە لەدوایدا هەر ستەمکاری و گەندەڵی و چەوسانەوەیان لێ سەوزدەبێت. بەداخەوە گەنجینەی مێژوویی گەورەمان هەیە لە کوردستان سەبارەت بە کاری هەرەوەزی، بەڵام تاقە یەك کتێب شك نابەم لەبارەیەوە نووسرابێت.
لینین لە درێژەی وتارەکەیدا دەڵێ: (کۆنگرەی کۆپنهاگن نیشانەی قۆناغی پێشکەوتنی بزووتنەوەی کرێکاریە کە تێدا دەستی کردووە بە راکێشانی هەرەوەزییە پرۆلیتارییەکان بە ئاراستەی خەباتی چینایەتی…)
لەماوەی 6 ساڵدا و پێشتریش هەر ئەم هەوڵەدراوە کە هەر زوو بەهۆی نەزانی و ناهوشیاری لە ئەدەبی مارکسی، فەشەلیان پێهێنا. زۆر هەوڵدرا بۆ ئەوەی کاری هەرەوەزی لە شارەکانیتریش جێبەجێ بکرێت، بەڵام دیسان لەبەر هەمان هۆ و هۆکاریتریش لەلایەن حزب و گروپ و کەسانی شیوعی و مارکسیست، پشتگوێخرا(ئەو کەسانە هیچ لەبارن لە بواری هوشیاری و کلتووری هەرەوەزی). کەسانی بەتاڵ هەبوو هەر زوو بوون بە ڕێگر لەبەردەم خەبات بۆ یەکریزی ستەملێکراوەکانی بازاڕی ئازادی سەرمایە و، چونکە رتمی تەمەڵی، بێ ئومێدی، بێباکی، وتی وتیان دەشێوێنی و دەیانخاتە بەردەم ئەرکی چینایەتی ڕۆژانە.

لەبەر مەزنی هەرەوەزی، پاش 13 ساڵ دووبارە وتاری(دەربارەی هەرەوەزی)دەنووسێت. لەم وتارە گومانەکەی هاوڕێ لینین پێشی 100ساڵ، ئێستا لە کوردستان هاتەدی. لینین دەڵێ: (بە بڕوای من گرنگی پێویست بە هەرەوەزی نادەین. گومانم هەیە هەمووان بە گوەڕەی پێویست لەوە تێبگەن کە هەرەوەزی بایەخێکی تایبەتی هەیە.).

هەروا دەنووسێت: >>تەنها << ئەوەندەمان لەسەرە دانیشتوان>> هوشیار<< بکەینەوە دەربارەی سوودەکانی بەشداریکردن لە هەرەوەزییەکاندا….تەنها هێندە بەسە بۆ گەیشتن بە سۆسیالیزم، بەڵام ئەم >>تەنها <<یە پێویستی بە شۆڕشێکی سەرانسەریە ، پێویستی بە قۆناغێکە لە پەرەسەندنی کلتووری لەناو تەواوی جەماوەردا، بۆیە باشتر وایە کەمتر فەلسەفەی لێ بدەین)

ئایا ناکرێ ئێمە لەبری(باس و هەوڵی گاڵتەجاڕی یەکێتیزی و سازش لەگەل ستەمکاران) لە ئێستاوە هوشیاری وکلتووری کار و چالاکی هەرەوەزی لەناو کۆمەڵگە بەهێزبکەین؟ بەراستی سەخت و یوتوبیە؟!

پرۆفیسۆر و نووسەر(ئیلما فاتەر) لە وتاری(هەرەوەزی و ژیانی باش- -Buen vivir) دەڵێ:(یوتوبیای راستەقیە)بەمانای ئیرنست بلوخ- ئەو کاتە دەبێتە سۆسیالیزمی سەدەی 21، ئەگەر بزووتنەوەی هەرەوەزی ئێستاماندا لەگەل ئابووری هاوپشتی و(ژیانی باش) پێکەوە گرێبدەین، ئەوجا دەتوانین ئەڵتەرناتیڤی کۆمەڵایەتی لە کۆمەڵگەی داهاتوومان بکەین بەجۆری متمانە وبۆ ئەمەش هەر ئیمڕۆ ئێڤەری گونجاومان لەبەردەستە بۆ گەشەپێدانی.

لەم وتارە هەرەوەزی وەك هاوکاری خۆبەخۆی هاوجەم، بە(مناڵی دەستکورتی) ناودەبات و ئاماژە بە بۆچوونێکی ڤیلی براند دەکات لە کتێبەکەی(هەواڵەکان لە ئەڵمانیاوە)ساڵی 1946: کاتێ دەوڵەمەندبووین نەمانوویست ببین بە سۆسیالیست. ئێسستا ناچارین ببین.

براند بوو بە “سۆسیالیست”، بەڵام وەك رەوتی سۆسیالیزمی نێودەوڵەتی(سۆسیالدیموکرات)خیانەتیان کرد لە سۆسیالیزم و کرێکاران و بوون بەڵ نەوکەری بۆرژوا. ئابووری هاوپشتی بۆ بەرگریکردن لە کەرامەتی مرۆڤی زەلیل و توڕە. ئەمە زەمینەی بۆ هەرەوەزی لەسەرەتای سەدەی 21 رەخساند وەك ئەنجامی راستەوخۆی سەردەمی حکومەتی مونعم و سیاسەتی توندڕەوی لیبراڵیزمی نوێ و رووتکردنەوە خەڵکی هەژار و ئیتر(بەدۆلارکردنی) ئابووری پەکیکەوت(…).

ئەوە هەر ئەرژەنتین نیە، دەیان وڵاتیتریش بەهەمان شێوە بە جەنگی سەربازی داگیرکردن و ئابووری و بازرگانی بەسەریان سەپێنرا:

بەهەمان شێوە، لیژنەی کاری هەرەوەزی رووبەڕووی هەژاری خەڵك

بووەوە: پیرەژنی بێ کەس و لانەواز، باوکێکی بێکار و نەخۆش لەگەل کوڕێکی 12 ساڵانە پێویستیان بە دەرمان، خۆراك، کرێی خانوو، خانوو، جلوبەرگ، قوتابخانە، کەرەستەی بیناسازی، خەرجی نەشتەرگەری، کرێی هاتوچووی کچان بۆ قوتابخانە، خوێندکاری بێ دەرماڵە، قوتابخانەی وێران…هتد.

ئەنجامدانی ئەو ئەرکانە و کاری راگەیاندن یەکەم هەنگاو بوو بۆ ئەوەی وەك سوپایەك لە نووسەر و تۆرە کۆمەڵایەتییەکان و راگەیاندنەکانی حکومەت بەس نەکەین بە رەخنە لە پێناو رەخنە و فرەبێژی و گەمژاندنی خەڵك و رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و عەقڵییەتی سازشکاری و لە جیاتیان بەدیلێکی رووسووری عەمەلی بە پشتبەسستن بە هوشیار و ئیرادە و ویژدانی خۆمان دژ بە باڵادەستی لیبڕالیزمی نوێ و لێکەوتە ترسناکەکانی پێشکەش بکەین.

لەو بڕوایە بووین بەر بە رەشبینی و بێزاری دەگرین و بەمە ئومید بە رۆژێکی باشتر دەگەڕێنینەوە بۆ خەڵك. بەداخەوە سووپایەك لە نووسەر و رۆژنامەنووس و سیاسەتمەدار و ئەوانەی خۆیان بە رۆشنبیر و چەپ دەزانن(تاك و تەرایان نەبێت) رۆڵی بێدەنگی و پەراوێزخستنیان هەڵبژارد و بەمە(بە خوشیاری یان بە ناهوشیاری) خزمەتیان بە ستەمکاری کرد و ئەزموونەکەمان سنووری خانەقینی نەبەزاند. لەگەل ئەوەشدا:

هەرچۆن زۆر ئامراز و بیرو بۆچوونی سەردەمی کوێلایەتی و دەرەبەگایەتی و تەنانەت سەرمایەداریش بە زمان و شێوەی کار و کات و ئامرازەکانی چوونە ناو مۆزەخانەی مێژوو، بەهەمان شێوە، دەکرێ(شێوەی بەرهەمهێنان، نرخ، پارە و بازاڕ) بۆ ئەبەد بخرێنە ناو زبڵخانەی مۆزەخانەکان.

بۆ ئەم مەبەستە وەك هەنگاوی یەکەم، تەنها پێویستیمان بەوە هەیە دەستبکەین بە کار و چالاکی بۆ بیری هەرەوەزی بە چاوێکی رەخنەگرانەوەو بیکەین بە ناوەندی ئەرکە رۆشنبیری، هونەری، ئەدەبی و سیاسیەکانمان.

-______

سەرچاوەی بۆچوونەکانی مارکس:

1- Karl Marx, Inauguraladresse der Internationalen Arbeiterassoziation, in: MEW Bd. 16, S. 11f.

2- Karl Marx, Instruktionen für die Delegierten des Provisorischen Zentralrats zu den einzelnen Fragen,in: MEW Bd. 16, S. 195.

3- Vgl. Franz Oppenheimer, Die Siedlungsgenossenschaft.

Versuch einer positiven Überwindung des Kommunismus durch Lösung des Genossenschaftsproblems und der Agrarfrage, Leipzig 1896.

4 -Karl Marx, Inauguraladresse, in: MEW Bd. 16, S. 11

Karl Marx, Instruktionen, in: MEW Bd. 16, S. 195f. 5▪

6- Vgl. Karl Renner, Sozialismus, Arbeiterschaft und Genossenschaft. Skizze einer ökonomischen Theoriedes Genossenschaftswesens, Wien 1931.

7- Karl Marx, Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie, Dritter Band, in: MEW Bd. 25, S. 45

8- Karl Marx, ebd.

9- Karl Marx, Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie, Dritter Band, in: MEW Bd. 25, S. 400.

10- Siehe Karl Marx, Das Kapital. Kritik der politischen .Ökonomie, Dritter Band, in: MEW Bd. 25, S. 401f

Karl Marx, ebd -11

کورتەیەک دەربارەی کتێبی: یادەوەرەکانم لەگەڵ جۆرج تەرابیشی لە وەرگێڕانی: د. نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد

ئامادەکردنی: گۆران عەبدوڵڵا

کتێبی (یادەوەرەکانم لەگەڵ جۆرج تەرابیشی) لەلایەن نووسەرو وەرگێڕ هنرییت عەبودی هاوسەری بیرمەند جۆرج تەرابیشی (١٩٣٩-٢٠١٦) ەوە نووسراوە.

ئەم کتێبە لە بنەڕەتدا لەلایەن رۆژنامەوان و دیپلۆماتکاری سعودی تورکی ئەلدەخیل ئامادەکراوەو هەر لەسەر داوای ئەویش هنریت عەبودی دەستی بردووە بۆ نووسینەوەی یادەوەرەکانی.
هنرییت عبودی هاوسەری جۆرج تەرابیشی، نووسەرو وەرگێڕ و خاوەنی چەندین کتێب بەزمانەکانی عەرەبی و فەرەنسی، لێرەدا بە زمانێکی باڵای ئەدەبی و پڕ لە سۆز یادەوەرەکانی خۆی لەگەڵ جۆرج تەرابیشی نووسیوەتەوە زۆر وردیش لەسەر زۆرینەی وێستگەکان و خەونە قووڵەکانی تەرابیشی راماندەگرێت. پرسیاری زۆر قووڵ لای خوێنەر جێدەهێڵێت سەبارەت بە خەون و کارەکانی بیرمەندێکی بە بنەچە مەسیحی لە وڵاتێکی زۆرینە ئیسلام دا و ئەو بەرخوردانەی لەگەڵیدا کراوە بە هۆکاری ناوەکەی (جۆرج)!

خوێنەر کە دەڕوانێتە بەرگی کتێبکە پێی وایە ئەم کتێبە قەبارە مامناوەندیە سەر لە بەری یادەوەری هنریت عەبودییە لەگەڵ تەرابیشی، بەڵام وانییە.
سەرباری نووسینی سەرەتایەک و یادەوەرەکانی (هنرییت عەبودی) و ئەو گفتوگۆیەی (تورکی ئەلدەخیل) سەبارەت بە تەرابیشی لەگەڵیدا ئەنجامی داوە، هەروەها (د.محەمەد عەبدولموتەڵیب ئەلهەنی) نووسەر و توێژەری لیبی و (هاشم ساڵح) نووسەرو بیرمەندی سوری، رۆژنامەوان و دیپلۆماتکاری سعودی (تورکی ئەلدەخیل) بەشدارن لە نووسینەوەی ئەم یادەوەریەدا بە پێی نزیکایەتیان و ئەو پرۆژە رۆشنبیریانەی پێکەوە بەشدار بوونە لە ئەنجامدانی.
بەشێکی تری ئەم کتێبە تەرخان کراوە بە زنجیرە نووسینێکی جۆرج تەرابیشی بەناوی شەش وێستگەی ژیانم، کەدووایین زنجیرە نووسینی تەرابیشییە بە ساڵێک پێش مەرگی.
کۆی نووسین و قسەکانی بەشداربووانی ئەم یادەوەرییە، جەخت لەو هەموو کارە زۆرو زەبەندیەی تەرابیشی دەکەنەوە لەگەڵ ئەو هەموو رێگرییەی لە بوارەکانی ناوەندی رۆشنبیری و زۆرێک لە قەڵەمە ناسراوەکانی دونیای عەرەبی بۆی هاتەتە پێش بە هۆکاری مەسیحی بوونی بنەماڵەکەی.
رۆژنامەوان سەعید ناشد دەگێڕێتەوە: کاتێک نامەی دکتۆراکەم پێشکەشکرد لە زانکۆی محەمەدی پێنجەم لەمەغرب کە تیایدا باسی عەقڵی عەرەبی لەلای (تەرابیشی) و (محەمەد عابد جابری) کردووەو لە توێژینەوەکەمدا پتر لایەنگری تەرابیشی بوومە، کەچی مامۆستای سەرپەرشتیار بە روومدا تەقییەوە وتی: (چۆن لایەنگری جۆرج دەکەیت لە دژی محەمەد!؟)
(د. ئەلهەنی) دەگێڕێتەوە: رۆژێکیان جۆرج لە کتێبخانەی (ئیبن

سینا) لە پاریس، چاوی بە فەیلەسوفی میسری (عەبدولڕەحمان بەدەوی) کەوت، کاتێک بەدەوی لە زاری تەرابیشییەوە گوێبیستی ئەوە بوو کە خەریکی کارکردنە لەسەر کەلەپووری ئیسلامی دەکات، پێی وت: (تۆ مەسیحیت، هەقت چییە بە کەلەپووری ئیسلامییەوە؟!)..

لەم کتێبەدا ڕووبەڕووی زۆرێکی تری لەو جۆرە هەڵوێستانە دەبینەوە.

ئەم شێوەکار و هەڵوێستانە ڕۆمانی (نیشتمانی سارا)ی (میران ئەبراهام) ی بیر هێنامەوە لە شوێنێکدا هاوڕێکانی (سالار) ئاوا دەڵێن: (ئەمەی کورد هەردەم هاوخەمی ئەوەی جولەکەین) ئەم قسەیە زوو زوو لە ڕۆژنامەوە نووسینەکانی ئەم سەردەمەشدا لە بەرانبەر ئێزیدەکاندا بەکار دەهێنرێت، هەروەک ئەوەی بڵێی یەکێک لە مەرجەکانی کوردبوون موسڵمان بوونە!

ئەلهەنی لە شوێنێکی تر دەڵێت: (جۆرج بەی دەرکەوت ئەو توێکڵەی مۆدێرنەیەی بیری دەستەبژێرەکانی داپۆشیبوو، جگە لە توێکڵێکی ڕووکەش شتێکی دیکە نەبوو، توێکڵێک لە ناواخنیدا نەریتێکی دەشتەکییانەی دەندەی شاردبووەوە..)

(د. ئەلهەنی) لە درێژەی باسەکەیدا باس لەو مێژوو تووندو تیژییەی ئیسلام دەکات کە لە قۆناغە جیاوازەکاندا چ بە شێوەی جەستەیی بووبێت یان زارەکی بەسەر کەمینەی مەسیحەکان و کەمینە ئاینەکانی تردا هاتووە کاتێک لە سەردەمی عوسمانەکاندا مەسیحەکان ناچار دەکران لە ڕێڕەوی شەستەکە دووربکەونەوە تا موسڵمانەکان پیایدا بڕۆن.. بە ئەو کارە وشەی (طورق) بەکار دەهێنرا.

تەرابیشی کەبووە لە دونیای ئەدەبی و سیاسی کوردی، چەنمان خوێندەتەوە و چەن لێی تێگەشتووین ئەوە باسێکی ترە، بەڵام ئەوەی لێی دڵنیام هەموو خوێنەرێکی جدی کورد زمان هەڵوێستەیەک دەکات لە بەرانبەر دەرس و تەجرەبەکانی تەرابیشی، چونکە دۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی کوردستان هەمان دۆخی داتەپیوی دونیای عەرەبە.

لە کۆتایدا جێگای خۆیەتی بڵێین د. نەوزاد ئەحمەد وەرگێڕانێکی زۆر جوانی بۆ ئەم کتێبە ئەنجام داوە. زمانێک هیچ خۆ تەکلیفکردنێکی کوردایەتی و ناوچەگەرێتی نەکردەتە بار بەسەر ئەم وەرگێڕانەوە.

دیكتاتۆریەتی بۆرژوازی یان پرۆلیتاری.. سەلام عەبدوڵڵا

ئەوانەی ئیمڕۆ جیهان بەڕێوە دەبەن، نەك هەر بڕوایان بە(د.پ) نیە، بگرە سەرسەختانە دژین و بە سوپایەك لە ئەكادیمی، راگەیاندكار، نووسەر، مێژووناس، حزب، رێكخراوی كۆمەڵگەی مەدەنی ،فیلمساز و گشت ئامرازێك بەكاردەهێنن بۆ سڕینەوەی.

ئەوە دیكتاتۆییەتی كێیە بۆ نموونە لە 50 ساڵی رابردوو، بە وشە یان ئیمل یان بە پەیوەندییەكی تەلەفۆنی دەتوانن نرخی دۆلار- بارودۆخی ئیمڕۆ لە عیراق-، كارەبا، ئاو، دەرمان، برنج، پەروەردە، تەندرووستی، نەوت و بانزین-وەزیری نەوت وتی: بەرزكردنی نرخی نەوت بە دەست ئێمە نیە- گاز یان هەر كاڵایەك لە دوا كوێرەدێی ئەم دنیاییە گران و هەرزان بكەن؟

ئەو دیكتاتۆرییەتە لە هەموو دنیا شكری هەیە و كەی بیەوێت هەڵدەكوتێنە سەر هەر وڵاتێك بیەوێت بە بێ ئەوەی رەزامەندی هاوڵاتیان یان پەرلەمانەكانیان وەربگرن، بە تیرۆر، جەنگ، ئابلۆقە، كارەساتی بێكاری و هەژاری بڵاودەكەنەوە و ژینگە وێران دەكەن. ئەوان ئابووری دنیا بەڕێوە دەبەن و دەسەڵاتیان بەسەر بازرگانیشەوە هەیە.

سەرمایەداری لە دوا قۆناغیدا باڵادەستە و كراسی(دیموكراسی و مافی مرۆڤ و ئازادی) لەبەركردووەو بەشێوەی”شارستانی”دیاری ماڵوێرانی و كوێلایەتی هاوچەرخ لە مل مرۆڤ دەنێ و ئەم وەحشیگەرێتیە كە بە چاوی خۆتان دەیبینن، بەسەر جیهان سەپاندووە: ئەمە دیكتاتۆیەتی چینی بۆرژوای خاوەن كۆمپانیا و بانق بانناسیونالەكان، نەبێت، چییە؟

بۆرژوا بە سەرمایە و كۆمپانیا و دەزگا بانناسیونال و هاوپەیمانی جەنگ و بەها رەوشتی و كۆمەڵایەتییە و بە(تەوتەمكردنی كاڵا)وەك شێوە ژیانی شایستە بە مرۆڤ هەرەسی هێناوە و هیچ وڵامێكیان نیە بە پرسی (ئاشتی، عەدالەتی كۆمەڵایەتی و ئازادی) مرۆڤایەتی.

لەسەردەمی ماركس تا ئێستا، هیچ دەستەواژەیەك بە قەت دكتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا دژایەتی و نەفرەتی لێنەكراوە. ئەمە دزەی كردە ناو هەندێ لە حزبە شیوعییەكانی ئۆروپا و هەندێ وڵاتیتریش و لەبەرنامە و خیتابی سیاسیس پەراوێز خرا، بەڵام ئێمە نە وشترمەڵین و نە خۆڵ دەخەینە چاوی خەڵك و دووڕوو نین و نە ترسیشمان لێ هەیە و نە خۆشمان لادەدەین لە باسكردن و روونكردنی راستییكەی.

زانا و راگەیاندنەكانی دنیای سەرمایەدار هەزار جار لە ئێمە

زیرەکتر کاردەکەن لەبواری ململانیی تیئۆری و لە گشت بەرەکان و ناو و ناتواری جیاوەوە بۆ دیکتاتۆریەتی سیستێمی چینی بۆرژوا دژ شوعییەتی.

لینین ئاماژە بە بۆچوونی مارکس دەکات: (هەنگاوی هەر جووڵانەوەیەکی راستەقینە گرینگترە لە یەك دەرزەن پڕۆگرام. دووبارەکردنەوەی ئەم وشانە لە سەردەمێکی شێواویی تیئۆریدا وەك ئەوە وایە لە پرسەیەکدا هیوای دووبارە بوونەوەی هەمان ڕۆژی پرسەکە بۆ ئامادەبووان بخوازی(…). زۆرێك ئەوەیەیان لەبیرچووە کە مارکس لە درێژەی هەمان بابەت دەڵێ: (ئەگەر پێویستە یەکبگرن، ئەوا بچنە ناو ڕێککەوتنەکانەوە بۆ جێبەجێکردنی ئامانجە پڕاکتیکەکانی جووڵانەوەکە، بەڵام بە هیچ جۆرێك ڕێگە بە سەوداگەری بنەماکان نەدەن).

لێرە لینین پاش خستنەرووی راستی بۆچونەکەی مارکس، ئەڵێ: بە بێ تیئۆرییەکی شۆڕشگێڕانە، جووڵانەوەیەکی شۆڕشگێڕانە بوونی نابێت.(لینین، بەرگی دوو، لاپەڕەی 35).

دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا چییە؟

یەکەمجار مارکس لە 1850 نووسیویەتی: لە خەباتی چینایەتی>>دیکاتۆریەتی چینایەتی پرۆلیتاریا>بۆ<< تاقە دەروازەی پێویستە بۆ هەڵوەشاندنی جیاوازی چینایەتی(م.أ. بەرگی7، ل89 بە ئەڵمانی). و لە نامەیەکی بۆ ڤێدەمایەر: خەباتی چینایەتی وەك پێویستی بەرەو دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا دەمانبات و خودی ئەم دیکتاتۆریەتە تەنها قۆناغێ گواستنەوەیە هەڵوەشاندنی هەموو چینەکان و بەرەو کۆمەڵگەیەی ناچینایەتی دەمانیات- م.أ.28، لاپەڕە508).

لینین ئێگێست/سێپتێمبەر ئاوا پێناسەی دەکات: دیموکراسی بۆ زۆربەی بەرینی جەماوەر و روخاندنی توتیژی ستەمکاران.

کاوتسکی و سۆسیالدیموکراتەکان دژایەتی سۆڤێت دەکەن و بە هاوکاریکردنی حکومەتەکەیان شۆڕشی 1918 لەناودەبەن.

ئەی(د. پ)چییە؟

ئێستا هەموو درۆ و ساختەچێتی و گەمژاندن و حەقارەت و گاڵتەجاڕییەکانی دوژمنەکانمان لەم چەند خاڵە ئاشکرا دەبێ:

1- ئەنگلس لە 1891، بەیادی 20ساڵەی کۆمۆنەی پاریس و لە پێشەکی کتێبی(جەنگی ناوخۆ لە فەرەنسا) دەنووسێت: دووبارە ئەڵمانی سووك کەوتە ئاقاری ترس لە وشەی(د.پ): باشە بەڕێزەکان، ئێوە ئەتانەوێت بزانن دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا چۆنە؟ فەرموو بڕوانن بۆ کۆمۆنەی پاریس. ئەوە دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا بوو.

2- ئەنگلس لە 1891 پوختی دەکات: هەڵوەشاندنی دەزگا کۆنەکانی ،

دەوڵەت و سوپاکەی و چەکدارکردنی گەل. دیاریکدرین دەسەڵاتی یاسایی و جێبەجێکاری، هەڵبژاردن و هەموو کاتێکی لابردنی هەموو بەرێوبەران، دادوەر و مامۆستا و خەرجکردنی کرێی کاری هەموو کارمەندەکان وەك کرێی کرێکاران.
3- لە غۆتا1875 قۆناغی گواستنەوە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریەوە بۆ کۆمەڵگەی شیوعی وەك دیکتاتۆریەتی شۆڕشگێڕی پڕۆلیتاریای

- مارکس و ئەنگلس، بەناوی (بەرگی 19، لاپەڕەی 28).
  ئەمەی دەیبینن لە کوردستان و عیراق دیکتاتۆریەتی بۆژواکانە بەناو(نیشتمان و ئاین).

هیچ پێویست دەکات کرێکاران و خەڵکی چەوسانەوە لە دەسەڵاتی خۆیان بۆ لەناوبردنی ستەمکاری و بۆ ئازادی و خۆشگوزەرانی بترسن؟
(بۆ زانیاری زیاتر: لینین، بەرگی 10، لاپەڕەی 41-جەوهەری د.پ و جەوهەری دەسەڵاتی سۆڤێت)

کتێب\ ڕاڤەکاری فەلسەفیی / بەهەندوەرگرتنی فەلسەفییانە.. ئازاد حەمە

ڕاڤەکاری فەلسەفیی / بەهەندوەرگرتنی فەلسەفییانە، ئێستا لە (دەزگای ڕۆشنبیریی جەمال عیرفان) بەردەستە… . کتێبەکە قەبارە گەورەیە، 835 لاپەڕەیە. بەرھەمی کارکردنە لە ساڵی2008وە، تایبەتە بە ڕاڤەکاری فەلسەفیی هزری ڕاڤەیی پۆلێک هزرمەندی نوێی ڕۆژئاوایی.

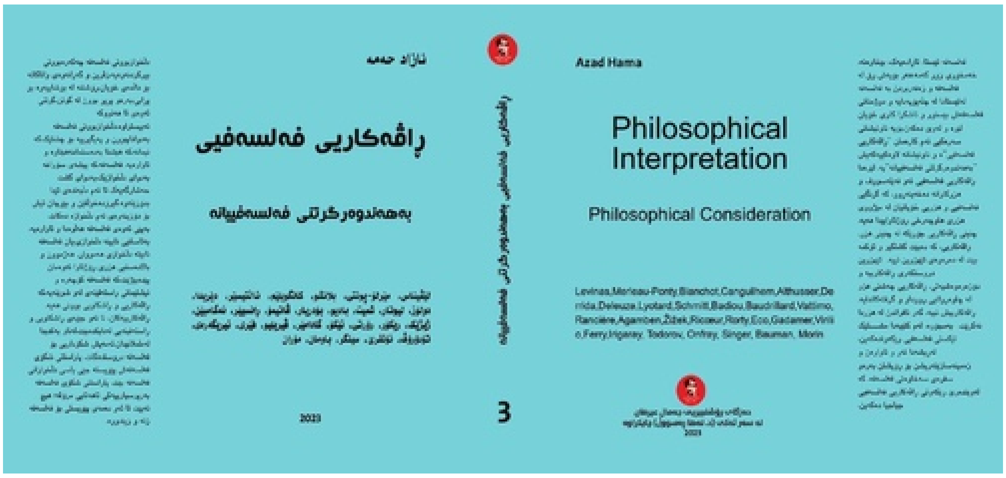

کتێـب\ مەلا مستــەفا بــارزانی و شۆڕشــی ئەیلــول.. و:د. جاســم خۆشناو

سەرگوزەشتەی ئەم کتێبە

لە سەرەتای سالی 1981، دوای سەردانیکردنی چەند ولاتێکی ئەوروپی، گەیشتمە ئیتالیا، تەمەنەم 21 سال بوو، ماوەیەکی کەم بوو سەنگەری خەباتی پێشمەرگایەتیم لە کوردستان بەرەو هەندەران گواستبووەوە، نیازی خوێندنم نەبوو، تەنها بۆ سەردانێکی چەند رۆژی بوو کەچی قەدەر و نەسیب قەناعەتیان پێهێنام لەم وولاتە بمێنمەوە هەرچەندە، ئەوکات، مافی پەناهەندەیی و سیستەمی سۆسیال و کۆمەکی دەوڵەت نەبوو. لەبەر ئەوە بڕیاری مانەوەم لە ئیتالیا، کەمێک، شێتانە بوو، لەگەل ئەوەشدا، وەکو بەشێک لە کوردەکانیتر، قۆل و باسکم لێ هەڵکرد، لە لای□ک ل□ کارکردن بۆ بژێوی ژیان و لە لایەکیتریش خوێندنی زانکۆ. کارێکی ئاسان نەبوو، تەنانەت “بەشی ناوخۆ یان مالی خوێندکاران”یش نەبوو.

سالی یەکەمی خوێندنی زمانی ئیتالیم، لە شاری پێروجا Perugia لە گەل زیاد لە 100 خوێندکاری کورد، کە زۆربەیان هی باشور و ئەوانیتریش هی رۆژهەلات و رۆژئاوا بوون، تەواو کرد، بەڕاستی قۆناغێکی پڕ لە جۆش و خرۆش و هەستی “کوردایەتی”مان بەسەر برد. یەکەمجار بوو دەگەل کوردی قامیشلۆ و عفەرین و شام، لەگەل کوردی

مەهاباد و سەقزو کەرماشان تێکەلاوی پەیدا بکەم وباسی بارودۆخی "کوردستانی گەورە" بکەین و لەگەل هەندێکیان ئێستاش پەیوەندیم ماوەو زۆر خۆشە. پاشان هەر کەسە بەسەر زانکۆ و ئەو شارانە پەرت و بلاوبووین کە خۆمان هەلمانبژاردبوو، جارێکیتریش لە ئاوارەیی پەرتەوازە بووین.
تاکە کورد بووم کەوتمە شاری پیزە PISA، تا کەوتنی رژێمی سەدام لە نیسانی 2003 بە تەنها بووم، ئیستا لە 2022 کوردێکی باشور و یەکی رۆژهەلاتم ناسیووە کە چەند سالێکە نیشتەجێی ئەم شارەن، لە 2005 ژمارەیەک کوردی باکور، ژمارەیەکی کەمتر هی رۆژئاوا، لێرە نیشتەجێبوون. لەگەل ئەوەشدا لە شاری پیزە، بە بەراورد بە شارەکانیتری ئیتالیا، لە سالانی ١٩٨٢- ٢٠٠٣، زۆرترین چالاکی، لەسەر ئاستی زانکۆ، هێزە سیاسی و نەقابیەکان، شارەوانی، کەنیسە و پەیوەندیکردن بە ڤاتیکان، پەیوەندی لەگەل ئەندام پەرلەمان و رۆژنامەنوسانی ئیتالیا ئەنجامدراون و لە شوێنیتر بە دۆکومینت بلاوکراونەتەوە و باسی رەوەندی کوردی و چالاکیەکانیش کراون.

هەر لە سەرەتای خوێندنی زانکۆ، وەک هەموو خوێندکارە کوردەکان، رووبەرووی ئەوە بووم کە کتێب و سەرچاوە بە زمانی ئیتالی لەسەر کورد و کوردستان نەبوو، لە هەزار ئیتالی یەک یان دوو کەس زانیاری کەمیان لەسەر کورد و کوردستان هەبوو، لەبەر ئەوە هەولمدا دەستپێشخەریەک بکەم.
لە شاری پیزە، لە سالی ١٩٨٥، دەستم پێکرد، بە رای خۆم، یەکێک لە پەڕتوکخانە هەرە گەورە و دەولەمەندەکانی ئیتالیای لەوێ، پاشان چوومە سەردانی پەڕتوکخانەی نیشتمانی لە شاری فڵۆڕانس – فیرەنزی Firenze، پەرتوکخانەی ڤاتیکان و وەزارەتی دەرەوەی ئیتالیا و پەرتوکخانەی نیشتمانی لە شاری رۆما. لە رۆما پەیمانگا و گۆڤارێک بە ناوی "رۆژهەلاتی مۆدێرن – ئۆریێنتێ مۆدێرنۆ Oriente Moderno " کە لە سالی 1921 وجودی هەیە و زۆر دەنگوباسی دەولەمەندم، لە ماوەی ١٩٢١ – ١٩٤٥ لە سەر کورد تیا دۆزیەوە. پاشان چوومە شاری ناپەلی Napoli کە 600 کم لە شارەکەی من دوورە، لەوێش زۆر سەرچاوەم کەوتە بەردەست.
هەموو ئەو کتاب و سەرچاوانەی لەم شارانە کەوتە بەرچاو تەنها 4 دانەیان بە زمانی ئیتالی نووسرابوون، رۆمان و قاموسی کوردی – ئیتالی، کە لە لایەن قەشە مۆریتسیۆ گەرسۆنی Maurizio Garzoni لە سالی 1787زا چاپکراوە، مێژووی هەرێمی کوردستان، لە لایەن قەشە جوزێپێ کەمپەنیلە Giuseppe Campanile لە سالی 1818 چاپکراوە، کتێبێکیتر لە سالی 1863 و 2 کتێبیش لە سەدەی 20 (یەک لە سالی

1910 و یەکیش هی سالی 1930) لە سەر یەزیدی و ئایینی یەزیدیەکان کەوتە بەرچاو. کتێب و سەرچاوەکانیتر بە زمانی فەڕەنسی، ئینگلیزی و ئەلمانی بوون. رۆژی ٢٤ تەموزی ٢٠٢٠، لە کاتی کۆڕۆنتینەی کۆڤید Covid، تیمێکی کەنالی تیڤی “ئیزیدیخان” لە ئەلمانیا هاتنە لام و دوای چاوپێکەوتن و گفتوگۆیەکی بە سوود کۆپیەکی ئەو کتێبەی سالی ١٩٣٠ لەسەر یەزیدیەکان بە دیاری پێشکەشکردن.

ئەم کتێب و سەرچاوانەم لە سالی 1985، بە لیستێک، نووسیەوە و لەگەل شوێنی دەزینەوەیان بەسەر خوێندکارانی کورد دابەشکرد تاکو ئەوکاتەی پرسیاریان، سەبارەت بە کوردو کوردستان، لێدەکرێت بتوانن وەلام بدەنەوە و بلێن “ئەو کتێبانە باسی کورد دەکەن”.

بەڕاستی ئەوکات زۆر زەحمەت بوو وتارێکی رێکوپێک یان ریپۆرتاژێک لەسەر کوردستان، بە زمانی ئیتالی، دەستکەوێت، تەنها چەند وتارێکی پرۆفیسۆر میرێللا گەللێتی Mirella Galletti 2012 – 1949 نەبێت کە لە گۆڤارە پسپۆریەکان بلاودەکرانەوە و بە ئاسانی دەستی ئیتالیەکانیش نەدەکەوتن، ئەمە لە سالی 1987 زۆربەی وتارەکانی گەللێتیمان کۆکردەوە و بەیەکەوە کۆپیکرد و بەسەر هاوڕێکانم دابەشکرد. ئەمە لە بەهاری 1989 نامیلکەیەکمان لەسەر دۆزی کورد بە چاپ گەیاندو زیاتر لەناو خوێندکارە کوردستانیەکان و دەستە ئیتالیەکان بلاوبووەوە و چەند جار چاپکرایەوە. لە کۆتایی 1990، دوای داگیرکردنی کوەیت، کتێبێکی زۆر دەولەمەند لەسەر کورد، لە لایەن پرۆفیسۆر گەللێتی، بلاوکرایەوە بە پێی زانیاری و بەدواداچوونەکانی ئەمە هیچ کتێب و نامیلکەیتر نەبوو.

ئەو کتێبەی فرانز مەریا دەزارە، مەلا مستەفا بارزانی و شۆڕشی ئەیلول، لە بەردەستایە هەرچەندە لە سالی 1976 چاپکرابوو بەلام لە هیچ پەرتوکخانەی زانکۆ و پەیمانگا و سەنتەرەکانی دیراساتی رۆژهەلات نەکەوتە بەرچاو و ئێستاش نیە. لەناوەڕاستی مانگی حوزەیرانی سالی 1986 لەوکاتەی لە چێشتخانەی زانکۆی شاری پیزە دەهاتمە دەرەوە کەسێک بە عەڕەبانەیەکی 3 تایە کەونە کتێبی بۆ فرۆشتن دانابوو، هەرزانفرۆش بوو، زۆرجار کتێبی مێژوویی یان رۆمانی هەمەجۆرەم لێکڕیبوو، لەو کاتەی کتێبەکانم سەراوبن دەکرد چاوم بەو کتێبە کەوت کە ناوی کوردستان و وێنەی بارزانیم کەوتە بەرچاو خورپە کەوتە دڵم. یەکسەر دەستم دایە و وەک ئەوەی باوەڕم نەدەکرد راست بێت، یەک یەک تەماشای لاپەڕەو وێنەکانم کرد... ووتم ئەوە بایی چەندە؟ خاوەنی عەڕەبانە و کتێبەکان گەنجێکی قسە خۆش بوو، ریش و پرچی تەکەلاو بوو، لە فەیلەسوفە کلاسیکیەکان دەچوو، ئەو دەیزانی من کوردم بەلام نەیدەزانی کتێبەکە چیە و باسی چی دەکات. بەهەرحال گوتی هەزار لیرەی ئیتالی، دەیکردە یەک دۆلار بەلام ئەوکات

بەشی 3 جەم خواردنی چێشتخانەی زانکۆی دەکرد، منیش پێنج هەزاریەکم پێ بوو و دامەدەستی و پێمگوت باقیەکەشی بۆ خۆت. بە داخەوە کتێبەکە، لە کاتی چاپکردنی، لە ١٩٧٦، نرخەکەی لەسەر نە نووسراوە. کەوتمە رێگا بەرەو پەڕتوکخانەی سەرەکی زانکۆ، بە ناوی مەعریفەت La Sapienza، کە 400 – 500 م دوور بوو، ئەو رۆژە تا سەعاتی 8 ئێوارە، تا کاتی داخستنی، خەریکی خوێندنەوەو تەماشای بەرگ و وێنەکان بووم، زۆر دڵخۆش بووم. کۆمەلێک پرسیارم لەخۆم کرد، مەعقولە ئەو کتێبە ئەوە 10 سالە چاپکراوە نە کوردەکان و نە ئیتالیەکان پێی نازانن و نەیان دیووە؟ هەر زوو بەزوو هەولمدا و دەستم بە وەرگێڕانی کرد. لە بۆنە و ئاهەنگە کوردیەکان، بە تایبەتی نەورۆز، لای هەندێ دۆست و هاوڕێ باسی کتێبەکی لەو جۆرەم کرد بەلام کەس نەبوو ناوی بیستبێت. لەکاتی کیمیابارانی هەلەبجە و راپەڕین و کۆڕەوەکەی 1991 و کەوتنی رژێمی سەدام حوسێن لە نیسانی 2003 کە بە سەدان وتارو ریپۆرتاژ و کتێب چاپکران و بلاوکرانەوە بەلام کەس، بە کەم و بە زۆر، باسی ئەو کتێبەی نەکردووە. وا هەست دەکەم لە کاتی چاپکردنی ئەم کتێبە، لە 1976، سەفارەتی عێراق هەموو کتێبەکانی کڕیبێت و لەناوی بردبێ بۆ ئەوەی لە ئیتالیا دەزی کورد نەناسرێت. سەیر ئەوەیە کە فرانز ماریا دەزارۆ Franz Maria D’Asaro لە سالی 1925 لە دایک بووەو لە سالی 2004 کۆچی دوایکردوە هەولی نەداوە ئەم کتێبە بە رای گشتی بناسرێ.

بە هۆی سەرقالی زانکۆ و بژێوی ژیان وازم لە تەرجەمەکە هێناو لای کەس ناوی نووسەرو کتێبەکەم، بە زمانی ئیتالی، باس نەکرد و کتێبەکەم لە مالەوە شاردەوە، حەزم نەدەکرد کەس چاوی پێبکەوێت. هۆکاری ئەو شاردنەوەو باسنەکردنی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی من ئەوکات و ئێستاش وادەزانم ئەم نوسەرە، فڕانز دەزارۆ، موبالەغەی زۆری لەسەر رۆلی مەلا مستەفا کردووەو تەرجەمەکردنیشی بە کاتی سالانی دوای راپەرین، بە رای خۆم، سودی بە پارتی و بنەمالەی بارزانی دەگەیاند لەبەر ئەوە لە وەرگیڕان و بلاوکردنەوەکە دوو دڵ بووم. وەک ئاشکرایە پارتی – بنەمالەی بارزانی بە بەرژەوەندی خۆیان “مێشێک دەکەنە گامێش” و بەم کتێبە دەیانتوانی بلێن “ئەوەتە بارزانی کوردی بە ئیتالیا و بە جیهان ناساندووە” و ئەمە مێژووە و نووسراوە.

لەسالی 2010 ناوە ناوە کە هەندی دۆست و هاوڕێی کوردستانی سەردانیان کردووم لەگەل هەندێکیان باسی ئەو کتێبەم کرد و بە هەندێکیشیان پیشاندا، لە هەمان کاتیش لە تەرجەمەکە بەردەوام بووم و ماوەی چەند سالێکە تەواو بووە بەلام لەبەر ئەوەی کتێبەکەی ناوازەیە حەزم نەکرد بە هیچ دۆست و هاوڕێیەکم رەوانەی بکەم بە

ئەوەی پیاچونەوەی بە بکرێت، هەڵەکانی زمانەوانی راستبکرێتەوە.
ئەمە یەکەم کتێبە، بە پێی زانیارییەکانی بەردەستی ئەمە، لەسەر کوردو کوردستان، بە زمانی ئیتالی، لە سەدەی بیست چاپکراوە، نووسەر لە دوای روخانی رژێمی پاشایەتی عێراق، لە 14 تەموزی 1958 زا وەک پەیامنێری ڕۆژنامەیەکی ئیتالی دەگەوێتە بەغدا و یەکسەر ئاشنایەتی دەگەڵ دۆزی کورد پەیدا دەکات، لەوکاتەوە وتارو ریپۆرتاژی لەسەر دەنووسێ. لە کاتی گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی، لە یەکێتی سۆڤیەت لە 6 ئۆکتۆبەری 1958، دەزارۆ لە فڕۆکەخانەی بەغدا، لەگەڵ جەماوەرێکی زۆری کوردستانیان، کە بە پێشوازی لە سەرۆکەکەیان هاتبوون، چاوەڕوانی دەکات و پاشان بە ماوەی 2 مانگ لە هۆتێل سەمیر ئەمیس لە شاری بەغدا، شوێنی حەوانەوەی بارزانی، میوان دەبێت و بە چاوی خۆی ئەو کەس و شاندە کوردستانیانە دەبینێ کە بە سەردان و بەخێرهاتنەوەی بارزانی دەچوون. لەم کاتە دەزارۆ، یەکەم ڕۆژنامەنوسە، چاوپێکەوتن لەگەڵ بارزانی دەکات و لە ڕۆژنامەکانی ئیتالیا بلاوی دەکاتەوە.
فڕانز مەرییا دەزارۆ بە درێژایی 17 سال، لە 1958 تا ئاشبەتالی ئازاری 1975 بە بەردەوامی وتاری لەسەر شۆڕشی ئەیلول و بارزانی نووسیووە، لە بەغدا چاوی بە زۆربەی کاربەدەستەکانی حکومەت و رژێمەکانی عێراق کەوتووە، شاهیدێکی دەگمەنی ئەو ململانێ، شەڕ و موفاوەزات و ئاشتیە دوور و درێژانەی نێوان شۆڕشی ئەیلول و کاربەدەستانی بەغدایە.
فڕانز مەرییا دەزارۆ جگە لە هەست و سۆزی بۆ گەلی کورد بە شێوەیەکی بێسنور بە بارزانی سەرسام بوو. بارزانی بە داستان، قارەمان، سەرکردە، جەنگاوەر، شۆڕشگێر و باوکی روحی نەتەوەیی کورد لە قەڵەم دەدا. بارزانی بە سەرکردەیەکی عەسکەری و سیاسەتوان، تاکتیکچی و ستراتێگێکی سەرکەوتوو دەناسێنی. کاتێ باسی ڕەوشی نالەباری کوردستانی تورکیا دەکات و دەڵێ "لێرە جولانەوە و راپەرینی کورد نیە چونکە لێرە مەلا مستەفا بارزانییەک نیە". لە کاتی دروستبوونی بەرەی نیشتمانی – جەبهەی وەتەنی لە نێوان حیزبی بەعس و حیزبی شوعی، پ. د. ک. ناچیتە ناو ئەم بەرەیە، عەزیز محەمەد، سکرتێری پارتی کۆمونیست ڕەخنە لە بارزانی دەگرێت وهیوای ئەوە دەخوازێ بارزانی رازیبکات بە ئەوەی پارتی بچێتە ناو ئەو بەرەیە، بارزانی دەڵێ "عەزیز کۆمونیستێکی بێ ئەزموونە" و پەشیمان دەبێتەوە. دەزارۆ دەڵێ بارزانی، لەسەر ئاستی سیاسەتی نێودەوڵەتی، ژمارەیەک نوێنەرو دیپلۆماتکاری شارەزاو لێهاتووی هەبوو و لە ڕێگەی ئەوانەوە ئاگاداری هەموو شتێك بوو، لە ڕێگەی ئەوانەش نامەی بۆ سەرۆک کۆماری ولاتان و یو ئێن UN ڕەوانە دەکرد، نووسەر، بە

زۆری، ناوی کامەران بەدرخان و عیسمەت شەریف ڤانلی دەهێنێ.
ڵیرە هەژار موکریانیم هاتەوە بیر کە چۆن، لە چێشتی مجێور، بە چەپ و بە راست مەدح و سەنای بارزانی کردووە ئەوهاش فڕانز دەزارۆ هەر بە پۆزەتیف باسی مەلا مستەفا دەکات.
لەبەر ئەوەی بارزانی بۆ ماوەی 11 سال لە ئاوارەیی، لە یەکێتی سۆڤیەت، ژیاوە دەزارۆ، کە باسی بارزانی دەکات، بە ناوی جەنەڕالی پێشوی سوپای سوری سۆڤیەت، شێخی سۆر، مەلای سۆر و قارەمانی نەتەوەیی ناوی دەهێنێ.
دەزارۆ دەنووسێ بارزانی کاریگەری لەسەر هەموو سیاسەت و روداوەکانی بەغدا و عێراق هەیە و هەبووە، لە هەموو وەزارەت و دامەزراوە عەسکەری و کون و قوژبنەکانی دەوڵەت، بە نهێنی، پیاوی خۆی هەبوو و، پێشوەختە ئاگاداری پلان و نیاز و جولەی دەوڵەتی عێراق بوو.
دیارە فڕانز دەزارۆ لەم نووسینە پشتی بەو زانیاریانە بەستووە کە کوردەکانی نزیک لە بارزانی پێیانداوە، لەبەرە ئەوە هەلەی زۆر زۆری کردووەو نووسیووە، وێنەیەکی خەیالی بۆ بارزانی کێشاوە کە دوورە لە راستی.
دەزارۆ باسی چەند هەلەیەکی بارزانیش دەکات، لەوانە هەولنەدانی جدی بۆ گەیشتن بە ریێکەوتن لەگەل عەبدول کەریم قاسم، رەوانەکردنی نامە و داوای یارمەتیکردن لە ئەمەریکا لە سالی 1972 لەوکاتەی حکومەتی بەغدا لەسەر ئاستی نێوخۆ و جیهانی بەرەو بەهێزی دەچوو، نەدەبوایە لە ئازاری 1974 شەڕ دەست پێبکاتەوەو هەموو هێلکەکان بخرێنە سەبەتەی ئێران و شا.
فڕانز دەزارۆ باسی سیاسەتی تاکڕەوی مەلا مستەفای نەکردووە، ئاماژەی بەوە نەداوە یان نەیزانیووە کە بە بڕیاری بارزانی دەیان و سەدان کەسایەتی و رێبەرانی جولانەوی کورد کە لە بەشەکانیتری کوردستان بۆ هاوکاری و کۆمەکی کورد هاتبوونە باشور تیڕۆرکران یان بە دیلی رادەستی موخابەراتی تاران و ئەنقەرە کران یان ناچار کران ناوچەکانی ژێردەستی شۆڕش بەجی بێلن روو لە بەغدا و دەرەوە بکەن.
هەر بە بڕیاری تاکلایانەی مەلا مستەفا چەندەها کەسایەتی و سەرۆک خێل و هۆزەکان، لە باشور، تیڕۆر کران یان لە زیندانە بێ ناوەکان ژیانیان بەسەر بردو زۆریشیان لەناو بردران.
زۆر بەداخەوە مەلا مستەفا میراتێکی زۆر خراپ و زیانبەخشی بەجێ هێشت، ئاوێکی پیس و بۆگەنی وای رژاند تا ئێستا کوڕو نەوەکانی، زۆر بە خراپی، پێی پیا دەخش□ن، لە سەرکوت و تیڕۆرکردن، لە گەندەلی و دزین و بە فیڕۆدانی سەروەت و سامانی نیشتمانی، لە دەست تێکەلکردنی لە گەل دوژمنانی کورد و … هتد سەد کەڕەت لە بارزانی

باوک تێیان پەڕاندوە.
فڕانز مەریا دەزارۆ، لەم کتێبە، بە کورتی و خێرایی باسی روداوەکانی عێراق، لە دروستبوونەوە تا رۆژانی ئاشبەتالی، دەکات، بە حیزب و کەسایەتی و کودەتا و گرفتەکانی ئەو ولاتەمان ئاشنا دەکات. دەزارۆ، هەر ئەوکات، هەستی بە "نەفرەتی نەوت" کردووە کە تاکو ئێستا بۆتە هۆی تڕاژیدیای کورد.
خالێکیتر کە دەزارۆ کە باسی دەکات بریتیە لە سیاسەتی روسیای قەیسەری و یەکێتی س□قی□ت بۆ گەیشتنی بە ئاوە گەرمەکان، لە خەلیجی فارسەوە تا دەگاتە دەریای سپی ناوەڕاست، بۆ گەیشتن بەو ئامانجە دۆزی کوردی بەکار هێناوە، لە کاتی کۆماری مەهابادەوە تاکو ئێستا وا هەست دەکرێ کە ئەم سیاسەتە گۆڕانی بەسەر نەهاتووە.
بە دەگمەن رۆژنامەنوسێکی غەیرە کورد، وەک دەزارۆ، ئەوەندە سالە موتابەعەی شۆڕشی ئەیلول و بارزانیان کردووە. لەبەر ئەوە پێموایە ئەم کتێبە دۆکومێنتەکی مێژوویی گرنگ و دەگمەنە، حەقی خۆیەتی نەوەی ئێستا و دواڕۆژ ئاشنایەتی بەو کتێبە پەیدا بکەن و دەکرێت سوودی لێوەربگرن. کەموکورتی هەرە گەورەی فڕانز دەزارۆ بریتیە لەوەی، جگە لە مەلا مستەفا، زۆر بە دەگمەن باسی سەرکردەو کەسایەتیەکانیتری کوردستان دەکات، ئەو هەموو سالە لە عێراق، لە بەغدا، بووە و چاوی بە ژمارەیەکی زۆر لە سەرکردەو سیاستەوان و رۆشنبیری کورد کەوتووە بەلام باسیان ناکات و ناویان ناهێنێ.
دەزارۆ لەم کتێبەکە ناوی "شۆڕش" و "پێشمەرگە" ناهێنی، بەلکو بە جولانەوە، یاخیبوون، راپەڕین و شەڕ و، چەکدار، شەڕکەر و جەنگاوەر ناویان دەبات بەلام ئێمە هەموو ئەو دەستەواژانەمان بەکار هێناوە.
دوای سالانێکی دورودرێژ و چەندەها جار پیاچوونەوە بە تەرجەمە کوردیەکە بڕیارمدا بیخەمە بەردەست و بلاوبکرێتەوە، ئەمڕۆش نەبێ بەیانی کەسێکیتر تەرجەمەی دەکات. من هەولمداوە بە ئەمانەت و راستگۆیی دەقە ئیتالیەکە بکەمە کوردی، لەو شوێنانەی پێویستی بە راستکردنەوەی ناوی کەس و شوێنەکان هەبوو ئاماژەم پێکردووە (وەرگێڕ یان و)، یان لە پەڕاوێزەکان ئاماژەی بۆ کراوە. کاتێک باسی دۆزی کوردو کوردستان دەکرێت ناچاری باسی 4 دەولەت بکەیت، ناوی زۆر کەسایەتی و شوێنە جوگرافیەکان ببەیت، ئەمەش کارێکی زۆر سەختە و پێویستی بە شارەزاییەکی فراوان هەیە، بە تایبەتی بۆ نیو سەدە پێش ئێستا. لەبەر ئەوە نووسەر، وەک رۆژنامەنوس نەک وەک کەسێکی ئەکادیمی و توێژەری مێژوویی، کۆمەلێک هەلەی کردووە، وەک گوایە بارزانی لەم ماوەیەی لە یەکێتی س□قی□ت ژیاوە بە بەردەوامی پەیامی، لە رێگەی رادیۆ، بۆ کۆمەلانی خەلکی کورد رەوانەکردووە تا هانیان بدات لەدژی حکومەتەکانی بەغدا، ئەنقەرە، دیمەشق و تاران

خەبات بکەن یان گوایە مەلا مستەفا بەخۆی سەرکردایەتی چەندەها شەڕی کردووە. ئەمە تا ئەو رادەو شوێنەی هەستمان پێکردووە و لە تواناماندا بووە ئاماژەمان بە زانیاریە هەڵەکان کردووە و راستمان کردونەتەوە و، هەموو پەراوێزەکانیش ئەمە، وەرگێڕ، دامان ناوە. لە ناو کتێبەکە ناوی دەیان و بە سەدان کەسایەتی عێراق و رۆژهەلاتی ناوەڕاست و جیهانی هەیە کە نووسەر، لە دەقە ئیتالیەکە، بە هەڵە ناوی هێناون و بەیەک ناو ناوی بردوون، وەک، قاسم، عارف، شەواف، گەیلانی، ناسر، موفتی فەلەستین، خڕۆشۆف و… هتد بۆیە هەولمانداوە ناوەکان وەک خۆیان، چۆن پێی ناسراون، ناوی سیانی، بنووسینەوە، بەشی زۆریان لەناو تێکستی کتێبەکە نووسیووەو بەشێکی کەمیش لە پەراوێزەکان داناوە.

پارتی و ئەم کتێبە

لە ١٦ تەموزی ٢٠٢١ لەگەل د. عبدالحکیم خەسرەو جەزەل پەیوەندیەکی تەلیفۆنیم کرد و باسی ئەوەم بۆی کرد کە خەریکی تەواوکردنی تەرجەمەی دوو کتێبی ئیتالیم بە سەر زمانی کوردی. من و د. دکتۆر عبدالحکیم، لە سالی ٢٠٠٤ – ٢٠٠٦ ئەوکاتەی گەڕامەوە هەرێم و لە زانکۆی سەلاحەدین، لە کۆلێژی زانستە رامیاریەکان وانەم دەگوتەوە یەکترمان ناسی، بە من کەسێکی تا بلێی بەرێز، کۆمەلایەتی و کوردیزانیکی زۆر باش و ئەکادیمەکی سەرکەوتووبوو، پەیوەندی دەستایەتی و هاوڕێیەتیمان بەردەوام بوو. کاتی خۆی لە سالی ٢٠١١ بە خولێک هاتە ئیتالیا و لە شاری پیزە ماوەی ١٠ رۆژێک مایەوە، لەم سەردانە ئەم کتێبە و کتێبێکیتر لەسەر یەزیدیەکان، کە لە سالی ١٩٣٠ چاپکراوە، پێ نیشانداو زۆر کەیف خۆش بوو، پێشنیاری بۆ کردم و تەرجەمە کوردیەکەی بدەمە دەست یان بۆی رەوانە بکەم و لە هەولێر لە یەکێک لە دەزگاکانی سەر بە پارتی چاپ بکرێت بەلام من هەر دوو دڵ بووم و ووتم بیرێکی لێ دەکەمەوە.
لە ١٦ تەموزی 2021 کە لەگەل د. عبدالحکیم قسەمکرد، کەسێکی زۆر قسە خۆش و بە فیزە، بە پێکەنینەوە گووتی “ئەمن ئێستا بوویمە پیاوی دەسەلات و سکرتێری لیژنەی بالای جێبەجێکردنی یاسای چاکسازی”م لە ئەنجومەنی وەزیران. بە هەرحال وا رێکەوتین یان کتیبەکە یان بە چەند لاپەڕەیەک کتێبەکە بناسێنم. ئەوە بوو لە ٣٠ ئابی ٢٠٢١ بە نامەیەکی ٧ لاپەڕەیی لەگەل هەندی وێنە بۆم رەوانەکرد، دەتوانم بلێم وەک ئەم سەرگوزشتەیە بوو بەلام باسی کەموکوڕی و خالە نەگەتیڤەکانی مەلا مستەفام نەکردبوو. پاش چەند رۆژێک پەیوەندیمان بەیەکەوە کرد و گوتی “بە بارەگای بارزانی رەوانەکراوە” و خۆیان

پەیوەندیت پێوە دەکەن. لە ٢٩ ئەيلولی ٢٠٢١ کەسێک، بەناوی د. زکری موسا، راوێژکار لە بارەگای بارزانی پەیوەندی پیوەکردم گوتی نامەکەت سەبارەت بە کتێبەکە مایەی دەستخۆشییە و داواکارین تەرجەمە کوردییەکەمان بۆ رەوانە بکەی تاکو هەلسەنگاندنی بۆ بکەین. من و کاک زکری یەکترمان نەدەناسی، بە رێزەوە و لە دوورەوە لەگەل یەکتر قسەمانکرد. منیش لە وەلام و داواکەی کاک زکری گوتم هیچ کێشەیەک نییە بە مەرجێک بە ئیمەیل وەلامم بدەنەوە و بە فەرمی بە لەگەی بارەگای بارزانی یان دەزگایەکی چاپ داوا بکەن و منیش تەرجەمەکەتان بۆ رەوانە دەکەم، لە وەلام ووتی “بێ سیقەت بە ئێمە نییە”، لە وەلام ووتم مەسەلە سیقە نییە، تەنها بۆ ئەوەی بزانم بە کوێی رەوانە دەکەم، بۆ ئەو مەبەستەش کورتە نامەیەکت بۆ رەوانە دەکەم، ئەگەر پێتان باشە یەکسەر بیخەنە سەر کاغەز بە لەگەی بارەگای بارزانی و بە ئیمەیل بۆم رەوانە بکەن وئەگەر گەریتان تکایە ناوڕۆکە دەستکاری مەکەن. دیار بوو بە داواکەی من کەمێک سەخلەت بوو. پاش تەلیفۆنەکە کورتە نامەکەم بۆ رەوانەکرد.

کاتێکی زۆری بەسەرچوو هیچ وەلامێک نەبوو، ناچار نامەیەکیترم بۆ کاک زکری موسا و د. عبدالحکیم خۆسرەو رەوانە کرد و داوامکردبوو بە ئا و بە نا وەلامکم بدەنەوە، رۆژی ٣ نۆڤەمبەری ٢٠٢١ نامەیەکم لە بارەگای بارزانی و راوێژکار، بە ئیمەیل، بەدەست گەیشت، تیایە نووسراوە:

“سەرەتا داوای لێبوردن دەکەین کە نەمانتوانی لە کاتی خۆی وەلامی نامەکەتان بدەینەوە...... ئێمە خۆشحالین و دەستخۆشی لە بەڕێزتان دەکەین کە بەم کارە گرنگە هەلساون و کتێبێکی گرنگی پڕ لە دیکۆمنتتان لەسەر مێژووی هاوچەرخی کورد و شۆڕش لە زمانی ئیتالییەوە بۆ کوردی وەرگێڕاوە. ئێمە هەولە زانستییەی بەڕێزتان جێگەی پێزانینە. داوا لە بەڕێزتان دەکەین کە نوسخە کوردییەکەمان بۆ بنێرن بۆ ئەوەی بدرێتە لیژنەیەکی تایبەت بۆ هەلسانگاندن و دواتر هەلسەنگاندنەکە عەرزی جەنابی سەرۆک بارزانی بکرێت و بڕیاری چاپی لێ بدرێت.

دووبارە داوای لێبوردنتان لێ دەکەین و هیوای کامەرانیتان بۆ دەخوازین.

د. زکری موسا
راوێژکار لە
بارەگای بارزانی”

ئەوبوو رۆژی ١٧ نۆڤەمبەری ٢٠٢١ دەقە کوردییەکەم بۆ د. زکری موسا و د. عبدالحکیم خۆسرەو رەوانە کرد و دەمودەست وەلامیان دایەوە کە بەدەستیان گەیشتووە.

لەو باوەڕەدابووم دوای ٧ – ١٠ رۆژ وەلامێکم بەدەست بگات بە تایبەتی بارەگای بارزانی باسی "لیژنەیەکی تایبەت لە کەسانی شارەزا لە مێژوو و شۆڕشی ئەیلول" کردبوو کەچی بە ماوەیەکی درێژ بێدەنگ بوون، رۆژی 03/01/2022 نامەیەکی کورتم بۆ راوێژکارەکە رەوانەکرد "ئەرێ کەس کتێبەکەی خوێندۆتەوە و هەلسەنگاندنی بۆ کردووە، رایان چی بووە، بۆ بلاوکردنەوە دەشێ؟".

رۆژی ٤ی مانگ یەکی ئەم سال د. زکری موسا بە کورتی وەلامی دایەوە "بەڵێ چەند بەڕێزێک کتێبەکەیان خوێندۆتەوە و هەلسەنگاندنیان بۆ کردووە. لە رێگەی بەڕێز دکتۆر عەبدالحەکیم خەسرەو لەم حەفتەیە وەلام بە جەنابتان دەنێردرێت". من، لای خۆم، ئەو وەلامەم بە نەگەتیڤ لە قەلەمدا و یەکسەر بۆ د. عەبدلحکیم خەسرەو رەوانەکرد بەو ئامانجەی کە تەلیفۆنم بۆ بکات و یان پەلە لە وەلامە رەسمیەکە بکات.

سەرنج بدەن من رۆژی ١٧ نۆڤەمبەری ٢٠٢١ دەقی کوردییەکەم رەوانەکرد، دوای ٤٧ رۆژ دەلێن بەلێ لیژنەیەک هەلسەنگاندنی بۆ کردووەو لەم حەفتەیە وەلامت بەدەست دەگات.

رۆژی ١٦ مانگی یەکی ئەمسال، ٢٠٢٢، کورتە نامەیەکم بۆ د. عبدالحکیم خەسرەو رەوانە کردو سەراخی کتێبەکەم لێ پرسی، ئەویش یەکسەر وەلامی دامەوەو ووتی "بەشێکی کتێبەکەم خوێندۆتەوە، لەم رۆژانە رای خۆمت بۆ رەوانە دەکەم". منیش یەکسەر وەلامم دایەوە "کاک دکتۆر من پێویستم بە رای شەخسی تۆ نییە، ئەگەر ئەم لیژنەیە یان کەسانی شارەزا خوێندویانەوە و هەلسەنگاندنیان بۆ کردووە پێویستی بەو هینان و بردنە نییە، من سوپاسی تۆ دەکەم، هەر کاتێک کتابەکە بلاوکرایەوە تۆ دەتوانی رای خۆت، لەسەر زمانی وەرگێرانەکە یان ناوەڕۆکی کتابەکە بۆ نووسین، وەک هەلسانگاندنێکی ئەکادیمی دەربڕی. ئەوەی پەیوەندی بە منەوە هەیە تەنها شێوەی وەرگێڕانەکەیە، ناوەڕۆکەکەی پەیوەندی بە نووسەرەکەوە هەیە".

لە رۆژی ١٦ شوباتی ٢٠٢٢، دوای یەک مانگ، د. عبدالحکیم کورتە نامەیەکی بۆ رەوانەکردم و دەلێ "زۆر داوای لێبوردن دەکەم ، ئەم ماوەیە زۆر مەشغولی بابەتی ...... بووم. بەڵێ تێبینیەکانم بەدەست گەیشتووە ..... ئەگەر دەرفەتم بدەی لەم چەند رۆژە تێبینیەکان بۆ جەنابت دەخەمەروو".

هەموو وەلام و دەرنگی و خۆ دزینەوە نیشانەی ئەوەیان پێوە بوو کە پارتی و بارەگای بارزانی ئەم کتێبە بە پۆزەتیڤ نابینن، بە زیانی بە سەر مەلا مستەفا و پارتیان هەلسەنگاندووە ئەگەر نا زوو بە زوو وەلامیان دەدایەوە.

رۆژی ١٧ شوبات نامەیەکی دەنگیم بە د. عبدالحکیم خەسرەو

رەوانەکرد، من زۆر زۆر بە دەگمەن نامەی دەنگی رەوانە دەکەم، بە زمانێکی زۆر برایانە و دۆستانە "داوای لێبوردنت لێدەکەم کە سەر ئێشەم بۆ دروستکردی، دیارە بارەگای بارزانی ئەم کتێبەی بە دڵ نیە و پێی باش نیە بلاو بکرێتەوە. من لەسەر سەفەرم بۆ دەرەوەی ئیتالیا ئەگەر تا ٢٠ شوبات وەلامەکم بۆ رەوانە بکە ی باشە ئەگەر نا خەت ماندوو مەکە و هیچم بۆ مەنووسە، تۆ دۆست و برایەکی ئازیزی منی".
لە راستی من "هەلەیەکی گەورە"م کرد نەدەبوایە ئەم کتێبە بە پارتی رەوانە بکەم چونکە بە بنەمالەی بارزانی مەلا مستەفا "هەلی سورە" و وا دەزانن هیچ جۆرە کەموکوڕی و هەلەیەکی نیە کەچی فرانز دەزارە هەرچەندە بە پۆزەتیف باسی دەکات جار جارەش رەخنەی لێگرتووە، کە باسی کۆماری مەهاباد دەکات ئاماژە بە ناکۆکی نێوان پێشەوا قازی محەمەد و مەلا مستەفا دەکات و دەلێ "مەلا مستەفا بارزانی هەموو کۆمەک و پشتگیری خۆی لە قازی محەمەد کێشایەوە و بە تەنها بەجێی هێشت". ئەوەش بەسە بۆ ئەوەی بنەمالەی بارزانی بە نەگەتیڤ هەلسەنگاندنی بۆ بکەن و بە زیانبەخش بۆ سەر مێژوو و ژیانی مەلا مستەفا حیسابی بۆ بکەن. یان ئەوکاتەی فرانز دەزارە بۆ یەکەمجار چاوپێکەوتن "رووبەرو لەگەل بارزانی" دەکات بە پۆزەتیف باسی ناکات، بە تایبەتی ئاماژە بەوە دەکات کە مەلا مستەفا "لە وەلام و قسەکانی راستگۆ نیە".
تاکو ئێستا هیچ وەلامێکیترم لە بارەگای بارزانی و د. عبدالحکیم خەسرەو بەدەست نەگەیشتووە، تەنها بەدەنگی د.عبدالحکیم بە من مایەی نیگەرانیە، متمانەی زۆرم پێی هەبوو، نەک بە ئەو کتێبە بەلکو لەسەر ئاستی دۆستایەتی و کۆمەلایەتی و ئەکادیمیش.
من بە ئەو کتێبە داوای هیچم نە کردبوو، یەک مەرجم بۆ نووسین و بۆ قسە بریتی بوو لەوەی "بە بێ دەستکاری ناوەڕۆک و شێوە زمانەکە" چاپ بکرێت. لە نامەکەی یەکەمجار ئاماژەم بە چەند توێژینەوەو کتێبێکیتر کردبوو کە لە سەر دەزی کورد لە سەردەمی مەلا مستەفا، بە زمانی ئیتالی، چاپکراون و دەکرێ هەولی کۆکردنەوەو تەرجەمەکردنیان بدرێ.

یەکێتی نیشتمانی کوردستان چی دەلێ؟

دوای نەمانی پەیوەندی لەگەل "پارتی" وازم لە کتێبەکە هێناو لای کەس باسم نەکرد، رۆژی ١٦ ئازاری ٢٠٢٢ کاک سەرتیپ جەوهەر، رۆژنامەنووس و چالاکوانی هەولێرو رەخنەگر لە سیاسەتی یەکێتی (لە نووسینەکانی هەست پێدەکرێ) پەیوەندی پێوەکردم و نزیکە ٧٠ خولەک باسی زۆر بابەت و روداومانکرد، راستی من و کاک سەرتیپ ئەوە

یەکمجار بوو بەیەکەوە قسە بکەین. لە کۆتایی گفتوگۆکە باسی ئەو کتێبەم بۆکرد و ووتم دەکرێ لە دەزگاکانی یەکێتی چاپ بکرێت، لە وەلام ووتی "چەند دەزگایەکی یەکێتی کاری چاپەمەنی دەکەن، ئەتو کتێبەکە رەوانە بکە و پاشان قسەی لەسەر دەکەین". من بۆ کاک سەرتیپم نەگوت کە بۆ پارتیم رەوانەکردووە و وەلامیان نەداوەتەوە و بە نەگەتیڤیان هەلسەنگاندووە. ئەوە بوو رۆژی ٢٤ نەورۆزی ٢٠٢٢ بۆ ئیمەیل بۆم رەوانەکرد و رۆژی دوایی بۆی نووسیم "کتێبێکی زۆر باشە و خەریکی خوێندنەوەیم، قسەم لەگەل برادەرانی مەکتەبی بیر و هوشیاری کردووە و ئەوڕۆ یان سبەی لەیان رەوانە دەکەم". هەمان رۆژ بۆی نووسیم "ئەوە بۆ برادەرانی یەکێتیم رەوانە کردووەو تکام کردوە بە زوویی بیخوێننەوەو وەلامێکم بدەنەوە بەلام تکایە نەچیتە دەستی کەسانیتر، ئەگەر چاپی دەکەن یان نا خێرا وەلامم بدەنەوە".
من وا بیرم دەکردەوە مادام بە دڵی پارتی نەبووە بە دڵنیایەوە دەبێ یەکسەر بە دڵی برادەرانی یەکێتی بێت، بە تایبەت کەسێکی وەک خۆم وەریگێڕاوە، کە پێشمەرگەی یەکێتی بووم لە شاخ، لە ١٩٨١ لە ئیتالیا دەژیم و یەکێک لە چالاکوانەکانی یەکێتی و بۆ ماوەی ١٥ سال بەرپرسی کۆمیتەی یەکێتی لە ئیتالیا و زۆریتیریش. لە دوای روخانی بەعس، زوو بەلام درەنگیش، هەستمکرد یەکێتی عەقلی سیاسی نیە کەواتە ناتوانین باسی ئەرشیف و زانیاری، سەبارەت بە ئەندام و چالاکیەکانیان، لەو رێکخراوە بکەین.
رۆژی ١٥ نیسانی ٢٠٢٢ کورتە نامەیەکەم بۆ کاک سەرتیپ جەوهەر رەوانەکرد و پرسیم "ئەرێ هیچ سەرەداوی کتێبەکەت بە دەست نەگەیشتووە؟".
وەلامی دایەوەو ووتی "نە وەڵلە بەلام هەولدەدەم بە زوترین کات وەلامت بدەمەوە."
ئەوکات رەمەزان بوو، جەژنیش تێپەڕی هیچ وەلام نەبوو، ناچار ٩ ئایار نامەیەکی کورتم بۆ نووسی "ئەرێ هیچ خەبەر نیە؟" وەلامی دایەوەو زۆر گلەیی و گازندەی لە مەکتەبی بیر و هۆشیاری و هەموو یەکێتی هەبوو، دیسان داوای هەفتەیەکیتری کرد. ئەمنیش حەپەسان و سەرسوڕمانی خۆم دەربڕی بەرامبەر ئەو رەفتارە و گوتم باشە و "با نۆیەش بێتە سەر دەیە" و هەفتەیەکی تریش چاوەڕوان دەکەم.
هەفتەکە بە زیادەوە تێپەڕی وەلام نەبوو، لە ٢١ ئایار دیسان داوای سۆراخی کتیبەکەم کرد. وەلامی نەبوو، دیسان رۆژی ٢٤ ئایار هەمان کورتە نامەم بۆ رەوانە کردەوە، یەکسەر تەلیفۆنیکرد، پێی گوتم برادەرانی یەکێتی، لە "مەکتەبی بیرو هوشیاری" پێیان راگەیاندووم ئەو کتێبە بە پۆزەتیف باسی مەلا مستەفا دەکات و ئەوەش بە سود و قازانجی بنەمالەی بارزانی و پارتی دەشکێتەوە، لەبەرە ئەوە ئەمە

بلاوی ناکەینەوە. بە نووسین ئەوەشی بۆ دوپاتکردمەوە. وتووێژێکی ٢٥ دەقیقەمانکرد و باسی زۆرشتیترمان کرد. دیار بوو کاک سەرتیپ زۆر هەستی بە ناڕەحەتی دەکرد و چەند جار ووتی “من شەرمەزارم بەرامبەر بەتۆ”.

منیش هەولمدا بارودۆخەکە ئاسایی بکەمەوە و زۆر سوپاسمکرد و داوای لێبوردنم لێکرد بۆ ئەو کات کوشتن و سەر ئێشە و .. هتد. گوتم ئەی باشە خودی مام جەلال نەبوو چووە سەر گۆڕی مەلا مستەفا – مەزاری نەمران و لەوێ و لە چەند موناسەبە و نووسین بە دەنگی بەرز هاواری نەکرد “من هەڵەبووم لە سالی ١٩٦٤ لە مەلا مستەفا بارزانی جیا بوومەوە” و پارتی بە “مالە گەورەکە” لە قەڵەم نەداوە؟ ئەی، لە دوای کەوتنی رژێمی سەدام حوسێن لە ٢٠٠٣، زۆربەی سەرانی یەکێتی سەردانی گۆڕی بارزانیان نەکردووە؟ ئەی لە سالی ٢٠٠٥ بە دواوە هەموو ئەندام پەرلەمان و وەزیرەکانی یەکێتی لە هەولێر لەژێر وێنە گەورەکەی مەلا مستەفا بارزانی سوێندی یاسییان نەخواردووە؟

ئەمە لە زۆر کات و موناسەبە، بە قسە و بە نووسین، باسی ئەوەمانکردووە کە کەڵەگایی و بەهێزبوونی دەسەلاتی پارتی لە هەرێم بە پشت و پەنای یەکێتی، لە پێشەوەی هەموان هی مام جەلال تالەبانی، بووە. یەکێتی، ئەگەر بەشی زۆرتر نەبێ، ئەوە بە یەکسانی، لەگەل پارتی، لە تاوان و دزین و گەندەلی و نەهامەتیەکانی باشوری کوردستان شەریک و بەرپرسیارە.

پارتی و یەکێتی، بەمجۆرە، رێکەوتن بایکۆتی ئەو کتێبە بکەن، ئەوەیە رێکەوتنی ستراتیژی؟ ئەوە چ عەقلیەتێکە گوێ لە رەخنە نەگرێت، نەیەوێت گوێ لە بۆچوون و رای کەسانی چاودێر و رۆژنامەنوس، بە تایبەتی بیانی، بگرێ؟

پێمخۆشە ئاماژە بەوە بکەم کە زۆر کتێب و نووسینی بە پێز لەسەر کەسایەتی و هەلسوکەوتی مەلا مستەفا بارزانی و پارتی دیموکراتی کوردستان، بە زمانی کوردی، چاپکراون، لێرە تەنها ناوی سێ دەهێنم کە خوێندومنەوە.

جميل محو، مذكراتي داخل سجون الثورة الكردية (جەمیل محۆ، بیرەوەریەکانم لە زیندانەکانی شۆڕشی کورد)، 1982، بیروت – لبنان.

زرار سلێمان بەگ دەرگەلەیی، بیرەوەریەکانم لە سالانی ١٩٤٣ – ١٩٧٧.

مەحمود رەزا ئەمین، پارتی و کوشتنی سیاسی، لە ١٨ دیسەمبەری ٢٠١٦ لە سایتی کوردستانپۆست بلاوکراوەتەوە.
هەرسەکیان، زۆر بە ئاسانی، لە گوگل دەدۆزرێنەوە.

دەنیامە ئەو ڕژێمی دەسەلاتی سیاسی بنەماڵەی بارزانی نامێنێ یان لاواز دەبێ بە سەدان کتێب، بیرەوەری و هەڵسەنگاندن و توێژینەوە، لە لایەن کەسە نزیکەکانی پارتی چاپ دەکرێن و ئەوکات پەخلەوات، دزی و گەندەڵی، تیرۆر و جەردەیی، خیانەت و جاشایەتی، بە شێوەیەکی فراوان بە هەموو کوردستان بلاودەبنەوە و سیحر و تەلیسم و ئەفسانەی مەلا مستەفا و نەوەکانی بە یەکجاری بەتاڵ دەکرێنەوە.

د. جاسم خۆشناو

ئیتالیا

٢٥ نۆڤەمبەری ٢٠٢٢

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

Kteb_JasmXoshnawDownload

کاردانەوە و پێگەی جیهانی شۆڕشی ئێران.. و: کاوە عومەر

بە پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە

خەلیل کەیوان: شۆڕشی گەورەکان سەرباری کاریگەری سەرو ژێرکەریان لە ناوخۆ ئاکامی جیهانیشیان هەبووە. شۆڕشی فەرەنسا و شۆڕشی ئەمریکا و شۆڕشەکانی ڕووسیا و چین و کوبا وهتد هەریەکەیان گۆڕانکارییەکی گەورەیان لە جیۆپۆلەتیکی جیهاندا هەبووە. دەتوانرێت لە بارەی شۆڕشی ئێستای ئێرانەوە چی بگوترێ؟ پێگە و قورسایی شۆڕشی ئێستا لە جیهاندا چییە؟ ڕەنگدانەوەی جیهانی شۆڕشی ئێران و هەروەها دەستکەوت و سەرکەوتنەکانی تا ئەمڕۆی چی بووە؟ کاردانەوەی جیهان، کەسایەتیی ناودارەکان، دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان و حکومەتەکان بەرامبەر بە شۆڕشی ئێستا و پرسەکەی لە ناوخۆی ئێراندا چییە؟ دەرئەنجامە ناوچەیی و جیهانییەکانی سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران چی دەبێت؟

حەمید تەقوایی شۆڕشی ئێستای ئێران تا ئێستا کاریگەریی بەرفراوانی

جیهانی هەبووە. هەر لە بەنێودەوڵەتیکردنی ناوی مەهسا کە ژمارەی پێوانەیی تویتەری شکاند، تا گۆرانی "بەرایی" کە بە زمانە جیاوازەکان پێشکەشکرا و تا دروشمی ژن ،ژیان، ئازادی ، کە بوو بە دروشم و گوتارێکی نێودەوڵەتی، هەموو شتێک نیشاندەری سەرنجڕاکێشیی شۆڕشی ئێستایە بۆ خەڵکی جیهان. بەڕای ئێوە هۆکاری ئەمە چییە؟ بۆچی شاهیدی قبوڵکردنی بەرفراوانی شۆڕشی ئێرانین؟

حەمید تەقوایی: بە بڕوای من یەکێک لە هۆکارە گرنگ و بنەڕەتییەکان ئەوەیە کە جیهانی ئەمڕۆ، لە قۆناغی دوای شەڕی سارددا، بەڕاستی تینووی هاوارێکی ئازادیخوازانە بوو، بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی ڕادیکاڵ بۆ بەرگریکردن لە بەها مرۆییەکان و بەها جیهانییەکان ، و ئەم هاوار و دەنگەی لە ئێرانەوە بیست. خەڵکی ئێران بە دروشمی ژن،ژیان،ئازادی ناڕەزایەتییان دەربڕی بەرامبەر بە کوشتنی کچێکی گەنج کە تەنها لەسەرباش نە پۆشینی حیجاب دەستبەسەرکراو و کوژرا. جیهان تینووی ئەم بزووتنەوەیە بوو، نەک لەبەر مەسەلەی حیجاب، بەڵکو لەبەر ئەوەی بزووتنەوەیەکی ئیسلامی دژە ئینسانی و سەروو کۆنەپەرستی کە چنگە خوێناوییەکەی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و وڵاتانی ئیسلامی و تەنانەت لە وڵاتانی ڕۆژئاواشدا دەبینی، ژیانی خەڵکی ئێرانی کردبووە دۆزەخ. خەڵکی ئێران لە دژی هێزێکی لەو شیوەیە هەستان و جیهان ئەمەی بینی و بەخێرایی پێشوازی لێکرد. دروشمی ژن، ژیان، ئازادی، دروشمەکە نەک هەر دژایەتی حکومەت و هێزە بەقوەی کۆنەپەرستە ئیسلامییەکان، بەڵکو دژایەتی هەموو هەڵاواردنێکە بەرامبەر بە ژنان تەنانەت لە وڵاتانی ڕۆژئاواشدا (لەوانەش ئەو پرسانەی کە بزووتنەوەی(می توو) لە دژی هاتە بونەمەیدان) و لە بەرگریکردن لە ژیاندا.ئەو جەماوەرە خەڵکەی ئێستا لەژێر فشارەکانی سیاسەتی خۆپارێزی ئابووریدا پاڵیان پێونراوە بە خوار هێڵی هەژاری. یازدە ساڵ لەمەوبەر ٩٩% بەرامبەر بە ١%ی دەسەڵاتدار لە ڕۆژئاوا ڕاوەستانەوە و ئەمڕۆش هەرکەسێک بەشێوەیەک ئامانج وئارەزووە مرۆییەکانی خۆی لە دروشمی ژن،ژیان،ئازادیدا دەبینێت. بەڕای من ڕاکێشانی جیهانی ئەم شۆڕشە لەبەر ئەوەیە کە نوێنەرایەتی بزووتنەوە ناڕەزایەتییە شکستخواردووەکانی چەند دەیەی ڕابردووش دەکات. شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی ئەم [illegible]یان نەگۆڕا، بزووتنەوەی دەستبەسەرداگرتن نەیتوانی سەری خۆی لەم ئاستەدا بەرز بکاتەوە، بەڵام ئەمڕۆ لە ئێران، لە کۆمەڵگەیەکی ٨٥ ملیۆن کەسیدا، و ژنان و گەنجان لە پێشەنگی خەباتدان لە دژی ئەم جیهانە پڕ لە هەڵاواردنە، دژی جیاکاری ڕەگەزی، بەکەم سەیرکردن و بە ڕەزی پێکردنی ژنان، دژی لەناوبردنی

کەرامەتی مرۆڤ و هەژاری و هتد، و دیدگایەکیان داناوە، ئاسۆیەکیان لەبەردەم جیهاندا داناوە کە هەموو خەڵکی جیهان تینووی بوون. قبوڵکردنی شۆڕشی ئێران لە بنەڕەتدا لەبەر ئەوەیە کە پرسەکانی خەڵکی جیهانی خستەتە ڕوو و لە ڕاستیدا بەها جیهانداگرەکانی خستەتە ڕوو کە زۆر کەس لە چوار گۆشەی جیهان دەتوانن خۆیانی پێوە ببەستنەوە و ئارەزووی خۆیان تێیدا ببینن .

خەلیل کیوان: جگە لە بیروڕای گشتی و پشتیوانی جەماوەری خەڵک و کەسایەتییە ناودارەکان و ڕێکخراوە پێشکەوتنخوازەکان، پەرلەمان و سیاسەتمەداران و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان بە شێوەی جۆراوجۆر خۆیان لە کۆماری ئیسلامی دوور خستووەتەوە و پاڵپشتی شۆڕشی ئێرانیان کردووە. زۆرێک لە بەرپرسانی حکومەتە ڕۆژئاواییەکان بە فەرمی تاوانی کۆماری ئیسلامییان شەرمەزار کردووە و قبووڵیان کردووە کە ناڕەزایەتییەکانی ئەم دواییە شۆڕشێکە. ئەوان ستایشی ئازایەتی ژنان و لاوان دەکەن و ڕۆژانە زیاتر و زیاتر خۆیان لە کۆماری ئیسلامی دوور دەخەنەوە. هەروەها ڕێوشوێنیان بەم ئاراستەیە گرتووەتەبەر. لەم دواییانەدا حکومەتی بەریتانیا گەمارۆی تەواوی سوپای پاسدارانی سەپاند. پێشتر حکومەتی کەنەدا سزای بەسەر بەشێک لە هێزەکانی سوپای پاسداراندا سەپاندبوو. هەفتەی ڕابردوو پەرلەمانی هۆڵەندا پڕۆژە یاسای سزادانی سوپای پەسەند کرد و داوای لە حکومەتی ئەم وڵاتە کرد کە جێبەجێی بکات و هەروەها لە پەرلەمانی ئەوروپاش تاوتوێ دەکرێت. نوێنەرانی بەشێک لە پەرلەمانەکان، لەوانەش لە ئەڵمانیا، داواکارییەکی هاوشێوەیان هەیە و داوا لە حکومەتەکانیان دەکەن، سوپای پاسداران بخەنە ناو لیستی تیرۆریستانەوە. حکومەتی ئەڵمانیا هەموو پەیماننامە ئابوورییەکانی لەگەڵ ئێران هەڵوەشاندەوە. پێت وایە ئەم جۆرە کارانە بەردەوام دەبن؟ درێژەی ئەم پرۆسەیە چی دەبێت؟

حەمید تەقوایی: ئەوەندەی پەیوەندی بە بەشی یەکەمی پرسیارەکەتەوە هەیە، ئەم هەڵوێستانەی باست کرد لە ژێر کاریگەری شۆڕشی ئێران و پاشان ڕەنگدانەوەی جیهانیی لە نێو خەڵک و بیروڕای گشتی لە هەموو ئەو وڵاتانەدان. ئەمڕۆ کۆماری ئیسلامی هێندە ڕیسوا بووە و تەکشانی خەڵکی ئێران سەرنجی جیهانی بە خۆی ڕاکێشاوە کە ئیتر حکومەتەکانی ڕۆژئاوا ناتوانن درێژە بە پەیوەندییە خۆشەکانی پێشوو لەگەڵ کۆماری ئیسلامی بدەن. هەروەک ئاماژەم پێدا خەڵکی جیهان بە پشتیوانی لە خەڵکی ئێران هەڵساون و ئەمەش بووەتە فاکتەری گوشار لەسەر حکومەتەکان. دوای کۆبوونەوەی گەورەی ناڕەزایەتیی ئێرانییەکان لە بەرلین، یەکێک لە شرۆڤەکارانی ڕۆژئاوا ڕایگەیاند

کە ئەم ڕووداوە دەنگەکانی ئەوروپای گەڕی. واتە دەنگی گەلی ئەوروپا بە هەڵبژاردنی حکومەت و بەرپرس و نوێنەری پەرلەمانەکان. لە ڕاستیدا حکومەتەکان و سیاسەتمەداران و پەرلەمانتاران لە ڕۆژئاوا لە پێناو پاراستنی پێگە و کورسییەکانیان لە دژی کۆماری ئیسلامی و بەرگری لە خەڵکی ئێران هەڵوێست وەردەگرن. ئەم بەرپرسانە لە ڕاستیدا دەیانەوێت وەڵامێکی ئەرێنی بدەنەوە بە ڕەوتی گشتی کۆمەڵگاکەیان. بابەتەکە تەنها لە پەرلەمانەکاندا قەتیس نییە. هەروەک ئاماژەت پێدا، سەرەک کۆمار و سەرەک وەزیران و بەرپرسانی حکوومەتی ڕۆژانە زیاتر و زیاتر لە کۆماری ئیسلامی دووردەکەونەوە و لەدژی کۆماری ئیسلامی هەڵوێستیان دەبێت و پشتیوانی لە شۆڕشی ئێران دەکەن.

ئه مانه هه موو به ڕهه می شۆڕشی ئێرانن و به ڕده وامی ئه م پرۆسه یه به ته واوی به نده به به ڕده وامی شۆڕش له ئێراندا. هەتا شۆڕش لە ئێراندا بەرفراوانتر و شۆڕانگێزتر و ڕادیکاڵتر بێت – کە خۆشبەختانە تا ئەمڕۆ ئەم پرۆسەیەمان بینیوە – ڕەنگدانەوەی جیهانی ئەوە دەبێت کە حکومەتەکان خۆیان لە کۆماری ئیسلامی دوور دەخەنەوە و مەحکوومی دەکەن و تەنانەت هەنگاویش دەگرنەبەر هەروەک ئەو شتانەی کە باست کرد. بەڕای من ئەمە پرۆسەیەکە کە هێزی بزوێنەرەکەی خودی شۆڕشە لە ئێراندا.

سەبارەت بە بەشەکەی تری پرسیارەکەتان کە ڕەنگە ئەم پرۆسەیە بەرەو کوێ ببات و دەرئەنجامەکەی چی دەبێت، پێموایە ئەم بزووتنەوەیە دەتوانێت ببێتە هۆی بایکۆتێکی تەواوەتی کۆماری ئیسلامی لەسەر ئاستی جیهانی. ئێمە ماوەیەکی زۆرە ئەم سیاسەتەمان ڕاگەیاندووە و چەندین جار باسیمان کردووە، لەوانەش لەم چاوپێکەوتنانەدا. لێرەدا تەنیا دەمەوێت جەخت لەوە بکەمەوە کە ئەو ئاڵاییەی کە نزیکەی دە ساڵ لەمەوبەر بۆ بایکۆتکردنی کۆماری ئیسلامی لەسەر ئاستی جیهان هەڵمانکرد، ئەمڕۆ بەهۆی شۆڕشی ئێرانەوە وەڵام دەدرێتەوە و ئەم سزادان و داخستنی حساباتی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی و پەیماننامە ئابوورییەکانیان.کە خەڵک لە هێزە چەکدارەکان، سەرکردە سەربازییەکان، تەنانەت دادوەرەکانی کۆماری ئیسلامیش گەمارۆ دراون و چوونە ژوورەوەیان بۆ کۆماری ئیسلامی قەدەغە کراوە، کە کۆماری ئیسلامی لە کۆمیتەی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ پێگەی ژنان دەرکراوە و هتد. ، ئەمانە هەمووی هەنگاوی ڕوونن بەو ئاراستەیەی کە دواجار ئەم هەموو حکومەتە بایکۆت بکرێت و سزای لەسەر بدرێت و وەک حکومەتی ئێران نەناسرێت. ئەمڕۆ هەموو خەڵکی جیهان دەزانن کە ئەم حکومەتە نوێنەری خەڵکی ئێران نییە، بەڵکو بکوژی خەڵکی ئێرانە. ڕۆژانە هەواڵی تاوانەکانی حکومەت لە جیهاندا ڕەنگ دەداتەوە و

هەموو ڕۆژێک جیهان دەبینێت کە چۆن ئەم حکومەتە خۆی لە هیچ تاوانێک بەرانبەر بە منداڵان و ژنان و گەنجان و خەڵکی ناڕازی سڵ ناکاتەوە. بە بڕوای من هەموو ئەمانە مزگێنی دەدەن و دەیخەنە ڕوانگەیەکەوە کە جیهان بەرەو بایکۆتێکی تەواوەتی کۆماری ئیسلامی هەنگاو دەنێت. حیزبی ئێمە هەموو هەوڵێک دەدات بۆ ئەوەی ئەمە ڕوو بدات.

خەلیل کەیوان: کاریگەرییەکانی شۆڕشی ئێستا لەسەر وڵاتانی ئیسلامی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکووری ئەفریقا و لەسەر بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی لە جیهاندا چۆن هەڵدەسەنگێنن؟

حەمید تەقوایی: بە بڕوای من یەکێک لە پایەکانی ئەم گۆڕانکارییە، ئەم بزووتنەوەیە کە ئێمە بە شۆڕشی ژن،ژیان،ئازادی ناوی دەبەین، تەحەداکردن و ڕووبەڕووبوونەوەی نەک تەنیا کۆماری ئیسلامی، بەڵکو تەواوی بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسییە! دەزانین کۆماری ئیسلامی میحوەر و پایەی بزووتنەوەی تیرۆریستی ئیسلامییە لە هەموو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و لە جیهاندا، بەهاکانی، گوتارەکانی، سیاسەت و هەڵوێستەکانی، هەموویان وەک هێزێکی گرنگ بە پێشکەوتنی بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی و بڵاوبوونەوەی تیرۆری ئیسلامییە و ئەمڕۆش خەڵکی ئێران بە لێدانی ئەمە هەستان. لە ڕاستیدا سەری مارەکەی ئیسلامی سیاسییە لە ئێراندایە و خەڵکیش لە سەری مارەکە دەدەن. لەم ڕوانگەیەوە ڕاپەڕینی شۆڕشگێڕانە لە ئێراندا جیددیترین و گرینگترین گورزە لە بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی. ئەم لێدانە، چ لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و چ لە هەموو جیهاندا، ئەگەر ئەم بزووتنەوەی دژە مرۆڤایەتییە بە تەواوی لە جیهاندا ڕانەماڵێت ، لە هەر حاڵەتێکدا زۆر لاوازی دەکات و بەرەو لێواری لەناوچوون دەیبات. لەم ڕوانگەیەوە شۆڕشی ئێستا کاریگەری گرنگی لەسەر بارودۆخی سیاسی وڵاتانی ئیسلامی دەبێت. تەنانەت لە وڵاتانی ڕۆژئاوا و ئەو وڵاتانەی بە گشتی میوانداری کۆچبەرانی وڵاتانی ئیسلامی دەکەن، سیاسەتی هێورکردنەوەی حکومەتەکان، وەک دروستکردنی مزگەوت و هتد، لە ڕووبەڕووبوونەوەی سیاسەتە تیرۆریستییەکانی حکومەتەکان و هێزە ئیسلامییەکان لە دژی نەیارەکانیان لە وڵاتانی دیکە، کە ئەوە… کۆماری ئیسلامی کەمتر لەم کارانە نەکردووە، لە هەموو ئەم حاڵەتانەدا سەرکەوتنی شۆڕش لە ئێراندا کاریگەری یەکلاکەرەوەی دەبێت. بزووتنەوە و کردەوەی تیرۆریستی و دژە ئینسانی هێزە ئیسلامییەکان کەم دەبێتەوە یان بە توندی کاریگەرییان لەسەر دەبێت و ئەمڕۆش یەکێکە لە دەرئەنجامە ئەرێنییەکانی شۆڕش لە ئێران.

تا ئێستا ئاسەواری ئەم کاریگەرییە ئەرێنیانەمان بینیوە. بە

نموونە حیجابی ژنان تا چەند مانگ لەمەوبەر لە بیروڕای گشتی و تەنانەت لە نێو هێزە چەپ و پێشکەوتووەکانیشدا قبووڵ و تەنانەت پۆزەتیف بوو. قبوڵکردن و بەرگریکردن لە حیجاب بە جۆرێک لە ڕێزگرتن لە "فەرهەنگ"ی خەڵکی کۆچبەری "وڵاتانی ئیسلامی" دادەنرا. ئەمڕۆ ئەم گوتارە کۆکراوەتەوە. ئەمڕۆ کەس باسی حیجاب ناکات وەک بەهایەک، بە پێچەوانەوە حیجاب بووەتە دژە بەها. هەمووان بە ناچاری دژی حیجاب قسە دەکەن، تەنانەت لە پەرلەمانەکانیش نوێنەرانی ژنان قژیان دەبڕن و بە دەگمەن دەبینیت ژنانی کۆچبەری وڵاتانی ئیسلامی حیجاب لەبەر بکەن. ئەمانە هەموو ئەو کاریگەرییانەن کە شۆڕشی ئێستا لەسەر بارودۆخی جیهانی و بەتایبەتی لەسەر بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی هەیبووە.

خەلیل کەیوان: کاریگەری شۆڕشی ئێستا لەسەر گوتار و هەلومەرج و کەشوهەوای سیاسی وڵاتانی دیکە و بەتایبەت وڵاتانی ڕۆژئاوا چی بووە؟

حەمید تەقوایی: بۆ ماوەیەکی زۆر تیۆرێکی تەواو هەڵە هەبوو کە کۆماری ئیسلامی و یاسا ئیسلامییەکان لە کولتوور و ئیرادەی خودی خەڵکەوە سەرچاوەیان گرتووە. کۆمەڵگەی ئێران بە ئیسلامی ناودەبرا و دەیانگوت حکومەتی ئیسلامی دەرئەنجام و هەڵبژاردنی کۆمەڵگەیەکی لەو جۆرەیە. وا دیارە خەڵکی ئێران خۆیان دەیانەوێت یاسا ئیسلامییەکان حوکمڕانی بکەن! وا دیارە خەڵکی ئێران خۆیان حیجابیان قبوڵ کردبێت! یان خەڵکی ئێران خۆیان دەیانەوێت تۆڵەی یاسا سەروو کاردانەوەکانی تری قورئان حوکمیان بکات، قامچیان لێدەدرێ، دەست و قاچیان دەبڕدرێت، لە سێدارە دەدرێن و هتد!
ئەم تیۆرە لە کەشوهەوای فیکری وڵاتانی ڕۆژئاوادا باو بوو و بە تایبەتی حکومەتەکان پێداگرییان لەسەر ئەوە دەکرد. هەرکات حیزبی ئێمە تەحەدای ئەو بۆچوونەی دەکرد، ڕەخنەی دەگرت، ناڕەزایەتیی دەربڕی و دەیگوت وا نییە، لەگەڵ وەڵامێک بەرەوڕوو بووەوە کە ئاخر حکومەتی کۆماری ئیسلامی لە لایەن خودی خەڵکی ئێرانەوە هەڵبژێردرا، شۆڕشی ١٣٥٧ شۆڕشی ئیسلامی بوو، و ئەم حکومەتەش ئیسلامییە و نوێنەرایەتی خەڵک دەکات!
ئێستا ئەم بۆچوونە کۆنەپەرستانە و بێ بنەمایانە وەڵام دراوەتەوە، خەڵکی ئێران بە هەموو جیهانیان نیشان دا کە نەک هەر ئەم حکومەتەیان هەڵنەبژاردووە، بەڵکو ڕقیان لەم حکومەتەیە و بڕیاری ڕووخاندنیان داوە. ئێستا ئەو حکومەتانەی کە تا چەند مانگ لەمەوبەر بەو گوتارەی کە دەبێ ڕێز لە کولتوری ئیسلامی بگیرێت و لە ژێر ئەم بیانووەدا، لە ڕاستیدا کۆماری ئیسلامی نەرمیان دەنواند

لە بەرانبەریدا و چاوپۆشیان لە تاوانەکانی دەکرد، ئەو حکومەتانەی کە تەنانەت دەیانویست دادگای ئیسلامی لە وڵاتەکانی خۆیاندا جێبەجێ بکەن – کە لە کەنەدا، ئەمە شکستمان بەمسیاسەتەدا هێنا – هەمان ئەوحکومەتانە ئەمڕۆ دەڵێن حیجاب ئیجبارییە، شۆڕشی خەڵک ئێران ڕەوایە، ژنانی ئێران ئازا و قارەمانن و هتد. فەزاکە بە تەواوی گۆڕاوە.
لە ئاستێکی قووڵتردا لە بواری تیۆری و عەقیدەدا، ئەو تێڕوانینەی کە پێی دەگوترا ڕێژەگەرایی کولتووری، پۆستمۆدێرنیزم، فرە کولتوری، چەند کولتووری، لە بناغەکەی خۆیەوە ڕاکێشراوە و بە تەواوی کەوتووەتە پێگەیەکی بەرگریکارانە. لە ڕووی گوتار و لە ڕووی بۆچوونی کۆمەڵایەتی و سیاسییەوە، ئەو دیدگایە زاڵە کە لەگەڵ پۆستمۆدێرنیزمدا ناسێندرا و پێی وابوو کە دەبێ دیالۆگێک لە نێوان شارستانییەتەکاندا هەبێت و وا دیارە یەکێک لە شارستانییەتەکان "شارستانییەتی ئیسلامی" بێت کە دەبێ بچێتە ناویەوە دیالۆگ و گفتوگۆ لەگەڵ شارستانییەتی ڕۆژئاوا و هتد.. کەدەکرێتەوە. جیهان دەرک بەوە دەکات کە خەڵکی ئێران وەک هەموو خەڵکی جیهان مافی مرۆڤی خۆیان دەوێت، ئازادییان دەوێت، یەکسانییان دەوێت، مۆدێرنیزم و عەلمانییەتیان دەوێت، دژی کۆنەپەرستی ئایینین، دژی تابۆ و شتی پیرۆزی ئیسلامین . هەمووان دەتوانن ئەمە ببینن و بەم شێوەیە تیۆری کۆنەپەرستانەی پۆستمۆدێرنیزمیش بەو شۆڕشە کە ئەمڕۆ لە ئێراندا شاهیدی دەبین گورزی کاریگەری بەردەکەوێت.

خەلیل کەیوان: مامەڵەو هەڵوێستە نێودەوڵەتییەکان لەدژی حکومەتی ئیسلامی و لە بەرژەوەندی شۆڕش چ کاریگەرییەکی هەیە لەسەر پرۆسەی شۆڕش لە ئێران ؟ خەڵکی ناڕازی لە ئێران چۆن دەتوانن پشتیوانییەکی چالاکتر و پێشڕەوانەتر لە جیهانەوە بەدەست بهێنن؟
حەمید تەقوایی: بە بۆچوونی من شۆڕشی ئێران دەبێ لە دوو بەرەدا ببینرێت و بناسرێت. بەرەی سەرەکی کە پایەی مەسەلەکە، بە شێوەیەکی سروشتی لە خودی ئێراندایە. ئەو ناڕازایەتی و خۆپیشاندان و مانگرتن و گردبوونەوانەی کە ڕۆژانە دەیبینین بەرفراوانتر دەبن و بەرەو پێشەوە دەچن. بەرەی دووەم بەرەی جیهانییە. ئێرانییەکانی دانیشتووی دەرەوەی وڵات، هێزێکی بزوێنەر و چالاکی ئەم بەرەیەن، بەڵام کۆمەڵێک کەسی پێشکەوتنخواز، هاووڵاتییان، کەسایەتیی ناودارەکان، هونەرمەندان، تەنانەت حکومەتەکان و بەرپرسانی حکومەت و دیپلۆماتکارانیش لەم بزووتنەوەیە جیهانییە بەشدارن. پێویستە ئەم هێزە جیهانییە ببینرێت و حسابی بۆ بکرێت.
پێشکەوتن لە هەرلایەکی بەرەکەکان بە تەواوی کاریگەری لەسەر ئەوی

دیکە هەیە. ئەوەندەی پەیوەندی بە وڵاتانی دەرەوە هەیە، بێگومان وەک ئاماژەم پێدا، پاڵپشتی نێودەوڵەتی ڕەنگدانەوەی ئەو بزووتنەوەیەیە لە خودی ئێراندا، کە ئەم جۆرە بیرۆکە و گوتارانەی گۆڕیوە و هێزەکانی بە قازانجی گەلی ئێران کۆکردەتەوە. لە لایەکی دیکەوە تا ئەم بزووتنەوەیە لە دەرەوەی وڵات بەهێزتر بێت، ئیدانەکردنی کۆماری ئیسلامی زیاتر دەبێت و کەسایەتییە ناودارەکان و کەسایەتییە ئینساندۆستە ناودارەکان لە دژی کۆماری ئیسلامی و بە قازانجی شۆڕشی ئێران دێنە پێشەوە و هەرچەندێک حکومەتەکان زیاتر سیاسەتی گەمارۆکان و بایکۆتی ڕەژیم چڕتر بکەنەوە، بە سروشتی خۆی شۆڕش لە ئێران خۆی بەهێزتر دەبێت، هێز بەدەست دەهێنێت، خۆی لە پشت بەرەی جیهانییەوە دەبینێت، چۆن بە هاوکاری خۆی هەڵکشاوە، و خۆی ڕاستودروستی و متمانە بەخۆبوون و هیوای سەرکەوتنی زیاد دەکات. هەموو ئەمانە ئەو کاریگەرییە ئەرێنییانەن کە ناڕەزایەتیی جیهانی و پشتیوانی لە شۆڕشی ئێران دەتوانێت لەسەر پرۆسەی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانە لە خودی ئێراندا هەیبێ.

خاڵی کۆتایی ئەوەیە کە ئەوانەی لە بزووتنەوەی شۆڕشگێڕی لە ئێراندا ئاشکرا و چالاکن، پێویستە ئەم واقیعە ببینن و لە بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان و لەدوان و بانگەوازەکانیاندا گرنگی پێبدەن. هێزە ناڕازییەکان، ئەو هێزانەی کە بانگەواز دەکەن، ئەو کەسایەتییە چالاکانەی ئێران کە لەدوانی ڕادیکاڵیان لە دژی سزای لەسێدارەدان بڵاوکردەتەوە یان داوای مانگرتن و هتد دەکەن، هەروەها پێویستە قسە لەگەڵ خەڵکی جیهان بکەن و داوا لە خەڵکی جیهان بکەن فشار بخەنە سەر لەسەر حکومەتەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان تا دەتوانن کۆماری ئیسلامی گۆشەگیر بکەن و ڕەت بکەنەوە. ئەمە دەبێ ببێتە پەیام و بانگەوازێکی ڕوون و ڕوون لە خەڵکەوە. پەیامی خەڵکی ئێران دەبێ بە هەموو حکومەتەکان، بە هەموو ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان، بە هەرکەسێک کە بانگەشەی خێرخوازی، ئازادیخوازی بکات، کە نابێ دان بە کۆماری ئیسلامیدا بنێن، کۆماری ئیسلامی لە وڵاتەکانتان دەربکەن، دەبێ کۆماری ئیسلامی وەک نوێنەر بەکارنەهێنن، ئێران بە ناو بناسن، ئەم دەسەڵاتە نوێنەری ئێمە نییە بەڵکو بکوژی ئێمەیە. ئەمەش دەبێ لە لایەن دامودەزگاکان و کەسایەتیەکان و چالاکوانانی خودی ئێرانەوە بە دەنگی بەرز ڕابگەیەندرێت. ئەمە شتێکە تا ئێستا نەکراوە و بانگەوازی من و داواکاریی منیش ئەوەیە کە چالاکوانان، دامەزراوەکان، کۆمیتە و ڕێکخراوەکان، بانگەوازەکان، ژنان، گەنجان، چالاکوانان لە بزووتنەوە کرێکارییەکان و لە بزووتنەوە ناڕەزایەتییە جۆراوجۆرەکاندا بایەخ بەو بابەتە بدەن، ئەمەش پێویستە بە ڕوونیتر

پەیامێک بە خەڵکی جیهان بنێرێت و بانگەوازیان بۆ بکەین کە فشار بخەنە سەر دامەزراوە و ناوەندە نێودەوڵەتییەکان بۆ ئەوەی بتوانین کۆماری ئیسلامی لە جیهان دەربکەین. ئەمە پایەیەکی گرنگی ئەم بزووتنەوەیە، کە هیوادارم وەڵامێکی ئەرێنی لە کۆمەڵگەی ناڕەزایەتیەکان لە ئێران وەربگرێت.

خەلیل کەیوان: سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران لە جیهاندا چ کاریگەری و دەرئەنجامێکی دەبێت؟ ئایا سەرکەوتنی شۆڕش بە مانای کۆتایی هاتنی بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و لەسەر ئاستی جیهانی؟ چ کاریگەرییەکی لەسەر پێگەی ئایین و پۆستمۆدێرنیزم لە جیهاندا دەبێت؟ لەسەر لایەنەکانی تری وەک دادپەروەری سۆسیالیستی و دژە ئیستغلال و ڕووبەڕووبوونەوەی باڵادەستی یەک لەسەدەکان لەسەر ئاستی جیهانی چی بگوترێ؟
حەمید تەقوای: بە بڕوای من شۆڕشی ئێران کاریگەری ئەرێنی و یەکلاکەرەوەی دەبێت لەسەر هەموو ئەو میحوەرانەی باست کرد.
سەبارەت بە بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی، هەروەک ئاماژەم پێکرد، ئەگەر ئەمە زەربەی کۆتایی نەبێت، ئەوەندە لاوازی دەکات، چیتر ناتوانێت سەری بەرز بکاتەوە. ئەگەر لە سیاسەتدا بمێنێتەوە، بە تەواوی پەراوێز دەخرێت و گۆشەگیر دەبێت. سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران تەنیا سەرکەوتنی خەڵکی ئێران نییە، بەڵکو سەرکەوتنی خەڵکی سووریا، عێراق، یەمەن و لوبنان، تەنانەت تورکیا و وڵاتانی ئیسلامی لە باکووری ئەفریقایە. خەڵکی هەموو ئەم وڵاتانە لەگەڵ هێز و حکومەتە ئیسلامییەکان، چ توندڕەو یان ناتوندڕەو، لەگەڵ یاسا ئیسلامییەکان خەبات دەکەن و هەموویان دەیانەوێت لەو حکومەتانە ڕزگاریان بێت. شۆڕشی ئێران چەندین جار ئەم پرۆسەیە خێراتر دەکات و بەم شێوەیە ئیسلامیزم چ لە حکومەت و چ لە ئۆپۆزسیۆن، وەک هێزێکی سیاسی و وەک هێزێکی دەسەڵاتدار، زۆر لاواز دەبێت و لە زۆر وڵاتدا بڵاودەبێتەوە. بە دووری نازانم دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران، ئەم شۆڕشە لە وڵاتانی دیکەی ئیسلامیشدا ڕووبدات، بە پشتبەستن بە ئەزموونەکانی پێشوو کە بە تیۆری دۆمینۆ ناسراون. ئەمە تەواو مومکینە، بەڵام ئەگەر ڕوونەدات، پێگەی هێزە ئیسلامییەکان لە حکومەت و لە ئۆپۆزسیۆندا زۆر لاواز دەبێت.
دەرئەنجامێکی گرنگی سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران لەسەر ئاستی جیهانی ئەوەیە کە هەموو ئەو بۆچوون و سیاسەتانەی کە بە جۆرێک لە جۆرەکان لە سیاسەتی جیهانی ئەمڕۆدا جێگەی ئیسلامیزمیان کردۆوە، ئاشکرا دەبن و بێناوبانگ دەکرێن. ئەمە دەزانین کە هێزە ئیسلامییەکان بە هەوڵی حکومەتەکانی ڕۆژئاوا پاڵیان پێواوە بە دەسەڵات لە

ئەفغانستان و ئێران. لەو سەردەمەدا حکومەتی ئەمریکا و وڵاتانی تری ڕۆژئاوا پاڵیان بە ئیسلامییەکانەوە دەنا دژ بە کاریگەری یەکێتی سۆڤیەت، کە دواتر بوو بە تاعون لەسەر ملی ئەوان. لە ڕووی فەلسەفەی سیاسی و دونیابینییەوە، هەروەک ئاماژەم پێدا، لەگەڵ ئیسلامدا وەک کولتوور و شارستانییەت و وەک شێوازێکی ژیان لە “کۆمەڵگەی ئیسلامییەکان”دا یەکدەگرنەوە و تەنانەت پشتیوانیشیان لەکرد. تەنانەت هێزە لیبراڵەکانی چەپیش هەمان جۆری هەڵوێستی پشتیوانییان هەبوو. بۆ نموونە ڕۆژێک وەک ڕۆژی جیهانی حیجاب ناسێندرا، یان لە شاری مۆنتریال لە کەنەدا فەمینیستەکان بە حیجابەوە هاتنە سەر شەقامەکان وەک نیشانەی هاودەنگی لەگەڵ ژنانی موسڵمان. شۆڕشی ئێران هەموو ئەمانە کۆدەکاتەوە. بە بڕوای من لە ڕوانگەی فەلسەفەی فیکری و سیاسی و لە ڕوانگەی پارادایمی جیهانییەوە ئیسلامیزم دەڕژێتە دەرەوە و هاوشان لەگەڵیدا هەر جۆرە ڕەوتێکی ئایینی کە بیەوێت پیرۆزییەکان و تابۆکانی خۆی بسەپێنێت لەسەر حکومەت و یاساکان و ژیانی کۆمەڵایەتی یان سیاسی مرۆڤەکان لە هەموو گۆشەیەکی جیهاندا پاڵدەنرێتەوە بۆ دواوە. شۆڕشی ئێران جۆرێک لە مۆدێرنیزم، جۆرێک لە ڕێنێسانسی دژە مەزهەبی، جۆرێک لە عەلمانییەت و جۆرێک لە بێدینی و دژە ئیلحادی لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت و ئەمەش بە بڕوای من کاریگەریی وێرانکەری لەسەر هەموو جیهان دەبێت. وەک وتم، بە تایبەتی دونیای دوای ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت، جیهانێکی سەرمایەداریی بێ سنووری بازاڕی ئازاد بوو، شۆڕشی ئێرانیش خاڵێکی گەشاوە، ئەوە یەکەم پێشکەوتنە لەم جیهانە پاشکشەیەدا دوای ڕووخانی دیواری بەرلین، کە… داهاتوویەکی گەش بە مرۆڤایەتی دەخاتە ڕوو.

و لە کۆتاییدا، سەبارەت بە دوا خاڵ کە باست کرد، دەبێ بڵێم شۆڕشی ئێستا بەشێکە لە سەرهەڵدان و سەرهەڵدانی ٩٩٪ لە جیهاندا. خەڵکی ئێران 99%ی هێڵی هەژاری جیهان پێکدەهێنن. خەڵک دروشمی “هەژاری، گەندەڵی، دەچین بۆ ڕووخاندن”. ئەم گەندەڵی و گرانی نرخە بە توندترین شێوە لە ئێراندا پەرەی سەندووە، بەڵام بە پلەی جیاواز کێشەی خەڵکی هەموو وڵاتانە. لە هەموو وڵاتان بە سیاسەتی خۆپارێزی ئابووری، بەشێکی گەورەی کۆمەڵگا پاڵیان پێواوە بە ژێر هێڵی هەژاری، نائەمنی و ئایندەیەکی ڕوونی نییە. مانا و تەوەری ژیان لە دروشمی ژندا ژیان و ئازادییە بە کۆتایی هێنان بەم دۆخە. ژیان واتە باشترکردنی ژیانی ئابووری کۆمەڵایەتی، خۆشگوزەرانی، کەرامەتی مرۆڤ. هەموو ئەمانە لە ژێر هەژموونی سەرمایەداریی سەردەمی ئەمڕۆدا، واتە دەسەڵاتی سەرمایەدارە یەک لەسەدەکان، ئەو فرە ملیاردێرانەی کە ئایەتوڵڵاکانن لە ئێران و

هاوتەمەنەکانیان لە وڵاتانی دیکەدا، لە پێ دراون. شۆڕشی ئێران بزووتنەوەیەک دژ بە یەک لەسەدەکانی جیهانە و بە سەرکەوتنەکەی بەرەیەکی نوێ لە هەموو جیهان لە دژی یەک لەسەدی سەرمایەدارەکان دەکرێتەوە.
ئەمانەش پۆتانسێلی ئەم شۆڕشە گەورەیەن. تا چەند دەبێتە واقعی، هێزەکانی وەک حیزبەکەمان، تا چەند دەتوانین شۆڕش بەم ئاراستەدا پاڵ بنێین و کارێک بکەین کە بە ڕاستی سەرکەوتنی شۆڕش لە ئێران، سەرکەوتنی هەموو مرۆڤایەتی پاشەکشەی کردووە بەرامبەر هەژموونی ئەو یەک لەسەدا سەرمایەدارەکان لە ئێران.هەموو جیهان. هیوادارم بتوانین ئەم دیدگایە گەشاوە بەدی بهێنین کە شۆڕشی ئێران خستویەتییە بەر چاوی هەمووان.

٨ی ژانویەی ١٤٠١، ٢٩ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٢
سوپاس بۆ ئەمیر تاوەکولی بۆ جێبەجێکردنی دەقی سەرەتایی ئەم چاوپێکەوتنە.

شێوازی وانەگووتنەوە (دیداکتیک).. نووسینی/ ئاری زەندینی

شێوازی وانەگووتنەوە (دیداکتیک) شێوازێکی هاوچەرخ و سەردەمی پالپشتی سیستەمی پەروەردەیە لە هەرولاتێکدا ، فاکتەری پێشکەوتنی سیستەمی پەروەردەیە لە هەر وولاتێکدا بە ئەندازەی یەکەم بە بەهێزکردنی مامۆستایە ، پڕۆژەی وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردوستانە دەیانەوێ بێتە جێبەجێکردن بۆ سەرخستنی پرۆسەی پەروەردە.ئەم پرۆژەیە وادەکات مامۆستایان چۆن وانە بڵێنەوە فێربوون و فێربوونی بەرجەستە پیادەبکەن بەشێوەیەک قوتابیان ئەرکی مامۆستا بکەن و بڵێنەوە چۆن بیربکەنەوە بەبێ مامۆستا وەلامی خۆیان هەبێ ئەمەش بنەمایی رۆشنبیری و مەعریفیە.(دیداکتیک) لە رێگەی جیاواز دەستکاری عەقلی قوتابی دەکات ئەمەش کاریگەری زۆری لەسەر کارایی و تواناسازی قوتابی هەیە شێوازێکی پراکتیکی و کرداری و

بەرهەمدارییە دەبێت مامۆستا چالاکی مێشکی و جەستەیی (عەقلی و فیزیکی) خۆی بەگەڕبخی بەرامبەر قوتابی لە پۆل و قوتابخانە و دەوروبەری قوتابخانە نزیکبکاتەوە توانایی ئەوەی هەبێت قوتابخانە یارمەتیدەربێت بەکاری رۆژانەی لەدەرەوە. شێوازی دیداکتیک تەنها گشتی نییە بە هەمووبابەت و وانەکان بەڵکوهەروانەیەک دیداکتیکی تایبەتی خۆی هەیە بە تێگەیاندنی قوتابی وابکات قوتابی کرداری بیت شتێک هەڵهێنجێ ، مامۆستا پێویستە زۆر چالاکانە لەپۆل شیکردنەوەروونکردنەوە بدات قوتابی بەشداربێت لەو کردارە گەر پێویستبکات ئامێروکەلوپەل بەکاربهێنێت پەیوەستی بکات بە ژینگەی دەرەوە نەک تەنها بەشێوەی تیۆری ونەزەری و دەرخ و خوێندنەوە وابکات قوتابی پێویستی بە کتێب نەبێت بتوانی روونکردنەوە بدات بەبێ کتێب عەقڵ بەکاربهێنێت بە هەرکارێک و کۆشەیەک لە ژیانی ئاسایی قوتابی ئاست بەرزوئاست نزم نامێنێت (تەمبەڵ و زیرەک) بیری دووردەکەوێتەوە لەنمرە و نمرەی بەرز هەست بکات فەربوون و تێگەیشتن بیرکردنەوە لەبابەتێک گرنگترە لە نمرە بیری قوتابی لەنێو کتێب و ناو پۆل و چوارچێوەی قوتابخانە بگوازێتەوە بۆ دەرەوەی قوتابخانە. بەلام لێرەدا گرنگترین بەربەستەکانی سەرنەکەوتنی ئەم شێوازی وانەگووتنەوە (دیداکتیک) چەند بەربەستێک لەئارادایە و چاوەرواندەکرێت هیوادارم روونەدات لە هەرێمی کوردستان ئەویش ئەمانەن :

1 / دوو دەوامی و سێ دەوامی لە قوتابحانەکان.

2 / ژمارەی زۆری قوتابی لە پۆل .

3 / ئاستی کەمەلایەتی و ئابووری و رۆشنبیری خێزانی قوتابی.

4 / دابینکردنی کەل و پەل بە ئەم کارە پراکتیکیە.

5 / دەنیابوون لە مامۆستا ئەم ئەرکە جێبەجێدەکات .

6 / چۆنیەتی کۆنترۆڵکردنی قوتابخانە ئەهلی و ناحکومی .

7 / ئەم شێوازە وانە گووتنەوە کرداری و پراکتیکیە چۆن لەگەڵ پرۆگرام و مەنهەج کتێب پەیوەست دەکەی.

8 / مامۆستایان دەبێت زیاتر خەریکی خوێندنەوەی تایبەتی و گشتی بن بە خۆ رۆشنبیرکردن.

9 / ئاستی بژێوی و موچەی مامۆستا نەبێتە هۆکاری کەمتەرخەمی لەلایەن مامۆستایان.

10 / پێویستی زۆری بە گەشتی زانستی و چاوکراوی بەشارەزایی لەدەرەوەی قوتابخانە .

11 / ژینگەوشوێنی قوتابحانە یارمەتیدەر بێت بە ئەم شێوازی وانە گووتنەوە .

ئێوارا نە.. ٦.. سەردار جاف

ئێوارەیە و تەی دەکەم بە نێو یادگارییە جوانەکانت کە نازانن بڕانەوە چ مانا یەکی هەیە

ئێوارەیە و شەپۆلە گەرمەکانی ناخت ئاوێزان بوونی باڵای بۆ نییە دەرکەوتنت لە سەمای ئەو گەڵا زەردە وەریوە و پڕ سەما و لەنجانە دەچن کە رۆحم جوان دەکا

رەنگا□□ی دەخزێنێتە نێو ناخە مەستبووەکەما کە رێی قورتار بوون دەرنەبا

نازانم لە کام رچەوە خزایتە نێو نیگاکانم و لە میحرابی عیبادەتدا کڕنووشم بۆ بردی

نازانم لە کام بنەوانی ویستەوە تێم ئاڵایت و تیلەی چاوەکانم لە حەژمەتتدا وەک دۆڵ و سارا و قیبلەیەک رووی تێکردی

نازانم لە کام چەپەرەوە سێباز و رمبازێنت دابەست و ئیدی مەستبوونمت پەی پێبرد و نوقمی داگیرکاریت کردم

نازانم لە سەر کام چەپەچاغ گەردنی حەزەکانمت لەت لەت کرد و بۆ هەوار و یادەوەری خۆتت بردم

نازانم لە کام تراویلکەییەوە ئاشنای کۆچەربوونت بووم و لە مێرگی کام بەهاردا بۆ لەوەڕگای تەڕتەڕی مەستیت بردم

نازانم لە کام بەهارەوە بۆ بوێری شەهلاییت ئاوازەکانی دیتەوە و لە دامێنەوە چەپاوکردنی حەرفەکانت تەڕوەک زرێبار لێم ئاڵاو سورێن ئاسا جوان و مەریوان مینا رەنگین بوو

نازانم لە سەر کام ریتم تۆ فێری ئەم تاڵانکارییە بوویت و لە تەنهاییدا خۆم و دڵم ترۆپکنشین چوو

نازانم لە سەر کام جووڵەی برۆ و لاچاوەوە غەمزەدەی هەوارێکی تەلیسماوین دەکەی و نا یەیتەوە

نازانم بۆ من لە سەر قافڵەی رێبوارانا سەرێکم بێ دار و رێ دەبڕم و ناگەڕێمەوە

نازانم لە سەر چ هارمۆنییەتێ میلۆدییەک وڕێنەمە و هەوەسە دەسبازییەکانم رێم پێ نا دەن بیلێمەوە

نازانم لە سەر کام میتۆدی شەڕگەوە شاڵاو و پەلاماری چەپخونیت دەست پێکرد و نا بڕێنەوە

نازانم لە سەر کام رێبازی ئیشقا چەپک چەپک گوڵەکانت نە سیس دەبن

و ن□ د□و□نەوە
نازانم تۆ لە سەر کام هەوارا دەست لەملانێم دەبی و ئاگرێ دەکەیت و
ناکوژێمەوە
چ□پ□□ش□رەت خەراباتـێکە و لێم نا بێتەوە
هێندە دەستەمۆتم ... وەک مۆمێ هەر کات بتەوێ بە فوو یەکت کوێر
دەبمەوە
بە چەرخدانێ گڕم دەدەی و هەڵدەبمەوە
لە بەلەمێکی چارۆکەدار دەچم ... لە ناوەندی دەریا ج□ت□ه□شت بم
نە خۆ دەدۆزم نە قورتار دەبمەوە
ئاخر بۆ وام لێ دەکەی تۆ نازانی
خۆشەویسترین کەسمی کەسەکەم

ئەڵما نیا
١ / ١ / ٢٠٢٣

ئازادی.. تێکست: داریوش اقبالی.. وەرگێڕانی: پشکۆ ناکام

........ئەی ئازادی
گەر ڕۆژێک بە نیشتمانەکەمان گەیشتی
لە شێوەی پیرەمێردێکی
ڕەش پۆشی ، عەبا ڕەشی ، ڕیش سپی
بە زاراوەیەکی نەناس و فەرهەنگی عەرەب
و
چاوێکی سارد و ترسانەکەوە مەیە
کە هاتی دەرباره□ی"مەرگ" مەدوێ
مەچۆ گۆڕستان...گۆڕستان کۆتاییە
نا بێ مەرگ دەست پێکردن بێ
....کە ئەمجارە هاتی
لە دەمی کەس مەیە

گفت و پەیمانی” بەتاڵ”مەیە
“نەوت” مەهێنە سەر سفرەکان
“نان”ی سەر سفرەکان به□□ر□وە
لە ئاو و کارەبای خۆڕایی مەدوێ
لە کۆششی ئینسان بدوێ
لە بڕیاری”کوێرانە” مەدوێ
لە هەست و پرنسیپ و زانست بدوێ

ئای ..ئەی ئازادی
گەر ڕۆژێک بە نیشتمانەکەمان گەیشتی
لەگەڵ “شادی”یا وەرە
بە “پەچە”ی ڕەش
و
ئەقڵی بە “بەرد بوو” و ڕیشەوە مەیە
بە ئاواز و مۆسیقا و ئاهەنگەوە وەرە
بە تفەنگی گەورەی دەستی
مناڵە بچوکەکانەوە مەیە
بە گوڵ..و ماچ…و کتێبەوە وەرە
لە تەقوا و جەنگ و “شەهادەت” مەدوێ
دەربارەی :
ئینسانیەت.. و ئاشتی.. و “شەهامەت” بدوێ
دەربارەی ژیان بۆمان بدوێ
لە پەنجەرە کراوەکانەو بدوێ
دڵمان بە ” شەماڵ” ی ئاشتی بە
ئاشنای هاوڕێیەتی و عەشقمان کە
فێری مەسەلەی ” ئینسان بوون”مان کە
کاتی خۆی فێری چوونیەتی مەرگ بووین
فێرمان کە “چۆن “بژین

ئەی ئازادی
گەر ڕۆژێک بە نیشتمانەکەم گەیشتی
لە دڵی عاشقەکانەوە هەنگاو بنێ
میهرەبانیت لە دڵمانا داگیرسێنە
تا ئازادی لە ناخمانا بجوشێ
و
ئیتر چی دی پەلامارت نەیەین
لەگەڵ هەر هەناسیەک لەیادمان بی

“تۆ”یەک کە لە هەناسە خۆشەویست تری
تا بزانین ئازادی “نیعمەت” نیە ، نابارێ
بەڵکو بەرپرسیارێتی یە
فێرمان کە ل□ بەر دەست بوونی تۆ
و
تێڕوانینی تۆ ئاسان نیە
کە زۆرت لێ نازانین بە خۆتمان ئاشنا کە
ئێمە ناوەکەتمان تەنیا لە ژێر لێوەوە ووتۆتەوە

ئازادی ئەی ‘ نەینراو ” ترین
ئێمە بە پانتایی مێژوو یەک، لە تۆ مەحروومین

…..ئای ئەئ ئازادی
گەر بە نیشتمانەکەمان گەیشتی
بە “ئاگایی”ەوە وەرە
تا لە دەروازەی ئەم شارەیا
بە” شمشێر” ملت نەپەڕێنن
تا لە بیرەوەری لەسەرخۆی مێژووا
نەهێڵین تۆمان لێ بدزن
مەگەر تۆ نازانی
بەهای هەنگاوەکانت بۆ ئەم نیشتمانە
خوێنی باشترین □□□کانی ئەم خاکەیە
بەهای تۆ ، گرانترین بەهای دونیایە
…..بەڵام
ئەمجارە بە ئاگاییەوە وەرە
بە ئاگایی…..
بە ئاگایی ……
“”””””””””””””,

31/12/2022

“””””””””””””

دوو کتێبی نووسەر جەلال عەبدوڵڵا ساڵح

ماڵی سەگە دڕەکانی گەڕەک ، ناونیشانی کۆمەڵێک کورتە چیرۆکی جەلال عەبدوڵا ساڵحە کە هاوکات لەگەڵ کۆمەڵە چیرۆکی ڤەنیسا و باڵندەکانی ماریۆدا ، چاپ و بڵاو کرایەوە …
ماڵی سەگە دڕەکانی گەڕەک ، لە هەشت کورتە چیرۆک پێکهاتووە ، مراوییەکانی نەنکم ، کەڵەشێرەکەی داود ، سەگەکەی ئەڵوشە و د□یقد ، بیرەوەرییەکانی جەلال کرماشانی ، ماڵی سەگە دڕەکانی گەڕەک ، پەیژەی ژیان ، ماڵی نابینا و مەتینە ، ڤیڤا خان و کۆڤرونسکی ..

بەم نزیکانە کتێبی ڤانیسا و باڵندەکانی ماریۆ (چیرۆک) دووبارە چاپدەکرێتەوە

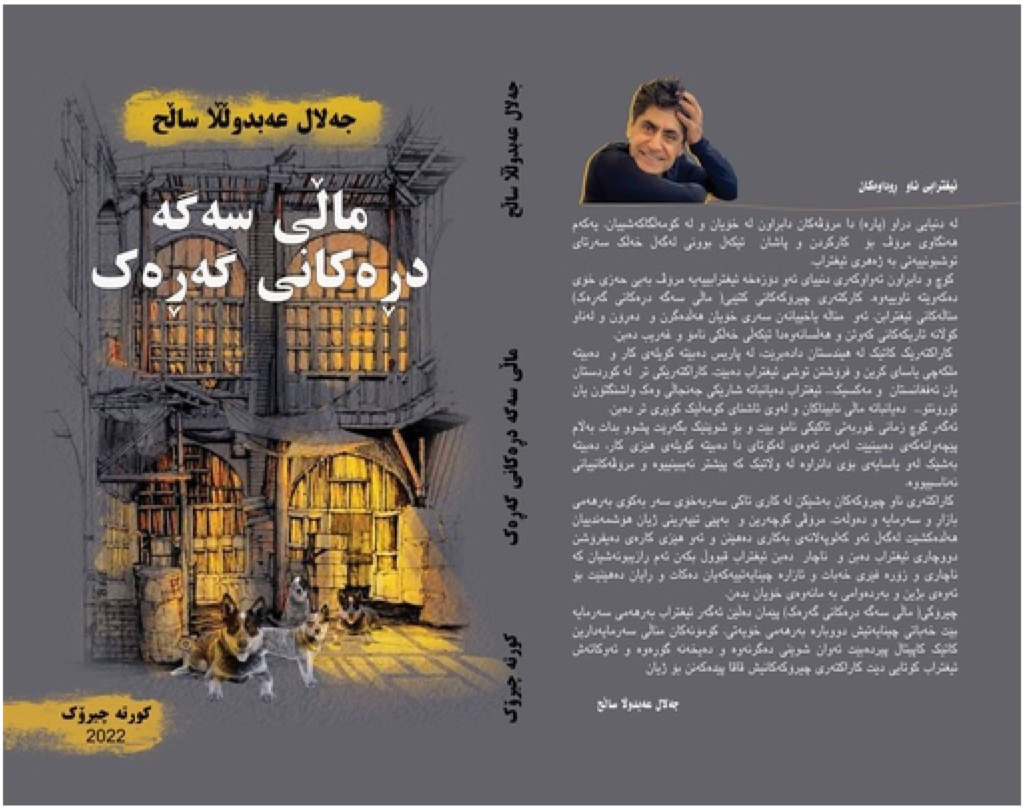

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا (42).. شەماڵ بارەوانی

بەشی چڵ و دوو

خوا جارێ هیچ کاندید و لیستێکی نییە و بەژداری هەڵبژاردنی نەکردووە..!

ژیانی فەقێیاتیم پڕیەتی لە چیرۆک و بە سەرهاتی خۆش و ناخۆش. دنیایەکی سەیرە گیانە، هەرگیز بە خەیاڵیشم دانەدەهات، ڕۆژێک دادێت من تووشی ئەو گۆڕانە فیکرییە دەبم و لە کەسێکی ئیسلامی و بایەکی فەندەمەنتاڵیستەوە وە، دەگۆڕێم بۆ کەسێکی سیکۆلار و لیبراڵ!

هەڵبەت سەبارەت بە چوونم بۆ خوێندنی ئیسلامی و فەقێیاتی و حوجرە، ئەوە بە قەناعەت و حەزێکی خۆم بوو. کەس لە ماڵەوەمان، نە فشاری چوون و نەیش پشتیوان و هاندەرم نەبوو لەو چوونەم بۆ خوێندنی

ئایینی و مانەوە لە حوجرە. خانەوادەکەی من موسوڵمانی تەقلیدی بوون، نوێژ و ڕۆژوو و زۆربەی ڕیتواڵەکانی ئایینیان بەجێ دەگەیاند. وەلێ هەرگیز ئیسلامی نەبوون و دینداریيان بەو شێوە تەعریب و مۆدێلە تووند و نامۆیە نەگرتبوو، کە سەلەفیزم و ئیسلامی سیاسی ئێستا لە کوردستان دەیانەوێت دەرخواردی خەڵکی بدەن.

جاکاتێک بڕیارم دا ببم بە فەقێ و بڕۆمە حوجرە، دایکم بە زەحمەت بێت، بە شۆخی بەردەوام پێی دەگوت: کوڕەکەم، موعجیزەیە کاریتە لە کفر درووست بێت!

منیش بە پێکەنینەوە دەمگوت: ئەی نەت بیستووە کە پێشینان گوتوویانە: لە پەلویان دەبیت وەلی و لە وەلییانیش دەبیت پەلوو؟ ئیجا زیاتر پێدەکەنین و دووبارە بە دایکمم دەگوت: دایە دەزانی لە نوح پەیامبەرەوە، تا ئێستا، من یەکەم کەسم، لەنەو تیرە و هەموو بنەماڵەکەمان بڕۆمە فەقێیاتی و لە داهاتوودا دەبم بە مەلا؟

جا بە هۆی ئەوەی هەرزەکار بووم و عاتیفەی دینی بەسەرم دا زاڵ بوو و گوێم لە وتاری کەمەڵێک واعیز و داعی و مەلای سەر بە ئاڕاستە و تەوژمی ئیسلامی سیاسی دەگرت، زۆر کەوتبوومە ژێر کاریگەری هزری ئیسلامی سیاسی و ئایدیۆلۆجیاکەیان و ئەو حەز و خولیایەم لا درووست بوو، منیش ڕۆژێک بێت و، ببم بە مەلاو بڕۆمە سەر مینبەر و بانگەوازی بۆ ئیسلام بکەم.

هەر لەو سەنگەیەوە من بە ئیشق و تاسە و حەزێکی زۆرەوە ڕۆیشتم بۆ فەقێیاتی و خوێندنی ئیسلامی.

هەرچەندە دایکم ئەمەی پێ خۆش نەبوو، نەک لەبەر ئەوەی دژە ئایین بوو، نەخێر، هەرگیز، دایکم ئەوەی من دەمبینی ڕۆژانی بەردەوام دەم بە زیکر و دەست بە تەسبیح بوو . نیوەی تەمەنی هەر لەسەر بەرماڵە و لەگەڵ ئایین و بە خوا بەڕێکرد.

دایکم، بێ ئەوەی پێم بڵێت، هەستم دەکرد، بەوە نیگەرانە و دڵخۆش نییە، کەمن کورد وتەنی عەیب نەبیت(سەر و کلکم لەگەڵ ئیسلامییەکان تێکەڵ کردووە)و ئەوە ئیسلامییەکانن هانی من دەدەن بە چوونم بۆ حوجرە و مزگەوتێک، کەسەر بە خۆیان و لەژێر دەستی خۆیانە. جارجاریش کاتێک کە دەمگوت ئیسلامییەکان واو وان و مەدحم دەکردن. دایکم دەیگوت: کوڕەم بەو خوایە درۆی دەکەن، ئەوانە لە خوایان نییە.

دایکم زۆر دیندداربوو، بەڵام قەت خۆشی لە ئیسلامی سیاسی نەدەهات، دایکم خوێندەواری نەبوو، جارێک لە کاتی دەنگدان منی بە ئەوە هەڵبژارد کە لەگەڵی بڕۆم تا دەنگ بدات. لە بەردەم بنکەی دەنگدان، گوتم:دایە ئەوە گەیشتین، ئینجا تۆ دەنگ بەکێ و کامە لایەن دەدەیت؟

با یارمەتیت دەم؟ گوتی: کوڕەکەم من هیچ نازانم و خوێندەواریم نییە. بەڵام دەنگی من با لە خوای بیت. لەبەر پێکەنین خەریک بوو ببوورێمەوە. گوتم:دایەگیان خوای گەورە ئەوەی من بیزانم جارێ هیچ کاندید و لیستێکی نییە و بەژداری هەڵبژاردنی نەکردووە.

گوتی وسبە کورە، دەم ڕووت. ئەوکات من هێشتا فەقێ بووم، وەلێ ئیسلامی سیاسی نەمابووم. مەلایەکی ئیسلامیش لەو دۆرەی ئەمە خۆی کاندیدکردبوو. منیش بە تەنز گوتم: ئەو مەلا ئیسلامیە خۆی کاندید کردووە، بە دەنگت بە ئەو نەبێت؟ بەو خوایە، وەکو ئەوە وایە، کە دەنگ بدەیت بە خوای گەورە.

گووتی :وەڵاهی هەردووک چاوەکانی دەربێت، من دەنگی خۆمی پێنادەم، ئەو ئیسلامیە پیسە.

ڕاکــردن و دانیشتــن.. نەوزاد بەندی

کاکە گیان ، لەڕێ دوو جۆر ژیان دەست ئەکەوێ ، ڕاکردن یان دانیشتن .. ئیتر کامیانت ئەوێ ،یان ڕاستر کامیانت بۆ ئەگونجێ ، ئەوەیان ئارەزووی خۆتە .. ڕاکردنەکەیش جۆری هەیە ، سەد وبیست ، هەشتا ، نەرمەغار ، هەروەڵە ، گرنگ ئەوەیە نابێ ڕاوەستیت .. دانیشتنەکەیش ،هەژدە سەعاتیی هەیە ..دوانزە سەعاتیی ، شەش سەعاتیی ، سێ سەعاتیی ..گرنگ ئەوەیە جوڵەی بۆ نەکەیت ، بەڵام ئازادیت لەوەی قەپرغەکانت بگۆڕی ، لە قەپرغەی ڕاست بۆ قەپرغەی چەپ .. بە چوار مشقی ، قاچ ڕاکێشان ، قاچ لەسەر قاچ ، هەڵتروشکان ..یان بۆ جیچکانەوە ..ئارەزووی خۆتە ..
تەلیان بۆ کردم ، کوڕەکەت نەخۆشە ، یەکسەر کەوتمە ڕاکردن …لە نەرمە غارەوە بۆ سەد و بیست …کە گەیشتینە عیادەی دکتۆر ، دووسەد

تا چوارسەد نەخۆش دانیشتبوون ، چاوەڕوانیان ئەکرد ..هەندێکیان لەسەر قەپرغەی چەپ ..قەپرغەی ڕاست ، قاچ لەسەر قاچ ، بە جیچکانەوە .. جەنابی دکتۆر وسکرتێر و ستافەکەیشی ڕایاندەکرد .. هەتا بتوانن دووسەد بۆ چوارسەد نەخۆشی دانیشتوو چارەسەر بکەن …کە سکرتێرە ڕاکردووکە ئێمەی بینی بە پێوە و لەسەر سەری ڕاوەستابووین ، تووڕە بوو ..لووتە چرچەکەی خوراند و ..ووتی : (بەو ئاسانییە نۆرەتان نایەت ، بڕۆن دانیشن .. چل و پێنج خولەکی تر ناوتان ئەنووسم و ئەتانخەمە ڕیزەوە)

کە ووتم خۆیشم دکتۆرم ..پێکەنینی هات ، وەک بڵێی بڵێ بڕوانامەکەت خەسار کردووە ، ئەگینا لە دکتۆرە ڕاکردووەکان ئەبوویت ..

خەڵکەکەیش بە ناڕەزاییەوە تەماشایان ئەکردین ، وەک شتێکی سەیر وابووین ،چونکە نە لە ڕاکردووەکان بووین و نە لە دانیشتووەکان ، ئەمەیش وەک بڵێی شتێکی نایاسایی و تەنانەت یاساغیش بوو ..دەرچوون بوو لە کولتوور وداب و نەریت وتەنانەت ئایینیش .. خەڵکەکە تا دەهات بێزار تر ئەبوون ..سەرەتا کەوتنە بڵمە بڵم .. دوایی یەکێکیان ، کە لەوە ئەچوو کۆنە ئامر سریە بوو بێ ، هاواری کرد : پارچە برا ، یا ڕاکە یان دانیشە ، ئێوە نیازی چیتان هەیە ؟

یەکێکی تریان ، کە لەوە ئەچوو پێشمەرگەی کۆن بوو بێ ، قسەکەی لێ وەرگرتەوە و..ووتی : (ئەگەر بە تەمان حوکمەت بڕوخێنن ، حوکمەت وا ناڕوخێ)

لەو سەرەوە ، کوڕی سیکیوریتیەکە بە ڕاکردن گەیشتە سەرمان ، جلێکی ئاودامان ڕەشی لەبەر دابوو .. دوو دەمانچەی تاریقی بە هەردوو قەپرغەیەوە هەڵواسیبوو . . دوو جیهازی بێ تەل و کەلەپچەیەک و سۆندەیەکی ڕەش و کێبڵێکی کارەبا و تەسبیحێکی سوور و..زۆر شتی تری پیا هەڵواسرابوو .. کوڕەکەم هەرچەند نەخۆشیش بوو ،پێکەنیی ..ووتی : ئەمە پیکابی ووردە و واڵا فرۆشە ؟ یان پیاوی ستارتریکە ؟

کوڕی سیکیوریتی وەک ئەوەی کەڕ بێ ، یان هێدفۆن لە گوێچکەیدا بێ ، ئاگای لە پێکەنین و قسەکانمان نەبوو .. وەک ئەوەی دەست بداتە گوێچکەی فەردە برنج ،ئاوا شانی چاکەتەکەمی ڕاکێشا و لەگەڵ خۆی بردمی بۆ لای دەرگاکەوە ، ووتی : (بەقەدەر دنیایەک شەرمەزارم ، کە وا بێ ئەدەبم لەگەڵتا ، چونکە ئیشی من وایە ..ئەگینا چاکم لە بیرە تۆ پورت چاککردمەوە ..تۆ فریای نەکەوتیتایە حەوت زەمان بوو مردبوو ، دوو سێ قاپ خوێنت لە ڕێی خوا بۆ ئامادە کردین)

کەوتینەوە ڕاکردن ، بۆ لای دکتۆر زمزم ..زیرەکترین دکتۆری شار بوو .. حەوت هەشت زمانی ئەزانی .. مەلەوان بوو ..ڕاوچی بوو ..بیست سانەی هەنگی هەبوو .. سێ ژن و..چوار لۆری لە خەتی ئوم قەسر و برایم خەلیل ئیشیان ئەکرد ..

کە چووینە ژوورەوە، سکرتێرەکەی خەوتبوو .. ڕەنگە بەڵام سی وپێنج ساڵ زیاتر بێ فیکەم لێ نەدابێ ، بەڵام لەو کاتەدا ناچار بووم هەردوو پەنجەی دەشاو مژەم خستە دەمم و فیکەیەکم لێدا .. چونکە زۆر دەمێک بوو فیکەم لێ نەدابوو ، فیکەکە سەرەتا وەک ئەوە وا بوو کورسیەکی قورس ڕاکێشی ،دوایی بەرەبەرە نەرم بوو ، فیکەیەکی تیژ دروست بوو ..ئای !یادی بەخێر! وەستایەکم بیر کەوتەوە ٤٨ ساڵ پێش ئێستا ، لە سابونکەران بولبولی لە قوڕ دروست ئەکرد ، بولبولی بچووک بچووک ، هەر هەندەی ڤنسەک ئەبوون ، بە جۆرێک [illegible]وی لەناو بولبولەکاندا دروست ئەکرد ،فوت پێدا بکردایە ، فیکەیەکی لێ دەدا ڕێک ئەو فیکەیەی من.. خەڵک بە ویژدانن ، وەستاکەیان ناو نابوو بولبولی قوڕ .. ئەوەندە پێیان وتبوو بولبولی قوڕ ، سەری خۆی هەڵگرت ، خوا نەبێ کەس نەیزانی بۆ کوێ چوو ..
سکرتێرەکە داچڵەکی ، بە ناڕەزاییەکەوە دەستەکی بۆ هەوادا بەرز کردەوە و ..ویستی درێژە بە خەوەکەی بداتەوە ، ووتم : ئەمانەوە دکتۆر زمزم ببینین ..
ووتی : ڕۆی !
ووتم : بۆ کوێ ؟
ووتی : بردیان ..
ووتم : بۆ کوێ ..
سکرتێرەکە خەوی زڕا ، ناچار بە کاوەخۆ هەستایەوە ، وەک قسە لەگەڵ بابکوشتەکەیدا بکات ، ئاوا پێی وتین : ئەرێ تۆ خەڵکی کوێی ؟ دکتۆر زمـــزم ، شەش ســەعاتە لە ژوورەکەی دانیشتـــووە ، یەک نەخۆش نەهاتووە بەم دەور و بەرەیا ..ئێستا دێی ..؟ ئەرێ تۆ خەڵکی کوێی ؟
ووتم : تۆ واز لەو شتانە بێنە ، بۆ بردیان ؟ کێ بردی ؟
ووتی : ئەمبوڵانس بردی .. وابزانم مرد ..
بێ ئەوەی بزانم چی ئەڵێم ، پێم وت : باشە ، سوپاس ، بولبولی قوڕ ..!
نازانم چی لە گوێچکەیدا بوو ، تێنەگەیشت ، زۆر دڵی خۆش بوو ..
لە ڕێ کوڕەکەم ووتی : بابە چاکبوومەوە ، با بێ ڕاکردن بڕۆینەوە ..
نەگەیشتبووینە ماڵەوە ، خێزانم بە ڕاکردن هات بەرەو ڕوومان ، ووتی دوو هەواڵم پێیە .. جارێ ڕاکە بۆ گەڕەکی ئەو دیو ، لۆری غازەکە لەوێیە ..
پەلاماری بتڵەکی غازم دا و خستمە سەر شانم و ڕامکرد بۆ گەڕەکی ئەو دیو .. سەرنجم دا ، خەڵکێکی زۆر بە بتڵە غازەوە ڕائەکەن .. کوێی مەنگۆڵ ئەوەی لەبەر دەی خەڵکی مەنگۆلیا پێی ئەڵێن داون سیندرەم

.. پیاوی خانەنشین .. پیاوی ئیفلیج بە خۆ و عەرەبانە و ڕاکێشانی
گوێچکەی بتڵە غازێ وەک چۆن کوڕی سیکیوریتیەکە گوێچکەی شانی
چاکەتەمی ڕاکێشا .. ژنی جل ڕەش ،ئەوەی عەبدوڵای مەلا نوری لە
پەرلەماندا کردی بە شەڕ لەسەریان ..کچ بە ماکسی و بتڵە غازەوە ..
عەرەبی هاوردە بە چەفیه و عەگاڵ و بتڵە غازەوە .. مناڵی پۆلی
پێنجی سەرەتایی ..پیاوی پیر ، بە کەوا و سەڵتەوە کە نزیکەی ٣٢
ساڵ بوو کەوا وسەڵتەم نەبینی بوو ..پیرەژنی تەشی ڕێس ، بە دەستێ
تەشی وخور

Nawzad Bandy

ی و بە دەستەکەی تر بتڵێ غاز .. مامۆستا بە چاکەت و بۆینباخ و
بیجامەی بازەی خەتخەت و بتڵی غازەوە .. کرێکار بە چەکوس و بتڵە
غازەوە .. دارتاش بە مشار و بتڵی غازەوە .. تەنانەت کوڕە
نەخۆشەکەیشم بینی ئەویش پەلاماری بتڵە غازێکی بەتاڵی دابوو ، لە
سەعید عوەیتە خێراتر ڕایئەکرد . بە دەست خۆم نەبوو ، شۆڕشی
ف□□نسا و .. تابلۆکەی یۆجین دیلاکروام بیرکەوتەوە ، تابلۆی
ئازادی فەرمانڕەوایی میللەت ئەکا ..

کە گەیشتینە لای لۆرییە غازەکە ، خاوەنەکەی هاواری کرد : مەوەستن
، غاز تەواو بوو ..

لەو کاتەدا ویستم بڕۆمە سەر لۆرییەکە و ..ووتارێک بۆ خەڵکەکە
بدەم ..کەچی پێش من کوڕێکی تازە پێگەیشتوو ، چووە سەر لۆرییەکە و
.. هاواری کرد : میللەتی خەوتوو ، ڕاپەڕن.. هەر ئەوەندەی پەلاماری
ئەم لۆرییە غازەتان دا ، پەلاماری داگیرکەران بدەن ، بار و دۆخەکە
باش ئەبێ ..

کابرای غاز ترسا .. بە ڕاکردن سواری بارهەڵگرەکەی بوو ،پێی پیا
نا .. کوڕە تازە پێگەیشتووەکە کەوتە خوارەوە .. کۆمەڵێ دەمامکدار
گەیشتنە سەری و بردیان ..

کە لەگەڵ کوڕەکەم ، بە دوو بتڵ غازی بەتاڵەوە ، بۆ ماڵەوە ، بە
کاوەخۆ ئەگەڕاینەوە ، کوڕەکەم لێی پرسیم : بابە ، خۆ نەخۆشی
کۆرۆنا نەماوە ، ئەو پیاوانەی کوڕەکەیان بە شەق برد ، بۆچی
دەمامکیان کردبوو ؟

ووتم : ئەوانە پێش کۆرۆنایش هەر دەمامکدار بوون .. ڕەنگە بڵێم لە
سکی دایکیشیاندا هەروا بوون .. کە مردیشن ، هەر بە دەمامکداریی
ئەیان□ن□ژن ..

بە خێزانم ووت : هەواڵی دووەم چی بوو ؟

ووتی : پێش غازەکە ، پۆلیسێ بە ڕاکردن هات ،ئەم نووسراوەی دامێ و
ڕۆیشت ..

نووسراوەکە باسی لەوە دەکرد ، گوایا من بێڕێزیم بە دکتۆرێکی زۆر

دڵسۆزی شارەکەمان کردووە و هەڵمکوتاوەتە سەر بیمارستانەکەی و دان□یشتووم و کوڕی سیکیوریتیەکە نەبووایە ، دکتۆر و سکرتێرەکەیم ئەخنکاند .. هەر بۆیە ئەبێ یان بە عەشایەریی خۆم ئەو کەیسە چارەسەر بکەم یان ئەبێ سبەینێ بڕۆم بۆ بنکەی پۆلیس ، خۆم ڕادەست بکەم ..

ئەوسا خەریک بوو تێدەگەیشتم لەوەی کە بۆچی هەندێ دکتۆر ڕائەکەن و ئەوانەی تر دانیشتوون .. هەندێ پاقلاوە فرۆش لە هەموو کۆڵانەکان لقیان هەیە و ڕادەکەن و هەندێکی تریان دانیشتوون و پاقلاوەکانیان وشک وڕەق بوونەتەوە . . تێگەیشتم لەوەی بۆچی دەرمانساز و تاقیگەساز هەیە ،بیست سی دەرمانخانەو تاقیگەیان هەیە و هەر ڕائەکەن ..ئەوانی تر ، دانیشتوون و چاوەڕێن حوکمەت دایانمەزرێنێ ..میللەتێکی دانیشتووم بۆ دەرکەوت ، لەگەڵ دەسەڵاتدارانێکدا کە بەناو سەدان و هەزاران پڕۆژە و مۆڵ و ڤێلا و کۆمپانیای نەوت و پاپۆڕ و یەخت وملیارەها دۆلاری تایبەت بە خۆیاندا لە ڕاکردنێکی یەکبینەدان ..

هەر ئەوەندەم زانی ، زرمەیەکم لێ هەستا و لەسەر شەقامەکە بە پشتا کەوتم ..لەناو چاڵاوێکی پڕ لەسەر مێکوتەدا ، کراسە سپیەکەم پیس بوو کە لۆگۆی پۆڵۆی لەسەر بوو ، زۆرم خۆش گەرەک بوو ..سەرم بەرز کردەوە ، پیاوێکی شێت ، بە خۆی و بتڵە غازێکەوە تامپۆنی لەگەڵ کردبووم …وویستم پێی بڵێم : سەڵا لە عەقڵت ، سەعات زیاتر ئەبێ ، بار□□گری غاز قەلفڕی لێکردووە ..

کەچی ئەو بە هانکە هانک پێی ووتم : بۆ لەو ناوەڕاستی جادەیەدا ڕاوەستاوی ؟ بۆ ڕاناکەی یان دانانیشیت ، بولبولی قوڕ !!

کە لێی وورد بوومەوە ، هەستم کرد ڕەنگبێ نەوەی وەستا کۆنەکەی سابونکەران بێ ..یان نەوەی هاو□□ی□□کی .. ئەوەی نزیکەی ٤٨ ساڵ پێش ئێستا لە قوڕ بولبولی دروست ئەکرد .. بولبولی زۆر بچوک ، هەر ئەوەندەی باڵندەیەکی ڤنس .

باشبوونی تۆ بەئەگەرێکی زۆر

باشوونی ئەوانی تری لێدەکەوێتەوە.. زانا ڕزاق

ئەگەر چوویتە ناو نەتەوەی تر لەگەڵت باش بوون ئەوە بزانە کەسانێک لە ووڵاتەکەی خۆیان هەبوونە لەگەڵیان باشبوونە

ئەگەر چوویتە ناو بیر و باوەڕی تر لەگەڵت باشبوون ئەوە بزانە کەسانێک هەبوونە لەناو خۆیاندا لەگەڵیان باشبوونە

ئەگەر چوویتە شارێکی تر لەگەڵت باشبوون ئەوە بزانە ئێوەش لە شاری خۆتان لەگەلیان باشبوونە ئەگەر چوویتە هەر شوێنێک باشبوون ئەوا ئێوەش لەگەڵ ئەوان ئاوا بوونە ، مەرجنیە تۆ باشیەکە یان خراپیەکەی خۆت وەرگری بەڵکو کەسانی نەتەوەو شار و شوێنەکەت وەردەگرێت ،مەرجیش نیە هەمان کەس ئاوا بێ لەگەڵت چونکە کاتێک دەبینی نەتەوەی تر لەگەڵ خ□□ک□ت باشە

تۆ لە شوێنی خۆت هەستێکت بۆ دروست دەبێ ئاوا لەگەڵ خەڵکی ئەوێ بجوڵێیەوە باشبوونی ئ□و□ ئ□وانە لەوێ

تێبینی دیوێکی باشبوونی مرۆڤەکانی ترم باسکردووە لەگەڵ ئەوانی تر ، بەس هەندێکیش پەیوەندی بە ئاستی هۆشیاریی و یاساییشەوە هەیە بەشێوەیەکی گشتیش م□ بەستمە.

زانا ڕزاق

شیعر\ ساڵخزان.. کەمال ڕازی

ئەڵێن ئەم شەو سەری ساڵە
شار چراخانە و خامۆشە
ئەدرێ لەیەک لێوی پیاڵە
چەژنی مەست و بادە نۆشە
بەمن چی گەر ڕازاوەیە
کۆشک و تەلاری ئەم شارە

چرای خۆزگە کوژاوەیە
لای شاعیرێکی بێ چارە
بەتەنها من لەپێکی ژین
ئەنۆشم تاڵیی جودایی
قەڵای خۆڕاگریم چین چین
هەرەس دێنێ بەئەسپایی
کەدوور بم لەبزەو خەندە
بەمن چی شار بەهەشتێ بێ
دڵێک لەسینەدا بەندە
تاکەی چاوەڕێی گەشتێ بێ
چاوەڕوان بووم لەپێکێکا
خەمی دنیام بیرچێتەوە
چاوەڕوانیم بێتەکۆتا
بەفر ئاسا بتوێتەوە
لای خەڵک شەوی یەڵدا بێ
لای من ڕۆژگاریش دەیجوورە
لەئاست دڵۆپێ فرمێسکا
خەمی شاعیر بێ سنوورە

کەمال ڕازی